

IO. ZACHAR. PLATNERI

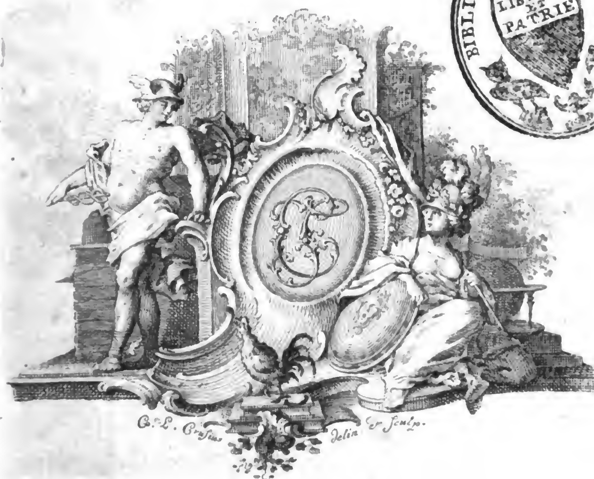
PROFESSORIS MEDICINAE

NVPER APVD LIPSIENSES PRIMARII

ARS MEDENDI

SINGVLIS MORBIS

ACCOMMODATA.

LIPSIAE

SVMTIBVS CASPARI FRITSCH

MDCCLXV.

CAR. PHILIPPO GESNERO
VIRO ILLVSTRI
ET DOCTRINAE FIDEIQVE
EXPERTAE
SERENISS. ELECT. SAXON. ARCHIATRO
ET AVLAE CONSILIARIO
S. D. P
FRIDERICVS PLATNERVS

Ante duos menſes, Vir Illuſtris, nihil tale cogitanti, libri a patre meo ſcripti nondum publicati, de cuius argumento narranti non conſtabat,

 edi-

editionem a Fritſchio noſtro parari, forte nunciatur. Vix fidem habui, etenim, perfectum et limatum opus quod poſt mortem ſuam voluiſſet pater meus edi, ab eo nullum relictum eſſe, facile recordabar. Quare, vt, quid hoc rei eſſet, cognoſcerem; conueni Fritſchium, qui non negauit, ſe primas artis medendi lineas, a parente meo in praelectionum ſuarum vſum ductas, ſibi vero viri intelligentis beneficio oblatas, ſuis impenſis ita exſcribendas curare, vti in parte libri, quam videre poſſem, factum ſit: ceterum ſe ſperare, hunc laborem nec infructuoſum ſibi, nec artis medicae ſtudioſis inutilem et minus iucundum futurum eſſe. Commemorabat deinde, purgandi apud me conſilii ſui cauſſa, ſuum in patrem meum, etiam poſt eius mortem, amorem ſemper duraturum; paterni nominis

minis apud exteros gratiam; curam orationis non inuenuſtae, quam libri paterni oſtendant; et multa ſimul alia, quae modeſto ſilentio premere, quam ambitioſius repetere, malo. Etſi vero, neque verbis, neque precibus, apud Fritſchium noſtrum peperci, nihil tamen apud eum, inprimis ex parte libri machinis perſcripta, et, opere non abſoluto, piperis venditoribus omnino deuouenda, non leue damnum praetendentem, potui efficere. Vrgebam, ſed nequidquam; patrem omnes commentarios et aduerſaria ſua, Ioh. Beniam. Boehmero, inter diſcipulos quondam inprimis dilecto, ea conditione, vt nihil eorum in publicum emitteret, codicillis ſuis legaſſe. Fidem ſeruaſſe et illum, et alterum Boehmerum, ad quem, poſt fratris immaturam mortem, legatum tranſierit, Georgium Rudolphum,

 Vite-

Vitebergam fama eruditionis ſuae ornantem. Penes hunc Patris exemplum, et metuendum eſſe cuilibet librario, ne ſi in apographum parum accuratum inciderit, et paternam memoriam iniuria afficiat, et lucri ſpem deponere cogatur. At, vt aiunt, ſurdo narrabatur fabula, et erat in Fritſchio noſtro in doctrinam patris nomenque fiducia ea, quae, etſi minorem in hac cauſſa forte optaſſem, diſplicere tamen filio non poſſet. Narrabat praeterea, ſe aliquot doctos huius vrbis medicos, externos etiam, quorum auctoritatem ſequi, ſine periculo ſuo, et paterni nominis, poſſit, ſuper hoc libro conſuluiſſe; omnes librum edendum cenſuiſſe, non parum vtilitatis ſine dubio artis medicae ſtudioſis allaturum; ſperare ſe ideo, me conſilio in patris mei nec odium, nec iniuriam, ſuſcepto, obfuturum amplius non eſſe. Quid

Quid ergo faciam Geſnere, Vir Illuſtris, animoque meo cariſſime! victus ſum, victus ſum, inquam, Fritſchii viri boni humanitate, qui nullis argumentorum armis vinci poſſe perſuaſus, animo nonnihil commoto, et vt ingenue fatear, propemodum irato, ad eumdem veneram: Imo paſſus ſum, librum machinis perſcribi, perſcriptumque edi: ea tamen lege, vt nec filiorum, nec ceterorum heredum, nec Boehmeri V. D. ſed ſolius librarii voluntati hanc quidem editionem deberi, liceret mihi in limine libelli monere lectores.

Sic ergo hic liber abit in orbem, deſtitutus tamen omni, vel ipſius ſcriptoris, vel alius in eodem genere, e quo ſcriptus eſt, docti hominis commendatione. Enimuero ſin et ego abiturum ſine litteris commendatitiis dimittam, vereor ne in patrem opti-

me de me meritum, cuius pectus honesto generoso incoctum erat, memoria vero sancta mihi semper futura est, piaculum committere, bono cuique viro, videar.

Cui autem, si in mea commendatione nonnihil facultatis sit, lubentius commendem? aut cui potius confidam, quam Tibi, Vir Illustris, quem et ex animi sententia amo atque diligo, et a quo scio me vicissim amari? cui commendem lubentius? quam Gesnero, paterni amici, et beneuolentissimi mihi viri filio, humanitate, vrbanitate, doctrina, elegantiaque, magno isti Iohanni Matthiae, cuius ossa molliter cubent! simillimo?

Atque profecto apud Te hic liber eo faciliorem aditum habiturus est, quo minus eumdem ab orationis puritate intellexeris abhorrere: cuius studio pater meus Gesnerorum, Er-

nesti-

neſtiorumque arctiſſimam ſuauiſſimamque ſibi, vtiliſſimam a prima aetate mihi, familiaritatem et perennaturas eorumdem laudes conſecutus eſt. In orationis autem genere, quantum ego quidem iudicare valeo, hic liber pleroſque forte ſuperabit; eſt enim ſatis purum, maxime perſpicuum, et neque breuitate nimis compreſſum, neque verborum copia laxum, tironum denique ingeniis inprimis accommodatum, quos tamen ſaepe perſpicuitas magis, quam nimia elegantiae cura iuuat. Quod velim non minus recordari nimis ſeueros Grammaticos, quam curatiorem limam huic libello, ſcriptore ſuo orbato, contigiſſe nunquam.

Ecce ergo Illuſtris Geſnere, hic liber, qualiscunque demum ſit, poſt mortem auctoris ad Te venit, beneuolentiam tutelamque Tuam, me qui-

dem interprete, rogaturus, Num vero ea negaueris libro Platneri? quem Tu ſaepe apud me profeſſus es, Te inter multos Tuae artis ſcriptores diligere. Num negaueris mihi? Tui amantiſſimo homini! Geſnerus non ſis, ſi hoc poſſis.

Atque hic liber Tuo fauore praeſidioque maxime indiget, ne ſcriptoris ſui memoriae obſit magis, quam profit. Non leue enim periculum probabilibus ſcriptoribus contrahitur, ſi libri nondum perfecti, et limae magis, quam publicae luci, ab iisdem deſtinati, eorum tamen nomine in fronte, hederae in modum, appenſo, edantur. Quod ſolemne eſt librariis, qui non raro etiam ab viris claris praefationes commendatitias emendicant, exornandis nouitiis ſcriptoribus iisdemque facilius frequentiusque vendundis accommodatas. Atque frequenter

quenter

quenter bonis, copiosis, vendibilibusque scriptoribus accidit, vt librarii morti ipsi, a vendendi et lucri faciendi opportunitate eosdem excludere conanti, vehementer repugnare videantur, et Vespasiano, lucri odorem e re qualibet bonum putanti, similes, istos viros, quamuis mortuos, nolint, et cum iis rei familiaris augendae opportunam occasionem e manibus suis dimittere, sed schedis potius vndique collectis, iisque forte ab ignoto homunculo ordinatis, tali rudi indigestaque mole libros, minuendae magis auctorum famae, quam conseruandae idoneos, curent exaedificari. Atque ii profecto non dissimiles sunt parasitis, quibus, si forte per nuptiarum aut aliam occasionem aliquot dies lautissimo potu ciboque vsi sint, non prius e nuptiali domo abire solemne est, quam omnibus adeo co-

quorum

quorum coquarumque loculis ita curiose excussis, vt certi esse possint, gulae suae nihil amplius sperandum superesse.

Id vero non huius libri caussa, in cuius limine Te, Optime Gesnere, alloquor, dictum sit. Nam profecto pater meus non pertinet ad Polygraphos, quod genus hominum, si quidem multos libros vendibiles ediderunt, librariorum studia inprimis incendit: deinde Fritschius noster, vt Tu, Vir Illustris, optime nosti, eo est animo, vt honesto nunquam anteponat vtile; neque tamen alienum visum est, ista hoc loco vel propterea commemorare, vt patefiat, non vanum esse metum patrem amantis filii, librum paternum, quem sciat ab ipso auctore nondum publicae luci fuisse destinatum, edi aegre patientis,

tis, inprimis ſin ſit ex eo genere, de quo ipſe iudicare non poſſit, vir etiam deſit doctus et clarus, qui praeſtare vtilitatem et fauorem libro ſui nominis fide velit. Et bone Deus! quomodo tandem, dignusne ſit hic liber, qui edatur, an indignus? ſciam ego, quid iuris Profeſſori cum morbis? quos ignorare vel nomine malo, quam meo incommodo eorum naturam, et iis medendi rationem, etſi ſalutarem, moleſta experientia pernoſcere. Quare hoc mihi non ſumo, quod ſi ſumere velim, nemo facile det, vt me ſuper huius libri pretio ſtatuere poſſe putem; ſed hoc moneo lectores, hoc Te, Vir Illuſtris, vehementer obteſtor, vt, quantum poſſis, ipſe moneas Tuae artis peritos, hunc librum ſcriptum forte ante triginta annos, quamuis poſtea per praelectionum opportunitatem inter-

interdum auctum et emendatum, ſcriptore eius ante octodecim annos mortuo, nunc demum ex apographo prodiiſſe. Quod inprimis monendum propterea putaui, quoniam morbis medendi rationem per viginti annos mutatam et auctam eſſe, inuentis plerisque, quorum mentio in hoc libro fieri non potuit, e doctiſſimis viris et audiui, et ex actis diurnis cognoui. Quare, quae in hoc libro aliter dici non potuerunt, ſi praeſenti artis Tuae diſciplinae non omnino conuenire videris, noli temporis, quo ſcriptus liber, quo mortuus eſt Platnerus, obliuiſci. Ceterum non diffiteor, me e doctiſſimis Medicis iisque non paucis, inter quos, vt viuentes taceam, erat profecto Tui ipſius, id eſt, aequiſſimi viri iudicio, Iankius, communis amicus noſter, cuius morte

magnae

magnae et iuſtiſſimae ſpes Lipſiae meae interceptae ſunt, ſaepe audiuiſſe, artem morbis medendi, a Parente meo adumbratam, ita bene ſcriptam eſſe, vt dolendum ſit, eum librum publica luce arceri. Id num ex animi ſententia dixerint? Tu Vir Doctiſſime videris, cuius iudicium, quamuis, quod vel Principalis fiducia et honorifica Tibi, et Saxoniae, principes ſuos optimos amanti, ſalutaris, docet, in hoc genere acutiſſimus ſis, patris cauſſa non metuo; quod ſcio eius memoriam Te malle confirmare laudando, quam carpendo labefactare.

Ita vale Doctiſſime Geſnere, hunc librum optima lege Tibi addictum, me ipſum item Tuum, fratrem etiam meum, Erneſtum, nuper *Luduigii*, Medici apud nos primarii, Virique

Cele-

Celeberrimi, auctoritate et institutione vberrima, primis artis medicae honoribus donatum, quem non minus ac me ipsum summa Tui fiducia tenet, commendatissimos Tibi habe. Atque ita quidem vale, iterumque Optime Gesnere vale! Scripsi in Acad. Lips. a. d. XVI. Septembr. a. c. cIↄ Iↄ CCLXV

Q. D. B. V.

Q. D. B. V.

PROLEGOMENA.

§. 1.

Praxis clinica est illa Medicinae pars, quae ea, quae in Institutionibus, videlicet Pathologia, et Semiotica, nec non Therapeutica et Diaetetica, tradita fuerunt, singulis morbis accommodat, et, quomodo singuli cognosci et curari debeant, docet. Siue, est illa disciplinae medicae pars, quae docet morbum praesentem detegere et curare.

§. 2.

Complectitur itaque singulorum morborum historiam, Aetiologiam, Symptomatologiam, Diagnosin, Prognosin, et medendi Methodum, additis nonnullis praeceptis particularibus, quas vulgo Cautelas vocant, et quas docuit Experientia.

§. 3.

Auxilia petuntur ex triplici fonte. Curamus enim morbos victu, seu rerum non naturalium vsu, pharmacis,

 et

et manu; seorsim traditur Chirurgia. Haec potissimum manu ferramentisque curat, sed hodie Chirurgi plurium quoque morborum curationes suscipiunt, quae solis medicamentis, praecipue extrinsecus admotis, absoluuntur.

§. 4.

Nemo Praxin clinicam discere potest, nisi animum illis modo dictis disciplinis bene praeparatum et cum his etiam cognitionem habeat Materiae medicae, Chemiae, Pharmaceuticae, et nisi medicamenta in aptis concinnisque formulis possit recte componere.

§. 5.

Arti nostrae semper nocentissimae fuerunt Hypotheses, et his superstructa Systemata. Et in genere nimium philosophandi studium. Praestat diligens et sine praeconcepta opinione facta obseruatio, causarumque proximarum cognitio, quibus post medendi ratio accommodata sit.

§. 6.

Legendi sunt boni Autores, inter Veteres prae aliis Hippocrates, Celsus, Aretaeus, Alexander Trallianus, Celsus, Aurelianus; inter Recentiores Fernelius, Hollerius, Duretus, Nicolaus et Carolus Pisones, Ballonius, Petrus Forestus, Schenckius, Tulpius, Sydenhamius, Stahlius, Hoffmannus, Boerhaauius.

§. 7.

Tirones caueant, ne legant Autores, qui rariores morborum historias scripserunt. Nam prius ex LOMMIO aliisque noscendae sunt morborum simplicium historiae, post tandem ad rariora transeundum est.

§. 8.

Nihil discentibus nocentius est, quam si audiant legantque magistros, qui in confutandis aliis diligentiores sunt, nunquam vero Autoribus vel aliis debitas laudes tribuunt.

§. 9.

§. 9.

Oportet, ſi fieri poteſt, eum, qui arti ſtudeat, lectulos aegrotantium frequentare, vt, praeeunte magiſtro, morbis mederi diſcat. Sunt, qui, ſi ad aegrotos veniunt, putant, ſe in alium terrarum orbem delatos.

§. 10.

Vt Pharmaceuticam diſcat, ſedulo adeat officinas, et videat, ne errores in ſcribendis formulis committat.

§. 11.

In morbis chronicis cognoſcendis plurimum ſemper iuuat corporum poſt mortem ſectio. Quibus deeſt frequentior occaſio, legant BONETI *Sepulchretum.*

§. 12.

Medicus vero, qui iam aliis mederi vult, vitam viuat ſine omni ſcelere puram, et omnia agat ex intemerata conſcientia, *pius ſit*, haud ſuperſtitioſus.

§. 13.

Medicus ſit humanus, mitis ac comis et vere gratioſus. Diſplicet nimia ſeueritas et taciturnitas. Saepe tamen apud prudentiores haud minus nocet verula garrulitas. Diſtinguendi ſunt homines, et his etiam accommodandi familiares ſermones. Taciturnitas, qua ea, quae aegris ignominioſa eſſe poſſunt, celantur, vel maxime neceſſaria eſt.

§. 14.

Omni opere enitendum eſt medenti, vt aeger habeat fiduciam.

§. 15.

Odioſa eſt rerum propriarum glorioſa oſtentatio aliorumque contemtus.

§. 16.

In contemtum veniet Medicus, qui ſeruili miniſterio aegrotantium et Magnatum fauorem aucupatur, et nimis officioſus eſt.

§. 17.

Lotii examen interdum valde neceſſarium eſt, nec apud Magnates inſpectionem aluinarum foecum, ſi neceſſitas requirit, recuſare Medicus poteſt; hoc tamen praeter neceſſitatem haud fiat. In plebeiis ab aliis ſciſcitandum eſt, quaenam fuerint deiectiones.

§. 18.

Vocatus adſit promtus, etiam, ſi neceſſitas poſtulat, tempore nocturno; caueat tamen, ne nimis frequenter aegrotos inuiſat. Diſtinguendum eſt inter acutos chronicosque morbos. In acutis ſaepe valde neceſſarium eſt, vt Medicus aliquoties aegrum inuiſat et attentius obſeruet omnia.

§. 19.

Pauperibus opem ferat, et vel pauco ſoſtro contentus ſit, vel illis gratis medeatur.

§. 20.

Cultum corporis non negligat. Veſte indutus ſit decora, non nimis ſplendida; intolerabilis eſt Medicus, qui vel male, vel bene olet. *Non bene olet, qui ſemper olet.*

§. 21.

Sit nec temerarius nec timidus, et caueat, ne hanc de ſe opinionem faciat.

§. 22.

Nil turpius eſt in Medico, quam ebrioſitas.

§. 23.

Omnia conſideranda ſunt in aegro, quem inuiſit Medicus. Sexus, in foeminis menſtruorum fluxus, geſtatio, partus, aetas, corporis habitus, vitae genus, labor corporis et animi, victus, luxus, ſobrietas etiam et dioſyncraſia et temperamentum, ſolidorum robur ac infirmitas, fluidorum quantitas, et quae in his eſſe ſolet varia acrimonia. Prudentis Medici eſt, nec ea ignorare, quae aeger celare vult, ſi ad morbum aliquid faciunt.

§. 24.

§. 24.

Simul debet considerare coelum, in quo viuit aeger, vrbium ac prouinciarum situm, atque aëra et aquas, et qui in iis regionibus sunt morbi epidemici et endemii. Nec minus necessaria obseruatio est conclauis, in quo decumbit aeger. Animaduertere etiam debet anni tempora ipsasque tempestates. Ex his optimae aequales, siue frigidae siue calidae fuerint, pessimae, quae maxime variant. CELSVS *Libr. II. Cap. I.* HIPPOCRATES *de aëre et locis.*

§. 25.

Ex aegro etiam sciscitari debet, quaenam morbi fuerint initia? quinam fuerint praegressi alii? qua ratione hi curati? Quaenam ante morbi ingressum aegro euenerint? v. g. animi pathemata, vigiliae, error in aëris mutatione, victu, et in omni rerum non naturalium vsu. Minora non negligenda, v. g. vestium aut stragulorum subita mutatio aliquando morborum grauissimorum causa est. Inter nocentia sunt etiam, quae extrinsecus corpori admouentur.

§. 26.

Porro Medicus considerare debet motus actionesque vitales, pulsum, respirationem, actiones naturales, appetitum, nauseam, sitim, praecipue varias excretiones, tum naturales, tum morbosas, et excretorum materiam ac mutationes, nec non omnes animales humanasque actiones. De omnibus praecepit Semiotica.

§. 27.

Prae caeteris in omnibus morbis alui ratio habenda est, in foeminis adultis et iunioribus menstruorum.

§. 28.

Si partes solidae affectae sunt, videat, quaenam pars sit, quae aegrotat, num cutis, adeps, musculus, tendo, neruus, glandula &c.

§. 29.

Ex his collatis intelligere poterit, qualis sit morbus. In hoc tamen definiendo, nec non in prognosi formanda,

non nimis praeceps ſit. Aliquando praeſtat, Medicum, ſi nondum veram morbi notitiam habet, vel de eo adhuc dubitat, quieſcere, vel quaedam, quae minoris efficaciae ſunt, dare, et interea omnia diligentius obſeruare, vel domi collatis omnibus, quae obſeruauerat, morbi naturam eruere. Sciendum enim eſt, morbos plerumque compoſitos eſſe, non raro corruptos.

§. 30.

Vbi adhuc de morbo dubitat Medicus, hoc occultandum eſt aegro, ne hic de medentis peritia dubitet.

§. 31.

Medicamentis vtatur paucis, aſt ſelectis, bene praeparatis. Plus tamen fidat rationali medendi methodo, quam magnificis de ſpecierum virtute pollicitationibus. Minime negligat Diaeteticam. Medicum decet conſilio eſſe potentem ac promptum, non vero medicamentorum, ſaepe inutilium ac nocentium, farragine ac varietate moleſtum.

§. 32.

Auxilia bene diſtinguat. Ridiculum eſt, ſi Medicus morbos, qui ſcalpelli opem poſtulant, ſe pharmacis curaturum eſſe pollicetur.

§. 33.

Morbos deſperatos curandos haud ſuſcipiat, niſi formata prognoſi.

§. 34.

In formanda prognoſi cautus ſit; nec facile ipſi aegro mors praeſagienda eſt.

§. 35.

In ipſa curatione, rationem ſequutus, ante omnia morborum cauſas, ſi fieri poteſt, tollat, non vero ſymptomata, niſi vrgeant.

§. 36.

Natura hominis *αὐτοκρατὴς* eſt. Hoc qui ignorat, maximam artis partem ignorat. Gloria prima Medici ſeruitus, i. e. ſcit Medicus, ſe naturae ſeruum eſſe.

§. 37.

§. 37.

Medicus vero, qui naturae in curandis morbis, maxime chronicis, nimium tribuit, ac fere soli confidit, ineptus est, et parum proficit.

§. 38.

In curandis morbis vtitur natura auctis motibus vitalibus, naturalibusque inprimis excretionibus. Decet Medicum, hanc imitari, et, inprimis in acutis, magis sollicitum esse de iuuandis se- et excretionibus, quam de corrigenda materia. Nec tamen prorsus haec negligenda est.

§. 39.

In corrigenda materia plurimum confert victus, maxime in morbis chronicis.

§. 40.

In acutis diligens obseruator sit cruditatis, coctionis, criseos, temporum criticorum. Hoc etiam in chronicis necessarium quandoque est.

§. 41.

Si excretiones moliri oportet, videndum, vt materia mobilis sit. Haec quandoque talis est ab initio, vbi turget, saepius coctione mobilis redditur. Excretiones fiant per loca congrua. Etiam videndum est, vt, dum vna excretio augetur, altera non prorsus vel nimium cohibeatur.

§. 42.

Non turbandae sunt criticae euacuationes, cauendum vero, ne eas, quae ab aliis caussis proficiscuntur, pro criticis habeamus.

§. 43.

Virium summa ratio habenda est, illaeque conseruandae sunt, magis tamen congruo regimine atque victu, quam medicamentis cardiacis. Aliquando debilitas necessaria est, quam si tollit Medicus cardiacis, aegrum occidere potest, e. g. in haemorrhagiae metu.

§. 44.

Vigente morbo et paroxysmo, abstinendum a mouentibus et euacuantibus, si quaedam mouenda sunt; in febri-

bus acutis hoc fiat a primis initiis, et in intermittentibus tempore intercalari.

§. 45.

Si heroicis medicamentis medendum eſt, caute hoc fiat, nec ad illa praeter neceſſitatem properandum.

§. 46.

Male agunt, qui vix non quotidie medicamenta mutant, nec non illi, qui praeter neceſſitatem nimis pretioſis vtuntur.

§. 47.

Nauſea aegrorum, qui omnis generis medicamenta auerſantur, expugnari debet variis blandimentis, vehiculo mutato, et ad palatum accommodato.

§. 48.

Frequens eſt medentibus et aegris fallacia cauſae, vt cauſae, a qua tamen cauendum.

§. 49.

Caueat ſibi Medicus, ne decipiatur a mendacibus aegris; ipſa enim eius methodus dubia reddi poteſt.

§. 50.

In praeſcribendis formulis accurationem adhibeat, et medicamenta, quae nocere poſſunt, literis, non characteribus exprimat.

§. 51.

In perhibendis teſtimoniis non facilis ſit. Sibi caueat, ne ab eorum, qui talia ſibi expetunt, fraudibus decipiatur.

§. 52.

Poſt ſuperatum morbum, victum atque regimen conveniens imperare debet.

§. 53.

Si ſoſtrum exigendum eſt, diſtinguendi ſunt aegrotantium mores, opes aliaque.

§. 54.

Semper medentem eo eniti oportet, vt, tum obſeruatione propria, tum bonorum Autorum lectione indies magis in arte proficiat.

DE

DE FEBRIBVS IN GENERE.

§. 1.

Febris eſt morbus, omnibus hominibus frequentiſſimus, vniuerſalis, cum eo totum corpus afficiatur. Eſt febris vel idiopathica, vel ſymptomatica. Diſtinguunt nonnulli ideo in febres et morbos febriles, ſeu, qui ſunt cum febre. Talis eſt inflammatio, quae ſine febre eſſe nequit. Diſtinguuntur febres in chronicas et acutas. Acutae non ſolum celerius finiuntur, ſed habent etiam periculum. Lenta tardius finitur, ſed eſt cum periculo. Alia diſtinctio eſt in intermittentes, continuas, continentes. Alia inter epidemicas, et inter ſimplices vel ſporadicas.

§. 2.

In omni febre omni tempore velocior pulſus, ſeu celer et frequens. In febre ab internis cauſis antecedit ſpaſtica contractio, quae ſi vehemens fuerit, eſt et cum horrore. Etiam ſub horrore pulſus velox eſt, ſed debilis. Igitur febris a cauſis internis ortae ſignum pathognomonicon eſt pulſus velox, horror, et qui hunc inſequitur aeſtus. Velocior ſanguinis motus ab excitatione, vel aſſumpto calido, vel extrinſecus irritante, ortus, eſt ſine praegreſſo horrore.

§. 3.

Horror abſoluitur ſpaſtica contractione neruorum, praecipue ſpinalium et organorum motui voluntario inſeruientium. In his muſculis magna eſſe ſolet debilitas, cum oſcitatione, pandiculatione, frigore, pallore, rigore, ſenſus imminutione, et tandem, ſi ille motus vehementior eſt, tremore, ac quaſi conuulſione.

§. 4.

In horrore itaque febrili oritur illud frigus, quod etiam tactu ſentimus, ex eo, quod ſpaſmo illo ſanguis magis

versus cor exprimitur, et quod cor non satis valenter contrahitur: Physiologia enim docet, calorem in corpore oriri ex motu et attritu sanguinis elastici et vasorum retinentium.

§. 5.

Debilitas oritur a denegato influxu fluidi arteriosi et neruei in musculos, propter quam causam etiam sensus imminuitur.

§. 6.

Pulsus velox signum pathognomonicon febris est, quod omni tempore manet. Nam horror et aestus non semper. Pulsus hic etiam sub horrore, sed in quartana aliquando pulsus rarus et tardus ac debilis sub horrore videtur. Sed tunc pulsus magis est inaequalis. Nam tardi sunt maiores pulsus, intermedii plures celerrimi. Pulsus velocior oriri videtur, quia multus sanguis circa cordis ventriculum dextrum congeritur, et quia etiam sanguis maiori in copia fertur in arterias coronarias, dum ille per minores arterias in peripheria corporis, durante illo spasmo, haud libere mouetur. Debilis vero contractio cordis oritur, vt videtur, a minori influxu fluidi neruei per neruos cardiacos, et hoc fit, quoniam sanguis in motu suo impeditus, non, vt decet, ad cerebellum adpellitur.

§. 7.

Sub horrore oritur anxietas praecordiorum et difficilis respiratio, quia pulmones sanguine replentur. Pallor faciei et totius corporis oritur, quia sanguis illo spasmo externo versus interiora vrgetur. Pallor magis conspicuus est, vbi cutis vel nulla, vel tenerior est, in labris, genis, et sub oculis. Sub vnguibus sanguis quasi haerere et quiescere videtur, vnde mutatio coloris in magis obscurum.

§. 8.

Omnes, qui febre intermittente moriuntur, extinguuntur sub horrore, non sub aestu, et qui ex febribus continuis, praecipue inflammatoriis, et orta gangraena pereunt, ante

ante mortem nouo horrore et ſpaſmo commouentur. Peſſimum eſt, ſi aeger intus ſummum aeſtum ſentit, frigentibus externis. Oritur hoc, ſi humida corporis per diatheſin inflammatoriam ita coacta ſunt, vt per minima vaſa, a corde remotiora, moueri nequeant.

§. 9.

Poſt horrorem ſequitur aeſtus, qui non a veloci ſolum, ſed valido etiam cordis motu proficiſcitur. Quia vero tamen, ſi ab initio ſpaſmus nondum prorſus remiſit, eſt maior reniſus in arteriis, vehementiorque attritus, et ob id caloris augmentum.

§. 10.

Calor bonus eſt, ſi per corpus omne aequalis; ſi vna pars prae altera calet, id peius eſt, et in febre metuenda huius inflammatio, vel haec iam praeſens eſt.

§. 11.

Calor aliquando adeo vehemens eſt, vt fere eandem vim habeat, quam ignis elementaris, cuius rei teſtimonium eſt anthrax peſtilentialis.

§. 12.

In hecticis calor fere continuus eſt, ſentiunt tamen aegri remiſſionem et exacerbationem. Calor in his eo tempore augetur, quo nouus chylus, quamuis etiam paucus, ſanguini admiſcetur, qui veluti humor crudus ab infirmis viſceribus ſubigi non poteſt, et hunc nouum motum excitat.

§. 13.

Quo maius frigus eſt in febris acceſſione, eo maior plerumque metuenda eſt febris.

§. 14.

Differentia eſt inter hos duos motus, a quibus frigus et calor proficiſcuntur. Prior proficiſci videtur a cauſa continente et proxima febris, alter a vi vitae ſeu natura, qua illa expugnatur.

§. 15.

§. 15.

Tandem post aestum, tum in paroxysmis, tum periodis febrium, remittit illa spastica contractio. Pulsus, qui durus erat, mollior fit, et mitigantur symptomata, fiunt salutares excretiones. Haec omnia vero contingunt, si febris in salutem tendit.

§. 16.

Quod ad exitum febrium pertinet, illa saepe sponte curatur, si non turbata, nec a mala causa orta fuerit. Imo febris saepe corpus ab aliis grauioribus noxis tutum praestat. Febre virus contagiosorum et epidemicorum morborum expellitur. Per intermittentes, quartanam praecipue, *desperati caeteroquin morbi*, melancholia, mania et epilepsia etc. curantur.

§. 17.

Febris itaque vel in sanitatem tendit et corpus ab inhaerente malo liberat, vel finitur morte, vel mutatur in alium morbum.

§. 18.

Soluuntur febres vel crisi, vel excretione pedetentim facta, quam λύσιν seu solutionem proprie vocant, vel mutatione materiae peccantis in benignam, sine excretione, quam Therapiam assimilationem vocant. Hoc vltimum raro contingit. Exemplum dare potest v. g. febris a vehementissima siti orta, si coacti humores aqua copiosius ingesta diluuntur.

§. 19.

Causa mortis in febribus haerere solet in minimis vasculis, in quibus fit obstructio. Nam a lentore febrili fieri potest obstructio, inflammatio, gangraena. Idem oriri potest a causa contraria, nimium resolutis humoribus, si illi in arterias laterales feruntur, quibus plerumque accedit acrimonia. Hoc praecipue fit in visceribus.

§. 20.

§. 20.

Febris mutatur in alium morbum, si materia peccans nec perfecte immutari, nec penitus eliminari potuit. Id quod fit, si vires deficiunt, quae saepe peruersa medendi ratione conuelluntur, si partes solidae atonia laborant, si materia peccans copia, acrimonia, et nocendi facultate, vel etiam idiosyncrasia peccat. Ex his febribus fiunt exanthemata, tumores, erysipelas, abscessus, cacochymia, et, si mala materia in partes nobiliores conuertitur, cachexia. Nam febris, etiam intermittens, praecipue in corpore imbecillo, si diutius toleratur, humores inuertit, et non raro in cachexiam degenerat.

§. 21.

Febrium causa proxima et continens non satis nobis nota est. Sufficit Medico, nosse, in corpore viuo eam esse conditionem, vt, datis quibusdam corpori aduersis, excitetur hic motus.

§. 22.

Causae remotiores admodum variae sunt. In genere omnes res non naturales, aër calidus, frigidus, nebulosus, paludosus, effluuiis variis et incognita morborum epidemicorum causa fretus, tempestatum vicissitudo; cibus et potus, copia, acrimonia, duritie peccans, fames, vigiliae, nimia et corporis et animi exercitatio, quies, animi pathemata, Venus, aliae euacuationes immodicae, retenta, insensibilis transpiratio, sudor, vrina, bilis acris; humor quiescens, et qui per quietem et corporis calorem corrumpitur, pus, sanies, ichor, vermes, calculi et omne quod dolorem excitat, siue intus haereat, siue extrinsecus admoueatur; venena, medicamenta. Vna ex frequentioribus causis est obstructio in corpore viuo, maxime sanguinis.

§. 23.

A turbatis actionibus vitalibus, a quibus naturales, animales et humanae dependent, fiunt symptomata febris. Sunt quaedam, quae febribus essentialia sunt, v. g. velocior pulsus

pulſus in omni febre ardente, delirium in phrenitide. Alia vero ſunt ἐπιγενόμενα, ſeu accidentalia, v. g. conuulſio in illis ipſis febribus, delirium in febre intermittente vel catarrhali. Saepe ſymptomata eſſentialia faciunt ad expugnandam materiam peccantem, v. g. exanthemata in nonnullis febribus. Alterum genus ſymptomatum morbum acerbiorem facit. Priora diagnoſin dant, vltima prognoſin.

§. 24.

Symptomata cum febre finiuntur, quibus raro medendum. Si tamen illa, praecipue ἐπιγενόμενα ſeu accidentalia, et quae ad morbum non pertinent, ſuſpecta videntur, et maius periculum, quam ipſe morbus, adferre poſſunt, illis medendum eſt, ita tamen, vt non nimis celeriter illa cohibeamus, ſed pedetentim.

§. 25.

In acutis ſymptomata critica quandoque fiunt, non ſine magno impetu et timore. Hoc incidit, quando materia peccans, febre mobilis reddita coctaque, nouas vias vaſaque ingreditur, id quod ſine magna mutatione fieri nequit. Haec ſymptomata ſequitur vel mors, vel morbi repentina ſolutio ſeu criſis. Dignoſcuntur ex praegreſſis ſignis coctionis, et ſi illa iuſto tempore, quo morbus ſolui conſueuit, ſeu tempore critico fiunt; haec nunquam a Medico turbanda ſunt.

§. 26.

Inter ſymptomata eſt anxietas, quae oritur ab impedito humorum tranſitu, maxime, ſi aliquid eſt, quod obſtat, quo minus ſanguis poſſit ex corde in arterias libere pelli. Frequentius id haeret in pulmonibus, ſi illud in aortae finibus eſt, ſub finem etiam fit redundantia ad pulmones. Obſtaculum illud oritur vel vitio humorum minus mobilium, vel vaſorum minus permeabilium. Frequentius hoc fit propter ſpaſmum, aliquando ex aliis cauſis. Igitur in febribus inflammatoriis ab obſtructione ſumma anxietas, quae augetur, ſi lentor ille inflammatorius increſcit, vel

maxime,

maxime, si gangraena aliquam partem, tanto magis a corde propiorem, occupat. Sunt vero aliae anxietatis causae; si polypus in corde haeret, si excitatur paulo velocior sanguinis per exercitationem motus, oritur summa anxietas. Alia oritur, si ventriculus, duodenum, colon, ab assumptis, a flatibus, foecibus, distenduntur; vel si ventriculus, et eius cardia, spasmo contrahitur, quare in omni vomitu anxietas. Spasmo etiam aliae partes, praecipue viscera abdominis, afficiuntur, et his omnibus sanguinis liber circuitus prohibetur, id quod hypochondriacis et hystericis frequens est. His vltimis summa anxietas, si pharyngis musculi spasmo constricti sunt et simul glottis arctata. Interceptus sic aër in oesophago, si per ructum exploditur, soluitur momento temporis anxietas. Si a ventriculo et colo, distentis, diaphragmatis motus impeditur, noua anxietatum causa est. In omni aestu febrili, quoniam sanguis in pulmone coaceruatur, est anxietas; id multo magis in *peripneumonia*.

§. 27.

Ab hac anxietate δυσφορία, quae se manifestat suspiriis, corporis iactatione, frequentiori, quam aegri anxie exoptant, loci lectique mutatione, quae pessima in acutis signa sunt.

§. 28.

Sitis fluidorum, praecipue frigidorum, appetitus vehemens, oritur ab anhelosa respiratione, quae in faucibus omne fluidum abstergit, et ab ipso humore, qui aestu febrili glutinosus, acris et alcalescens fit.

§. 29.

Nausea et vomitus interdum eandem habent causam, quam anxietas. Si sanguis difficilius per neruosum ventriculum mouetur, vel, si hic, id quod in exanthematibus fit, et partes huic vicinae inflammantur. Vomitus enim et nausea etiam fiunt, si musculorum abdominis aponeurosis grauiter laesa fuit; etiam a male affecto cerebro, et meningibus,

gibus vomitus, id quod testantur vulnera capitis. Ob id nausea iis, quibus insuetum est naui vel curru vehi. A spasmis a quacunque causa in abdomine, id quod docet nephritis. Frequentissima tamen causa est, quae inhaeret ventriculo, vel ab assumtis, vel si vitiati humores ex vasculis excretoriis, praecipue ex duodeno, in eum infunduntur. Etiam propterea ex diuturna inedia, nausea ac vomitus. Nauseam et vomitum etiam efficiunt ea, quibus gula irritatur, id quod saepe ab alcalescente glutinosa pituita fit.

§. 30.

Debilitas, seu impotentia exercendi motus musculares sine dolore, oritur, si fluidum nerueum et sanguis arteriosus non libere mouentur ad musculos. Hoc ex variis et contrariis causis accidit, a defectu boni succi, post graues euacuationes, vigilias, inediam magnam, diuturnumque morbum. Etiam accidit ab abundante humore in plethoricis, a sanguine turgescente et rariori facto; quare debilitas a potu spirituoso et narcoticis. Nam distenta corticis cerebri vasa premunt medullam cerebri. Notum est, debilitatem summam et paralysin a compresso cerebro, medulla spinali, neruisque oriri. In febribus debilitas, si fluida in coagulum versa impediunt liberum sanguinis transitum ad cerebrum. Summa debilitas, si materia peccans ad cerebrum delata est, quae vel parit delirium, vel somnum et summam debilitatem.

§. 31.

Periculosa et saepe funesta debilitas in malignis est, ex qua etiam praecipua diagnosis peti solet. Huius causa non ita manifesta est. Sanguis in his rarior, valde rubicundus, et ita solutus, vt nec post mortem cogatur. Multum augetur debilitas sanguinis missione et aliis euacuationibus, quae plerumque in malignis periculosae. Pulsus esse solet velox, ast, pro ratione febris et periculi, debilis. Verisimile videtur, in his febribus praecipue affici teneriores humores, et imprimis debilitari neruos. Forte blandum illud, quod in humoribus naturaliter esse solet, et instaurando succo

nerueo

nerueo inferuit, in hoc fanguine deficit. Forte etiam a fanguine rariore nimium diftenduntur corticis cerebri vafa, et his premuntur fibrae medullares. Debilitas etiam fumma ab affumtis, et adhuc in ventriculo haerentibus venenis.

§. 32.

Aeftus faepe nimium augetur, inprimis in ardentibus. Hunc indicant aegrorum querela, lingua arida, nigricans et afpera, refpiratio celerior et difficilis, halitus ex ore calidus, vrina rubra pauca. Medicus illum fentit tactu. Admoueri etiam aegro poteft thermometron, idque etiam in eius os immitti. Intenditur aeftus ab affumtis calidis, aëre calido, et quibuscunque extrinfecus admotis, quae folida irritare poffunt, maxime ftragulis ponderofioribus. Aeftum etiam auget, fi maior renixus eft in vafis, qui cordis robore fuperari debet. Quare id incidit, fi humores propter craffitudinem difficilius mouentur, et praecipue in lentore inflammatorio.

§. 33.

Delirium oritur a male affecto cerebro, et fi fanguis per illud celerius mouetur. Etiam fi materia quaedam acris facta *μετάστασει* ad cerebrum fertur. Hinc ab exanthematibus, podagra, repreffis, et a retentione vrinae delirium.

§. 34.

Somnolentia in acutis, et Carus, feu profundiffimus fomnus, a quo aegri difficilius excitantur, cum febre et fui obliuione, oritur a compreffa medulla cerebri. Carus igitur poft magnum delirium vix non femper lethalis, quia fignificat corticis gangraenam. Idem fymptoma oritur, fi a fanguine euafato, vel ab alio humore, vel a caluaria fracta et depreffa, premitur cerebrum. Somnolentia etiam a defectu laudabilis humoris poft quamlibet grauem euacuationem, ab humoribus lentis, mucidis, qui difficilius per cerebrum mouentur, in catarrhis, et a frigore externo.

§. 35.

Coma ἀγρυπνῶδες, ſeu Veternus, Coma vigil, dicitur, quando aeger magno dormiendi deſiderio laborat, dormire autem nequit, et mox iterum expergiſcitur. Cauſa eſt, ſi in febre vna pars cerebri valde obſtructa eſt, et per alteram ſanguis nimia celeritate mouetur. Igitur eſt ſymptoma etiam Hemiplegiae. Plerumque deſinit in Carum funeſtum.

§. 36.

Somnus etiam eſt quaſi criticus, poſt criticam euacuationem, vel etiam ſine hac; ſi cum aliis bonis ſignis, aegri poſt ſomnum longiorem profundioremque conualeſcunt. Frequens hoc eſt in infantibus. Cauſſa huius ſomni eſt defectus boni humoris, ad ſecretionem in cerebro neceſſarii, qui hoc ſomno, poſt ſuperatam materiam peccantem, inſtauratur.

§. 37.

Conuulſio eſt inuita et violenta muſculi contractio, cum alterna relaxatione. Fit ab omni cauſa, qua vel cerebrum et eius medulla, aut nerui afficiuntur. Prior idiopathica, altera ſymptomatica, dicitur. Poſterior, minori neruo grauiter irritato, quandoque oritur, et conuellitur totum corpus. Probant id vulnera venenata. Celerius et frequentius conuelluntur pueri et infirmi.

§. 38.

In febribus itaque, ſi conuulſio incidit, diſtinguere oportet tempora. Ab initio nerui diſtenduntur a quauis cauſa, qua illi irritantur, maxime a materia peccante in exanthematicis. Saepe enim exanthematum eruptione finitur, et poſt febres plerumque. Sine malis ſymptomatibus ſunt. Si orta fuit ab humore quodam, qua parte euaſato, non ceſſat, niſi illo emiſſo.

§. 39.

Peſſima conuulſio in acutis, quae oritur a lentore inflammatorio, et, ſi ſanguis non libere per cerebrum moveri

veri poteſt, tanto magis, ſi conuulſio poſt delirium accidit, et cum nouo horrore, et ſudore frigido.

§. 40.

Nonnunquam aeger conuellitur, quod materia peccans in acutis per μετάϛασιν ad cerebrum fertur, praecipue ſi repreſſa fuerunt exanthemata. Plerumque hoc incidit cum mutatione vrinae in peius, quae, ex aurantia et cocta, repente fit pallida et aquoſa. Aliquando tamen conuulſio critica eſt, et ſoluitur magna narium haemorrhagia, erumpentibus parotidibus, iisque inflammatis, diarrhoea, vrinae mutatione, catameniorum et haemorrhoidum fluxu. Tempora coctionis ſedulo notari debent. Funeſta conuulſio eſt, quae oritur poſt magnam haemorrhagiam, vel aliam vehementem euacuationem.

§. 41.

Sudor in febribus vel ſymptomaticus eſt, vel criticus. Sudor criticus cum aliis bonis, et coctionis, ſignis eſſe ſolet, incidit iuſto tempore, et leuamen adfert. Hoc ſudore cocta, vel mitificata materia peccans expellitur, et in febribus inflammatoriis humores illi coacti, tandem reſoluti. Haec reſolutio fit motu ſpontaneo illius materiae, coadiuuante arte, datisque diluentibus, ſaponaceis, et ſi febris ſe ab aeſtu remiſit. Sudorem hunc ſalutarem futurum eſſe, ſignificat pulſus, a duro in vndoſum mutatus, ſeu in quo arteria non admodum renititur, ſed ſuccedaneo motu attollitur.

§. 42.

Raro a primis initiis febris multus ſudor bonus eſt. Aliquando tamen, ſi cauſa manifeſta eſt, veluti a repreſſo per refrigerium ſudore, vel, ſi morbi contagioſi virus per cutim in corpus illatum fuit, ſudor vel ſponte ortus, vel medicamentis motus, bonus eſſe poteſt. Ceteroquin, in acutis febribus, ſi mox ab initio, vel ſponte, oritur, vel medicamentis et regimine mouetur, ea re augetur lentor inflammatorius, qui ſaepe facilius auertitur, quam iterum reſoluitur.

§. 43.

Sunt febres malignae, quas ἐχώδεις vel ὑδρωνόσυς vocant, quae mox ab initio cum vehementiſſimo ſudore eſſe ſolent, qui ſudor plerumque funeſtus eſt. Oritur a reſoluto omni corporis ſucco et labefactato etiam fibrarum omnium, maxime arteriarum, robore. Talis febris fuit illa Ephemera Britannica, quae ſeculo XVI. Britanniam et totam etiam Germaniam depopulata eſt, de qua ſcripſerunt *Ioh. Caius* BACO *de* VERVLAMIO *in Hiſtor. Henrici VII.* ab initio, et FREINDIVS *in Opp. Edit. Lond. pag.* 567.

§. 44.

Peſſimus etiam ſudor eſt colliquatiuus, qui oritur, ſi humores ab imbecillis viſceribus, maxime pulmonibus, nec recte ſubacti, nec ſatis denſati, mox iterum ſoluuntur, quare imbecillis ex leui corporis motu ſudor eſt. Accidit atonia et paralyſis arteriarum. Sudor hic colliquatiuus accidit hecticis et tabidis. Etiam fieri ſolet in magnis ſuppurationibus. Augetur in his, ſi noua materia ex chylo crudo et non ſatis ſubacto ſanguini confunditur.

§. 45.

Deiectiones in febribus variam cauſam habent. Excernuntur enim non ſolum ea, quae in ventriculum et inteſtina delata fuerunt; ſed etiam varii humores ex Hepate, Pancreate, vaſis meſaraicis &c. Mirae metaſtaſes quandoque fiunt, dum humores ex aliis corporis ſedibus ad aluum conuertuntur. Deiectiones interdum bonae ſunt, interdum tolerabiles, quandoque malae, imo funeſtae.

§. 46.

In catarrhis et febribus catarrhalibus per inteſtinorum glandulas excretio fit, ſimilis illi, quae in iisdem morbis fieri ſolet in aſperae arteriae et narium membrana. In febribus catarrhalibus malignis, ſeu petechizantibus, diarrhoea ſymptoma eſt, quod, niſi nimium inualeſcat, tolerari debet. Melior enim in his eſt, quam aluus adſtricta.

§. 47.

§. 47.

In febribus ardentibus raro incidit, vt lentor ille inflammatorius refolutus per aluum et diarrhoeas efferatur, quibus tunc morbus foluitur. Fere rarius incidit, vt in febribus inflammatoriis pus cum leuamine excernatur.

§. 48.

Si lacteorum ofcula erofa funt et obftructa, vel inflammata, oritur diarrhoea, cum vehementioribus torminibus et deiectionibus cruentis, vel Dyfenteria. Sanguis enim ex vafis mefaraicis in inteftina effertur. In Cholera omnia, quae in ventriculo inteftinisque continentur, concitato vehementer motu periftaltico, ἄνω καὶ κάτω reiiciuntur.

§. 49.

Tandem in inflammatoriis et malignis fub finem, et breui ante mortem, deiectiones fiunt, praeter aegri fenfum et voluntatem, materiae nigrae et foetidiffimae, germ. *Brandftühle*, cum quibus funt alia mala figna, praecipue nouum frigus, fudor frigidus et aucta debilitas. Nihil aliud eft, quam fanguis per fphacelum corruptus, quare mors in propinquo eft.

§. 50.

Diarrhoeae colliquatiuae eadem caufa et ratio eft, ac fudoris. De fluxu hepatico hic non dicendum eft. Hic effe folet cum febre lenta, et plerumque etiam Gangraena finitur.

§. 51.

Vetuftiffima obferuatio eft, deiectiones peffimas effe meracas, maxime in febribus, feu fi τα ἄκριτα, feu fincera efferuntur. Sunt vero, quando vel fola affumta non mutata, vel folus chylus, fincerus fanguis, fincera pituita, vel bilis reiicitur. Significat enim hoc, alimenta non concoqui, pituitae maiorem vim effe, bilem effe multam et corruptam, et fanguinem ex maiori aliquo vafe in inteftina erumpere, id quod peffimum eft, nifi tempore critico fiat.

De haemorrhoidibus, quae cum his confundi non debent, Lienteria et Coeliaca, suo loco. Sanguis sincerus effertur in illo endemio morbo Indiae occidentalis, cuius si magna copia est, mors instat.

§. 52.

Exanthemata fiunt, si materia peccans et humor potissimum putrescens a natura ad corporis peripheriam propellitur. Hic humor, in vásculis excretoriis haerens, inflammationem mouet, quare omnis febris exanthematica certa ratione inflammatoria est. Varia harum pustularum nomina sunt et genera. Quodlibet genus habet aliquid, quod ei proprium videtur. Tolluntur, dum veluti minores abscessus pus alunt, vel, dum epidermis a cute attollitur, siccatur et secedit. Ex nimio aestu, quacunque causa, etiam per medendi rationem, aucto, increscit inflammatio et periculum. Si illae pustulae ex purpureo colore in colorem atrum mutantur, praecipue in morbi ἀκμῇ, inflammatio mutata fuit in sphacelum.

§. 53.

Varia methodus est curandi febres, reuocari tamen potest ad quaedam genera.

1. Aliquando in curanda febre Medicus naturam solam sequitur, et, si illa ipsa ad salutem tendit, saltim Moderator est motuum, quibus illa vtitur.
2. Nonnulli plurimum laborant in mutanda auertendaque materia peccante.
3. Alii materiam peccantem arte et quandoque vi adhibita eliminare student.
4. Alii ad minimum nonnullas febres, veluti intermittentes, solis Specificis propulsare conantur.

Illi prudentiores videntur, qui varia hac medendi ratione vtuntur, et illam varii generis febribus, aegris, symptomatibus aliisque accommodare student.

§. 54.

§. 54.

Qui priorem methodum ſequuntur, ſerui Naturae ſunt, itaque moderantur febrem, ne nimis incendatur, neque nimis tenuetur, et vt ſe – et excretiones, quibus febris ſoluitur, recte fiant. Ex febre enim aucta impeditur materiae coctio, et in acutis facile naſcitur inflammatio. Ex febre nimis tenuata plerumque alius naſcitur morbus, lenta, cacochymia, hectica, &c. In hac methodo potiſſimum obſeruanda eſt humorum cruditas et coctio, nec non criſis et ſolutio, hisque accommodanda ſunt auxilia. Febris iuſto vehementior, quam pulſus, aeſtus, vrina rutilans et ſpumida, omniaque alia ſymptomata indicant, mitigari poteſt praecipue ſanguinis miſſione, quae tamen in hac methodo non niſi primis diebus fieri debet, praeterea diluentibus, temperantibus, acidis, nitro, blandis anodynis. Aluus ducenda lotionibus, quibus etiam nitrum adiici poteſt. Aër etiam frigidiuſculus multum facit ad leuandam febrem.

§. 55.

Aliquando vero confert, febrem accendere et augere, id quod in intermittentibus neceſſarium eſt, ſi illae citius per Specifica fuerunt ſuppreſſae. In his potiſſimum proficiunt Cathartica per ἐπίκρασιν, ſiue cum aliqua reſolutione, aluum mouentia, datis etiam alexipharmacis. Vbi exanthemata repreſſa fuerunt, id etiam neceſſarium eſt, datis bezoardicis. Vbi vero vires deficiunt, danda ſunt analeptica et cardiaca, cuius rei manifeſtum indicium habemus in ſphacelo, a cauſis internis et ab imbecillitate orto. Lenta febris etiam interdum hoc augmentum deſiderat.

§. 56.

Excretiones etiam ſedulo conſiderandae ſunt, maxime illa, quae fit per ſudores, quibus etiam regimen accommodari debet. Nocet et nimium frigus, et nimius calor, ſtragulorum pondus, et alia, alibi dicta.

§. 57.

Haec methodus potiſſimum locum habet in febribus non ita vehementibus, catarrhalibus benignis, acutis continuis, benignis exanthematicis, variolis, morbillis, etiam in intermittentibus non valde diuturnis, et ſi ſpes eſt, fore, vt febris maiori morbo, e. g. Maniae, Melancholiae, mederi poſſit.

§. 58.

Quomodo materia peccans mutari poſſit, expoſitum fuit in doctrina de mutandis humorum vitiis, et praecipue tollenda eorum obſtructione, et obtundenda acrimonia. In acutis et inflammatoriis plurimum facit potus diluens. In redundantia bilis opem ferunt acida, ſaponacea, vegetabilia.

§. 59.

Materia peccans arte expellitur, per euacuantia, emetica, cathartica, ſudorifera, ſanguinis miſſiones.

§. 60.

Vomitu euacuantur non ſolum ea, quae in ventriculo haerent, ſed etiam quae in aliis viſceribus, ex quibus viae ad inteſtina apertae ſunt. Ex hiſce quandoque materia peccans, quae febrem excitatura eſt, excutitur, et ipſa febris auertitur. Hoc etiam fit in malignis, ſi contagium per ſaliuam in ventriculum deſcendit, vel quoque, ſi occulta illarum cauſa praecipue agit in bilem, illamque turgeſcentem et acrem reddit.

§. 61.

Vomitus indicatur, ſi ventriculus impletus eſt; ſi breui ante alimentum cum nauſea aſſumtum fuit; ſi aeger crebrius vomitu, vel irrito vomendi conatu, vexatur, nulla tamen ſigna adſunt inflammati ventriculi; ſi is de praecordiorum anxietate, oppletione, vertigine, tuſſi ſtomachica conqueritur. In intermittentibus vomitus moueri debet tempore ἀπυρεξίας. In malignis vomitus a primo initio bonus eſt, et ſi ſuſpicio eſt morbi contagionem ſaliuam infeciſſe.

fecisse. Vbi morbus iam adoleuit, et in ἀκμῇ, raro bonus est.

§. 62.

Vomitus intempestiue excitatus, qui vires multum conuellit, in febribus valde alienus est; lethiferus vero, qui acrioribus concitatur, inflammato ventriculo.

§. 63.

Raro proficiunt purgantia, nisi in intermittentibus. Si valentiora, et in his crebrius et tempore cruditatis, adhibentur, corpus imbecillum redditur, et morbus facile in cacochymiam degenerat, fiunt viscerum infarctus et scirrhi, relinquuntur oedemata. In intermittentibus igitur prius praeparanda est materia. Vbi vero intermittentes vel sponte quieuerunt, vel Specificis curatae fuerunt, purgantium vsu reuertuntur. Dari debent in intermittentibus post praeparatam materiam, tempore ἀπυρεξίας. In pertinacioribus, veluti quartana, iteratis vicibus, et cum resoluentibus et digestiuis remixta, dari debent. Fere aliena esse reor resinosa et acria; plurimi vsus est Rhabarbarum. In acutis raro prosunt, nisi in inflammatoriis, a causa externa ortis, et vbi auertendus est humorum aditus ad aliquam partem. Hic tamen non alia, quam antiphlogistica, et quidem primis saltem diebus, proficiunt. Purgantia turbant in acutis materiae coctionem, et febrem pertinaciorem reddunt, vel in alium morbum mutant. Lentae febres saepe alui ductione tolluntur.

§. 64.

Omni modo euitanda est alui obstructio, etiam in exanthematicis. Tempore, quo exanthemata erumpunt, caute agendum. Aluus soluenda est in his, et aliis, vbi purgatio locum non habet, clysteribus; oportet vero hos, nec acres, nec calidos esse. Intermittentes suppressae etiam clysteribus reuocantur.

§. 65.

Sudorifera calidiora aliena et pessima sunt tempore cruditatis. Nec alexipharmaca in intermittentibus post primos

mos paroxyſmos conueniunt. Vbi tamen ſe ſponte remittit febris, et corpus inſudat, lenior ſtimulus, vna cum diluentibus, ſufficit ad ſudorem mouendum. In malignis ſudorem mouent ſic dicta bezoardica, quo etiam pertinet aqua prophylactica Syluii. Raro incidit, vt febris, dato ſudorifero, mox ab initio poſſit expugnari, et vix, niſi in catarrhalibus.

§. 66.

De ſanguinis miſſione multa controuerſia. Loquitur experientia, febres acutas ea multum leuari. Abundantior enim ſanguis, isque, in febribus, propter vehementiorem motum vaſa multum diſtendens, materiae peccantis coctionem impedit, quia eo tollitur ille vitalis renixus, qui inter cor et arterias eſt. Sanguinis miſſione etiam auertitur inflammatio. Igitur in febribus acutis et inflammatoriis, exceptis exanthematicis, ſi corpus hominis iuuenis et robuſti rubet, ac maior in eo aeſtus eſt; ſi aeger pleno victu et meraciori potione vſus eſt; ſi is ebrius fuit; ſi medicamenta data fuerunt calida; ſi in aëre calidiore verſatur; ſi ei magna anxietas, et acutus mouensque dolor aliqua parte eſt, qui futuram ſignificat inflammationem, ſanguis mittendus eſt. In Pleuritide, ſi magnus dolor eſt et anxietas, alia eſt neceſſitas. Nam ſi ſanguis non detrahitur, is in pulmonibus coaceruatur, aegrum ſuffocat, quia propter acutum pleurae inflammatae dolorem ſatis dilatari nequit thorax, nec adeo, vt decet, expandi poteſt pulmo. Imo, ſi cum his aliisque ſymptomatibus ſanguis, ex vena miſſus, repente cogitur, et tenax albidum coagulum ſanguini inhaeret, oportet eius miſſionem iterari.

§. 67.

Non vero facile in acutis et continuis ſanguis mittendus durante exacerbatione, et ſi aeger ex febre multum inſanit, ſed ſemper expectandum eſt, donec febris ſe aliquantum remiſerit. Si enim durante exacerbatione multum ſanguinis detrahitur, nimis repentina mutatio in vniuerſo corpore, praecipue in cerebro, fit. Optima eſt

ſangui-

ſanguinis miſſio, quae protinus ab initio, et vbi febris nondum inualuit, ſuſcipitur.

§. 68.

Optime mittitur ſanguis in acutis mox primis diebus, non facile, et niſi magnum inflammationis, eiusque increſcentis, periculum id iubeat, poſt tertium. Si ſanguis mittitur, eius plurimum detrahendum eſt. Praeſtat etiam, vt hoc fiat ex vulnere maiori venae inciſae.

§. 69.

Res magis controuerſa eſt in febribus exanthematicis. Nam ſanguinis miſſione fieri poteſt, vt exanthemata protinus euaneſcant, et funeſta oriantur ſymptomata; ſed tamen, ſi aegrum ab initio, et vbi ſuſpicio eſt, talem febrem futuram eſſe, protinus febris tenet magna, ſi is, increſcente ad ſenſum calore, de ſumma anxietate conqueritur, et ſi corporis habitus reſpondet, ſanguinis miſſio ſaepe leuamen adfert, et exanthematum eruptionem iuuat. Non raro auertit lethalem inflammationem, vel huius in gangraenam tranſitum. Si ſanguis miſſus fuit, huic methodo accomodanda eſt reliqua curatio, et vtendum paulo efficacioribus, quibus exanthematum eruptio iuuari poteſt.

§. 70.

Intermittentes raro venaeſectionem poſtulant, quandoque tamen ab initio, ſi naturam febris continuae habere videntur, multum vrgente aeſtu, cum aliis ſymptomatibus. Rariſſime quartana ſanguinis miſſione tollitur.

§. 71.

Peſtifera eſt ſanguinis miſſio in febribus malignis, quarum certiſſimum indicium magna infirmitas eſt. Si in his ſanguis mittitur, in eo nulla diatheſis inflammatoria, ſed ſanguis fluidus manet, rarus et rutilans. Hi, qui talem ſanguinem habent, ſi venaeſectio repetitur, raro ſaneſcunt. Nocet etiam, ſi intermittens febris mutata fuit in continuam, ſi corpus Venere, inedia, diuturno grauiorique morbo confectum et exhauſtum eſt. Nec plerumque recte mittitur

titur in Eryſipelate, niſi febris magna fuerit. Hecticum ſanguinis miſſio iugulat.

§. 72.

Supereſt tandem curatio per Specifica, quae nunquam in acutis, ſed ſolis intermittentibus locum habet. Varia laudantur: Radix Gentianae, cortex Caſcarillae, ſal Ammoniacus, Alumen, ipſum Arſenicum, et alia. Optimus tamen eſt *cortex Peruuianus*, de quo magna controuerſia. Ne ad hanc deſcendamus, agit ſine dubio roborando, cum nullam euacuationem ad ſenſum faciat, vel augeat, niſi forte inſenſibilem perſpirationem. Certum eſt, eo quandoque febrem ſine praeparatione et excretione materiae peccantis tolli; non minus tamen certum eſt, eius intempeſtiuo vſu febres cohiberi; aſt vero ſequi, vel recidiuam, vel alium morbum.

§. 73.

Videtur illum adhiberi poſſe, ſine praeuia corporis praeparatione, et materiae peccantis euacuatione, in febribus epidemicis intermittentibus, et quae non ex vitiato corporis habitu, nec ex tenaci materia, primis viis inhaerente, ortae fuerunt, ſed ex epidemica aëris diatheſi in corpore caeteroquin valente, non impuro, ſeu corruptis humoribus abundante. Eius etiam vſus neceſſarius, niſi mox ab initio, propius tamen ab illo, eſſe videtur, ſi febribus eiusmodi laborant corpora valde imbecilla, et ſenes, quae febrem diu tolerare non poſſunt.

§. 74.

Nocet cortex in omnibus continuis et inflammatoriis; auget enim obſtructionem et lentorem inflammatorium. Nec admitti poteſt in febribus malignis, peſtilentialibus, exanthematicis, nec in eryſipelate. Locum habere poteſt, ſi febres continuae ex intermittentibus ortae fuerunt, etiam in lentis, praemiſſa venaeſectione ex intermittentibus relictis. De eius vſu in Gangraena, a cauſa interna, videnda eſt Chirurgia.

§. 75.

§. 75.

In aliis intermittentibus, quarum plures ſine cortice curantur, is dari debet cocta prius, praeparata et euacuata materia peccante, de qua re infra plura. Tempus vero eſt, vbi febris ſe paullulum remiſit, iam per aliquod tempus craſſa multaque ex vrina deſiderunt, et aeger non ſolum perfectam ἀπυρεξίαν, ſed et meliuſcule ſeſe habet.

§. 76.

Solus ſine aliis remediis, quae eius vim imminuunt, maxime ſine purgantibus, exhibeatur. Dari debet poſt finitum paroxyſmum, et tempore integritatis, vel, vt vocant, ἀπυρεξίας. Maior ei vis eſt, ſi datur in puluere, vel electuario, quam ſi in infuſo. Aeger vero ſumet, quater per diem drachmam dimidiam, vel integram. Gallis in more eſt, decoctum meracius cum aqua in aluum immittere, quod quandoque prodeſſe poteſt infantibus. Raro cortice in infantibus opus eſt.

§. 77.

Quod ad victum attinet, febres acutae magnum praeſidium habent ex abſtinentia. In intermittentibus vero cibus magis neceſſarius eſt. Debet vero ſemper talis eſſe, vt corpus non tam alat, quam ſuſtineat. Accommodari vero cibus et potus debent non ſolum morbo, ſed etiam homini, eius vitae rationi, conſuetudini, aetati, &c. In omni febre inflammatoria, ardente, biliosa, maligna, conuenit victus vegetabilis, acido ſucco abundans, cum farinoſis. In intermittentibus concedi poteſt cibus ex animalibus, imo, ſi temperamentum phlegmaticum eſt, et tenacior pituita in primis viis, adiici poſſunt aromata, ex quibus Zingiber fere aliis praeferri debet. Dari debet cibus repetitis vicibus, ita vt aeger ſe eo minime impleat, et quidem tempore ἀπυρεξίας, nunquam vero ante imminentem paroxyſmum. In febribus acutis dari debet cibus tempore remiſſionis. Nunquam is inuito aegro obtrudi debet.

§. 78

§. 78.

Potus non facile denegari debet, quo humores lenti diluuntur, tenaces mobiles redduntur. Nocere vero potest et nimis calidus, et nimis frigidus. Prior, inprimis in acutis, aestum et lentorem inflammatorium auget; alter spasmos excitat, factaque contractione solidorum, fieri possunt obstructiones atque inflammationes, praecipue, si calente corpore sumitur.

§. 79.

Potus accommodatus sit febri. Optimus est Ptisana, decoctum hordei, tum simplicis, tum excorticati, Scorzonerae, Sassaparillae, quibus Roob, aliique succi acidi, admisceri debent. In febribus acutis et inflammatoriis decoctum C. C. non ita opportunum est, quod in aliis locum habere potest.

§. 80.

In acutis malignis, cum magna imbecillitate, periculosum est, si aeger situm mutat. Nam, si corpus erectum est, facile Lipothymiae et alia symptomata incidunt.

§. 81.

Supra dixi (§. 24.), ad symptomatum curationem non ita properandum esse; si tamen his vrgentibus quandoque medendum est, inter prima est anxietas. Hanc, si ab impedito humorum transitu orta fuit, tollit venaesectio, quandoque etiam in febrium inflammatoriarum initio, et, si nullus exanthematum metus est. Magis tutum est, et adversus anxietatem etiam praesidium, lotio in aluum immissa, vel purgatio antiphlogistica. Cum his necessarius est potus diluens. In intermittentibus anxietas saepe a ventriculi cruditatibus oritur, et ei medetur emeticum. Si vero orta est a retentis fecibus et flatibus in intestino colo, proficiunt clysteres. Si ab inflammatione ventriculi, multum iuuat decoctum auenae excorticatae. Si ab exanthematibus repressis, prosunt frictiones cum diaphoreticis internis. In purpura extrinsecus admoueri possunt Cantharides.

§. 82.

§. 82.

Sitim fallit, inprimis in ardentibus, potus diluens, frigidus, haud tamen nimis. Leuamen adfert, si aquae pauciores guttulae spiritus acidi, vel etiam nitrum, adiicitur, illaque os crebrius eluitur. Vel orbiculi citrei mali, succo turgidi, saccharo aspersi, imponi possunt linguae. Potus inprimis acidiusculus esse debet, et fere optimus est, si aquae fontanae simplici, et huius quidem mensurae, adiicitur vini Rhenani vncia vna vel duae. Etiam vinum adiici potest, hac ratione et quantitate, decocto panis domestici. Prosunt multum Clysteres, ex aqua pura, cui nitrum ad drachmam vnam vel duas addi potest. Vel immitti possunt in aluum aquae Selteranae, quae lotiones etiam non calidae, nec tamen nimis frigidae esse debent.

§. 83.

Nausea et vomitus in febribus acutis et ardentibus saepe oriuntur a putrescente in ventriculo humore et bile. Aduersus hunc plurimum valet potus diluens et acidus, et vel in potu, vel loco medicamenti exhiberi potest Oxymel ad vnciam dimid. vel integram per diem. Videndum tamen, ne hoc aluus et nimium et intempestiue moueatur. Dari etiam possunt illae purgationes antiphlogisticae, ex Tamarindis, Passulis, aliisque acidulis, nisi alia id prohibeant. In intermittentibus nauseam tollunt sales digestiui cum nitro, et si ea vehementior est, emeticum. Nausea etiam est in fluxu hepatico, et febribus lentis. In his omnia euacuantia mortem maturant, de quibus suo loco.

§. 84.

Si vero nausea oritur, inprimis in intermittentibus, a viscido, ventriculo inhaerente, id quod cognoscimus, si homo non de corrrupto sapore, et magna tamen dyspnoea et anxietate conqueritur; et si glutinosa assumsit; si ructus crebriores sunt, sine sapore, dari potest sal neutrius generis, Arcanum duplicatum, Tartarus vitriolatus, terra fol. Tartari, eius Liquor, Sal thermarum Carolinarum, Sal catharticus,

tharticus, etc. maiori in quantitate. Vel etiam dari potest Oxymel squilliticum, repetitis vicibus, et quidem per diem ad vnciam vnam vel duas. His praemissis, si nausea non sublata est, dari debet Ipecacuanha.

§. 85.

Si vomitus et vomendi conatus oritur a male affecta parte neruosa, et ipsa cerebri membrana, causa tollenda est. Quandoque acre et irritans ex vulnere eximendum, quandoque vulnus ampliandum, et aliud, quod Chirurgia docet, adiiciendum est. Si ventriculus inflammatus est a causis infernis, proficit decoctum hordei excorticati, auenae excorticatae, emulsiones dilutiores, quibus pauciores guttulae Liquoris anodyni Hoffm. vel pauciora grana Nitri addi possunt. Et in hoc casu non negligi debent Clysteres, ex aqua fontana, melle, nitro, imo etiam aceto. Frigidiusculi clysteres in aluum immittendi.

§. 86.

Debilitati in febribus, si ab impedito humorum transitu orta fuerit, medentur ea quae febri: Sanguinis missio, diluentia, saponacea. In febribus ardentibus et inflammatoriis, nec non malignis, conducunt Iulapia, ex syrupis et succis acidis. Conueniunt etiam omnia, quae supra occasione sitis (§. 82.) proposita sunt. Cardiaca calidiora hic aliena sunt.

§. 87.

Aestum minuunt ea, quae febrem tenuant. Plurimum etiam conferunt Clysteres cum nitro. Obseruanda est corporis et animi quies. In conclaui conferri possunt arbusta frigida, conspersa; pauimentum respergi potest aqua frigida, vel aceto vini; arcendus est omnis strepitus. Aliquando in febribus aestum multum auget humor biliosus in ventriculo et primis viis, qui, nisi aliud hoc prohibeat, congruo cathartico educi debet. Aestum in febre inflammatoria vulneris leuat huius suppuratio, et omnia quae hanc iuuant.

§. 88.

§. 88.

Delirio medentur omnia, quae febrem tenuant, praecipue iuuandae sunt excretiones. Sanguis, durante vehementius delirio, non facile mittendus est, sed, si febris natura id permittit, melius postquam illud se paululum remisit. Alienae sunt Cantharides; rubefacientia vero, Sinapi, Allium, Ranunculus, aliaque pedibus, cum vehementi frictione, adhiberi possunt. Illud tamen videndum, ne *nouo* hoc stimulo sanguis magis moueatur. Nocent opiata, dari tamen potest Emulsio cum Papauere.

§. 89.

Affectus soporosi post graue delirium plerumque funesti, nisi facta fuerit crisis. Si post magnam euacuationem, veluti haemorrhagiam, vel hypercatharsin, ortus fuerit sopor, proficiunt iuscula gelatinosa, saepe et iteratis vicibus, minima tamen quantitate, offerenda. Si vero serum in capite accumulatum est, proficiunt Cantharides. Sopor apoplecticorum alia auxilia desiderat, de quibus infra. Etiam admoueri possunt naribus errhina et ptarmica.

§. 90.

Conuulsionis Therapia caussis suis accommodari debet. In exanthematicis ante eruptionem dari debent diapnoica cum temperantibus, addi potest Specificum cephalicum, vel cinnabaris sola, quibus tamen non adeo magna fides habenda est. Admisceri etiam possunt eiusmodi potiunculis spiritus bezoardicus Bussii, cum Liquore anod. Hoffmanni, quae etiam melius seorsim dantur. Si exanthemata repressa fuerunt, adiici potest, exigua tamen dosi, Essentia Myrrhae. Conuulsio critica in febribus ardentibus et phrenitide, quae iusto tempore et cum signis coctionis est, non facile turbari debet.

§. 91.

Sudor, qui in malignis tempore cruditatis et mox ab initio oritur, postulat acida, Corallia rubra, cum acido Citri, species de Hyacyntho, Nitrum.

C §. 92.

§. 92.

Diarrhoea critica non turbanda. In febre catarrhali maligna, seu petechizante, illa toleranda est. In hac vero, si modum excedit, vel etiam si febribus exanthematicis superuenit, moderanda est, non tam adstringentibus, quam compositionibus aliis opiatis, ex quorum numero praestare videtur Diascordium Fracastorii. Etiam locum habere potest Theriaca Andromachi, quae aliquoties repeti debet.

§. 93.

In exanthematum curatione, regimen et febris moderamen prima sunt. Febris enim, si nimium accenditur, oritur inflammatio, et exanthemata numero et malignitate augentur. Si nimis tenuatur febris, oriuntur conuulsiones, diarrhoeae, et saepe febris in alium morbum, hecticum quandoque, mutatur. Raro locum habent euacuantia. Vide quae de sanguinis missione (§. 66. et 69.) et clysteribus (§. 64.) supra relata fuerunt. Si iterum euanuerunt, adhibenda sunt, quae supra (§. 90.) occasione conuulsionis in febre praecepimus. Plurimum conferunt extremorum frictiones cum linteis asperioribus calidis, infusa aquosa calida radicum et herbarum. Pro ditioribus Lapis Bezoar, ad gr. XV. vel scrup. j. pro dosi, vel etiam infusum illius coaguli, quod Pedra del Porco dicitur. In purpura proficiunt vesicatoria, extremis artubus admouenda.

DE

* *

DE FEBRIBVS IN SPECIE.

FEBRES INTERMITTENTES.

TERTIANA.

§. 94.

Febris est, vel πυρετὸς σύνοχος, seu continens, vel συνεχὴς, seu continua, vel διαλείπων, seu intermittens. Continens est, quae nullam habet remissionem. Continua, quae aliquam remissionem habet, sed non perfectam. Intermittens, in qua vera est ἀπυρεξία, seu, vt CELSO dicitur, integritas.

§. 95.

Intermittens rursus diuiditur, ratione temporis et paroxysmorum, in quotidianam, tertianam et quartanam, quae febres quandoque, si duos paroxysmos habent, duplicatae dicuntur, e. g. tertiana duplex, quae facile confundi potest cum quotidiana. Distinguitur vero tempore, vehementia, natura paroxysmorum. Nam quoad haec, paroxysmi quotidianae sibi aequales sunt, qui in altera differunt. Raro tertianae duplicis paroxysmi eadem die incidunt. Frequentissima omnium est tertiana, non ita frequens quartana, rarior quotidiana. Dantur etiam febres quintanae, aliaeque, quae sexto vel septimo quoque die reuertuntur, quae vero rarius occurrunt.

§. 96.

Tertiana genuina plerumque aegrum corripit circa meridiem. Sentit aeger ab initio insuetum languorem et lassitudinem, lumborum dolorem, et aliquam quasi abdominis stricturam. Accedit oscitatio, iactatio, pandiculatio. Protinus is refrigerium sentit, et, cum hoc, horrorem tremoremque. De pulsu sub horrore dictum fuit supra. Horrore se remittente, ingrauescit praecordiorum anxietas,

non raro cum nausea, vomendi conatu, et pituita atque bilis vomitu. Pulsus iam durior fortiorque attollit arterias, manet vero semper velox, cutis tamen adhuc rigida est et sicca. Cum aestu sunt alia symptomata, sitis, vigilia, imo quandoque delirium. Tandem pulsus se remittit, corpus insudat, et vrina, quae sub horrore, propter vasorum constrictionem, aquosa et tenuis erat, iam magis saturata mingitur. Alia tamen est primis paroxysmis. Vltimis enim illa crassa, cum sedimento lateritio, saponacea mingitur. Sequitur sudor, et soluto per hunc paroxysmo, aeger lassitudinem sentit et debilitatem sine δυσφορία.

§. 97.

Duratio horum temporum omnium multum variat. Illud sciendum est, tertianas, maxime autumnales, primis diebus saepe continuis similes esse, et veram integritatem haud habere. Cognoscitur hoc discrimen ex natura morbi epidemici, iam cogniti, si maius fuit ab initio frigus, et si vrina subito mutatur. Haec notitia ideo necessaria est, quia, si in his intermittentibus, sub continuae larua latentibus, curatio per sanguinis missionem, et alia vires imminuentia auxilia suscipitur, febris turbatur, et pertinax redditur. Cum ab initio diagnosis, etiam febrium intermittentium, et, num tertianae, num quartanae futurae sint, difficilior esse soleat, per priora tempora diligentior obseruatio, non protinus efficacior medicina adhibenda est.

§. 98.

Quae vero causa προηγουμένη, seu praedisponens sit huius et aliarum intermittentium, et cur statis temporibus febris reuertat, haud certo constat. Multis probat illustr. *van* SWIETEN ad §. 757. huius causae sedem esse in neruis, horumque subtilissimo fluido. Causae vero procatarcticae sedes in tertiana est potissimum in primis viis, in quibus, praecipue in ventriculo et duodeno, haerent cruditates, tum ab assumtis, tum etiam a corruptis succis, qui alias chylificationi inseruiunt. Ei igitur obnoxii fiunt, qui ventri-

ventriculum copiosis dyspeptis, sibique contrariis, onerant cibis, praecipue, si is alioquin infirmus est, ex abusu emeticorum, purgantium, post vsum aquarum mineralium, ex sanguinis missione, Venere, litterarum studio, vigilia aliisque. Quandoque oritur tertiana ex sola nausea. Interdum tamen etiam ex animi pathemate, aëris mutatione, oritur haec febris, vel iam sopita iterum reuertit.

§. 99.

Quandoque sunt tertianae epidemicae. Oriri videntur raro ex victu, frequentius ex aëre paludoso frigido, eius repentinis mutationibus, quibus valde mutatur insensibilis transpiratio. Illae febres plerumque typum exacte non seruant, et magis ad continuarum typum accedunt. Alia saepe cum his sunt symptomata, animi deliquia, deliria, virium maior prostratio, &c. Difficilius etiam expugnatur.

§. 100.

Tertiana benigna simplex, a manifestis caussis orta, in corpore nondum infirmato, tollitur abstinentia, et obseruato regimine, fere sine medicatione. Febrem breuem fore significat vomitus, diarrhoea, sudor post paroxysmum facilis et criticus, sedimentum copiosum in vrina, et, si pustulae in labris nascuntur cum virium integritate; qualis febris corpori magnam salubritatem promittit, et illud non raro ab aliis morbis, ab inhaerente in visceribus, maxime hepate, saburra liberat, cum nulla efficacior resolutio sit, quam quae motu febrili praestatur. Non vero omnes intermittentes, nec omnes tertianae salubres sunt. Febris enim diuturnior debilitat tandem partes solidas, quae laxiores factae, humidis subigendis et praeparandis haud sufficiunt. Humida propter id, et propter nimis eorum celerem resolutionem corrumpuntur, ita vt, quum humorum etiam partes meliores et corpori alendo idoneae citius per sudores expellantur, relinquatur saepe humor terrestris spissior cum multa acrimonia. Exhaustum igitur corpus et

 debile

debile ac infirmum per diuturnas febres ſaepe aliis morbis, Leucophlegmatiae, Cachexiae, Hydropi, obnoxium redditur. Tertianae nonnunquam in acutas continuas mutantur, id quod maxime fit aſſumtis calidioribus, tum remediis, tum cibis potionibusque, ſudore vehementius moto per ſtragula, aërem calidum et ſimilia. Eſt magna differentia inter tertianas vernales et autumnales. Priores breues ſunt et plerumque ſalutares, vltimae chronicae, quae non raro in alios morbos degenerant, nonnunquam in quartanas, cum quibus illae ſaepe conueniunt. Igitur nonnunquam ſenibus imbecillis, alio morbo, Venere, animi pathemate, confectis, periculum imminet, qui vel ſub horrore apoplectici moriuntur, vel cachectici fiunt.

§. 101.

In curatione quandoque Emetica locum habent, etiam ab initio, quae a cauſa manifeſta, ab aegri victu, praeterea a nauſea, ſapore aduerſo, ructu, indicantur, de quibus ſupra retuli (§. 60. 61.). Epidemicae intermittentes raro illa ferunt. Ceteroquin vero materia peccans praeparanda mobilisque reddenda, euacuanda, et viſceribus nouum robur reddendum eſt.

§. 102.

A primis initiis et vbi febris nondum plenam integritatem habet, ſed aeſtus adhuc continuus eſt, imperanda eſt abſtinentia, et dari poſſunt temperantia, pulueres ſalini, nitroſi, minus efficaces, tenerioribus potiunculae.

§. 103.

Si vero paroxyſmi bene diſtincti ſunt, et inter hos vera integritas eſt, eo ipſo tempore dari poſſunt quae ad materiam peccantem mobilem reddendam efficaciora ſunt. Ex certis vero ſignis, ex vomitu, ex ructu, ex ardore faucium, ex ſapore, de quo aeger conqueritur, imo ex cauſis cognoſcere poſſumus, num in ventriculo et duodeno haereant biliosa, acida, pituitoſa, quibus accommodari debent medicamenta. Si enim bilis abundat, alieni ſunt acriores

ſales,

ſales, et dari poteſt Nitrum cum abſorbentibus, Cremor Tartari cum abſorbentibus. Si vero acidum abundat, Sal. Card. bened. Sal Therm. Carolin. Sal catharct. cum Magneſia alba. Si vero pituita exſuperat, aliena ſunt terrea, et conducunt ſales neutrius generis, veluti Sal Therm. Carolinarum. Si aegri pulueres auerſantur, ſales ſolui poſſunt in aqua et eadem quantitate dari.

§. 104.

Haec danda ſunt tempore integritatis et verſus paroxysmum. Hoc vero durante, aeger ſe debet continere. Si vomitus inter frigus et aeſtum vrget, aſſumat aeger aquam tepidam, vt minori cum moleſtia vomat. Vbi cutis madeſcere incipit, calidam oportet ſorbere, et quando febris magis genuina eſt; poſt aliquot ſuperatos paroxyſmos dari poteſt infuſum aquoſum ex rad. Vincetox. Scorzonerae, Saſſaparill. Cichorii, Taraxaci, Gramin. herb. Beton. Meliſſ. Cort. aurant. Sem. Foeniculi, et adiici poteſt Eſſ. alexipharmaca, refracta tamen doſi. Perniciosum eſt, multum ſudorem mouere, tum intus datis, tum conclaui percalefacto, atque impoſitis ſtragulis. Debilioribus dari poteſt hoc tempore iuſculum. Nec vini hauſtus alienus eſt.

§. 105.

Poſt aliquot paroxyſmos vero dari debent cathartica, quae aegri temperamento accommodanda ſunt. Fere optimum eſt, et vix non omnibus conueniens, Rhabarbarum c. Cremore Tartari, vel Sale catharctio. Debilioribus hoc valde opportunum eſt. Nec alienum, praecipue ſi bilis abundat, apozema ex Tamarindis, Rhabarb. fol. Sennae, &c. Aliis, et praecipue vbi viſcidum exſuperat, dari poſſunt Pilulae ex Extr. amaris ad methodum Beccheri, nec non Sal catharcticum. Si autem febris continuat et pertinacior eſt, etiam parari poſſunt infuſa per epicraſin laxantia. Omnia emetica et purgantia ita dari oportet, vt eorum actio finita ſit ante nouum paroxyſmum. Tamen interdum in robuſtioribus, et ſi viſcidum haeret in ventriculo, pro-

ficit, ſi Sal neutrius generis, aqua ſolutus, maiori quantitate, mox ante imminentem paroxyſmum datur. e. g. Tartar. vitriolat. ad drachmam j. vel ij. Superbibat tamen aeger aquam, ne Sal nimium offendat ventriculum. Nec hoc mox ab initio, nec in tenerioribus aegris fiat. Tandem vero, vbi febris paululum ſe remiſit, et alia ſigna ſunt, de quibus ſupra dixi (§. 75.), dari poteſt Cortex Peruuianus. Cauendum eſt, ne ſalibus abutantur, quibus ventriculus laeditur. Febres, in quibus copioſiſſimo ſudore aegri diffluunt, ſaepe periculoſius tolluntur, et tandem ex diuturniori vſu ſalinorum et abſorbentium augetur ſolidorum infirmitas. In his citius fugiendum eſt ad corticis vſum. De cibo potuque tenendum, nocere omnem cibum valentiorem, pinguem maxime, omnemque repletionem. Haec tanto magis vitanda eſt, cum aegri ſaepe voraciores ſint, et de canina fame conquerantur, quorum febres plerumque pertinaciores eſſe ſolent. Nocet tamen etiam haud minus nimia abſtinentia et fames, qua vires ad febrem neceſſariae exhauriuntur. Alendus igitur eſt aeger cibis, in quibus ſeligendis conſuetudinis ratio habenda. Semper cibus dandus poſt paroxyſmum febrilem, nunquam ante hunc, tempore ἀπυρεξίας. Tunc enim vini meracioris moderatus hauſtus ſalubris eſſe poteſt. Ceterarum rerum non-naturalium, praecipue exercitationis et ſomni, ratio habenda eſt. Nocet Venus.

§. 106.

Poſtquam febris deſiit, imperari debet regimen. Vt febris reuertat, efficere poſſunt aër paludoſus, frigus nocturnum, Venus, vehementes animi et corporis motus, praecipue repletio, victus plenus, durus, potus inebrians, omne purgans, nec non ſanguinem in motum ciens medicamentum. Aluus, ſi adſtricta eſt, non aliter, quam cibis idoneis et lotionibus mollienda eſt. Prae ceteris monendus eſt aeger, ne ſe cibis, etiam bonis, impleat. Vitanda ſunt omnia dura, pinguia, acria, potiones etiam meraciores

res et inebriantes. Vbi etiam febris conquieuerit prorſus, tamen per aliquod tempus debet dari cortex. Bonum ſignum eſt, ſi hic datur, et tenuata, vel prorſus quieſcente febre, deiectiones frequentiores fiunt.

§. 107.

Vbi tamen viſcera infirmata eſſe videntur, his optimum robur adfert cortex Peruuianus. Dari poſſunt etiam Martialia, Tinct. Vitrioli Martis Ludouici ad gt. xx. cum aqua ſimplici. Eſſentiae carminatiuae non ita bonae ſunt, praeſtant Trageae et ex his Puluis ſtomach. Birckmanni.

FEBRIS QVOTIDIANA.

§. 108.

Rarius et plerumque tempore verno, atque vix alios, quam imbecillos, haec febris corripit. Incurſat horis matutinis, nec frigus, nec aeſtus valde vrgent, et febris fere lentae ſimilis eſt, in quam non raro mutatur. Aeger de torpore et ſtupore, atque de imbecillitate conqueritur. Haec genuina eſt. Si vero paroxyſmi vagi ſunt, et nec quotidianae, nec tertianae duplicis rationem ſeruant, dicitur notha ſeu erratica, qualis plerumque eſt epidemica. Quomodo a tertiana duplici differat, ex ſupra dictis (§. 95.) intelligitur. A catarrhali vero differt in eo, quod haec plerumque tempore veſpertino aegrum corripit, et nouo horrore commouet, quae etiam tertio quoque die reuertitur vel exacerbatur, ceteroquin vero continua eſt, nullaque perfecta integritate diſtinguitur. In febre hectica exacerbatio plerumque poſt paſtum eſt. Quotidiana facile mutatur in continuam vel lentam.

§. 109.

Huius febris caufa effe videtur imbecillitas vifcerum, prae caeteris ventriculi. Solet oriri ex vehementi diuturnoque moerore, poft male curatas intermittentes, poft alia, quibus vifcera et praecipue ventriculus offenduntur. Quandoque in imbecillis illa non fine metu eft, et faepe pertinacior, quam quartana. Febrem breuem futuram effe fignificant excretiones autocraticae per diarrhoeam, fudorem, vomitum.

§. 110.

Curatio huius febris eadem fere requirit, quae tertiana (§. 102.), medicamenta, tamen mitiora et pauciores Sales. Omnia accommodari debent paroxyfmo. Ab initio, fi vel non perfecta, vel tantum breuis integritas eft, dari poffunt pulueres ex Nitro, Arcano duplicato, lapidibus Cancrorum cum acido Citri, Antimon. diaphoretico cum puluere bezoardico et fimilibus. Vel etiam potiones cum liquore terrae fol. Tartari, vel hunc ex aqua deftillata. Vbi magis perfecta eft integritas, protinus poft paroxyfinum dari poteft puluis ex Cremore Tartari, vel Rhabarbaro; vel Pilulae Beccherianae, quae, vt celerius agant, folui poffunt in aqua deftillata. Si poft paroxyfmum corpus infudat, dari debet infufum calidum aquofum. Emetica, praefertim ab initio, morbum exafperare poffunt, imprimis fi is non tam a malo victu, quam ab imbecillitate ventriculi, vel etiam ab animi pathemate, veluti moerore, ortus fuit. Si vero febris pertinacior eft, et fi alia figna cruditates in ventriculo effe oftendunt, dari poteft Ipecacuanha. Cathartica efficaciora et ftimulantia et fanguinis miffio plerumque nocent. Illa vero leniora laxantia et refoluentia faepius reiterata profunt. Aeger monendus eft ante omnia, vt ab omnibus, quae ventriculum onerare poffunt eumque imbecilliorem reddere, abftineat. Omittat etiam curas et litterarum ftudium. Corpus vero, quantum res permittit, exerceat. Si febris per tempus fic tolerata fuit, ea vero

non

non conquiescit, dari potest Cortex Peruuianus, ad cuius vsum non nimium properandum est. Post superatam febrem, cura habenda, vt ventriculo restituatur robur. Perficiunt id stomachica, Trageae, praecipue infusum Cort. Peruv. cum Limat. Martis. Nec prorsus contemnenda sunt externa.

QVARTANA.

§. III.

Haec quarto quolibet die reuertit. Frequentior est Autumno, quam Vere et caeteris anni temporibus. Ea plerumque adulti, senes, interdum tamen, quamuis rarius, etiam infantes laborant. Incursat vtplurimum, si genuina est, post meridiem. Primis diebus horror paucus est, qui vero, reuertente febre, increscit, et quandoque per aliquot horas durat. Sequitur lento gradu non ita magnus aestus. Nam rarius cum delirio vel aliis symptomatibus, cephalalgia, anxietate, vomendi conatu, esse solet. Plerumque deficiunt solitae excretiones, per vomitum, aluum, sudorem, et in genere haec febris magis contumax, quam vehemens est. Pulsus plerumque rarior tardiorque, quam in ceteris febribus, aluus saepe adstricta. Paroxysmus febris interdum breuior, in nonnullis vero vltra XV-XX horas protrahitur. Est quidem huic febri integritas, quae tamen vix vnquam sine lassitudine, torpore et imbecillitate esse solet. Mutatur color cutis externus, qui ab impuritatibus, quae humoribus admiscentur, liuidus fit ac flauescens. Saepe aegri sunt moesti et morosi, queruntur interdum de dolore artuum. Non raro voraces fiunt, et magno desiderio fameque canina in cibos duros dyspeptos feruntur. Haec genuina dicitur; notha vero est, cuius accessiones vagae sunt,

ſunt, vt mox ante, mox poſt meridiem paroxyſmus aegrum corripiat. Debet tamen diſtingui febris quartana duplex ab aliis febribus vagis. Prioris ſigna a tertianae duplicis notis depromenda ſunt.

§. 112.

Haec febris interdum epidemica eſt, praeſertim autumno, ſi hic poſt feruidam aeſtatem pluuioſus eſt. Endemia eſſe ſolet populis ſeptentrionalibus, in locis paludoſis degentibus, victu duriore, pane atro, carnibus fumo induratis veſcentibus, inter quos tamen ei magis obnoxii fiunt imbecilli, et corpus non ſatis exercentes.

§. 113.

Sedes morbi eſſe videtur non tam in primis viis, quam in ipſis viſceribus abdominis, chylificationi inſeruientibus. Veteres dixerunt, quartanam oriri ab atra bile, et ad eam plurimum facere corruptum ſanguinem, omnemque ſuccum, in quo blandum lymphaticum deficit, terreſtre vero et oleum rancidum exſuperat. Si igitur mali eiusmodi ſucci, cruditatesque haerent in viſceribus, hepate, ſplene, meſenterio, pancreate, et ſi in his organis vitiatorum crudorumque humorum circuitus lentus eſt turbatusque, naſcitur haec febris. Haec ob id facile in horum viſcerum ſcirrhos degenerat, atque non raro in Cachexiam, Icterum, Oedema, Hydropen, Tertianam, mutatur. Occaſionem dat victus plenior, crudus atque durior, praecipue vegetabilis, aceſcens, cum potu parciori, vita ſedentaria, litterarum nimium ſtudium, cura ac moeror, ſuppreſſae excretiones, catameniorum, haemorrhoidum, ſudoris matutini, repreſſa ſcabies, male curatae aliae febres et alia ſymptomata. Quare frequens eſſe ſolet ſenibus, hypochondriacis, hyſtericis, Scorbuto vel purpura ſcorbutica laborantibus, nec non iis, quibus vires per moerorem, medullis inſidentem, amorem, vigilias exhauſtae ſunt. Multum confert frigus inſuetum autumnale, praeſertim refrigerium abdominis poſt paſtum, nimium otium, deficiens exercitatio, vita ſeden-

dentaria, abuſus ſpirituoſorum aeque ac acidorum; maxime cereuiſiae aceſcentis et vini oligophori.

§. 114.

Febris haec plerumque ſine periculo eſt, ſed interdum eſſe ſolet cum labe viſceris, et tunc mortem infert. Eſt vero omnibus aliis pertinacior, praeſertim autumnalis, quae nonnunquam per aliquot menſes ad vernum vsque tempus durat. Leguntur exempla, vbi per plures annos aegri quartana laborarunt. Hyeme raro veram medicationem admittit febris. Febrem vero breuiorem longioremque reddunt, aetas, temperamentum, victus, aër, animi pathemata, corporis habitus. Plerumque plurimum prodeſt, ſi aër et potionis genus mutantur. Si recte curatur, ſine noxa eſt, imo quartanam ſaepe fere deſperatis morbis mederi, ſupra retulimus (§. 16.). In corpore vero infirmo, et ſi aliae cauſae adſunt, facile in hydropen degenerat. Pertinacior interdum ſoluitur haemorrhoidum fluxu, purpura ſcorbutica, ſcabie, diarrhoea, in quarum omnium excretionum curatione caute agendum, et in tota febris Therapia non nimis properandum eſt. In genere peruerſa medendi methodo haec febris facile in alios peiores morbos mutatur; opiatis in affectus ſoporoſos, conuulſiones; cortice Peruuiano in hydropen atque icterum, malum hypochondriacum, viſcerum ſcirrhos; abuſu euacuantium, purgantium, interdum in continuam, crebrius in lentam atque hecticam; voracitate autem aegri in Cachexiam et tumores oedematoſos. Haec febris prae caeteris etiam omnibus, ſi curata fuit, reuertitur. Pertinacior peiorque eſt quartana duplex, quae facile in continuam, vel lentam mutatur.

§. 115.

In curatione naturam ſequi oportet, quae lentis motibus materiam pertinacius inhaerentem, non vehementioribus emoliri ſolet. Quare enitendum eſt, vt materia illa praeparetur, poſt euacuetur, et vt robur partibus reſtituatur. Igitur ab initio et per aliquod tempus dari ſolent Sales

digeſtiui,

digestiui, praecipue alcalescentes, Card. bened. Absynth. Thermar. Carolinar. nec non alii Sales neutrius generis, Tart. vitriolat. Arcan. dupl. Tart. tartarisatus, Sal mirabile Glauberi, &c. quibus parum Nitri et absorbentis addi possunt, qui pulueres ante accessionem dari debent. Sudor non facile mouendus est; tempore vero integritatis, et quidem secundo tertioque die, maxime si iam aliquot paroxysmi deferbuerunt, commode parari potest infusum per epicrasin laxans. Loco hujus etiam proficiunt Pilulae Beccheri, pulueres ex Rhabarbaro et Sale digestiuo, nec non Sal Thermar. Carolin. versus paroxysmum ad drachmas ij. vel iij. datum.

§. 116.

Plurimum ad hanc febrem expugnandam facit corporis exercitatio et victus. In plurimis aliena est cereuisia, nisi fuerit valentior et lupulo bene condita. Vinum generosum tempore integritatis pauca in quantitate dari potest. Decoctum ex Cort. Chinae cum Cassia lignea, vel aliud ex rad. Scorzonerae, Sarsaparillae, Cichorii, C. C. sem. Foeniculi, quam maxime conducit. Cibi sint eupepti, et vitetur omnis cruditas a voracitate et ingluuie. Si vero etiam vnquam nimia abstinentia nocere potest, nocebit in hac febre.

§. 117.

His tandem per tempus adhibitis, et si signa adsunt, de quibus supra retuli (§. 75.), dari potest Cort. Peruuianus, obseruatis omnibus, quae supra praecepimus.

§. 118.

Quartana pertinacior interdum expugnatur vsu Thermarum et Acidularum, praecipue Pyrmontanarum et Egranarum, quas vero non, nisi tempore integritatis, potari expedit. Addi his possunt Sales cathartici, praecipue Thermarum Carolinar. ad drachmas ij. vel vnciam dimidiam, vel, quod fere praestat, horis vespertinis, ante potandas aquas, dari possunt Pilulae supra descriptae (§. 105.), vel Pilulae de Ammoniaco Quercetani, et similes.

§. 119.

§. 119.

Vt ventriculus robur retineat, tempore integritatis ante pastum aeger sumat Ess. carminat. vel Elixir. stomach. ad methodum HOFFMANNI ex vino paratum. Non contemnendi vsus sunt, in quartana pertinaci curanda, inunctiones spinae dorsi, cum fricatione, adhibitis linimentis neruinis. Iis, qui tempore paroxysmi se multa potione ingurgitant, plerumque pedes intumescunt. Vinum generosum, quod acidulae requirunt, etiam his non alienum est.

FEBRES EPIDEMICAE, VAGAE, AST MALIGNAE.

§. 120.

De his vide *Frider.* HOFFMANNI *Medicinam rationalem systematicam.* Id potissimum obseruari oportet, caute agere debere medentem, quum saepe eiusmodi febres nec euacuantia ferant, nec acriores copiosioresque sales. Dari possunt ab initio pulueres et potiones absorbentes et bezoardicae cum pauco Nitro; tempore vero remissionis, lenioribus ducenda aluus, Pilulis balsamicis, Rheo, Manna Calabrina, Cremore Tartari et similibus. Tandem vero, si febris magis ad intermittentis naturam adpropinquat, et si post aestum multus sudor insequitur, is iuuari potest infuso calido et Essentia alexipharmaca, quae tamen non nisi exigua dosi exhibenda est. In his febribus nimius calor, tum, qui aëre, tum, qui medicamentis excitatur, plurimum nocet.

SEMI-

* *

SEMITERTIANA.

§. 121.

Et haec febris noſcenda eſt, quam deſcripſit HIPPOCRATES *Epidem. Lib. III. p.* 869. *Tom. I. Edit. Linden.* et CELSVS *Lib. III. Cap. III.* Quaſi compoſita eſt febris ex genuina intermittente et tertiana continua. Singulis diebus eius acceſſio vel exacerbatio reuertitur. Primum incurſat tempore matutino horripilatione, calore non ita magno, et corpus paullulum madeſcit; eodem die verſus veſperam nouus et valentior horror maiorque aeſtus. Altero die maior, ſed non perfecta integritas eſt, veſpere autem noua fit exacerbatio, nouusque horror. Tertius dies iterum, vt prior, duas habet acceſſiones. Haec ſemitertiana contagioſa non eſt. In tertiana duplici vero eſt integritas, in hac nulla. Cum hac febre magna anxietas eſſe ſolet, praeſertim horis veſpertinis.

§. 122.

Sub noſtro coelo rarior eſt, frequentior in Italia, vbi, poſt diuturnos aeſtus, noctes valde frigidae ſunt, et vbi etiam homines aquam niuatam vel glacialem potant, et fructibus dulcibus veſcuntur. Ea laborare dicuntur homines laute viuentes, corpus non exercentes, et quibus ſuppreſſa ſunt catamenia, haemorrhoides. Facile inflammatione interna, et meſenterii inprimis, finitur et funeſta eſt. Soluitur ſaepe diarrhoea, mutatur quandoque in tertianam, vel lentam.

§. 123.

Auertendum eſt in hac febre inflammationis periculum, quare etiam ſales et purgantia euitanda ſunt, maxime ſi aeſtus accedit et agrypnia. Si aeſtus non magnus eſt, repurgari debent primae viae leni cathartico, Rheo et ſimilibus, Apozemate ex Tamarindis, Manna, fol. Sennae.

Ante

Ante omnia vero, et mox ab initio morbi, in aluum immitti debent lotiones ex decocto emollientium, addito oleo leniore, id quod etiam iterandum est. Necessarium vero est, vt aeger bibat Ptisanam. Proficit etiam decoctum Auenae excorticatae, nullo addito butyro, sed passulis. Hoc decoctum etiam, addito oleo, commode in aluum immittitur. Si aluus mouenda est, id fieri haud debet illo die, quo duplex accessio est.

FEBRIS CATARRHALIS BENIGNA.

§. 124.

Frequentissima omnium est Veteribus quotidiana continua dicta. Aeger sentit languorem, torporem, sensuum obnubilationem, cephalalgiam, horis vespertinis horrorem. Hunc excipit aestus molestus in faucibus, pectore et capite, sensus atque dolor quasi grauatiuus. Micturiens est, et ab initio pallida vrina, aluus sicca. Quotidie versus vesperam fit exacerbatio, et primis diebus cum horrore. Tandem post aliquot dies febris soluitur, vel sudore multo, eoque foetido, vel diarrhoea, vel catarrho et destillationibus ex membrana pituitaria et pulmonibus. Non raro omnes hae excretiones fiunt. Finitur septimo, quandoque etiam quarto die.

§. 125.

Caussa huius febris est serum acre, per cutim excerni solitum, quod, a quacumque caussa repressum, conuertitur in intestinorum, membranae pituitariae, pectoris et pulmonum glandulas excretorias, vel etiam per cutim et sudorem excernitur. Eius frequentior occasio est subitanea tempestatum vicissitudo, et si tum sudor, tum exspiratio reprimantur. Euenire etiam iis solet, qui corpus ex potu spi-

rituoſo calens noctu ſtragulis non ſatis operiunt; qui poſt ſanguinis miſſionem aliamue vehementem euacuationem, acidularum et thermarum potum, corpus aëri frigidiori committunt; qui noctu ſub dio, vel apertis feneſtris dormiunt; qui in aëre paludoſo viuunt.

§. 126.

Febris differt a febre quotidiana intermittente, quippe quae habet integritatis tempus, quod catarrhalis non habet, ſaepe epidemica eſt. A maligna differt ſymptomatibus, de quibus protinus dicendum erit. Benigna raro periculum adfert, niſi ſenibus et valde infirmis, in quibus coctio materiae peccantis aegre perficitur. Grauior eſſe ſolet illis, quibus lympha iam corrupta eſt, veluti cacochymia, ſcabie, ſcorbuto, morbo venereo laborantibus. Vel ſi vitium aliquod in viſcere eſt, praecipue in pulmonibus. Quandoque illa, praecipue regimine calido et datis medicamentis calidis, conuerti poteſt in exanthematicam, purpuratam, vel petechialem, vel etiam inflammatoriam. Si vero corpus praeter neceſſitatem ſanguinis miſſione, purgantibus aliisque debilitatum fuit, mutatur in lentam, vel ex ea relinquitur pertinacior catarrhus.

§. 127.

In curatione primum eſt regimen, et hoc, et aliis auxiliis adhibitis, enitendum eſt, vt ſerum illud acre bene coctum et praeparatum per congrua loca excernatur. Quare oportet nec hanc febrem nimis tenuare, nec iuſto magis accendere, ſed moderari. Ob id etiam, ſi aeſtus non magnus eſt, Nitrum fere alienum eſſe ſolet, cuius tamen pauciora grana pulueribus ex Antimonio diaphoretico, Lapidibus cancrorum, cum acido Citri, Conchis et Cinnabari adiici poſſunt. Melior fere eſt Liquor terrae foliatae Tartari pro opulentioribus, cum diaphoretico fixo datus.

§. 128.

Si nimia acrimonia pectus vexat, dari poſſunt lenientia et lubricantia, quae alio nomine dicuntur becchica. Nocet tamen

tamen horum abusus, quum nimium laxari soleant pulmones. Dari itaque possunt talia, v. g. Syrupus capillorum Veneris Montispel. cum infuso calido, etiam ipsius Thée, vel succus Glycyrrhizae, sperma Ceti, Syrupus de Althaea; Emulsio ex Amygdalis, Pineis et semine Papaueris, decoctum Auenae excorticatae; decoctum Caricarum pinguium, Passularum et fructuum Sebesten; Eleosaccharum ex oleo Amygdalarum dulcium cum Saccharo et pauco Croco.

§. 129.

Vbi aestus se paullulum remisit et corpus madescere incipit, addi possunt pulueribus vel potiunculis pulueres bezoardici. Conuenit infusum calidum ex rad. Scorzonerae, Sassaparillae, Vincetoxici, herba Capillorum Veneris, Veronicae, fl. Sambuci, Chamomillae. Etiam adiici possunt pauciores guttulae Essentiae alexipharmacae, cuius dosis pedetentim augenda est, quo humorum depuratio fiat.

§. 130.

Si vero febris in tussim degenerat, conducunt illa supra dicta lubricantia (§. 128.). Si tenacior mucus est, cum iis proficit Mixtura ex Essentia Pimpinellae et Glycyrrhizae. Si tussis diutius durat, cum multa excretione, tandem et sub finem dari possunt cortex Cascarillae in puluere ad scrup. dimid. vel gr. XV. vel in Essentia ad gtt. 40.

FEBRIS CATARRHALIS MALIGNA, VVLGO DICTA PETECHIZANS.

§. 131.

Epidemica est, plerumque contagiosa. Aegri sentiunt torporem et eadem fere symptomata, quae in febre catarrhali benigna (§. 124.), maiorem tamen imbecillitatem.

tem. Accedit faſtidium et cardialgia. Horis veſpertinis horror incurſat, quem excipit aeſtus, agrypnia, inquietudo, exquiſitus artuum et lumborum dolor. Haec ſe horis matutinis paullulum remittunt, veſperi vero noua fit exacerbatio, quae ſaepe etiam alternis diebus vehementior eſſe ſolet. Pulſus celer, paruus et debilis eſt. Si febris maiorem malignitatem habet, accedit lipothymia, delirium, vomendi conatus, et inter quartum ſeptimumque diem petechiae conſpiciuntur, modo maiores, modo minores, coloris etiam magis vel minus rubicundi. Aliis vero, id quod etiam fere melius eſt, nullae petechiae erumpunt, ſed crebriores ſunt deiectiones. Soluitur febris vix ante decimum quartum diem, aliquando poſt hunc, plerumque mutatione facta in vrina atque ſudore.

§. 132.

Haec febris, et ſymptomatum exacerbatione, et maiori periculo, a catarrhali benigna differt; vera tamen petechiaлis, cui haec exanthemata neceſſaria eſſe ſolent, hac periculoſior eſt. Graſſari ſolet haec febris praecipue autumno et hyeme. Ei ex epidemica conſtitutione maior vel minor malignitas eſt. Sedes eſſe videtur in glandulis excretoriis variis, maxime inteſtinorum, ad quas humor ille, per inſenſibilem exhalationem excerni ſolitus, conuertitur. Eſt vero aliquid in aëre atque victu, quod epidemicam malignitatem vel auget, vel minuit. Corpora infirma et quae lautiori et opiparo victu aluntur, praecipue ſenum, ex hac febre plurimum periclitantur. Saepe haec febris funeſta eſt, numquam ſine periculo. Periculum ſignificant maior imbecillitas, vehementior aeſtus, crebriores deiectiones, vel aluus penitus adſtricta, et maior inquietudo. Si ſudores erumpunt foetidi, cum coctionis ſignis, illi boni ſunt.

§. 133.

Si petechiae conſpiciuntur, optimae ſunt rubellae, peſſimae obſcurae et liuidae, nec non quae protinus iterum euaneſcunt. Quo pauciores, eo meliores ſunt. Si petechiis

chiis iam praefentibus aeger de magna anxietate conqueritur, metus eft, ne inflammatio oriatur, vel ne fuperueniat purpura, praecipue fi aeftus fe non remittit. Purpura haec maligna eft, quae etiam quandoque fub finem morbi, nonnumquam poft decimum quartum et vigefimum diem oritur, vbi tamen, fi cetera paria funt, tolerabilior effe folet, quam quae citius adparet. Si faucium inflammatio et angina accedit, morbus plerumque lethalis eft. Mala funt tormina, et cum his vehementiores et crebriores deiectiones. Bona eft furditas, quae cum coctionis fignis in declinatione oritur. Confiderari cum his omnibus debet pulfus, qui femper melior eft, fi paullo fortior et aequalis. Inter peffima etiam et futurae inflammationis figna eft vomitus, et fi ventriculus omnium rerum impatiens eft.

§. 134.

In hac febre curanda oportet naturam fequi, eamque non turbare, omniaque eo dirigere, vt materia halituofa, putrefcens, noua atque contraria materia addita corrigatur fubigaturque, et per loca opportuna excernatur. Quandoque tamen viribus profpiciendum et fymptomatibus medendum eft.

§. 135.

Quae fupra de fanguinis miffione (§. 66-71.) et vomitu (§. 60. fqq.) dicta funt, hic confiderari debent. Raro his opus eft ab initio febris; perniciofiffimae funt euacuationes, fi febris iam adoleuit. Materiam vero putrem optime corrigunt acida, fpiritus minerales acidi, fpiritus Vitrioli, Nitri, Salis communis, Clyffus Antimonii, fpiritus Sulphuris, qui adiici poffunt Iulapiis, ex aquis diapnoicis et fyrupis vegetabilium acidorum paratis. Poffunt etiam abforbentia proficere, fi cum acidis dantur.

§. 136.

Minorem fere efficaciam habent diluentia cum acidis. Pauperibus proficit cereuifia fecundaria iam aliquantulum acefcens, vel decoctum panis domeftici cum aceto; opulentioribus

tioribus vero decoctum hordei cum ſucco Citri, decoctum panis cum duodecima circiter parte vini Rhenani, vel decoctum Ceraſorum acidorum ſiccatorum vna cum nucleis contuſorum. Decocto hordei adiici poteſt gelatina Ribeſiorum, Syrupus acetoſitatis Citri, Rob Ceraſorum. Semper quoque paucae guttulae ſpiritus acidi his adiici debent. Videndum, ne, ſi dulcia admiſcentur, nimium increbeſcat diarrhoea. Etiam multi vſus eſt, praeſertim horis matutinis, decoctum pullorum cohortalſum valde tenue, cum multa herba Acetoſae, nec non decoctum Auenae excorticatae cum Paſſulis, vel decoctum Hordei excorticati cum ſucco Citri. Ex his vltimis etiam victus parandus eſt. Nocent omnia iurulenta carnesque.

§. 137.

Vbi febris ſe paullulum remittit et corpus madeſcere incipit, ſudor quidem non vi mouendus, ſed lenioribus iuuandus. Dari poſſunt ex Ptiſana, vel etiam in infuſo Thée, pauciores guttulae Mixturae ſimplicis, vel Mixtura ex liquore anodyno, vel ſpiritus Salis dulcis cum Spiritu bezoardico. Summopere enim cauendum eſt, ne calidioribus et maiori eorum doſi noua febris incendatur.

§. 138.

Inter ſymptomata huius febris eſt praecipue diarrhoea, quae toleranda eſt. Si aluus adſtricta eſt, quae febrem longe peiorem reddit, oportet illam ſoluere clyſteribus ex decocto furfuris, vel herbarum emollientium, additis Oxymelle, Oleo recenti et Nitro. Si vero diarrhoea vrget, etiam immitti poſſunt eiusmodi lotiones ſine melle et Nitro, addito vitello oui. Diarrhoeam etiam plurimum cohibet decoctum modo laudatum pullorum cohortalium cum ſucco Citri vel herba Acetoſae. Si diarrhoea crebrior vires convellit, illam moderari oportet Diaſcordio Fracaſtorii.

§. 139.

Vires tueri poſſumus aquis fragrantibus, aqua Cinnamomi cydoniata, aqua Meliſſae &c. quae variis Mixturis adiici

adiici possunt. Etiam decocto panis adiicitur Vinum Rhenanum, vt supra retuli (§. 136.), et pani tosto pauxillum Sacchari et Cinnamomi. Ditioribus etiam dari potest Liquor perlarum ad drachmam vnam pro dosi.

§. 140.

Si magna anxietas praecordiorum est, proficiunt lubricantia, emollientia, decoctum radicis Altheae, emulsiones et alia. Si caput valde dolet, epithemata imponi possunt ex crusta panis domestici, cum Sale et baccis Iuniperi contritis et aceto resperfis. Euanescentibus petechiis reuocari debent maiori calore et datis bezoardicis siccis. Vesicatoria prosunt, si aeger non tam delirat, quam sopore oppressus est.

§. 141.

Regimen sedulo imperandum. Nam et minimus error nocet; veluti aëris frigidioris adflatus, stragulorum et linteorum mutatio, situs erectus, animi pathemata et alia, quae quandoque celerius mortem adferunt.

FEBRIS PETECHIALIS VERA.

§. 142.

Parum a priori differt, nisi, quod in hac petechiae semper erumpant, et quod in ea maior malignitas maiusque periculum sit. Aegri summam sentiunt imbecillitatem, meticulosi sunt, animo abiecto, et frequens illis est lipothymia. Petechiae quarto quintoque die conspiciuntur, et post aliquot dies iterum euanescunt, quo tempore vrina mutatur, crassa fit et turbatur. Morbus soluitur quandoque diarrhoea, crebrius sudore multo, male olente.

§. 143.

Et haec febris plerumque epidemica est et contagiosa, ac non raro oritur ex impuro castrorum vel paludoso aëre,

 aquis

aquis minus puris et salubribus, malo victu, et qui noctu corpus non satis operiunt, ea frequentius laborant.

§. 144.

Praeter ea, quae huic febri cum aliis communia sunt, in illa compertum est, eos prae aliis periclitari aegros, quibus petechiae sine vllo febris sensu oriuntur, et si post eruptionem febris insequitur. Mala ceteroquin signa sunt, pulsus valde debilis et inaequalis, sitis multa vel ferina, sopor, et conspicuis iam exanthematibus nouus horror, rigor et conuulsio.

§. 145.

Curatio huius febris a priori differt (§. 143.). A primis initiis solui debet aluus clysteribus vel decocto Tamarindorum cum Manna. Sedulo tamen notandum, haec primo alteroue die dari posse, et minime, si iam petechiae conspicuae sunt. In morbi declinatione quandoque laxantia necessaria sunt, vbi tamen optime prosunt pulueres ex Rhabarbaro, addito Cremore Tartari. Si magna virium debilitas est, dari possunt Iulapia, quae reliquo morbo quoque accommodanda sunt. Aquae analepticae cum Confectione Alkermes, puluere bezoardico, et ipso Bezoar ad gr. XV. vel scrupulum vnum pro dosi, proficiunt, si exanthemata iterum euanuerunt. Pauperibus in hoc casu et in magna imbecillitate optimum est panis tostus, cui adfunditur paullulum vini meracioris, vel solius, vel cum aqua, addito Saccharo et Cinnamomo. Qui, grassante hoc morbo, ab eo tuti esse volunt, eos oportet vitare cubicula humida, et aërem paludosum, corpus debent operire, crebrius lintea vestesque mutare, et aëri exponere, maxime si inter aegros versandum est; abstinere a Venere, ingluuie aliisque, quibus corpus debilitatur. Inter cetera auxilia sic dicta prophylactica optimum est cyathus Vini Rhenani modicus, animusque compositus.

PESTIS.

* *

PESTIS.

§. 146.

Vera Pestis semper ex Oriente affertur, vbi, vt videtur, ex aëre impuro, maxime post graues inundationes, nascitur. Sub coelo enim feruidiori effluuia putrescentium attenuantur et ad nocendum efficaciora sunt. Materia morbi, cuiuscumque indolis illa sit, inhaerescit vestibus laneis, pellibusque animalium, quare etiam illa conclusa ad dissitas longinquasque regiones perfertur, et morbus aeque in his, ac in locis, vbi coepit, contagione quam celerrime propagatur. Vehementius saeuit tempore aestiuo, minuitur autem frigore, vel penitus exstinguitur. Pestis etiam ab initio, si in aliquam prouinciam illata est, longe periculosior esse solet, et post sub alieno coelo quasi mitescere videtur. Cuius tamen indolis eius materia sit, num verminosa, num subtilis, alcalina et putrescens, nondum adeo certum videtur.

§. 147.

Medici Massilienses ante aliquot annos Peste demortuorum corpora incisa scrutati sunt. Repertum fuit cor praeter naturam tumidum, illud, atque omnia, praecipue cerebri vasa, arteriae atque sinus venosi, multo et atro sanguine plena atque turgida. Viscera sphacelo corrupta, hepar tumidum, maculis nigris distinctum, bilis copiosior, ex viridi nigricans atque acerrima, non solum in folliculo felleo, sed etiam in ventriculum atque intestina effusa. Huius tanta acrimonia fuit, vt morbum etiam intulerit canibus aliisque animalibus, si illa aqua remixta, mediante siphone in venam immissa, vel in vulnus demissa, vel ab animali deuorata fuit. Immo bilis canem interimit, qui per multum tempus purulentam bubonum saniem aliaque noxia deuorauerat. Horum etiam canum bilis aliis canibus longe magis pestifera fuit, et hos celeriori adhuc morte exstinxit. Peste

demortuorum cadauera longe celerius et teterrima putredine corrumpuntur.

§. 148.

Qui peste pereunt, vel subito exstinguuntur, sine omni fere morbi sensu, vel moriuntur ex gangraena partium internarum, aliquando etiam externarum. Qui ad sanitatem perueniunt, vix vmquam crisi, per sudorem, diarrhoeam, vrinam, haemorrhagiam, leuantur, sed per exanthemata et tumores criticos, anthraces et bubones. Omnis vero pestilentia symptomatibus variare videtur.

§. 149.

Ex symptomatibus pessima sunt, subita imbecillitas, quae veluti malignum sidus aegrum ferit et afficit, vagus horror, pulsus velox, paruus, mollis, inaequalis, sensuum torpor, oculorum squalor et toruitas, facies cadauerosa, plumbea, vox tremula, lingua tenacioribus sordibus obducta, scabra, nigra, fissa, sanguinolenta, anima male et cadauer olens, animus abiectus, crebrior vomendi conatus; tales omnes breui obeunt. Sunt alii, qui de extremorum refrigerio, interno aestu, siti intensa, cephalalgia conqueruntur, qui etiam certo, sed non tam celeriter obeunt.

§. 150.

Vnica salus speranda a virtute ipsius naturae. Si absque vehementioribus symptomatibus, vel iis mitescentibus, exsurgunt bubones, et si illi pus alunt, spes est, seruatum iri hominem. Ex bubonibus meliores sunt, qui in inguine, quam qui sub alis aut in parotitide oriuntur. De his et carbonibus dictum fuit in Chirurgia. Sunt carbunculi peiores bubonibus, his vero periculosiores petechiae. Omnia haec si, postquam adparuerunt, iterum euanescunt, vel liuidum colorem nanciscuntur, mortem instare significant. Haemorrhagia, vel sudor, si tempore cruditatis eueniunt, mortem praesagiunt. Sudor tamen cum coctionis signis quandoque bonus esse solet.

§. 151.

§. 151.

Parum differt curatio ab illa, quam febris petechialis requirit (§. 145.). Nocentissima sunt euacuantia, vel emetica, quae etiam ab initiis primis non sine periculo dantur. Omne praesidium petendum est ab acidis. Pauperibus dandum est acetum vini, aqua diluendum, vel acetum cum Ruta, Scordio, Absynthio coctum vel destillatum. In officinis prostat aqua prophylactica Syluii et acetum bezoardicum, cuius tertia quaque hora vncia dimidia ad vnam cum aqua vel simpliciori, vel destillata exhiberi potest. Commode etiam datur Oxymel cum aqua diapnoica. Proficiunt supra laudati Syrupi (§. 145.) cum spiritibus mineralibus acidis. Viribus opitulatur vinum generosum, praecipue Rhenanum, cum decuplo aquae remixtum, victus etiam ad haec omnia componendus est.

§. 152.

Nulla prophylactica cura melior est, quam fuga contagii, et, si omnia, quibus illud inhaerere potest, animalia quoque domestica per aliorum aedes vagantia, studiosius amouentur. Meticulosi in rure viuant. Quibus inter aegros versandum est, illi crebrius os aceto bezoardico eluant, lintea vestimentaque frequentius mutent, aërique exponant. Nocet imprimis Sapo ex obseruatione DIEMERBROECKII, quare eo lintea non facile imbuenda sunt. De vino generoso acidiusculo alibi dixi (§. 145.). Nocentissima vero est ebrietas. Sunt, qui plurimum tribuunt fonticulis. Animus erectus plus confert, quam omnia remedia prophylactica; salutaris tamen esse potest firma de iis et eorum efficacia persuasio.

PVRPV-

PVRPVRA SEV FEBRIS MILIARIS.

§. 153.

Eſt febris exanthematica, hic Lipſiae praeterito Seculo primum obſeruata. Puſtulae numeroſiſſimae totum corpus occupant, excepta facie, quae figura et liquore, quem continent, ab aliis exanthematibus, colore vero, et, quae comitantur, ſymptomatibus, plurimum inter ſe differunt. Febris aliquantum accedere videtur ad naturam catarrhalis malignae, nam ſemper horis veſpertinis eſſe ſolet quaedam exacerbatio, matutinis aliqualis remiſſio. Haec mutatio etiam frequentius alternis diebus incidere ſolet. Diuiditur in rubram et albam. Rubra raro maligna, frequentius ſine febre eſt. Chronica, quae ſcorbutica dicitur, corpora tenet, quae lauto victu aluntur, raro, vel nunquam exercentur, praecipue ſi in viſceribus abdominis infarctus eſt. Aeſtiuo tempore per plures menſes, nonnunquam per totam vitam durat. Alba ſemper maligna eſt, melior tamen illa, vbi puſtulae maiores oram quaſi rubellam habent et ex rubellis albicantes fiunt. Peſſima eſt, vbi puſtulae minimae, copioſiores, prorſus pellucidae, cuti inhaerent. Vtrumque genus purpurae, vel idiopathicum eſt, vel ſymptomaticum. Saepe enim aliis morbis, etiam exanthematicis, purpura ſuperuenire ſolet.

§. 154.

Si idiopathica eſt febris, aeger ſentit vagos horrores, vnde nomen traxiſſe videtur, qui etiam horrores, praeſente aeſtu, ex leui commotione et mutatione aegrotantis reuertuntur. Illae horripilationes vagae, et nullo certo tempore incurſantes, hunc morbum praeſentem et futuram purpurae excretionem ſignificant. Accedit inſolitus languor, dolor capitis grauatiuus, anxietas praecordiorum, horumque quaſi ſtrictura, pulſus celer, breuis, modo durus, modo

do debilis, et summa inquietudo. Quarto circiter die pustulae, plerumque primum in pectore, post in toto corpore, excepta, vt dixi, facie, proueniunt. Facta hac excretione, si res bene cedit, illa symptomata se paullulum remittunt, pulsus melior fit, multum minuitur anxietas et inquietudo. Vrina, quae primis diebus tenuis erat, nunc in melius mutatur, et magis saturata est. Sequitur mador, et se remittente multum febre, sudor, qui singularem foetorem habet. Nonnunquam vero purpura non simul erumpit, sed per plures dies semper noua prodit, imo quandoque, siccata iam priori, iterum noua reuertitur, ad quam rem tamen plurimum conferre potest, medendi, victus et regiminis ratio. Squamulae in modum decidunt pustulae. Rarum est, purpuram, si totam cutim occupat, et confluens est, per ptyalismum criticum solui. Nam et in hac febre, quo copiosiora sunt exanthemata, eo maius imminet periculum.

§. 155.

In hoc morbo, humores lymphaticos corruptos esse, sine dubio est; cuiusnam vero naturae hoc vitium sit, non adeo compertum habemus. Id certum est, morbum esse frequentiorem in aëre impuro, paludoso, et iis, qui aquas impuras bibunt, qui, otio et gulae dediti, se variis, maxime glutinosis, implent, qui alui segnitie, et haemorrhoidum obstructione, foeminis vero, quae catameniorum vitiis, et fluore albo laborant. Ad minimum is in similibus corporibus ortus videtur. Aliquando morbus epidemicus est. Nec rarum est, febrem catarrhalem, quae ab initio, si non benigna, certe non adeo maligna, videtur, purpurae excretione finiri. Hunc morbum ab animi vehementi commotione ortum aliquoties vidi.

§. 156.

Puerperis est frequentior purpura, quae ex ea etiam plurimum periclitantur. In grauidis enim humorum circuitum multum turbari, et magnam vim humidorum, in dilatatis

tatis vteri vasis coaceruatam, tardius moueri, certum est, quare etiam hi humores, vix non prorsus quiescentes, facile vitium contrahunt. Plurimum confert vitae genus, otium et ingluuies, praecipue si his foeminis grauidis sanguis non mittitur, et aluus congruis ducitur. Huic morbo etiam magis obnoxiae solent esse foeminae, quibus lac reprimitur, maxime si illae, post editum partum, alui segnitie et obstructione laborant, et si illa non congruis medicamentis ducitur. Frequentissima causa est obstructio lochiorum, maxime si haec orta fuit a laesione et inflammatione vteri, vel si medicamenta calida et pellentia data fuerunt. Plurimum confert, si foeminis, quae ipsae foetum non lactant, iuscula gelatinosa propinantur, et illae in aëre calidiori, inter multum turbam strepitumque, continentur, vel stragulis ponderosioribus opperiuntur, nec non si in conclaui, in quo decumbunt, aëri effoeto haud noua impertitur elasticitas.

§. 157.

Purpura malignitate multum differt pro febre, quae eam comitatur, pro corporis habitu, et si epidemica est, pro aëris natura et mutatione. Periculosissima est puerperis, quibus lochia non fluunt, maxime si vna cum lochiis etiam lacteus humor in mammis cohibetur, et si oritur ex inflammatione vteri. Haec tamen quandoque in bono corporis habitu, et si non valde profunda est, soluitur suppuratione. Haec si incidit, remittente se febre multa foetida ex genitalibus feruntur.

§. 158.

Pessima sunt signa, si aegri, praecipue puerperae, de refrigerii sensu in abdomine conqueruntur; si sudore copiosiore, mox ab initio, et magna cum imbecillitate, sine leuamine, diffluunt; si aluus crebrius funditur, cum cruditatis signis; si post eruptionem purpurae, pulsus et respiratio anhelosa non in melius mutantur, sed si tunc anxietas illa se non remittit; si vrina pallida est, et aegro crebrior mingendi necessitas; si cum purpura petechiae erumpunt,

vel

vel si purpura aliis morbis, defecta iam omni vitali virtute, accedit. Melior vero spes est, si vrina cum coctionis signis, sudor foetidus, lochiorum fluxus naturalis non cohibitus, lac in mammis est, et si per aluum flatus et feces duriores, retentae, excernuntur.

§. 159.

In hac febre vel minimus error funestus esse potest. Regimen sedulo obseruandum. Aequalis sit et lectuli et aëris calor, minimus nocet perflatus, nec concedenda est indusiorum vel stragulorum mutatio. Nocet potus frigidus, nec tamen proficit nimis calidus. De sanguinis missione saepe magna lis est. Raro illa salubris deprehenditur, nisi in valde plethoricis, in quibus tamen haud admitti potest, nisi a primis initiis. Nocet etiam, si vires ex haemorrhagia in partu, vel aliis caussis defectae sunt. Nam purpura laborant etiam foeminae, quae magnam sanguinis profusionem passae sunt, atque si propter defectum sanguinis excretio lochiorum turbatur, hic morbus etiam nasci potest. Si lochia deficiunt in puerperis a primis initiis, illa revocantur temperantibus, non vero calidis medicamentis. Si corpus tale est, quale vulgo vocant phlegmaticum, praecipue si, cum lochiorum defectu, aluus adstricta est, id tolerare potest pilulas Beccheri, additis aliquot granis Nitri depurati. His interdum reuocantur lochia. Aluus semper considerari debet, nocet enim et fusa et adstricta. Illa non aliis solui potest, quam lotionibus emollientibus, sine stimulo immissis, nec tamen semper tutum est, eo ipso tempore, quo purpura erumpit, illam his quoque sollicitare. Etiam omnis cereuisia euitanda est, et dari debent decocta ex Hordeo, Scorzonera, Cichoreo, Sassaparilla, cum pauxillo seminis foeniculi, quarum radicum vncia vna coqui potest ex duabus vel tribus mensuris aquae. Nec hic morbus acida fert, nec etiam Nitrum, nisi in exigua valde quantitate. Dari debent medicamenta, quibus lenis diaphoresis excitatur. Etiam opportunae sunt emulsiones ex semine Cardui Mariae,

ex

ex Amygdalis excorticatis, ſi agrypnia eſt, ſemine Papau. additis matr. Perlar. mandibulis Luc. piſcis, C. C. ſine igne, paucioribus etiam granis Nitri, et ipſis etiam margaritis. Vbi aeſtus ſe remittere et corpus inſudare incipit, Emulſionibus admiſceri poteſt Antimon. diaphoret. recens paratum, et ſupra dictis pulueribus ſeu potionibus, puluis bezoardicus. Si purpura euaneſcit, danda ſunt in maiori copia diaphoretica, puluercs bezoardici, et opulentioribus lapis bezoar. Admoueri poſſunt artubus veſicatoria, quae praeſertim in eo caſu vtilia ſunt, vbi ager ſopore oppreſſus eſt. Commode parantur e fermento panis, cuius vncia vna malaxari poteſt cum drachma vna Cantharid. vel etiam ex emplaſtro de Meliloto, cuius vnciae j. adiicitur Cantharidum drachma j. cum dimidia.

§. 160.

Sales omnes et valentiora acida, etiam aliis morbis malignis opportuna, hic aliena eſſe vſu compertum eſt. Nitrum, ſi aeſtus vrget, paucum admodum, ad grana circiter II, III, IV, pro doſi, locum habet. Si in confluente Purpura ptyaliſmus criticus oritur, ille nullo modo cohibendus, ſed data Cinnabari ad ſcrupulum dimidium vel gr. XV. iuuandus eſt. Gargariſmi parari debent ex emollientibus, rad. Altheae, flor. Sambuci, Verbaſci et ſimilibus. Interdum vna vel altera guttula Eſſ. Pimpin. alb. fruſtulo Sacchari excipi, et in ore liquari poteſt. Pernicioſa ſunt omnia adſtringentia. Superato tandem morbo, et quam primum illud vires permittunt, aluus ducenda eſt Rheo, et leuiſſimis medicamentis, et ſi omnis febris deferbuit, dari per aliquod tempus debent alexipharmaca.

§. 161.

Purpura ſcorbutica ſine febre eſt, quae oriri videtur, ſi lymphae ſerum ſalſum atque corruptum admixtum eſt. Illa frequentius laborant corpora rara, ſucco plena, quae victu ſalſo, multisque aromatibus condito, aluntur, praecipue, ſi cereuiſia bibitur valentior, vel nimis tenuis ac fermen-

fermentescens. Multum confert abusus potus Coffée, et fumus Tabaci, cum his etiam nimius calor et quies. Non raro purpurae pertinacioris causa est infarctus in visceribus abdominis. Saepe cum catameniorum et haemorrhoidum obstructione esse solet. His causis accommodanda est curatio. Valentiora auacuantia, purgantia et sanguinis missio, quandoque periculum adferre possunt, citamque mortem. Aluus tamen lenioribus ducenda est, pilulis Beccheri vel aliis. Saepe plurimum confert, si, pro potu ordinario, vel aqua pura fontana, vel decoctum hordei, C. C. Scorzonerae, Sassaparillae, cum pauco Foeniculo datur. Nonnunquam praesidium petendum est ab aquis mineralibus, quae vero potari debent tempore verno, et vbi purpura nondum inualuit. Aquae vero minerales seligendae sunt aegro conuenientiores. Foeminis corporibusque imbecillis plurimum proficiunt Selteranae, cum lacte, praemissis tamen aliis valentioribus. Sub finem huius curationis vsum habent Balnea, ex aqua dulci, fluuiatili, cui etiam, si ita videtur, lac vel decoctum Furfurum admisceri potest. Calidioribus medicamentis, sanguinem purgantibus, si aduersus hoc purpurae genus dantur, accendi potest febricula mali moris.

§. 162.

Purpura puerperarum, tanto magis succo plenarum et plethoricarum, ex quibus alio tempore multum est Catameniorum profluuium, auerti potest, si sanguis, et medio gestationis tempore, et iterum proxime ante partum mittitur. Priori tempore detrahitur ex brachio, sub finem gestationis ex talo. Nunquam in grauida tolerari debet aluus obstructa, quae, vel lotionibus, vel Manna, vel pulu. ex Rhabarbaro, Nitro, et terreis solui debet; foemina corpus moderate exerceat, et euitet refrigeria, potissimum pedum et genitalium. Victus etiam ex fructibus horaeis, ex glutinosis, et arte pistoria paratis, nimius potus Coffée, vini, cereuisiaeque valentioris, nec non potus iusto parcior,

 pluri-

plurimum conferre poſſunt. Poſt partum euitanda ſunt in victu et medicamentis omnia calida, aëris nimius calor, aer effoetus, et frequentia hominum omni elatere priuatus, nec non ſtragulorum pondus, quae omnia plurimum ad purpuram euocandam et febrem accendendam faciunt. Nocent etiam, niſi foemina magnam haemorrhagiam paſſa fuerit, iuſcula valentiora. Amouendus eſt, ſi fieri poteſt, omnis ſtrepitus, et foeminarum potiſſimum turba. Aluo poſt partum proſpiciendum eſt, et maxime, ſi foemina ipſa foetum lactare nolit, aluus ducatur, tertio circiter die, apozemate antiphlogiſtico. Foeminis, quae pacatiores ſunt, et quae haemorrhoidibus non vexantur, dari etiam poſſunt pilulae Beccheri. Ad purpuram auertendam plurimum facit, ſi cruor poſt partum in vtero collectus, vel manu obſtetricia, vel etiam per dolores atque ſpaſmos expellitur. Ad id proficere poteſt decoctum auenae excorticatae, cum oleo Amygdalar. dulc. vel infuſum rad. Altheae, flor. Chamomillae, Sambuci. Apud nos in vſu eſt decoct. flor. Chamomillae cum cereuiſia. Plurimum et ad hoc confert, ſi, iuſto tempore et congruis medicamentis, praecipue laudato apozemate, aluus ducitur. Nihil pernicioſius eſt, quam, ſi contra illos ſpaſmos atque dolores poſt partum dantur ſopientia.

VARIOLAE.

§. 163.

Nomen traxerunt a Varis, faciei tuberculis, quorum mentionem facit CELSVS. Num Variolae Veteribus cognitae fuerint, diſputatur. Qui recte illas deſcripſerunt, fuerunt Arabes. Nec diſputandum eſt de cauſa proxima, et materia, quae talis eſt, vt vix non omnes homines ſemel per totam vitam et raro ſaepius hoc morbo aegrotent.

tent. Sunt frequentius epidemicae, raro ſporadicae, et vix non ſemper contagioſae. Epidemicae plerumque tempore verno incipiunt, et per aeſtatem atque autumnum graſſantur, quae tamen vtplurimum benigniores ſunt illis, quae hyeme media incipiunt. Sunt plures differentiae: Benignae, quae etiam praeter regimen et abſtinentiam nullam curationem poſtulant. Malignae, quarum pro diuerſa epidemica conſtitutione magna varietas eſt, et praeterea diſcretae, contiguae, confluentes, paruae, magnae, molliores, duriores, verae et nothae, in quibus etiam differentia eſt, et germ. appellantur *Wind- Waſſer- und Spitz-Pocken.* Eſt genus valde malignarum, quod deſcripſit etiam SYDENHAM, in quo epidermis in maiores bullas attollitur, ſub qua vera gangraena eſt.

§. 164.

In Variolis omnibus conſideranda ſunt quatuor tempora. *Primum* tempus, quod contagii dicitur, et quod a primo ad tertium quartumque diem durat, conuenit cum omnibus aliis morbis exanthematicis. Variolas vero imminere intelligitur ex epidemica conſtitutione, et ſi aeger nondum variolis laborauit. Is conqueritur de horrore, vel rigore, nauſea, vomitu, tuſſicula, praecordiorum lumborumque dolore, vomitu, quo ſaepe bilis reiicitur. Febris cum omnibus ſymptomatibus perſiſtit, increſcit, aegris ſingularis ſplendor oculis obuerſatur. In multis hoc ipſo tempore ſequitur neruorum diſtentio, quae, quam primum exanthematum etiam pauciora proueniunt, cum vomitu conquieſcit. Altera periodus eſt tempus inflammationis, a quarto ad octauum circiter diem. Proueniunt ab initio maculae rubicundae, depreſſiores, quae pedetentim attolluntur, et cum omnibus inflammationis ſignis in veras puſtulas, humore turgidas, mutantur. Tertium tempus eſt tempus ſuppurationis, qua in cute inſenſibilis exſpiratio multum cohibetur. Intumeſcit cutis, maxime etiam in palpebris, quae frequentius inter ſe conglutinantur. In Variolis confluen-

 tibus

tibus hoc ipſo tempore, tum propter cohibitam exſpirationem, tum propterea, quod pus reſorbetur, et humoribus admiſcetur, noua incenditur febris ſumme perniciosa. Finitur haec periodus decimo tertio vel decimo quarto die. Quarta periodus declinationem febris continet, puſtulae ſiccantur, et ſquamarum in modum defluunt. Hoc tempore, ſi variolae malignae fuerunt, vel haud recta methodo curatae, ex reſorpto pure abſceſſus variis in ſedibus, vitiato etiam quandoque Perioſtio, naſcuntur, ex quibus interdum nouum periculum oritur. Abſceſſus ſunt ſaepe ſine magna, aliquando ſine vlla inflammatione, vt cutis ſine hac attollatur, et vt digito ſentiamus intus fluctuans pus.

§. 165.

Omnis quidem aetatis et ſexus homines Variolis laborant, praecipue infantes. Si aegris primis diebus ſanguis mittitur, in eo nihil alieni eſt, poſt vero, ſi febris vehementior eſt, in eo reperiri ſolet illa diatheſis inflammatoria. Durante ſuppuratione magnus pruritus eſt, qui etiam eſſe ſolet in declinatione, quando puſtulae ſiccantur. Sectio cadauerum docuit interdum, non vero ſemper, viſceribus etiam, praecipue pulmonibus, inhaereſcere Variolas. Saepe etiam tempore declinationis variolarum ſiccatarum ſquamulae per aluum deſcendunt. Variolae pauciores et benignae quandoque ſine omni febre ſunt, et videtur quandoque eadem febris eſſe ſine Variolis erumpentibus.

§. 166.

Euentum ſcire poſſumus ex communibus, ex aegri habitu et natura morbi epidemici. Quo pauciores ſunt puſtulae, eo ſunt meliores. Confluentes futuras eſſe, ſignificat inprimis magnus praecordiorum lumborumque dolor, atque aeſtus, faciei tumor, variolae multae et depreſſae, coloris obſcuri. Bonae ſunt, quae lento quaſi motu incurſant, tardius quartoque die erumpunt, citius vero pus alunt, et ſiccantur. Nam niſi in regimine et in medendi ratione pec-

catum fuerit, plures moriuntur ex nimis celeri, quam ex tarda eruptione. Meliores etiam funt distinctae, ab initio rubrae, post quasi crystallinae et pellucidae, sub finem flauescentes, et quae dum albidae fiunt, rubicundo quasi circulo circumscriptae videntur. Considerari etiam debet cutis inter pustulas media, quae turgidula esse debet et rubella, non vero depressa flaccida, vel ex obscuro rubicunda, qualis conspicitur, si magna et in Gangraenam tendente inflammatione humorum circuitus in ea cohibitus est. Pessimae variolae sunt depressae, et quibus mediis quasi fouea impressa est, ex atro rubentes, nigricantes, et si vel nulla, vel nimia inflammatio accedit. De gangraenosis supra dixi. Malum etiam signum est, si variolae valde copiosae in pectore et capite sunt, nullae vero in reliquis partibus. Ex iis periclitantur senes et grauidae, nec non foeminae superuenientibus Catameniis, omnes etiam, quibus, si variolis decumbunt, accedunt petechiae, purpura, aliaque exanthemata. Corporibus adstrictis semper maius periculum imminet, quam raris.

§. 167.

Neruorum distentio atque delirium ante eruptionem non adeo timeri debent, praecipue in infantibus. Post eruptionem conuulsio plerumque lethalis, et delirium non sine periculo est. Sub eruptione, et praecipue post delirium, narium haemorrhagia multa et critica leuamen adfert. Hanc imminere, significat aeger, qui de maculis rubicundis vel de splendoribus, qui oculis obuersantur, conqueritur. Vomitus primis diebus non ita malus est; post eruptionem valde suspectus. Diarrhoea ab initio morbi, et sub eruptione mala, ad minimum semper peior, quum alui segnities. In confluentibus vero et post absolutam suppurationem bona atque non raro critica. Pessima signa sunt deiectio cruenta, mictus cruentus, haemoptoë, vel haemorrhagia narium pauca. Ptyalismus in confluentibus criticus et bonus est. Vox facilis et respiratio bona inter bona signa sunt.

Angina cum delirio pessima, quae vero oritur se remittente delirio, bona est. Post variolas, imprimis malignas, relinquuntur non solum supra dicti (§. 164.) abscessus, sed saepe etiam oculorum vitia, lippitudo chronica, exulceratio glandularum Meibomii, vel ipsius tunicae corneae, nonnunquam surditas. Hoc etiam accidere solet, si corpus mali habitus est, et si Nitro, aliisque temperantibus, neglectis necessariis euacuantibus, abusus est Medicus. Oculorum vitia plerumque debentur sinistrae curationi.

§. 168.

Curatio morbi genuini vix non omnis a sola natura proficiscitur, et praeter regimen vix quidquam desiderat. Nondum vsu probata est methodus, quam BOERHAAVIVS proposuit, qua, veluti aliae febres inflammatoriae, etiam Variolae auerti posse dicuntur, sanguinis nimirum missione, alui ductione, vel etiam datis Specificis, quae vltima nondum cognita sunt.

§. 169.

Nulla generalis methodus est, sed in omnibus diligentior obseruatio requiritur. Omne tamen momentum in febris moderamine positum videtur. Si febris mox primo alterone die vehementior est, et corporis habitus sanguine turgidus, sanguis mitti potest, id quod tamen praeter necessitatem fieri haud debet. Non negligi debent clysteres mollientes. Dari possunt eiusmodi potiones ex aquis, addito pauco nitro et antimon. diaphoretico. Etiam acidulata, Oxymel, Serum lactis, Rob cerasorum, ribesiorum, succus Citri, aliaque, moderata tamen dosi, dari possunt, praecipue cum ptisana. Haec ptisana parari potest ex decocto hordei, Scorzonerae, Cichorei, vel ex decocto panis, nec alienum est, si his poma dulcia et matura, veluti Borsdorfiana, adiiciuntur. Semper vero curandum, ne his fructibus, vel etiam aliis, aluus moueatur. In victu carnes, oua, omniaque iurulenta aliena sunt. Dari debent pulticulae ex auena et hordeo excorticatis, ex frumento

Sa-

Saracenico, quae ex tenui admodum et pullorum iusculo coquuntur, addito aceto vel ſucco Citri. Nec aliena ſunt ceraſa acida, pruna pomaque ſole ſiccata, et alia ex vegetabilibus.

§. 170.

Si vero febris deficere videtur, dari poſſunt mitiora alexipharmaca, quae vero pauca admodum doſi offerri debent. Si Variolae iterum euaneſcunt, Eſſentiae alexipharmacae adiici poteſt Eſſentia myrrhae et croci. Ditioribus dari poteſt lapis bezoar ad ſcrupulum dimidium pro doſi.

§. 171.

Vbi metus eſt, ne Variolarum nimia vis in caput conuertatur, id quod oculi illacrymantes, faciei tumor, delirium, ſignificant, fomenta calida ex emollientibus, cum aqua vel lacte decoctis, admoueri poſſunt poplitibus et plantis pedum; videndum vero, ne haec ſuper corpore refrigeſcant. Non pauci concidere ſolent cutim in plantis pedum, ſuriſque, quo mala materia in inferiores artus conuertatur; ſed hoc auxilium apud nos parentes vix admittunt.

§. 172.

Vbi pus alere incipiunt Variolae et febris imminuitur, omittenda ſunt acida ipſumque nitrum, et dari debent pro potu ordinario decoctum Saſſaparillae, Scorzonerae, Cichorei, cum ſemine Foeniculi. Si adhuc aeſtus vrget et ἀγρυπνία, dari poſſunt emulſiones ex ſeminibus frigidis, vel ex amygdalis, ſemine Cardui Mariae, ſem. Papaueris. Adiici poteſt nitrum, ſi aeſtus illud requirit. Vbi vires deficiunt, admiſceri poteſt analeptica aqua, velut aqua de Cinnamomo, flor. Naphae &c. Vbi omnia tolerabilia ſunt, mox danda ſunt infuſa aquoſa, calida, ex iisdem radicibus, et herba Betonicae, Saluiae, Chaerephylli, Capillorum Veneris, Scordii, Cardui benedicti, Aniſo ſtellato; nec cum his aliena eſt, maxime adultis, Eſſentia alexipharmaca. Haec continuantur eo tempore, quo Variolae ſiccantur et ſquamae decidunt.

§. 173.

Vbi vero Variolae, quae pus alere incipiunt, copiosiores et malignae nouam febrem excitant, id quod fit nono, vndecimo, quandoque etiam duodecimo die, magnum periculum est. Haec febris oritur 1) tum a cohibita exspiratione insensibili per Variolas confluentes, 2) tum a pure a venis resorpto et sanguini remixto. Experientia docuit, febrem hanc, quae tardius aegrum corripit, et quae a pure resorpto oriri videtur, periculosiorem esse ea, quae protinus post eruptionem et tempore inflammationis oritur. In hoc casu protinus confugiendum est ad epispastica, quae pedibus, suris et poplitibus applicari possunt, veluti Sinapi, Allium, fermentum panis. Sectione in longum ducta plantae pedum concidi possunt hoc etiam tempore, vt magis concitata suppuratione exitus detur malae materiae. Cantharides, quas plures laudant, cum virus habeant et sanguini impertiantur, hic alienas esse puto. Ex medicamentis SYDENHAM extollit potissimum Spiritum Vitrioli, qui vel ptisanae, vel maiori copia aquae admisceri et dari debet ad guttas circiter xv-xx. Vel loco huius dari possunt illa Iulapia, ex succis, syrupis et spiritibus acidis parata.

Saepe natura in Variolis confluentibus excretionem seri, pure etiam infecti, molitur per alias vias, et quidem frequentius in infantibus per aluum, in adultis autem per excitatum ptyalismum. Tunc ergo Medicum naturam sequi debere existimo, et si iam saliuales glandulae intumuerunt, et homo sputat, regimen atque medendi methodum, data etiam Cinnabari, huic excretioni accommodandam esse. In infantibus vero, qui saliuam non exspuunt, sed deglutiunt, mouenda est aluus leniori cathartico, Manna potissimum eaque recenti, Rhabarbaro et similibus. Laudatur ab aliis Mercurius dulcis, quem infantum corporibus, per morbum debilitatis, non adeo aptum esse reor, cum tutiora prostent. In aluum etiam immitti debent crebrius lotiones, ex decocto auenae excorticatae, vitello oui, terebinthina, cum vitello oui subacta, oleo leniente quouis, non tamen

rancido

rancido. Vid. de his FREINDII *Comment. in Hippocr. Epid. Lib. I. et II. Comment. VII. Laur.* HEISTERI Differt. *de Manna, et speciatim eius vsu in Variolis confluentibus.*

§. 174.

Si hoc suppurationis tempore, vel ex pustulis nigricantibus, vel ex ore et pulmonibus, vel ex naribus, renibus atque aluo, paucus sanguis effluit, summum imminet periculum. Conueniunt acida, et cum his decoctum auenae excorticatae. In his enim propter acrimoniam alcalescentem tenuitatemque sanguinis, non bona speranda est suppuratio, sed gangraena. In hoc casu nonnulli etiam extollunt decoctum corticis Peruuiani, quod in aluum immittunt. Vid. *Tentam. Med. Edinburg. Vol. I. Obser. X.* Nec minus periculum est, si, variolis erumpentibus, foeminis catamenia fluunt. Omne tunc praesidium petendum est a moderato regimine, et datis lenioribus temperantibus, cum diaphoreticis fixis, puluere bezoardico Sennerti, Antimonio diaphor. Grauidis saepe haemorrhagia fit eruptionis tempore, quo vehementioribus spasmis auellitur placenta, et sequitur abortus. Res hic plerumque desperata est, nec alia methodus, quam, qualem mox proposui. Si mulier partui proxima est, et haemorrhagia vrget, foetus, quam primum fieri potest, dilatato etiam orificio interno vteri, manu obstetricia eximendus est. Si vero metus est, ne eo tempore, quo Variolae epidemicae sunt, praegnans iis corripiatur, dari debent illa, supra occasione purpurae laudata cathartica (§. 162.), et non negligenda est, si corporis habitus eam postulat, sanguinis missio. Omnia vero haec auxilia opportuna sunt, quando recte adhuc valet grauida; aliena, vbi iam aliquam febriculam, aliaque imminentis morbi indicia sentit; cautus ergo sit Medicus, ne aliquid tunc moliatur. Protinus etiam et quamprimum foemina de languore vel febre conqueritur, in aluum immitti debent clysteres emollientes, (§. 167.). Si

 diar-

diarrhoea erumpentibus Variolis periculum adfert, dari debet Diascordium, vel Theriaca Andromachi ad scrup. j. circiter pro dosi. In angina conducunt elaeosachara, et in adultis gargarismi ex emollientibus, nec non ex decocto raparum cum sero lactis.

§. 175.

Saepe ex Variolis oculorum vitia relinquuntur. Oculi si Variolis infestantur, lucis impatientissimi sunt, plurimum illacrymantur, palpebrae intumescunt, et tandem medio pure inter se cohaerescunt et oritur ancyloblepharum. Palpebrae si oculos contra aëra tuentur, tunc omnia, quae imponuntur, fere aliena sunt. Nocentissimum vero est, si palpebrae, aqua vel lacte emollitae, inter se diducuntur. Igitur praestat omnem amouere lucem, palpebrarum vero cohaesionem non impedire, easque minime diducere, vtpote quae postea, siccata pituita, sponte aperiuntur. Si vero vrget dolor in oculo, nocentissima est frictio. Extrinsecus imponi potest pomum coctum, eiusque medulla, cui granum circiter Camphorae, cum Saccharo tritae, vel, id quod fere melius est, grana aliquot Croci orientalis admisceri possunt. Tumores pure pleni oriuntur a pure resorpto, quod natura expellit. Celerius aperiendi sunt tumores, et, cum plerumque nulla, vel non magna accedat inflammatio, haud exspectanda est maturitas. Metus enim est, ne ex his iterum pus resorbeatur, et, humoribus admixtum, in viscera conuertatur.

§. 176.

Foueae et cicatrices relinquuntur a vehementi inflammatione et suppuratione, nec non a Variolis malignis, et iis, quarum humor rodens est, vt et ab aliis, in quibus suppuratio tardior est, et quae depressiores fuerunt. Igitur si febris et inflammationis ratio habetur, non raro a medente haec deformitas auerti potest. Qui tempore suppurationis varia his pustulis illinunt, rem peiorem reddunt. Vbi

eschara est valde dura, conducit oleum quoduis emolliens, praecipue oleum Lini.

§. 177.

Qui euitare volunt Variolas, debent vitare contagium. Eo tempore, quo illae epidemicae sunt, male faciunt, qui infantum corpora, propter prophylaxin, vehementioribus purgantibus sollicitant. Lenioribus tamen aluus recte valentium, et nulla adhuc febricula commotorum, ducenda est, et victus sollicite ordinandus, ne primarum viarum cruditates morbum asperiorem reddant. De Variolarum insitione, seu inoculatione illarum, legendi sunt Britannici Auctores.

§. 178.

Sunt quaedam genera Variolarum spuriarum, seu notharum, quarum nonnullae angustae et acuminatae sunt, et dicuntur nostratibus *Spitzpocken*, quae vero sero albicante, non autem pure tament, dicuntur *Wasser- und Windpocken*. His generibus Variolarum etiam ii corripiuntur, quibus genuinae iam contigerunt. Etiam febris accedit, quae vero, nisi error committatur, longe mitior est, et omnia celerius, ac sine magno periculo, finiuntur. Ceteroquin post superatum omnium Variolarum morbum, et quidem quando squamae iam deciderunt, aluus ducenda est, id quod fieri debet in adultioribus apozemate ex Rheo, foliis Sennae, Cremore Tartari, Manna, in iunioribus et infantibus Rhabarbaro, cui vnum alterumque granum Mercurii dulcis vel diagrydii admisceri potest. Elapsis aliquot, sex circiter, diebus, iterum aluus ducenda est, id quod tanto magis necessarium est, vbi Variolae malignae fuerunt.

MORBILLI.

§. 179.

Maculae ſunt rubicundae, elatiores petechiis, et quaſi lenticulis ſimiles, quae vero non vt Variolae attolluntur, nec pus alunt, nec cicatrices relinquunt. Morbilli etiam depreſſiores, aſt ampliores ſunt, purpura rubra. Eſſe ſolent cum febre, illi ſimili, quae Variolis accedit, plerumque tamen Morbilli mitiora ſymptomata et minus periculum habent. Nonnunquam tamen, praecipue, ſi conſtitutio epidemica eſt, accedit contagium et peculiaris malignitas. Tertio vel quarto die maculae conſpiciuntur, quae ſexto vel ſeptimo aridae factae decidunt. Inter ſymptomata frequentius accedunt tuſſis, catarrhus.

§. 180.

Peſſimum ſymptoma in malignis eſt diarrhoea, et hoc ceteraque docent, hunc morbum in nonnullis cum catarrhali febre conuenire. Curatio non alia eſt, quam febrium exanthematicarum, praecipue Variolarum (§. 169. ſeq.). Tuſſi medetur decoctum auenae excorticatae, elaeoſacharum, ſperma ceti et emulſiones. De diarrhoea ſupra dictum eſt (§. 174.). Diutius etiam continuari debent infuſa aquoſa, ſanguini purgando idonea, nec minus neceſſarium eſt moderamen in victu.

FEBRES CONTINVAE.

FEBRIS EPHEMERA SEV DIARIA.

§. 181.

Haec febris continens est, et vno die, seu circiter XXIV horis finitur, vnde nomen habet. Oritur a sanguinis orgasmo, et frequens est iunioribus et plethoricis. Occasionem dat plerumque manifestus error in rebus non-naturalibus, nimia corporis exercitatio, mentis agitatio, ira, vigilia, ingluuies, crapula, nimia Venus, et si calente corpore frigida bibitur, vel si sudor repente reprimitur. Difficilius mox ab initio cognoscitur, nisi ex causa, quam leuem fuisse nouit Medicus, et ex corporis recte valentis habitu. Aegri conqueruntur de magna cephalalgia, aestu atque siti, et pulsus velocior est. Soluitur morbus cito, vel magna haemorrhagia, vel sudore multo, et copioso sedimento in vrina, etiam, si ab ingluuie ortus fuit, vomitu, deiectione. Mox pulsus omniaque symptomata se remittunt. Et haec febris, si genuina est et curatione haud turbatur, sine periculo est; si vero calidiora sumuntur, vel alii errores committuntur, mutari potest in inflammatoriam, et quandoque in lentam atque hecticam. Vltimum futurum esse cognoscimus, si febris talis, quae vehementior fuerat, se sine vlla vel notabili excretione remittit, et si febricula cum magna virium imbecillitate manet.

§. 182.

Raro Medici auxilium requiritur ad hanc febrem curandam, quippe quae, vt dictum est, breui finitur. Primum, quod Medicus agere debet, est, vt aluum, si illa adstricta fuerit, immissa lotione soluat, et, vt tum abstinentiam a cibo, tum potum diluentem atque quietem praecipiat.

piat. Si magnus eſt et vehemens capitis dolor, dari poſſunt puluceres nitroſi. Vbi corpus inſudat, dari poteſt infuſum calidum, etiam Eſſent. alexipharmaca. Si hecticae metus eſt, ex diutius manente languore, lentaque febricula, aluus duci debet aliquoties Rhabarbaro, et poſt adhiberi poteſt Liquor terrae fol. Tartari, cuius drachma j. cum dimidia aliquoties per diem dari poteſt. Huic commode admiſcetur extractum herbae amaricantis, v. g. Centaur. min. Abſynth. Fumariae. Cum his proficit infuſum ex rad. Cichorii, Scorzonerae, Saſſaparillae, herba Saluiae, Veronicae, Cardui benedicti, Scordii, corticibus Aurantiorum, ſemine foeniculi, aniſi ſtellati. Si malum his non cedit, maxime tempore verno, potari poſſunt ab aegro aquae Selteranae, cum lacte aſinino vel caprillo. Vbi vero ventriculus lac ferre nequit, ſaepe conueniunt iuſcula carnium iuniorum, cum herba Acetoſae, Chaerephylli, Naſturtii, et ſimilibus, additis cancris fluuiatilibus. De febre ephemera maligna, quam etiam Sudorem Anglicum dixerunt, et quae olim Britanniam et maiorem Europae partem depopulata eſt, ſcripſit praeter alios *Io.* CAIVS.

SYNOCHVS SIMPLEX ET PVTRIDA.

§. 183.

Haec altera febrium continentium eſt, et eſſe ſolet vel ſimplex, et citra putredinem, vel cum putredine, in qua vltima, praeter ſanguinis turgeſcentiam et orgaſmum, vitium in humoribus eſt. Hanc Synoohum veteres diſtinxerunt potiſſimum in *πυρετον ὁμοτονον*, ſeu febrem, quae a principio ad finem vsque aequalis eſt, in *πυρετον ἐπακμαστικον* ſeu *ἀναβατικον*, quae, ab initio lenior, indies magis exacerbatur, et in *πυρετον παρακμαστικον*, quae pedetentim

tentim decrescit. Ab Ephemera potissimum differt duratione, et quasi Ephemera plurium dierum esse videtur. Soluitur enim plerumque VII. IX. quandoque XImo die. Illam praecedit lenis horror, sequitur aestus vehementior cum omnibus symptomatibus. Praecipue aeger conqueritur de magna cephalalgia et molesto ponderis sensu circa tempora et frontem; accedit vertigo, somnus profundior seu veternosus, ex quo aegri parum reficiuntur. Arteriae temporales pulsant, pulsus est, qualem in Ephemera descripsimus (§. 181.). Saepe accedit delirium, et morbus nonnunquam in phrenitidem vel aliam inflammatoriam febrem mutatur, quando ipso aestu febrili sanguis cogitur, et in hoc diathesis inflammatoria nascitur. Respiratio valde difficilis est. Soluitur, si res bene cedit, crisi, per haemorrhagiam, sudorem, et mutatione facta in vrina. Causae huius febris, quae sine putredine est, sunt omnia, quibus sanguis in motum cietur, de quibus occasione Ephemerae dictum est (§. 181.). Nam in hac Synocho et in Ephemera magis motus, quam materia peccare videtur. Plurimum confert corpus obesum, succo plenum, quod victu pleno opiparoque alitur, et praecipue si menstrua et haemorrhoides non proueniunt. Morbus rarior est, quo vix alii, quam iuniores laborant.

§. 184.

Synochus vero putrida, vel ex constitutione epidemica, vel ex habitu corporis, vel ex aliis occasionibus nata, causam coniunctam habet, qua sanguis omnesque humores multum a sua natura degenerant, et plerumque celerius soluuntur, ac quasi putrefiunt. Nam talem solutionem fieri ex nimio tum motu, tum quiete, tum etiam calore, alsunde constat, et tunc febris accedit. Si itaque sanguis a quacunque causa coactus est, is minima vascula permeare nequit, oritur obstructio, et ex hac augetur febris cum magno attritu, quae tandem resolutionem et putredinem adfert. Sanguis cogitur ab omni re, quae febrim excitat, a vulnere, ab

aliis varii generis ſtimulis. Idem ſequitur, ſi a mala materia malignarum ſanguis iuſto fluidior redditur. De qua re ſupra dictum. Hac etiam cauſae ſigna ſuppeditant. Praeterea eſſe ſolet maior aeſtus, digitum vrens, pulſus inaequalis, frequens et inordinatus. Vrina cruda, craſſa, pauca, foetida, imo nigricans, ſine ſedimento, quae facile iterum in albam mutatur. Etiam cognoſcitur ex praegreſſis cauſis et de aegri habitu. Febris ſaepe mutatur in exanthematicam; in plurimis conuenit cum Cauſo, ſeu ardente, et nonnunquam phrenitide finitur. Inter mala ſigna eſt pulſus valde inaequalis, inordinatus, debilis, ſed frequens, reſpiratio frequens, difficilis, breuis, anheloſa, cum motu manifeſto, debilitas cum ſupino decubitu, delirium, vrina craſſa, rubicunda, turbida, quae aegrum micturientem reddit, vel etiam aquoſa, manuum tremor, feſtucarum collectio, δυσχορία et frequens locorum mutatio atque ſumma inquietudo. Somnus vel nullus, vel grauis, et ex quo aegri non poſſunt excitari, hypochondriorum inflatio, oculi luctuoſi, illacrymantes, et ſi febris ſymptomata quotidie ingraueſcunt. Mors etiam metuenda, vbi exanthemata, quae mali coloris ſunt, ſuperueniunt, vel ſi illa iterum euaneſcunt. Spes maior eſt in vtraque, ſi die quarto circiter coctionis ſigna in vrina conſpiciuntur. Synochus ſimplex tamen ſine hac mutatione in vrina, et ſine aliis coctionis ſignis, finitur haemorrhagia critica. Parca haemorrhagia peſſima eſt.

§. 185.

Synochus ſimplex requirit protinus ab initio ſanguinis miſſionem; nam tertio vel quarto die illa criſin turbat. Si ſanguinis miſſio locum habere nequit, admoueri poſſunt variis corporis locis, et, vbi caput vehementer dolet, ipſi nuchae, vel hirudines, vel etiam, conciſa prius cute, cucurbitulae. Veteres vſi ſunt ſcarificatione narium, de qua vide ARETAEVM. Aluus ante omnia ſoluenda eſt decocto Tamarindorum, paſſularum minorum, Manna, cremore

Tartari,

Tartari, Syrupo rosarum pallidarum et similibus. Plurimum etiam conferunt lotiones emollientes, vel ex sola aqua cum pauco sale et nitro. Veteres plurimum tribuerunt frigidae aquae, quam aegris citra satietatem bibendam dederunt, de qua vero alibi iudicium tuli (§. 78.). Magis tutum est, si datur aegro ptisana, cum oxymelle, succis et syrupis acidis, vel etiam alibi laudata Iulapia. Omnia tamen febri accommodanda sunt. Vbi crisis per sudorem imminet, dari possunt bezoardica fixa cum aquis diapnoicis, et regimen imperandum est. Post factam crisin dari potest Ess. alexipharmaca, vel infusum calidum. Nihil magis nocet, quam nimius calor, tum aëris, tum potulentorum.

§. 186.

Si putredo, vel quaedam malignitas ex supra datis signis (§. 184.) accedere videtur, non alia curatio est, quam malignarum. Caute tamen agendum. Maxime moderandae sunt euacuationes, si magna adest virium imbecillitas. Dari possunt succi acidi. Victus dandus est tenuissimus, cremor hordei excorticati cum succo Citri, auena excorticata cum passulis, fructus horaei siccati, potus ex pane atro, cerasis, radice Glycyrrhizae, Acetosae, cum aqua decoctis. Aliena sunt omnia iurulenta, etiam vinum omnisque potio meracior. Plurimum etiam conducit iusculum valde tenue, pulli cohortalis cum multo succo Citri, herba acetosae et acetosellae. Si cephalalgia vehementior est, parari possunt epithemata ex pane secalino, aceto, vel emulsiones spissiores.

CAVSVS ET FEBRIS ARDENS SEV BILIOSA.

§. 187.

Causus est febris valde acuta, cum summo et intolerabili aestu, a quo nomen habet. Si causus a febre ardente distinguitur, gradu potissimum differt. Causus verus sub

 nostro

nostro coelo minus frequens, ac olim in Germania fuit. In hoc enim vehementior aestus est, cum febre acutissima, ita, vt calor saepe ad eum gradum accedat, quo oua ad duritiem coqui possunt, id quod thermometra in os aegrorum demissa docuerunt. Hi spiritum ex ore emittunt adeo feruidum, vt manum admotam offendat. Calor prae ceteris pectus torret, minus extremos artus, qui siue moderatius calent, siue nonnunquam, id quod pessimum est, frigent. Hoc accidit, quando humores per febrem eiusque calorem coacti in extremis vasculis haerent, haecque obstruunt, quo renixu tum celeriorem, tum valentiorem cordis motum concitant, quare circa viscera vitalia, cor nimirum atque pulmones, et in horum vasis adhuc liberis, vehementissimus motus, attritus, indeque calor, et in extremis obstructis frigus, nascuntur. Os aridum est, lingua aspera, sicca, flaua, nigra, fissa, cum siti clamosa et oris amaritie. Sitis interdum omnis, arida manente lingua, aboletur, id quod accidit, quando aeger sopore oppressus, siue delirio agitatus, sui obliuiscitur. Sputum vel nullum, vel paucum, amarum et biliosum. Labra fissa sunt. Cutis ad tactum arida et sicca. Aegrum torquet maxima cardialgia et anxietas, cum inani vomendi aluumque deponendi conatu. Huius anxietatis causa est vel bilis corrupta, in ventriculo et duodeno haerens, vel impeditior sanguinis per arteriam coeliacam et venam portae circuitus. Respiratio densa est, anhelosa, celerior, cum magna tamen pectoris dilatatione. Accedit tussicula, quae de vasorum pulmonalium obstructione testatur. Vrina flammea est et tenuis, vox clangosa, pulsus celer atque durus. Aeger de intolerabili cephalalgia conqueritur, qui nihil magis optat, quam frigida, quae etiam cum voluptate obtrectat. Quanquam de summa lassitudine conqueritur, quae ab humorum, vascula minima obstruentium, coagulo nascitur, is tamen vix non omni momento locum lectumque mutat, nullum somnum capit, vel eo oppressus repente iterum expergiscitur. Delirat, quod delirium vt plurimum sopore, conuulsione

ſione morteque finitur. Cauſus quandoque febris continens eſt, frequentius vero continua, ita, vt alternis diebus habeat aliquam remiſſionem; quare ab initio non raro tertianam repraeſentat, ex qua quandoque, ſi eius paroxyſmi nimium protrahuntur, oritur. In febre vero bilioſa frequentes ſunt deiectiones vomitusque, quibus bilis vel ſincera, vel, id quod melius eſt, cum pituita remixta, reiicitur. In vtraque febre inſuperabilis nauſea carnium omniumque iurulentorum eſt, aeger vero et frigida et acida, quorum poſteriora etiam ſaluberrima ſunt, appetit. Raro curatur Cauſus, ſi exquiſitus vehemensque eſt. Febris bilioſa, quamuis magnum periculum habeat, curationem recipit.

§. 188.

Cauſa harum febrium eſt humoris bilioſi redundantia, quo acriori inteſtina et ventriculus afficiuntur. Ad morbum vero hunc gignendum plurimum etiam facit ſanguis, qui in toto corpore, per nimium calorem et attritum, blando ſuo aquoſo et lymphatico orbatus, acriorque factus eſt et rancidus. Nam et hic copioſiorem bilis materiam praeſtat, et minus mobilis factus, ex arteriis in exiles venas propelli nequit, quare in Cauſo inflammatio quaſi vniuerſalis et per totum corpus eſſe videtur, a qua ille tantus calor oritur. In cadaueribus, poſt mortem inciſis, cruor ſpiſſus multus et ater in arteriis, paucus vel nullus in venis repertus fuit. His morbis frequentius obnoxii ſunt plethorici et atrabilarii, melancholici et cacochymici. Oritur morbus a vehementiori Solis aeſtu, longo itinere, nimio corporis motu, mentisque agitatione, curis, vigiliis, prae ceteris in iis, qui his minus adſueti ſunt, a potu ſpirituoſo, ebrietate, ebrioſitate, ab ira, amore, Veneris abuſu, furore, et a ſuppreſſis catameniis et haemorrhoidibus, nec non ab aſſumtis draſticis purgantibus atque venenis, quibus blandi humores ex corpore euacuantur, relicto rancido craſſamento. Febris bilioſa etiam oriri poteſt ex bile efferueſcente,

maxime ſi illa tempore paſtus, ira commota ex ſolliculo expreſſa, aſſumtis fermentantibus, veluti fructibus horaeis, muſto, cereuiſia iuniori, admiſcetur. Incidere etiam poteſt, vt humor per cutim exire ſolitus, cohibito ſudore, ad inteſtina feratur et cum bile miſceatur.

§. 189.

Cauſus ſaepiſſime tertio vel IVto die finitur morte. Soluitur circa VIImum diem haemorrhagia critica, quandoque etiam vomitu et deiectione biliosa, nonnunquam etiam ſudore. Si vero haec febris vltra hos dies durat, fit plerumque metaſtaſis, atque intumeſcunt inflammanturque parotides. In hac febre rigor, qui tempore critico, cum ſignis coctionis, nouus oritur, non ſemper malus eſt, ſed criſin futuram indicat, maxime ſi eum ſequitur euacuatio. Rigore enim materia peccans quaſi mobilis redditur. Bonum etiam eſt, ſi aeger circa id tempus de artuum et coxarum doloribus conqueritur. Haemorrhagia optima eſt, quae ſeptimo die contingit. Hanc futuram eſſe intelligitur, ſi aeger tempore critico de inſueto capitis et ceruicis dolore atque grauitate conqueritur; ſi oculi eo inuito illacrymantur atque caligant; ſi venae iugulares totaque facies tument, nares pruriunt, et ſi aeger ſurdus factus eſt. His ſignis recentiores obſeruationes pulſum dicrotum ſiue bis ferientem addunt, id quod ſupra iam notatum fuit. Vomitum futurum eodem tempore indicat nauſea, ventriculi dolor, aucta oris amaritudo, caligo tenebricoſa, et vertigo cum nauſea, labrorum tremor. Deiectionem futuram docent lumborum dolores, tormina, abdominis diſtentio, borborygmi. Sudor futurus eſt, ſi poſt aſſumta multa diluentia vrina die IVto coctionis ſigna habet, cutis vero ex arida mollior et vda ſit. Peſſimus et plerumque funeſtus ſudor eſt, qui guttulas cuti inhaerentes format, et qui pinguior haud defluit. Mala ſigna ſunt magna praecordiorum anxietas, et ſi cum hac facies valde rubet atque inſudat, id quod fit, ſi ſanguis, qui per pectus et abdomen haud circuire poteſt, ad caput redundat.

dat. Funesta etiam sunt, continuum delirium, vigiliae, inquietudo. Febris ardens pessima est, quae post grauiora ventris insimi tormina oritur, quia plerumque cum ea intestinorum et mesenterii inflammatio esse solet. Mortem indicat pauci sanguinis per nares, ventriculum, renes, excretio, tempore vel cruditatis, vel criseos, et si sanguis ex fissis labris linguaque effertur. Porro si sputum vel nullum est, vel biliosum, tenue atque valde viscidum; si vrina tenuis est et nigricans, vel aquosa, qualis esse solet, si materia peccans tenaciter humoribus inhaeret, et facta funesta metastasi ad cerebrum aliasque nobiliores partes conuertitur. Mortem etiam praesagiunt deglutitio vel laesa et abolita, vel sonora, quae vltima fit, propter oesophagi paralysin. Idem metus est, si faucium inflammatio accedit, si caput et pedes frigent, ventre costisque calentibus, vel si Lipyria est, seu internus aestus, rigentibus externis. Si pulsus ex duro in mollem mutatur, id quod fit, si magnus sanguinis infarctus in pulmonibus est, et cordis ventriculus sinister eo non impletur; vel si pulsus debilis fit, atque cum aliis signis intermittens, id quod incidit, si inflammatio atque gangraena in sphacelum tendit. Si parotis intumescit, tumor vero iterum subsidet atque euanescit. Si aluus, antea clausa, iam nimium et praeter voluntatem soluitur, et per eam valde foetida excernuntur. Si post delirium tremor oritur et conuulsio. Ex tremore delirium vtplurimum funestum est. In febre biliosa tolerabiliores sunt biliosae deiectiones, quam frequens vomitus. Melius est, si fit excretio, quam si irriti sunt vomendi atque deiiciendi conatus. Semper meliores sunt deiectiones et vomitus, vbi bilioso humori pituita admixta est, quam si ἄκρητα seu sincera reiiciuntur. Nimiae tamen deiectiones, quibus omnis humor tenuior ex corpore educitur, etiam lethales esse possunt. Sputum crassum, mobile, lubricum, optimum signum est, quod testatur infarctum pulmonum solutum esse.

§. 190.

In curandis his morbis, Causus sanguinis missionem desiderat, si is valde abundat, et si morbus ex suppressis haemorrhagiis, praecipue catameniis et haemorrhoidibus, ortus est. Necesse vero est, vt sanguis mox ab initio primo alteroue die ex talo mittatur. Sanguinis missionem etiam requirit dolor vehemens et fixus in aliqua parte, veluti in pectore, qui cum aliis signis praesentem inflammationem indicat; vbi vero iam dies secundus praeteriit, vel vbi iam illa λειπυρία adest, vt summus aestus circa pectus et imum ventrem, frigus in extremis artubus sit, venae sectio mortem maturare potest. Vires etiam considerari oportet. Ceteroquin morbus curatur, dum a natura materies peccans coquitur, et per crisin excernitur, vel dum illa, adiecta per artem alia materia, corrigitur. Magnum praesidium a lotionibus in aluum immissis petendum est, quibus colon eluitur et humectatur. A colo vero humida mesaraicis venis, imo et lacteis, ad illud pertinentibus, absorberi et sic corpus humectari, certum est. Conducunt lotiones seu clysteres ex Tamarindis, ex herbis emollientibus cum sero lactis decoctis, ex aquis Selteranis, siue aqua simplici cum oxymelle et nitro, nec non ex lacte ebutyrato et sale communi. Has lotiones minime calidas esse oportet, non tamen omnino frigidas, id quod etiam de omni tum potionum, tum medicamentorum genere sedulo notandum est. Nam quamuis frigida a Veteribus, multis etiam recentioribus, multum extollantur, et quanquam illa aliquando proficere possint, dum iis aestus minuitur, et dum solidarum fibrarum robur, ad resolutionem necessarium, augetur, semper tamen metus est, ne ex subita mutatione periculosa et funesta inflammatio nascatur. Praestat igitur non calidis, sed egelidis vti. Vbi diarrhoea adest, clysteres parari possunt ex decocto specierum emollientium, addito etiam oxymelle ad vnciam j. circiter. Inter remedia ore sumenda primo loco sunt aquosa diluentia, farinosa, demulcentia,

subacida

ſubacida vel aceſcentia. Huc pertinent alibi iam laudata decocta ex vegetabilibus, herbis, fructibusque; additis ſyrupis et Rob officinalibus, ex ceraſis, moris, rubi idaei baccis, ribeſiis, adiici etiam poteſt nitrum. Haec decocta, ſiue medicamenti et Iulapii, ſiue ptiſanae potionisque nomine aegris offerantur, maiori in copia potari debent. Pauperibus conducit ſerum lactis, lac ebutyratum. Vbi vero diarrhoea vehementius vrget, optimum eſt iuſculum tenue pullorum cohortalium, cum multa acetoſa vel acetoſella decoctum, vel addito ſucco Citri, pauperibus aceto.

§. 191.

Victus quoque ad haec accommodandus eſt, qui non alius eſſe debet quam vegetabilis, et qualem alibi praecepimus (§. 136. 186. 190.). Plures in hac febre extollunt abſorbentia, et praecipuam virtutem tribuunt Cryſtallo montanae, quae vero exigua eſt. Meliora ſunt alia terrea, ſi cum ſucco Citri recenti, offeruntur.

§. 192.

Sunt aliae quaedam obſeruationes neceſſariae. Si morbus a cauſa cognita ortus eſt, illa, ſi fieri poteſt, tollatur; v. g. ſi ira vehementiori ſub paſtu commotus fuit aeger, a primo initio cieri poteſt vomitus, data multa aqua tepida cum melle et pauco nitro. Deglutiri poteſt oleum amygdalarum dulcium recens. Robuſtioribus dari poteſt Ipecacuanha. Omnia vero emetica valentiora aliena ſunt, quae facile ventriculi inflammationem relinquunt. Emeſis etiam quouis auxilio excitata nocet, vbi morbus iam inualuit. Si emetica locum non habent in hoc caſu, mox ab initio ſumat aeger Rhabarbarum in puluere ad drachmam dimidiam, et ſuperbibat decoctum Cremoris Tartari. Valde neceſſarium eſt regimen, et vt conclaue frigidum ſit. Aër igitur alibi praecepta ratione refrigerandus eſt, frigida crebrius ex vno vaſe in alterum effuſa. Aliis etiam auxiliis corpus humectari poteſt. Os eluatur frigida, naribus

 attraha-

attrahatur vapor aquae tepidae. Suadent etiam, vt inguinibus, alis, pedibus, admoueantur spongiae tepida madentes, et vt in hanc pedes et manus demittantur. Pauimentum conspergatur frigida, vel aceto, nec non foliis arborum. Arbusta in conclaue ferantur, saepiusque omnia mutentur. Nocentissimus est etiam stragulorum calor pondusque. In hoc morbo situm erectum magis seruare debet aeger, qui in aliis malignis perniciosus et funestus esse potest. In his enim morbis inflammatoriis, vbi vis vitae valida est, in aegro, si is saepius iacet, maior vis sanguinis in corticem cerebri et cerebelli propellitur, et symptomata augentur, secus ac fieri solet in febribus malignis et aliis casibus, v. g. post magnam haemorrhagiam, vbi sanguis non tantum, quantum satis est, ad cerebrum pelli potest.

PHRENITIS, PARAPHRENITIS.

§. 193.

Phrenitis est cerebri et meningum inflammatio ex caussis illis inhaerentibus, a qua continuum cum febre acuta oritur delirium. Igitur Phrenitis morbus est idiopathicus, et febris symptoma est. Sed aliquando Phrenitis symptomatica est, quando aliorum morborum, veluti exanthematum, anginae, variolarum, pleuritidis, peripneumoniae, podagrae, erysipelatis et phlegmones, externas sedes occupantium, mala materia in cerebrum conuertitur, et in hoc inflammationem mouet. Vera, vel idiopathica, incipit cum magno et intolerabili dolore capitis, cui accedit febris acuta continua, sine vllo alio morbo. In symptomatica vero, inflammatio, vel arthritis, vel alius quidam morbus non caput, sed prius aliam partem quamdam infestat, quae post repente liberatur, orto capitis dolore cum delirio. Differt

a phre-

a phrenitide, delirium, quod symptoma febris est, cum qua παρεφροσύνη vel increscit, vel iterum remittit. In phrenitide delirium sine intermissione esse solet. Mania, vel insania, est delirium sine febre, quae nonnumquam ex phrenitide relinquitur. Paraphrenitis proprie dicitur inflammatio diaphragmatis, quod quum valde neruosum sit, et in media parte tendineum, etiam per consensum vehementissimum delirium mouet. Plures, latius accepto hoc vocabulo, per id intelligunt quamuis viscerum et membranarum pectoris atque abdominis inflammationem, cum magna febre et delirio.

§. 194.

Quibus phrenitis imminet, ii continua et nocturna vigilia premuntur, et, si somnus accedit, is placidus non est, sed multis insomniis turbatus, accedit insuetus calor dolorque capitis, quo quasi suturae rumpi videntur aegro, qui dolor in verum inflammatorium et pulsantem conuertitur. Oculi rubent et fiunt squalidi ac torui. Ab initio respiratio magna est et rara. Aeger iracundus, perpetuo agitatus, omnisque quietis impatiens est, qui mox rerum etiam praesentium obliuiscitur. Is, quamuis magna siti laboret, potionem non desiderat, et tandem sequitur vera mentis alienatio. Si vero iam febris accessit, pulsus fit paruus, velox et valde durus, ita, vt arteria intenta, quasi baculi instar, digito renitatur. Respiratio est magna et cum maiori internallo, facies rubra, horrida, oculi inconstantes, prominentes, truces, illacrymantes, quibus quandoque siccioris pituitae sordes seu λῆμαι inhaerent. Lingua sicca est, aspera et nigra; respiratio magna, sed difficilis; summa inquietudo, agrypnia, et, id quod cum dolore pulsante signum pathognomonicum est, perpetuum seque non remittens atque vt plurimum ferox delirium. Delirium decubitu supino increbescit, erecto corpore paululum se remittit. Cutis arida est, dura. Vrina, aliquando turbida, rubra est et pauca, aliquando pallida, vel

ſi rubra fuit; mox iterum in aquoſam conuertitur. Haec, ſi talis, et ſi alui fex nulla bile tincta excernitur, peſſima eſt. Vbi tandem morbus ingraueſcit, delirium mutatur in ſoporem vel carum, qui eſt cum ſumma debilitate. Tandem ſudor frigidus, qui ſuperuenit, ſignificat inflammationem mutari in gangraenam et ſphacelum. Si gangraena cerebri ad medullam vsque peruenit, oritur conuulſio, et breui ſequitur mors. In corporibus phrenitide defunctorum inciſis, reperiuntur meninges inflammatae, cortex cerebri rubro ſanguine diſtentus, aliquando ſuppuratio et ſphacelus cerebri.

§. 195.

In paraphrenitide haec ſymptomata plerumque mitiora ſunt, praecipue, ſi ex alio praegreſſo morbo, veluti exanthematico, oritur. Si diaphragma inflammatum eſt, id potiſſimum ex reſpiratione et dolore cognoſcitur. In phrenitide enim dolor capitis pulſans eſt, in paraphrenitide ſimilis dolor praecordia infeſtat. In priori reſpiratio magna eſt, et rara, maxime ab initio; in paraphrenitide vero parua et valde inaequalis. In phrenitide praeterea oculi potiſſimum afficiuntur; in paraphrenitide tenſio et tumor eſt hypochondriorum. De ortu et principio vtriusque ſupra retuli.

§. 196.

Phrenitidi obnoxii ſiunt prae aliis iuniores, qui corpore adſtricto ſunt, atrabilarii. Occaſionem dare poſſunt vehementes et repentinae animi perturbationes, ira atque terror, praeterea moeror, amor, Veneris deſiderium, Veneris abuſus, multa meditatio et lucubratio, vigiliae et inedia, crapula, menſtruorum, haemorrhoidum, lochiorum profluuium prohibitum, podagra externis curata, ardor ſolis, ſi eo caput aduritur, capitis vulnera, abuſus ſpirituoſorum et omnis valentioris generis potionum, aromatum et medicamentorum calidorum, omnesque aliae inflammationum cauſſae.

§. 197.

§. 197.

Phrenitis, quae ab externis caussis oritur, in nostris terris rarior est, in meridionalibus frequentior. Accidere tamen potest, vt meninx, vulnere aliaque ratione laesa, inflammetur. Saepe phrenitis tendit in carum, conuulsionem atque mortem, aliquando in maniam. Etiam amaurosis et surditas ex ea relinquitur, id quod fit, quando vasa cerebri dilatata et obstructa, non ab hac materia, cessante febre, liberantur, sed obstructa manent, ita, vt illa materia tandem cum vasis concrescat, atque impeditum sanguinis aliorumque succorum motum efficiat. Haec mutatio morbi non raro contingit, quando, sub vehementi exacerbatione huius febris, sanguinis plurimum detrahitur, vel si euacuantia adhibentur eo tempore, quo febris omniaque iam adoleuerunt. Morbus periculosissimus, qui intra IVtum VIImumque diem aegrum plerumque iugulat. Nec melior est vera paraphrenitis, praecipue, si tendinea diaphragmatis pars laesa est. Si res bene cedit, phrenitis plerumque crisi soluitur, narium haemorrhagia critica, catameniorum et haemorrhoidum profluuio, vel si venae haemorrhoidales intumescunt, si varices in pedibus oriuntur, si per aluum multa critica descendunt, et si sudor multus calidus cum leuamine, praecipue in capite, erumpit. Bonum etiam est, si dolores pectoris artuumque vehementiores oriuntur; si multa aqua ex naribus, auribus, ore effertur; si cum aliis bonis et coctionis signis oritur surditas, vel si cum iisdem aeger tussire incipit. Surditatem sine his signis perpetuam futuram esse, ex supra dictis intelligitur. Semper melius delirium est cum risu, quam cum anxietate. Delirium, quod paullatim increscit, magis metuendum est, quam quod repente oritur. Pessime, si illud in adfectum soporosum mutatur. Pessima etiam signa sunt: vrina semper alba et cruda, vel quae post coctionis signa iterum aquosa fit, quae ἐναιώρημα nigrum habet. Prius significat materiae aeris malam metastasin; vltimum humorum corruptionem et

et putredinem. His etiam adnumerari debent, vomitus aeruginosus, floccorum collectio, dentium stridor, vrinae et alui pertinax obstructio. Lingua optima praesagia futuri euentus dare potest. Et hic malum est, si lingua arida potionem requirit, illam vero non desiderat aeger. Ante mortem aegri plerumque conuelluntur.

§. 198.

Phrenitis facilius auertitur, quam curatur. Est morbus inflammatorius, inde auertendus a capite sanguinis aditus est, atque tollenda obstructio. Animus sedulo aduertendus est ad ea, quae supra retulimus, quibus naturae beneficio hic morbus non raro soluitur, ne, si quid horum appareat, id a medente turbetur. Si vero non naturae morbum committere, sed arte illum profligare animus est, oportet, protinus sanguinem mitti, et quidem in primis initiis maiorem eius quantitatem, ex talo, vulnere facto ampliori, vel incisis pluribus venis, vt sanguis, ex aliis sedibus erumpens, a capite auertatur. Sanguinis detractio etiam, si symptomata id postulant, saepius iteranda est. Vbi autem morbus iam inualuit, praestat sanguinem detrahi ex mediana brachii, vel si summum periculum adest, ex iugulari. Post iugularis tamen sectionem semper etiam vena in brachio incidenda est. Si fieri potest, sanguis non mittendus tempore vehementissimi delirii, sed exspectanda est aliqualis, quamuis etiam haec exigua sit, symptomatum et febris remissio. Plurimum etiam proficit, et a Veteribus laudata fuit arteriotome in temporibus. Delirantes vero difficulter tolerant fasciam. Et post venae sectionem cauendum est, ne fascia soluatur, et ne sanguinis profusio hominem interimat. Venae sectio tam diu iterari debet, quamdiu maior renixus in arteriis est, pulsusque valde durus. Veteres peculiaribus instrumentis profluuium sanguinis ex naribus excitarunt. Sectio raninarum sub lingua, quam plures extollunt, non ita tuta est. Praeterea ceruici adcommodari debent cucurbitulae cum scarificatione, quae etiam admoueri possunt

possunt humeris, femoribus. Vtilissima foret profundior scarificatio malleolorum et surarum, quae olim Aegyptiis in vsu fuit. Vid *Prosp.* ALPINVS *de Medicina Aegyptiorum.* Etiam illis locis et haemorrhoidibus, si per aegri delirium illud licet, admoueri possunt hirudines. Si illac locum non inueniunt, fricanda sunt illa loca, iisque etiam fomenta admouenda. Cum his adhibenda sunt epispastica supra laudata (§. 173.). Fotus emolliens, vel vesicae madidae, oleo emolliente vel decocto simili plenae, plantis pedum admoueri possunt. Fronti vero oxycratum, vel vna ex compositionibus, quas supra dedimus.

§. 199.

Post sanguinis missionem, ad auertendum sanguinis impetum, plurimum proficit, si aluus ducitur. Hoc fit lotionibus in eam immissis, nec non decocto Tamarindorum, Cremoris Tartari et aliorum eccoproticorum atque antiphlogisticorum. Quae reliqua vero sunt medicamenta, conueniunt cum iis, quae supra proposui (§. 190.). Dari debent Iulapia cum succis vegetabilibus et liquoribus mineralibus acidis, quibus aegri corpus ita implendum est, vt fere hydropicum fiat. Si vero aestus ita vehemens est, praecipue ab initio, et si perpetuae sunt vigiliae, sine his acidis parari possunt emulsiones, quibus paullo in maiori quantitate adiicitur semen papaueris. Nocentissima sunt valentiora opiata, praecipue in morbi incremento; ab initio tamen Opii granum dimidium vel j. dari potest cum succo Citri recenti.

§. 200.

Si haemorrhoides et dolores in intestino recto sentiuntur, admoueri possunt vel cataplasmata, vel epithemata ex herbis et radicibus emollientibus, nec non fomenta ex herba stercoraria. Si aegri vires et delirium id permittunt, quoque adhiberi possunt pediluuia, non nimis tamen calida. Os, si fieri potest, crebrius eluendum. Gargarizationes ex aqua, aceto, nitro prosunt. Cum his situs erectus necessa-

cessarius est. Nocet decubitus supinus, lux, strepitus et omnis res ingrata, qua aegri animus commoueri potest. Sollicite mutandus et grato refrigerio corrigendus est aër. Aegro delirante remouenda sunt omnia insolita, praecipue picturae, quibus aegri sensus excitantur, et delirium augetur. Caput radendum plures suadent. Malim id per pectinem attondi, et hunc etiam crebrius, sed modeste per residuos capillos deduci. Si autem Paraphrenitis est, vel Phrenitis symptomatica, seu ex alio morbo orta, non semper tutum est sanguinem detrahi, aluum duci, et aliis euacuantibus vti. Considerandus est princeps morbus, et huic accommodanda sunt auxilia. Deriuantia saepe optima sunt.

ANGINA.

§. 201.

Angina plerumque significat inflammationem faucium cum impedita respiratione et deglutitione. Latius tamen accepto vocabulo, alii, et inter hos BOERHAAVIVS, non solum inflammationem harum et aliarum vicinarum partium, sed quamuis impeditam respirationem ac deglutitionem, non tantum ab inflammatione, sed ab aliis etiam caussis profectam, veluti ab abscessu, a polypo, alioue sarcomate, a scirrho, carcinomate, ad anginam retulerunt. Angina enim quaedam cum raucedine in fine chronicorum morborum, praecipue post euacuationes, accidit a paralysi musculorum et mortem instantem praesagit. Est etiam anginae species, quae spasmis absoluitur, id quod hystericis admodum frequens est. Anginae inflammatoriae, de qua nunc nobis sermo est, quatuor modos descripserunt Veteres. Si interiores laryngis musculi, et interior membrana tracheae inflammantur, Cynanche dicitur, in qua summa respirandi loquendique difficultas est, cum magno metu suffocatio-

ſocationis. Si vero interior pharynx inflammatur, et paullo liberior eſt reſpiratio, valde vero impedita deglutitio, adeo vt adſumta potio etiam per nares effluat, Synanche dicitur. In his extrinſecus nullus conſpicitur tumor, vel is non ita magnus. Inflammatio muſculorum externorum laryngis et partium vicinarum dicitur Paracynanche. Inflammatio vero exterioris pharyngis Paraſynanche. Et haec tamen vocabula varium ſenſum apud Veteres habent; vid. *van* SWIETEN *Comment*. Cum his vero plures etiam aliae partes inflammantur, veluti tonſillae, et quae in his ſedibus copioſae ſunt aliae glandulae excretoriae, nec non tum aſperae arteriae, tum gulae interioris tunicae, velum palatinum, uvula, muſculi oſſis hyoidis, linguae, &c.

§. 202.

Praeter haec omnia diſcrimen notabile eſt inter anginam veram atque notham vel pituitoſam. Prior enim inflammatione abſoluitur, in poſteriori vero mucus craſſiorque pituita occupat contextum celluloſum, qui ſub tunicis eſt. Primum genus comitem habet febrem magnam inflammatoriam cum ſymptomatibus, alterum febrem catarrhalem mitiorem. In priori tumor rubicundus, et dolor acutus, pulſans eſt; in poſteriori dolor paucus et tumor pallidus. Raro incidit, vt hydropicis tumor eiusmodi pituitoſus ex ſtagnante in faucibus ſero oriatur.

§. 203.

Angina laborant frequentius, quam alii, iuniores, ſanguinei, ex obſeruatione SYDENHAMII prae ceteris rufi, et quibus pueris ſaepius ſanguis ex naribus fluit. Oritur etiam a cohibito ſanguinis per haemorrhoides et catamenia profluuio, a neglecta ſaguinis miſſione, ſudore expreſſo. Praeterea a cauſſis externis, a deglutito oſſiculo vel ſpina piſcis, ab adſumto veneno, praecipue mercurio ſublimato et calce viua; et recens dealbatis parietibus, a clamore et nimia vociferatione, declamatione, tubarum inflatione, inprimis

primis in aëre gelido, et si post talem exercitationem sudor repente supprimitur, ab equitatione aduerso vento frigido, a multum variantibus tempestatibus, maxime si corpus caloribus relaxatum subito frigore excipitur, a tussi vehementi et vomitu, datis etiam drasticis emeticis, a ptyalismo per mercurium excitato, a facta metastasi in morbis malignis exanthematicis, praecipue in variolis confluentibus. Nonnunquam angina epidemica est, vel alii morbi epidemici hanc naturam habent, vt mala materia, in fauces conuersa, hanc periculosam inflammationem moueat. Nascitur etiam a repressa per externa podagra et erysipelate male curato. Quomodo vero ex variarum partium inflammatione varia sequi soleant symptomata, singulari studio exposuit BOERHAAVE, *Aphorismorum* §. 801. *sqq*. Surditas symptoma est inflammationis vuulae ac palatini veli, quum et interior membrana tubae Eustachianae saepe ex inflammatione intumescat. Sub deglutitione percipitur in aure sonus valde molestus, quoniam duo musculi malleum mouentes, qui ex hac tuba oriuntur, si membrana tubae inflammatae tumidaeque sub deglutitione mouetur, tympani membranam valentius adducunt, et neruo acustico hunc sensum impertiuntur. Pessimum est, si caput eiusque partes omnes ex coaceruato sanguine intumescunt, id quod accidit ab impedita respiratione. Nam si pulmo non satis distenditur, sanguis eum libere permeare nequit; is itaque accumulatur in corde dextro, a quo is redundat ad venas iugulares, et sic ad totum caput, ad quod sanguis per arterias affertur, qui per venas iterum abduci nequit. Ob hanc caussam tandem sequitur linguae omniumque partium tumor, omnium sensuum externorum et internorum obnubilatio, ab effusis per dilatas venas humidis, stertor orisque spuma, tandemque suffocatio. Nonnunquam repente ingrauescentibus symptomatibus aeger subita morte rapitur.

§. 204.

Angina vel discutitur, vel inflammatio in pus vertitur, vel raro in scirrhum, vel aeger quarto circiter die suffocatur,

vel

vel inflammatio ruit in gangraenam. Periculosissima est Cynanche, et si extrinsecus nullus tumor conspicitur. Longe peius est, si, euanescente tumore externo, inflammatio ad interiora tendit, et spirandi difficultas increbrescit. Quo celerius atque citius febris increscit, eo maius periculum est. Vrina sanorum similis mala, pessima, quae ex cocta iterum in crudam vertitur. Funesta signa sunt, orthopnoea cum magna anxietate, vox stridula et acuta vel intercepta, oris spuma, lingua arida, nigra, ex ore propendens, labra liuida, omnium sensuum stupor. Interdum morbus critice soluitur sanguinis per nares, catameniorum et haemorrhoidum profluuio, diarrhoea biliosa, raro sudore critico. Si aeger dolorem ad pectus descendentem sentit, remittentibus se in faucibus symptomatibus, ortaque tussicula, morbus mutatur in peripneumoniam et pleuritidem, qua aeger plerumque septimo die perit, vel oritur tabes cum lenta et hectica febricula. Si hypochondria et praecordia tument dolentque, increscente imbecillitate, mors instat; si vero artuum dolores oriuntur, bona spes est. Interdum fiunt abscessus, quos futuros esse intelligitur, si febris sine discussione et crisi se pedetentim remittit, et dolor ex acuto in grauatiuum mutatur; si vero nulla facta fuit crisis vel metastasis, inflammatio in gangraenam ruit. Hoc confirmat facies Hippocratica, extremorum frigus, pulsuum debilitas, et si color rubicundus faucium in liuidum mutatur, tumor vero desidet. Gangraena, quae ex magna inflammatione orta fuit, est funesta. Nonnumquam alii, in quibus gangraena est ex metastasi orta, seruantur. Angina symptomatica in febribus exanthematicis aliisque malignis saepe funesta est, quandoque tamen, vbi, ea orta, se delirium remittit, illa non ita mala est, praecipue in variolis. Etiam in morbillis, aliisque febribus exanthematicis, angina magis timenda, quam in variolis.

§. 205.

Curatio etiam in hoc morbo a sanguinis missione ordienda est, qui ad animi defectionem vsque ex brachio edu-

cendus est. Nullibi enim magis nocet, quam in hoc morbo, si paucus sanguis detrahitur; quare etiam sectio raninarum, quam plures extollunt, non ita tuta videtur. Si symptomata valde vrgent, confugiendum est ad sectionem iugularis, vel ad arteriotomen in temporibus. Semper tamen venaesectio in brachio, etiam in pede, vel praemittenda, vel post iugularis sectionem praecipienda est. Detracto maiori modo sanguinis, ducenda est aluus clysteribus acrioribus. Iterari debent hae lotiones acriores in aluum immittendae, ita tamen, vt alternis vicibus aliae leniores, ex decocto emollientium cum lacte atque oleo, vel etiam ex decocto intestinorum pinguium, adhibeantur. Vbi aeger deglutire potest, conducunt etiam apozemata laxantia. Ceterum, vbi sic aluus ducta fuit, danda sunt decocta rad. Petroselini, Cichorei, Scorzonerae, herbae Lactucae, Endiuiae, florum Maluae, Papaueris rhoeados, addito Syrupo acetositatis Citri, violarum, granatorum et simili, vel etiam proficit decoctum acetosae recentis cum eiusmodi Syrupo. Nec alienae sunt emulsiones supra laudatae (§. 199.), vel serum lactis acidulum, lac ebutyratum, &c. Admoueri possunt cum his supra laudata epispastica, pediluuia, cucurbitulae, praemissa scarificatione, et omnia, quae ad auertendum sanguinis aditum proficere possunt.

§. 206.

Nec omittenda sunt topica, quae duplicis generis sunt. Alia, quae faucibus admouentur: alia, quae collo extrinsecus superdantur. In faucibus sedulo distinguenda sunt tempora. In morbo idiopathico inflammatorio et ab initio, increscente adhuc inflammatione, proficit vapor ex aceti parte vna et aquae partibus duabus vel tribus, qui vapor per infundibulum traiectus, ore excipiendus est, videndum tamen, ne tussis moueatur. In hoc casu etiam proficiunt Gargarismi ex reprimentibus, additis tamen et emollientibus. Non ita bona, nec tamen aliena sunt supra laudata Elaeosacchara. Pauperibus proficit aqua simplex cum aceto et

pauco

pauco nitro. Oxycrato etiam adiici poteſt Roob mororum, ribeſiorum, vel ex his parati Syrupi. Sedulo vero obſervandum eſt, vt talia ita admoueantur, ne maior fiat in faucibus irritatio, et ne vel tuſſis, vel vomitus cieatur. Nec facile decocta per ſiphonem immittenda, nec illi linctus penicillo illiniendi ſunt, ſed ſaltem in ore continendi. Vbi iam putredo imminet, id quod ex halitu oris foetido, et ex mutato colore partium inflammatarum intelligitur, adhiberi oportet Spiritus ſalis cum melle roſato remiſcendus.

§. 207.

Extrinſecus collo admoueri debent olea calida, liliorum alborum, flor. Chamomillae, aliaque emollientia; vel parari poſſunt cataplasmata ex emollientibus, nec non epithemata, et videndum eſt, ne haec refrigeſcant. Nec aliena ſunt emplaſtra, malacticum, diachylon, de meliloto, quae cum oleo liliorum alborum malaxari poſſunt. Vbi vero, his omnibus nihil proficientibus, metus eſt, ne aeger ſuffocetur, confugiendum eſt ad anceps auxilium, Bronchotomiam. In victu euitanda ſunt omnia calida. Aeger alendus eſt Cremore hordei, et ſi febris non valde magna eſt, gelatinis, ſucco acido multo imbutis, nec non iuſculis.

§. 208.

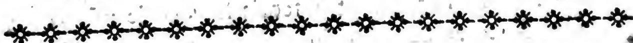
Si vero inflammatio in ſuppurationem tendit, adhibenda ſunt emollientia in gargariſmis. Abſceſſus tempeſtiue aperiendi ſunt pharyngotomo. Vbi tendit in gangraenam, id quod cum aliis ſignis foetor oris intolerabilis ſignificat, fauces ſcarificari poſſunt ſcalpello et adhiberi decocta ex amaris, abſynthio, ruta, ſcordio, centaurio minori, addito nitro et ſale ammoniaco. Proficit etiam mel roſatum cum ſpiritu ſalis. Vbi ob tumorem, aliamue cauſſam, deglutitio abolita eſt, corpus nutriri poteſt per clyſteres nutrientes, iuſcula in aluum immiſſa. Sed ſemper oportet prius inteſtinum alio decocto eluere, et poſtea iuſculum in illud immittere.

§. 209.

Aliud genus anginae eſt, quod ortum fuit a veneno alioque acri adſumto, vel ab acriori halitu. In hoc genere, niſi iam inflammatio multum increuerit, nec ſanguis mittendus, nec aluus ducenda eſt, ſed in ore detinenda, atque faucibus illinienda ſunt lubricantia, lac calidum, oleum amygdalarum dulcium recens, butyrum recens ſine ſale, decoctum auenae excorticatae, decoctum caricarum pinguium, quibus os frequenter eluendum eſt. De angina ex ptyalismo cum mercurio excitato alibi dicendum erit.

§. 210.

Quod tandem ad notham attinet, in hac aluus ducenda eſt paullo valentioribus, praecipue decocto foliorum Sennae cum Manna. Mouendus etiam eſt ſudor, obſeruato regimine et dato infuſo calido. Gargariſmi fieri poſſunt ex radice Biſtortae, Bryoniae, herba Prunellae, Saluiae, Hyſſopi, flor. Sambuci, addito Roob Diamoron. Hoc etiam melle roſato excipi et illini poteſt.

PLEVRITIS ET PERIPNEVMONIA.

§. 211.

Sunt morbi inflammatorii pectoris, et Pleuritis nomen habet a graeco πλευρά, quod et latus in genere, et illam omnibus notam membranam ſignificat. CELSVS vocat dolorem laterum. Dicunt vero propriam ſedem Pleuritidis eſſe pleuram et mediaſtinum, Peripneumoniae pulmonem. Saepe tamen hi morbi confunduntur, et ſectio cadauerum docuit frequentius, vtramque partem laborare, praecipue in iis, quorum pulmo pleurae accreuit. Pleuritis vero differt

fert a ſpuria ſeu notha, quae rheumatismi genus eſt, et ſedem habet in muſculis potiſſimum intercoſtalibus, aliisque humerum mouentibus.

§. 212.

His morbis raro laborant infantes, nec facile ii, qui acidum eructant, frequentius vero exercitati. Prioribus enim ſanguis eſt rarior, et qui non facile cogitur, qualis eſſe ſolet exercitatis, quibus etiam maior fibrarum rigor eſſe ſolet. Praecipue vero his morbis obnoxii ſunt plethorici exercitati, et qui crudum ex valentioribus cibis chylum conficiunt, venatores, curſores, equites, cantores, qui ſe potu ſpirituoſo, vino mangoniſato et ſpiritu ardente ingurgitant. Cum his alii, qui aduerſo vento equitant vel currunt, qui nixu, cantu, clamore pectus exercent, et qui poſt vehementem exercitationem ſubito quieſcunt, aërem ſubito mutant, ſanguinis miſſiones, praecipue ſcarificationes, negligunt, e quibus ſudores, catamenia, haemorrhoides, alias fluere ſolitae, non proueniunt. Saepe morbus, praecipue Peripneumonia, epidemica eſt. Pleuritis etiam a cauſſa violenta, ictu extrinſecus illato, oritur. Tempeſtatum varietates et hic plurimum conferunt, maxime vero ſubito irruens frigus.

§. 213.

Qui vtrumque morbum accuratius diſtinguere volunt, differentias petunt a cauſſis. Dicunt, Pleuritidem veram plerumque a cauſſa violenta naſci, ab ictu, vel fortiori corporis nixu. Peripneumoniam vero fieri ex gelido aëre corpori repente admiſſo, a potu frigido, a vehementi exercitatione in aëre gelido, praecipue ſi pulmones multum exerceantur. Peripneumoniam vero fieri ex repentinis tempeſtatum mutationibus, et ſi auſtrum excipit aquilo. A vero autem propius abeſt, in pleuritide dolorem eſſe acutum, pungentem, qui tempore inſpirationis, quae parua et frequens eſt, acerbior fit: in Peripneumonia vero praecor-

diorum maiorem anxietatem, cum dolore obſcuro et maiori ſuffocationis metu eſſe. In pleuritide pulſus eſt durus, ſed paruus, quia per non ſatis dilatatos pulmones paucus ſanguis in cor ſiniſtrum influit: eſt etiam ſerratus et valde renitens: in peripneumonia pulſus mollis eſſe ſolet. Accidere tamen poteſt, vt ex pleuritide omnia haec ſymptomata oriantur. Nam ſi propter dolorem pectus ſatis dilatari nequit, coacervatur ſanguis in pulmone, et eius non niſi paucum in cor ſiniſtrum fertur, vnde pulſus ſub finem mollis, cum ſummo praefocationis metu, oriri poteſt. Praeterea in pleuritide aegri fere ſola diaphragmatis et muſculorum abdominis actione reſpirant, quum reliqui muſculi inflammati vix agere queant, et tuſſis ſicca eſt. In peripneumonia vero ſaepe a nimio ſanguine laborantibus pulmonibus fit obnubilatio ſenſuum, quia venae iugulares non recte in cauam euacuari poſſunt. Eſt etiam in hac et celerior et copioſior ſputi cruenti reiectio.

§. 214.

Quaeritur potiſſimum: num etiam vera pleuritis ſolui poſſit ſputo cruento? id quod plures negant. Alii adfirmant, in pleuritide ſputum magis tenue, et in peripneumonia magis coctum craſſumque eſſe. Hoc certum eſt, frequentius et copioſius eſſe ſputum peripneumonia laborantibus. Incidere tamen poteſt, vt materia mobilis facta, per venas intercoſtales abſorberi, et per venam ſine pari et cauam ad pulmones ferri poſſit in cor, et deinceps per arterias excerni. Praeterea nexum eſſe inter venam ſine pari, inter arterias venasque bronchiales, inter has et oeſophagum, Anatome docuit. Vid. LANCISIVS *de Vena ſine pari,* in MORGAGNI *Aduerſar. anatom.* WINSLOW *Expoſit. Anatom. Traité de la poitrine* §. 116. et Doctiſſ. GÜNZII *Diſſert. de Deriuatione puris ex pectore in bronchia.*

§. 215.

In hoc vtroque morbo est febris cum laesa respiratione. Sunt vero hae inflammatoriae febres interdum idiopathicae, quae ex caussis hactenus dictis oriuntur. Saepe vero praecipue Pleuritis est symptomatica, et oritur ex aliis morbis, maxime exanthematicis, variolis, morbillis, nec non ex angina, ex repressa podagra, si eiusmodi morbi mala materia in pectus conuertitur. Symptomatici morbi summe periculosi et saepe funesti sunt. Obseruarunt nonnulli, Pleuritidem frequentius experiri eos, quibus vena sine pari mox sub aorta sita est, ita, vt illa ab hac, propter turgescentem sanguinem distenta, possit comprimi.

§. 216.

Soluuntur hi morbi, et praecipue Peripneumonia, sputo cruento, quod et tertio quartoque die tussicula excernitur. Accedit vrina crassa, multoque sedimento turgida, cum sudore. Aliquando, frequentius tamen Pleuritis, raro Peripneumonia, soluitur magna haemorrhagia narium et haemorrhoidibus, raro, interdum tamen, diarrhoea critica, atque excretione per aluum mucosa, flaua, biliosa, cum striis sanguineis. Nonnumquam fiunt metastases, intumescentibus parotidibus, vel ortis abscessibus in partibus externis, ipsisque artubus. Si morte finitur morbus, aegri interdum, praecipue si sanguis detractus non fuit, suffocantur. Frequentius vero inflammatio tendit in gangraenam, id quod cognoscimus ex omnibus, quae in gangraena sunt, signis. Quibus vero gangraena imminet, illis vel sputum nullum est, vel tenue, biliosum, foetidum, et respiratio valde laboriosa fit cum strepitu et sibilo. Saepe etiam inflammatio in suppurationem tendit, et ex peripneumonia fit vomica, et ex hac tandem empyema spurium veraque phthisis, ex pleuritide empyema verum. Suppurationem futuram esse cognoscimus, si febris sine crisi, et sine mutatione facta in vrina, atque sine sputo se paullatim remit-

tit, ex acuta lenta fit, et ſi haec cum frequenti horripilatione eſt, quae potiſſimum horis veſpertinis aegrum afficit, et ſi dolor acutus in obſcurum, grauem mutatur. In pulmonibus etiam interdum ſcirrhi relinquuntur, praecipue, ſi peripneumonia nimium euacuantibus vel calidis etiam medicamentis curata fuit. His omnibus, ſi tenuata fuit febris, manet impedita reſpiratio et tuſſicula, accedit totius corporis tabes. Quae ceteroquin de his morbis ſperari aut timeri debent, oſtendit febris, reſpiratio, puris excretio et lingua. Pus copioſum, laeue, ſtriis ſanguineis diſtinctum, flaueſcens, craſſum et coctum, cuius copioſior excretio reſpirationem leuat, bonum eſt. Sputum malum eſt, ab initio valde concretum, flauum, bilioſum, tenue, ſpumoſum, coenoſum, obſcuri coloris, et quo ſymptomata non leuantur. Signum ex pulſu in his febribus multum fallit. Si vero pulſus in pleuritide durus repente mollis fit, et ex forti debilis vel inaequalis, intermittens et prorſus euaneſcens, peſſimum eſt ſignum, praecipue, ſi anxietas accedit. Orthopnoea et reſpiratio cum ſtrepitu et ſtridore, cordis palpitatio, peſſima ſigna ſunt, cum his etiam vrina albicans et aquoſa, praecipue, ſi, quae ab initio cocta fuerat, in talem mutetur. Sanguis ex vena miſſus, ſi in eo tenax et craſſius coagulum eſt, magnam eſſe inflammationem ſignificat. Si vero ſanguis valde rubicundus eſt, non cogitur, et ſi praecipue cum hoc eſt magna imbecillitas, et vrina mox primo alteroue die ſedimentum demittit, tunc febris maligna eſt et periculoſa. Si per tempus cruditatis frequentius aquoſa crudaque, vel bilioſa per aluum deſcendunt, id mali morbi teſtimonium eſt. Nonnumquam tamen peripneumonia ſoluitur dejectionibus materiae copioſae, purulentae, flaueſcentis, id quod tempore critico cum aliis bonis ſignis contingit. Haemorrhagia critica eſſe debet magna, nam pauca et hic peſſima eſt. Pleuritis ſi in phrenitidem mutatur, ad vltima ventum eſſe teſtatur. Hanc futuram eſſe ſignificat, ſi, leuato paullulum in pectore dolore, facies mutatur, oculi torui fiunt, inſtabiles quaſi, tumidi. Si vero in pleuritide, praecipue

poſt

post sanguinis missionem, dolor distenditur, et versus scapulas dorsumque procedit, spes est, solutum iri morbum. [illegible] mala materia in alia viscera, veluti iecur, conuertitur, [illegible]lum est. Dolores artuum boni sunt; singultus, praeci[illegible] circa septimum, nec non hemiplegia, mortem instare significant.

§. 217.

[illegible] horum morborum curatione multum disputari solet de sanguinis missione, quam in pleuritide necessariam esse vix non omnes concedunt, in peripneumonia nonnulli negant. [illegible]um est, aliquando in peripneumonia, si symptomata non [illegible] vrgent, et inflammationem non ita magnam ac profundam se ostendunt, si mox sputum, illudque bonum, adparet, ea[illegible] non solum non necessariam esse, sed fieri etiam posse, [illegible] ipsa excretio per sputum turbetur, et lenta febris pulmonu[illegible]que scirrhus relinquatur. Nec sanguinis missio bona est i[illegible] pleuritide symptomatica et ex aliis morbis orta, nec non [illegible] febrim magna imbecillitas, crebriores crudaeque deiection[illegible], et epidemica constitutio ostendunt. Illa vero necessaria e[illegible] etiam in peripneumonia, si corpus multo sanguine abund[illegible], si febris vehemens est, respiratio impedita et suffocationis [illegible]etus, in quo casu et in pleuritide etiam plurimum sanguinis et iteratis etiam missionibus, detrahendum est.

§. [illegible]18.

Magna olim controuersia [illegible] de loco, ex quo sanguis mittendus est. Si inflammatio [illegible] est, illaque vehementer increscit, mox eius plurimum detr[illegible] debet ex brachio lateris dolentis, et postea iterari potest [illegible] pede. Sanguis Imo, IIdo IIItioque die, si ingrauescentia [illegible]ptomata illud desiderant, mitti potest; post quartum aute[illegible] diem sanguinis missio non ita bona est, vrgente tamen ne[illegible]ssitate, et si suffocatio imminet, sexto etiam septimoque [illegible]e sanguinem mitti oportet.

§. 219.

Valde necessariae cum his sunt lotiones crebrius in alvum immittendae, quae parari possunt ex sero lactis, addito melle, nitro, et sale prunellae, vel ex decocto emollientium. Numquam calidae sint, sed tepidae. Reliqua curatio absoluitur diluentibus et saponaceis, et optimum est oxymel, cuius vncia j. vel vna cum dimidia admisceri potest decocto hordei, vel aquis destillatis, Scabiosae, Veronicae, addito syrupo de Althea. Etiam proficit decoctum radicis Altheae, Glycyrrhizae, Graminis, cui syrupus de Althea Fernelii cum pauco nitro addi debet. Eiusmodi decocti vero aeger plurimum et omni dimidia hora vnciam vnam imo et alteram sumat. Nec alienae sunt emulsiones ex semine Cardui Mariae, seminibus frigidis, papaueris et ex amygdalis, addito pauxillo nitri et antimonii diaphoretici. Decoctum dilutius auenae cum passulis εὔχυμον est. Illud tamen cauendum est, ne, dato oxymelle vel quodam syrupo, periculosior fiat diarrhoea symptomatica. In pleuritide quae sine sputo est, et in qua adhuc sperari potest discussio, dari possunt interdum pulueres cum nitro et antimonio diaphoretico; vbi vero excretio per pulmones, terrea aliena sunt, quippe quae sputum minus mobile reddunt. In senibus atque imbecillibus, quorum pulmones atonia laborare videntur, proficit extractum Cascarillae cum aqua paratum. Nonnulli in hoc casu extollunt corticem Peruuianum.

§. 220.

Vbi autem coctionis signa apparent, dari possunt infusa calida, radicis Cichorii, Sassaparillae, herbae Veronicae, Chaerephylli, Capillorum Veneris flor. Sambuci, Chamomillae Romanae, sem. Foeniculi, Anisi stellati, cum Syrupo de Althea vel Capillorum Veneris. Etiam proficit et expectorationem adiuuat Essent. Glycyrrhizae cum Essent. Pimpinellae albae, Cascarillae. Ad expectorationem iuuandam etiam alia bechica proficiunt, supra laudata eclegmata,

mata, decoctum Glycyrrhizae, Passularum, Caricarum pinguium. Etiam syrupus Capillorum Veneris, syrupus de Althea, infusis calidis loco facchari admisceri potest. Post resolutionem et cessante sputo per aliquot horas dari potest infusum aquosum, cum Essent. alexipharmaca vel Tinctura antimonii.

§. 221.

Regimen seruandum est, et ante omnia vitandus nimius calor. Extrinsecus, dum dolor viget, loco adfecto admoueri possunt fomenta ex emollientibus, vesicae cum lacte calido et oleo liliorum alborum repletae. Prostant in officinis vnguenta, antipleuritica dicta. Si symptomata vehementiora sunt, parti dolenti et vicinis admoueri possunt cucurbitulae, tum siccae, tum etiam praemissa scarificatione. In corporibus raris proficiunt vesicatoria, si, vrgente dolore, suris artubusque inferioribus imponuntur.

HEPATITIS.

§. 222.

Iecur, quod copiosissima vasa habet, raro inflammari solet. Frequentius in eo oriri videtur obstructio, raro in veram profundamque inflammationem tendit. Ex obstructione crebrius fit scirrhus, immo hepar nonnumquam in immensam molem increscit. Ex scirrho hepatis hydrops ascites nascitur, quod vasa lymphatica copiosiora, ex hepate educta, a mole huius indurati visceris compressa, a quiescente humore distenta, tandem rumpuntur. Etiam accidere solet, vt hepar, sine magnae inflammationis notis praegressis, purulentum fiat, id quod a corruptis humoribus, partim in ipso hoc viscere natis, partim aliunde ad illud per metastasin delatis, fieri solet.

§. 223.

§. 223.

Duplicem vero notauerunt inflammationem Auctores. Aliquando enim, et forte etiam frequentius, inflammari potest pars exterior, cum ligamentis et peritonaeo, quae inflammatio, si non ita magna est, nec profunda, difficilius dignoscitur. Alterum autem inflammationis genus interiora occupat, quae incipit cum magno horrore, quem excipit aestus, sitis, summa respirandi difficultas, vomitus, singultus. In hac specie hepatitidis color faciei totiusque cutis fit ictericus. Vrina crassa est, turbida, pulsus celer, ast non ita durus et magnus, hypochondrii dextri accedit dolor. Inflammatio haec subinde a caussis externis, vehementiori ictu et vulnere, proficiscitur. Si a caussis internis oritur, occasionem ei dare solent malus corporis habitus et cachexia quaeuis, praesertim atrabilaria, vitium pancreatis, lienis, rheumatismi per metastasin et post vsum externorum huc delati, arthritide et podagra male curatis, haemorrhagiarum suppressio, ira vehementior, moeror, potus frigidus calente corpore sumtus, &c. Soluitur quandoque inflammatio non ita profunda multo sudore, vrina cum sedimento, interdum etiam deiectionibus biliosis, quae vero esse debent cum coctionis signis. Aliquando enim euenire solet, vt, si deiectiones post se remittentem febrem purulentae fiant, cum summa prostratione virium, mors in propinquo sit. Nam inflammatio vehementior plerumque in gangraenam ruit, raro soluitur magna multaque haemorrhagia.

§. 224.

Abscessum futurum esse intelligitur, si febris dolorque sine mutatione in vrina se plurimum remittunt, manente febricula lenta, cum tussi sicca et spirandi difficultate. Color cutis ictericus cum his non in melius mutatur, sed fere in peius. Talis abscessus si rumpitur, pus effluit in abdomen, et aeger tabe perit. Aliquando, prout dictum est, pus per poros biliarios et ductum cholodochum in intestina fertur,

id quod raro feliciter cedit, praecipue ſi illud non ſincerum, ſed cum eo multa purulenta, ſanguinolenta, foetidaque per aluum deſcendunt. Manet enim verus fluxus hepaticus. Raro etiam tumores abſceſſusque fiunt in parte gibba hepatis, vt eo loco etiam muſculi abdominis, praecipue ſi peritonaeo hepar inhaereſcit, intumeſcant. Plerumque tamen, vt dictum eſt (§. 222.), inflammatio in ſcirrhum mutatur. Vrina, ſi ſedimentum habet, bona eſt; ſi vero illa turbida, bilioſa, obſcura, matulam colore albicante inficit, nullum ſedimentum demittit, peſſima eſt.

§. 225.

In curatione ſanguinis miſſio non ſemper neceſſaria eſt. Protinus ad hanc confugiendum eſt, ſi ictus vehementior hypochondriis fuit illatus, et ex hoc metuenda eſt inflammatio; item etiam, ſi in inflammatione ab internis cauſſis orta febris mox vehementior et dolor profundior eſt. Nocere vero poteſt, ſi iam lenta vel vehementior inflammatio ad ſuppurationem ſpectat. Lenta illa et obſcura inflammatio ſanguinis miſſione ſaepe mutatur in ſcirrhum. Etiam in hoc caſu, ſiue praemiſſa fuerit Venaeſectio, ſiue omiſſa, protinus adhibenda ſunt ſaepe laudata enemata, praecipue decoctum Tamarindorum, Prunorum ſiccatorum, addito nitro, nec non decoctum herbarum emollientium cum lacte et ſero lactis, addito melle. Potioni danda ſunt et adfatim haurienda decocta, praecipue herbae acetoſae cum ſero lactis, vel ptiſana cum ſuccis et ſyrupis acidis. Cum his dari poſſunt oxymel ſimplex, ſuccus acidus Citri, cui adiici poſſunt lapides cancrorum. Prima ſunt in curatione diluentia. Potioni praeſtanda eſt vel ptiſana, vel aqua Selterana. Parari etiam poteſt decoctum radicis Graminis, Scorzonerae, Taraxaci, Cichorei, flor. Papaueris rhoeados, Verbaſci, Chamomillae, cui decocto adiici poteſt ſyrupus Violarum, vel quinque radicum aperientium, aut ſimilis. Si vero coctionis ſigna in vrina conſpiciuntur, dari poteſt decoctum vel infuſum calidum, ex radice Cichorei, Apii, herba Chaerephylli,

phylli, Saluiae, floribus Rosarum, Sambuci, &c. Si resolutio fieri coepit cum aegrotantis euphoria, cum tali infuso dari possunt pauciores guttulae Essentiae alexipharmacae cum Liquore anodyno.

§. 226.

Si dolor vehemens est, extrinsecus imponi possunt emollientia, praecipue flores Sambuci ex lacte cocti, quo decocto repleri potest vesica et imponi. HOFFMANNVS extollit epithemata ex herba Scordii, Cardui benedicti, Absynthii, Rutae, floribus Sambuci, Chamomillae romanae, quae herbae coqui debent ex vino cum aqua, et imponi. Emollientia vero, si inflammatio vehementior profundiorque est, fere praeferri merentur. Si tumor sub cute percipitur, isque attollitur, dolorque pulsans, aliaque symptomata docent, abscessum futurum esse, sine mora imponi debent emollientia, et ex his efficacioribus parata cataplasmata. Tumor maturus factus, sine mora, sectis etiam musculis abdominis et peritonaeo, incidendus est, atque abscessus purgandus. Raro tamen res bene cedit, et plerumque aeger tabidus perit. Pus aequale, boni coloris, coctum, nullum odorem spirans, aliquam spem facit. Si vero illud saniosum, flauum, nigricans, foetidum, specillum argenteum peregrino colore inficit, mors imminet lenta. Aegrum conualuisse cum ceteris docent, si tum facies, tum ea, quae per aluum efferuntur, naturalem colorem habent. Vid. quae infra dicentur de Ictero.

INFLAMMATIO VENTRICVLI.

§. 227.

Est vel idiopathica, vel symptomatica. Prior autem oritur quandoque a vulnere, de quo in Chirurgia dicendum. Praeterea a rodentibus acribusque, tum venenis, tum medicamentis, tum etiam alimentis. Inter medicamente

menta primo loco ſunt draſtica emetica et purgantia, praecipue ſi talia protinus poſt iram, et bilem in ventriculum effuſam, ſumuntur. Etiam inflammationem ex abuſu vini aduſti fieri, experientia cognitum eſt. Symptomatica vero inflammatio, quae frequentior eſt, oritur in febribus malignis, ex repreſſis exanthematibus. Ceteroquin etiam inflammatio fieri poteſt in febribus peſtilentibus a deglutita ſalira, ſi illa contagio infecta fuit. Non ſolum in febribus, ſed poſt vehementem etiam exercitationem ea naſcitur, ſi calente corpore frigidus potus ingeritur.

§. 228.

Haec inflammatio cognoſcitur interdum ex praegreſſa cauſſa, et ſi aeger, cum aliis febris inflammatoriae ſignis, conqueritur de ſummo ardore et dolore praecordiorum. Sed ventriculus alium ſitum habet, vbi is vacuus eſt et ieiunus, alium vero, vbi plenus eſt. Pro vario hoc ſitu variat etiam dolor. Certius ſignum eſt, ſi aeger protinus, poſtquam aliquid aſſumſit, nouam exacerbationem doloris ſentit, et illud, quod adſumtum fuit, inter vehementiores cruciatus, vomitu iterum reiicit. Spaſmos varios, varias etiam corporis partes adficientes, ex huius neruoſi viſceris inflammatione oriri, experientia docet. Accedit ſitis ferina, reſpiratio breuis, pulſus durus, per dolorem impeditior, creberrimus, vomitus ſummo cum dolore, anima foetida, cum frequenti ſingultu atque delirio. Aeger conuulſus moritur, et ſub finem deglutitio ſonora fit. Haec tamen ſymptomata non ita vehementia ſunt, ſi lentum venenum datum fuit, vel ſi ex aliis cauſſis, ab acriore etiam bile, morbus ortus fuit. Confundi poteſt cum aliis inflammationibus, v. g. iecinoris, maxime illius eius partis, quae ventriculo incumbit. Diſtinguitur ſymptomatum vehementia, quae in ventriculi inflammatione acerbiora. In cardialgia dolor fere eſt idem, ſed nulla adeſt febris. Rarum eſt, ex inflammatione ſcirrhum oriri. Quibus hoc incidit, ii ſine febre ſunt, omnia autem, quae aſſumunt, vomitu reii-

reiiciunt, et tabidi moriuntur. In diſſectis poſt mortem cadaueribus notabile diſcrimen eſt inter eroſionem ventriculi, quae a ſolis venenis rodentibus, arſenico prae ceteris, oritur, et inter inflammationem, cuius variae occaſiones eſſe poſſunt. Vbi eroſio eſt cum aliis inflammationis ſignis, deducta et abraſa tunica villoſa cum aſſumtis in ventriculo fluctuat, quamuis mutata; adhuc ceteris tunicis adhaeret in ſimplici inflammatione. Hoc in Medicina forenſi, et ſi de dato veneno ſuſpicio eſt, notari oportet.

§. 229.

Summum huius inflammationis periculum eſt, nec ſeruari poſſunt, niſi, quibus minimum diſtans curatio adhibetur. Peior tamen eſt inflammatio ſymptomatica, et quae oritur ex febribus exanthematicis, vel podagra in ventriculum conuerſa. Signa peſſima ſunt, ſonora deglutitio, diarrhoea, ſudor frigidus, ſingultus, conuulſio, delirium.

§. 230.

In curatione ſanguinis miſſio tunc tandem neceſſaria eſt, quando in corpore robuſto pulſus iam celerior fortisque eſſe ſolet. Nocere poteſt in febribus exanthematicis et inflammatione ſymptomatica. Si vero inflammatio a veneno aut draſtico emetico vel purgante orta fuit, certiſſimum auxilium eſt vomitus, qui, ingeſtis copioſioribus diluentibus et pinguibus, ita tamen cietur, vt talia crebrius, ſed pauca in quantitate deglutiantur. Primum eſt aqua calida et cum hac lac calidum, cremor lactis, oleum quoduis vegetabile, dulce, non rancidum, quae omnia cum aqua calida remiſceri debent. Optimum eſt lac dilutius tepidum, cum multo butyro non ſalito. Si inflammatio lenta eſt, parari poſſunt decocta ex furfure, ex auena excorticata, ex herba Lactucae, floribus Verbaſci, Maluae, Papaueris erratici, addito ſyrupo de Althea, vel ſyrupo Violarum, vel etiam emulſio ex amygdalis, pineis, ſeminibus frigidis, &c. Simul cum his protinus in aluum immitti debent atque iterari

lotio-

lotiones, ex decocto emollientium cum lacte, addito oleo et nitro. Extrinsecus emollientia ventriculo imponi possunt, praecipue vesica oleo calido plena. His enim et dictis lotionibus spasmi, qui semper in laborantibus partibus fiunt, mitigantur. Nihil magis nocet, quam si dantur frigida, vel etiam adstringentia specifica, crystallus montana, terrae sigillatae, vel etiam theriaca et similia. Postquam mala materia vomitu exturbata fuit, lene conducit sopiens, Diacodium Montani, quod cum oleo amygdalarum dulcium misceri potest; item Theriaca et Diascordium Fracastorii.

§. 231.

Si inflammatio a bile effusa post vehementiorem iram orta fuit, etiam dari debet multa aqua tepida cum melle, roob ribesiorum, et si dolor iam vehemens est, cum oleo amygdalarum dulcium. Praeter ea bilem obtundunt iuscula tenuiora pullorum, vel carnis vitulinae, cum herba acetosae vel multis passulis minoribus decocta. Prosunt etiam decoctum hordei, Tamarindorum, Scorzonerae, Passularum. Aegre ferre solet ventriculus puluerulenta et nitrosa, aliquando tamen, et quidem mox ab initio, antequam inflammationis signa deprehenduntur, proficit Magnesia, addito nitro.

§. 232.

In inflammatione, quae orta fuit ex febre exanthematica, plerumque maximum periculum est. Mutandum est regimen, et dari debent emulsiones ex aquis diapnoicis, semine Cardui Mariae et Amygdalis. Aliquando inflammatio ventriculi in febribus pestilentibus oritur, si contagium saliuam infestauit, et si in ventriculum descendit. Prostant obseruationes, in peste repertos fuisse in supremo ventriculo anthraces. Alibi (§. 60. 61.) consilium datum fuit de vomitorio in similibus casibus exhibendo, id quod fieri potest, vbi pulsus aliaque significant, nullam adesse inflammationem febremque, et vbi sine his aeger intolerabili

nausea vexatur. Non alia emetica locum inueniunt, quam quae nullam habent acrimoniam. Vbi vero nausea est cum febre et inflammationis signis, vomitorium mortem maturare potest.

NEPHRITIS.

§. 233.

Cuius tria genera sunt, vera, seu inflammatoria, spuria, seu rheumatica et calculosa. Haec quandoque ex inflammatoria oritur, saepe in eam degenerat. Inflammatio interdum non nisi exteriora renis occupat, et quasi erysipelatodes est; aliquando vero profundior, quae totum renem tenet, et quae non raro in suppurationem tendit. Spuria, seu rheumatica sedem habet in musculis externis horumque tendinibus et variis membranis. Calculosa tandem oritur, si tartarus in ipso rene, eius pelui, vel tubulis Bellini concrescit, qui in dies mole augetur. Calculus, si a re quauis commouetur, oriuntur ex eo etiam spasmi et nonnumquam inflammationes, atque ab his vehementes vtriusque generis dolores.

§. 234.

Omnes hi morbi in eo conueniunt, vt lumbi doleant, eorumque illa praecipue pars, quae a dorsi spina propior est. Dolor tamen quaedam discrimina habet. In inflammatione is ab initio profundus est, obscurus, mox ardens, pulsans atque inflammatorius. Per consensum etiam dolor est partium vicinarum, qui acerbior fit, vbi corpus erigitur vel inclinatur. Accedunt alia inflammationis signa, praecipue febris. Plerumque etiam vnum latus magis dolet altero. Febris tamen in hoc genere inflammationis plerumque non ita vehemens est, ac esse solet, si partes neruosae inflammantur. Aegri conqueruntur de dolore ac stupore pedis

pedis atque testiculi illius lateris. Vrina ab initio pauca est, rubicunda, ast vero, si malum increuerit, et maior facta est obstructio, pallida et aquosa. Accedunt frequentes vomitus, vomendique conatus, pertinaces alui obstructiones, quae omnia oriuntur propter consensum, quem renes et vreteres habent per neruos cum mesenterio, ventriculo, intestinis, vnde spasmi, dolores, stupores atque conuulsiones harum partium ex nephritide oriuntur.

§. 235.

In nephritide spuria, quam SYDENHAMIVS *lumbaginem rheumaticam* appellat, dolor satis vehemens est, sed sine febre, qui etiam non nisi alterum latus plerumque infestat, aliquando tamen vtrumque. Dolor si interdum remittit, mox iterum exasperatur. Aeger vero vel numquam vomit. In nephritide calculosa, quamdiu calculus quiescit, grauitatis cuiusdam in lumbis sensus est, qui cursu omnique motu augetur. Si vero calculus a variis rebus, victu crudo flatulentoque, potu meraco, exercitatione, animi pathemate, Venere, &c. commouetur, dolor vrget vehementius, accedit colica, nausea frequens, biliosus vomitus, vrinae et desidendi crebra cupiditas; sed magna difficultas, vel tenesmus. Interdum nihil per vesicam, et nec per aluum spiritus redditur. Si vrina non prorsus suppressa est, illa paullatim redditur et per guttas interdum sine voluntate destillat, estque pallida et aquae similis. Pulsus satis compositus et sine febre, saepe plenus et durus. Inter spasmos et vehementes cruciatus calculus per vreterem descendit, quem aeger in inguine sentit. Leuamen adfert, et calculi excretionem maturat, vomitus, praecipue biliosus. Irritum vomendi conatum nulla sequitur excretio. Vbi calculus in vesicam deuolutus fuit, aeger protinus leuamen sentit, et nisi calculus interdum vrethram praecludat, vrina multa crassa, arenosa, interdum etiam aliquid sanguinis trahens, redditur. Quandoque difficile est hanc colicam nephriticam a simplici distinguere. In ea dolor eam-

dem ſedem infeſtat; in hac vero anterius in abdomine circa vmbilicum inteſtina quaſi conuertuntur, et dolor ſe per interualla remittit, vel ſedem mutat. A dolore iſchiadico diſcernitur nephritis vrinae potiſſimum excretione, quae in dolore iſchiadico libera eſt, in hac vero impedita. Dolor etiam non tam lumbos, quam coxas tenet.

§. 236.

Nephritis inflammatoria raro diſcutitur. Hoc fit, quando cum aliis bonis et coctionis ſignis vrina mittitur copioſa, ruffa, craſſa, vel aliquando in foeminis menſtrua proueniunt, et tunc omnes ſpasmi aliaque ſymptomata ſe remittunt. Si inflammatio profundior eſt, ea non raro tendit in ſuppurationem, et relinquit vlcus malignum in rene. Immo ex inflammatione ortoque pure ſaepe calculi naſcuntur, dum pus cum materia tartarea concreſcit. Calculus vero maior, qui vel in rene haeret, vel in vretere, inflammationem mouere poteſt. Haec inflammatio, quae in rene interiori incipit, non tam facile in gangraenam ruit, propter ſalſum, quo lotium abundat, et quo putredo auertitur. Inflammationem ad ſuppurationem ſpectare ſignificat febris, ſe communibus ſuis ſymptomatibus, ſine facta notabili excretione, remittens, manente horripilatione et febricula vaga. Suppurationem futuram eſſe confirmat vrina arenoſa, foetida, cum qua purulentum redditur. Vlcus in rene latius ſerpit, et interdum totum renem exedit, ita, vt nonnumquam non niſi exterius velamentum, et quaſi veſica quaedam fuerit relicta et poſt obitum reperta. Sequitur tabes renalis, tandem funeſta. Et nephritis inflammatoria et ſpuria interdum haemorrhoidum, interdum etiam menſium fluxu ſoluuntur. Inflammationem in gangraenam mutari diſcimus, ſi poſt vehementiora ſymptomata, febrem prae ceteris, quae ingentem feruorem habuit, dolor ſe protinus ſine leuamine remittit, ſi vrina craſſa, foetida eſt, atque caruncula trahit, et ſi alia ſigna ortae gangraenae accedunt.

§. 237.

Nephritide inflammatoria frequentius laborant plethorici, quibus haemorrhoides et catamenia non recte fluunt; arthritici, qui valentioris generis potu et Venere abutuntur, qui aduersus gonorrhoeam multa diuretica et balsamica sumserunt, qui cantharidibus, aphrodisiacis, aliisque stimulantibus abusi sunt, quibus aluus segnior est, qui sub somno supini in lectulis molliter cubant, qui potu parciore vtuntur, nimium quiescunt, vt sanguis etiam quiete concrescat et iusto crassior fiat, et qui exercitatione quadam, praesertim curru vel equo vecti, renes succutiunt, et copiosiori sanguini ad eos aditum faciunt. Hoc etiam sub valido nixu fieri potest, dum pondus aliquod leuant, quoniam sub eo, dum pulmo valide distenditur, sanguis maiori impetu in vasa maiora et etiam in arterias propellitur. Inflammantur etiam renes ex vulnere ictuque illis illato. Nephritis inter morbos est, qui per haereditatem propagantur. Alia eius occasio est, si renes ab iis comprimuntur, quibus colon multum distenditur. Si quaedam morbi materia per renes educitur, facile in minoribus tubulis oriri potest obstructio et inflammatio. Inflammationem etiam ab arenulis, nec non iam concretis calculis produci, dictum fuit.

§. 238.

Nephritis calculosa saepe ex inflammatoria relinquitur. Materia vero tartarea seu calculosa constare videtur ex terra, sale, praecipue vegetabili acido, accedente oleo rancido, ipsoque aere, quae inter se concreuerunt. Augetur tartarus potione quauis meraca, fermentescente, vino inprimis, quod copiosum tartarum habet, nec non caseo, in quo multa terra est, cum acido et oleo, quod rancidum fit. Obseruatio docuit, multum conferre decubitum supinum in lectulis mollioribus, quo maior sanguinis aditus datur ad renes calore nimio adfectos. Etiam sic decumbentibus vrina non ita bene in vesica destillatur.

§. 239.

In curatione nephritidis inflammatoriae iam supra dictum fuit, considerandam esse vrinam, quae si crassa est, rubra, et sedimento abundans, tolerabilior esse solet. Longe peior alba et aquosa, quae vehementiorem obstructionem et malae materiae infarctum ostendit. Funesta vero est nigra, foetida, cum carunculis praecipue, si alia sphaceli signa accedunt. Si in hac nephritide vera aeger plethora laborat, et febris protinus vehemens est, sanguis mox ab initio mitti potest ex brachio. Habenda tamen ratio haemorrhoidum et menstruorum, quae si instare videntur, satius est, sanguinem mitti ex talo. Sanguinis missio nocere potest in corpore infirmo, et si lenta valde est inflammatio. Post sanguinis missionem, eamque largiorem, lumbis et post etiam brachiis cucurbitulae, concisa prius cute, admoueri possunt. Dandum vero cum his est Apozema antiphlogisticon. Plurimum etiam proficiunt clysteres paregorici ex decocto emollientium cum lacte, addito oleo, pauco nitro et melle. Oportet enemata minime calida esse. Cum his dari debet potus diluens, aquosus, addito pauco melle. Optimae sunt aquae Selteranae maiori in quantitate expotandae. Proficit etiam serum lactis, et si aestus valde vrget, lac ebutyratum vel decoctum radicis Althaeae, Glycyrrhizae, Scorzonerae, cum Passulis et Caricis pinguibus, quibus vel ex aqua, vel, id quod melius, ex sero lactis decoctis, nitrum adiici potest. Etiam emulsiones proficiunt dilutiores, cum semine papaueris vel diascordio et pauco nitro. Sedulo videndum est, vt aluus aperta sit, et quamuis haec satis fuerit soluta, nihilo minus vtendum esse clysteribus paregoricis et humectantibus. Nocent diuretica, balsamica, stimulantia, ex terebinthina et similibus. Necessaria est abstinentia, et victus dari debet, qui aegrum sustinet, non qui alit. Nocentissima sunt dyspepta, flatulenta, aromata, et omnia stimulantia, nec non valida exercitatio corporis, et Venus. Extrinsecus admoueri possunt emol-

emollientia, vesica decocto vel oleo calido plena. Si suspicio est, haemorrhoidum vel catameniorum profluuium futurum esse, quo saepe nephritis soluitur, fomenta genitalibus, aut locis haemorrhoidalibus admoueri possunt. Vbi malum in remissione consistit, dari debent leniora diuretica, aqua Petroselini, Fragorum, decocta radicis Foeniculi, Petroselini, Graminis, Apii, additis floribus Papaueris rhoeados. Victus tenuis sit, a fame propior, et ex molli blandaque materia, decocto oryzae, hordei, fagopyri, auenae excorticatae.

§. 240.

Si inflammatio suppuratione finitur, idque ex supra dictis signis (§. 237.) cognoscitur, dari debent medicamenta abstergentia, aquae illae diureticae, decoctum ex radice Glycyrrhizae, Foeniculi, Graminis, florum Chamomillae, baccarum Iuniperi, addito Syrupo de Althaea Fernelii. Plurimum tribuunt insuso radicis Pareirae brauae, quod etiam alienum non est. Ex efficacioribus diureticis sunt millepedae, quarum X-XV. circiter conquassari, vino admisceri, sicque propinari possunt. In puluere minorem habent efficaciam. In victu eum in finem proficiunt radix et herba Petroselini et Turiones Asparagi. Ex radice Petroselini parari possunt decocta cum iusculis tenuioribus. Efficacissimum remedium ad repurgandos renes est in aquis mineralibus, quibus, si hectica imminere videtur, lac caprillum vel asininum admisceri potest. Potari debent per vnum alterumque mensem. Si vero harum aquarum copia haberi nequit, saepe dari possunt dilutiores emulsiones ex aquis diureticis, addito syrupo de Althaea vel Capillorum Veneris. In hisce, quibus tabes imminere videtur, plurimum nocent balsama acriora, Thermae et Acidulae valentiores, nimium diuretica vel adstringentia, nec non vehementior corporis exercitatio. Auxilio est victus tenuis, potio aquosa, abstinentia a dyspeptis, aromatis, inebriantibus, Venere &c. Conducit lac cum aquis Selteranis, serum lactis dulce.

§. 241.

Nephritis calculosa frequens esse solet corporibus raris et aetate prouectioribus. Si iam calculus renem occupat, illa difficillime curatur. Nec adeo fides habenda videtur specificis medicamentis, quibus calculus solui dicitur. Sunt, qui calcis viuae aquam extollunt. Quibus nephritis imminet, illi tempestiue materiam tartaream ex renibus eluant potu aquoso, diuretico, et vsu aquarum mineralium. Vbi vero calculus in renibus commotus est, et aeger intolerabili dolore excruciatur, adhibenda sunt omnia, quae calculi excretionem iuuant. Ante omnia, si homo plethoricus est, sanguis mitti debet ex brachio, et eius non parum detrahi. Protinus etiam, et singulis fere horis in aluum immitti debent lotiones emollientes, addito minori stimulo ex melle et nitro. In balneum se demittat aeger, cui adiiciendum decoctum furfuris vel herbarum emollientium. Balneum haud calidum esse oportet, sed tepidum: lumbis admoueantur sacculi cum emollientibus ex lacte decoctis, vel vesicae oleo emolliente aut simili decocto plenae. Vix vllum auxilium est in medicamentis, si lubricantia excipias, et primum est oleum amygdalarum recens sine igne expressum, quod crebrius cum iusculo calido aut cereuisia calida sumi debet, quamuis etiam illud vomitu deiiciatur. Dari etiam potest decoctum ex radice Althaeae, Maluae, florum Maluae, Verbasci, Papaueris rhoeados, addito syrupo de Althaea Fernelii. Nec minus conueniunt emulsiones dilutiores, quibus parum nitri adiici potest. Temperantia enim et anodyna, si pauca in quantitate adhibentur, spasmis medentur, et excretionem iuuant. Quare si dolores valde vrgent, et his nihil excernitur, praeter emulsiones cum semine papaueris dari potest Laudanum Sydenhamii ad gutt. x-xv-xx, pro dosi.

§. 242.

Vbi tandem calculus excretus est, renes ab inhaerescentibus sordibus et arenis repurgari debent, omnibus iis, quae

quae supra dicta sunt (§. 240.). In victu moderatus vsus ceparum concedi potest cum potu diluente. Virtutem specificam tribuunt allio, nec non Saponi, de quibus consulenda est experientia. Certioris efficaciae sunt Thermae et Acidulae, quae tamen alienae sunt, si renes exulcerati relinquuntur, id quod ex vrina purulentum trahente intelligitur. Vitanda est calculosis omnis cruditas, omnis tum animi tum corporis motus, quibus sanguis cieri potest.

DE ILEO MORBO, SEV INTESTINORVM INFLAMMATIONE.

§. 243.

Dicitur CELSO Chordapsus. A Graecorum εἰλεὸς ab εἰλέω, verto, nomen habere videtur. Alii vocant voluulum. Distinguunt tamen inter ileum et colicam ex natura ipsius intestini, quod adficitur. In intestino enim, non cum adsumtis tantum, sed etiam ex vicinis visceribus varia feruntur, quae inflammationem, vel prius obstructionem, et post hanc inflammationem mouere possunt. Ileus igitur est violentus eorum, quae intestinis continentur, siue ingestorum, siue ex vasis huc delatorum, vomitus, cum dolore, alui obstructione, et aliis symptomatibus. Saepissime oritur ab hernia incarcerata, aliquando a spasmis fit inuaginatio. Hac intestina vaginae quasi in modum ita inuertuntur, vt vna pars alteram ingrediatur, id quod incidere videtur, vbi intestina per flatus distenta spasmis commouentur, vt sic pars contracta ampliatam distentamque subeat. Non raro oritur ileus a fecibus induratis, a rebus deglutitis, v. g. nucleis, aliisque, quibus intestinorum iter praecluditur. Occasio etiam, quamuis rarius, datur, vi ab-

sceſſus, ſcirrhus, cancer, aliusue tumor, in inteſtinis vel viſceribus etiam vicinis haerens, inteſtina premit et ſic coarctat. Spaſmi etiam, et per hos inteſtinorum varii morbi, oriuntur a vermibus. Nonnumquam ſpaſmi excitantur a frigore, a repreſſis exanthematibus, a cohibito menſium et haemorrhoidum profluuio, ab adſumtis acribus et venenis. Rarum morbi genus eſt, ſi inteſtini coli portio in illum hiatum vrgetur, quem inter muſculorum, diaphragmatis adpendices eſſe nouimus, et per quem naturaliter nerui intercoſtales deſcendunt, id quod cum magna epiploi et pancreatis parte aliquando factum fuiſſe legimus in *Transactionibus Anglicanis in Compend. Vol. V. p.* 266. In hoc caſu ſpaſmi conuulſiuusque, motus diaphragmatis et muſculorum abdominis plurimum conferre videntur. Vide ſingularem in modum coarctatum inteſtinum in RVYSCHII *Obſeruat. medico chirurg. fig.* 74. et ibi etiam inuaginationis exemplum. Hoc optime delineatum vid. in *Ephem. Nat. Curioſ. Cent. VIII. Obſ.* 79. *p.* 382. Controuerſia eſt, num motus periſtalticus inuerſus et verſus ſuperiora adſcendens in hoc morbo accuſari poſſit; num vero illi frequentes atque conuulſiui motus a ſola diaphragmatis et muſculorum abdominalium contractione oriantur; et num etiam ex colo per Bauhini valuulam alui fex ad ventriculum vsque vrgeri, et vomitu reiici poſſit? Sed prius probant variorum obſeruationes, et in animalibus viuis diſſectis facta experimenta. Diaphragma tamen et muſculos abdominis plurimum ad omnem vomitum et ad hunc etiam retrogradum rerum in inteſtinis haerentium motum, conferre, a vero propius eſt. Valuula illa vero laxari, immo paralytica fieri videtur ſub finem. Nam ex vehementi ſpaſmo relinquitur ſub finem paralyſis. Etiam hoc accidit, ſi inflammatio circa valuulam orta deſiit in ſphacelum.

§. 244.

Inflammationem iam inteſtina tenere praeter ſigna communia inflammationis, indicat dolor manens, acutus, et

quaſi

quasi ardens, a dolore colico simplici, vago et spastico diuersus. Aluus, quae ab initio segnior erat et siccior, iam adstricta est, vt nec fex, nec spiritus reddantur. Creberrimus est vomendi conatus, et vomitus sequitur ab initio pituitae, post bilis, tandem materiae gryseae, sub finem stercoris, immo etiam clysterum in aluum immissorum. Accedit tenesmus frequens, sed irrita desidendi cupiditas, abdominis inflatio, ita, vt aluus etiam enemata vix admittat, summa anxietas. Si caussa tolli non potest, superueniunt ante mortem delirium, singultus, conuulsio, et si inflammatio in gangraenam ruit, se remittunt subito dolores, descendunt citra aegri sensum et voluntatem feces cadauerosae, foetidissimae. Pulsus fit tremulus, intermittens. Sudor effertur multus, et qui quasi glutinosus corpori inhaeret, sub finem is, vt in omnibus inflammationibus, gelidus fit. Rarius inflammatio intestinorum mutatur in scirrhum et carcinoma, id quod si incidit, aeger tabe perit. Etiam caussarum datur quaedam diagnosis. Ab inflammatione si ortus fuit morbus, id nota inflammationis signa manifestant. Si a fecibus induratis, aliisque in intestina delatis rebus, praecedit obstructio dolorem, qui non nisi sub finem accedit. Si vermes adsunt, illos appetitus auctus, narium pruritus, abdominis tumor, significant. Scirrhus et abscessus sine inflammatione praegressa vix oriuntur, quare repetenda est prima morbi vel praegressorum morborum historia. Voluuli diagnosis difficilior est; dolor tamen fixus, et in eodem loco manens, cum ceteris signis, eum significant.

§. 245.

Itaque hic morbus, qui ab obstructione oritur, et cui inflammatio accedit, periculosissimus est, nisi protinus intestinorum iter expediatur, et id, quod illud praecludit, tollatur. Si malum a deuolutis in hernia intestinis ortum est, id curari nequit, nisi his repositis. Non minus tamen periculum est, si ab inflammatione ex materia acri ortus fuit voluulus. Quandoque ischuria solet esse cum ileo, quando intesti-

inteſtinum, fecibus induratis aliisque repletum, vreteri incumbit, et quo minus lotium in veſicam deſtillare poſſit, prohibet. Iam HIPPOCRATES, *in Coacis*, id funeſtum ſignum eſſe, docuit. Omnis ſalus dependet ab auxilio, quod ſine mora, et a primis initiis praeſtandum eſt. Singultus, delirium, conuulſio ſi ileo ſuperuenerint, mortem ſubeſſe teſtantur.

§. 246.

Ex cauſſis petenda eſt curatio. Quomodo inteſtina deuoluta reponi debeant, docet Chirurgia. Saepe et hanc rem plurimum iuuat ſanguinis miſſio. Si a fecibus induratis et pertinaci obſtructione morbus ortum habuit, praeter enemata, crebrius, etiam addito ſtimulo, iteranda, dari debent laxantia ex Tamarindis, Paſſulis, Cremore Tartari, Manna et ſimilibus, etiam ex Pilulis Becheri ſolutis, addito nitro. In inflammatione inteſtinorum ſymptomatica, ſeu ab aliis morbis orta, quae plerumque funeſta eſt, conſiderari debet morbus princeps. Vbi aſſumta fuerunt acria venena, proficiunt, quae de inflammatione ventriculi dicta ſunt (§. 231.), et ex his tum ea, quae ore ſumuntur, tum alia, quae in aluum immittuntur. Si inflammatio orta eſt ex voluulo, iterari debent clyſteres omni bihorio, quibus ſub finem ſtimulantia, v. g. Petum ad drachm. j. vel jj. adiici poſſunt, cuius etiam fumus, ſingulari machina in aluum immiſſus, plurimum proficit. Deglutiat aeger iuſcula calida cum oleo amygdalarum dulcium, quae crebrius et maiori in copia, quamuis etiam vomitu reiiciantur, ſumi debent. Si omnia haec non proficiunt, ad anceps remedium recurrendum eſt, et dandus Mercurius viuus, per corium preſſus et depuratus, ad libram dimidiam vel integram. Huic praeferre ſolent alii glebam plumbeam. Pondere enim harum rerum quandoque voluulus exſoluitur, quae vero mortem maturare poſſunt, ſi inteſtinum iam gangraena affectum eſt, quod tunc laceratur. Hoc vero ſi incidit, ad vltima ventum eſt. Nec facile imitari debemus eos, qui, praeeunte

HIPPO-

HIPPOCRATE, aëra mediante folle in aluum immittunt, et colon vehementius distendunt. Sedes enim morbi frequentius in ileo, non in colo est.

§. 247.

Si intestinorum inflammatio imminet ex materia purulenta et cancrosa, quae ex alio viscere abdominis, veluti hepate et pancreate, ad intestina fertur, aeger bibat multam ptisanam ex decocto hordei, cornu cerui, eboris, radicis Althaeae, Scorzonerae, Glycyrrhizae, auenae excorticatae, surfuris, hordei excorticati. Quo vero materia melius abstergatur, dari potest tertia quaque hora Rheum, minori tamen dosi. Etiam solui potest massa Pilularum Stahlii, in aqua Melissae sine vino, addito pauco nitro. His iusto tempore datis, et adhibitis clysteribus emollientibus, quandoque auerti potest inflammatio. Si vero haec inualuit, periculum fere certum est, et sanguinem, vt in aliis inflammationibus, mitti oportet.

§. 248.

Extrinsecus abdomini illiniri possunt in voluulo olea cocta, anethi, florum chamomillae, verbasci, additis paucioribus guttulis olei carui destillati. Imponi abdomini possunt epithemata vel cataplasmata ex emollientibus cum lacte coctis. Proficit etiam fotus animalis viui, vel ad minimum calidi dissecti. Si morbus profligatus fuit, danda sunt, quae nouum robur impertiuntur intestinis. Idonea sunt carminatiua, illae supra laudatae trageae (§. 107.), conserua visceralis, cortex cascarillae, Peruuianus, nec non tincturae martiales, praecipue vero victus a fame propior et abstinentia, cum corporis exercitatione.

FEBRIS

* *

FEBRIS LENTA ET HECTICA.

§. 249.

In his febribus eſt perpetua imbecillitas, et homini maior in dies accedit macies. Calor vrget, qui prae ceteris ſedibus in volis manuum et plantis pedum percipitur, et qui tertia quartaque circiter hora poſt paſtum augetur, quo tempore nouus chylus ſanguini adfunditur, tuncque pulſus celerior, frequentior et maior, poſtea vero lenior eſt, et his ſuperuenit magnus ſudor, qui non leuat, ſed imbecillitatem auget. Vrina craſſa eſt, ex qua plerumque multa ſubſidunt. Appetitus fere nullus eſt, et aegri iracundi ſunt; qui etiam nocturna vigilia premuntur. Haec et hecticae et lentae communia ſunt. Eſt tamen magna differentia. Lenta plerumque ex alio morbo relinquitur, frequentius ex quacumque febre, tum intermittente, tum continua, ſi haec male curata fuit, et ſucci non recte fuerunt purgati, etiam ſi aeger malo victu, animi pathemate et haud obſeruato regimine, turbatis ſordibus aliisque excretionibus febrem pertinaciorem reddidit. Febris etiam diutius tolerata, et nimia copia ſalium ac terrarum curata, lentam relinquit. Ex aliis fere innumeris cauſſis principes ſunt, ſuccus ex quacumque cauſſa corruptus, et exſuperans cruditas, viſcerum aliarumque partium ſolidarum infirmitas. Quare etiam lenta ſaepe naſcitur ſine alio praegreſſo morbo, ex ingluuie nimia tum aquae, tum alius potulenti fermenteſcentis, nec non vini, vinique aduſti potu et ebrioſitate, ex otio inerti et defectu exercitationis. Etiam ex contrariis, ex diu tolerata inedia, vigiliis, nimis contentioſa actione et litterarum nimio ſtudio; ex cura, moerore, zelotypia, amore. Praeterea ex nimia Venere, frequenti et diuturna benigna gonorrhoea, fluore albo copioſo et diuturno; ex diarrhoea, magno ſanguinis ex genitalibus, haemorrhoidibus, etiam ex vulnere profluuio, ſi foeminae debiles robuſtiores pueros

mam-

mammis alunt; ex ptyalismo cum mercurio concitato; ex mensium et haemorrhoidum defectu, represso sudore totius corporis, maxime vero pedum vel alarum; ex repressa vel retrocedente podagra; ex abusu medicamentorum calidorum, antiuenereorum, nec non purgantium aliorumque euacuantium; ex scabie tineaque repressa, aliisque morbis cutaneis, nec non ex vlceribus et suppurationibus male curatis. Morbo huic interdum etiam materiam praestat occultum virus venereum, maxime si illud iam ossibus labem intulit. In hectica vera autem iam adfectae sunt partes solidae, si illae vel naturali robore penitus defectae sunt, vel si in aliqua parte, non solum in viscere, sed etiam in aliis externis sedibus, est vomica, abscessus, vlcus, fistula, cancer, caries vel spina ventosa, quibus haec febris vt symptoma accedit. Ex lenta febre aegri saepe conualescunt, vix autem vel numquam ex vera hectica, quae vel citius, vel tardius mortem infert. Lenta vel erratica est, vel illius febris, veluti intermittentis, ex qua orta fuit, typum seruat, et aeger non sudat, perpetuus calor est et siccitas, cutis non tam arida, quam dura et coriacea, sudor vero pinguis, qui talis indusiis inhaeret, cum his aegritudo et magna imbecillitas est, nec sudor vllum leuamen adfert. Vrina in lenta varia est, et vbi sedimentum demisit, ac simul, vt mox dicetur, pingue traxit, per vices iterum ad naturalem colorem et habitum reuertitur. In hectica vero illa ab initio tenuis et spumida est, et vbi morbus adoleuit, illa semper crassa trahit, quae subsidunt, et habet cuticulam pinguem, coeruleam, supernatantem, qua etiam vitrum inficitur. Haec pinguis cuticula si conspicitur, in vtraque febre aeger multum extenuatur, et in dies magis emaciatur. Nam ipsa pinguedo soluta sic cum lotio effertur. Tandem in hectica summa oritur macies, et facies ea, quae Hippocratica dicitur. Pestifera est hecticis sanguinis missio; si tamen missus fuit sanguis, ille rubicundus est, et qui minime cogitur.

§. 250.

§. 250.

Lenta tamen ſaepe in hecticam mutatur, id quod metuendum, ſi tempora caloris longiora ſunt, illa ſemper aequalis eſt, ſi nullis medicamentis cedit, ſi augetur imbecillitas ciborumque faſtidium, ſi accedit tuſſis ſicca, impedita reſpiratio, pedum tumor. Mortem inſtare cognoſcimus, ſi, exacerbatis omnibus, pulſus celerior eſt, valde debilis, et qui vix percipi poteſt, vrina pauca, lixiuioſa, pinguis et nigricans, ſi capilli defluunt, ſi accedit ſudor et diarrhoea colliquatiua.

§. 251.

Cauſſa harum febrium eſt ſuccus vitiatus ſanguini ac lymphae admixtus, vel crudus, vel putris, qui, dum ſanguini nouus chylus adfunditur, ſemper agitatur, et quod is a laeſis imbecillisque viſceribus arteriisque ſubigi excernique nequit, nouam exacerbationem caloris et febris adfert. Quare ſi fons illius crudi et mali humoris exhauriri poteſt et ſiccari, tolli poteſt febris. Humor vero ille oritur in lenta ex ſupra commemoratis cauſſis. Hectica vero partim a ſimilibus cauſſis, ſi illae adeo inualuerunt, vt nullam curationem recipere poſſint, oritur, partim a pure vomicae, vlceris, carcinomatis et his ſimilibus, qua pars laborat.

§. 252.

In curatione lentae ſedulo animus ad primam originem cauſſasque aduertendus eſt. Si relicta fuit a febre intermittente et citius ſuppreſſa, confert quandoque morbum nouare et febrem incendere. Dari itaque debent Pilulae Becheri, vel infuſa aquoſa calida, et tempore, quo aeſtus vrget, nitrum cum terreis acido citri ſaturatis et arcano duplicato, tartaro vitriolato. Plurimum proficit in eiusmodi febribus, praecipue in corporibus imbecillis vrbanorum hominum, liquor terrae foliatae tartari, qui ad drachmam j. vel vnam cum dimidia aliquoties per diem dari poteſt. Huic liquori etiam adiici poteſt, methodo ſupra expoſita, Extractum herbae Abſynthii, Centaurii minoris, Cochleariae, Fumariae,

riae, Cardui benedicti, &c. Cum his aeger frequentius sumat Pilulas Becheri. Virium ratio habenda est, et concedi debet tempore, quo remissio est, haustus vini generosi. Si febris nouata fuit, illam recte curari oportet. Si vero febris intermittens non suppressa, sed diutius tolerata in lentam degenerauit, id quod crebrius ex intemperantia et peruerso regimine incidit, imperanda est abstinentia. Dandum est aliquoties Rheum in puluere, et dein cortex Peruuianus cum Conserua visceerali.

§. 253.

Vbi lenta relicta fuit ex febre acuta, diu perseuerandum est in vsu leniorum resoluentium. Dari possunt infusa calida ex radice Cichorei, Caryophyllatae, Scorzonerae, Sassaparillae, Chinae ponderosae, Foeniculi, Graminis, &c. herba Veronicae, Saluiae, Cardui benedicti, semine Foeniculi. Potioni praestanda est aqua Selterana, vel Ptisana ex decocto radicis Chinae, Scorzonerae, Cassiae ligneae. Horis vespertinis et vbi noui febrilis motus plerumque fit initium, dari potest liquor terrae foliatae tartari, vel puluis ex nitro, antimonio diaphoretico et terreis. Sudor nec cohibendus, nec augendus est. Prae ceteris crebrius, et quantum vires id permittunt, primae viae purgandae sunt, iterato vsu Rhabarbari vel Pilularum Stahlii. Tandem si febris diutius hominem tenet, et Medicus certus est, in visceribus esse atoniam, non vero scirrhum, nec aliud vitium, confugiendum est ad Corticem Peruuianum. CELSVS *Cap. IX. Lib. III.* aliud auxilium proponit, et iubet, vt morbus mutetur, atque sic curationi oportunior fiat, corpus aqua frigida, cui oleum adiectum sit, pertractari, et sic futurum esse, vt horror oriatur, et fiat initium noui motus.

§. 254.

Si vero lenta non ex alio morbo, sed ex erroribus in diaeta et cruditatibus primarum viarum oritur, id quod et

caussa, et praecordiorum anxietas, ardor ventriculi eiusque imbecillitas testantur, ante omnia illae cruditates tollendae sunt. Non nisi robustioribus, et si morbus admodum recens est, conducit emeticum, praemissis tamen prius digestiuis. Aliis infirmioribus dari debet Rhabarbarum, quod et in hoc casu optimum est. In valde imbecillis ei adiici potest nitrum cum absorbentibus, et diu in horum vsu perseuerandum est. Paullo robustioribus conueniunt infusa vinosa per epicrasin laxantia, maxime si in ventriculo non tam acor, quam iners pituita haeret. Optimum leuamen adferunt Thermae et Acidulae, quae vero aegri viribus accommodari debent. Valde imbecillis minus valentes, addito etiam lacte, proficiunt: nec serum lactis alienum est. Ante omnia euitandus est omnis potus fermentescens seu cereuisia. Cum aqua, vel interdum ptisana, concedi potest, immo salubris est haustus vini generosi. Imperanda est abstinentia ab omnibus dyspeptis, fermentescentibus, acidis, pinguibus et rancidis, flatulentis. Plurimum confert moderata, diuturnior et aequalis corporis exercitatio; sine his ex diaeta praesidiis medicamenta parum posse, experientia docuit.

§. 255.

Si febris lenta orta est ex defecta vitali virtute, a nimia Venere, gonorrhoea diuturna, ptyalismo per mercurium concitato, sedulo aegro imperandum est regimen et abstinentia. Propinari debent iuscula carnium iuniorum cum herbis recentibus, Acetosae, Chaerephylli, Millefolii, Cardui benedicti, vel radicibus, recentibus, Apii, Petroselini, Cichorei, additis Cancris fluuiatilibus, qui viui contundi et parum ex iusculo coqui debent, vel etiam additis cochleis. Proficiunt iuscula tenuiora cum viperis decocta, quae praecipue in morbis ex malo venereo ortis aliquam efficaciam habent. Nec alienae sunt gelatinae ex cornu cerui, vel, quae meliores sunt, ex ossibus iuniorum animalium. Proficiunt etiam emulsiones ex amygdalis, pineis et pistaceis.

Si

Si in ventriculo lac non coacescit, cuius rei experimentum paucis saltem deglutitis vnciis fieri potest, saluberrimum est lac asininum cum aquis Selteranis. Aliena est omnis potio fermentescens. Potioni praestandum est decoctum cornu cerui, eboris, Scorzonerae, hordei, vel decoctum Chinae cum pauco cortice Cassiae ligneae. Videndum est, vt aluus semper aperta sit, quae solui debet clysteribus ex decocto Tamarindorum. Non negligi debent balnea aquae dulcis, quae vero, quantum aeger ea tolerare potest, debent esse frigida. Si primae viae repurgatae sunt, et imbecillitas manet in visceribus, oportet huic mederi idoneo victu, exercitatione et vsu corticis Peruuiani. Haec si paullum saltem iuuant, haud remoueri oportet, quia profectus tempore expletur. Eum in modum etiam aliis caussis, scabiei, tineae, haemorrhoidum, menstruorumque vitiis accommodanda est curatio.

§. 256.

In hectica, si semel inualuit, leuamen, non vero perfecta curatio sperari potest. Est tamen magnum discrimen inter morbi initia, et si is iam in exitum ruit. Nam etiam hic morbus, curatius obseruato regimine et accommodato victu, per longum tempus, immo plures annos interdum trahi potest. Magis periclitantur corpora rara, succo plena, quam adstricta. Eiusmodi homini interdum dari debet infusum vel decoctum aquosum radicis Cichorei, Scorzonerae, Sassaparillae, herbae Chaerephylli, Veronicae, Millefolii, Capillorum Veneris. Quam primum vero deprehenditur his decoctis vel infusis aestum augeri, ea omitti debent. Potioni praestandum est decoctum ex radice Scorzonerae, Glycyrrhizae, rasura cornu cerui, additis etiam sub finem paucioribus passulis. Talis ptisana non valde meraca esse debet. Si febris aestusque vrgent, huic ptisanae adiici possunt succi acidi, roob cerasorum et ribesiorum. Aluus interea soluenda est crebrioribus lotionibus emollientibus, et si vires id permittunt, dari simul potest

Rhabarbarum, vel decoctum Rhabarbari cum Tamarindis. Semper melius est ab omni curatione abstinere, quam valentioribus medicamentis aegrum praecipitare.

§. 257.

Nihil vero his salubrius est, quam lac asininum cum aquis Selteranis, vel etiam solum, et, si morbus iam invaluit, lac foeminae iunioris recte valentis. Cum hoc vero ab omni fere alio medicamento abstinere debet aeger, ita, vt praeter lac, paucumque panem candidum et aliquam ptisanam, parum vel nihil sumat. Etiam lac cum ptisana vel eiusmodi decocto herbarum et radicum misceri darique potest. Animal, vel etiam foemina, cuius lacte vtitur aeger, ali debet exquisitiori pabulo atque victu. Interdum conducit serum lactis, ea ratione, de qua alibi dixi, parandum, vel etiam serum lactis dulce. Vid. *Frid.* HOFFMANNI *Dissert. de Seri lactis virtute longe saluberrima.*

§. 258.

Nonnumquam in his aegris magna partium solidarum atonia est, quare modo dictis infusis atque decoctis adiici possunt tonica, ex herba Veronicae, Millefolii, Scabiosae, floribus Hyperici, Rosarum rubrarum. Proficit hic multum illud decoctum radicis Chinae cum Cassia lignea. Nimia adstringentia saepe nouum infarctum parere, et malum augere possunt. Cum his aeger versari debet in aëre magis frigido, quam calido, eoque puro et montano. Sedulo etiam in vehementiori aestu aër refrigerandus est. Victus sit, qui sustinet, non alit. Optima sunt iuscula valde tenuia carnium iuniorum, cum lactuca, portulaca, buglossa, chaerephyllo, cancris fluuiatilibus decocta. Perniciosa sunt nimium virulenta, nec non quaeuis, quae difficilius coquuntur. In hectica consummata dari debent acidulata, iulapia, succi acidi, serum lactis dulce, quod *Frid.* HOFFMANNVS describit in *Med. Consult. Tom. VIII. Dec. I. Cas. III.*

§. 259.

§. 259.

Hecticae quoddam genus est Marasmus senilis, seu tabes torrida, quae oritur in senibus, in quibus etiam, ceteroquin sanis, tandem humores lenti fiunt et partes solidae rigidae. Marasmum hunc significant aucta imbecillitas, appetitus prostratus, febricula, quae horis vespertinis plerumque intenditur. Morbus si inualuit, morte finitur, nec aliam curationem, quam quae hectica, recipit. Auerti potest in senibus corporis modica exercitatione, aëre salubri, victu laudabili, vino pauco, sed meraco, et si aluus crebrius lenioribus soluitur. Si adsuefacti sunt sanguinis missioni, illa temere negligi non debet.

FEBRIS SCARLATINA ET VRTICATA.

§. 260.

Sunt febres ex genere catarrhalium et exanthematicae. Oriuntur a sero represso, alias per cutim exire solito. Scarlatina frequentissima est infantibus, et proxime cum erysipelate conuenit. Saepe epidemicae et post repentinas aëris mutationes oriuntur. Quandoque in scarlatina non solum rubor est, sed etiam singularis tumor cum magno pruritu. Omnia tamen haec, veluti erysipelas, et locum mutant, et mox iterum euanescunt. In febre vrticata maiores vesicae et pustulae repente nascuntur in cute, iis similes, quae oriuntur, si cutis vrticis caesa fuit. Vtrumque genus morbi plerumque sine periculo est, et paucis diebus finitur. Rarius ex epidemica constitutione, et nimio aëris aestu, in corpore impuro, funesta accedit malignitas. Nec harum febrium curatio alia est, quam aliarum exanthematicarum. Si benigna febris est, nullam medicationem postulat. Vitari

oportet repentinas aëris viciſſitudines perflatumque. Poſt ſuperatam febrem aluus duci debet, et dari infuſum aquoſum, quo ſanguis purgatur, et lene catharcticum.

DE PLETHORA ET MORBIS, QVI EX PLETHORA ORIRI DICVNTVR.

§. 261.

Plethora dicitur abundantia tum ſanguinis, tum aliorum ſuccorum ad corpus alendum idoneorum, qua natura ita grauatur, vt corpus ad debitas functiones peragendas minus ſit promptum aptumque. Diſtinguunt inter Plethoram ad vires et vaſa. Prior eſſe ſolet in corporibus raris, in quibus a nimio ſanguine vaſa maiora ampliantur, minora vero et cum his nerui ab aucta tumenteque adipe premuntur arctanturque, quam ob cauſſam vitalis renixus inter fluida et ſolida impeditur ac quaſi ſuffocatur, ita, vt ſequatur languor totius corporis et ad conſueta munia peragenda ineptitudo. Alterum genus dicitur plethora ad vaſa, quod eſſe ſolet in corporibus adſtrictis atque ſiccioribus, in quibus omnia vaſa maiora, prae ceteris venae, ſuper paucam adipem eminent, et ſanguine turgidae in oculos incurrunt. Sedulo vero notandum, venas aliaque vaſa ſaepe etiam tumida et turgida videri in corporibus valde infirmis, immo funeſta tabe abſumtis, quae res non a plethora proficiſcitur, ſed ab atonia tunicarum, ex quibus vaſa compoſita ſunt, atque ab ipſius cutis laxitate.

§. 262.

Pleni ſunt et vera plethora laborant homines, quibus omnia viſcera, praeſertim chylopoea, integra ſunt et naturale ſuum robur habent, qui in aëre ſalubri degentes ſe alimentis

mentis boni ſucci implent, corporis exercitationem negligunt, ſomno indulgent, nec animum intendunt, ſed otio torpent, atque poſt cibum conquieſcunt. Pleni autem vel Plethorici fiunt prae ceteris iuniores atque ſoeminae, quibus corpus magis rarum eſt ac viris. Plurimum confert, ſi ſanguinis miſſiones conſuetae negliguntur, deinde ſi ſanguinis profuſio per nares aliasque ſedes, quae olim frequentius incidit, iam conquieuit vel ſuppreſſa fuit. Etiam poſt praeciſa maiora membra ſanguinis copiam in reliquo corpore augeri neceſſe eſt.

§. 263.

Plethorici conqueruntur de corporis laſſitudine, difficultate ſpirandi, ſomno difficili atque per vanas imagines et tumultuoſa ſomnia turbato, quauis etiam leui exercitatione laſſantur atque moleſtiam ſentiunt. Plethoram etiam manifeſtat color et corporis habitus.

§. 264.

Foecunda mater eſt plurimorum morborum. Ex vaſis enim dilatatis, tandemque infirmatis eorum fibris, ſanguis erumpit. Sanguinis vero profuſiones corpus aliis morbis opportunum reddunt. Turbantur omnes ſe - et excretiones, ſucci omnes et ipſe ſanguis in viſceribus non recte digeruntur, rubicundus ſanguis vrgetur in dilatata nimis oſcula arteriarum lymphaticarum, vnde tandem cruditatem, obſtructionem, inflammationem oriri neceſſe eſt. Praecipue vero plethora nocet, ſi illa ab aliis cauſſis procatarcticis, veluti vehementi et repentina animi perturbatione, corporis exercitatione, potu inebriante, oeſtro venereo, aliisque agitata fuit. In grauidis ex plethora ſaepe abortum fieri, compertum eſt. Diu tamen ſincera plethora in corpore eſſe nequit, ſed protinus mutatur in cacochymiam. Omnes plethorici ex quouis morbo magis atque alii periclitantur.

§. 265.

Plethorae optime mederi poſſumus tenui parcoque victu, potu diluente, praecipue aqua, ſomno breui, et tum

corporis, tum ingenii exercitatione. Caueant tamen plethorici, ne se potione minus valente eaque nimia impleant, et corporis exercitationem cum hac negligant, qua re corpus cacochymiae aliisque grauissimis morbis obnoxium reddunt. Quia plures hanc, quae per abstinentiam fit, medendi rationem contemnunt, ii confugere solent ad sanguinis missiones. His tamen non temere adsuefieri debet iuuenilis aetas, quum, iis in consuetudinem adductis, corpus infirmum fiat, et aliis aduersae valetudinis generibus obiiciatur. Etiam in corporibus infirmis et valde obesis modus seruandus est. Crebra enim sanguinis detractione corpora non raro obesiora fieri compertum habemus, quod ex tardiori sanguinis motu adeps augetur. Proficiunt tamen, immo non raro necessariae sunt, sanguinis missiones prophylacticae, et eo tempore is detrahendus est, quo aeger recte valere videtur. Post sanguinis missionem semper corpus exercendum est, vt exercitatione nouum robur accipiant solida, digeranturque humida. Antequam vena inciditur, aluum duci commodum est.

§. 266.

Sunt etiam alia, quae sanguinem minuunt, dum eum efficacius resoluunt. Prima sunt: Thermae et Acidulae. Quum vero harum vsu vorandi facultas augeri soleat, corpora aliquantum extenuata protinus iterum ad pristinum habitum reuertuntur, immo raro in hoc subsistunt, sed vltra progressa pleniora fiunt. Ceteroquin laudantur ad id ex purgantibus Sal catharcticus, aqua Seidschützensis, Cremor Tartari, folia Sennae et Aloë, si ei Tartarus vitriolatus aliusue Sal adiicitur. Raro tamen his vtendum est, quum ex eorum nimio vsu maiora mala metuenda sint.

HAE-

* *

HAEMORRHAGIAE.

§. 267.

Sanguis, si eius copia corpus male habet, saepe cum multo leuamine excernitur. Sed etiam is ex aliis saepe caussis, si corruptus est, et si solida infirmata vitiataque sunt, non sine periculo profunditur. Non enim haemorrhagiae semper a plethora, sed non raro ab his modo dictis aliisque caussis, praecipue a viscerum obstructione et impedito circuitu, oriuntur. Sanguis etiam ex variis occasionibus, ex tabe, inedia, morbis malignis, ex carcinomate, vel interiores, vel exteriores sedes infestante, tum tenuior, tum acrior fit, et qui celerius prorumpit. Accedunt aliae caussae procatarcticae: aestus, frigus, aër rarus densusque, humidus, vehemens exercitatio, nixus valentior, potus inebrians, medicamenta calida, Venus, animi pathemata, &c. Etiam vbi aliae sanguinis, per catamenia, haemorrhoidesque, excretiones diu non responderunt, illae nonnumquam cum vi et periculo erumpunt. De vulnerum haemorrhagia videnda est Chirurgia. In haemorrhagiis, quae sponte fiunt, considerandus potissimum est locus. Nam si ex sedibus minus aptis fiunt, v. g. ex pulmone haemoptoë, ex ventriculo vomitus cruentus, etiam ex minori profluuio magnum periculum imminet. Narium vero haemorrhagia et haemorrhoides, nec non sanguinis profluuium per vterum, raro nocent, nisi hominem prorsus exhauriant. Priores excretiones omni adhibita diligentia auerti debent, vltimae vero, nisi immodicae fuerint, tolerari. Numquam autem sanguinis profluuium, nisi vltima hoc requirit necessitas, vi et reprimentibus subito coërcendum est, quum nec hoc in vulneribus tutum esse Chirurgia docuerit. In morbis aetatum obseruatum fuit, pueris et adolescentibus frequentiorem esse narium haemorrhagiam, iunioribus haemoptoën, viris haemorrhoides, senibus mictum cruentum. Foeminae, si iis

catamenia non respondent, interdum sanguinem vomunt, raro vomitu hoc cruento laborant viri. Nimia sanguinis profusio, tum per nares, tum per alia loca, facta, vel nimis frequens, quamuis ab initio a plethora profecta fuerit, et corpori salubritatem attulerit, tandem tamen corpus infirmat, humorum omnium coctionem impedit, fibras solidarum partium relaxat, et ideo cacochymiam, cachexiam, neruorum summam debilitatem, in foeminis hystericum morbum, in omnibus hydropem, immo viscerum scirrhum et tabem relinquit. Mala funestaque signa cum sanguinis profusione sunt: Sudor paucus, frigidus, hebetudo sensuum, surditas, singultus, horror, rigor, sopor, conuulsio, deiectio fecum cruentarum vel nigricantium.

§. 268.

Si sanguis non tam impetuosius, quam crebrius profluit, id auerti quandoque potest accommodato exiguoque victu et aquae potu. Si vero cum impetu sanguis erumpit, videndum est, num hoc a plethora, num ab aliis caussis proficiscatur. In plethora adhibenda sunt omnia auxilia, quae aduersus eam possunt (§. 265.). Sanguis etiam interdum mitti potest longissime a parte, ex qua erumpit, vt ei aliud iter detur, quae res tamen prudentiam medentis desiderat, ne aeger omni vi effusa praecipitetur. Dari possunt pulueres ex nitro et coralliis rubris, qui pulueres ex aqua gelida sumi debent, et saepius iterari. Proficit etiam haustus aceti. Nec alienae sunt emulsiones dilutiores cum semine papaueris et nitro, vbi tamen acida omittenda sunt. Ante omnia et hic curandum est, vt aluus respondeat, quae vero non aliter, quam lotione, etiam frigidiuscula, duci debet. Potioni praestanda est aqua, addito succo Citri, decoctum crustae panis domestici, decoctum Tartari. Primum est quies, et hominem in tenebris esse, ab omni strepitu remotum, sine animi contentione et sollicitudine. Si nimium vrget sanguinis profusio, locis remotioribus admoueri possunt cucurbitulae, vel siccae, vel concisa prius cute. Aër

sit

ſit frigidus, cui etiam ſupra expoſitis auxiliis refrigerium afferri oportet. Si vero homo ſanguinis profuſione exhauſtus eſt, is debet contineri in loco obſcuro, et ab omni ſtrepitu remoto. Alendus eſt iuſculis ita, vt horum non niſi parum atque egelidum aegro afferatur. Si metus eſt, ne iterum erumpat ſanguis, potioni praeſtandum eſt decoctum furfuris, panis domeſtici, hordei excorticati. In victu adhibeantur auſtera. Aeger abſtineat a vino, aromate, cibo valentiori, Venere, corporis exercitatione, negotioſa actione et omnibus, quibus ſanguis cietur.

HAEMORRHAGIA NARIVM.

§. 269.

Hoc ſanguinis profluuium per nares in febribus eſt vel criticum, vel ſymptomaticum. Si autem ſine febre et ſine alio morbo incidit, nec morbum relinquit, dicitur nonnullis ſpontaneum. Hoc vltimum pueris frequentius eſt, prae ceteris iis, qui ab infirmis geniti, debilesque, pleno lautoque victu aluntur, corpus vero parum exercent. Experientia docuit, hos, niſi a tali victu et a potione valentiori abſtineant, adoleſcente aetate ſanguinem exſpuere. Senibus, quibus praeter conſuetudinem ſanguis frequentius per nares erumpit, metum apoplexiae facit. De critica haemorrhagia ſupra dictum eſt, quam morbos acutos, phrenitidem, febrem ardentem, hepatitidem, immo et pleuritidem, apoplexiam, interdum etiam chronicos, diuturnam cephalalgiam, grauedinem, neruorum diſtentionem, ſoluere compertum eſt. Retulimus etiam, criticam profuſionem a ſymptomatica diſtingui tempore et coctionis ſignis. Alius generis mentio facta eſt, quod, quamuis morbum non prorſus ſoluat, eum tamen plurimum leuet, quod in vario-

lis

lis potissimum eruptionis tempore accidit. Symptomatica profusio, a morbo eiusque caussa profecta, nocet, et interdum non sine periculo est. Hominibus enim valde infirmis quandoque vita cum sanguine effunditur, vel relinquitur tabes, cataracta et glaucoma, gutta serena, et ex his oculorum caligo atque coecitas. Symptomatica non raro oritur propter maiorem viscerum obstructionem, quae hecticam relinquit. Vbi vero hecticis, quibus sanguis valde tenuatus, omniaque vasa resoluta laxaque sunt, sanguis copiosior profluit, mors in propinquo esse solet.

§. 270.

In curatione animus aduertendus est ad omnia, quae supra de haemorrhagiis in genere praecepi (§. 268.). In corporibus robustis vegetisque non est, quod paullo longius profluuium timeamus, quod non raro salubre est. Tanto magis de criticis haemorrhagiis haud ignorari oportet Medicum, nihil paucum criticum esse. Certiora signa habemus, quae ostendunt, aegrum ex sanguinis profusione periclitari. Absumi, immo et rapi illa potest aeger, si ei corpus per naturam tenuius est et imbecillum; si sanguis cum impetu erumpit, vt breui tempore aliquot eius librae profluant; si cum his corpus, facies, vngues et prae ceteris labia cum pallore inalbescunt, extrema frigent, arteriae subeunt et quiescunt, homo somno vrgetur, et anima etiam deficit. Nec tamen semper animae defectio terrere debet. Nam non raro sub hac imbecillitate sanguis, qui artis auxiliis supprimi haud poterat, sponte conquiescit. Si autem hoc profluuium saepius reuertitur, id etiam metum cachexiae, lentae febris atque tabis facere potest. Quare si corpori pleno atque iuuenili periculum ex profusione imminere videtur, aduersus eam adhibenda sunt omnia, quae eam auertere possunt. Primum est sanguinis missio, qui ex talo detrahendus est, longissime ab ea sede, ex qua erumpere solitus est. Nam haec sanguinis detractio facere potest, vt e naribus fluere desinat, si illa aliquoties iteratur. Non nisi

parum

parum detrahendum eſt, et interdum loco inciſae venae cutis concidi poteſt, et ex hac impoſitis cucurbitulis ſanguis extrahi. Aeger abſtineat ab omni re, qua ſanguis cietur. Vita ſit debilis, aër quantum fieri poteſt frigidiuſculus, potio dilutior, cibus ex materia minus valente atque talis, qui aegrum ſuſtinet, non alit.

§. 271.

Haec quum idonea ſint, vbi haec profuſio ſaepius reuertitur, iam videndum, quid agere oporteat, quo tempore ſanguis cum periculo ex naribus funditur et metum facit, ne hominem interimat. Plures etiam hic iubent ſanguinem ex alia parte, et ex inciſa iuxta talum vena emittere. Hoc vero in vehementi malo non ſine periculo eſt, quum homo facile exhauriri poſſit, et experientia docuerit, ſanguinis curſum hac per artem facta detractione haud cohiberi cucurbitulis. Confert extremos artus, manus pedesque, lino ita deligari atque conſtringi, vt ſanguinis curſus per arterias liber ſit, eius vero reditus per venas tardetur. Admoueri debent collo, nuchae, fronti, epithemata frigida ex aqua roſarum, addito ſale communi; ſi tempus id permittit, radices Biſtortae, Tormentillae, herba Millefolii, Saniculae, Sigilli Salomonis, Alchimillae, coquantur ex oxycrato, addito ſale. Saepe proficit, ſi aegro haud opinanti gelida aqua adſpergitur. Aluus ducenda eſt enemate frigido, vt retenta materia euocetur; poſt in eam immittendae ſunt lotiones ex aqua frigida, addito nitro. In nares immitti poſſunt linamenta, cum alcohol vel tinctura terrae Catechu expreſſa madefacta. Valentius eſt vitriolum, ſi id aqua ſoluitur, et eo linamenta madefiunt. Neceſſe vero eſt, vt haec linamenta oris venarum adprimantur. In Chirurgia traditur methodus, qua illa, filo per nares faucesque traiecto, valentius adduci et adprimi poſſint. Vid. Cap. de Polypo. Praeſtanda eſt frigida, dandum eſt nitrum cum coralliis. Abſtineat aeger ab omni calido.

§. 272.

Quia haemorrhagia narium plures morbos ſoluit, alios leuat, plures hanc excretionem moliti ſunt, et varia tum a Graecis, tum ab Aegyptiis excogitata fuerunt ferramenta, aliaque ad id idonea. Anſerinam pennam, cuius extrema ora in longum inciſa et retorta eſt, a recentioribus adhibitam eſſe legimus. Id quod ex ARETAEO diſcimus, nec non Aegyptii, auctore ALPINO, de ſcarificandis naribus cogitauerunt, et varia inſtrumenta inuenerunt. Vid. noſtra Diſſert. *de Scarificatione oculorum.*

HAEMOPTYSIS.

§. 273.

Eſt ſanguinis paullo copioſioris profluuium per pulmones. Diſtinguitur a ſputo cruento, quod quandoque a faucibus eroſis vel exulceratis, a gingiuis, dente carioſo, crebrius a naribus fertur. Ex naribus enim exit et ſaepe in fauces defluit ſanguis, qui vel ſcreatu, vel leui tuſſicula reiicitur. Hoc ſputo cruento, in quo nullum periculum eſt, ſoluitur quandoque cephalalgia. Aliud ſputum cruentum eſt in peripneumonia, vbi ſanguis cum pituita remixtus, poſt praegreſſam febrem coctionemque tuſſi extunditur. In vomitu cruento ſanguis magna cum nauſea ex ventriculo reiicitur per vomitum, qui plerumque nigricans eſt et coactus. Quibus haemoptyſis imminet, ii ſentiunt aliquam ſpirandi difficultatem, moleſtam faucium et pectoris intra ſcapulam ſtricturam, horripilationem et frigus extremorum, dolorem in pectore, cordis palpitationem. Poſt aeger paullum tuſſire incipit, ſentit pruritum et aliquem calorem in trachea adſcendentem, ſanguis in os fertur, ſine dolore, qui coccineus, multo aëre remixtus, ſpumidus reſpuitur. Si ſanguis ex inferioribus pulmonibus procedit, tuſſis vehementior

mentior eſt, quam ſi ex ſupremo pulmone fertur. Si ſanguinis maior modus fuit, et aeger tempore, quo is prorupit, ſupinus cubauit, accidere poteſt, vt eius aliquid deglutitum fuerit, quod poſt vomitu reiectum Medicum fallere poteſt.

§. 274.

Morbus hic frequentior eſt iunioribus, quibus corpus procerum eſt et tenue, et fibrae infirmae ſunt, qui ex re quauis protinus rubore ſuffunduntur, et qui pectus depreſſum habent, praecipue ſi illis ſanguis abundat, isque tenuis et rubellus eſt. Morbus haereditate propagatur. Aliae cauſſae procatarcticae plures ſunt, obſtructio menſium et haemorrhoidum, citatior curſus, vehementior nixus, et ſi homo graue portat onus, maxime ſi tales exercitationes in aëre vel iuſto frigidiori, vel etiam calidiori fiunt. His cauſſis adnumerari debet ira cum multa vociferatione et voce acuta, tibiarum inflatio, potus inebrians, balneum calidum, diuturnior alui obſtructio, nixus ad deponendam aluum, vel ad partum edendum, arctiores veſtes thoracesque, quibus foeminae amiciuntur. Plurimum confert aër vel nimis tenuis, in altiorum montium cacuminibus, vel nimis frigidus. Vtroque enim ſanguinis tranſitus per pulmones et perſpiratio tardantur cohibenturque. Raro ſanguis effertur ex arteriis venisque per halitus ſulphureos acidos exceſſis. Alii metallici halitus occaſionem dare poſſunt, dum iis pulmo conſtringitur et ſanguinis motus impeditur. Interea humorum acrimonia, quamuis non ita facile vaſa arrodat, tamen minima vaſcula ſtringit arctatque, ſanguinem cogit, qui in vaſcula lateralia transfuſus, haec ſubſiſtendo diuidit, et ſpaſmos, ſtricturam, ſanguinis ſputum aliosque morbos excitat. Ab interna acrimonia malum ortum eſſe, notam habemus ex ſapore ſalſo, de quo aeger conqueritur. Phthiſicis non raro ſanguis ex pulmonibus prorumpit, quae res hominem ſubito ſtrangulat, vel mortem certo maturat. Haemoptoë ex menſtruis ſuppreſſis orta, eorum plerumque perio-

periodum seruat, quam praeterea ex vulnere ictuue grauiore, pectori illato, interdum oriri nemo ignorat.

§. 275.

Sanguis ex naribus et faucibus in pulmonem destillans, qui etiam in aspera arteria titillationem tussimque excitat, decipere potest Medicum. Tunc vero aegri molestum sensum habent in palato, non vero in pectore vel trachea. Vera haemoptoë numquam sine periculo est. Sanguis enim, qui ex receptaculis suis erumpit, non solum in pulmonis vesiculas, sed etiam in contextum cellulosum, qui inter illas medius est, ingreditur, in quibus calore corrumpitur, vt vlcera sequantur. Raro haemoptoë repente funesta est, nisi phthisicis. Crebrius Phthisis et Asthma eam sequuntur. Maior metus est, si corpus cacochymia vel alio morbo laborat. Plus periculi habet, si sanguis ex rupto vase maiore et ex imis pulmonibus procedit. Si post haemoptoën pus exscreatur et febricula accedit, phthisis sequitur. Mali morbi testimonium est, si is per haereditatem relictus fuit. Minus periclitantur aegri, quibus ab aëre nimis raro, vel a catameniis suppressis orta fuit haemoptoë. Ex caussarum enim notitia atque aestimatione petenda est et prognosis et medendi ratio.

§. 276.

Vbi itaque sanguis cum impetu ex pulmonibus effertur, isque exspuitur, protinus eius non parum, et ad minimum libra pondo, ex talo detrahenda est. Sanguinis missio iterari debet, si homo plenior est, atque calor et febricula manet. Dari possunt nitrum cum coralliis ana gr. xv. vel loco coralliorum lapides cancrorum cum acido Citri. Aluus soluenda est lotione emolliente frigida, addito melle et nitro. Quamprimum sanguis conquieuit, dari debet Apozema ex Tamarindis, Passulis, cum Manna, vel Syrupo de Cichoreo cum Rhabarbaro. Sales alieni sunt. Si malum vehementer vrget, crura quoque et femora, immo et brachia pluribus locis deligari possunt. Primum est quies, tum

tum corporis, tum animi; maxime pectoris et pulmonum. Nocet aër nimis calidus, nimis frigidus, nimis etiam rarus et concretus. Pessimus vero aër, qui morbum fecit, si is non mutatur. Dari possunt emulsiones ex semine Cardui Mariae, Papaueris, Pineis, addito pauco nitro. Adstringentia non ita tuta sunt, quod ex iis tubercula vel vomicae nascuntur, et ex his phthisis relinquitur. Ceteris tolerabilior est Tinctura terrae Catechu. Extollunt succum recentem Centumpodii, vel Vrticae minoris, qui aquis destillatis, vel decocto hordei, admisceri potest. Nocent omnia acria et volatilia. Victus sit modicus, a fame propior. Conueniunt pulticulae ex oryza, auena, hordeo excorticato, gelatina ex Cornu Cerui cum succo acido et alia similia, fructus etiam horaci aëre exsiccati. Aeger ab omni tum corporis, tum maxime pectoris exercitatione, a Venere etiam et a balneo abstineat. Aëris rationem habeat, et conclaue calidum inclusum, multa vestimenta eaque arctiora, vitet. Numquam aluus adstricta sit vel iusto siccior. Si malum vehementer vrget, quandoque ad sanguinem sistendum proficit haustus frigidae aquae.

§. 277.

Si sanguis prorsus conquieuit, relicta tamen fuit spirandi difficultas, semper metuenda est phthisis. Omne praesidium in abstinentia et regimine positum est. Plurimum proficit lac asininum, quod per vnum alterumue mensem potandum est. Si homo lac ferre nequit propter imbecillitatem, et quod illud in eius ventriculo coacescit, is potare potest serum lactis dulce ad methodum HOFFMANNI. Etiam conducunt infusa aquosa dilutiora, nec valde calida, ex herba Veronicae, Chaerephylli, Scabiosae, floribus Arnicae, Bellidis et Rosarum. Floribus Arnicae, quos ex aqua vel cereuisia coquunt, magnam virtutem tribuunt. STAHLIVS laudat aquam pectoralem ex herbis recentibus fermentatis paratam. Vid. eius Differt. *de Affectibus pectoris* §. 53. Plures extollere solent balsama acriora, quo-

rum vnam vel alteram guttulam cum vitello oui, vel etiam emulſione ſubactam, interdum dare licet. Quam primum vero deprehenditur, his anxietatem ſanguinisque motum augeri, ab iis abſtinendum eſt. MORTONVS plurimum tribuit Cortici Peruuiano, qui vero etiam caute adhibendus eſt. Quando omnia conquieuerunt, maxime poſt vſum lactis aſinini, in corpore, cuius fibrae relaxatae, ille admitti poſſe videtur. Nocent becchica ſine moderamine data, quibus pulmonum fibrae relaxantur. Primum et optimum auxilium eſt abſtinentia et continentia aegri, cui nocet omnis potus inebrians, victus aromaticus, ſale conditus. Nam etiam medicamenta ex ſalibus nocere poſſunt, dum nimium ſtimulant et tuſſim excitant. Nocet etiam omnis valentior exercitatio, animi perturbatio, maxime etiam repletio tum ventriculi, tum inteſtini coli, quibus tumidioribus diaphragmatis motus impeditur. Aluus ſit libera, numquam cohibeatur ſudor, et vitetur, quantum fieri poteſt, ſternutatio et tuſſis. Conuenit vectio in curru, in aëre puro, nec nimis frigido, nec calido, et pro valde imbecillis geſtatio in lectica. Robuſtioribus, vbi ſublatus eſt ſanguinis motus, equitatio. Victus ab initio parcus ſit, a fame propior, ex vegetabilibus, lacte et fructibus horaeis aëre ſiccatis, hordeo et auena. Diligentius omnia obſeruanda ſunt, et ſanguis mittendus ex talo, idque ab initio ſecundo et tertio quoque menſe, ſi homo plenus eſt, et cetera viſcera ei bona ſunt. Etiam interdum cruribus admoueantur cucurbitulae, conciſa prius cute. Si malum ab haemorrhoidum moliminibus profectum eſſe videtur, proſunt hirudines. Summum remedium eſt aëris ſalubritas, quare ab huius mutatione nonnumquam omne praeſidium petendum eſt.

VOMI-

* *

VOMITVS CRVENTVS.

§. 278.

De vomitu cruento, qui ab adſumtis acrioribus, venenis et draſticis medicamentis oritur, et qui cum inflammatione eſt, ſupra diximus. Aliud genus eſt, quod a cauſſis externis, ictu atque vulnere illato, profectum, raro ſanari poteſt, et violentum cum priori vocatur; ſpontaneus vero vomitus dicitur, ſi ſanguis ex dilatatis ruptisque vaſis ſanguiferis in ventriculum effertur et vomitu reiicitur. Differt ab haemoptyſi, in qua ſanguis extuſſitur, non vero vomitu editur. Obſeruatio docuit, in iis, qui ex hoc morbo perierunt, repertas fuiſſe venas, quae ex ventriculo ad lienem deſcendunt, et vaſa breuia dicuntur, ſanguine distentas ruptasque, lienem vero tumidum atque induratum, interdum etiam iecur affectum atque durum.

§. 279.

Vomitus cruentus fere ex iisdem cauſſis, ex quibus haemoptyſis, oritur (§. 274.), maxime a catameniorum et haemorrhoidum ſuppreſſione, et ſi ex his humida corporis, ipſe praeſertim ſanguis, corrumpitur. Dum enim ab humorum acrimonia ſpasmi fiunt, iis ſanguinis motus per vaſa, praecipue per venas, impeditur, vaſa intumeſcunt, et tandem horum extrema et vaſcula e lateribus educta ampliantur et ſanguinem transmittunt. Contingere etiam poteſt, vt haec receptacula rumpantur et ex iis ſanguis feratur. Occaſionem ceteroquin dare poſſunt varia: potus ſpirituoſus, emeticorum abuſus, extremorum refrigerium, ira poſt paſtum, ſi ventriculus cibis valentioribus impletus, tanto magis, ſi haec fiunt tempore, quo catamenia fluunt, et ſi haec ex terrore ſubito ſupprimuntur. In genere notandum eſt, ſi menſtrua et haemorrhoides non recte proueniunt, ſaepe laborare ventriculum, aegrum nauſea, dolore

aliisque ſymptomatibus grauiter affici, idque oriri a ſanguinis congeſtione, vel impedito per hoc viſcus tranſitu, non vero ſemper a cruditatibus aliisque, quae alias ventriculum onerant.

§. 280.

Morbus non ſine periculo eſt, eius tamen minus habet, ſi foeminis accidit ex catameniorum ſuppreſſione. Nam his iterum prouenientibus, raro noxa relinquitur in ventriculo vel liene, quod viris longe frequentius accidere experimentis compertum eſt. Foeminis tamen metus eſt, ne morbus, data occaſione, recrudeſcat, quare hic abſtinentia valde neceſſaria eſt. Si enim ventriculum re quauis onerant, vel ſaltim implent, iterum diſtenduntur vaſa, et facile ſequitur nouum ſanguinis profluuium. Praegnantibus ſi incidit, poſt partum quieſcit. Si frequentior recurrit, vtriusque ſexus aegris periculum cachexiae adfert, quae etiam metuenda eſt iis, quibus quartana vomitu cruento ſoluitur. In acutis vix non ſemper funeſtus eſt, quamvis etiam die critico fiat. Etiam vomitus cruentus ex ſuis cauſſis oritur, ſique febrem habet comitem acutam, tunc vel tardiorem, vel ſeriorem mortem denunciat. Raro accidit, vt ſubito iugulet aegrum. Si ſanguis diutius, vel in conobſtructo liene, vel in ventriculo vaſisque varicoſis, conquieuit, praeſertim ſi is ab acore hypochondriacorum et melancholicorum coactus fuit, oritur vomitus nigrorum. Haec materia nigra, picea, ex parte per aluum effertur. Hoc ſi incidit, vix ſeruari poteſt aeger, maxime ſi id, quod reiicitur, nares offendit, et cadauer olet, ſi accedit macies, debilitas, et ſi aeger ſaepius animo linquitur. Si autem, poſt ſanguinis nigri coacti vomitum aut deiectionem, ſanguis ſincerus, rubicundus, per aluum deſcendit, vix vlla medicina periculum ſubtrahere poteſt.

§. 281.

Curatio parum differt a curatione haemoptoës (§. 276.). Si multum ſanguinis vomitu editur, et homo plethoricus eſt,

eſt, protinus ſanguis detrahi debet ex talo. Aluus ducatur clyſtere molliente et frigido, addito nitro. Ventriculus plerumque omnium rerum impatiens eſt. Dari poteſt infuſum vel decoctum Millefolii, florum Arnicae et Chamomillae cum liquore anodyno. Nec alienum eſt decoctum Myrtillorum et Meſpilorum ſiccatorum. Valentiora tonica et adſtringentia bona haud ſunt, Si vomitus paullulum conquieuit, dari poteſt puluillus ex Coralliis, Conchis citratis, dente Hippopotami, mandibulis Lucii piſcis vel Cornu Cerui ſine igne, addito pauco nitro. Si tamen morbus vehementer vrget, dari etiam poteſt terra Catechu, vel terra ſigillata. Obſeruatio docuit, in foeminis, praecipue grauidis, ſatius eſſe malum tolerare, quam ſanguinem adſtringentibus coërcere.

§. 282.

Vbi omnia placata eſſe videntur, educendus eſt ſanguis et repurgandus ventriculus. Omnium optime hoc fit dato Rhabarbaro cum lapidibus Cancrorum cum acido citri ſaturatis, et addito pauco nitro. Proficit etiam lene digeſtiuum ex liquore Terrae foliatae Tartari, addito ſpiritu nitri dulci. Tandem vero, vbi omnia conquieuiſſe videntur, dari poſſunt ab initio emulſiones ex aquis tonicis, et tandem aliqua paullo efficaciora, veluti Tinctura Vitrioli martis Ludouici ad guttas XXX-XL. Tinctura Coralliorum, eadem circiter doſi, et ſimilia. Quo nouus inſultus auertatur, ante omnia euitanda eſt omnis repletio. Nam ſemper oportet ventriculum contractiorem eſſe, quare aegrum ita eſſe oportet, vt parum alimenti ſimul ſumat, numquam ventriculum oneret. Peſtifera eſt ira, omniſque animi atque ſanguinis commotio. Saepe aluus ducenda eſt lotionibus, nec non Rhabarbaro, Apozemate ex Rhabarbaro, Tamarindis, Manna. Pedum refrigerium omni ſtudio vitandum, eorum autem fricationes et pediluuia vtilia ſunt. Potior cura habenda eſt menſtruorum et haemorrhoidum. Victus neceſſarius eſt tenuis et potio dilu-

tior, minime fermentata. Cibus optimus est ex iusculis, quae ex auena, hordeo, fagopyro parantur, nisi sanguis reiectus acorem spiret, vbi iuscula carnium meliora sunt. Numquam dari debet homini emeticum vel acre purgans. Plurimum proficiunt temperatiores aquae minerales, praesertim si morbus a catameniorum vitio ortus fuit. His etiam, nisi aliquid obstet, lac admisceri potest, praecipue vbi iam tabes imminere videtur. Cum cura et haec adhiberi debent, nec etiam his ventriculus impleatur, vel vomitus cieatur. Vrgente malo pedes, ratione supra exposita, deligari possunt.

VITIA MENSIVM.

§. 283.

Ab his saepius plures grauesque morbi, quibus foeminae conflictantur, nasci solent, et si hae aliis morbis, ex aliis caussis profectis, obnoxiae fiunt, catameniorum vitia saepissime illis superuenire solent. Magnum tamen inter foeminas est discrimen, non solum quoad periodum, sed frequentius quoad sanguinis, qui singulis periodis excernitur, copiam. Illud cum aliis obseruatio docuit, sub coelo frigido puellis iunioribus aliquando, decimum vel duodecimum aetatis annum agentibus, prouenire catamenia. In locis vero septentrionalibus hoc tardius etiam adolescentibus euenire. Apud nos decimo quarto aetatis anno sanguis plerumque fluere incipit, et quadragesimo octauo circiter desinit. In omnibus oportet medentem considerare corporis habitum, consuetudinem aliaque, vt scire possit, quid secundum naturam fiat, et quid praeter naturam sit, atque morbum significet. Puellae autem non raro aegrotant, quibus solito tempore menstrua non proueniunt. Nam si illae sine hoc profluuio recte valent, nihil tentandum est.

Con-

Conqueruntur de languore, lumborum artuumque dolore, respiratione impedita, palpitatione cordis, ventriculi inflatione, nausea, ventris torminibus, insomniis. Facies fit pallida, oculi obscuri fiunt, vrina est tenuis, vel cruda et turbida, et tandem si morbus ingrauescit, praesertim si is medicamentorum ingluuie oppugnatus fuit, nausea, aliis morbis, fluore albo, chlorosi, cacochymia, cachexia, imo et hydrope infestantur, quae deinde mortis periculum ostendunt.

§. 284.

Frequens hoc vitium est plethoricis, et quae pleniori victu vsae corpus non exercent, nec non aliis, quibus ante tempus catamenia medicamentis sic dictis emmenagogis mota fuerunt, quale praematurum profluuium plerumque pertinacior obstructio sequitur. Nam tum a plethora, tum a sanguinis defectu mensium vitia oriri, vsus docuit. Non parum conferunt occulta Veneris desideria, amor et moeror. Ex ceteris caussis potiores sunt ingluuies, vel, qua nonnumquam laborant, Pica, et si puellae ventriculum valentioribus alimentis, pane calido, similibusque glutinosis vel alienis, creta, carbonibus, onerant. Acida etiam, veluti acetaria, fermentescentia, aromata, idem efficiunt. Tanto magis haec nocent, si vel imminentibus, vel fluentibus catameniis sumuntur. Pedum et genitalium refrigeria, otium torpidum, parcior potus, vita sedentaria, maxime si varium opus perficientes corpus inclinant et abdomen comprimunt, caussis accenseri debent. Multum etiam nocent arctiores, quibus amiciuntur, thoraces. Raro puellae atretae sunt, quibus scalpelli opera necessaria est, de quo vitio Chirurgia videnda est. Mala etiam esse potest ipsius vteri conformatio.

§. 285.

Curatio caussis accommodanda est. Nam medicamentis emmenagogis sine discrimine datis et spes frustratur, et morbus pertinacior redditur, vt etiam plura alia incommoda

moda ex iis nafcantur. Nec femper proficiunt fanguinis miffiones, quibus etiam puellae, propter alibi dicta (§. 265.), non tam cito adfuefieri debent. Praecipue nocet fanguinis praematura detractio corporibus tenuioribus, imbecillis et fimul raris. Animus ad ipfa, quibus puella vexatur, fymptomata aduertendus eft. Nam quae e catameniorum moliminibus proficifcuntur, plerumque certo tempore exafperantur reuertunturque. Et illo potiffimum tempore aliquid moliri poteft Medicus. Si enim illo tempore vehementior fanguinis motus eft, et quafi quaedam febricula, cum lumborum et capitis dolore, abftinentia et quiete opus eft. Medicamenta cum his vel nulla danda funt, vel pauca et non alia, quam temperantia, veluti pulueres ex arcano duplicato, nitro, conchis citratis. Si vero puella phlegmatica eft, et illa non tam febricula auctoque aeftu, quam fpafmis vexatur, conueniunt Pilulae Becheri. Nec in his aliena funt fic dicta emmenagoga, Effentia Abfynthii, Pimpinellae albae, Vincetoxici, Corticum aurantiorum, Myrrhae, Croci; Elixir proprietatis, Elixir vterinum Crollii et fimilia. Non nimium tamen his calidis infiftendum eft, et neceffe eft prius repurgatas effe primas vias. Illo tempore adhiberi poffunt frictiones pedum cum linteis afperioribus, pediluuia, fotus genitalibus admiffi, et alia, quibus fanguis ad inferiora et genitalia euocatur.

§. 286.

Poftquam vero omnia conquieuerunt, tunc, quamuis menftrua non prouenerunt, non medicamentis pugnandum, fed abftinentia vtendum eft, et corporis moderata exercitatione, donec poft quartam hebdomadem iterum illa fymptomata fentiat aegra. Vbi autem ex aliis intelligitur, lentos vifcidosque effe humores, vel pituitam in ventriculum et duodenum effe contractam, proficiunt infufa, alibi laudata, per epicrafin purgantia, quae parari poffunt ex radice Ariftolochiae, Angelicae, Gentianae rubrae, Ari, Cyperi rotundi, Pimpinellae albae; ex herbis Matricariae, Meliffae,

Meliſſae, Menthae, Rutae, Abrotani, Sabinae, Rosmarini; ſummitatibus Centaurii minoris, et Abſynthii; ſemine Foeniculi, Aniſi, Carui, baccis Iuniperi; cortice Winterano, Aurantiorum, addito Rhabarbaro, Senna, fibris Ellebori nigri, vel Agarico in petia ligato. Sedulo tamen proſpiciendum, ne his valentioribus vtamur in foeminis imbecillis et valde teneris, quibus maior ſanguinis mobilitas eſt. His proficiunt aquae minerales et acidulae, quibus etiam lac admiſceri poteſt. Interdum dari poſſunt cum his diluentibus Pilulae Stahlii. Plurimum proficiunt Thermae Carolinae. Aliis, quibus corpus valde rarum et partium ſolidarum magna imbecillitas et atonia eſt, conueniunt interdum martialia, quae ideo emmenagogis adnumerantur: Tinctura Vitrioli Martis Ludouici, Tinctura Martis helleborata Wedelii, Tinctura Martis cum ſucco pomorum Borsdorfianorum, ipſa limatura martis. Haec aliena ſunt, vbi fibrae rigidae ſunt, ſanguis abundat, vel vbi corpus vitiato humore abundat. Plurimum vero proficiunt, ſi poſt graues haemorrhagias menſtrua deficiunt, corpus autem prius iurulentis diluentibusque impletum fuit. His omnibus accommodandus victus eſt, vt eo tempore, quo molimina percipiuntur, puella ab omnibus, quae ventriculum onerare vel offendere et ſpasmos excitare poſſunt, abſtineat. Plurimum etiam confert corporis exercitatio, praecipue ſaltatio. Peſſimum vitium eſt mala conformatio vteri.

MENSIVM SVPPRESSIO.

§. 287.

Catamenia naturaliter nec grauidis, nec lactantibus proueniunt; nec tamen hoc perpetuum eſt. Etiam poſt partum, poſt magnas euacuationes et venaeſectionem, poſt

diuturnos morbos, interdum catamenia per plures hebdomades desiderantur. Nec semper, si menstrua deficiunt, propterea mulier aegrotat. Saepe sine his satis bene valent foeminae, quae vlcera chronica, praesertim in cruribus, habent. Nec in his quicquam moliendum est. Verae autem suppressionis caussae variae sunt, quibus aptanda curatio est. Si oritur a defectu humorum, tolerari debet, et dandus est victus laudabilis, iu..lentus, praecipue iuscula cum herbis recentibus et radicibus Apii, Petroselini, Cichorei et similibus decocta. In nonnullis vero Plethora est sine cacochymia, id quod ex Plethorae signis et corporis habitu intelligitur. His proficit sanguinis missio ex talo, quae medio, inter duas mensium periodos, tempore suscipienda est. Simul aluus lenioribus ducatur, veluti Tamarindis, Passulis, Manna, Cremore Tartari, foliis Sennae. Cum his pulueres ex nitro, arcano duplicato, conchis cum acido citri praeparatis, conueniunt. Plerumque nihil magis proficit, quam potus diluens aquosus, aquae minerales, quae etiam potioni praestari queunt. Eadem medendi ratio quandoque necessaria est foeminis valde robustis et exercitatis, et quae corpore adstricto sunt, quibus sanguis propter nimium solidorum robur et exercitationem valde coactus est. Etiam his multum proficiunt balnea ex aqua dulci, vel ex decocto emollientium, quae minime calida esse oportet. Quibus humores viscidi sunt et lenti, quae colore pallido sunt, quae corpus satis non exercent, somno indulgent, et quibus pulsus debilis est, iis conducunt emmenagoga. Praemitti debent purgationes ex massa Pilularum de Succino Cratonis, Extracto panchymagogo Crollii, Mercurio dulci, Resina Ialappae, Diagrydio. Deinde dari debent infusa vel decocta ex supra dictis emmenagogis (§. 286.), quorum decoctorum aliquot vnciae bis per diem epotari, ante cubitum vero sumi possunt Pilulae Stahlii. Optime his proficiunt Infusa per epicrasin laxantia. In his omnibus vero curationibus duo potissimum notanda sunt, vt primo semper a lenioribus incipiamus, et vt omnia accommodemus periodo men-

menſtruorum. Quare, ſi quid moliendum eſt, illud potiſſimum eo tempore, quo catamenia fluere ſolita erant, fieri oportet. Plurimum proficit, praeſertim in corporibus pituita redundantibus, corporis exercitatio et frictio pedum cum linteis calidis. Multi etiam vſus ſunt pediluuia.

§. 288.

Si catamenia ſubito terrore fuerunt repreſſa, quandoque vehementiora ſymptomata oriuntur. Si haec vehementer vrgent, venaeſectio neceſſaria eſt in pede et frictio pedum. Dari debent antiſpaſmodica, nitrum, cinnabaris, et cum his Pilulae iſtae (§. 287.). Optime Pilularum ſcrupulus, cum nitri granis decem, ſoluitur in vino vel aqua meliſſae et protinus aegrae propinatur. Multum iuuant pedum frictiones et pediluuia. Interdum, ſi accidit paſſio hyſterica, proficit opiatum, Laudanum liquidum Sydenhamii ad guttas x. xv. vel Laudanum opiatum, cuius gr. j. commode admiſcetur illis pilulis, quibus etiam adiici poteſt Extractum Caſtorei. Nam opiata etiam emmenagoga eſſe poſſunt, ſi menſtrua a concitatioribus ſpaſmis ſupprimuntur. Si ex frigore catamenia repreſſa fuerunt, adhibenda ſunt pediluuia, immo ſemicupia et balnea, cum frictione partium inferiorum; ſi vehementiora vrgent ſymptomata, quandoque neceſſaria eſt venaeſectio.

MENSTRVA NON BONI COLORIS.

§. 289.

Non aliam fere curationem poſtulant catamenia, quae non boni coloris ſunt. Si ſanguis, qui excernitur, nigricans eſt, et fere aduſtus, metuendum eſt, ne ſanguinis craſſitudo et illa diatheſis oriatur, quam vulgo ad atram bilem

lem referunt. Plerumque ex parciori potu nascitur. Diluentia imperanda sunt, atque egregie proficiunt aquae minerales, quae quum variae sint, corporibus, quorum diuersus admodum habitus est, accommodari oportet. Vbi vero sanguis pallidus est, et pituita abundat, videndum, num fluor albus accedat, de quo seorsim dicendum est. Saepissime a spastica contractione vteri non sincerus, sed dilutior sanguis et pallidus profluit, vbi adhibenda, quae spasmos atque horum caussas tollunt. Non paucis proficiunt balnea, fomenta genitalibus admissa, et alia iam supra proposita. Interdum spasmi oriuntur a ventriculo, quem pituita vel alia mala materia infestauit, vel foemina hysterico morbo obnoxia est. Si vero sanguis pituita abundat, proficiunt illa infusa per epicrasin laxantia. Thermae et Acidulae valentiores diu potandae, cum subinde datis Pilulis Stahlianis. Thermae etiam extrinsecus adhibitae, veluti Toeplicenses, et si harum copia non datur, balnea ex aqua fluuiatili, multum prodesse solent, potissimum post finitum aquarum mineralium potum. Omnibus accommodandus est victus, et caueant sibi foeminae, ne tempore, quo catamenia instant vel proueniunt, ventriculum onerent, quo tempore etiam alia, quae in rerum non-naturalium vsu committi solent, prae ceteris animi perturbationes, magnam nocendi potestatem habent.

SANGVINIS NIMIVM PROFLVVIVM MENSTRVVM.

§. 290.

Raro menstrua modum excedunt. Nam multa differentia inter foeminas est, et pluribus, quibus viscera integra sunt, singulis mensibus magna vis sanguinis cum euphoria profluit. In his, si sanguis supprimitur, maiora pericula

ricula oriri necesse est. Igitur non semper fides habenda foeminis, quibus hoc profluuium molestum est, et saepe de eo vt nimio conqueruntur. Considerari debet corporis habitus, et num profusionem sequatur imbecillitas vel alius morbus. Nec ignorari potest, post suppressa per aliquot menses catamenia, id quod post partum aliasque occasiones fieri solet, saepe sanguinem copiosiorem fluere, et hoc etiam tolerandum esse. Si vero sanguis cum impetu erumpit, atque ex hac profusione periculum imminet, vel si, hoc profluuio per plures dies perseuerante, foemina valde debilitatur, videndae sunt caussae. Id enim quandoque oritur a vini iunioris et meracioris abusu, a victu aromatico, a vehementi corporis exercitatione, ab iracundia, terrore, ab abusu emmenagogorum calidorum. Pessimum est, si vel in ipso vtero, vel in aliis visceribus abdominis, qua parte vel tumor, vel scirrhus est, et ob hunc humorum circuitus turbatur. Scirrhus vteri ex frequentioribus caussis est. Ex hac profusione metus oritur cacochymiae, cachexiae, hydropis et hecticae.

§. 291.

Etiam aduersus hoc profluuium proficiunt temperantia, non raro nocent adstringentia. Si foeminae id metuunt, ante catameniorum periodum aluus liberanda est lotionibus emollientibus fere frigidis, aqua etiam simplici, addito nitro, in aluum immissa. Praeter enemata aluus etiam, antequam catamenia proueniunt, duci potest Apozemate ex decocto Tamarindorum, Passularum minorum, Manna, Cremore Tartari. Cum his dari possunt puluERes temperantes ex nitro et coralliis, atque cum his alibi propositae emulsiones cum nitro. Si foemina valde plena et plethorica est, paucus sanguis ex brachio detrahi potest. Ante omnia necessaria est quies, et aegra supina iaceat in lectulo, coxis elatioribus, ita, vt eam nec lux, nec strepitus, nec nimius calor offendere possit. Animi tranquillitas valde necessaria est. Sunt, qui hoc casu Pilulas Becheri plurimum extol-

extollunt, quae interdum salubres sunt, si haemorrhagia oritur a retenta aliqua parte placentae in praegresso partu vel abortu, et si intestinum rectum fecibus repletum est; sed alia eccoprotica tutiora sunt. Interdum his foeminis, quibus tales profusiones frequentiores sunt, hectica imminere videtur. His sollicite imperanda est quies, aptusque victus et regimen. Necesse est, vt tales per longum tempus lac asininum, vel solum, vel cum aqua Selterana potent, cum quibus possunt balneis vti frigidioribus ex lacte. Plurimum foeminis nocent thoraces aliaeque vestes adstrictiores. Si ventriculus id tolerare potest, potioni praestanda est aqua frigida fontana. Tempore vero, quo sanguis cum impetu effertur, bibat foemina decoctum Tartari crudi cum succo citri. Ceterum ea seruanda sunt, quae dicta fuerunt de haemorrhagia in genere.

ABORTVS.

§. 292.

In hoc etiam maximum periculum est ex sanguinis profusione. Dicitur vero abortus exclusio foetus nondum maturi, per spasmos vteri et musculorum abdominalium, quibus spasmis diducitur ab vtero placenta, et aperitur orificium internum vteri. Auulsa placenta, ex dilatatis vteri vasculis sanguis cum impetu profluit, quae profusio vix supprimitur, antequam excluso partu vterus contrahi potest. Foemina abortum fecisse dicitur ab altero circiter gestationis mense ad finem sexti vsque mensis. Vltimis mensibus partus praecox adpellatur. Quum menstrua etiam interdum in grauidis proueniant, necesse est, eorum profluuium ab ea profusione distingui, quae in abortu fieri solet. Discrimen vero est in modo ipsius sanguinis, in caussa et periodo menstrua. Abortus fieri solet cum doloribus, qui similes sunt

ſunt iis, qui in partu ſunt. Praeter haec menſtrua grauidarum ex vagina proueniunt, non ex vtero, quum os vteri his fluentibus clauſum ſit, quod, vbi abortus imminet, aperitur. Hoc vero manus obſtetricia tactu experiri poteſt. Ceteroquin abortum imminere oſtendunt dolores vagi in abdomine, et illae etiam notae, quae partum in vtero obiiſſe oſtendunt. Nam mortuus partus interdum per plures dies atque etiam hebdomadas in vtero relinquitur. Sunt illae notae, inſolitum pondus, quod etiam mutato ſitu voluitur, languor, facies lurida, mammarum macies et extenuatio, et ſi foemina nullum foetus motum percipit, et aliquando inhorret. Ipſe abortus, ſeu illud, quod ex vtero eiicitur, aliquando molam repraeſentare poteſt. Nam ſubinde accidit, vt carnoſa eiusmodi moles excludatur, quae vero intus embryonem continet, id quod incidere poteſt, ſi ſanguis, ex minore parte auulſae placentae fluens, vteri ſe contrahentis preſſione denſatur atque coagitatur. A ſecundo ad quartum vsque menſem abortus frequentiores eſſe, experimentis compertum eſt.

§. 293.

Quod ad cauſſas attinet, deprehendimus abortum frequentiorem eſſe foeminis imbecillis, plethoricis, hyſtericis, gulae, Veneri aliisque voluptatibus deditis, vel animo concitatioribus. Quidquid igitur in his vel ipſum vterum, vel muſculos abdominis, vel genus neruoſum in vniuerſo corpore, et maxime neruum intercoſtalem in abdomine vehementer irritat, illud abortui occaſionem dare poteſt. Igitur abortus fit ex terrore, ira, aliisque vehementioribus animi perturbationibus, ex plethora, praeſertim ſi illa commota eſt, ex alui obſtructione diuturna, quoniam vterus, inteſtino recto incumbens, hoc male affecto etiam irritatur. Idem accidit ex medicamentis purgantibus acrioribus, dyſenteria, diarrhoea, praeterea ex abuſu medicamentorum calidorum, eorum etiam, quae aliquando aduerſus abortum laudantur, quibus omnibus ſanguis vehementius

mentius cietur. Abortus etiam contingit, si abdomen valde premitur, vel thoracibus arctioribus vestitur, praecipue si foeminae cum his altioribus calceamentis incedunt, et si abdomen casu ab alto, ictu illato, aliisque externis iniuriis laeditur, vel si corpus vomitu, saltatione, saltu, sternutatione, tussi, clamore, vectione super loca asperiora, aliisque vehementius concutitur, si corpus repente inclinatur, vel brachium nimium extenditur. Accidit hoc etiam ex fortiori nixu, dum pondus tollunt, vel aluum siccam deponunt, nec non ex aliis morbis, ex febribus acutis vel intermittentibus, ex haemorrhagia, vel casu, vel ex vulnere orta, ex defectu virium et nephritide, colica et similibus, nec non ex venenis. Foeminae aetate prouectiores aeque ac valde iuniores huic malo obnoxiae sunt. Priores propter fibrarum omnium rigiditatem, reliquae propter imbecillitatem. Sic etiam valde tenues aeque ac valde obesae, si vtero gerunt, periclitantur. Nec ignorari oportet, foeminas, quae semel abortum passae sunt, eidem iisdem fere mensibus obnoxias fieri. Saepe aliquid conferre potest vmbilici breuitas, et si is circa caput foetus vel aliquod eius membrum circumuolutus est.

§. 294.

Numquam sine periculo est abortus, maximus tamen metus est propter sanguinis profusionem. Optime is auertitur, si illae occasiones, de quibus mox dixi (§. 293.), vitantur, si plethoricis medio gestationis tempore, immo etiam, si id necessarium videtur, ante hoc tempus sanguis mittitur, et si aluus frequentius Rhabarbaro et Manna ducitur. — Multum etiam proficit, cum victu idoneo, quotidiana et corpori accommodata exercitatio.

§. 295.

Si vero abortus imminet, et aegra spasticos dolores, cum his vero adhuc ipsius partus motum sentit, atque sanguis ex genitalibus effertur, protinus imperanda est quies. Iaceat supina, coxis elatioribus, ita tamen, vt nec ex hoc situ, nec

nec ex nimio calore incommodum ſentiat. Si valde plethorica eſt, et non niſi paucus ſanguis effertur, vel etiam ſi vehementior animi et corporis commotio praeceſſit, mox mittendus eſt ſanguis ex brachio. Quantitas mittendi ſanguinis ex ipſius aegrae habitu et ſanguinis per genitalia profluuio aeſtimari debet. In aluum immitti poteſt, praecipue ſi illa adſtricta fuit, lac, vel decoctum emolliens, lene, tepidum, frigidum potius, quam nimis calidum, addito pauco nitro, ſaccharo, vel melle, et oleo leniente. Cum his dari poſſunt pulueres temperantes atque tonici. Potioni praeſtanda eſt ptiſana ex hordeo vel decocto Tartari cum ſucco Citri, nec non cum gelatinis, quibus admixti ſunt ſucci acidi; vehementiora vero adſtringentia fere aliena ſunt. Vbi his ſanguinis profluuium conquieuit, dari debent iuſcula cum acetoſa vel ſucco Citri, quae ea ratione offerenda ſunt, ac alibi dixi (§. 136. 186. 190.). Per plures vero dies quies et regimen neceſſaria ſunt. Non vero ſanguis fluere deſinit, ſi is coactus os vteri internum praecludit, qui vero mox cum impetu iterum erumpit, quare quietem diutius ſeruari neceſſe eſt. Si cum magno periculo ruit ſanguis, etiam artus ea ratione, quam ſupra propoſuimus, deligari poſſunt. Nec etiam alienum eſt epithemata frigida, aceto vel oxycrato madefacta, lumbis et inguinibus imponi, quae vbi incaluerunt, remoueri oportet.

§. 296.

Si vero foetum mortuum eſſe quaedam indicia ſignificant, maxime, ſi foemina ante haemorrhagiam inhorruit, ſi abdomen mutatum eſt, et quaſi pendulum factum, ſi aegra ab aliquo tempore non infantis motum, ſed pondus quoddam in abdomine ſentit, ſi mammae emacuerunt, cum colore faciei lurido, tunc potius allaborandum eſt, vt foetus excludatur, quare ea, quae in partu fiunt, fieri debent; aduerſus profuſionem ſanguinis vero ſola temperantia adhibenda ſunt.

§. 297.

Eſt aliud genus haemorrhagiae, quod quandoque cum partu maturo accidere poteſt. Sanguis maximo cum impetu ex vtero effertur, antequam foetus os internum occupat. Oritur haec vel ab auulſa placenta, id quod ex omnibus illis cauſſis, ex quibus abortum fieri poſſe diximus (§. 292.), accidere poteſt, vel foetus vmbilico irretitus, dum deſcendit, placentam deducit. Inter rariores caſus eſt, ſi placenta non vteri fundo, ſed eius ori interno inhaereſcit, et dum os vteri internum ſpaſmis ampliatur, diducitur, dilaceratur atque ſanguinem fundit. Hoc vltimum tactu cognoſcere poteſt manus obſtetricia, ſi, dum ſanguis cum impetu et periculo ruit, digito nec foetus, nec eius humore diſtenta et aquis turgida membrana, ſed corpus aliquod molle rarumque, quale placentam eſſe nouimus, occurrit. In hoc caſu, qui fere deſperatus eſt, nihil proficiunt medicamenta, et minime diſtans curatio, per manus obſtetricis operam, requiritur. Demittenda protinus eſt manus, perrumpenda etiam placenta ipſaque, qua partus comprehenditur, membrana, et is conquiſitis pedibus extrahendus eſt. Si etiam os vteri apertum non eſt, illud vi aperiri oportet, inſerto vnctae manus digito indice, et demiſſis poſt etiam aliis digitis, donec tota manus intus eſſe poſſit. Etiam dum ſic digitis afficitur irritaturque os vteri internum, ſpaſmi excitantur, quibus illud aperitur, excluſio etiam iuuatur acceleraturque.

LOCHIORVM FLVXVS.

§. 298.

Lochiorum nomine ſignificatur ille humor, qui poſt partum ex dilatatis vteri vaſis, dum is ſi vterus ſe contrahit, et ad naturalem habitum reuertit, exprimitur. A primis

mis poſt partum diebus ſanguis ſincerus, ab initio multus, poſt vero paucus, tandem magis pallidus, et ſub finem humor viſcidus ac gelatinoſus, male plerumque olens, profluit. Primo die poſt partum ſaepe ſanguis per moram in vtero concretus excernitur, id quod in iis, quae olim partum iam ediderunt, continuatis vehementioribus doloribus, *(Nachwehen)*, fieri ſolet. Maxima tamen in foeminis varietas eſt. Nam, quibus menſes abundantiores eſſe ſolent, iis etiam lochia diutius et maiori in copia profluunt. Quae vero in partu magna ſanguinis profuſione exhauſtae ſunt, illis lochia pauciora eſſe ſolent. Lochia etiam copioſa feruntur iis, quarum vtero placenta pertinacius inhaeſit, et vi fuit auellenda. Neceſſe etiam eſt, vt Lochia magis fluant iis, quae lac reprimunt et infantem non alunt. Si recte exeunt lochia, ſola quies neceſſaria eſt, et regimen; aliena ſunt omnia medicamenta. Si vero ſanguis cum periculo ruit, placentae pars in vtero relicta eſt, qua vterus impeditur, quo minus ſe contrahere poſſit. Medici igitur officium eſt, qui puerperae curam habet, vt diligenter inſpiciat ſecundam. Etiam lochia quandoque immoderatius fluunt foeminis tenuioribus valde imbecillis, viribus defectis, nec non aliis, quibus ſub partu medicamenta cardiaca, vel alia ad ciendos dolores, data fuerunt, quae citius, quam par eſt, partum laborioſis nixibus adiuturae, ex iis, vel etiam ex vino, quo ſe ingurgitarunt, incaleſcunt. Non parum conferunt animi pathemata, perturbationes, nimius calor, alui obſtructio.

§. 299.

Si Medicus certus eſt, aliquid placentae in vtero relictum fuiſſe, et ſi vterus iam iterum contractus eſt, ſanguis vero cum impetu et cum aliquo periculo fluit, ſeruanda eſt quies, danda ſunt temperantia, et cum his Pilulae Stahlianae. Dari etiam poſſunt decocta florum Chamomillae ex cereuiſia, cum oleo amygdalarum dulcium recenti non rancido. Si aluus ſub partu non fuit ſoluta, ante omnia ad-

hiberi debent lotiones ex decocto emollientium, vel auenae excorticatae, cui adiiciatur oleum modo dictum cum pauco ſale. Lotiones non calidas eſſe oportet, ſed frigidiuſculas. Omnia ſimul adhibenda, quae in vrgente haemorrhagia praecepimus. Iterari poſſunt modo dictae Pilulae. Aliena ſunt omnia valentiora pellentia, quae haemorrhagiam augent, vel vteri inflammationem relinquunt.

§. 300.

Longe frequentius incidit, vt lochia deficiant, id quod tanto magis metuendum eſt, ſi hoc protinus poſt partum et repente a cauſſa etiam repentina incidit. Hoc enim fieri poteſt ex partu difficili, ſi vterus manu obſtetricia violatus, vel valde vexatus fuit, et ob id ille, et praecipue os internum, intumuit, vel ſi protinus poſt partum in vterum illapſus eſt aër frigidus. Nam ſub partu, quam primum foemina foetum enixa eſt, genitalia linteo calido contegi debent. Etiam lochia ſiſtuntur, ſi foemina debilis citius, quam par eſt, ex lectulo ſurgit, et genitalia aëri exponit. Plurimum etiam nocet, primis poſt partum diebus, potus frigidus et fermenteſcens, inprimis cereuiſia et ipſum, quod ſanguinem mouet et inflammationem excitat, vinum. Magnam nocendi facultatem habent etiam in hoc profluuio animi pathemata, prae ceteris terror atque ira. Ceteroquin plurimum confert plethora, et ſi plethoricis ſanguis ante partum non fuit detractus. Saepe etiam hoc efficiunt varii generis medicamenta, quocumque ſub titulo, vel in partu, vel poſt partum data. Faſcia, qua abdomen poſt partum deligatur, ſi vel nimis adſtricta eſt, vel nimis laxa, id efficere poteſt.

§. 301.

Ex lochiorum obſtructione ſaepe maxima ſequuntur pericula, dolores cum tenſione abdominis, huiusque tumor et durities, alui obſtructio, anxietas praecordiorum, languor, nauſea, vomitus, animi deliquium, frequentiſſime etiam

febris

febris continua et exanthematica, vteri inflammatio. Interdum relinquuntur morbi chronici, melancholia, phantasia corrupta, mania, &c. Saepe in vtero, si eius interior pars inflammata fuit, et inflammatio suppuratione finitur, manent vlcera, quae magis et magis cacoëthea fiunt, ex quibus post mala sanies sine intermissione effluit. Vterus etiam ex inflammatione scirrhosus fit; scirrhus vero non raro in verum carcinoma mutatur. Si lochiorum suppressionem spastici morbi sequuntur, illi tolerabiliores fiunt, quam si accedit febris, et vteri inflammatio, quae, si paullo profundior est, raro feliciter cedit.

§. 302.

Si lochiorum suppressio est sine febre, protinus danda sunt diluentia, quibus sanguis mobilior redditur, et vasa magis aperiuntur, sanguis vero concretus ex vtero expellitur. In hoc casu proficiunt illa iuscula tenuiora pullorum cum oleo amygdalarum dulcium, nec non decoctum florum Chamomillae, et alia similia. Cum his diluentibus dari possunt saepe laudatae Pilulae, vel quoque Apozemata laxantia ex decocto Rhabarbari, Cremoris Tartari, Tamarindorum. Euitentur dulcia; Manna, si adiicitur, oportet illam recentem esse. Si lochia fluere incipiunt, leniore stimulo opus est, veluti Essentia carminatiua cum liquore anodyno. Foeminis autem, quae corpore adstricto sunt, magis prosunt lubricantia, v. g. oleum amygdalarum dulcium cum iusculo calido. Si abdomen tumet et durum est, imponi potest cataplasma, quod componitur ex emollientibus, additis carminatiuis ex lacte decoctis. Vel parari possunt cataplasmata ex pane mellito (germanice *Pfefferkuchen*) cum aqua, addito pauco vino. Etiam conducunt olea emollientia, additis paucioribus carminatiuis. Omnia, quae imponuntur, nec calida, nec frigida esse oportet. Si, his omnibus frustra adhibitis, lochia non fluunt, sanguis mitti potest ex talo. Rarius reperiuntur foeminae, quibus naturale est, vt nulla vel pauca admodum lochia fluant.

§. 303.

Haec vero plerumque aliena sunt, si lochiorum defectus cum febre est, id quod pulsus et alia signa ostendunt. His prosunt temperantia, potiuncula ex aquis destillatis Melissae, corticum Aurantiorum. Si mulier dulcia aduersatur, dari possunt pulueres ex lapidibus Cancrorum cum acido Citri, additis paucioribus granis nitri et cinnabaris, qui pulueres etiam sumi possunt ex aqua Melissae sine vino, et aqua corticum Aurantiorum. Cum his vero necessarium est, vt aluus aperta sit, quare ducenda est clystere emolliente, vel leni aliquo suppositorio, veluti globulo moschato. Dari cum his debent diluentia, ptisana ex radice Scorzonerae, Hordeo excorticato, Auena excorticata, addito Syrupo corticum Aurantiorum. Si lochia fluere incipiunt, proficit infusum aquosum ex floribus Chamomillae, Chaerephylli, corticibus Aurantiorum, semine Foeniculi, quibus sanguis coactus expellitur. Nec contemnendum est decoctum florum Chamomillae. Vbi febris se paullulum remisit et lochia fluunt, dari possunt Pilulae Stahlianae, addito nitro. Post aliquod tempus iis, quibus lochia non satis prouenerunt, dari potest infusum per epicrasin laxans.

§. 304.

Saepe multa controuersia est de sanguinis missione. Illa prodest, si foeminae plethoricae nullus sanguis ante partum fuit detractus, et si cum ipso partu non magnum fuit sanguinis profluuium. Maxime vero considerari debet tempus. Nam quae breui post partum saluberrima est, nocere potest, et mortem maturare, si iam febris inualuit. Nam vteri inflammatio soluitur vel catameniorum profluuio, vel orta in eius parte interiore suppuratione, vel facta metastasi, per purpuram in cute ortam. Si tardius mittitur sanguis, saepe turbatur et suppuratio et purpura. Sanguis, si is protinus post partum mittitur, plurimum pro viribus aegrae detrahi debet.

HAE-

* *

HAEMORRHOIDVM FLVXVS.

§. 305.

De Haemorrhoidibus multa inter Medicos controuersia est. Obseruatio docuit, iis fluentibus corpus a variis grauissimisque morbis tutum praestari, plures etiam magnos morbos iisdem solui; e contra vero, si haemorrhoides internis externisque reprimuntur, graues, immo funestas valetudines nasci. Sed tamen hoc non perpetuum est, et docente id etiam obseruatione, hoc profluuium non semper criticum, sed saepe symptomaticum esse solet, quod a fecibus induratis, in intestino recto haerentibus, a viscerum abdominis obstructione, et impedito sanguinis circuitu, a spasmis ortum, corpus imbecillum reddit et aliis morbis obnoxium, immo aegrum interdum celerius praecipitat.

§. 306.

Est vero haemorrhoidum magna diuersitas. Discrimen inter internas et externas docet Anatome. Arteriae enim haemorrhoidales internae oriuntur a mesaraica inferiori, et venae his respondentes pertinent in venam portae, quandoque in ramum sinistrum seu splenicum, interdum in ipsam commissuram vel angulum. Arteriae haemorrhoidales externae oriuntur ex iliaca interna, quae alias epigastrica vocatur, quibus respondent venae, quae ideo ad venam cauam pertinent. Plerumque sanguis ex internis fertur, raro ex externis, quae vero longe frequentius, quam internae, intumescunt. Ex anatomicis repeti oportet, ex arteriis haemorrhoidalibus in intestini lacunis mucum secerni, quo aluus lubricatur. Vasa haemorrhoidalia, praecipue venae, multa mollique pinguedine comprehenduntur, quae, dum illae sanguine plenae intumescunt, iis cedit, et quae vaso-

rum tunicas multum laxat atque infirmat. Hoc, et ſitum corporis erectum, ac difficiliorem ſanguinis per venas reditum conſideranti, ratio apparet, cur haemorrhoidum tumores adeo frequentes ſunt, et ex leui data occaſione naſcuntur. Nonnumquam, loco haemorrhoidum, albus tenaciorque mucus ex internis excernitur cum leuamine. Vocant nonnulli *haemorrhoides albas.*

§. 307.

Salutares plerumque ſunt haemorrhoides, quae anno circiter xxxmo fluere incipiunt. Si pueris proueniunt, plerumque adoleſcente aetate iterum conquieſcunt et varias valetudines relinquunt. Salubriores ſunt, quae certam periodum ſeruant, quam vagae. Illa vero periodus varia eſt. Nonnullis ſexto quoque menſe, aliis ſingulis menſibus recurrunt. Sunt, quibus hoc profluuium fere perpetuum eſt. Nec foeminae iis deſtituuntur, quibus frequentiores ſunt coecae, quam fluentes. Prae ceteris eis obnoxiae fiunt grauidae et parturientes, quippe quibus ab vtero venae hypogaſtricae comprimuntur, et quibus ſub vehementioribus in partu nixibus capitula venarum intumeſcunt. Peſſimus eſt mos obſtetricantium, ſi digito in anum demiſſo os coccygis deprimunt, vt partui exitus detur. Sic enim vexatum inteſtinum intumeſcit inflammaturque, in quo illae haemorrhoidales venae attolluntur, quae quaſi capitula prominent et conſpicuae fiunt. Quibusdam haemorrhoides cum catameniis fluunt, pluribus vero ſingulis menſibus poſt catamenia, nec non poſtquam catamenia per aetatem ceſſauerunt, hoc incidit. Ex viris haemorrhoidibus obnoxii ſunt plethorici maxime, quibus ſanguis ater craſſusque eſt, ita, vt propterea is difficilius per abdominis viſcera circuire poſſit. Plurimum confert vita ſedentaria, hypochondriorum compreſſio, aluus ſicca, liberalior vini, praecipue recentis valentiorisque, potus, Veneris et aphrodiſiacorum abuſus, victus cum aromate, allio, cepis, purgantia, et ex his prae ceteris aloë et elleborus, abuſus Pilularum Becheri et Stahlii,

Stahlii, frequens vſus diureticorum, ex quibus, et ex ipſa gonorrhoea maligna, praecipue ſi purgantibus curatur, ſaepe haemorrhoides coecae concitantur. Equites et Rhedarios, qui dum equo vel rheda vehuntur, valde ſuccutiuntur, haemorrhoidibus laborare, obſeruatio docuit.

§. 308.

Quibus haemorrhoides criticae fluunt, illos oportet idem regimen ſeruare, quod foeminis, quibus menſtrua proueniunt, neceſſarium eſt. Euitanda eſt omnis medicatio, abſtinendum ab omnibus, quibus ventriculus onerari poteſt, vel ſanguis citari. Nocent, cum Venere, animi perturbationes, extremorum refrigeria, vehementior exercitatio. Videndum, vt aluus libera ſit, quae etiam lenioribus, Manna, Tamarindis et ſimilibus, non vero aloëticis, ſolui debet.

§. 309.

Raro haemorrhoides ſanguinem ita fundunt, vt ex profluuio metus eſſe poſſit. Id vero magis ex aegri debilitate, quam ſanguinis modo aeſtimari debet. Semper enim conſiderandus eſt in homine corporis habitus, victus, temperamentum. Si poſt diuturnas valetudines haemorrhoides proueniunt, etiam illud verum eſſe deprehenditur, nihil, quod paucum eſt, eſſe criticum. Tunc demum fluxus ſuſpectus eſt, vbi magnam et indies creſcentem imbecillitatem adfert, et ſi ex eo cachexia imminet. Si cachecticis fluere incipiunt, ab initio leuamen afferre videntur, breui vero aegrum ſanguine et viribus exhauriunt. Nimia ex haemorrhoidibus profuſio interdum deprehenditur in corporibus adſtrictis, ex vini, Veneris, exercitationis, aloëticorum abuſu, interdum ex pertinaciori alui obſtructione.

§. 310.

Aeque periculoſum eſt, haemorrhoides, ac menſtrua, repente ſupprimi, quare et in hac haemorrhagia abſtinentia et quies prae aliis omnibus proficiunt. Aluus ſi adſtricta

 eſt,

est, liberari debet a fecibus vel induratis, vel etiam acrioribus, medicamentis minus valentibus. Immittendae in aluum sunt lotiones ex lacte, in quo coquantur emollientia, addito vitello oui et oleo liliorum alborum recenti, minime rancido. Etiam conducunt Apozemata antiphlogistica. Vbi magna acrimonia est, et ex hac stimulus in intestino recto, dari potest Rhabarbarum in puluere, additis terreis et paucioribus granis nitri. Si aluus soluta fuit, dari possunt pulueres ex Coralliis cum acido Citri, Cornu Cerui vsto, lapide Manati, addito nitro. HOFFMANNVS extollit liquorem anodynum, quem vehiculo adiicit, quo hi pulueres excipiantur. Etiam experiri licet infusum aquosum ex Millefolio et Arnica. Clysteres tamen et infusa minime calida esse oportet. Victus ad haec componendus est, circumcidendum est omne vinum, omnisque potio valentior. Proficiunt aquae Selteranae, vel aqua fontana, decocta supra laudata ex furfure, hordeo excorticato. Cibus esse debet ex vegetabilibus acidiusculis, Cremore hordei, auena. Plerumque et in hoc casu optimum leuamen afferunt temperatiores aquae minerales cum lacte asinino, in qua tamen curatione diu et saepe per plures menses, atque diligentius obseruato regimine, perseuerandum est.

§. 311.

Frequentius accidit, vt haemorrhoides fluere solitae supprimantur, id quod non rarum est iunioribus, et quibus ante aetatem hoc profluuium contingit. Saepe etiam hoc accidit ex imbecillitate viscerum, et totius corporis, si homines, olim cum profluuio robusti, vitam mutant, exercitationes, vel vini largiorem potionem omittunt, otio vel litterarum studio et vita sedentaria corpus imbecillum reddunt. Repente quandoque supprimuntur frigore, animi perturbatione, crapula, Venere. Etiam supprimuntur ex alio diuturno morbo, praecipue febre. Hoc si incidit, sequuntur plura mala, morbus hypochondriacus, viscerum infar-

infarctus et scirrhus, haemoptysis, vomitus cruentus, tussis, asthma, catarrhus suffocatiuus, cephalalgia pertinacior, vertigo, apoplexia, arthritis, nephritis, et plura alia morborum genera. Difficilius restituuntur, praecipue in corpore senescente, et quod olim robustum, post ex modo dictis aliisque caussis infirmum redditum fuit. Obseruatione constat, plures, qui olim haemorrhoidibus obnoxii fuerunt, post has suppressas laborare sudoribus, quos tolerare et conuenienti regimine excipere, numquam reprimere, oportet.

§. 312.

Quum valde difficile sit haemorrhoides, praecipue infirmato corpore, restituere, non nimium in hac indicatione perseuerandum, sed potius incommoda, quae inde nascuntur, alia ratione leuanda sunt. Tanto magis hoc fieri debet, si malum iam inueteratum est, et ex eo morbi chronici orti sunt. Si vero haud ita pridem haemorrhoides suppressae sunt, si sine aliis cognitis caussis lumborum dolor, intestini recti pruritus, et saepe ardoris sensus, vel etiam vasorum capitula, quae circa anum conspiciuntur, naturam hoc profluuium moliri manifestant, experienda sunt auxilia, quibus interdum haemorrhoidum fluxus reuocari potest. Est tamen quaedam differentia. In corpore phlegmatico dari possunt Pilulae Stahlianae, addito gr. j-ij extracti Hellebori. Illa tamen omittenda sunt, quam primum iis haemorrhoides externae excitantur, et venae intumescunt. Cum his Pilulis proficit Elixir Proprietatis sine acido, Essentia amara, Elixir stomachicum, aliaeque similes compositiones. Qui vero cholerici atque corpore adstricto sunt, iis sub ipsis illis moliminibus vtiliora sunt temperantia, sales praecipue digestiui non admodum terendi, sed qui grosso modo puluerisati deglutiri debent. Cum his pulueribus dari interdum possunt saepe commemoratae Pilulae. Id vero praestantius est, si cum his Pilulis potantur aquae minerales paullo valentiores, praecipue Pyrmontanae et Egranae, pro imbecillis Schwalbacenses. Potioni quotidianae praestanda est

est aqua fontana, aqua Selterána, ptisana ex hordeo, ex radice Chinae, Graminis, Cichorei. Victus etiam ad omnia accommodandus est.

§. 313.

De Venaesectione ita existimo, illam necessariam esse, si, repente cohibitis haemorrhoidibus, varia incommoda nascuntur, nec non, si corpus robustum est et sanguine valde abundat. Multum vero nocet corpori imbecillo, etiam cacochymia laboranti. Nec facile sanguis mittendus est eo tempore, quo aeger molimina sentit, nisi hoc propter metuendam inflammationem in haemorrhoidibus coecis summé necessarium videatur. Ceteroquin omnis curatio accommodanda est periodo, si olim haemorrhoides talem seruauerunt. In corporibus valde infirmis, raris, tenuioribus, saepe prosunt tonica, maxime praesentibus iam moliminibus. Igitur dari possunt Tinctura martis Ludouici, vel Crocus martis antimoniatus, qui Pilulis adiicitur. Etiam praemissis aquis mineralibus, et adhibitis tum in victu, tum ex medicamentorum numero iis, a quibus partes solidae nouum robur accipiunt, veluti infusum corticis Peruuiani cum Limatura martis. Multum etiam in his hominibus profuit cortex Peruuianus cum Conserua visceralis. Magnum vero praesidium est in hirudinibus extrinsecus admouendis. Corporis exercitatio, praecipue equitatio, valde vtilis est. Non prorsus negligi debent fomenta, frictiones tum ipsius loci affecti, tum pedum, et pediluuia. In omnibus his curationibus non nimis properandum est.

§. 314.

Haemorrhoides coecae, quae acerbissimos dolores afferunt, a nonnullis diuiduntur in turgentes et tumentes. In prioribus tumor est sine magno dolore. Tumentes proprie sunt coecae, quae cum inflammatione et intolerabili dolore esse solent. Est genus furunculi. Non ex solis critici profluuii moliminibus oriuntur coecae, sed non raro ex morbis

morbis venereis, gonorrhoea maligna, inueterata, et diureticorum abusu, pertinaci alui obstructione, ex abusu vini valentioris recentis, ex vlcere et calculo vesicae, equitatione et vectione in rheda. Saepe iis etiam vexantur grauidae, et post partum puerperae. Nonnumquam in fistulam degenerant, si tumor pus alere et in abscessum mutari incipit. Hoc et infinita mala nascuntur. Non confundi cum hoc aliud vitium debet, vbi scilicet intestinum relaxatum descendit, quod non prius dolet, nec tumet, quam vbi, dum aluus deponitur, illud foras pellitur et a sphinctere stringitur. Haemorrhoides enim coecae pedetentim et non raro intus intumescunt, et tunc protinus dolent.

§. 315.

Etiam in hoc casu medendi via a caussae notitia trahenda est. Venereis succurrendum est adhibito Mercurio, non facile medicamentorum antiuenereorum calidorum et sanguinem cientium, nec acriorum purgantium vsu. Quibus sanguis spissior est, his opitulatur potus diluens. Interdum necessaria est sanguinis missio. Prae ceteris aluus semper libera sit et soluta, quae vero non aliis, quam lenissimis, duci debet. Optimum est decoctum Tamarindorum, Passularum et Mannae. Tale decoctum saepe etiam puerperis in hoc casu profuit. Vbi malum inueteratum, etiam adhibendae sunt aquae minerales temperatiores, et si reliqua id desiderare videntur, cum his lac asininum. Acidulae Schwalbacenses et Spadanae aliis fere praeferri debent.

§. 316.

Remedia externa docet Chirurgia. Aliena sunt omnia reprimentia et discutientia. Pestifera vero spirituosa, maxime alcohol cum Camphora. Optime conducunt epithemata ex decocto emollientium, vel cum lacte, vel cum aqua, quae parti dolenti superhabentur. Sedulo autem curandum est, ne illa humida sint, nec etiam frigida. Domesticum auxilium est puls ex auena excorticata. Cum his

in

in aluum, quae prius liberanda est, immitti debet leniens, idque recens oleum, v. g. Liliorum alborum, Verbasci. Si quaedam acrimonia in intestino est, his oleis circiter sexta pars vnguenti de Linaria admisceri solet.

MICTVS CRVENTVS.

§. 317.

Est, vbi sanguis cum vrina excernitur. Fluentibus catameniis sanguinem vrinae admisceri naturale est. Vrina crassa, rufa vel nigra, et cui multa bilis admixta est, opinionem sanguinis facere potest. Huius rei vero certior nota est, si calida adfunditur, qua vrina diluitur. Sanguis vero, si admixtus est, concretus, caruncuIas quasdam aut quasi capillos repraesentat. Si ex renibus sanguis fertur, is cum vrina intime permistus est, vt in ea parum vel nihil, praeter illos concretos capillos, conspiciatur. Si vero sanguis ex venis in vesicam perrumpit, is in hac concrescit, qui post haud fluidus, sed sub cruciatibus vehementiorique nixu exprimitur. Aliquando is sic concretus et per vrethram expressus opinionem lumbricorum fecit. Si concretum aliquid ex sanguine intus in vesica se opponit, id vrinam reddi naturaliter prohibet. Vesica tunc distenditur, et circa pubem interiores partes dolent, vbi etiam tumor extrinsecus tactu sentitur. Paucum admodum sanguinem trahit interdum vrina in febribus malignis, id quod a sanguinis resolutione profectum, signum malum esse supra retulimus. Si vitium in vesica est, in vrina non cruenta solum, sed saepe etiam purulenta subsidunt. Mictum cruentum, qui ex renibus prouenit, antecedunt comitanturque vehementes lumborum dolores, spasmi, tormina, ischuria, frequens mingendi et aluum deponendi cupiditas, vel vtriusque sphincteris, tum vesicae, tum ani, tenesmus. Interdum tamen ex renibus

renibus valde relaxatis ſanguinis et vrinae miſtura ſine vllo dolore.

§. 318.

Varia horum morborum occaſio eſt. In renibus interdum hoc ſanguinis profluuium incidere poteſt per diaereſin, ex vulnere ictuue, quibus illi extrinſecus offendi poſſunt. Alibi dictum eſt, Cantharides, Millepedes, aliaque valentiora diuretica ſanguinem cum vrina mouere. Frequentius vero hoc fit per anaſtomoſin in hominibus infirmis, et quorum corpora rara ſunt ac reſoluta, qui vero cum his pleni ſunt et ſanguine abundant. Plurimum confert abuſus emollientium, oleoſorum, diureticorum atque ſi aeger equitando alioque motu, quo corpus concutitur, ſanguinem ad renes euocauit. Nocent etiam his veſtimenta arctiora, quibus abdomen multum comprimitur. Ex frequentioribus cauſſis eſt calculus aſperior in rene haerens. Hoc ſi incidit, illas huius rei notas habemus, quae ſupra occaſione Nephritidis fuere propoſitae. Ex his primae ſunt et reliquis certiores, lumborum dolor, ſtupor pedis, et in viris ſtupor dolorque teſticuli in adfecto latere. Si a repreſſis haemorrhoidibus ſanguinis mictus oritur, is illis temporibus recurrit, quibus olim haemorrhoides fluere ſolitae fuerant. Obſeruatione cognitum eſt, arthriticis, podagricis et chiragricis interdum ſanguinem ex renibus erumpere, praeſertim illi articulorum dolores, ſi reuertuntur, mictum cruentum leuant.

§. 319.

Senibus prae ceteris hoc frequens eſt, vt illis ſanguis in veſicam deſtillet, maxime, ſi his haemorrhoides, olim fluere ſolitae, ſuppreſſae ſint. Hoc profluuio, ſi diu manet, et ſi multum ſanguinis cum vrina redditur, vel vbi haec ſanguinis profuſio perpetua eſt, et ſe haud remittit, tandem aegri exhauriuntur, vt ſenes, quibus ſemper maius imminet periculum, maraſmo, alii tabe conſumantur. Minus malum eſt, vbi a cauſſa manifeſta ortum fuit, et quod breui iterum conquieſcit.

§. 320.

Curatio illius vitii, vbi ſanguis ex renibus profluit, quietem, abſtinentiam, multamque medentis moderationem exigit. Aliena ſunt, quae a pluribus extolluntur, adſtringentia, vt et acriora et calidiora balſamica. Si id res et corporis habitus poſtulare videntur, ſanguis mittendus eſt ex brachio, id quod magis neceſſarium eſt, ſi morbus recens et ex ictu caſuque ortus eſt. Illis etiam ſanguis detrahendus eſt, qui, ſanguinis miſſionibus olim adſueti, eas neglexerunt. Cum his aluus ſoluenda eſt enemate, quod nec calidum eſſe oportet, nec acre. Dari poſſunt emulſiones dilutiores cum nitro et diacodio Montani. Vbi autem renes ab acri diuretico, veluti cantharidibus, arroſi ſunt, vel vbi ab aſperiori calculo conuulnerantur, alia etiam lubricantia vtilia ſunt: decoctum auenae excorticatae, oleum Amygdalarum dulcium, quod cum iuſculo dari, vel vitello oui excipi et emulſionibus adiici poteſt. Si autem malum pertinax eſt, conueniunt lac aſininum vel caprinum cum aquis Selteranis, ſerum lactis dulce, et alia huius generis remedia, quibus renes eluuntur, et ab inhaerentibus calculis ac ſabulo liberantur.

§. 321.

Vbi autem renes relaxati ſunt, et ſanguis ſine intermiſſione profluit, vel vbi is conquieſcit, ſed nihilominus ex leui corporis et animi commotione iterum erumpit, vitium, praecipue in ſenibus et quibus malus corporis habitus eſt, difficilius tollitur. Aliena ſunt valentiora emollientia, et ſi adſtringentia adhibemus, in renibus concitatur inflammatio et a coacto ſanguine iſchuria. Sunt, qui extollunt decoctum Equiſeti et Vrticae minoris. Experiri poſſumus ſerum lactis chalybeatum, ſeu in quo ferrum candens fuit extinctum. Quies imperanda eſt et abſtinentia; his enim neglectis nihil proſunt medicamenta. Cibus ſit mollis et ex minus valenti materia: iuſcula ex auena et hordeo, lac, pulticulae ex lacte et amygdalis vel caſtaneis, addito pauco ſaccharo,

ſaccharo, conueniunt. Nocent omnia acria et calida. Potioni praeſtandum eſt decoctum Scorzonerae, Hordei, Cornu Cerui, Glycyrrhizae. Extrinſecus admoueri poſſunt epithemata adſtringentia, quae commode ex vino rubro, vel ex oxycrato coquuntur. Nonnumquam in viris, quibus olim haemorrhoides ſanguinem fundere ſolitae ſunt, malum auertitur, ſi ano admouentur hirudines. Tandem illud ignorari non debet, inter rariſſimas obſeruationes eſſe, quod apud SCHENKIVM atque HILDANVM refertur, pleuritidem nempe, aliosque morbos, mictu cruento critico fuiſſe ſolutos.

§. 322.

Si ſanguis ex veſica excernitur, id praecipue, ſi vitium certis temporibus reuertitur, non adeo magnum metum facit. Multum tamen exaſperari poteſt mala medicatione. Sanguis mittendus ex brachio, aluus liberanda eſt lenioribus, dari debent temperantia, pulueres ex Coralliis, Cornu Cerui vſto, lapidibus Cancrorum, cum acido Citri, pauco nitro. Potioni praeſtanda eſt ptiſana, vel decoctum radicis Chinae atque Graminis. Quies et omnia reliqua, quae ſupra praecepimus, hic neceſſaria ſunt. Proficiunt hirudines.

§. 323.

Aſperius vero malum eſt, ſi ſanguis concretus ſe intus in veſica opponit, et vrinam naturaliter reddi prohibet, ita, vt iſchuria oriatur. Cum hac circa pubem interiores partes dolent, et veſica etiam vrina plena et tumida facta ſentitur. Proficiunt aduerſus hoc malum balnea, cum his oleoſa, et prae ceteris oleum Anethi, abdomini illiniendum, atque Cataplaſmata perinaeo imponenda. Intus dari poteſt Oxymel cum aqua. Si haec omnia non proficiunt, demittenda eſt in veſicam argentea fiſtula incurua, Catheter vocatur, quo concretus ſanguis, qui intus ſe adpoſuit, perrumpi et vrina euocari poteſt. Raro neceſſe eſt, vt veſica acu triquetra aperiatur, de quibus videnda Chirurgia.

* *

VARICES.

§. 324.

Varices, graecis κίρσοι, ſunt venae ſanguine turgidae et tumentes. Illi annumerantur haemorrhagiis, quia interdum rumpuntur, et ex iis ſanguis effertur, et quia etiam ex aliis ſuppreſſis haemorrhagiis naſcuntur. Frequentius infeſtant crura, a quibus ſanguis difficilius per venas remeare poteſt. Interdum tamen intumeſcunt venae ſpermaticae, quod genus vulgo herniis annumeratur, dicitur enim κιρσοκήλη; de quo herniae genere videnda eſt Chirurgia. Varix tumor eſt oblongus, obſcuri coloris, minime pulſans, quare differt ab aneurismate vero, in quo tumor magis rotundus eſt, et pulſat. Varices ſolent eſſe cum magno pruritu et ardore, quae res occaſionem dat, vt, dum homines ſcalpunt ſcabruntque, concitetur eryſipelas. Nonnumquam ex varice rupto oritur ſanguinis profuſio, ad quam ſupprimendam non ita feſtinandum eſt. Si vero id neceſſarium videtur, ſufficit ſola faſcia paullo adſtrictior.

§. 325.

Si varices ſponte et ſine manifeſta cauſſa oriuntur, hoc incidit, quod homini vel ſanguis craſſior eſt, vel maior partium ſolidarum imbecillitas, vel vtrumque. Plurimum iisdem vexantur grauidae, propter compreſſas ab vtero venas iliacas. Hoc etiam accidit hominibus, qui frequentius pedes calentes ſubito in frigidas aquas demittunt. Ceterum praeter has occaſiones varices quandoque naſcuntur in haemorrhoidariis, arthriticis, podagricis, nephriticis. HIPPOCRATES *Aphoriſm.* 21. *Sect. VI.* docuit, maniam varicibus ortis ſolui.

§. 326.

In curatione ſanguis diluendus eſt, quare proficit ſanguinis miſſio, quae grauidis etiam ſalubris eſt. Aluus ducenda

cenda est lenioribus. Si vitium ortum est ex haemorrhoidum et catameniorum obstructione, haec restituenda sunt. Haemorrhoidariis quandoque prosunt hirudines. Omnibus accommodandus est victus, et prae ceteris potioni praestanda est aqua vel potio diluens. Vinum non aliud, quam oligophorum, concedi potest, cui aqua admiscenda est.

§. 327.

Tandem, adhibitis iis, quae e re sunt, et quibus sanguis mobilior redditur, cutis et reliquarum partium infirmitati occurrendum est. Optime hoc fit, dum varices fascia idonea (*Schnürstrümpfe*) adstringuntur. Non facile medicamenta superdari debent. Interdum proficit modesta frictio. Spirituosa si admouentur, duras reddunt partes rigidasque. Lixiuio sulphuris reprimitur varix, id quod vero tutum non est. Si venae et partes vicinae iam induruerunt, id quod crebrius adhibitis illis auxiliis spirituosis et adstringentibus fieri potest, admoueri possunt emplastra de Meliloto, malacticum, defensiuum viride Würtzii, addito diaphoretico Mynsichti. Non tamen semper emplastra super membrum relinquenda sunt. Venae varicosae si temere inciduntur, saepe mala vlcera relinquunt. Ad hoc tamen auxilium confugiendum est, si omnia frustra fuerunt adhibita, tumor vero nec valde magnus, nec valde durus est. Grauidis multum nocet et nimia quies, et si sedilibus demissioribus insident. Edito partu varices euanescunt.

* *

MORBI CAPITIS.

CEPHALALGIA.

§. 328.

Frequentissimus morbus est, qui, si diutius hominem premit, nullisque remediis obedit, Cephalaea vocatur; si vero vnum ex temporibus, totumque illud Latus excruciat, Hemicrania. Peculiare et intolerabile doloris genus est circa occipitium, cui veluti clauus infixus est, quae cephalalgia ob id Clauus hystericus dicitur, quod eo plures laborant foeminae hystericae. Quoniam ille dolor quasi per spinam dorsi adscendit, is a nonnullis Cephalaea ileo-haematitica dictus fuit. Nonnumquam dolor in exterioribus partibus, cute musculorum, aponeurosi, et pericranio est, id quod cognoscitur, si pili quasi rigent, atque dolor solo capillitii tactu intenditur, sensus vero interni externique haud hebetantur. Si autem cum dolore mens stupet, vel oculi caligant, auresque grauius audiunt, morbi sedem sub caluaria esse indicium est. Interdum oculi admodum dolent, et lucis impatientissimi sunt, id quod incidit, si tunica choroidea laborat. Vbi nerui paris septimi quacumque re male adfecti sunt, aures intra se ipsas sonant, grauiter audiunt, vel aliis vitiis patent, cuius rei caussam Anatome ostendit.

§. 329.

Plura sunt, ex quibus cephalalgia oritur. Saepe abundantior sanguis in iunioribus plenisque hominibus ad caput redundat, quo interna externaque vasa distenduntur, spasmi concitantur doloresque. Aliud genus, a redundante sero profectum, cum catarrho esse solet, quo pituitaria tunica, et cum hac aliae membranae afficiuntur. Dolor capitis

pitis etiam non raro contrahitur cruditate, crapula, et si re quacumque ventriculus laborat. Magnum inter ventriculum et capitis interiores membranas ipsumque cerebrum esse consensum, multis experimentis nouimus. Longum etiam cephalalgiae vel cephalaeae genus oritur ex male adfectis visceribus abdominis, praecipue hypochondriis, quod cum morbo hypochondriaco, hysterico, et sic dicta atra bile esse solet. Frequentius igitur cephalaea nascitur a suppressis menstruis, haemorrhoidibus, lochiis, vel repente cohibito fluore albo. Alia est cephalalgia venerea, nec non scorbutica, si mala materia periostium distendit roditque, et tandem alia, quae oritur ab imbecillitate partium solidarum atque neruorum post diuturnum morbum, praecipue febrem, quae interdum cortice Peruuiano tollitur. Cephalalgia etiam symptoma est, quod aliis morbis, prae ceteris febribus, accedit, interdum vero ex aucto dolore febris mouetur. Nonnumquam ex aliis caussis spasmi superveniunt et neruorum distentiones. Spasmos vero cum omni fere Cephalalgia esse, vel pedum refrigerium ostendit, quod ii, quibus caput maxime ex sanguinis abundantia dolet, sentiunt.

§. 330.

Quod igitur ad primum genus, Cephalalgiam sanguineam, attinet, quae a plenitudine et sanguinis redundantia ad caput nascitur, dum in hoc vitalis humor per minimas arteriolas non libere mouetur, illius exacerbatio a multis occasionibus fieri potest. Dolor ab initio plerumque frontem et oculos fatigat, vbi vero inualuit, totum caput, turgentibus venis concitatisque arteriis. Iunioribus haec cephalalgia frequens est, qui cum hac febricitant, et soluitur sanguinis ex naribus profluuio, sudore vel vrina crassa, ex qua multa crassaque desidunt, quae in imum deferuntur. Crebrius illa oritur ab omnibus, quibus sanguis citatur, praecipue in iis adolescentibus, quibus frequens est sanguinis profusio ex naribus. Occasionem dare solent, alui ob-

obſtructio, plenus ventriculus, quo aorta premitur, adſumta acriora et ſpirituoſa, vehemens corporis exercitatio, Solis ardor, omnisque aër feruidus, pedum refrigerium, acre ſtudium, et concitatior mentis perturbatio, vt illa, quibus menſes et haemorrhoides ſupprimuntur, taceamus. Morbus, ſi eius conſuetudo fit, tandem, accedente partium ſolidarum imbecillitate et atonia, degenerat in cephalaeam. Quibus iuuenibus caput multum doluit, illi in ſenectute metuere poſſunt apoplexiam, quam futuram eſſe ſignificat ſonitus aurium, vertigo, torpor, et ſi aeger balbutit. Saepe etiam naſcuntur morbi ſoporoſi.

§. 331.

In curatione proſpiciendum eſt, vt aeger amplo conclaui teneatur, quo purum et frigidum aërem trahere poſſit. Nihil nocentius, quam cubile Sole vel igne calefactum. Oportet vitari omnem ſtrepitum, corporis motum, negotioſam actionem, omnemque curam et animi contentionem, prae ceteris etiam Solis ardorem. Cibus ſit modicus, non iurulentus, ex imbecilla materia; potio diluens, eaque multa, vinum nullum, vel oligophorum. Morbus et vigilia et longiori ſomno exaſperatur. Aluo proſpiciendum, vt fluida ſit, numquam adſtricta vel ſicca. Perniciosum eſt, ſi illa frequentius valentioribus ducitur. Illa lenienda eſt victu molli, vel, ſi res id poſtulat, lotionibus emollientibus, nec non interdum Cremore Tartari, Manna, Tamarindis. Ceteroquin in hoc morbo optimum eſt nitrum, et praecipue illa compoſitio Stahlii. Conducit etiam nitrum cum oxymelle, et ſi dolor vehementius vrget, cum Syrupo papaueris albi vel Diacodio Montani. Etiam emulſio ex papauere, addito nitro, non aliena eſt. Optimum leuamen affert ſanguinis miſſio, cui tamen iuuenes non temere adſuefieri oportet, vt alibi dictum fuit. Multum prodeſt ſanguinis profluuium ex naribus, quod Veteres variis auxiliis concitauerunt. Si in corporibus raris venae latent, et incidi nequeunt, et ſi plethora vrget, ſanguis detrahi poteſt per

per cucurbitulas. Proficiunt etiam pedum frictiones, quae, si illi algent, fere necessariae sunt.

§. 332.

Non temere in hoc morbo confugiendum est ad valentiora opiata. Proficiunt aliquando externa epithemata ex aceto vel oxycrato cum Sale, mica panis fecalini, baccis Iuniperi et semine Carui, nec non alia, quae supra occasione phrenitidis proposita sunt (§. 198.). Vbi dolor se remittit, dum corpus insudat, et ex vrina crassa desidunt, dari possunt discutientia interna: Essentia alexipharmaca, Spiritus bezoardicus Bussii, Tinctura Antimonii, quibus Liquor anodynus adiici potest. Tenuioribus imbecillioribusque oportuniora sunt infusa calida, horis matutinis in lectulis sorbillanda. Extrinsecus Cucupha admoueri potest capiti.

§. 333.

In cephalalgia serosa et caput ex abundante sero dolere, ex sopore, torpore, aliisque signis, quae cum catarrho esse solent, nec non ex caussis, ex quibus morbus ortus fuit, cognoscitur. Hoc ignorari non debet, saepe et hanc seri redundantiam ex plethora venire. Nam qui iuuenes cephalalgia sanguinea laborauerunt, iis imbecillioribus factis et senescentibus catarrhi frequentiores sunt, quos auertere possunt, si sanguinis missionem non negligunt, et si victu atque exercitatione visceribus totique corpori robur restituunt. Sed tamen huius cephalalgiae plures aliae caussae sunt. Frequentius enim hi dolores nascuntur ex temperantibus, maxime, si his perflatu aliisque occasionibus sudor reprimitur. Vide caussas, ex quibus febrem catarrhalem oriri dictum fuit (§. 125.). Soluitur haec cephalalgia plerumque coryza vel phlegmatorrhagia narium, in qua serum flauescens copiosum ex sinubus caluariae non tam destillat, quam cum impetu erumpit. Nonnumquam sudore et diarrhoea.

§. 334.

Quandoque, ſi mucus, praecipue aucto calore, tum interno, cogitur, is ſinubus caluariae inhaeret, et membranam pituitariam grauiter afficit, ex qua re grauedo oritur, et interdum, ſi hoc in vno latere accidit, hemicrania. Hic dolor, qui etiam cum febricula eſt, nonnumquam certum circuitum habente, plerumque valde refractarius eſſe ſolet, tandemque diſcutitur, ſi materia tenacior craſſaque ex naribus excernitur.

§. 335.

Cephalalgiae ſeroſae non alia curatio eſt, quam catarrhi, et ſi febris acceſſit, huic ſunt accommodanda auxilia. Si protinus poſt ſubito repreſſum ſudorem homo validus ſe multum exercet, vel fricatione vtitur, vel etiam ſi puluerem diaphoreticum ſumit, moto ſudore, omnis diſcutitur dolor, morbusque tollitur. In his, vbi corpus inſudat, ſudor cieri poteſt ſorbitione calida, vel Eſſentia diſcutiente. Si vero morbus inueterauerit, et haec cephalalgia pertinacior facta eſt, et maxime ſi in grauedine mucus tenacior ſinus frontales occupat; eo tempore, quo dolores vehementer vrgent, dari debet nitrum, ſpiritus nitri dulcis, vel liquor terrae foliatae tartari cum ſpiritu nitri dulci vel liquore anodyno. Si corpus ſiccum eſt adſtrictumque, aeger iura tenuiora vel decoctum emolliens Altheae, florum Chamomillae, Verbaſci, decoctum auenae, decoctum cornu Cerui, et his ſimilia maiori in copia bibat. Multum proficit oxymel ſquilliticum cum multa aqua calida. Remittente ſe dolore, dari debet infuſum Scorzonerae, Saſſaparillae, Cichorei. Eo etiam tempore (nam ab initio nocent) proficiunt errhina et ptarmica leniora, Spiritus ſalis ammoniaci cum calce viua, quae naribus adducuntur. Si dolor valde vrget et contumax eſt, in homine vrbano ac imbecillo dari debet aliquoties Caſcarilla in puluere ad ſcrup. dimid. vel gr. XV. in extracto ad gr. v-viij. Interdum ſi dolor cum

cum febre est, ceteroquin vero nimis contumax, proficit cortex Peruuianus.

§. 336.

Tandem vbi mucus tenacior ex naribus cum leuamine excerni cepit, dari possunt discutientia, Essentia Succini cum Tinctura antimonii, Spiritus bezoardicus Bussii cum liquore anodyno Hofmanni. In pulueribus Succinum praeparatum. Extrinsecus parti dolenti illini potest Balsamum, veluti Balsamum Scherzeri, quod ex oleo nucistae, addito oleo ligni Rhodii, componitur. Admoueri etiam possunt cucuphae ex roborantibus, quae etiam conspergi possunt oleo ligni Rhodii, Lauendulae, vel alio quodam, cuius odor aegro gratus est. Discusso morbo aluus duci potest Pilulis de Succino Cratonis, vel Apozemate ex Rheo, foliis Sennae, Manna. Omnia haec discutientia, nec non purgantia, nimium errhina, roborantia, primis temporibus, et vbi malum se nondum remisit, aliena sunt, et dolores augent. Senes, si sanguinis missioni adsueti sunt, illam non negligere debent: cauendum tamen, ne nimia sanguinis profusione exhauriantur, et ne illorum imbecillitas adaugeatur. Aluus subinde ducenda; adhibenda est exercitatio, et post hanc fricatio omnium membrorum. Victus sit congruus cum aromate, pane fermentato, leui tamen, et qui admixtum habet semen Carui, Foeniculi vel Anisi. Vinum paucum sit, sed generosum. Etiam fonticuli excitandi sunt, qui magnum leuamen adferunt.

§. 337.

Si caput ex ventriculo dolet, quod in hoc cruditas est, acor ex vinolentia, vel ex adsumtis fermentescentibus, nec non corrupta bilis vel pituita, dolor frontem praecipue infestat, et cognoscitur ex caussa, ex sapore, vel acido, vel amaricante, vel rancido, accedit nausea, ructus, vomendi conatus et grauitas praecordiorum. Si nullus sapor est, frequens vero ructus, et ventriculi inflatio, multa in eum pituita contracta est. Soluitur vomitu aut deiectionibus.

Hanc cephalalgiam optime tollit, ſi malum recens eſt, emeticum, cuius tamen vſus frequens haud ſit, quum aegri, qui luxuriae cauſſa crebrius vomunt, ſtomachum infirmum reddant atque reſolutum. Vomitus cietur radice Ipecacuanhae, vel multa aqua calida cum oxymelle ſquillitico. Tutius eſt cruditatem ſubigere atque educere digeſtiuis, ſub finem dato Rhabarbaro. Non facile danda ſunt nec emetica, nec purgantia, niſi materia mobilis fuerit. Emetica etiam poſt iram nocent. Vbi vero cruditas pedetentim ex pleniori valentiorique victu contracta fuit, in digeſtiuorum et leniorum purgantium vſu per aliquot dies perſeuerandum eſt. Vbi malum inueterauit, ventriculum optime eluunt Thermae et Acidulae cum corporis exercitatione, quae in omnibus ventriculi vitiis certiſſima praeſidia ſunt. Etiam infuſa per epicraſin purgantia, ſi cruditatibus cauſſisque accommodantur, magni vſus ſunt. Praemiſſis abſtergentibus et euacuantibus, conducunt carminatiua et roborantia: Eſſentiae carminatiuae, Elixiria, praecipue, ſi haec methodo HOFFMANNI ex Extractis amaris cum ſale Tartari et vino meraco dulci parantur. Imbecillitati viſcerum tunc medentur Tincturae martiales, puluis Birkmanni, ipſe cortex Peruuianus cum Conſerua viſcerali. Extrinſecus ventriculo ſuperhaberi poſſunt ſcuta ſtomachica. Etiam ex oleo nuciſtae, balſamo Peruuiano et oleis fragrantioribus deſtillatis, pariri poſſunt balſama extrinſecus ventriculo illinienda.

§. 338.

Si dolor capitis poſt praegreſſam iracundiam vrget, non ſemper tutum eſt emeticum. Minus nocet, ſi vomitus copioſiori aqua, eaque non valde calida, addito oxymelle ſquillitico, cietur. Dari poſſunt pulueres ex nitro et magneſia. Aluus ſoluatur lotione emolliente, addito oxymelle, nec non Apozemate Tamarindorum, Cremoris Tartari, Mannae. Si cruditas in ventriculo orta fuit a potu gelido vel glaciali, a cereuiſia non recte fermentata, nec non a deuoratis fructibus horacis, illi quandoque medetur hauſtus

vini

vini generosi, vel vini adusti, vel medicamentum carminatiuum. Pituita eiiciatur, vel emetico, vel dum, praemissis digestinis ex Tartaro vitriolato, Cremore Tartari, Terra foliata Tartari et huius liquore, aluus ducitur catharcticis, extracto panchymagogo, Pilulis de Succino, et in hominibus imbecillis Rhabarbaro. Aliena sunt terrea, quibus pituita fere induratur. Prospiciendum etiam est, ne salium et catharcticorum abusu ventriculi imbecillitas adaugeatur. Si malum refractarium est, etiam ad infusa per epicrasin; laxantia et aquas minerales recurrendum. Parum omnia opitulantur, nisi victus mutetur, et adhibeatur exercitatio.

§. 339.

Contumax cephalalgia, vel vera cephalaea, talis est, vt hominem strepitus, lux et vix non omnis mutatio turbet. Dolor intolerabilis pulsans atque spasticus, modo in toto capite, modo est in parte. Si is vnum capitis latus excruciat, dicitur Hemicrania, quae maximis tormentis adnumerari potest; interdum non solum sinciput et oculum, sed aurem etiam dentesque infestat, adeo, vt, si malum vetustum ingrauescit, atque tandem magis intenditur, in oculis caligo, in aure surditas oriatur, vt capilli fluant, dentes cadant. Habet sua tempora Hemicrania; interdum dolor imminuitur, interdum vix vllae eius reliquiae manent, mox vero iterum reuertitur et vehementer vrget. Nonnumquam circuitum habet quartanae vel tertianae; frequentius autem vagus est. Morbus est vel idiopathicus, vel sympathicus. Prioris caussa in cerebro et eius membranis haeret; alterius in aliis partibus, maxime in visceribus abdominis. Igitur hunc dolorem excitant vermes, nonnumquam sub caluaria reperti, tinea male curata, arthritis per topica repressa, ossicula in falciformi processu et dura matre inuenta. Saepe etiam in aliqua parte durae matris atonia est. Etiam ex caussa externa, casu ictuue extrinsecus illato, hoc morbi genus relinquitur, ex quo atonia manet pericranii, quod a quauis re, tempestatum inprimis malo habitu, afficitur, vt

vt vehementer doleat. Ex venereo morbo et Scorbuto ossa inflantur et dolet perioſtium, quod etiam acri humore, qui inter illud atque os contrahitur, intenditur, atque tandem roditur. Longe tamen frequentius ſympathicus eſt morbus, et naſcitur ab haemorrhoidum atque catameniorum obſtructione, hypochondriaco et hyſterico malo, atra bile, et interdum ab occultis deſideriis venereis, ex diuturno moerore, aliisque cauſſis. Ad hoc vero animus prae ceteris aduertendus eſt, morbum raro ſimplicem eſſe et ab vna cauſſa profectum, ſed a pluribus inter ſe iunctis. Si v. g. foemina hyſterica eſt, cuius etiam ſucci venereo morbo corrupti ſunt. Sympathicus dolor poſtquam deſiuit, ſoluitur interdum alui fluxu, deiectione nigrorum et bilioſorum, quartana, vlceribus hinc inde natis, aliisque morbis, quibus cutis infeſtatur, interdum etiam haemorrhoidum profuſione.

§. 340.

Difficilius tollitur cephalaea, et quandoque grauioris morbi, epilepſiae, apoplexiae, morbi ſoporoſi metum facit. Curatio cauſſis accommodanda eſt. Si cauſſa tolli nequit, imperandus eſt victus modicus, ex imbecilla materia; aër ſit purus, nec frigidus, nec calidus. Interdum leuamen affert fonticulus atque ſetaceum. Parti dolenti admoueri poſſunt emplaſtrum diaphoreticum Mynſichti cum malactico, emplaſtrum de Cumino, de Cicuta, quibus tamen dolores interdum aſperiores fiunt. Dolores, ſi nimis acuti et intolerabiles ſunt, requirunt anodyna. Vbi autem haec dantur, prius videndum eſt, vt aluus reſpondeat, et vt aliae etiam excretiones haud turbatae ſint. Dari poteſt Laudanum opiatum, Extractum opii ad gr. j - ij. Laudanum liquidum ad gutt. XV - XX. Pilulae Starkeyanae ad gr. ij. Theriacae veteris drachma dimidia ad ſcrupulos ij. Doſes in iis, qui his medicamentis adſueti ſunt, augeri debent. Ceteroquin etiam proficit, ſi capilli non tondendo, ſed forfice praecidendo tolluntur, et ſi id, quod ex capillitio reſiduum eſt,

est, quotidie pectendo fricatur. De sanguinis missione experimentis cognitum est, illam, nisi plenitudo adsit, in his refractariis doloribus saepius nocere, quum ea nimis infirmentur solida. Si horum magna imbecillitas est, conducit interdum cortex Cascarillae in puluere vel extracto, et cortex Peruuianus. Si caussa haeret in visceribus abdominis, his succurrendum est, et opitulantur Thermae atque Acidulae, illarumque vsus repetitus, datis cum his Pilulis Becheri vel similibus.

§. 341.

Vbi lues venerea periostium irritat, huic medendum est. Si tinea repressa fuit, plurimum proficit capitis fricatio, datis medicamentis ex floribus Sulphuris, Antimonio diaphoretico, Aethiope minerali et similibus. Propinari etiam possunt decocta ex radice Chinae, Sassaparillae, ligno Sancto, Sassafras, quibus quandoque reuocatur tinea, quae post iisdem medicamentis curanda est.

§. 342.

Clauus hystericus, nec non cephalalgia ileo-haematitica, vehementioribus pertinacioribusque spasmis continetur. Clauus excruciat verticem et occipitium. Describunt aegri, non alium sensum et dolorem esse, ac si clauus infixus illi loco esset. Tales aegri sentiunt praecordiorum dolorem, quem excipit vehementior spasmus, qui quasi a lumbis et osse sacro per totam vertebrarum spinam ad processus mastoideos et occipitium adscendit, quo tandem ille grauissimus dolor concitatur. Si malum non ita vehemens est, aegri, et potissimum foeminae, conqueruntur de sensu molesto refrigerii, quo illa sedes infestatur. Cum hoc dolore nausea est, et plerumque aluus adstricta. Alia se- et excretionum vitia concurrunt.

§. 343.

Caussa huius morbi esse videtur humor corruptus in vasis haemorrhoidalibus, vterinis, haerens, cum hic morbus

bus plerumque cum haemorrhoidum et menſtruorum vitiis eſſe ſoleat. Plurimum conferre poteſt, praecipue in foeminis, caelibatus, nec non moeror et ſollicitudo. Soluitur haec cephalalgia quandoque, ſi ex modo dictis vaſis humor quidam veluti mucilaginoſus aliusque excernitur. Supra de haemorrhoidibus albis dictum fuit. Morbus refractarius eſt, praecipue in foeminis laute viuentibus, otio deditis, et ſi id, quod morbum fecit, tolli nequit. Spes eſt, ſi dolor non continuus eſt, ſed ſe interdum remittit; maior ſpes eſt, ſi certis temporibus ingraueſcit.

§. 344.

In curatione cauſſis occurrendum eſt, ſiue morbus ex viſcerum imbecillitate et inde ortis cruditatibus, ſiue ab haemorrhoidum et menſtruorum vitiis ortus fuerit. In multis opem ferunt Thermae, quarum vſum iterari oportet. Nec aliena ſunt infuſa per epicraſin laxantia. Congruus victus, exercitatio, animi tranquillitas, et omnia cetera ſedulo obſeruanda ſunt. De ſanguinis miſſione ſupra dixi, eam, niſi manifeſta plethora ſit, plerumque nocere; ad minimum numquam ſanguis ſaeuiente dolore detrahi debet. Caſtoreo multum tribuunt in his caſibus, quod vero reſpondet. Vbi praemiſſa fuerunt congrua euacuantia, illud dari poteſt in puluere vel eſſentia, cum eſſentia corticis Caſcarillae et liquore anodyno. Si quartana ſubeſſe videtur, praemiſſis per longum tempus euacuantibus, dari poteſt cortex Peruuianus. Saeuientibus maiorem in modum doloribus, naribus admoueri poteſt mixtura ex ſpiritu ſalis Ammoniaci et eſſentia Caſtorei. Haemorrhoidariis ſaepe profuerunt hirudines.

§. 345.

Eſt tandem Cephalalgiae quoddam genus, quod nonnumquam praegreditur apoplexiam. Haec repente corripit hominem ita, vt caput vi quaſi conſtringatur, ſuccedit vehemens dolor, vertigo, aurium tinnitus, ſenſuum internorum perturbatio artuumque torpor. Iterum ſponte euaneſcit,

nescit, saepe tamen reuertitur, et magnum metum apoplexiae affert, de cuius curatione protinus dicendum erit occasione Apoplexiae.

§. 346.

Cephalalgia venerea horis potissimum vespertinis vehementior esse solet, et lectuli calore exasperatur. Dolor est osteocopos, seu quasi rodens et terebrans in interiore caluariae parte. Nascuntur tandem gummata, tophi, aliique tumores, de quibus suo loco, vbi de morbo venereo agendum est. In scorbutico plerumque totum caput dolet, et maior solet esse sensuum obnubilatio, quam in morbo venereo.

CORYZA ET GRAVEDO.

§. 347.

Inter catarrhos capitis sunt Coryza et Grauedo, et Phlegmatorrhagia narium. In priori tenuis pituita et plerumque acris salsaque, interdum crassior et lenior, per nares destillat. In grauedine dolor vehemens est, sub quo ab initio nares clauduntur, sub finem crassior pituita, aliquando tenax et sicca excernitur. In phlegmatorrhagia narium humor, qui in caluariae sinubus concurrit, tandem inclinato corpore, sine vllo sensu et cum impetu quasi profluit. Cum his morbis frequentia sternutamenta sunt, et si pituita salsa fauces exaspetat, etiam tussis. Caput in Coryza leniter dolet, cuius est magna grauitas et καρηβαρία. Cum his pigrior mens tardiorque sensus esse solet. Ex his intelligitur, ipsum etiam cerebrum in his morbis affici, et Veterum sententiam, cerebrum his destillationibus expurgari, propius a vero abesse; id quod tamen per factam a natura metastasin vasorum durae matris cum iis, quae per pituitariam membranam discurrunt, non vero facta destillatione

per

per foramina ossis ethmoidei fieri potest. De coryza occasione catarrhi dictum est; de grauedine occasione cephalalgiae. Est coryzae genus, quod infirmos, et praecipue senes somno nimis indulgentes, in aëre paludoso degentes, diu fatigat. Hoc longum est, et ex atonia pituitariae membranae eiusque glandularum nascitur. Qui diu multumque his longis destillationibus obnoxii sunt, illis non raro aliorum morborum, apoplexiae, lethargi, catarrhi suffocatiui pericula proposita sunt. In iunioribus destillatio vel coryza nullo auxilio indiget. Si vero illa longa et pertinax est, cura habenda, vt humorum effluxus auertatur, et partibus infirmis robur restituatur. Dari debent, nisi alia hoc prohibent, purgantia ex extracto panchymagogo Crollii, Massa pilularum de Succino Cratonis, resina Ialappae, Diagrydio sulphurato et similibus. Vbi autem febricula accedit, haec, quando illa aegrum tenet, omittenda sunt. Potioni praestandum est decoctum ex radice Chinae, ligno Sassafras, radice Graminis, addito pauco cortice Cassiae ligneae. Cibus sit ex pane bis cocto cum semine Carui, Foeniculi, Anisi, ex carnibus assis, aromate conditis, et abstinendum est ab omni alio cibo, praecipue iurulento. Aër salubris sit, haud paludosus, sed montanus. Interdum vbi dolor non vrget, serenis diebus corpus exerceatur. Aër paludosus corrigitur ardente camino et suffimentis ex baccis Iuniperi, Olibano, Mastiche, Benzoë. Cum his interdum, vbi dolor non vrget, dari potest Liquor cornu cerui succinatus ad gtt. XXX. Essentia Succini cum Tinctura antimonii. Prosunt errhina et ptarmica, quorum tamen vsus rarior esse debet. Ceteroquin in catarrhorum curatione considerari debet ventriculus. Si hunc cruditates onerant, coryza in grauedinem mutatur, et dolor omniaque symptomata exasperantur. In longis admodum catarrhis fonticuli, ad auertendam a capite extrahendamque pituitam, optime valent.

OTAL-

* *

OTALGIA.

§. 348.

Haec inter aurium morbos frequentior eſt. Sedes huius doloris eſt membrana, qua intus meatus auditorius contegitur, et in cuius glandulis cerumen ſecernitur. Eſt vero diſcrimen. Vera enim Otalgia inflammatione illarum glandularum, notha ſpasmis continetur. In vera omnia vehementioris inflammationis ſigna ſunt. Dolor eſt intolerabilis, arteriae pulſant, febris, quae accedit, maximum feruorem habet. In vtroque genere aeger grauiter audit, et aures, quae intra ſe ipſas moleſto ſuſurro ſonant, ob id ſonum externum non accipiunt.

§. 349.

Otalgia, quae cum inflammatione eſt, interdum diſcutitur, ſaepe ad ſuppurationem ſpectat. Pus, vbi maturuit, ex aure erumpit, cum ſenſu vehementiſſimi fragoris, quem aeger ſibi audire videtur, id quod accidit, ſi abſceſſus maior et puris maior modus fuit. Pus fluere ſolet per aliquot dies, tandem vero id plerumque deſinit, et omnia ſine noxa ſaneſcunt. Interdum tamen, ſi auris multis medicamentis agitata fuit, abſceſſus in malum vlcus fiſtulamque vertitur, ita, vt nonnullis pus male olens per totam vitam exeat, quibus ſub finem etiam vſus auditus aufertur.

§. 350.

Otalgiae variae cauſſae et occaſiones ſunt. Frequentius hoc accidit pueris, dentientibus gingiuis maxime, vbi molares poſtici, id quod ſero fit, gignuntur. Ex anatome diſcimus, ramos nerui maxillaris inferioris, qui tertius ramus quarti paris eſt, et qui ad linguam pertinet, committi cum minori neruo, qui ab aure deſcendit, et a ſeptimo pari huiusque portione dura oritur. Inter maxillas itaque

auremque consensum esse, vel ex eo intelligitur. In aliis otalgia est cum catarrho, et oritur ex malo tempestatis habitu, et si vel caput, vel pedes caloribus relaxati subito frigore excipiuntur. Nonnumquam si tinea ex toto, superhabitis extrinsecus remediis, prohibita fuit, mala materia in aurem vertitur. Dolor eo vehementior est, quo inflammatio propior ab aure interna et membrana tympani est. Soluitur otalgia, praesertim ea, quae cum inflammatione et febre est, nonnumquam sanguinis ex naribus profluuio, vel deiectionibus biliosis. Interdum hominem ad dementiam mortemque praecipitare potest: Nam partes, quae afficiuntur, neruosae sunt et a dura matre propiores.

§. 351.

Est otalgiae genus, quod in febribus ardentibus per metastasin oritur, id quod HIPPOCRATES *Sect. IV. Aphor.* 60. animaduertit. Haec febrem leuat, si cum aliis bonis atque coctionis signis est. Si enim oritur cum cruditate, mortem denunciat. Et HIPPOCRATES CELSVSque animaduerterunt, otalgiam surditatemque quandoque solui deiectione biliosa, id quod etiam obseruatio confirmat. Si in otalgia vehemens inflammatio est, id quod ex febre aliisque signis cognoscimus, ab initio adhiberi possunt omnia, quae aduersus hanc valent. Magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, vt sanguis mittatur. Imperanda est fames et potio diluens. A primis initiis prosunt saepe laudata Apozemata ex Tamarindis, Manna, Senna et similibus, quae vbi inflammatio iam adoleuit, atque ad suppurationem spectat, aliena sunt. Dari potest ptisana, oxymel simplex et alia, quae aduersus inflammationem maxime valent. Extrinsecus nocent omnia spirituosa, quibus et meatus auditorius et tympani membrana indurantur. Auribus admoueantur vapores, qui et molliendi et discutiendi vim habent. Si enim Medicus certus non est, num suppuratio futura sit, vtilis est fotus ex pane calido secalino, cui, antequam coquitur, pinsendo, plurimum seminis foeniculi

et

et anisi admiscendum est. Vbi vero tempus, dolor, aliaque ostendunt, in pus versum iri quiescentem humorem, vapor panis secalini simplicis melior est. Auribus etiam extrinsecus imponi potest cataplasma ex farina seminis lini, foenu graeci, herba Hyoscyami, radice Althaeae, capitibus papaueris, quae coqui possunt ex lacte, addito oleo liliorum alborum. In aurem immitti potest oleum molliens recens, addito oleo Hyoscyami. In his tamen curationibus non nimis diu perseuerandum, ne membranae nimis relaxentur.

§. 352.

Postquam inflammatio finita est, et vel discussa, vel in pus mutata, dari possunt discutientia, veluti Essentia Succini, Tinctura Antimonii. Infirmis prosunt sorbitiones ex radicibus Chinae, Vincetoxici, herba Betonicae, Saluiae, Melissae, semine Foeniculi, cortice ligni Sassafras, ligno Santalino. Sub finem aluus duci potest. Extrinsecus auriculae imponi possunt epithemata, quae vero nec humida, nec frigida esse oportet. Ex vino rubro vel oxycrato coquantur herbae Betonicae, Maioranae, Serpilli, Lauendulae, Rorismarini, Saluiae. Decocto admisceri potest sal ammoniacus. Nec suffimenta aliena sunt, vel ex his herbis fragrantioribus et baccis Iuniperi, vel ex Gummi saepe nominatis. Sed et epithematum et suffitionum nimius calor offendere potest aurem. Quae in meatum auditorium immittuntur, maiorem saepe nocendi, quam iuuandi habent potestatem, quare caute agere oportet medentem. Fere optimum est, si guttula olei, vel essentia Succini gossypio excipitur, idque in parte anteriori meatus auditorii continetur. Vlcus ex tali suppuratione relictum, maxime, si ei vetustas accessit, curari, saepe periculosum est. Exemplum legitur in *du* VERNEY, vbi simile profluuium, per viginti et quinque annos toleratum, post autem curatum, homini interitum attulit (*Lib. III: p.* 121.). Quod itaque sine periculo tolli nequit, ferendum est. Experiri

licet medicamenta ſanguinem purificantia intus danda, cum longiori abſtinentia; crebrius tamen nec haec opitulantur. Extrinſecus in aurem demiſſa parum proficiunt. Saepe vlcera ſponte ſanantur glutinanturque. Vbi in fiſtulas degenerant, nullam curationem recipiunt. Cauendum, ne, demiſſis in aurem variis liquoribus, tympani membrana vel rigidior fiat, vel laxior, et ne aliae partes offendantur.

§. 353.

Si vero otalgia ſine inflammatione eſt, id quod frequentius cum catarrho incidit, et ſi dolor vehementer vrget, auertendus eſt humorum aditus, impoſitis ſupra proceſſus maſtoideos cantharidibus. Vtilia ſunt maſticatoria ex radice Pyrethri, Pimpinellae albae, Maſtiche. Aluus ſoluatur Apozemate ex foliis Sennae, Rhabarbaro et Cremore Tartari. In phlegmaticis corporibus adhiberi poſſunt Pilulae de Succino Cratonis. Si dolor adeo intenditur, vt mentem turbare videatur, periculum adfert primum furoris, deinde interitus. Tunc ad opium, et quae ex hoc parantur, recurrendum eſt. Extrinſecus admoueri poſſunt ſupra laudati fotus ex pane calido cum ſeminibus, vel epithemata, quibus emollientia admiſcentur. In aures immitti poteſt oleum, cui parum olei Succini admiſtum ſit. Nonnulli extollunt Allium ex oleo diutius coctum. Id vero ignorari non debet, omnia, quae in aures demittuntur, prius calefieri debere. Interdum haec otalgia oritur a nucleis aliisque rebus in meatum illapſis, haec prouide ſuſpenſaque manu, lubricatis prius viis, volſella educi oportet; ſi vero dolor ab inſectis oritur, quae quandoque in meatum irrepere ſolent, illa necari poſſunt decocto Mercurii viui, vel decocto meraciori Abſinthii. Etiam, ſi oleum quoduis in meatum immittitur, et in eo per vnam alteramque horam continetur, inſecta praefocantur. Ex CELSI *Lib. VI. Cap. VII.* conſilio, lanae paullulum in aurem compellendum eſt, quo pulex, vel aliud animal, quod intus eſt, illud ſubeat et cum eo extrahatur.

GRAVI-

* *

GRAVITAS AVDITVS ET SVRDITAS.

§. 354.

A variis cauſſis oritur. Grauius audiunt homines, quibus auricula abſciſſa eſt. Faſciis vittisque, quibus puerorum capita vinciuntur, auricula ad poſteriora deprimitur, quae ſic ſonos, ſeu aëris tremores, recte excipere haud poteſt, qui ideo etiam ad meatum auditorium haud recte perducuntur. Grauitas auditus quandoque eſt cum catarrhis, dum non ſolum tympani, aliaeque illorum foraminum teneriores membranae ab aëre humido multum relaxantur, ſed dum etiam a ſudore et inſenſibili exſpiratione repreſſa febris mouetur, vaſa diſtenduntur, neruique irritantur, et ſic ſuſurrus excitatur. In hoc morbo conducunt omnia, quae aduerſus catarrhos maxime poſſunt, et quae etiam in otalgiae curatione propoſita ſunt. Extrinſecus admota roborantia, poſt diſcuſſos catarrhos, vtilia ſunt.

Tamquam ſpecificum laudatur ſequens medicamentum.

℞. Eſſent. Caſtorei
Spir. vini camphorati ana drachm. dimid.
M. D. S. *Etliche Tropfen auf ein Stück weich erwärmtes Brod zu tropfen, und auf das Ohr zu binden.*

Si malum iam inueterauit et catarrhus hominem ſine intermiſſione tenet, fonticulus vel ſetaceum multum proficiunt. Nonnumquam audiendi difficultas a coaceruato induratoque cerumine, quod oleo Amygdalarum dulcium, Liliorum alborum, tepido lacte et melle emolliendum eſt, magna cura habita, ne laedatur tympanum. Vbi in meatu auditorio ſuppuratio fuit, etiam coactum induratumque pus occludere poteſt meatum. Aliquando ſarcomata aliique tumores

N 3 in

in meatu auditorio nafcuntur, qui, fi in parte anteriori funt, fcalpello tolli poffunt. Septica cum periculo admoventur. Lapis infernalis, fi mox calida iterum abftergitur, tolerari poteft. Interdum inflammata fcirrhofaque parotis meatum premendo praecludit. Si vero, quocumque cafu, magno etiam fragore, rupta eft membrana, audiendi facultas non protinus, fed tamen pedetentim et certo amittitur. Nec in hoc cafu, nec fi intus in interiori aure caries orta fuit, fi officula concreuerunt, fi horum mufculi vel ligamenta induruerunt, furditas vllam curationem recipit. Si membrana nimis laxa eft, id quod poft catarrhos in corporibus infirmatis accidere folet, experienda funt fuffimigia, et, vt aër humidus auertatur, femper goffypium in meatum demittendum eft. Frequentius malum haeret in Tuba Euftachii, quae vel ab inhaerenti materia praeclufa, vel exulcerata, vel per cicatricem coalita eft. Aër in tympano inclufus, fi per hanc tubam renouari nequit, elaterem amittit, et tunc ad intendendas teneriores membranas fonumque propagandum ineptus redditur. Si in tuba mucus haeret, id quod ex praecognitis cauffis fcire licet, conducunt Apophlegmatizantia, radix Pyrethri mafticata, vel quae, quod mitiora funt, praeferri debent, radix Pimpinellae albae et Maftix. Adhiberi etiam poteft Effentia Pimpinellae albae cum fruftulo facchari, os vero gargarismis eluendum eft. Si cum faucibus tuba haec ex malo venereo exulcerata eft, et ab exulceratione obftructio facta, furditatem tollere potuit Mercurius, et eo excitatus ptyalismus. Siphonem delineauit GARENGEOT, quem tubae admoueri, et hanc congruo liquore elui poffe, propofuit. Num alia experimenta illud comprobauerint, ignoro. Aliquando haec tuba paralytica fit, quare fi furditas poft apoplexiam relinquitur, et vel vitio huius tubae, vel vitio compreffi cerebri atque nerui acuftici enata eft, malum tolli nequit. Id quod etiam fit, fi poft grauem ictum, capiti illatum, protinus omnis audiendi facultas amiffa fuit penitus. Hoc etiam a refolutis neruis fieri probabile eft. Surditati,

ditati, post grauiores diuturnosque catarrhos, quandoque medetur cauterium in brachio, vel nucha, vel vlcus ad methodum BELLOSTII (*Suite de Chirurgien d'Hospital* p. 282.) in processu mastoideo, mediante lapide infernali, excitatum, cuius suppuratio multa longaque esse debet. Ceteroquin notandum est, omnibus imbecillis, maxime si voraces sunt, et in eorum primis viis cruditates coacervantur, nec non in hypochondriacis, auditum difficiliorem fieri. Tales caussam tollere debent. Si externis aures fatigant, plerumque ex Surdastris surdi fiunt. Aurem etiam a bilis redundantia affici, illud, quod supra adduximus, probat, aluum biliosam interdum surditatem soluere. Ex graui sanguinis profluuio auditum cum aliis sensibus hebetari notum est, quae surditas etiam interdum manet.

TINNITVS AVRIVM.

§. 355.

Oritur, vbi distentio fit illorum neruorum, quibus in aure motus et ipsa etiam perceptio vel sensus fit. Si nerui conuelluntur, quibus musculi officulorum in tympano cientur, maior acutusque, vt videtur, oritur sensus. Alius vero, si nerui per cochleam diuisi afficiuntur. Etiam in ipso cerebro potest aliquid esse, quo nerui commouentur. Hinc tinnitus saepe neruorum in corpore distentionem, epilepsiam, imo et apoplexiam praecedit. Curatio caussis accommodanda est. Vel enim sanguis mittendus, serosa colluuies educenda, primis viis prospiciendum est, vel curanda neruorum imbecillitas. Caussae cognoscuntur ex corporis habitu et aliis, qui in eo sunt, morbis. Externa parum proficiunt.

ODONTALGIA.

§. 356.

Nemo ignorat, non ipſum dentem dolore affici, ſed membranas, quarum duae ſunt: altera a neruis profecta, qua interius cauum, quod in omni dente eſt, cingitur: altera perioſtium eſt, quod radicem dentis alueolo haerentis includit. Hae membranae, maxime interior, dolore adficiuntur, qui non vnius generis eſt. Is enim vel ab inflammatione, vel a ſpaſmis oritur. Cum eo, qui ab inflammatione naſcitur, eſſe ſolet febricula, cuius notae ſunt pulſus velocior auctusque calor. Haec inflammatio non raro in ſuppurationem tendit. Pure orto, corrumpitur membrana et ipſe dens laeditur, qui carie exeſus, vacillat tandemque recedentibus pluribus fragmentis cadit. Si per inflammationem intumuit perioſtium externum, plerumque etiam pus mouetur, et naſcitur parulis ſeu minor abſceſſus, Germ. *ein Zahngeſchwür*. Dolor ſpaſticus ſaepe cum catarrhis eſt.

§. 357.

Cauſſae variae ſunt: plethora, neglecta venaeſectio, menſium et haemorrhoidum ſuppreſſio, propter quam grauidae primis menſibus his doloribus multum vexari ſolent. Ex frequentioribus cauſſis eſt catarrhus, ſi caput, caloribus relaxatum, frigore ventoque excipitur, ſudorque reprimitur; ſi dens iam exeſus eſt, is ex leui occaſione dolet. Caries vero duplicis generis eſt, altera, quae ab interioribus incipit, et quae ab vitiatis humoribus in Cacochymia, Scorbuto, poſt vſum Mercurii, oriri ſolet; alia naſcitur ex munditie neglecta, etiam ex vitiatis humoribus in os confluentibus, inprimis, ſi macreſcentes gingiuae a dentibus recedunt, et hi ex ſordibus atque inhaereſcente tartaro ſcabri fiunt, tandemque nigri labare incipiunt. Aliud genus doloris

doloris eſt, quod Veteres αἱμωδίαν vocauerunt, illud a ſanguine oriri exiſtimantes. Nihil aliud eſt, quam ſtupor nerui, qui per radices dentium perforatas ad interiora deſcendit. Hic dolor a variis cauſſis, a ſonitu rauco et acri, ab adſumtis acidis, crudis et auſteris, a potu frigido, etiam a ructu acido, mouetur.

§. 358.

Igitur odontalgia etiam in idiopathicam et ſympathicam diuidi poteſt. Vbi cum inflammatione eſt, ante omnia aluum ſolui oportet, vel lotione vel Apozemate minus valente. Vt vero dolor diſcutiatur, dandum eſt nitrum cum puluere bezoardico. Sudore veniente debet aeger ſe continere, vt is per omne corpus diffundatur. Si omnis ſudor finitus eſt, oportet linteum tepefacere et paullatim ſingula membra detergere. Si autem homo valde plenus eſt, vtilius eſt ſanguinem mitti, vel inciſa vena, vel cucurbitulis, quae, conciſa prius cute, in tergo, brachiis ſurisque defigendae ſunt. Proſunt etiam rubefacientia, pediluuia et frictiones, maxime pedum. Non temere properandum eſt ad opiatorum vſum. Si aeger febricitat, febriculae accommodanda ſunt auxilia, et vbi corpus inſudat, dandae calidae ſorbitiones aliaque diſcutientia. Nec facile in exeſum dentem opium demitti debet. Inutile non eſt, ſi capita papaueris hortenſis, flores papaueris, folia hyoſcyami ex aceto coquuntur, et ore continentur. Etiam vbi inflammatio valde vrget, cataplaſma, quod ex emollientibus, addito croco, cum lacte oleoque componitur, extrinſecus imponi poteſt, vt in exteriorem partem euocetur inflammatio. Si dens carie adeſus eſt, is interdum bene accommodato plumbo repleri poteſt, interdum vero ſine mora eximendus eſt, ex quo non raro protinus omnis dolor conquieſcit.

§. 359.

Illud odontalgiae genus, quod cum cartarrho eſt, et quod ſeroſum vulgo vocant, vix aliam curationem recipit,

quam qualem catarrhi requirunt. Interdum auerti poteſt, ſi mox ab initio aluus ducitur lenioribus, ſatis tamen valentibus: decocto foliorum Sennae, Cremoris Tartari, Salis catharctici, Mannae. Haec vero purgantia, ſi acerbato valde dolore ſumuntur, malum pertinacius reddunt. Interdum oritur ptyaliſmus, data Cinnabari vel Specifico cephalico adaugendus, nunquam vero reprimendus. Hoc genus, ſi cum nulla febre nulloque aeſtu eſt, optime fert maſticatoria, vt ſunt Maſtix, radix Pimpinellae, Caryophyllus aromaticus, Eſſentia Pimpinellae. Etiam proficiunt Veſicatoria, proceſſibus maſtoideis, ſcapulis aliisque partibus admota. Vulgus vtitur allio, quod cuti alligari ſolet. Alia ſunt rubefacientia, quae quum nullum odorem habent, naribus minus moleſta ſunt. Si dens carie exeſus a catarrho dolet, in eum, ſi educi nequit, demitti poteſt guttula olei caryophyllorum cum pauco goſſypio. Hoc oleum, quod cum Eſſentia Myrrhae, Ariſtolochiae et pauca Eſſentia Euphorbii miſceri poteſt, cariem dentis exedit, et foetorem tollit. Haec, quae ſeroſae odontalgiae opitulantur, priori generi, quod a ſanguinis redundantia oritur, peſtifera ſunt, doloremque intendunt.

VERTIGO

§. 360.

Eſt ſubitanea perturbatio ſenſuum, cuius varii gradus, variaque nomina ſunt. Ab initio homini obiecta in gyrum moueri, vel ex alto labi videntur. Plus mali eſt, vbi naturalis obiectorum color in virideſcentem vel atrum mutatur, et ſic accidit caligo ſeu σκοτοδινία. Non raro cum his aures intra ſe ipſas ſonant et tandem aliquando ſuperuenit vomitus. Alia et periculoſior eſt ſpecies, ſi aegro genua quaſi fatigata tremunt, et magis adhuc periculum immi-

imminet, si is se sustinere nequit, sed subito concidit; quod alterum genus vertigo caduca vocatur, id quod resolutis ad tempus musculis fieri intelligitur. Vertigo vero desinit vel in syncopen et ἀσφυξίαν, vel in apoplexiam, vel in epilepsiam, quorum tamen morborum varii gradus sunt.

§. 361.

Maximum vero discrimen est inter vertiginem idiopathicam et sympathicam. Nec tamen omittendum est, vertiginem etiam esse inter symptomata, quae crisin antecedunt. Idiopathicae sedes est ipsum cerebrum, sympathicae sunt aliae corporis partes, maxime ventriculus et hypochondria. Vertigo enim oriri videtur, si sensorium commune, vel nerui ad illud pertinentes, certa ratione afficiuntur. In oculis maxime conuelli videntur nerui, ad musculos, praecipue ad ligamentum ciliare pertinentes, quibus conuulsis obiecta tremula homini apparent. Vertigini obnoxii sunt omnes imbecilli, quibus et totius corporis fibrae neruique, et praecipue viscera infirma sunt, et qui propter hanc imbecillitatem re quauis grauiter afficiuntur, vel, vt alii id exprimunt, sensibiliores sunt. Nam his humida etiam mobilissima sunt, vt ex quauis mutatione citentur. Igitur hoc morbo conflictantur hypochondriaci, hystericae, litterarum studio, nec minus etiam gulae nimis dediti, qui Venere, sanguinis profusione, catharcticorum vsu exhausti, contentiosa actione defatigati sunt, iuniores plethorici, senes, arthritici et podagrici, quibus sanguinis profluuium per nares, menstrua vel haemorrhoides suppressum, quibus fonticuli aliaque vlcera chronica curata fuerunt. Idiopathicae vertiginis variae occasiones sunt. Oritur enim, si homo in gyrum mouetur, si is ex praerupto loco et ex praecipitio ad ima, vel ex ponte ad rapidum flumen, ad aquarum verticem despicit, si is rheda vel naui, praecipue auersus, vehitur, et huius vectionis insuetus est. Nascitur etiam hoc vitium ex animi perturbatione, terrore, timore et ira, ex ictu capiti illato, ex ebrietate, vsu hypnoticorum, narcoticorum aliorumque vene-

venenorum, a fumo carbonum, a fumo Peti per fistulam hausto, si et huic homo nondum adsuetus est, a nimio sanguinis profluuio, ab omnibus, quibus boni succi viresque auferuntur. Frequens est vertigo aegris magno vel diuturno morbo confectis, si erecto corpore esse volunt, id quod non raro iis mortem maturat. Inter caussas etiam minus frequentes, si arteriae carotides quacumque ratione non prorsus praeclusae sunt, sed ita tamen affectae, vt sanguis per eas difficilius moueatur.

§. 362.

Deuteropathica vero saepissime oritur a ventriculo et hypochondriis, si cruditates, bilis, acidum, lac coactum, immo etiam pituita in eum contracta sunt. Quare post ingluuiem et crapulam saepe vertigo. Quibus viscera chylopoea et hypochondria laborant, foeminae hystericae, et viri atrabilarii, nec non alii, quibus podagra ventura est, vel quibus hi et similes morbi male curati sunt, quibus lumbrici aluum occupant, quibus quaedam olim in corpore facta excretio suppressa est, vel scabies tineaque et similia pustularum genera prohibita fuere, vertigine corripiuntur. Interdum soluitur vomitu, deiectione biliosa, podagra et rarius orto in qua corporis parte abscessu. De vomitu dicendum, non omnem criticum esse, sed saepius symptomaticum, quem ex cerebro male affecto moueri alibi diximus.

§. 363.

Omnis vertigo mala, pessima tamen idiopathica est, cuius caussa tolli nequit, si talis post alios grauiores diuturnosque morbos, maxime post cephalaeam aliosque capitis adfectus oritur, et quae pertinacior facta frequentius reuertitur. Sympathica interdum soluitur haemorrhoidum fluxu; idiopathica in senibus apoplexia finitur.

§. 364.

Etiam vertiginis curatio caussis accommodanda est. Eam ab abundante sanguine nasci, scire licet ex cognitis pletho-

plethorae notis, et si cum vertigine arteriae concitantur, et dolor mallei ictibus fere similis, cum aurium sonitu et surditate, aegrum male habet. His sanguis mittendus est ex talo, et admouendae sunt cucurbitulae, concisa prius cute. Cucurbitulae occipitio impositae multum profuerunt. Necesse vero est, vt prius sanguis incisa vena detrahatur. Etiam aluus ducenda est Cremore Tartari, sale cathartico, sale Thermarum Carolinarum, foliis Sennae et similibus. Nimium sanguinis motum resoluunt Nitrum, Arcanum duplicatum, lapides Cancrorum cum acido Nitri. His tamen abutendum haud est, quippe quibus tandem ventriculus et viscera infirmantur. De victu et exercitatione infra dicendum.

§. 365.

Si vertigo idiopathica in senibus a redundante pituita nascitur, optimum leuamen affert fonticulus vel setaceum. Si malum minus distantem curationem poscere videtur, verticem ferro candente aduri et pus moueri oportet. Cum his dari possunt infusa per epicrasin laxantia, addito Helleboro et Agarico, Pilulae de Succino Cratonis cum Extracto panchymagogo Crollii, Mercurio dulci, Diagrydio. Caput quandoque, praemissis illis euacuantibus, fricari potest, et post fricationem admoueri possunt cucurbitulae. De vertigine idiopathica illud dicendum est, aquas minerales his plerumque nocentissimas esse, quae in vertigine sympathica saluberrimae sunt. Vbi tamen vertigo a sola neruorum et viscerum imbecillitate, et non a male affecto cerebro oritur, illarum potus salubris deprehenditur, quae tamen res curiosiorem obseruationem requirit.

§. 366.

Si vertigo ex ventriculo oritur, illud ex nausea, cardiogmo, cardialgia, vel Soda, bilioso rancidoque sapore, aluo vel adstricta, vel soluta, et si cibus ventriculo non continetur, vel si is inconfectus redditur, aliisque signis cognoscimus. Dari debent medicamenta, quibus id, quod cor-

corruptum eſt, qua via commode expelli poteſt, eiiciatur. Emetica, tanto magis valentiora, imbecillis non ſine periculo dantur. Aeger, qui vomiturus eſt, bibat aquam calidam, cuius maiori modo admiſceatur oxymel ſquilliticum, ſuperbibenda eſt calida, donec vomuerit aeger. Inter vomitus caput deligandum eſt. Praeter emetica et catharctica communia, aduerſus ſtomachi vitia, multum valent Thermae et Acidulae. Hypochondriacorum et hyſtericarum vertigo, ſi vetuſtas acceſſit, difficulter tollitur. In foeminis ad menſtrua, in viris ad haemorrhoides, et ceteroquin etiam ad ventriculum aliaque viſcera, quibus chylus conficitur, animus medentis aduertendus eſt. Reliqua in horum morborum hiſtoria dicentur. Non raro frequentior diuturniorque Rhei vſus profuit. Imbecillitati viſcerum ſuccurrendum eſt abſtinentia, cibo modico, potione congrua, de quibus quum ſaepe dictum ſit, hic nihil addendum eſt. Ex medicamentis, poſt catharcticorum vſum, conducunt cortex Peruuianus, cortex Caſcarillae, Puluis Birkmanni, martialia,

§. 367.

Sunt aliae quaedam obſeruationes neceſſariae. Omnibus, qui vertigine idiopathica laborant, nocentiſſima ſunt emetica. Si vero in ſympathica os ſaliuae plenum amarumque eſt, vel ſi acor per fauces aſcendit, ſi ſtomachus exaeſtuat et nauſea crebriorque vomendi cupiditas aegrum vexat, ſcire licet, vitium eſſe in ventriculo, et niſi magna atque ex aliis cauſſis orta huius viſceris imbecillitas fuerit, confert protinus malam materiam, data Ipecacuanha, eiicere. Si autem ſtomachus reſolutus eſt, et cibi tenax haud eſt, et ſi mali vetuſtas acceſſit, nihilque eius, quod adſumitur, concoquitur, ſed omne in cruditates conuertitur, ſummum et vnicum aduerſus hoc auxilium eſt in abſtinentia, exercitatione et fricatione, quas viribus hominis accommodari oportet. Crebrius dandum eſt Rhabarbarum in puluere. Stomachica et carminatiua calidiora minus proficiunt; meliora

liora ſunt martialia et ex cydonio parata. Vitare praecipue conuenit omnem potionem fermenteſcentem, quippe quae in ventriculo infirmo coaceſcit. Potioni praeſtandum eſt decoctum Chinae ponderoſae, vel alia ptiſanae compoſitio. Cum hac vinum meracum vetus, leue et edentulum, cereviſia etiam valentior, qualis Anglorum eſt, ſi horum parum bibitur, non aliena ſunt. Infuſum Theae infirmo ſtomacho minus idoneum eſſe, obſeruatio docuit.

§. 368.

Prae ceteris neceſſarius eſt cibus, non ſolum modicus, ſed etiam morbo idoneus. Nocent omnia acria, Sinapi, Cepae, ſalſamenta, quae intus facile corrumpuntur, dulcia, pinguia, iurulenta, lactentia, quae inflant, et maxima leguminum atque olerum pars. Aluum liberam, numquam ſiccam vel adſtrictam eſſe, conuenit. Fuſior autem aluus, ſi perpetua eſt, ventriculum infirmum eſſe oſtendit. Venus peſtifera eſt, omnisque animi contentio et perturbatio, multaque et aſſidua meditatio. Sanguinis miſſio ſalubris eſt iis, qui ex plethora vertiginoſi fiunt. Tolerari poteſt in aliis, qui ei adſueti ſunt; nocentiſſima eſt, quibus corpus valde infirmum eſt. Illam in infirmis diuidere oportet, ne corporis infirmitas ea adaugeatur. Si vero apoplexiae metus eſt, ſanguinis plurimum detrahi oportet. Prima autem vertiginis curatio eſt exercitatio, quae ſemper cibum antecedere debet. Hanc etiam modicam, non nimis laborioſam, ſed aſſiduam et quotidianam eſſe oportet. Proficit etiam, ſi tales multa peregrinatione iactantur, vel ruri ſunt, vel ex grauioribus regionibus in ſalubriores veniunt. Somnus placidus et paullo longior vtilis eſt, qui etiam, ſi res cogit, medicamentis interdum, habita tamen moderatione, arceſſendus eſt. Vitari oportet turbatus et qui in cubiculis percalefactis capitur. Nulla fides habenda eſt medicamentis vulgo ſic dictis cephalicis et ſpecificis. Quo tempore aegrum vertigo corripit, is ſe contineat. Vbi illa in ſyncopen mutari videtur, id quod ex ſubeuntibus et quieſcen-

quiescentibus arteriis sciri potest atque ex calore exstincto, naribus admoueantur, quae excitant, Spiritus salis ammoniaci, sal cornu cerui volatilis, cui oleum Lauendulae vel aliud quoddam adiiciendum est. Vbi vero ex tendinum tremore, ex cognito corporis habitu, et iis, quae olim acciderunt, epilepsiae metus est: illa odora, quae excitant, aliena sunt. Aeger quietem seruet, et in loco obscuro, ab omni strepitu et luce remotus, contineatur. Si aluus adstricta est, sine mora solui debet lotione emolliente, vel Apozemate, quae vero lenissima esse debent. Caput velandum est, non tamen onerandum. Veteres, quos etiam nonnulli recentiorum imitantur, caput frigida crebrius perfundere, post fricare pectereque soliti sunt.

MORBI SOPOROSI.

§. 369.

Somnus hominem complectitur, si succus neruosus ex cortice cerebri non libere ad fibras medullares illorumque neruorum initia, quibus sensus motusque animalis praestatur, transire potest. Naturaliter hoc fit, si materia, ex qua ille subtilissimus succus conficitur, et qui sub somno perficitur, deficit. Praeter naturam autem soporatur homo, si aliquid vel in cerebro, vel in aliis partibus, vel in ipsis humidis est, quod illum huius succi transitum impedit. Grauissimus itaque sopor est, si cerebrum premitur in apoplexia, a qua morbi sic dicti soporosi gradu differunt. Horum morborum varia nomina sunt et anceps significatus apud optimos auctores. Vsitatiora nomina sunt: *Carus*, *Lethargus* et *Coma*, quibus nonnulli addunt *Cataphoram*. *Carus* praestantioribus Scriptoribus significat altiorem profundioremque soporem, quo homines haud facile expergefieri queunt. Oritur vt plurimum, si sanguis post ictum

ictum vulnusque capiti illatum cerebrum premit, vel si post phrenitidem cerebri inflammatio iam in gangraenam mutatur. Interdum etiam ab ebrietate, a deuorato opio aliisque narcoticis, a fumo carbonum. Si morbi huius caussa tolli nequit, neruorum distentione morteque finitur. *Coma* minor huius gradus, ita, vt homo facilius excitari queat. Vtrumque morbi genus, tum Carus, tum Coma, cum febre est, de quo tamen, vt dictum, non omnes consentiunt auctores. Diuidunt Coma in somnolentum et vigil. In somnolento homo vix non perpetuo somno grauatur, et minor gradus est Cari. Coma vigil dicitur, vbi homo somno deuinctus breui et repente excitatur, qui vero hoc, quem expellere non potest, mox iterum opprimitur et soporatur. Coma vigil vt symptoma accedit hemiplegiae, phrenitidi, febrique acutae et inflammatoriae. Hoc morbo et interrupto, vt dictum, sopore vrgetur homo, si in qua cerebri parte ex dictis occasionibus vasa praeclusa sunt, in alia vero illius visceris parte sanguis per vasa aperta perniciori motu traiicitur, ita, vt altera cerebri pars quasi soporata, altera autem vehementius agitata esse videatur.

§. 370.

In Lethargo homo etiam immodico premitur somno, qui interdiu noctuque continuat, qui vero non repente aegrum obruit, sed qui pedetentim obrepit, et in dies ingrauescit. Sine febre est, superuenire tamen interdum febricula solet, quae saepe vel morbum, vel hominem tollit. Homo hoc morbo compressus, supinus, oculis per palpebras non prorsus contectis, hiante ore iacet, vix non semper dormit, expergefactus sui omniumque rerum, cibi, potionis, necessariarumque excretionum obliuiscitur. Oscitat, parum loquitur, de capitis dolore grauitateque conqueritur, et vix quaesitis respondet, mox iterum soporatur. Cum his pulsus frequens, mollis, inaequalis, languidus et tardus, tandem vndosus esse solet. Respiratio rara et debilis, aluus modo adstricta, modo fusior. Vrina cruda,

O iumen-

iumentorum lotio ſimilis. Non raro ſudor per artus extremos, quandoque per omne corpus diffunditur. Ex faucibus aliquando naribusque effertur copioſa pituita vel pus, quod vltimum ſuppurationem in cerebro eſſe ſignificat. Morbus hic longus eſt, et prae ceteris ſenes atque infirmos occidit. Raro in iunioribus metaſtaſis fit ad aures et parotides, et morbus harum ſuppuratione ſoluitur.

§. 371.

Ignorari non debet, eſſe ſomni critici genus, vbi aliquando homines per vnum alterumque diem vix non perpetuo dormiunt, ſub ſomno vero conualeſcunt. Hic vero ſomnus eſt cum aliis bonis ſignis, maxime poſt criticam euacuationem. Oritur ille ſomnus a defectu humoris blandi, qui ſub eo inſtauratur. In infantibus ſub ſomno cruditas, quae in ventriculo eſt, et ex qua non raro conuelluntur, coquitur, ac in bonum ſuccum conuertitur.

§. 372.

Quum de Caro, occaſione phrenitidis, et in Chirurgia, occaſione vulnerum capitis dictum ſit, iam prae ceteris conſiderari debet Lethargus. Oriri is potiſſimum videtur a confluente in cerebrum eiusque ventriculos ſero. Sed id exitu per infundibulum et per venas iugulares prohibetur. Quandoque ſerum vel pus intra cerebrum et inter duram matrem repertum fuit. Serum vero ex variis ſibique contrariis cauſſis in cerebrum huiusque ventriculos contrahitur. Hoc incidit, ſi poſt magnam euacuationem, hypercatharſin, haemorrhagiam, diabetem, exigua cerebri vaſcula propter κενεαγγεῖαν collabuntur, illorumque parietes inter ſe glutinantur. Dum enim tenerrimi ſucci transfundi nequeunt, vaſcula illa atque receptacula ab humore a tergo veniente diſtenduntur, quibus medullares cerebri fibrae premuntur. Vaſa cerebri ab aliis etiam cauſſis, veluti ab aſſumtis ſpirituoſis, ab opio aliisque, quibus ſanguis rareſieri ſolet, dilatantur. In valde obeſis adeps mole ſua per exte-

riuſ

rius corpus vasa omnis generis premit arctatque, ita, vt sanguis redundans cerebri vasa laxiora distendat. Nec tamen horum affectuum, nec ipsius apoplexiae caussa semper in cerebro est, sed saepe in aliis partibus, veluti si polypus maior, in corde et vena caua haerens, sanguinem in cor libere influere non sinit. Aliae occasiones sunt, ex quibus Lethargus oritur, catarrho vel excretione muci per nares repente cohibita, fonticulo, cui vetustas accessit, glutinato, scabie, tinea aliisque morbis cutaneis male curatis. Ceteroquin Lethargo, praecipue chronico, magis obnoxii sunt senes, infirmi, voraces, cacochymia multaque pituita laborantes. Etiam Lethargus frequens esse solet ebriosis, praecipue iis, qui se quotidie vino adusto ingurgitant.

§. 373.

Lethargus si repente hominem corripit, efficaciora auxilia poscit. Protinus adhibendi sunt clysteres acriores, etiam ex fumo Peti, nec non suppositoria acriora ex felle tauri inspissato, diagrydio sulphurato, extracto Hellebori, quae omnia cum melle subiguntur. Cum his vero, si ventriculus laborare videtur, dandum est emeticum paullo valentius; hoc tamen liquidum esse debet, quum aeger alia deglutire nequeat. Cauendum tamen, ne vomitu cerebrum magis laedatur. Si purgantibus opus est, resina Ialappae terendo solui potest cum amygdalis. Si haec omnia non prosunt, adhibenda sunt alia excitantia. Sunt, qui plantas pedum ferro candente adurunt, magnamque suppurationem mouent. Euellendi sunt pili. Naribus admouendus spiritus Salis ammoniaci cum calce viua, vel vapor ex aceto vini fortissimo super laminam ferream ignitam effuso. De Cantharidibus alibi diximus, eas proficere, si nulla febris est et nulla ex febre maligna metuenda sanguinis resolutio. Vbi pituita abundat, prodesse queunt, maxime si in vlceribus magna multaque mouetur suppuratio. Obseruatio tamen docuit, interdum lethargo laborantes admotis Cantharidibus non expergisci, sed neruorum distentione commoueri.

Fere meliora ſunt rubefacientia et ſic dicti phoenigmi. Fonticuli et ſetaceum ad euocandos corruptos humores plurimum poſſunt.

§. 374.

De ſanguinis miſſione ita ſentio. In caſibus, vbi a ſanguine ex vaſis ſuis effluente, veluti poſt capitis vulnera, vel etiam poſt apoplexiam, ſopor oritur, ad eam ſine mora properandum eſt, quum ab ea vix non omne praeſidium a primis initiis petendum ſit. Sed in corpore, quod iam mali habitus et longo morbo vitiatum eſt, et vbi in tali corpore cerebrum a ſero, ex receptaculis ſuis erumpente, comprimitur, ſanguinis detractio infirmitatem auget, immo hominem non raro occidit. Ea etiam aliena eſt, ſi in ſopore cum febre vel in Comate indicia ſunt, febrem per parotides aliamque metaſtaſin ſolutum iri. Viris, quibus Lethargus ex ſuppreſſis haemorrhoidibus oritur, quandoque proſunt hirudines. Vbi aeger in deceſſione expergiſcitur, vtatur maſticatoriis ex Maſtiche et Pimpinella alba. Per errhina et ptarmica frequentius ſternutamenta euocentur. Componi etiam poſſunt Cucuphae. Vbi ſomnus non ita continens eſt, et aeger conualeſcere videtur, dari poſſunt diſcutientia et tonica: Liquor Cornu Cerui ſuccinatus, Mixtura ex Tinctura Antimonii, Spiritu Cornu Cerui, Eſſentia Succini et his ſimilia. De fonticulis et ſetaceis iam ſupra retuli.

§. 375.

Sopor ab opio ortus diſcutitur datis magna in copia acidis. Aqua miſcenda eſt cum multo aceto vel ſucco Citri. Diu potioni quotidianae acida adiicienda ſunt. Grauiſſimus ſopor oritur ex virulento carbonum fumo. Si enim aeger ſui oblitus eſt, et profundo ſomno oppreſſus iacet, medetur emeticum, Gilla nempe Paracelſi ſeu Sal Vitrioli albi ad drachmam dimid. vel ſcrupulos ij. aqua ſoluitur et ori eius infunditur. Cum his adhibendae ſunt lotiones acriores, rubefacientia, ptarmica aliaque, quibus ille expergiſcitur.

APO-

APOPLEXIA.

§. 376.

Apoplexia eſt repentina ſenſuum tum externorum, tum internorum, motusque voluntarii abolitio, a cerebri compreſſione, quo tempore non ſolum manet, ſed multum etiam intenditur cordis et pulmonum actio, quippe quae a cerebello proficiſcitur. Quibus hoc incidit, illi attoniti dicuntur, inter quos vero magnum diſcrimen eſt. Quandoque enim Apoplexia repente et quaſi ictu fulminis hominem rapit, id quod incidit, ſi copioſior humor, ex ruptis receptaculis miſſus, ventriculum cerebri quartum implet et cerebellum premit, ex quo nerui, vitalem cordis ac pulmonum motum praeſtantes, educuntur. Diſtinguunt igitur in Apoplexiam exquiſitam et leuiorem. In priori omnes animales actiones prorſus deficiunt; in altera illae laeſae ſunt, ſed non penitus abolitae. Ex hac vltima quandoque aeger ſine noxa conualeſcit, quandoque vero ei ex Apoplexia paralyſis in qua parte manet. Haec, ſi vnum latus tenet, dicitur Hemiplegia, ſi vero omne corpus, excepto capite, reſolutum eſt, Paraplegia, quae tamen rarius occurrit. Nonnumquam in membris manet quidam ſtupor, minor paralyſeos gradus, et dicitur Pareſis. Aliquando non artuum, ſed aliarum partium muſculi reſoluti ſunt, veluti linguae, faucium, ſphincterum ani et veſicae. Potior tamen differentia eſt ab humore in cerebro haerente, illudque comprimente, vnde Apoplexia in ſanguineam et ſeroſam diuiditur. Raro ſoluitur variis excretionibus, haemorrhagia, febre, diarrhoea, ſudore, immo etiam vomitu. Sedes morbi eſt cerebrum et huius medulla, quae comprimitur. Si vero hoc cerebello incidit, ſubito ſequitur mors. In ſectis cadaueribus, quandoque inter meninges, vel in anfractibus corticis, vel in baſi caluariae, plerumque in cerebri ventriculis, in quibus plexus choroidei ſunt, reperiri ſolet humor,

 vel

vel sanguis, vel serum, vel etiam pus. Non vero semper Apoplexia ab humore extra vasa misso oritur, sed saepe, si sanguis nimio motu vrget in vascula piae matris, et ille crassior implet vascula lateralia corticis cerebri. Hinc in apoplecticis saepe nullus humor extra vasa missus, sed vasa sanguine turgida reperiuntur.

§. 377.

Necesse est, vt Medicus apoplexiam ab aliis distinguat. In ea est abolitio sensuum et motuum animalium, pulsus vero magnus est et fortis, etiam magna et fortis respiratio cum stertore, quare etiam naturalis, immo auctus calor in corpore esse solet. In Syncope vero nullus pulsus est, et nulla fere ad sensum respiratio. In Lethargo et in aliis affectibus soporosis, qui gradu fere differunt ab apoplexia, aeger acu punctus excitari potest, qui expergefactus mox iterum somno opprimitur. In magna vero apoplexia is nihil, nec acu puncturam sentit, nec vmquam ad se redit. In catarrho suffocatiuo respiratio etiam cum stertore est et simul valde impedita, pulsus vero est debilis, tardus ac rarus, qui in apoplexia magnus et fortis esse solet, et, id quod primo loco notandum est, mens sibi constat in catarrho suffocatiuo. In epilepsia etiam omnis sensus animalis penitus abolitus est, vt aeger ne candens ferrum corpori impressum sentiat, sed tunc totum corpus conuellitur. In hemiplegia, vbi vnum latus resolutum est, alterius lateris musculi non raro conuelluntur. Vulnera capitis docuerunt, resolutis lateris dextri musculis, sinistrum cerebri hemisphaerium comprimi.

§. 378.

Quibus Apoplexia sanguinea imminet, ii conqueruntur de magno capitis dolore et eius grauitate, sopore, frequenti diuturnaque vertigine, tremore inter somnum, de incubo, venae iugulares tument, oculi illacrymantur rubentque, homo sentit aliquam quasi temulentiam, vertiginem, modo ocu-

oculorum caliginem et tenebras, modo ſplendores iis obuerſantes, aurium tinnitum, formicantem in artubus ſenſum, interdum etiam vox tremula fit et balbutiens, vrina aeruginoſa, atra, cum multo ſedimento κριμνῶδε. Etiam cauſſarum notitia morbum futurum eſſe oſtendit, veluti ſi homo plenus nimia exercitatione, potione valentiori, medicamentis calidioribus, ſanguinis vehementiorem pernicioſioremque motum concitauit: vel ſi pulſus inaequalis, intermittens, extremorum frigus, oſtendunt polypum in corde haerere. Vbi vero motus increſcit, ſentiunt aegri in ſe ipſis ſubitaneam mutationem, σκοτοδινίαν, vertiginem, qui tandem concidunt, omnemque ſenſum et motum animalem amittunt, quibus muſculi, qui in ſpaſticis morbis rigidi manent, flaccidi ſunt. Cor palpitat, arteriae pulſant, pulſus magnus eſt et rarus, reſpiratio magna cum ſtertore, facies rubet, oculi torui ſunt. Quo fortior celeriorque eſt pulſus, et quo maior et profundior reſpiratio, et quo cum maiore haec eſt ſtertore, eo maius eſt periculum. Nam ſi totum cerebrum ita compreſſum eſt, vt nullus ſanguis per illud traiici poſſit, huius maior modus pellitur ad cerebellum, ex qua re fortior atque velocior cordis pulmonumque motus ſequitur; ſed quoniam ille ſanguis non omnis per cerebrum libere moueri poteſt, tandem etiam huius vaſa praecluduntur, fit obſtructio, et ſequitur mors. Poſt mortem caput rubicundum ad ſenſum ſaepe intumeſcit, quia ſanguis, qui per arterias carotides internas et vertebrales diuidi nequit, ad capitis exteriora fertur. Nonnumquam ſanguis ex auribus, naribus, ore erumpit.

§. 379.

Apoplexiae ſanguineae obnoxii fiunt ii, quibus cerebrum, fracta caluaria, vel hac etiam integra manente, commotum, et in eo receptaculum quoddam ruptum fuit. Praeter hos, de quibus in Chirurgia dicendum, attoniti fiunt ii, quibus vaſa cerebri a quacumque ratione nimium diſtenduntur, vel prorſus rumpuntur. Nam tum a ſic dilatatis

vaſis, tum a ſanguine aliisque humidis, qui ex ſuis receptaculis emittuntur, premuntur fibrae medullares. Non raro corruptus humor acriorque factus tenerrima vaſcula rodit et exedit. Apoplexiae igitur ſaepe occaſionem dat plethora, obeſitas, nimius ſanguis, nimia quies et torpor, haemorrhagiae ſuppreſſae, victus lautus multoque aromate conditus, ebrioſitas, Venus, animi perturbatio, compreſſio iugularium, compreſſio arteriae aortae a nimis diſtento ventriculo in voracioribus, malum hypochondriacum, polypus vel in corde eiusque vaſis, vel in ſinubus durae matris, tumores varii, tum intus in cerebro nati, tum extrinſecus venas iugulares prementes, ſanguinis diatheſis craſſior, vel ex inflammatione, vel viſcida ex cacochymia, vel ex atra bile. Sanguis vero acrior fit in hypochondriacis vel atra bile laborantibus, in iis, quibus ſudores repente fuerunt cohibiti, nec non quibus ſcabies, fonticulus, vlcera chronica fuerunt male curata, vel quibus podagra fuit repreſſa. Is vero acrior rodit atque exedit tenerrima in cerebro vaſcula, vt ſic humor ex iis effluat et neruorum principia premat. Multum etiam confert aër, eiusque viciſſitudines, maxime ſi aëre humido corpora relaxantur. Quare hyeme et ſub frigore humido hic morbus frequentior eſt, id quod tamen de apoplexia ſeroſa prae altera intelligendum. Ex vomitu vehementi, ab adſumtis etiam venenis, maxime iis, quibus ſanguis vel repente cogitur, vel praeter modum attenuatur, etiam oritur apoplexia. Prius ab acidis mineralibus ſanguini admixtis, poſterius ab opio fieri obſeruatio oſtendit. Si quis in conclaui, vbi multus crocus eſt, verſatur, vel in eo dormit, metuere poteſt apoplexiam, quae etiam in cellis vinariis a muſto fermenteſcente oritur. Omne, quod in ſanguine coagula polypo ſimilia efficere poteſt, huic morbo gignendo idoneum videtur.

§. 380.

Perniculoſiſſimus morbus eſt apoplexia exquiſita, quae nonnumquam ictu quaſi fulminis aegrum rapit. Saepe

finitur

finitur ſpatio vnius vel alterius diei. Si aeger intra viginti quatuor horas ad ſe non redit, nulla plerumque ſpes eſt. Manet interdum paralyſis artuum inferiorum, id quod incidere videtur, ſi morbi materia ex capite etiam per ventriculum cerebri quartum in fiſtulam ſacram vel vertebrarum thecam defluit. Reſpiratio, ſi valde magna eſt, profunda et rara, minus tamen aequalis, ſed impedita, inter peiora ſigna eſſe ſolet. Peſſimum vero ſignum eſt ſtertor, rhonchus et oris ſpuma. Haec vehementiori reſpiratione ex pulmone effertur. Si reſpiratio non ita magna eſt, ſed celerior, et ſi accedit febris pulſusque paullo celerior, et aeger non prorſus ſoporatus eſt, ſed aliquem ſenſum habet, melior ſpes eſſe ſolet. A febre tamen plus ſperandum in ſeroſa, quam ſanguinea. Lethalis eſt apoplexia a febre acuta, vel ab epilepſia relicta, nec non cui ſuperuenit neruorum diſtentio. Magnus etiam metus eſt, ſi ſudor frigidus vel ex toto corpore, vel ex aliquo membro effertur. Reliqua prognoſis ex aetate, corporis habitu, cauſſis et aliis depromitur. Malum ſi etiam ſuperatum fuit, frequentius reuertitur. Ex eo aegri non raro imbecilli fiunt, puſillanimes, et qui ex leui data occaſione illacrymantur. Nonnumquam apoplexia ſoluitur haemorrhagia magna, haemorrhoidibus, vrina multa atque craſſa, ſudore multo, aequabili, calido, rariſſime diarrhoea.

§. 381.

In curatione maxima ſpes eſt in apoplexia ſanguinea, ſi protinus ſanguinis maior copia detrahitur. Sanguinis libra vna, atque in corpore pleno cum ſemiſſe, detrahenda eſt protinus, et quidem, vbi iam brachium reſolutum eſt, ex eo ipſo affecto membro. Si corpus valde plethoricum eſt, breui poſt ſanguis iterum mitti debet ex talo. Si autem facies multum rubet et tumet, incidi poteſt iugularis. Haec vero ſi incidenda eſt, non faſcia conſtringi debet, ſed digito ſaltem comprimi. Sunt nonnulli, qui arteriotomen praeferunt in temporibus. Poſt has ſanguinis miſſiones iterum

rum venam in talo incidi conuenit, quae semper plagis maioribus aperiri oportet. Alienam minusque efficacem esse, reor, sectionem venae frontalis vel raninae. Etiam concisa in occipitio cute, admoueri possunt cucurbitulae.

§. 382.

His praemissis aluus ducenda est lotione vel solutione Salis catharctici. Vitanda sunt in clysteribus acriora, metus enim est, ne, dum spasmos excitant, sanguis maiori motu versus superiora caputque, quod iam grauatur, feratur. Si aegro deglutiendi facultas superest, dari potest decoctum Tamarindorum, Cremoris Tartari, foliorum Sennae, Salis catharctici, et lotio nihilo minus in aluum potest infundi. De his clysteribus tenendum est, eorum modum non ita magnum esse debere, et nimium calorem nocere posse. Cum his adhiberi debent alia excitantia. Admoueatur naribus spiritus Salis ammoniaci, Sal anglicum volatile cum oleo Lauendulae; pedibus superhabeantur fomenta calida et humida; videndum vero, ne pedes refrigescant, et ne nimius calor, ex his vel ex frictione natus, sanguinis motum adaugeat. Nonnulli extrema lino constringunt, et sanguini reditum per venas praecludunt. Prosunt omnis generis rubefacientia, ipsumque ferrum ignitum plantis pedum imprimendum, nisi hoc crudele videatur.

§. 383.

Quia plerumque deglutitio laesa est, aliena sunt medicamenta ex pulueribus composita, vel alia acriora, quae tussim excitare possunt. Fere optimum est, in apoplexia sanguinea, nitrum aqua solutum, vel aqua quaedam destillata cum aceto destillato remixta. De medicamentis calidis, vulgo cephalicis dictis, in apoplexiae sanguineae curatione ita statuendum, illis febrem excitari. Sed quamuis febris quandoque saluberrima sit, si ea a natura mota fuerit, et ad auertendam paralysin plurimum faciat; saepe tamen, si mox ab initio his medicamentis calidis sanguis cietur, periculum nasci-

nascitur, ne caussa paralyseos augeatur, dum a commoto sanguine vasa intumescunt, vel dum huius maior modus ex ruptis vasis effertur.

§. 384.

Apoplexia serosa dicitur, quando cerebrum non sanguine, sed redundante sero atque pituita grauatur, quibus etiam interdum vasa distenduntur; longe frequentius autem cerebrum eiusque partes premuntur, quod ille humor ex ruptis vel dilatatis vasis lymphaticis elatus fuit. Hoc genus frequens est senibus, cacochymicis et cachecticis, quibus viscera imbecilla sunt, et qui glutinoso spontaneo viscidaque pituita abundant. Ipsa tamen plethora, sanguinis excretiones cohibitae, sanguinis missiones neglectae, plurimum conferre possunt, prout alibi obseruatum est, morbos serosos ex sanguineis oriri. Etiam occasio datur, si vlcera, scabies, tinea, similesque morbi non recte fuerunt curati. Si corpus torpido otio, moerore, nimio litterarum studio, Venere, ebriositate, repletione imbecillum factum est; vel si primas vias cruditas onerat, si polypus in maioribus venis et in durae matris sinubus haeret, sanguinis motus impeditior fit, et nonnumquam sanguis, nonnumquam etiam serum ex vasis cerebri erumpit.

§. 385.

Quibus haec apoplexia imminet, illi cachectici sunt, colore lurido, anorexia et vomitu frequenti pituitae laborant. Vbi morbus aegrum iam tenet, apoplexia serosa a sanguinea dignoscitur non solum ex hominis aetate et corporis habitu, sed maxime ex colore faciei, qui, vt dictum est, in sanguinea valde rubicundus, in serosa pallidus esse solet. Paralysis illaque pusillanimitas fere frequentius ex hac serosa relinquitur, quam ex sanguinea. Soluitur interdum vomitu, deiectione, magno sudore, rarius catarrho. In curatione excitandus est aeger. Pili euellendi, volatilia naribus admouenda, rubefacientia, supra occasione Lethargi proposita, imponenda sunt. Si ex quotidiano victu et regimine

gimine aegri suspicio est, ventriculum plenum esse cruditatum, dari possunt, quibus vomitus mouetur. Non tamen facile drasticis vtendum, quum ipsa agitatio, quae cum vomitu fit, exasperari possit. De Gilla Paracelsi supra dictum, quae aqua solui et dari potest. Simul adhiberi debent clysteres acriores cum Peto, agarico, colocynthide, vel etiam cum Tartaro emetico.

§. 386.

Postquam ad se redit aeger, debent dari discutientia, Sal volatile oleosum Syluii, Liquor cornu cerui succinatus, Spiritus cornu cerui cum essentia Succini, Liquor anodynus Hoffmanni, addito pauco Balsamo vitae, quibus, si fieri potest, febris excitari debet. Non aliena est Tinctura Coralliorum cum liquore anodyno et spiritu bezoardico. Si vero aucto pulsu, increscente febre, aeger non meliusculus est, sed si in eo imbecillitas augetur, ab his desistendum est. Singularem vsum praestant vesicatoria processibus mastoideis et nuchae admota; prosunt etiam masticatoria et fricationes inferiorum, spinaeque dorsi cum linteis asperioribus et cum vnguento neruino, cui Balsamum Peruuianum et olea destillata, Lauendulae, Saluiae, Caryophyllorum, Macis adiiciantur. Ab initio necessaria est abstinentia, post cibus conuenit, qui boni succi est, aromate conditus. Nihil vtilius est, quam totius corporis et praecipue membrorum paralyticorum exercitatio; adhiberi etiam conuenit fricatio. Post aliquot dies quoque aluus duci debet cathartico satis valente, non vero acri, ex Foliis Sennae, Rhabarbaro, Manna, Cremore Tartari. Nec pilulae alienae sunt ex massa Pilularum de Succino Cratonis, ex Mercurio dulci, ex Extracto panchymagogo Crollii aliisque. Prosunt sorbitiones ex herba Betonicae, Saluiae, seminibus Coriandri, Cubebarum, &c. Tale infusum horis matutinis in lectulo, adiectis supra dictis mixturis, sorbendum est et sudor mouendus. Conualescenti vitanda est impletio, cruditas, ebrietas, negotiosa actio; Venus prae ceteris pestifera est, et omne, quod facere potest, vt morbus reuertatur.

PARA-

PARALYSIS.

§. 387.

Paralyſis dicitur, ſi naturalis illa vis in muſculis deficit, ita, vt illi membra nec mouere, nec etiam, ſi haec ab alio homine in altum tolluntur, ſuſtinere poſſint, quippe qui ſimul marceſcunt, flaccidi fiunt atque aridi. Latinis dicitur neruorum reſolutio. Nam ex aliis etiam cauſſis et ſine reſolutione nonnumquam mouendi facultas muſculorum amittitur, veluti ſi articuli contracti ſunt, quod vitium αγκύλας Graeci vocant, vel ſi membrum gangraena affectum, poſt vero ita curatum fuit, vt omnis tunica adipoſa, non ſolum ea, quae ſub cute, ſed etiam, quae inter muſculos eſt, ſuppuratione fuerit corrupta atque vlcere exeſa. Plerumque in membris reſolutis cum motu etiam perit ſenſus et oritur ἀναισθησία. Rarius obſeruatum fuit illud hemiplegiae genus, in quo in vno latere motus, manente ſenſu, in altero ſenſus, relicta mouendi poteſtate, fuit abolitus, cuius exemplum ab HEISTERO propoſitum vide in *Ephem. Nat. Curioſ. Cent. II. Obſeru.* 196. Gradu differt Paralyſis. Si ſaltem ſtupor relictus eſt, Pareſin vocant. Plures tamen hoc nomen tribuunt illi inteſtinorum atoniae, quae ex colica conuulſiua poſt vſum narcoticorum relinquitur. De Paraplegia et Hemiplegia ſupra dictum fuit. Paralyticus morbus eſt catarrhus ſuffocatiuus. Interdum homo per omnia membra reſolutus eſt. Interdum vero hoc vitium infeſtat non niſi certos muſculos, linguae, pharyngis, ſphincterum veſicae et ani. Quid inde ſequatur, quilibet, qui harum partium functiones non ignorat, ſcire poteſt.

§. 388.

Muſculus autem reſolutus eſt, ſi in eo vel ſuccus neruoſus, vel ſanguis arterioſus deficit, eumque haud permanat. Imbecillitas alia naſcitur, ſi illa naturalis, quae in omnibus

omnibus fibris eſt, vis, et qua earum elementa inter ſe committuntur atque cohaerent, defecta eſt. Reſolutio itaque vel paralyſis oritur, ſi cerebrum atque medulla ſpinalis, ex quibus nerui procedunt, premuntur, vel ſuppuratione, vlcere, vulnere, aliaque ratione laeduntur. Alia paralyſis eſt, ſi non tam neruorum initia, quam hi ipſi ab inflatis tunicis, quibus illi comprehenduntur, vrgentur arctanturque. Illa enim inuolucra etiam arterias venasque ſanguinem ferentes habent, quae inflammari aliaque ratione intumeſcere poſſunt. Laxior cohaeſio elementorum frequens admodum eſt, quae ſi non veram paralyſin facit, eam tamen non parum adauget. Paralyſis igitur relinquitur ab apoplexia, ſi caluaria vel vertebrae fractae atque depreſſae fuerunt. Etiam per morbos ſoporoſos naſcitur, ſi humor in cerebro ex ſuis receptaculis emiſſus viam inuenit in fiſtulam ſacram, ſeu illud cauum peruium, quod in vertebris eſt, et medullam ſpinalem comprehendit. Illae tunicae, quibus nerui comprehenduntur, intumeſcunt, ſi illarum minima vaſcula a mala materia, quae in ea conuertitur, praecluduntur. Hoc accidit interdum iis, qui ſudorem, tanto magis criticum, repente reprimunt, qui humentibus veſtibus induti, magnum refrigerium patiuntur, qui in grauibus locis, veluti in agro Romano, aeſtate vel autumno ſub diu dormiunt, qui articulorum dolores, arthritidem et podagram, ſuperhabitis externis, diſcutiunt, qui cum aëre halitus venenatos, metallicos, praecipue ex plumbo et argento viuo per ignem eleuatos, hauriunt. Scorbuticis peculiare huius reſolutionis genus eſt, quod primum dentes, poſt alias etiam partes infeſtat, et quod nomine ſingulari σκελοτύρβη dicitur. Hoc a reſolutis neruis maxillaribus quinti paris oriri probabile eſt. De colica Pictonum, quam alii Saturninam vocant, quae reſolutione brachiorum finitur, infra dicendum erit. Tandem etiam Paralyſis oritur in corporibus cacochymicis, Venere exhauſtis, ſi his naturale fibrarum robur deficit. Vehementioribus diuturnioribusque ſpasmis, conuulſionibus, epilepſia tandem neruos reſolui, rarum

non

non est. Ceteroquin paralysin parere possunt varia, quibus nerui extrinsecus comprimuntur, varii generis tumores, luxationes et fracturae, nec non si in vulneribus illi nerui praeciduntur. Ex fractis vertebris compressaque spinali medulla paralysin oriri necesse est.

§. 389.

Anatomicorum diligentia notatum fuit, male affectis certis in cerebro sedibus resolui certos in corpore neruos. A compressis thalamis neruorum opticorum oritur amaurosis, quae nihil aliud est, quam paralysis nerui optici et retinae. Si sanguis ex plexu choroideo vnius ventriculorum anteriorum emittitur, ille premit corpus callosum et sequitur abolitio sensuum omnium. Corpus enim callosum animae sedem esse, pluribus experimentis post alios nuper probauit *de la* PEYRONIE, Chirurgus Gallus, in *Comment. Acad. Reg. Scient. anno* 1741. Ceteroquin humor serosus, qui in ventriculos anteriores contrahitur, viam apertam habet ad ventriculum tertium. In hoc infundibulum est, per quod lympha ad glandulam pituitariam et per exiles ductus ad sinus venosos durae matris permanat. Vbi vero hic exitus praeclusus est, ex tertio ventriculo aditus datur ad quartum per illum aquaeductum Syluii, qui sub illis quatuor tuberculis est, quae testes natesque vulgo ab Anatomicis vocantur. Haec vero via naturaliter aperta non est: nam quo minus humor ex tertio in quartum ventriculum descendere possit, obstat valuula magna cerebri. Hanc autem exsuperans humidum tandem perrumpit, ita, vt ventriculus quartus etiam non raro distendatur. Hoc si incidit, cerebellum premitur, et mors in propinquo est, nisi humor iterum, perrupta pia matre, viam inueniat in illud cauum, quod in vertebris inter has atque medullam spinalem relictum est. Hoc si incidit, oritur paralysis artuum inferiorum, et si humor ad supremas vsque vertebras in illa fistula sacra vertebrarum adscendit, Paraplegia, quod vltimum genus paralyseos rarissimum est. Ceteroquin si dextrum cerebri hemi-

hemisphaerium ab humore vel inter caluariam atque meninges, vel in ventriculo anteriori premitur, lateris sinistri musculi resoluuntur. Vid. *Experimenta anatomica Petri* MOLINELLI, in *Actis Bononiensibus p.* 239. Plura alia experimenta a Chirurgis proposita leguntur. Conf. *de la* PEYRONIE l. s. cit. Ex obseruatione WILLISII *de Anima brutorum Cap. IX. p.* 106. laesis corporibus striatis resoluuntur crura; conf. HEISTERI Dissertat. *de Paralyseos ratione anatomica.* Ex arteriarum vitio oritur paralysis, si maior arteria, veluti in aneurismatis Chirurgia, secta atque deligata fuit, et si maiores musculi ab exiguis arteriis sanguinem accipiunt. Membra tunc euanescunt, atque mumiae instar arida fiunt. Vid. notabile exemplum in *van* SWIETEN *Commentar. Tom. I. ad* §. 161.

§. 390.

Paralysin futuram indicat vertigo, ab initio mitior, quae vero mox grauior reuertitur, oculorum caligo, auditus grauitas, sensuum internorum hebetudo et sensus quidam formicans in membris. Paralysis iam praesens cognoscitur ex supra dictis notis. In spasmis musculus contractus et ad sensum durus est, in paralysi flaccidus. Sed paralysis nonnumquam ex distentione vel contractione antagonistarum cognoscitur. Si enim musculus resolutus est, eius antagonista maiori vi adducitur atque contrahitur. Hoc in musculis zygomaticis, in sterno, mastoideis aliisque, frequentius occurrit, oculisque conspicitur. Si vero quae incidere possint in futurum praesagire vult Medicus, debet et hominem, et ipsum morbum considerare. Spes est, resoluta membra sana fieri posse, si malum recens est. Finitur interdum paralysis neruorum distentione, frequentius aliqua excretione, vomitu, deiectione, sanguinis profusione, sudore, pustulis varii generis. Quae a cerebro male affecto proficiscitur, semper peior est, quam quae a neruis eorumque velamentorum tumore oritur. Melior illa, quae in corpo-

corpore deſcendit, quam quae adſcendit. Si malo recenti mox ab initio febris accedit, illud interdum tollitur, ſaepe vero, praecipue ſi aliquid cerebrum infeſtat et ſi febris ingraueſcit, mors ſequitur. Interdum paralyſin ſubita animi commotione, praecipue terrore, ſolutam fuiſſe legimus. Raro ad ſanitatem perueniunt membra vehementer et ita reſoluta, vt et ſenſus et motus abolitus ſit. Si illa frigida ſunt atque ſubito emarceſcunt, nihil ſpei ſupereſt. Maximum periculum eſſe ſolet in hemiplegia, ſi vnum latus calet, alterum friget. Si in membro arteria maxima, eiusque, quod aiunt, truncus praeciſus eſt, vel ita compreſſus, vt ſanguini nullus ad membrum ſit aditus, maxime ſi nullae aliae minoresque arteriae ſic dictae laterales ad illud membrum feruntur, neceſſe eſſe, hoc emori et ſphacelum oriri. Id quoque interdum incidit, ſi membrum vehementer atque adeo reſolutum fuit, vt, defecta in arteriarum tunicis aliisque partibus vitali virtute, ſanguis per eas transfundi nequeat, qui, dum quieſcit, putreſcere incipit. Neruorum muſculorumque actione ſanguinis motum, tum per arterias, tum etiam per venas plurimum iuuari, multis experimentis compertum eſt. Paralyſis ex ebrietate vel veneno orta, plerumque ſtuporem magnamque imbecillitatem relinquit. Quibus ex Venere immodica et ex gonorrhoea longa nerui reſoluuntur, non facile ad ſanitatem perueniunt. Si membro et reſolutis muſculis manet naturalis calor, ſi illi non emacreſcunt, et ſi non omni ſenſu orbati ſunt, ſed ſi aeger in eo aliquid, quod formicarum currentium motui ſimile eſt, ſentit, ſperare poſſumus ſanitatem. Maiorem ſecuritatem pollicetur calor, qui ſi exſtinctus fuerat, membro redit, accedente etiam dolore, et ſi vterque, et calor et dolor, indies magis increbreſcit. Tremor etiam membri reſoluti bonum ſignum eſt, qui in homine ſano paralyſin futuram eſſe ſaepe indicat.

§. 391.

In curanda paralyſi, quae ex cerebro orta fuit, obſeruanda ſunt omnia, quae ſupra de apoplexia propoſita ſunt.

Animus enim ad caussas aduertendus est. Sanguinis missio prodest in apoplexia sanguinea mox ab initio: nocere potest in paralysi iam confirmata, tanto magis in senibus, alio morbo confectis, nec non si vitium a caussis externis, repressa Podagra, imbecillitate, primarum viarum cruditate ortum fuit. Sanguis optime mittitur ex membro resoluto. Haemorrhoidariis hirudines aliaque auxilia extrinsecus admouenda sunt, quibus illud sanguinis profluuium potest reuocari. Si febris accedit, moderatio adhibenda est, illaque nec prorsus exstinguenda, nec tamen nimis incendenda est. Febrem concitare et resolutionem iuuare possunt infusa et decocta meraciora, herbae Betonicae, Melissae, Saluiae, florum Lauendulae, Anthos, Liliorum conuallium, seminis Foeniculi, Coriandri, Anisi, Baccarum Lauri et Iuniperi, corticis Winterani, Aurantiorum, Ligni Sassafras &c. Cum his etiam dari possunt Sal volatile oleosum Syluii, Spiritus bezoardicus Bussii, addito Balsamo vitae Hoffmanni, Essentia alexipharmaca cum Essentia Succini, Liquor cornu cerui succinatus et his similia. Sub horum tamen vsu leniori medicamento, veluti Rhabarbaro, purgandae sunt primae viae. Vbi venter suppressus est et deiectio medicamentis peti non potest, vel victu vtendum est humidante, vel lotionibus mollientibus.

§. 392.

Ex caussa praegressa, errore in victu, accedente nausea atque crebra vomendi cupiditate, intelligitur, paralysin a cruditate primarum viarum fuisse contractam. Aduersus hanc ab initio plurimum valet lene emeticum, ex Tartaro emetico, ex Oxymelle squillitico. Iterari potest post aliquod tempus hoc medicamentum, et interea illud Oxymel squilliticum sine alio vehementiori emetico adhiberi. Quandoque in intestinis crassioribus magna vis coactae pituitae haeret, ad quam euocandam prosunt clysteres, quibus admisceri possunt aliquot grana circiter IV. V. VI. Tartari emetici. Tartarus emeticus, bene tritus, commode melle

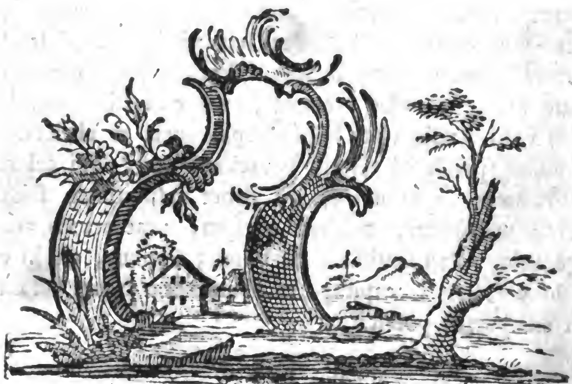
vel

vel oxymelle excipitur, cui accuratius miſcendus eſt. Si his nondum purgatae fuerunt primae viae, dari debent cathartica per epicraſin laxantia, vel Pilulae, quibus extractum Hellebori nigri, extractum panchymagogum Crollii, Agaricus trochiſcatus, admiſceri poſſunt. Proſunt etiam plurimum Pilulae cum Gummi ammoniaco. In his caſibus ſaepe multum proficiunt Thermae et Acidulae, quae, ſi humor in caluaria haeret, vel ſi malum a magna ſolidarum imbecillitate profectum fuit, quandoque malum adaugent. Si vero his ſumtis euacuantibus homo viribus deficitur, ab iis abſtinendum eſt, vel adhibenda ſunt moderatiora. Raro feliciter ceſſit ptyalismus Mercurio concitatus. Plures, paralyſes per ſudores curaturi, aegrum decocto meraciori ligni Guaiaci, Saſſafras, radicum Bardanae, Chinae, per aliquod tempus implent, et ſudorem in lectulo, vel etiam in laconico, mouent, poſt linteis tepefactis ſingula membra detergunt, reſoluta vero membra et dorſi ſpinam admodum fricant, etiam infra dicendis compoſitionibus inungunt. Haec curatio ſummam prudentiam et moderationem exigit, ne, moto vehementius ſanguine, vitium adaugeatur. In his curationibus neceſſaria eſt abſtinentia, cibus paucus, qui facile concoquitur. Peſtifera ſunt viſcida et glutinoſa, quae craſſiorem pituitam faciunt. Potioni praeſtandum eſt vinum meracum, ſed paucum, vel cereuiſia meracior. Omni vero ſtudio vitet homo repletionem et ebrietatem. Saepiſſime paralytici ceteris voraciores ſunt, qui celerius conſumuntur. Homo cauere debet veſpertinum frigus, meridianum Solem, nubilum coelum, prae ceteris aurae ſtagnorem. Peſtilentiſſima eſt Venus; ſomnus, qui in cubiculo percalefacto capitur, morbum hunc facere vel multum exaſperare poteſt.

§. 393.

Quod vero ad auxilia attinet, quae extrinſecus admoveri poſſunt, a quibus non raro magnum praeſidium eſt, illa negligenda non ſunt. Vbi paralyſis orta fuit ab vlceri-

bus male curatis, ſcabie et podagra, plurimum proficit frictio cum linteis aſperioribus. Magnus etiam vſus eſt balneorum ex fragrantioribus herbis compoſitorum, Thermarum praecipue, ſi hae ab alto in torpens membrum deſtillant. Praeterea cum frictione adhibenda ſunt alia excitantia, cucurbitulae; euellendi ſunt pili, cutis caedenda eſt vrticis, ſuperaddenda ſunt rubefacientia, cantharides, et alia, quae propoſuimus. Ipſa vero medicamenta, quae extrinſecus adhibenda ſunt, pro aetate atque corporis habitu varia ſunt. Iunioribus plenis et ſucco turgidis conducunt ſpirituoſa: Spiritus vini camphoratus, Spiritus lumbricorum terreſtrium, formicarum, Spiritus matricalis, Serpilli, &c. Senibus vero et macilentis, quibus cutis iam arida et flaccida eſt, magis proſunt vnguenta. Vnctioni aptiſſimum eſt, ſi vnguento neruino, quod proſtat, adiiciuntur olea deſtillata cum balſamo Peruuiano. Sunt, qui vtrumque genus, ſpiritus et olea, inter ſe miſcent.

MORBI

* *

MORBI PECTORIS.

ASTHMA.

§. 394.

Asthmate dicitur laborare homo, si aliquid in pulmonibus vel praecordiis est, quod sanguinis transitum per pulmones impedit, ex quo oritur respiratio difficilis, frequens, densa, cum scapularum motu, sibilo et stertore, summa anxietate et praefocationis metu. Nonnumquam tussicula accedit, aliquando haec fiunt sine tussi. Minor gradus dicitur Dyspnoea, summus vero gradus, vbi aeger non nisi recta ceruice erectoque corpore spiritum trahit, Orthopnoea. In Apnoea omnis respiratio sublata est. Initia morbi haec sunt: Homo sentit pectoris grauitatem tarditatemque ad opus solitum; anxia fit et anhelosa respiratio, praecipue vero, dum is accliuia adscendit, vel currit; stertit vigilans, tanto magis inter somnum. Lectuli calorem aegre ferre potest, et duriora stragula praefert, quod incalescente corpore sanguis citatur. Accedit raucitas et tussis, cum nulla sputi reiectione. Vbi vero malum se intendit, difficultas spirandi hominem fere ex toto strangulat, qui, summa anxietate oppressus, apertis fenestris liberiorem respirationem quaerit. Facies tumet et sanguine turget, oculi prominent. Non tamen omni tempore aeger tam vehementer afficitur, sed remissionem habet. Exasperatur autem asthma plerumque horis vespertinis. In nonnullis certo tempore reuertitur, et periodicum dicitur. Non semper tamen asthmatis sedes in pectore est, sed saepe in ventriculo, immo interdum in vtroque, quandoque in hypochondriis. Vltimum dicitur asthma flatulentum, quod ab asthmate pectoris et ventriculi distinguitur. Inflato ventri-

culo et colo, diaphragmatis motum impediri nemo ignorat, ſed celerius id agunt ſpaſmi, quibus reſpirationis organa ſtringuntur. Si male afficitur ventriculus, eius cardia, et prae ceteris diaphragma, Aſthma cum ſummo ſtrangulationis metu eſt. Diſtinguitur ceteroquin Aſthma in humidum et ſpaſticum ſeu conuulſiuum. Differt a catarrho ſuffocatiuo. In Aſthmate humido vox ſtridula eſt, ſed clara; in Aſthmate ſpaſtico vox acuta eſt, et propter anguſtias, per quas ſpiritus euadit, ſibilus eliditur. In catarrho ſuffocatiuo vox ſuppreſſa eſt, vt vix intelligi poſſit, et accedit ſtertor et rhonchus. In aſthmate pulſus velox et febrilis eſt, exſpiratio ſatis bona, inſpiratio impedita. In catarrho ſuffocatiuo pulſus eſt tardus, debilis ac rarus, accedit ſumma virium proſtratio. In hyſterica paſſione, quae cum aſthmate plurimum conuenit, magis fauces, quam pectus, conſtringuntur. In hac omnis anxietas et ſpirandi difficultas ructu ſoluitur.

§. 395.

Aſthma humidum naſcitur ex lento viſcidoque humore, qui pulmonum veſiculas, nonnumquam etiam cum his ventriculum, et ſaepe vtrumque viſcus onerat. Oritur ab omnibus, ex quibus in humidis viſcidum et glutinoſum ſpontaneum adaugetur. Si affecti ſunt pulmones, multa tuſſis eſt cum reiectione pituitae; ſi vero ventriculus laborat, accedit nauſea, praecordiorum anxietas cum tuſſi, frequentior vomitus, et exacerbatio fit aliquot horis poſt paſtum. Morbus, ſi inualeſcit, difficilius curatur, praecipue in ſenibus et infirmis. Finitur catarrho ſuffocatiuo et hydrope pectoris. In curatione aſthmatis humidi, mucus attenuandus, euacuandus et partibus ſolidis robur reddendum eſt. Materiam mobilem reddunt et incidunt vegetabilia acriora: radix Ari, Pimpinellae albae, Angelicae, Ariſtolochiae, Caryophyllatae; flores Chamomillae, ſemina Foeniculi, Aniſi ſtellati, cortex Winteranus, baccae Iuniperi &c. Ex his fieri poſſunt ſorbitiones calidae vel decocta, vel, additis

pur-

purgantibus, radice Bryoniae, Agarico, Sale catharctico, foliis Sennae, Noduli laxantes. Efficaciſſimum eſt ad pituitam ſoluendam Gummi Ammoniacum, quod in varii generis miſturis dari poteſt. Si ab his omnibus vomitus cum euphoria ſequitur, ſpes eſt. Pilulis etiam, v. g. Becheri, admiſceri poteſt Squilla, vel in puluere, vel in Extracto ad gr. IV. V. pro doſi. Extractum de Peto, quod ex aqua coquitur, et ad minimum ſexies iterum ſoluitur, ac totidem iterum inſpiſſatur, ſi ad gr. ij-iij datur, efficaciſſime reſoluit.

§. 396.

Praemiſſis his reſoluentibus, ſi materia non valde copioſa eſt, illa per pectus educitur, et adhibenda ſunt illa expectorantia. Si vero illius maior vis pulmones occupat, educenda eſt per purgantia. Dari poſſunt Pilulae de Succino Cratonis, de Gummi ammoniaco Foreſti, aliaeque compoſitiones. Multi vſus ſunt infuſa vinoſa per epicraſin laxantia, ex radice Ari, Pimpinellae albae, Vincetoxici, Ariſtolochiae rotundae, Valerianae, Ireos Florentinae; herbis Marrubii albi, Fumariae, Trifolii fibrini; baccis Lauri; cortice Winterano; radice Bryoniae, Rhabarbari; foliis Sennae, Agarico. Infirmis proſunt pulueres ex Rheo et Sale catharctico, qui iteratis vicibus et per aliquot dies dari debent, nec non Apozemata ex Sale catharctico, Senna, vel valde infirmis ex Manna cum Cremore Tartari. Durante tamen ipſa exacerbatione, et purgantia, et alia efficaciora remedia non ſine periculo dantur, et metuenda eſt ſuffocatio. Si vero in vehementiori inſultu huius maior metus eſt, protinus aluum liquari oportet lotione, iteratis etiam vicibus in aluum immiſſa. Admoueri poſſunt primo ſcapulis, poſt etiam artubus et ſuris cucurbitulae. Proſunt pediluuia, phoenigmi, fomenta, et quae alia conditione laudata fuerunt. Intus dari poteſt mel cum aqua deſtillata, addito Syrupo de Althaea, vel Capillorum Veneris.

§. 397.

Si materia tenacior et viſcidior eſt, aliena ſunt purgantia, nec minus acriora incidentia, vegetabilia. Proſunt lubricantia, decoctum Glycyrrhizae, Paſſularum, Caricarum pinguium cum Syrupo de Althaea, Capillorum Veneris, nec non emulſiones ex ſemine Cardui Mariae, Papaueris, et dictis Syrupis. Dari etiam poteſt acetum ſquilliticum, oxymel ſquilliticum, in quo Gummi Ammoniaci ſcrupulus dimidius ſolui poteſt. Nec aliena eſt mixtura ex partibus tribus Eſſentiae Glycyrrhizae, addita parte vna Eſſent. Pimpinellae.

§. 398.

Sub his omnibus victus curioſior neceſſarius eſt. Multum nocet aër paludoſus, vel humidus, coelumque graue, neceſſarius eſt montanus, ſerenus et ſiccus. Ex obſeruatione HOFFMANNI his ſalubrior eſt aër varjis et ſulphureis lithantracum halitibus foetus. Aër grauis et humidus corrigitur ſuffimigiis, igne, lithanthracibus, accenſis lignis aromaticis, veluti Iuniperi. In victu nocent omnia viſcida et glutinoſa, ex farina et butyro piſta, piſces, carnes tenaciores pinguioresque. Proſunt iura, croco vel alio aromate condita, carnes iuniorum animalium, panis bene fermentatus, leuis, cum ſeminibus Aniſi, Carui, Foeniculi commixtus beneque coctus. Potioni praeſtanda eſt aqua, ſi fieri poteſt, fontana, ptiſana ex radice Chinae et cortice Caſſiae. Vinum concedi poteſt paucum, ſed meracum. Coena nulla eſſe debet, vel admodum modica, cum horis veſpertinis potiſſimum noua exacerbatio metuenda ſit. Saluberrima eſt corporis exercitatio, numquam vero poſt paſtum, vbi metum ſuffocationis facere poteſt.

§. 399.

Si his auxiliis morbus vel ſuperatur, vel leuatur, videndum eſt, vt pulmonibus robur reddatur. Id quod quandoque difficile eſt, praecipue in ſenibus, et ſi iam morbi vetuſtas

vetuſtas acceſſit. Dari poſſunt infuſa aquoſa ex herbis Veronicae, Hyſſopi, Scabioſae, Millefolii, ſemine Foeniculi, Aniſi ſtellati. STAHLIVS extollit aquam viridem pectoralem. Si aegro ſudores nocturni manare incipiunt, is monendus eſt, vt ſollicite eos bono regimine excipiat, quum iis non raro Aſthma tollatur, vel ad minimum multum leuetur.

ASTHMA SICCVM.

§. 400.

Ita dicitur, quod eſſe ſolet cum tuſſi ſicca, ita, vt nulla, vel pauca pituita reiiciatur. Variis debetur cauſſis. Si ſanguinis tranſitus per pulmones ex quacumque occaſione impeditus eſt, et ſi hoc etiam incidit in aliis partibus, veluti in diaphragmate, ventriculo, colo, aliisque in viſceribus diaphragmati ſubiectis. Frequens morbus eſt gibberoſis, nec non quibus polypus in corde, vomica et ſcirrhus in pulmonibus eſt; quibus pulmones a vaporibus metallicis, ſulphureis, ex antimonio, arſenico, mercurio, nec non a puluere lapidicidarum ſtringuntur, tandemque indureſcunt et ſcirrhoſi fiunt. Eſt tamen quaedam differentia. Nam id maxime ex his cauſſis pedetentim ortum, nonnumquam perpetuum eſſe ſolet, nonnumquam vero, ſi id a menſium et haemorrhoidum obſtructione natum fuit, iterum euaneſcit, mox tamen redit, et hominem per interualla ſtrangulat. Quandoque quaſi acutum eſt, et aegrum repente rapit, praecipue id a repreſſis exanthematibus et male curatis vlceribus ortum fuit; ſi a polypo oritur, cor multum palpitare ſolet. Palpitatio non tamen ſemper polypum praeſentem ſignificat, ſed etiam ab aliis partibus male affectis et varii generis ſpaſmis oritur. Aſthmatici etiam fiunt pueri poſt variolas malignas. Etiam oritur poſt repreſ-

ſam podagram, vel poſt tuſſim narcoticis curatam. Morbus hic ſaepe pertinax eſt, nullamque curationem recipit, ſi cauſſa tolli nequit. Tandem degenerat in hydropem pectoris. Si tuſſis ſicca in humidam mutatur, cum euphoria et virium integritate, id bonum eſt; ſi vero cum hac tuſſi humida aeger de magna infirmitate conqueritur, et haec indies magis increſcit, mors inſtat.

§. 401.

Aſthmatis ſicci curatio ab initio requirit aluum ducentia. Vtendum vero eſt mitioribus et lubricantibus. Igitur conducunt clyſteres et Apozemata ex Tamarindis, Paſſulis, Manna, Cremore Tartari. Nec in hoc aſthmatis genere, inter ipſas anguſtias atque anhelationem, venter ſolui debet medicamentis intus ſumendis. Lotiones vero omni tempore ſalutares ſunt. His praemiſſis conſiderandae ſunt cauſſae. Si in pulmonibus nimia ſiccitas eſt, dari debent lubricantia, emulſiones, decocta auenae excorticatae, hordei excorticati, iuſcula carnium iuniorum, vitulinae, et pullorum cum cancris fluuiatilibus, et ſi malum pertinax eſt, lac aſininum per multum tempus potandum. Efficaciora lubricantia ſunt ſuccus Glycyrrhizae; decocta caricarum pinguium, fructuum Sebeſten, varii generis Syrupi: Syrupus de Eryſimo Lobelii, de Farfara, de Althaea, Capillorum Veneris, quibus admiſceri poteſt Diacodium Montani. Notandum tamen eſt, dulcium nimio diuturniorique vſu nimis laxari et infirmari pulmones, ita, vt tandem phlegma non ex pulmonibus, ſed ex corpore per pulmones euocetur.

§. 402.

Si aſthma ex febre male curata relinquitur, haec, ſi fieri poteſt, reuocanda eſt. Danda ſunt decocta reſoluentia ex radice Foeniculi, Glycyrrhizae, Polypodii, Vincetoxici, Caryophyllatae; herba Scordii, Cardui benedicti, Veronicae, Capillorum Veneris; ſemine Foeniculi et ſimilibus. Si nihil aliud eſt, quod id prohibeat, etiam infuſa

per

per epicrafin laxantia ad febrem iterum incendendam multum poffunt. Si afthma ortum fuit a fcabie, proficiunt decocta ex Saffaparilla, Bardana, Scorzonera, China, ligno Saffafras, femine Foeniculi, et cum his pulueres ex Antimonio diaphoretico, additis aliquot granis florum Sulphuris, vel reguli antimonii medicinalis. In phlegmaticis hominibus dari poteft Tinctura Antimonii cum Effentia Succini, et Effentia alexipharmaca. Valde infirmis, ex fcabie repreffa laborantibus, plurimum profuit ferum lactis, ex quo decoquatur herba Fumariae, cuius quotidie aeger libram vnam alteramque bibat. Afthma lapidicidarum tollunt lubricantia, et praecipue lactis diuturnior vfus.

§. 403.

Afthma tandem fpafticum, in quo diaphragma potiffimam conuellitur, eft cum orthopnoea, faciei et oculorum tumore, et maximo fuffocationis periculo. Hoc reliquis generibus magis acutum magisque periculofum eft, et faepe neruorum diftentione per vniuerfum corpus finitur. Et huius variae cauffae funt. Tumores et fcirrhi in pulmonibus, nec non in vifceribus abdominis, maxime hepate, polypus in corde, haemorrhoidum et menftruorum obftructio. In imbecillis repente admiffum refrigerium, et fudor cohibitus, potus frigidus, aliena et irritantia, quae in ventriculo haerent, praecipue pituita acrior et tenax, ori fuperiori ventriculi inhaerefcens, animi commotio, maxime ira et terror, hyfterica paffio. Gibberofi frequentius afthmatici funt, tum propter pectoris anguftias, tum propter neruorum fpinalium compreffionem, quos cum intercoftalibus committi Anatome docet. His modo dictis occafionibus hic morbus, fi homo eodem iam laborauit, reuocari et exafperari folet. In fenibus faepe in catarrhum fuffocatiuum degenerat. Morbus faepe hereditarius eft.

§. 404.

In curatione, et ipfo vehementiori infultu, protinus adhibendi funt clyfteres emollientes, non valde acres, quos iterari

iterari oportet. Si corpus valde plethoricum eſt, vel etiam, id quod non raro incidit, ſi morbus ortus fuit a repentina menſtruorum, per terrorem, refrigerium, aliasque cauſſas, ſuppreſſione, ſanguis mittendus eſt ex talo ad libram vnam et vltra: Si vero morbus iam adoleuit, et frequentius rediit, ſanguinis detractio ſub ipſa exacerbatione nocet et morbum pertinaciorem reddit. Aegro propinari poteſt aqua, in qua nitrum ſolutum fuit, vel liquor anodynus Hoffmanni cum ſpiritu bezoardico. Adhiberi debent frictiones pedum, cucurbitulae, Sinapiſmi, et alia ſupra laudata. Semper conſiderari debent cauſſae.

§. 405.

Nonnunquam aſthma oritur, quod parum a ſpaſtico differt, ſi in ventriculo humor acidus vel rancidus, vel tenacior pituita eſt. Ventriculus enim neruis abundat et in καρδίαν inſeritur par octauum. Aegri tuſſi vexantur et ſentiunt ſtricturam etiam in ſummo pectore, quae proficiſcitur a ſpaſmo oeſophagi. Exacerbatio fit plerumque poſt paſtum et poſt aſſumta cruda, fermenteſcentia, vel ranceſcentia, a quibus ſtomachus exaeſtuat. Leuatur vomitu, ructu, diarrhoea. Male agitur cum tali aegro, ſi ei expectorantia exhibentur. Hoc aſthma tollunt abſtergentia et euacuantia. Vomitoria non ſemper tuta ſunt, praecipue ſi iam robur in ventriculo deficit. Si tamen hoc opportunum viſum fuerit, dari poteſt robuſtioribus oxymel cum Tartaro emetico, vel etiam radix Ipecacuanhae. Aliis conueniunt digeſtiua, aliquoties per diem deglutienda. Horis veſpertinis cum his detur Rhabarbarum in puluere ad gr. xxv. cum Cremore Tartari vel Sale catharctico. Haec per tres quatuorue dies continuentur, et interpoſitis aliis diebus repetantur. Etiam dari poteſt per vnum alterumque diem aqua amara vulgo dicta, ſeu ſalſa Seydſchützenſis (vulgo *Bitter-Waſſer*). Si malum adoleuit et refractarium eſt, id optime tollunt Thermae Carolinae, vel aquae minerales

paullo

paullo efficaciores. Nec aliena ſunt infuſa per epicraſin laxantia. Victus tenuior et parcior imperandus eſt. Plurimum proficit, ſi aeger a potu fermenteſcente abſtinet.

TVSSIS.

§. 406.

Eſt vehemens, crebrior, interrupta et ſonora exploſio aëris ex aſpera arteria per glottidem, et cum aëre saepe pituitae aliusque humidi, quod ex veſiculis pulmonum, bronchiis et aſpera arteria huc fertur. Nemo ignorat, hoc cum magna pectoris, diaphragmatis et totius corporis agitatione fieri. Diſtingui ſolet tuſſis in humidam, ſiccam et conuulſiuam, a parte affecta in pectoralem, ſtomachicam et hypochondriacam. Idiopathica eſt, cuius cauſſa haeret in aſpera arteria. Sympathica, cuius cauſſa in alia ſede, veluti in ventriculo et hypochondriis eſt. Humida, in qua ſerum, pituita, pus aliique humores, varium etiam colorem habentes, extuſſiuntur; arida vel ſicca, in qua nihil vel parum extuſſitur, quae ob id maiorem habet difficultatem et dolorem. Haec, et conuulſiua, ex variis cauſſis, ex ſpaſtica thoracis et diaphragmatis contractione, a materia acri rheumatica, naſcitur; quae acrior materia et lympha, vt probabile eſt, ex glandulis bronchialibus, tum in aſperam arteriam, tum in oeſophagum deſtillat. Vid. LANCISIVS *Tr. de Corde.* Tuſſis etiam ſicca contrahitur, ſi ventriculus a quacumque re, veneno, ab acri materia, flatu, bile, acido, afficitur, vel adſumtis oneratur, quae tuſſis ſaepe ructu, vomitu ſoluitur. Par octauum neruorum, quod cum intercoſtali conſpirat, et a quo pulmones neruos accipiunt, in ventriculi *καρδίαν* inſeritur. Oritur etiam ex obſtructione viſcerum abdominis, praecipue hepatis, huiusque tumore. Tuſſim etiam mouent omnia, quibus fau-

ces

ces irritantur, nec non alia, quae ſupra de Aſthmate exſequutus ſum. Frequentior eſt infantibus et ſenibus. Infantibus enim nerui ſunt, qui facile commouentur. Senes abundant acri viſcidaque pituita. Nonnumquam infantes, dum dentes gignuntur, multum tuſſiunt. In morbis acutis tuſſis nonnumquam neruorum diſtentione finitur. Eſt tuſſis ab initio arida, poſt humida, quae in nonnullis hominibus certo tempore reuerſitur, quae ſi toleratur, nullaque medicatione turbatur, vtilis eſſe ſolet. Non raro tuſſis epidemica eſt, et cum catarrhis homines infeſtat. Tuſſis ſi vetus et perpetua fere facta eſt, tandem aſthmate, et non raro in ſenibus catarrho ſuffocatiuo finitur.

§. 407.

Tuſſis conuulſiua, Gallis *la Coqueluche*, eſt omnium pertinaciſſima, non raro epidemica, et infantibus prae adultis frequentior. Eſt cum ſummo praeſocationis metu, pulſu forti et celeri, faciei tumore et rubore, oculis prominentibus, et, qui ſaepius ſuperuenire ſolet, cum vomitu aſſumtorum. Interdum mutatur in neruorum diſtentionem, nonnumquam in atrophiam et maciem. Et quoniam omnia aſſumta vomitu reiiciuntur, quandoque morte finitur. Princeps eius ſedes eſt in ventriculo, et huius καρδία, cui acrior tenaciorque pituita inhaeret, quae, in ſectis corporibus, tum in ventriculo, tum etiam in aſpera arteria inuenta fuit.

§. 408.

Si vero praeuidendae ſunt cauſſae, tuſſim faciunt omnia, quibus nerui diaphragmatis, muſculorum thoracis, partium vicinarum, faucium et pulmonum, ſtomachi atque ventriculi irritantur. Quare tuſſiunt plethorici poſt paullo vehementiorem exercitationem, quoniam ſanguis non libere per pulmones traiicitur. Idem fit ab aſpiratione aëris vel nimis frigidi, vel nimis calidi, quo pulmones conſtringuntur, vel nimium ſiccantur, ab aëre, variis effluuiis acidis, metallicis, etiam vario puluere referto, a potu et aliis adſumtis frigi-

frigidis, ab omnibus, quibus gula et ventriculus afficitur. Tuſſi etiam vexantur infirmi, ſub tempeſtatibus, quae aequales non ſunt, ſed multum variant, praecipue ſi corpora calore relaxata ſubito frigore excipiuntur, et ſi ex aliis occaſionibus ſudor atque exſpiratio, quae per cutim atque pulmones fieri ſolet, repente cohibentur. Idem accidit, ſi humidis mala materia admixta eſt. In morbis exanthematicis, variolis, morbillis, antequam per puſtulas papulasque cutis exaſperatur, aegrum tuſſis et vomitus male habent. Tuſſis etiam non raro poſt ſuperatos hos morbos continuatur, ſi humida non prorſus integra facta ſunt, ſed in iis aliquid malae materiae ſupereſt. Ea etiam infeſtat alios, quibus menſes aut haemorrhoides non proueniunt, quibus ſuppuratio in externis vulneribus vlceribusque cohibita fuit, vel tinea, ſcabies prohibita, rheumatici atque arthritici dolores externis impoſitis curati, quorum morborum mala materia in pectus conuertitur. A vomica, tuberculis ſcirrhisque, ab exulceratione pulmonum in phthiſi, ab humore corrupto in cacochymia, nec non ab hydrope pectoris, a rebus, quae in glottidem illapſae ſunt, et aſperam arteriam offendunt, tuſſim oriri, quotidianum eſt. Hanc nonnumquam peregrina concitant. Noui exemplum, vbi tuſſis ferina a fruſtulo vitri deglutiti, per aliquot menſes in ventriculo haerente, hominem male habuit, donec illud tandem tuſſiendo et ſuperueniente vomitu fuerit eliſum. Nonnumquam tuſſis mouetur a vermibus aluum occupantibus. Cauſſas etiam certis notis diſtinguere poſſumus. Si tuſſicula lenis eſt et ſonus magis acutus, atque aeger aliquem ſenſum in faucibus percipit, materia haeret in larynge et ſuprema aſperae arteriae parte. Si vero aeger moleſtiam ſentit in ipſo pectore, ſi, dum paullo altius ſpiritum trahit, mox tusſis mouetur, et ſi ſpirandi difficultas quauis ac leuiori exercitatione citatoque paullulum ſanguine intenditur; ſi ſonitus quaſi ex alto venit atque raucus eſt, intelligere poſſumus, pulmonem laborare. Si his omnibus veſperi febricula accedit, nihil vero extuſſitur, pulmones tubercula obſident.

Si

Si autem homo ſine difficultate ſpirare poteſt, ſonus etiam quaſi ex profundo fertur, ſub ſcrobiculo cordis dolor et cum hoc nauſea eſt, atque omnia poſt deglutitum cibum vel potum exaſperantur, tuſſis fertur ex ventriculo. Hypochondriorum morbus, cui non raro ferina tuſſis etiam accedit, ſuas notas habet.

§. 409.

Tuſſis, tanto magis quae vetus facta eſt, in ſenibus et imbecillis ſemper metum facit, praecipue, ſi macies magnaque imbecillitas accedunt. In grauidis ex tuſſi vehementius vrgente fieri poteſt abortus, aliis hernia; in plethoricis haemoptoë, in infantibus neruorum diſtentio tuſſim interdum ſequitur. Salutaris eſt, qua pituita cocta exſcreatur, et ſub qua vires non decedunt, ſed augentur. In peripneumonia ſalutare eſt, ſi cruenta pituita extuſſitur. Quae cum exulceratione pulmonum eſt, et a viſcerum etiam abdominis obſtructione, praecipue hepatis et lienis ſcirrho orta, raro eliditur, ſed ſuperueniente febricula tabem mortemque infert.

§. 410.

In curanda tuſſi humida, cuius ſedes in pectore eſt, ſaepe praeſtat nihil agere, quum non raro melius ſponte finiatur. Si vero tuſſis pertinacior aegrum infeſtat, corrigenda eſt materia, vel acrior, vel tenacior, illique vehementior adfluxus auertendus, et tandem, ſi neceſſarium fuit, motus ipſe ſopiendus eſt. Si materia valde acris eſt, qua pulmones nimium irritantur, vt tandem aſthmatis vel exulcerationis metus eſſe poſſit, adhibenda ſunt lenientia iam ſupra laudata, iuſcula ex auena excorticata, hordeo excorticato, emulſiones, decocta radicis Glycyrrhizae, Altheae, Scorzonerae, herbae Parietariae, Maluae, Violarum, florum Papaueris rhoeados, Chamomillae, Verbaſci, nec non oleum Amygdalarum dulcium, Sperma ceti, etc. Dari etiam poteſt Syrupus Capillorum Veneris cum infuſo herbae Theae et plantarum pectoralium.

§. 411.

§. 411.

Vbi materia tenuior est, multi vtuntur decoctis sic dictis pectoralibus, quae ex fructibus dulcibus aëre siccatis, caricis pinguibus, passulis, fructibus Sebesten parantur. Videndum vero est, ne dulcia vegetabilia acorem augeant. Decocta etiam haec facile fermentescunt. Efficacius pituitam tenacem resoluit Oxymel squilliticum, nec non Gummi ammoniacum, de quibus sub Asthmate dictum, quae multum nocere possunt, vbi pulmo valde infirmus est, vel si eum vomica obsidet. Multum etiam proficit mixtura ex essentia Glycyrrhizae cum essentia Pimpinellae, quae simul resoluit et pulmonem roborat. Lubricandis pulmonibus etiam externa auxilia conueniunt, si vel solius calidae, vel decocti emollientis vapor per infundibulum ore adducitur, vt is ad pulmones cum tracto spiritu perueniat.

§. 412.

Materiae vero aditus a pulmonibus auerti potest, ab initio catarrhi, qui fere semper cum aliqua febre ordiri solet. Si seruatur in hac regimen, cum ea medendi ratione, quam de febre catarrhali praecepimus, tussis auerti potest. Vbi vero iam tussis hominem vexat, eaque adoleuit, materia autem abundat, adhibenda sunt sub finem laxantia, Massa Pilularum Becheri cum Gummi Ammoniaco, vel etiam in debilioribus puluerès ex Rhabarbaro et Sale catharctico, Apozemata ex decocto Rhabarbari et foliorum Sennae. Praemissis euacuantibus dari potest mixtura tonica, ex Tinctura Antimonii et spiritu Cornu Cerui, vel spiritu Salis ammoniaci anisato; Essentia Succini, cum Essentia Pimpinellae et his similia. Inprimis vero conducit Cascarilla, quae cum lapidibus Cancrorum cum acido citri dari potest. Omnibus efficacior esse solet Massa Pilularum de Cynoglossa ad gr. j-ij. pro dosi, quae admisceri potest puluëribus et Pilulis. Ad haec tamen remedia non nimis cito properandum est. Nam metus esse potest, ne, cohibita tussi, mala materia in pulmonibus retineatur.

§. 413.

Tuſſis ſicca eamdem curationem poſtulat, quam aſthma ſiccum, et haec ſemper accommodanda eſt cauſſis. Sanguis mittendus eſt, ſi a plethora; ſi a ſcabie repreſſa, illa reuocanda eſt, dato Sulphure vel Aethiope minerali, de quibus ſuo loco.

§. 414.

In tuſſi, quae ex ſtomacho oritur, obſeruanda ſunt, quae de Aſthmate ſtomachali dixi. Tuſſis hypochondriacorum nonnumquam prodromus hecticae eſt, de qua infra dicetur. De Tuſſi phthiſicorum propediem dicendum erit. In omni tuſſi euitanda ſunt adſtringentia, quae ſaepe infarctum pariunt. Sales, qui ſtimulant et tuſſim concitant, nimium expectorantia et lubricantia, quae et pulmones et ventriculum nimis laxant, etiam abſorbentia, quibus viſcida pituita tenacior minusque mobilis redditur. Si tuſſis quaecunque, maxime ferina, adeo vrget, vt praefocationis metus ſit, mox ſanguis ex inciſa vena mittendus eſt, quo id periculum auertitur. Non tamen praeter neceſſitatem id fieri debere, intelligitur. In tuſſis conuulſiuae curatione non minus properandum eſt; Sales pituitam attenuantes, Terra foliata Tartari eiusque Liquor, Arcanum duplicatum, Tartarus tartariſatus, per plures dies dari debent, et his iungi Rheum. Hoc tamen tuſſis genus ſaepe longum eſſe ſolet, quod tempore, paucis vero datis medicamentis, vincitur. Opus eſt modicis ac temperatis cibis. Victus omnis vel rerum non naturalium vſus omnibus adcommodandus eſt. De quo iam ſaepe diximus.

RAVCITAS.

§. 415.

Symptoma eſt, vbi vox praeter naturam rauca fit et ſuppreſſa. Sedes eſt in larynge, ſi haec non glabra, ſed aſpera eſt, id quod inflatis etiam tibiis incidit, quae ſi laeves non ſunt, aſperiorem ſonum referunt. Eſt vel acuta, vel chronica. Acuta oritur ab inflammatione muſculorum et membranarum, ab humoris ſeroſi et acris deſtillatione, praeſertim a ſubito frigore calenti vel ſudanti corpori admiſſo, et ab aëris gelidi aſpiratione, ſub cantu, declamatione, aliaue vel pectoris vel totius corporis exercitatione, ab acri et acido halitu et aëre frigido, nec non a ſiti. Chronicam ſaepe facit glandularum arytaenoidearum obſtructio, quarum ſucco larynx interius lubricatur. Hac raucitate laborant pueri rhachitici, quandoque venerei et ſcorbutici, quibus catarrhi male curati ſunt, et inflammatio refrigerantibus curata. Obſeruata fuit raucedo ex potu frigido et glaciato. Ex malis etiam vlceribus, praecipue venereis, exulcerantur tonſillae, et roditur cartilaginum tunica ſeu perichondrium, quod vitium nullam curationem recipit. Nec omittendum eſt, omnem vocem ſupprimi in iis, quibus neruus recurrens diſſectus, vel alio modo laeſus fuit. Phthiſicis, cachecticis, ante mortem vox etiam rauca fieri ſolet. In morbillis, ſi incidit, malae materiae inſignem acrimoniam ſignificat. Etiam a vermibus raucitatem ortam fuiſſe legimus, id quod ex conſenſu nerui intercoſtalis atque vagi fieri poſſe, probabile eſt, et hyſtericarum raucitate confirmatur.

§. 416.

Ex cauſſarum notitia curatio petenda eſt. Vitium, quod ab aſſumtis acidis et auſteris ortum eſt, tollitur lubricantibus, decocto auenae excorticatae, hordei excorticati,

emulsionibus, Syrupo de Althaea cum Diacodio Montani et similibus. Si vitium oritur a ventriculo et ructus acidi efferuntur, dari potest magnesia aliaque absorbentia, et ventriculus aquis mineralibus eluendus est, aliisque percurandus, de quibus protinus dicam. Catarrhi suis auxiliis tolluntur. Morbus venereus non nisi propriis auxiliis curatur. Chronica raucitas si inueterauit, difficilius tollitur, praecipue in senibus. Experiri licet iuscula carnium iuniorum, ex quibus coquuntur herbae recentes: Cardui benedicti, Chaerephylli, Cochleariae, vel radices Petroselini, Apii, Cichorei. Haec iuscula quotidie per mensem et vltra horis matutinis sorberi debent. Multum extollunt Aethiopem mineralem, cuius bis per diem aliquot grana, vj-viij. dari possunt. Parari vero is debet non per solam trituram Sulphuris et Mercurii, sed adhibito etiam igne. In corporibus macilentis proficit lac, praecipue asininum vel solum, vel cum aquis Selteranis. Gargarismi etiam adhiberi possunt his caussis accommodati. Efficaciter pituitam tenacem resoluit Essentia Pimpinellae albae, si eius pauciores guttulae frustulo Sacchari excipiuntur et deglutiuntur. Lubricandis faucibus inseruiunt, quae ex radice Althaeae et Glycyrrhizae parantur.

VOMICA PVLMONVM.

§. 417.

Vomica est abscessus vel vlcus reconditum, quod quasi velamento suo inclusum haeret in medio pulmone. Differt a Phthisi, in qua vlcus apertum est, et vera exulceratio pulmonum. Empyema, quod plures cum vomica confundunt, proprie abscessum in pleura significat. Vomica a primis initiis difficilius cognoscitur, praecipue, si illa minor vel plures minores adsunt, et si illa non tam sangui-

ſanguinem, quam alium concretum humorem, veluti pituitam continet. Talis ſaepe per plures annos ſine magna noxa in pulmonibus haeret. Vbi vero tumor increſcit, tunica, quae malam materiam comprehendit, pedetentim diſtenditur, et homo dyſpnoea, tuſſicula ſicca, febricula vaga, cum aliqua imbecillitate, laborare incipit, tandemque tuſſis ſicca in humidam vertitur. Ad extremum vomica rumpitur, et pus, ſi tumor in parte exteriori pulmonis fuerit, effluit in pectus, vel ſi in interioribus pulmonum haeſerit, fertur in aſperam arteriam. Si maior puris modus eſt, illud aſperam arteriam praecludit et hominem repente ſtrangulat. Etiam hoc fieri poteſt a maxima mole puris in pectus effluentis, quo pulmo ita comprimitur, vt ſpiritum trahere non poſſit. Minor vero vomica plerumque in phthiſin degenerat. Raro eiusmodi vlcus ſaneſcit. Si in pulmone dura et ſcirrhoſa tubercula ſunt, corporis habitus non minus corrumpitur, et homo tabe conſumitur, quod illa tubercula ſanguinis curſum per pulmones eiusque perfectionem prohibent. Rariſſimum eſt vomicam purulentam ſolui per metaſtaſin, et pus per vrinam vel aluum efferri. Hoc, quod natura raro molitur, numquam Medicus imitari debet.

§. 418.

Relinquitur vomica ex peripneumonia, ſi febris ſine coctionis ſignis, manentibus eius quibusdam reliquiis, minuitur, ex haemoptyſi, praecipue ſi aduerſus hanc adſtringentia valentiora et refrigerantia fuerunt adhibita, ex vulneribus illatis, ex morbis catarrhalibus et tuſſi, ſi haec ſopientibus curata fuerit. Qui ſudantes vel ab exercitatione venientes frigidam ſitienter bibunt, et inflammationes et haec tubercula facere poſſunt. Omnis vero vomicae finis eſt, vt matureſcat et rumpatur, quod celerius fit, ſi ſanguis magna multaque corporis exercitatione, aucto pulmonum motu, cantu, cachinno, ſcreatu, febre, aſſumtis calidis, potu valentiori, ira, aliisque citatur.

§. 419.

Si iam in pulmone malae materiae coitus factus est, et vomica orta, illa dissipari nequit; si ex caussarum notitia, ex impedita respiratione, tussicula, aliisque signis intelligimus, talem esse in pulmone, abstinendum est ab omnibus, quae mox inter caussas relata fuerunt, praecipue a cantu et declamatione, a cursu omnique exercitatione, a refrigerio pectoris et pedum, a potu meraco, vt et calido, ab emollientibus et sic dictis expectorantibus, a Thermis, Acidulis, omnibusque, quibus sanguis calescere potest. Si vires permittunt, et febris nondum superuenit, sanguis mittendus est saepius ex talo, aluusque ducenda remediis lenioribus, Tamarindis, Passulis, Manna, foliis Sennae. Vitanda sunt omnia acria et salsa. Victus sit modicus, ex imbecillissima materia, atque fere necessaria est abstinentia a fame propior, vt corpus diminuatur. Potioni praestandum est decoctum hordei, Scorzonerae, quibus etiam, si eorum copia est, adiici possunt poma dulcia. Lac, quod in aliis pectoris morbis saluberrimum est, vomicae rupturam maturat.

§. 420.

Huius rei maior metus est, si febricula accedit, quae aliquot horis post sumtum cibum incursat. Tunc non facilis reditus ad sanitatem est abstinentia; potioni praestanda aqua vel ptisana. Cauendus est cibus iurulentus. Danda sunt temperantia, praecipue Corallia vel Lapides cancrorum cum succo Citri, addito pauco nitro. Vbi tandem vomica rumpitur, et maior puris modus non protinus omnem spiritum elidit, intueri oportet id, quod exscreatur, et totum etiam corporis habitum. Pus, si bonum est, coctum, flauescens, non ita copiosum, si respirationis non maxima difficultas est, si homo viribus nondum defectus cibum adpetit, et ex hoc refectionem sentit, spes est, illum seruari posse. Si vero spirandi difficultas magis et magis intenditur, si vires decedunt, si pus liuidum est,

coeno-

coenosum, nigricans, male olens, graue et quod in aqua desidit, si in dies magis corpus tenuatur, hominem Phthisis tenet funesta.

§. 221.

Si vomica rupta est, quantum fieri potest Medico enitendum, vt vlcus purgetur glutineturque, id quod difficillimum esse ex modo dictis adparet. Ad id necessarium est, vt homo vtatur victu curioso, vt cibo modico et qui ad morbum idoneus est, aëris etiam puri, liquidi, adspiratione sustineatur. Abstineat ab omni victu animali. Repurgato prius corpore per leniora cathartica, ex Manna, Tamarindis, foliis Sennae et similibus, is vtatur lacte cum pane candido et potione non alia, quam ex aqua, ptisana, vel sero lactis. Vitam debilem viuat et corpus ita exerceat, vt numquam sanguis multum cieatur; praecipue in aëre sereno et salubri conducit equitatio, nauigatio, vectio in curru, gestatio. Si vero tussicula sicca fit, et nihil cum hac exscreatur, cum his vero spirandi difficultas et praecordiorum dolor ingrauescit, danda sunt, quae faciunt, vt mala materia lubricetur, et tussi extundatur. Ad id vtilia sunt expectorantia alibi laudata, emulsiones, decocta et Syrupi. Ne vero et his infirmitas pulmonum adaugeatur, cauendum est. Vbi vlcus purum esse videtur, conueniunt sorbitiones ex herbis, v. g. Millefolio, Veronica, Chaerephyllo; floribus Rosarum rubrarum, quae etiam commode ex sero lactis coquuntur. Plures fidem suam addixerunt Balsamis exoticis, Peruuiano, de Copaiua, et praecipue de Mecha. Quid vero haec efficiant, is intelligit, qui ex vulnerum vlcerumque externis curationibus non ignorat, quantum ab his sperari possit. Balsama haec, et eorum quidem vna alteraque guttula, ouo sorbili admisceri potest, vel cum amygdalis dulcibus conteri, vt fiat emulsio. Sunt qui extollunt flores Sulphuris, Rubinum Sulphuris Rulandi ad gr. j. ij. iij. pro dosi. Conseruam rosarum rubrarum antiquam ad aliquot drachmas, herbas adstringentes, Virgam auream,

Veronicam, Pilosellam, Arnicam, Saniculam, Vrticam minorem, Alchimillam, radicem Symphyti, flores Hyperici, &c. quibus vero minus fidendum est. Sunt ex recentioribus, qui laudant Corticem Peruuianum, ad quem non tamen temere properandum. Ille, vt videtur, proficere potest in corporibus, quorum viscera et ipsi pulmones atonia laborant. Si vero iam hoc vlcus infestat, ad huius curationem parum conferre poterit. De sanguinis missione illud tenendum, illam salutarem imo necessariam esse iis, qui sine febre et sine magna imbecillitate sunt, qui sanguine abundant, et quibus sanguinem statis temporibus detrahi iam consuetudo facta est. Ea vero, si febricula iam orta fuit, nocet, quam in omni febre hectica pestilentissimam esse supra retuli. In his et aliis morbis plurimum prodest animus compositus; morbum vero exasperant et aegrum celerius praecipitant ira, metus atque desperatio.

PHTHISIS.

§. 422.

Est vlcus pulmonum late serpens, totum pulmonem, tandemque omnem corporis habitum, orta tabe, corrumpens. Phthisis vix de alio, quam de pulmonis vlcere dici solet, quamuis ceteroquin vocabulum ex etymo nihil aliud, quam tabem, significet. Hectica vero dicitur, si vlcus est in aliis sedibus et visceribus. Aliud genus est, quod sine vlcere corpus consumit, veluti tabes Britannica, quae oritur, si humida corporis, ipseque sanguis non recte coactus, sed rarior est, cum solidarum summa imbecillitate, ob quam caussam omnia tandem degenerant. Febris vero, quae vlceri superuenire solet, et aegrum tandem extorret, non alia est, quam hectica, de qua supra diximus. Magnum discrimen est inter huius, de quo nunc agendum est, morbi

morbi initio, et si is iam inualuit. Videndum est, ne pro vera phthisi habeamus alios morbos, tussim, catarrhum diuturnum, asthma, stomachi vitia, et quae sunt alia. Nam nonnumquam in his quoque morbis materia exscreatur extussiturque. Qui vero phthisi vera laborant, nec spiritum trahere, nec eum lente et aequabiliter reddere possunt. Materia, quae reiicitur, aquae admiscenda est. Pituita huic innatat, pus desidit. Hoc carbonibus candentibus impositum foetet. Vix non omnes phthisici tussiunt, raro pulmones sine tussi exulcerantur. Increscente morbo, phthisici cruenta extussiunt, vt puri paucus sanguis admistus sit. Genae roseo colore, praecipue post sumtum cibum, conspicuae, sanguinis tenuitatem atque cum hac acrimoniam ostendunt; tandem accedit febris, quae vel incursat, vel intenditur tertia quartaque hora post prandium, quo tempore nouus chylus sanguini adfunditur, et hac tandem aeger emacrescit. Non tamen semper tussis pituitam purulentaque trahit, sed nonnumquam, si pulmones materia calcaria referti sunt, sicca est, id quod etiam incidit, si tabes non ex qua exulceratione, sed ex cachexia humorumque non recte confectorum vitio nata fuit. Si phthisis inueterauit, homo, summa macie extenuatus, habet articulos rigidos, pedes tumidos, cutem pustulis exasperatam, accedit defluvium pilorum, et tandem sudores vel deiectiones sic dictae colliquatiuae superueniunt. Interdum homines subito vel suffocantur, vel exhausti exstinguuntur, orta haemoptoë, si qua arteria vel vena in vlcere excesa ruptaque fuit. Nonnumquam pulmo malo vlcere excesus inflammatur, et inflammatio in gangraenam atque sphacelum fertur, id quod pus foetidum, frigidum, cadauerosum, significat.

§. 423.

Huic morbo prae ceteris obnoxii sunt homines imbecilli, plethorici, quibus corpus gracile est et procerum, collum oblongum, pectus pressum atque angustum, quibus pueris sanguis multum et saepe ex naribus fluxit, quibus

catarrhi acriores, acres destillationes in pulmonibus frequentes sunt. Morbi huius est quaedam contagio, maxime inter coniuges sub iisdem stragulis incalescentes, nec non propagatio in sobolem, et interdum phthisis certis familiis quasi gentilitia est. Ex haemoptoë et variis caussis nascitur, quas occasione haemoptoës et vomicae adduximus. Occasionem dare potest sanguinis transitus per pulmones impeditior, si illi aduerso vento currentibus nimis distenduntur (Germ. *das Verfangen*). Etiam occasionem dare potest pectoris vulnus, praecipue si adhibita fuerunt medicamenta sanguinem sistentia. Nonnumquam mala materia ex aliis corporis sedibus in pulmonem conuertitur, si lippitudines chronicae, vlcera, quibus vetustas accessit, reprimentibus curata fuerunt. Ob id etiam a malignis variolis et morbillis phthisis relinquitur. Foeminis grauem hunc morbum, aliquando etiam lippitudines chronicas cum dentium casu, affert fucus ex Cinnabari vel Mercurio sublimato paratus. Periclitantur etiam foeminae, si fluor albus repente, praecipue externis, sistitur.

§. 424.

Morbus raro curationem recipit, et non nisi inter initia. Difficile enim est mederi exulcerationi, quae est in viscere membranoso, quod perpetuo motu concutitur, et in quo, praeter aëra, copiosissimus sanguinis omnisque generis humidum confluit. Ab initio tamen, si nulla febris est, si sputum album est, leue et vniusmodi, et si caussam auertere possumus, veluti menstruorum et haemorrhoidum vitia, si licet aëra victumque mutare, quandoque spes esse solet. Ex phthisi, quae orta fuit ex labe pulmonibus vi illata, veluti ex vulnere, ex haemoptoë per cantum aliasque similes violentas occasiones excitata, homines interdum ad sanitatem perducuntur, ad minimum facilius, quam si illa ab acrimonia, aliisque occasionibus intus haerentibus, nata fuit. Foeminae, quibus ex catameniorum obstructione sanguis sursum erumpit, si haec haemoptoë periodica est,

et

et cum catameniis conspirat, minus periclitantur quam viri. De tussi notandum in genere, illam necessariam esse ad vlcus purgandum et quo mala materia ea extundatur. Ast vero tussi etiam pulmo contunditur, humores ad vlcus inuitantur, hocque exasperatur. Celerius moriuntur phthisici, si tussis valde humida est, et multam pituitam purulentaque trahit. Pessima est, quam haemoptoë relinquit. Etiam de haemoptoë illud in genere addendum, si sanguiis confertim et maiori in copia in pulmones fertur, illam non ita mortiferam esse, quam si is sensim, sed sine intermissione, erumpit. Prius enim per anastomosin fieri probabile est, alterum per διάβρωσιν. Si etiam vera phthisis hominem tenet, si haec nondum inueterauit, si nulla adhuc febris accessit, et ventriculus appetit ac digerit ita, vt cibus in eo nec coacescat, nec corrumpatur, ita vt lac ferre possit, is ad sanitatem perduci potest. Plurimum terrere potest febris, si illa accedit, quamuis haec quandoque per aliquod tempus quiescat. Ad vltima ventum esse testatur, febris assidua, et vrina, ex qua crassa subsidunt, pus cum sanguine concretum et male olens. Protinus moritur aeger, qui in hoc morbo pus exspuit, multum iam vero ex toto spuere desiit. Ver et autumnus saepe tabidos opprimunt.

§. 425.

Optimum praesidium ab initio huius morbi petendum est a victus ratione. Cibus valentior, salsus, acris, aromaticus, nec non qui ex nirulentis, piscibus, ouis, facile corrumpitur, potus fermentescens, valentior, alienus est. Aëris vicissitudines, maxime etiam animi perturbationes et Venus plurimum nocent. Aluus interdum ducenda, non tamen aliis remediis, quam lenissimis, lotionibus mollientibus, Tamarindis, Passulis, Manna. Vbi tussis copiosam pituitam cum purulentis trahit, dari interdum potest Rhabarbarum in puluere, cui aliquot grana nitri adiici possunt. Si febris nondum tenet, aegro, tanto magis, si eius rei consuetudo facta fuit, sanguinis parum mitti potest ex talo, id-

que

que interdum repeti. Parum praesidii a medicamentis peti potest, plurimum a victu ex solo lacte, si id ferre potest ventriculus, id vero potari debet ruri, in aëre sereno, aperto, puro et montano, quod lac etiam misceri potest vel cum aqua Selterana, vel cum decoctò hordei. Si lac in ventriculo cogitur, anxietatem parit. Tunc id vel omitti debet, vel eius non nisi parum bibendum. Coagulum vero resoluit Sapo Venetus, si eius aliquot grana cum lacte deglutiuntur. Si aluus siccior est, illum lubricant ex saccharo parata, Iulapium rosatum, vel Syrupus quidam, veluti de Rosis pallidis, de floribus Persicorum. Interdum dari possunt iuscula carnium iuniorum, maxime pullorum cum cancris fluuiatilibus, qui viui et recens contundendi sunt, nec non cum Cochleis, Ostreis et Testudinibus, quae Iurulenta interdum proficiunt, si lac in ventriculo coacescit, id quod accidit, vbi hypochondriacus morbus cum pulmonum labe est. Illa autem aliena sunt, vbi iam febre conflictatur homo. Nec aduersus febrem inueniri possunt auxilia. Sunt, qui cum MORTONO, Britannico scriptore, corticem Peruuianum extollant, et huius per diem vnam alteramque drachmam deuorandam suadeant, id quod vero non semper bene cedit. Ceteris remediis tolerabiliora sunt Conchae vel lapides Cancrorum cum succo Citri praeparati, Liquor terrae foliatae Tartari et Syrupi acidiusculi. Quam primum autem diarrhoea oritur, a Syrupis et liquoris vsu desistendum. Commode etiam iuscula coquuntur ex pullo cum hordeo excorticato, additis passulis succoque Citri. Conducit etiam decoctum auenae excorticatae cum passulis. Gelatinae, si aestus valde magnus est, interdum conueniunt, si succo acido abundant. Omnis vero gelatina in corpore, in quo febris est, in viscidum et rancidum mutatur. Prae ceteris necessarius est potus aquosus, decoctum Hordei, Scorzonerae, Furfuris, quod vltimum in acri destillatione laudem meretur. Vbi febris vrget, potio acidiuscula esse debet, et ptisanis adiiciantur liquores acidi minerales. Cibus esse debet ex regno vegetabili, et qualis est hecticorum. Symptomata con-

conſiderari debent. Si tuſſis nihil trahit, ſed ſicca fit, et cum hac ſpirandi difficultas increbreſcit, vtendum eſt becchicis, Syrupo Capillorum Veneris cum Diacodio Montani, emulſionibus et aliis. Si acris humor deſtillat in pectus, conueniunt lubricantia, et interdum Diaſcordium Fracaſtorii ad ſcrup. j. vel drachm. dimidiam pro doſi. Si vero aeger iam valde infirmus eſt, cauendum, ne ex nimio huius vſu obrepat, et aegrum tollat. Aduerſus diarrhoeam, vt vulgo vocant, colliquatiuam, nulla auxilia ſunt. Si vires id permittunt, enema parari et in aluum immitti poteſt ex decocto auenae excorticatae, cui admiſceri poteſt Terebinthina vitello oui ſubacta, cum Diaſcordio vel Theriaca Andromachi. Nihil magis nocet mortemque certius maturat, quam medicamentorum varietas.

PLEVRITIS SPVRIA.

§. 426.

Differt ab inflammatoria, et eſt morbus ſpaſticus. Rheuma eſt, quod occupat partes exteriores pectoris, muſculos inprimis intercoſtales. Dolor tamen non in vna ſede eſt, ſaepe locum mutat. Is differt ab inflammatione, et nec ardens, nec pulſans eſt, ſed quaſi pungens. Reſpiratio non ita impedita eſt, nec tantum ſuffocationis periculum, ac in pleuritide vera. Morbus finitur quandoque pedetentim, ſaepe mutatione facta in vrina, aliquando ſudore. Interdum febricula accedit parum vehemens, illi fere ſimilis, quae cum arthritide eſſe ſolet. Durat febricula per paucos plerumque dies; nonnumquam mutatur in alios morbos ſpaſticos, arthritidem, malum iſchiadicum, podagram, nephritidem. Accidere tamen poteſt, vt, neglecto regimine, et ex calidorum nec non externorum abuſu, vera pleuritis ſequatur. Spuria ſine periculo eſt. Interdum epidemica eſt, ex tempeſtatum viciſſitudinibus orta. Ceteroquin naſcitur

nascitur plerumque ex cohibita insensibili exspiratione et sudore, et ex humidorum acrimonia. Auerti potest congruo victu, datis interdum catharcticis, aquarum mineralium vsu, ac si sudor atque exspiratio numquam negliguntur. Sub morbi exacerbatione dari possunt pulueres antispasmodici cum puluere bezoardico, vel Antimonio diaphoretico, Liquor anodynus Hoffmanni cum spiritu bezoardico Bussii, et alia medicamenta discutientia. Vbi vrina mutari coepit, prosunt infusa ex herbis et radicibus diaphoreticis. Nonnulli extrinsecus loco dolenti cucurbitulas admoueri iubent, concisa prius cute, quae res quandoque leuamen affert, non semper. Emplastrum saponatum Barbette dolorem tollit, sed non sine periculo.

PALPITATIO CORDIS.

§. 427.

Est motus cordis alienus et quasi conuulsiuus, quo mucro inprimis agitatur. Hic motus non solum ab aegro sentitur, sed auribus etiam percipitur. Sub eo tamen pulsus arteriarum parum mutatur, qui paullo celerior, non vero durior fieri solet, immo quandoque languentibus arteriis et pulsu fere intermittente hic motus continuatur. Cor palpitare solet in recte valentibus ex quacumque caussa, qua sanguis mouetur, veluti ex animi perturbatione, corporis exercitatione, balneo calido. Etiam si ventriculus vel flatu distentus est. Ceteroquin cor palpitat vitio solidarum partium, si quaedam sunt, quae sanguinis motum in cor et ex corde impeditiorem reddunt. Praeterea etiam hoc accidit ex plethora, ex neruorum mobilitate et debilitate, alii sensibilitatem vocant, quare in hypochondriacis et hystericis hoc frequentissimum est. Id etiam fieri solet ex defectu virium post graues euacuationes, maxime post haemorrhagiam.

giam. Si polypus in corde et venis ex eo ductis haeret, et si sanguis crassior est, vel si humida in toto corpore acrimoniam habent, frequens oritur palpitatio. Igitur cor palpitat ab exanthematibus, podagra, scabie, vlceribus repressis et male curatis. Idem accidit ex obstructione viscerum, vomica, empyemate, aneurismate interno, hydrope pectoris, scirrho, calculo, vermibus, mensium et haemorrhoidum obstructione. Distingui igitur solet in morbum idiopathicum et sympathicum. Ex frequentioribus caussis est repletio, vel si pituita vel aliud quid ventriculum onerat.

§. 428.

Curatio caussis accommodari debet. Polypum in corde esse intelligimus, si cum palpitatione pulsus nullo non tempore inaequalis est, intermittens, debilis, cum dyspnoea, si homo saepe animo linquitur, vel imbecillitatem sentit. Euitanda tunc sunt omnia, quae sanguinem mouere et suffocationis periculum adferre possunt. Curiosior adhibendus est victus; vitanda est omnis repletio, omnisque etiam exercitatio. Potioni praestanda est aqua, et nisi aliud hoc impediat, crebrius sanguis mittendus est. Si palpitatio ex ira orta fuit, dari debent temperantia, nitrum cum absorbentibus. Vlcera reuocari debent, vel excitari fonticuli, et semper caussae remoueri.

CATARRHVS SVFFOCATIVVS.

§. 429.

Est subitanea repletio pulmonum, in quos resolutos magna copia seri confluit, cum summa difficultate spirandi, anxietate et suffocationis metu. Morbus est peracutus, sine vlla febre. Is prae ceteris frequens est infantibus et senibus, raro mediae aetatis homines corripit. Si ille incursat, vix illud sentit aeger; frequens tamen sputatio

tio ſeri acris, ſalſi, deſtillatio in fauces cum anxietate, illum inſtare ſignificant. Aegri plerumque ſubito et quaſi ex improuiſo eo opprimuntur. Summa eſt ſpirandi difficultas, magna puſillanimitas, tuſſis pauca vel nulla, et qua nihil extunditur. Vox ab initio celerior, mox debilis, depreſſa, quae vix intelligi poteſt, cum rhoncho. Pulſus tardus eſt ac rarus et debilis. Aeger, quamuis omni vitali virtute defectus ſit, ſe tamen eodem loco continere nequit. Facies tumet rubetque.

§. 430.

Diſtingui debet ab Apoplexia. In catarrho mens ſibi conſtat, et homo nec internis, nec exterioribus ſenſibus orbatur. Apoplexiam praecedit vertigo, amittitur omnis ſentiendi facultas, pulſus fortis eſt et magnus, reſpiratio magna, homo ſtertit, et proſtratus alto ſopore oppreſſus decumbit. In ſyncope deficiunt etiam ſenſus, pulſus et reſpiratio, accedit ſumma debilitas, et extremorum frigus. Aſthma conuulſiuum, in quo mens ſibi conſtat, habet pulſum celerem et febrilem, vocem acutam, ſtridulam, reſpirationem impeditam, ſonoram, ſtridulam, a ſpaſtica contractione pectoris. Aſthma remiſſiones habet, nullas catarrhus ſuffocatiuus, qui vel ſoluitur, vel morte finitur. Proxime cum catarrho ſuffocatiuo conuenit paſſio hyſterica, in qua tamen non tam pectus, quam fauces laborant.

§. 431.

Sedes huius morbi varia eſſe videtur, quandoque in cerebro, quo laeſo, reſolutisque neruis, pulmones paralytici fiunt; aliquando in pulmonibus, aliquando in ventriculo. Cerebrum ſe male habere, ſignificat illa ſumma infirmitas totius corporis, praecipue pectoris, quum aeger humorem, quo pulmo opprimitur, nec exſcreare, nec extuſſire queat. Humor vero, cuius tanta vis in pulmones confluit, oſtendit, ductus excretorios in variis membranis, in pituitaria narium et faucium, atque in ea, qua intus aſpera arteria cingitur, relaxatos eſſe et reſolutos, et quoniam pulmo-

pulmones moueri nequeunt, ſanguinem eos permanare non poſſe. In inciſis poſt mortem corporibus, pulmones tum ſanguine, tum muco et ſero pleni inueniuntur. Et probabile eſt, in ſenibus, defecta per aetatem naturali virtute, hoc vitium a ſola redundantia muci, a pulmonum infirmitate oriri. Ventriculum, ſi quae ſunt, quae eum onerant, etiam hunc morbum concitare, vel infantes docent, quibus a lactis coagulo id ſaepe accidere ſolet.

§. 432.

Ex variis autem occaſionibus oritur. In infantibus ex dentitione, qua nerui grauiter afficiuntur, nec non id, quod iam diximus, crebrius ex lacte in ventriculo coacto. In adultis ab aëre humido et frigido, ab inſenſibili exſpiratione cohibita, a repletione ventriculi, deuoratisque, quae inflant et difficilius concoquuntur, ab ebrietate praecipue ebrioſorum, ab abuſu potus Coffée; praeterea in corpore debili ab omnibus, quibus neruoſum genus laeditur infirmaturque, ab animi pathematibus, vigiliis, Venere, ſudore nocturno et matutino cohibito, a menſtruorum vitiis, a ſcabie, porrigine, cruſta lactea, male curatis, hic morbus contrahitur. Eo etiam opprimuntur, qui febribus exanthematicis laborant, ſi harum mala materia in pulmones conuertitur, id quod etiam in rheumatiſmo, arthritide, podagra frequentius fieri ſolet. Senes corripit, ſi vlcera crurum vel alia arte facta, ſeu fonticuli glutinantur. Qui aſthmate laborant, illis non vanus metus catarrhi ſuffocatiui eſſe poteſt. Morbus hominem quandoque momento temporis tollit. Si vero vltra diem durat, ſpes eſt aegrum ſeruatum iri, praecipue, ſi altero tertioue die accedit febricula, et ex vrina multa craſſa deſidunt. Pueri ſine noxa conualeſcunt. Senibus vero, ſi eluctentur, ſaepe manet imbecillitas, aſthma humidum, marcor atque maraſmus ſenilis. Si pueris hoc morbo correptis accedit neruorum diſtentio et epilepſia, mors in propinquo eſt.

§. 433.

Auxilia in hoc morbo cum festinatione capienda sunt. Si homo adultus sanguinis missioni adsuetus fuit, hanc vero neglexit, et etiam, si senex satis sanguinis et virium habet, protinus is detrahi debet ex brachio ad vncias x. vel xij. et vltra. Sanguinem abundare cognoscimus tum ex corporis habitu, tum ex faciei rubore; vbi autem pituita abundat, vel ventriculus ex adsumtis laborat, dari debet emeticum. Fere optimum est vinum emeticum ex vitro Antimonii ad vnciam vnam, Gilla Paracelsi ad drachmam semis aut scrupulos ij. vel solui potest Tartarus emeticus ad gr. iiij. et Syrupo Rubi idaei vel Oxymelli squillitico admisceri. Laudem meretur Sulphur Antimonii vltimae praecipitationis, cuius gr. v. - vj. Tartaro vitriolato misceri et exhiberi possunt. Si horum nihil ad manus fuerit, Petum coqui potest cum cereuisia aut aqua. In aluum etiam protinus immitti debent clysteres acriores cum colocynthide in petia ligata, nec non cum Tartaro emetico ad gr. vj. qui cum alio Sale, vel Tartaro vitriolato aut Nitro, miscendus est. His enim mucus, qui intestina occupat, efficaciter excutitur. Si autem morbus ortus fuit ab exanthematibus repressis, imperandum est regimen, et adhibendae sunt frictiones extremorum cum linteis calidis asperioribus. Danda sunt bezoardica in morbis acutis, Puluis bezoardicus Wedelii ad gr. xv. cum Nitri gr. iij-iv. Camphorae j-ij. gr. Si vero res a scabie orta fuit, conducunt pulueres ex Antimonio diaphoretico, additis floribus Sulphuris.

§. 434.

Quibus omnibus praemissis, si aeger ad se redit, dari debent discutientia et tonica: Mixtura ex spiritu Cornu Cerui cum Tinctura Antimonii tartarisata, cum spiritu Salis ammoniaci, Sal volatile oleosum Syluii, Liquor Cornu Cerui succinatus. Etiam conducunt decocta radicis Pimpinellae, Vincetoxici, Caryophyllatae, Petasitidis, Costi dulcis: herbae Trifolii fibrini, Cardui benedicti; Ligni

Sassa-

Saſſafras, ſeminum Foeniculi, Aniſi, baccarum Iuniperi et Lauri. Debilitati medentur, praecipue in ſenibus, vinum generoſum cum pauco Sacchari et Cinnamomi et alia analeptica: Balſamum vitae Hoffmanni.

§. 435.

Senibus et qui viribus defecti ſunt, catarrhus ſuffocatiuus vel cito funeſtus eſt, vel non ita vehemens. Aliena his ſunt emetica. Perſiſtendum eſt in clyſteribus, cum quibus dari poſſunt aluum ducentia: Pilulae ex Extracto panchymagogo Crollii, additis Pilulis Becheri. Praecipue conducit Gummi ammoniacum, quod aceto ſolui, iterum inſpiſſari et aegro dari poteſt ad gr. X-XV. Vid. quae de Aſthmate dicta ſunt. Tandem proficiunt mox laudata tonica et diſcutientia. Si ſuperato catarrho febricula manet, ea plerumque in maraſmum degenerat.

§. 436.

Magna cura habenda eſt conualeſcentium, quos oportet vitare aëris ſubitas mutationes eiusque nimium calorem, nimiumque frigus. Valde neceſſaria eſt corporis exercitatio, quantum id vires permittunt. Nocere poteſt et mortem etiam adferre impetuoſior corporis motus poſt partum. Nocet repletio, alui obſtructio, omnis cibus valentior et acris, et maxime ebrietas.

§. 437.

Infantibus, praecipue lactantibus, lac ſaepe vnica huius morbi cauſſa eſt. His dari poteſt lene emeticum, ſi Ipecacuanhae radix ad pauciora grana cum aqua decoquitur. Etiam emeticum infantibus idoneum eſt, Antimonium diaphoreticum non ita depuratum, ſed quod cum duabus partibus Nitri fuſum fuit, huius gr. v - viij - ſcrup. dimid. lenem emeſin mouent. Adultioribus conducit Tartarus vitriolatus, cuius ſcrupulus ſemis ad vnum aqua ſolui poteſt. Cum his lotiones in aluum immiſſae neceſſariae ſunt. Vbi

malum

malum non ita praeceps est, satis esse potest Rhabarbarum in puluere. Pituitam soluit Oxymel squilliticum, cuius drachma j. ad ij. vel vnciam dimidiam aqua misceri et infantibus dari potest. Vbi dentitio vrget, proficiunt temperantia et leniora anodyna. Sed tamen in hoc etiam casu plurimum proficit Rhabarbarum, si cum Nitro et absorbentibus datur. Ante omnia videndum, vt infantibus detur victus idoneus, vt lac bonum sit, quod congruo lactantis victu et regimine obtinetur, vt etiam pulticulae recte coquantur.

POLYPVS CORDIS.

§. 438.

Est coagulum, quod praeter naturam in corde et maioribus vasis, quae cordi adnexa sunt, omnium frequentissime in ventriculo dextro vel vena caua nascitur. Nomen habet a multis radicibus vel pediculis, quibus ille sedibus inhaerescit, ita tamen, vt sine negotio educi et euelli possit. Est tamen discrimen. Aliquando enim coactum quasi sanguinem repraesentat; aliquando seuum et solidam medullam; aliquando ex membranis quasi concretus videtur. Polypus interdum ex corde per vasa maiora, praecipue venam cauam, altius adsurgit, vt talis quandoque in durae matris sinubus reperiatur. Sunt, qui polypum in viuentibus esse negant, existimantes, sanguinem in morientibus concrescere et post mortem reperiri. Sed magni densatique polypi, quibus cor etiam distenditur, vix dubitare sinunt, eos superstite vita fuisse formatos conglobatosque. Nasci etiam potest ex diathesi inflammatoria, si sub aestu febrili, vel calente post exacerbationem corpore, frigida potatur. Inter alias caussas etiam est spiritus ardentis abusus. Polypo vix non semper laborant asthmatici, cachectici, hydropici,

prae

prae ceteris, quibus aqua in pectus contracta est. Et in his morbis polypus quandoque caussa est, quandoque male caussae effectus. Quibus menstrua et haemorrhoides non proueniunt, iis etiam interdum polypi gignuntur.

§. 439.

Diagnosis ab initio admodum difficilis est. Polypum in corde esse significat pulsus valde inaequalis, saepe intermittens, qui semper talis est, accedente dyspnoea, quae, dum homo corpus mouet, vel per accliuia adscendit, multum increbrescit, cum cordis palpitatione et superueniente animi ex leui caussa deliquio. Explorari in homine possunt arteriae in temporibus et vtriusque manus carpo, atque videndum, num pulsus synchronus sit. Qui polypo laborant, his metus est, ne subito, praeclusis maioribus arteriis venisque, suffocentur. Ex eo saepe fiunt aneurismata in aorta; vid. LANCISIVS *Tr. de Corde*. Sub finem homines, qui non subito iugulantur, ex asthmate vel hydrope pereunt. Malum si adoleuit, nullamque curationem recipit, auerti debent caussae. Qui eo laborant, iis obseruanda sunt, quae supra de palpitatione cordis dicta fuerunt.

* *

MORBI ABDOMINIS.

ATONIA VENTRICVLI.

§. 440.

In omnibus curationibus conſiderandus eſt ventriculus, a cuius actione omnes reliquae actiones naturales dependent. Saepiſſime tamen actio ventriculi laeditur per conſenſum, et ſi non tam is ipſe, quam aliae partes laborant. Praecipue ventriculus turbatur ac offenditur ex male adfectis in omni corpore partibus neruoſis. Docet id nauſea et vomitus nephriticorum, vertigine correptorum eorumque, qui capite vulnerati ſunt. Ex linea alba, enſe percuſſa et leuiter vulnerata, vomitum vehementem fuiſſe ſequutum, memini. Conqueruntur igitur ſaepe aegri de atonia ventriculi, ſi febris imminet, vel iam incurſat, ſi catamenia et haemorrhoides non fluunt, vel ſi illae inſtant, ſi podagra aliique morbi futuri ſunt. In phthiſicis et hecticis, nec non quibus in aliis ſedibus magnae ſuppurationes fiunt, ita, vt omnia humida et ſaliua etiam atque liquor gaſtricus corrupta ſint, ventriculus laborat. De grauidis res notiſſima eſt. Diſtinguenda vero eſt atonia a dyſpepſia et cruditatibus, de quibus ſeorſim dicendum. Vera atonia rara eſt. Deprehenditur quandoque in hominibus infirmis, corpus non exercentibus, Venere, litterarum ſtudio vires exhaurientibus, praecipue vero in iis, qui voraciores ventriculum nimis onerant, nec non in bibonibus, qui eum potione nimium diſtendunt laxantque. Plurimum confert aliarum rerum, etiam medicamentorum, abuſus, ſalium, abſorbentium et terreorum. Interdum ventriculo vim inferunt foeminae, quae deuorata creta aliisque rebus ſibi pallorem quaerunt. Apud nos inter frequentiores eſt calidae nimius potus.

§. 441.

§. 441.

Morbus cognofcitur ex cauffis praegreffis, fi aeger poft paftum conqueritur de molefto fenfu in praecordiis et de ventriculi inflatione. Vagus cum his effe folet calor et rubor faciei, accedit anxietas et vertigo. Alimenta aliquot horis poft paftum reiiciuntur, plerumque tamen haec, ab actione ventriculi non mutata, fuam naturam retinent, ita, vt ex vegetabilibus et fermentefcentibus acor acerrimus, ex animalibus et pinguibus rancidum fere vrens nafcatur, quod vomitu reiicitur, immo faepe fine vomitu exfcreatur. Cum vero cum atonia eft plerumque coniuncta anorexia, interdum tamen, maxime exfuperante in ventriculo acido, homo vehementer appetit. Ventriculi atonia tandem degenerat in cachexiam, hydropem, in fenibus in marafmum. Nonnumquam per morbum articularem, fi eo corripitur homo, omnia in melius mutantur.

§. 442.

Mature medendum eft morbo, antequam corpus ali definit, atque orta tabe confumitur. Quibus auxiliis tolli debeat cruditas varii generis, mox occafione dyfpepfiae videbimus. Si pituita vel alia mala materia in ventriculum contracta eft, is ante omnia purgari debet. Firmando ventriculo inferuiunt amara: Abfynthium, Centaurium minus, radix Gentianae; Cortex Cafcarillae; Cortex Winteranus; quae amara vel in puluere et Tragea, vel in Extractis, vel in Effentia dari poffunt. Profunt etiam alibi laudata Elixiria ex Extractis amaris, Tinctura Tartari et vino Hungarico. Puluis Birknanni quotidie aliquoties ad drachmam j. deglutiri poteft. Si acidum exfuperat in ventriculo, pulveri illi adiici poffunt lapides Cancrorum praeparati. Proficiunt etiam Martialia, veluti Limatura Martis, Tinctura Martis tartarifata, Tinctura Vitrioli Martis Ludouici, Tinctura Martis cum vino Maluatico vel fucco pomorum Borsdorfianorum. Praeftantiffimum auxilium ex medicamentis eft Cortex Peruuianus, qui vel cum Limatura Martis in in-

 fufo,

fuso, vel cum Conserua viscerali, addito Syrupo quodam amaro, commode dari potest. Eius vero vsus, interpositis etiam aliquando aliquot diebus diu continuandus est. Omnia tamen parum proficiunt, nisi simul adhibeantur duo illa maxima praesidia, abstinentia et corporis exercitatio. Cibus sit paucus, non tamen ex nimis imbecilla materia. Conuenit panis cum seminibus Foeniculi, Carui, Anisi pistus et bene fermentatus. Carnes assae elixis meliores sunt. Potum nimium et fermentescentem vitari oportet. Vinum detur paucum, sed meracum, praecipue vinum illud rubrum, Gallis *Pontac* vel *Eremitage* dictum. Prae aliis potionibus est saluberrima aqua fontana saliens, cuius aeger etiam cyathum horis matutinis, ieiuno ventriculo, bibat. Fere melior est aqua Selterana. Vtile etiam esse potest decoctum radicis Chinae cum Cassia lignea.

§. 443.

Non prorsus negligenda sunt externa, scuta et balsama stomachalia. Pauperes vtuntur fermento panis, quod cum aceto acerrimo subigunt, atque extrinsecus ventriculo imponunt. Fieri possunt emplastra, ex emplastro Oxycroceo, de Tacamahaca, de Crusta panis, quibus adiiciuntur Balsamum Peruuianum, Olea destillata Macis, Caryophyllorum, Maioranae, Absynthii, Menthae, Melissae, Carui, Foeniculi, Anisi. Ex his etiam Balsama componuntur.

DYSPEPSIA.

§. 444.

Est actio ventriculi laesa, si adsumta non recte concoquuntur. Caussa est plerumque copia assumtorum et ingluuies, quod fibrae nimium distentae tandem relaxantur infirmanturque, et quod liquor gastricus iners redditur.

Saepe

Saepe in ventriculo relaxato cruda haerent, quae coctionem multum impediunt. Id vero etiam ex aliis caussis accidit. Si vero ventriculus spasmis afficitur, liquoris gastrici secretio multum impeditur, isque ipse etiam mutatus corruptusque ad ventriculum fertur, id quod in hypochondriaco et hysterico malo, nephritide et similibus morbis spasticis accidit, et si in corpore febris est, vel aliqua parte malum vlcus, quo omnes humores corrumpuntur. Etiam hoc in vera atonia fieri intelligitur. Minor huius vitii gradus dicitur Bradypepsia, et, si ventriculus omni concoquendi facultate destitutus est, Apepsia. Morbus, qui plerumque cum oculorum caligine, vertigine aliisque imbecillitatis signis esse solet, tandem in cacochymiam, cachexiam, hydropem mutatur.

§. 445.

Etiam hic caussae considerandae et, si fieri potest, tollendae sunt. In cruditatibus distingui oportet eam, quae a bile est, ab altera, quae a pituita, et tertia, quae ab acido esse solet. Bilem in ventriculo haerere, ostendit aegri temperies, ira, maxime si haec cibum statim subsequitur, sitis, sapor amarus, siccitas, et in ieiuno ventriculo dolor quidam, qui sub praecordiis et scrobiculo cordis percipitur. In hoc casu non semper tutum est emeticum, multo minus tale, quod ex valentioribus esse solet. Si tamen aeger nausea et vomendi conatu vexatur, vomitus cieri potest, data copiosiori calida cum butyro non salito, vel, quod fere melius est, cum oxymelle simplici. Irritari etiam possunt fauces. In aliis vero praemittendi sunt Sales neutrius generis, Tartarus vitriolatus, Arcanum duplicatum, Tartarus tartarisatus, Terra foliata Tartari et eius Liquor ad guttulas 80-100. Vel deglutiri possunt pulueres ex Magnesia, Sale catharctico, Nitro. Praemissis digerentibus, necessaria sunt, quae aluum ducunt, ex Tamarindis, Manna, Cremore Tartari, Rhabarbaro, vel ex puluere Rhabarbari cum Tartaro tartarisato, vel ex Magne-

ſia et Sale catharctico. Si, id quod aliquando fieri ſolet, tenacior, coactaque per calorem bilis ventriculo inhaereſcit, conducunt Spiritus acidi, Clyſſus Antimonii, Spiritus Sulphuris per campanam, quorum guttae XX. dari poſſunt. Neceſſe vero eſt, vt maior copia aquae pro vehiculo adhibeatur. Tandem, vt ventriculo robur addatur, adhibenda ſunt, quae alibi propoſui, et praecipue Extractum Centaurii minoris. Proficiunt aquae minerales. Etiam ſi harum vſus continuari nequit, confert per vnum alterumque diem illas cum Sale catharctico atque Magneſia potare.

§. 446.

Pituita naſcitur in ventriculo ex adſumtis glutinoſis, tum vegetabilibus, tum animalibus. Si ventriculus reſolutus, viſcera infirmiora, haec recte exterere et concoquere nequeunt. Qui hoc glutinoſo laborant, illis ventriculus et cum hoc etiam duodenum multum inflantur, quae res intolerabilem anxietatem praecordiorum, vertiginem aliaque adferre ſolet. Si pituita ſincera eſt, id quod ſaepe ex victu accidit, non cum acido vel rancido mixta, frequens eſt ructus ſine ſapore, nonnumquam pituitae vomitus, deiectio, immo, id quod tamen rarum eſt, eius per vrinam excretio. Morbus hic difficillimae curationis eſt. Spem facere poſſumus, ſi ventriculus infirmus, non vero prorſus reſolutus eſt, et ſi aeger congruo victu et exercitatione vti velit. Ab initio, in robuſtioribus, confert emeticum; debilioribus dari poſſunt Sales digeſtiui; in valde imbecillis Liquor terrae foliatae Tartari bene praeparatus, et cum his pulueres ex Rhabarbaro. Simul vero conducunt alia reſoluentia, Oxymel ſquilliticum, Sal volatile oleoſum et alia ſaponacea, ipſe Sapo Venetus, qui Pilulis Becheri et Gummi Ammoniaco admiſceri poteſt. Si corpus robuſtum eſt, efficaciora purgantia, Pilulae de Ammoniaco, adhiberi poſſunt. Si malum valde pertinax eſt, illud optime tollitur Thermis Carolinis, vel Thermis Aquisgranenſibus, et ſi illarum nulla opportunitas eſt, Acidulis Egranis vel Pyrmontenſibus.

Lauda-

Laudabilem etiam operam praeſtant infuſa per epicraſin purgantia, ex amaris et Rhabarbaro compoſita. Praemiſſis his non omitti debent roborantia, aromatica: radix Ari, Enulae, Calami aromatici, Gentianae rubrae, Galangae, Zingiberis, Zedoariae, Cortex Winteranus, Caſcarillae, Cinnamomi, Cardamomum, herba Centaurii minoris, Abſynthii et ſemina carminatiua. Fere meliores ſunt radices conditae, vel in puluerem redactae, in Tragea. De aliis roborantibus ſupra dictum eſt. Hoc tamen tenendum, niſi victus mutetur, corpusque recte exerceatur, nihil ab his ſperari poſſe. Victus ratio, ſine qua omnia fruſtra ſunt, ex ante et ſaepe dictis petenda eſt. Conducit panis cum ſemine Carui vel Foeniculi coctus, rarus, numquam recens et glutinoſus. Ex aromatum generibus Zingiber potiſſimum in iuſculis adhiberi debet. Etiam Cydonia huic morbo opportuna ſunt. Potioni praeſtari poteſt decoctum cruſtae panis fermentati, vel decoctum radicis Chinae cum pauco cortice Caſſiae ligneae.

§. 447.

Acidum in primis viis exſuperat, ſi cibus potioque fermenteſcens non recte in ventriculo ſubigitur, ita, vt in eo coaceſcat. Hoc fit in voracioribus, corpus non exercentibus, maxime hyſtericis et hypochondriacis. His ſapor acidus cum dentium ſtupore ſaepe moleſtus eſt. Ructus ſunt acidi, fames canina, ventriculus pinguium et lactis maxime impatiens. Deiectiones acidum ſpirant et ex adſumto lacte fiunt aeruginoſae. Vrina eſt alba, cruda. Frequentes ſunt dolores colici, iliaci, cum borborygmis &c. Malum, ſi vetuſtas acceſſit, quandoque aegrius, et, niſi victus mutetur, numquam tollitur.

§. 448.

In curatione acidum obtundi poteſt abſorbentibus vel Limatura martis. Cauendum tamen, ne dentur abſorbentia, ſi, id quod ſaepe incidere ſolet, cum acido viſcidum et glutinoſum

tinosum in ventriculo est, id quod ventriculi inflatio, vomitus et deiectiones mucidae crebriores ostendunt. Nimia absorbentia ventriculum magis infirmant, quibus semper nitrum admisceri debet. Optimum etiam remedium est Magnesia alba, rite per calcinationem praeparata, cui addi potest Sal catharcticus. Acidum etiam optime obtundunt Sales vegetabiles: Absynthii, Cardui benedicti, nec non Oleum Tartari per deliquium. Omnes tamen hi Sales non sine magno vehiculo dari debent. Haec vero plerumque, si malum iam inueterauit, ad breue tempus proficiunt. Si vero morbus eradicandus est, confugiendum erit ad Thermarum et Aquarum mineralium vsum. Reliqua curatio cum iis conuenit, quae mox de malo hypochondriaco proponentur.

ADPETITVS LAESVS SEV ANOREXIA.

§. 449.

Adpetitus est sensus, qui in ventriculo percipitur, si is vacuus est, dum in eum naturales humores, saliua et liquor gastricus, feruntur, quos inedia acriores fieri necesse est. Huius autem adpetitus laesi variae caussae sunt, a quarum notitia medendi viam trahere debemus. Accidere enim potest ex vitio ipsius ventriculi, si is resolutus est et vera atonia laborat, si oscula et glandulae, ex quibus liquor gastricus emittitur, vitio laborant, si pituita in ventriculum contracta est, quibus omnibus adpetitus laeditur. Etiam anorexia nascitur vitio saliuae, si illa propter varias caussas deficit. Anorexia laborant omnes, quibus lymphatici humores corrupti sunt, veluti si magna suppuratio, vlcus et carcinoma in corpore est, si hoc febris tenet, vel si illud

illud maiori ſanguinis profuſione exhauſtum eſt. Adpetitus etiam laeditur in grauidis, in quibus pars ſanguinis, per catamenia effundi ſoliti, humoribus admiſcetur. Cura et hic a cauſſis, et quae hactenus dicta ſunt, petenda eſt.

BVLIMVS ET FAMES CANINA.

§. 450.

Morbus anorexiae contrarius eſt, in quo homo inſeparabili deſiderio quaeuis alimenta adpetit, cum magna debilitate et ſuperueniente etiam lipothymia. Eſt tamen ex ſententia Auctorum differentia. Βȣλιμος non perpetuo vexat aegrum, ſed placatur ventriculus adſumtis. In fame canina alimenta, quae deuorata ſunt, iterum vomitu reiiciuntur, quare homo, fractis viribus, ſumma macie tenuatur. In bulimo frequentior lipothymia eſt, quae non raro in ſyncopen tendit. Vtrumque vitium a variis cauſſis proficiſcitur. Bulimus ab inedia, nec non a magno frigore, a quo *ventres calidiores fieri* ſcripſit HIPPOCRATES. His liquor gaſtricus acrior et copioſior fit, aliquando a lumbricis aluum occupantibus, et proſtat in BONETI *Sepulchr. Lib. III. Sect. II. p.* 735. exemplum, vbi hoc vitium ortum fuit a deuoratis contra icterum pediculis. In quibusdam poſt mortem ventriculus ſine rugis, in aliis, id quod in VESALIO legitur, ductus cholodochus ventriculo vel pyloro inſertus fuit repertus. Fames canina plerumque ab acido, ſi illud non ſolum primas vias, ſed ſanguinem etiam omnesque humores corrupit, naſcitur. Etiam in his a cauſſis petenda eſt curatio. Haec acrimonia Thermis et Acidulis diu, iteratis etiam vicibus, eluenda eſt. Victum idoneum corporisque exercitationem et hic neceſſaria eſſe, nemo non deprehendit.

MALA-

* *

MALACIA ET PICA.

§. 451.

Malacia eſt adpetitus vagus molliculorum, otioſorum et morbis diuturnis, lenta maxime febricula, ex vlceribus reconditis, ſuppurationibus, vomicis laborantium. Tales quaedam magno cum deſiderio appetunt, quae mox iterum faſtidiunt et auerſantur. Pica, Graecis κίσσα, frequens eſt ſymptoma grauidarum, aliquando etiam puellarum, viduarum, nec non foeminarum chloroſi, menſium obſtructione et hyſterico morbo laborantium. In pica prorſus heterogenea appetunt, piſces carnesque crudas, cretam, calcem, carbones, candelarum funiculos, filum cannabinum, narium mucum inſpiſſatum, immo ſtercus humanum. Nonnumquam ſe illae aliis cibis praeter modum implent, quos olim auerſatae fuerant. Naſci videtur hoc vitium ab humoribus quodam in viſcere, praecipue in vtero, corruptis, quibus neruos affici, et humorem etiam, qui naturaliter ad ventriculum fertur, corrumpi, a vero propius eſt. A corruptis enim humoribus ſi nerui afficiuntur, laeditur tandem phantaſia, quare etiam ex aliis occaſionibus, vermibus, certis veneris, &c. id fieri ſolet. Grauidis menſtrua non proueniunt, a qua re primis menſibus magna mutatio in oeconomia animali fit, et ſanguis in vaſis vterinis coaceruatur. Aliae ex aliis cauſſis hoc profluuio defectae ſunt. Nonnullis ſanguis paucus, pallidus vel corruptus affertur. In non paucis genitales humores exſuperant atque corrumpuntur. Adpetitui grauidarum interdum indulgendum eſt. In his enim pica poſt quintum circiter menſem finitur, in paucis ad partum vsque continuatur. Vrgente malo dari poſſunt abſorbentia, ipſa creta et nitroſa, Magneſia et ſimilia, quibus ille ſenſus in ventriculo aliquantum obtunditur. Dato etiam Rheo cum Nitro et abſor-

benti-

bentibus, aluus ducenda est crebrius. Reliqua curatio a caussarum notitia petenda est, et quum haec symptomata mulieribus frequentiora sint, his non alia saepe curatio necessaria est, quam hystericis.

ARDOR VENTRICVLI SEV CARDIALGIA VEL SODA.

§. 452.

Est dolor molestus, quem aeger sub cordis scrobiculo sentit, dum καρδία, seu supremum ventriculi os, male afficitur. Esse solet cum anxietate, vomendi conatu et spasmo oesophagi, quo non raro totum pectus ita constringitur, vt aeger se pectoris morbo laborare persuasum habeat. Oritur a cruditatibus ventriculi, crebrius ab acescentibus, aliquando etiam a pinguibus, rancidis, putrescentibus. Hunc morbum ex ventriculi imbecillitate, et si liquor gastricus debilior est, oriri, certum est, sed tamen id etiam tenendum, quod supra retulimus, dolorem interdum sympathicum esse, et cum aliis excretionibus, prae ceteris menstruorum et haemorrhoidum, conspirare, iisque prouenientibus solui. Ex vomitu atque diarrhoea leuamen sentiunt aegri, quod vero breue plerumque esse solet. Quos crebrius atque diutius cardialgia infestat, iis non vanus metus est mali hypochondriaci, cacochymiae et cachexiae.

§. 453.

Maximum praesidium a victus ratione petendum est. Imperanda est corporis exercitatio, et haec quidem quotidiana per plures menses continuanda. Vitanda sunt omnia acida

acida, fermentefcentia, dulcia, ex faccharo et melle, auftera, pinguia, butyrum, oleum, cafeus, tum recens et acefcens, tum vetus et rancidus, vina oligophora, vel acida et mangonifata. Vinum etiam, quamuis bonum, fi paullo maiori copia in talem ventriculum ingeritur, coacefcit. Quum etiam his morbis frequentius obnoxia fit corporis partiumque folidarum imbecillitas, videndum eft, ne homo nimio litterarum ftudio, negotiofa actione, vigiliis, aliisque eneruetur.

§. 454.

Si dolor cum ructu acido eft, et alia oftendunt, acidum infeftare ftomachum, leuamen temporarium afferre poffunt pulueres ex lapidibus Cancrorum praeparatis, Conchis praeparatis, Magnefia, addito Nitro. Celeriorem opem adfert Creta, ex qua Morfuli fiunt. De abforbentibus vero notandum, ex crebriori illorum vfu tandem indies magis debilitari ventriculum. Hoc tanto magis metuendum eft a Creta, quae, vt videtur, villofae ventriculi tunicae eiusque plicis nimium inhaerefcit. Etiam cum acido plerumque pituita in ventriculum contracta eft, quae fi ei terrea admifcentur, induratur, et longe difficilius excutitur. Vbi bilis exfuperat, vel vbi rancida in ventriculo effe fapor oftendit, cardialgiam repente tollit frigida, addito fucco Citri vel aceto. Si vero ipfi morbo mederi volumus, fubtrahenda eft mala materia et enitendum, vt adfumta melius digerantur. Maximum praefidium petendum eft ab aquis mineralibus, praecipue a Thermis Aquisgranenfibus. Plurimum etiam proficiunt infufa per epicrafin laxantia, quae ex amarioribus componi oportet. Pilulae Becheri, Rheum, Sal Thermarum Carolinarum, Sal catharcticus, adhiberi poffunt. Sed cauendum, ne ducendo faepius aluum, infirmitatem adaugeamus. Parum enim haec omnia proficiunt, et vera fanitas haud redditur, nifi victus curiofior atque exercitatio adhibeantur, quae, quum iam fupra comprehenfa fint, hic repetere fuperuacaneum foret.

Tam-

Tamquam ſpecificum laudant alii ſpiritum Vitrioli ad gtt. IV.-V. Dempta mala materia, confirmari ventriculum oportet, id quod, quibus auxiliis fiat, ſaepe diximus. Multum extolli debet cortex Peruuianus, vel in puluere, vel in infuſo cum Limatura martis.

MALVM HYSTERICVM.

§. 455.

Foeminis hic morbus frequens eſt, cum quo in viris malum hypochondriacum in multis, non vero in omnibus conuenit. Dantur tamen nonnumquam viri, qui vix non hyſtericis ſimillima ſymptomata patiuntur. Hypochondriaci veri et hyſterici morbi ſedes differt. Prior eſt in viſceribus chylificationi inſeruientibus, genuini vero morbi hyſterici ſedes eſt in vtero et partibus ad hunc pertinentibus. Deſcribi poteſt ſpasmus hyſtericus, quod ſit motus ſpaſticus conuulſiuus, ex impedita excretione variorum humorum, liquoris genitalis, menſtruorum lochiorumque. Quum vero etiam in foeminis frequentiores cauſſae et occaſiones ſint, quibus chylificatio turbatur, viſceraque infirmantur, illae etiam ex hypochondriis laborant. Saepe vero duo hi grauiſſimi morbi praeſente vtriusque cauſſa iunguntur.

§. 456.

Foemina, cui morbus hic inſtat, pallida fit, ea ſentit languorem, inſolitam crurum imbecillitatem, cum ſenſuum externorum internorumque hebetudine, anxietate, inquietudine, ſollicitudine, moerore. Vrinam mingit copioſam, aquae liquidae ſimillimam, quod vrinae profluuium fere pathognomonicum huius morbi ſymptoma eſt. Reſpiratio fit anheloſa, pulſus paruus et debilis, et perturbatur omnis vitalis, animalis et naturalis actio. Si vero ingraueſcente

morbo verus inſultus ſequitur, ſentit foemina, cum magna cordis palpitatione, globum ex abdomine ad fauces adſcendentem, ſeu ſpaſmum muſculorum abdominis et oeſophagi. Conſtringuntur fauces cum ſumma anxietate et Cardialgia, praecluditur et ſpiritus et vocis vſus; arteriae parum et inaequaliter attolluntur, muſculi abdominis, contracto etiam vmbilico, conſtringuntur. In aliis abdomen flatibus intentum et durum eſt, nullus tamen ſpiritus infra transmittitur. Aluus adeo conſtricta eſt contractaque, vt nec commode fiſtulae, pro immittendis in eam lotionibus, inſeri queant. Foemina plerumque rigida et gelida ſine pulſu iacet, id quod maxime fieri conſueuit, vbi hyſtericus ſpaſmus vera ſyncope finitur. Nonnullae aliis ſpaſmis, riſu etiam Sardonio, commouentur. Plerumque grauior talis acceſſio ſoluitur emiſſo ructu, quo tempore etiam in ventre ſonitus murmuraque audiuntur, et mox foemina leuamen ſentit. Hoc vero accidit, ſi aër, qui in ſtomacho, ſpasmo conſtricto, eiusque ſuprema parte haeret, ſoluto illo muſculorum pharyngis ſpasmo exploditur, vbi iterum reſtituitur ſanguinis circuitus, attolluntur arteriae, omniaque priſtinae tranquillitati redduntur. Interdum paroxysmus ſternutamento, vomitu, deiectione, raro ſudore ſoluitur. Vrina etiam mutatur in fuluam atque rufam, ex qua tandem craſſa deſidunt. Poſt deceſſionem languor, dolor rheumaticus lumborum, cephalaea et clauus hyſtericus interdum manent, et morbus leui data occaſione reuertitur.

§. 457.

Acceſſio talis hyſterici morbi differt a Syncope, in quam tamen ſaepe mutatur. Ante hyſterici morbi acceſſionem ſentit aegra mentis languorem, corporis laſſitudinem, cordis palpitationem, ſpirandi difficultatem, genua ei quaſi fatigata ſunt, ſpiritus magis et magis ad animae intercluſionem anguſtior fit. In Syncope nihil horum, ſed pulſus rarus eſt et intermittens, aliquando nullus, nulla reſpiratio, pallor, ſudor frigidus. In hyſterico morbo magis ſtrangulantur

lantur fauces, et ideo longe maior eſt ſpirandi difficultas; arteriae etiam ſubeunt, non vero prorſus quieſcunt, in facie non pallor, ſed rubor eſt, nec vmquam facile ſudor frigidus. Si vero hyſterica acceſſio in Syncopen mutatur, foemina veluti mortua iacet, ita, vt num vita ſuperſtes ſit, dubitari poſſit. Nec omnis fides deneganda eſt iis, quae de foeminis circumferuntur, quae viuae vltimo officio mandatae fuerunt. Si experiri volumus, num viuant, naribus et ori admoueri poteſt ſpeculum, vel flamma, vel plumula; pectori etiam imponi vaſculum aqua plenum, in quibus vel minimum ſpiritus aut pectoris motum videmus. Si res adhuc dubia eſt, ferro candente adurantur plantae pedum et acriori ſenſu excitentur. In apoplexia pulſus magnus eſt et validus, cum magna et ſonora reſpiratione. In Epilepſia vera, praeter neruorum diſtentionem et ſpasmum oris, eſt ſenſuum internorum atque externorum perfecta abolitio, ita, vt aegri omnia, quae ipſis acciderunt, ignorent. Hyſterica plerumque audit et videt eos, qui circumſtant, plurimarumque rerum, poſtquam ad integritatem venit, reminiſcitur. Non raro tamen etiam hyſtericus morbus in epilepſiam degenerat, interdum in furorem vterinum, maniam, cachexiam, alioſque morbos.

§. 458.

In hunc morbum puellae vix ymquam ante puberem aetatem, nec facile agreſtes, et quae vitae ſuae curſum in quotidiano corporis labore conficiunt, delabuntur. Vergente etiam aetate, vt plurimum, non tamen ſemper, ſi catamenia et genitalis liquor deficiunt, leuatur et tollitur. Plurimum autem ei obnoxiae fiunt virgines, viduae, et omnes mediae aetatis foeminae, laute et opipare atque in otio viuentes, a parentibus imbecillis genitae, quae aliis et ſimilibus morbis oppreſſae fuerunt. Frequens eſt iis, in quibus ex leui occaſione concitatiores adfectus erumpunt, cum his etiam corpus non parum mutetur, nec non quae aliis morbis, chloroſi cacochymiae implicitae ſunt, quae

Venerem frustra appetunt. Plurimum etiam thoraces seu capitia illa pectoris rigida conferunt, quibus musculorum abdominis et respirationis motus, et cum his omnium fere viscerum naturalis functio turbatur. Catameniorum lochiorumque suppressio, fluor etiam albus, interdum hunc morbum faciunt, non raro vero eas valetudines hoc profluuium consequitur. In demortuorum corporibus nonnumquam in ouariis, vteri ligamentis et aliis partibus, quae circa vterum sunt, reperti fuerunt tumores, sub quibus varia materia fuit. Vid. VESALIVS *de Humani corporis fabrica Lib. V.* DIEMERBROECK *Lib. I. Cap. XXIV. Ephem. Nat. Curiof. Dec. I. An. I. Obseru.* 32. Ex retentione lochiorum foeminam hoc morbo implicari rarum non est, id quod quoque accidit, vel si ea magno sanguinis profluuio fuit eneruata, vel si sanguis coactus, secundae pars, mola in vtero relicta retentaque fuit, vel sub partu, si aër gelidus in vteri interiora penetrauit et ora venarum sanguinem fundentium praeclusit. Plurimum etiam ad hunc morbum gignendum vel exasperandum, atque ad nouas accessiones concitandas, faciunt animi perturbationes, amor, ζηλοτυπία, moeror, cupido, terror, gaudium, Venus vel nimia, vel denegata, eiusque immoderatum desiderium, et omnes odorum suauitates, quibus eiusmodi foeminae, vehementer et maligno quasi sidere perculsae, non raro prosternuntur. Dulcia, si iis vescuntur, fere idem faciunt, quod suaueolentia.

§. 459.

Iam vero ex his omnibus haud difficile erit, veram, proximam, continentemque huius morbi caussam reperire, de qua plures dissentiunt. Duo esse videntur, quae hunc morbum faciunt, imbecillitas mobilitasque generis neruosi, et humor circa vterum, maxime in ouaria ac spermatica vasa, contractus, atque in his vel nimium auctus, vel mora corruptus. Differt itaque a malo hypochondriaco, in quo viscera chylopoea prae ceteris laborant, quod tamen

vitium

vitium etiam crebrius cum hyſterico morbo eſſe atque hunc multum exaſperare ſolet. Nec hyſtericus morbus a ſolis menſium vitiis eorumque ſuppreſſione naſcitur. Sunt enim plures hyſtericae, quibus menſes recte fluunt, immo non paucae hoc morbo crebrius plurimumque vexantur, quibus ſuo tempore magna vis ſanguinis in genitalia profunditur. Sanguis hyſtericarum ex vena miſſus non alius eſt, quam cuiuslibet corporis infirmi, videlicet rufus, nimium tenuis, qui non concreſcit, immo ſaepe pituita mixtus et varius. Sanguis tenuis illud boni habet, vt non facile ſub illis anxietatibus impeditoque eius per cor et pulmones tranſitu, in polypum poſſit compingi. Si lochia repente fuerunt ſuppreſſa, res non ſine periculo eſt. Foemina, quae alias huic morbo obnoxia non eſt, ſi eo tentatur, interdum ſe concepiſſe ſcire poteſt. Sunt aliae hac valetudine oppreſſae, quae tempore, quo grauidae ſunt, leuantur, et geſtationis tempus conditione tolerabiliori tranſigunt. Si vero grauidis frequentiores vehementesque acceſſiones ſunt, abortus timor vanus non eſſe poteſt. Morbus, cuius cauſſa tolli nequit, et qui a ſuppreſſis lochiis relictus eſt, qui iam cum cacochymia, chloroſi, fluore albo, vteri partiumque genitalium tumore, ſcirrho atque exulceratione eſt, nullam curationem recipit.

§. 460.

Foemina, quae ex ſupra dictis notis ſentit acceſſionem ſibi inſtare, debet abſtinere ab omni cibo, protinus aluus lotione ducenda eſt, quae ex emollientibus, additis amaris, componitur. Sumat aegra Caſtoreum, vel, ſi deglutire poteſt, in puluere, vel, ſi fauces praecluſae ſunt, in Eſſentia cum Liquore anodyno. Immo morbi ipſiusque acceſſiones efficacia requirunt opiata. Nec contemnendi vſus eſt Elixir vterinum Crollii. Cum his externa conferunt, Vnguentum abdomini illiniendum, ex Vnguento de Althaea Fernelii, cum Galbano in vitello oui ſoluto. Erecto capite debet decumbere aegra, cui faſcia, qua praecordia con-

ſtringuntur, leuamen adfert. Vbi vero ingraueſcente acceſſione foemina exanimata quaſi iacet, adhiberi debent excitantia. Naribus admoueantur prae ceteris Mixtura ex Eſſentia Caſtorei et ſpiritu Salis ammoniaci cum calce viua. Cum hac alia foetidiora, Gummi Galbanum, Aſa foetida, Corium Pruſſicum, Plumae accenſae; de quibus tamen notandum eſt, nimium harum rerum vſum tandem vim inferre neruis cerebroque, et interdum aliquem ſtuporem relinquere. Vt ſpecificum commendatur Tinctura Fuliginis cum Spiritu Salis ammoniaci praeparata; in hauſtu vini vulgo ſolet propinari. Optimum auxilium eſt frigidae perfuſio. Conueniunt etiam fricationes crurum, titillatio in planta pedis, pilorum euulſio, praecipue e partibus verendis. Illud tamen ignorari haud oportet, non omnia omnibus opitulari, ſed ab auxilio, quod in nonnullis omnem ſpaſmum ſoluit, in aliis eum magis intendi et omnia exaſperari.

§. 461.

Vbi malum deferbuit, ante omnia expurgandae ſunt primae viae, id quod optime fit Sale Thermarum, Sale catharctico, Pilulis Stahlii. Si foemina ſanguine abundat, vena ſecanda eſt, ad hoc tamen auxilium non ita properandum, niſi id plethora poſtulat, ad minimum durante ipſo inſultu ſanguis non facile mittendus eſt. Corpus debile requirit ſanguinis detractionem, ne id huius mole opprimatur. Sed id ſemper tenendum eſt, ſanguinis crebriori miſſione infirmitatem augeri. Dari poſſunt Infuſa per epicraſin laxantia. Potari poſſunt Thermae, aquae minerales, cum quibus ſumendae ſunt illae Pilulae Becheri. Etiam continuus per aliquot hebdomadas vſus Pilularum ex Gummi Galbano, Aſa foetida, Myrrha, Extracto Caſtorei et Croco cum Maſſa Pilularum Becheri, multum proficit, quibus decocta reſoluentia ſuperbibantur. Foeminis cholericis opportunum eſt ſerum lactis, vel lac ipſum cum aquis mineralibus. Dulcia ferre non poſſunt hyſtericae, quare etiam his

his quandoque Apozemata cum Tamarindis et Manna graviores turbas excitant. Nonnumquam omnem morbum tollit matrimoniale coniugium, saepe ardentioribus votis exoptatum. Si huius nulla datur opportunitas, imperanda est, ab omni victu pleniori, iurulento et acri, abstinentia, et vitandae sunt omnes occasiones, quibus Venus incenditur. Qui his desideriis venereis mederi audent per deuorata refrigerantia, maxime Saturnina, Nitrum et alia, illi miseras non raro in alios grauioresque morbos coniiciunt. Reliquis omnibus saepe frustra adhibitis, proficiunt Thermae Carolinae, quas quandoque per aliquot annos iterari oportet. Victus semper sit idoneus. Euitentur cruda, et inprimis dulcia. Potioni praestanda est aqua Selterana vel fontana. Vinum omne circumcidendum omneque potus valentioris genus. Illud sciri oportet, in hoc morbo vix quidquam perpetuum esse, et eum atque eius symptomata ipsis foeminis, quod mutabile genus iure dicitur, esse mutabiliora.

MALVM HYPOCHONDRIACVM.

§. 462.

Hypochondriaci Veteribus vocati sunt Lienosi, seu, qui magnos lienes habent, de quibus scripsit *Carolus* DRELINCVRTIVS. In malo hypochondriaco est concursus plurimorum et omnis generis symptomatum. Describi potest, quod sit morbus spasticus, qui oritur a corrupto sanguine alioque humore in viscera abdominis chylificationi inseruientia contracto, praecipue, si haec viscera imbecilliora officio suo non defunguntur, et crudos atque chylificationi non inseruientes succos conficiunt. Differt itaque sede a malo hysterico. Quibus hic morbus instat, illi sentiunt oppletionem et quasi quoddam pondus in hypo-

chondriis. His inflatis ſpirandi oritur atque increbreſcit difficultas cum cardialgia. Adpetitus eſt interdum nullus, interdum fames quaſi canina vrget. In ventriculo adcumulantur cruditates, plerumque ex victu vegetabili, acidae, interdum ex animali rancidae, nidoroſae, putreſcentes. Alvus iunioribus adſtricta et ſicca eſt, aliis, vbi iam morbi vetuſtas et viſcerum imbecillitas acceſſit, liquida eſt et fuſa. Vrina, inſtante acceſſione, aquae ſimilis eſt, pallida, in deceſſione craſſa, ex qua alba vel alia deſidunt. Nonnumquam fulua eſt, tenuis et cruda, ſemper mutabilis. Accedit capitis dolor, pedum refrigerium, totius corporis languor, frequens cordis palpitatio, pulſus nonnumquam inaequalis et intermittens, aurium ſuſurrus, omnium ſenſuum internorum atque externorum hebetudo, oculorum mentisque quaedam caligo. Tandem homo de dolore conqueritur in hypochondrio ſiniſtro, eo loco, vbi intus lien eſt. Dolor ſaepe in cardia ſentitur, quamuis morbi ſedes ſit in hepate vel liene. Nam propter neruorum octaui paris inſertionem in τὴν καρδίαν eorumque cum intercoſtalibus et plexibus abdominis nexum, dolor ſaepe ſympathicus eſt. Id, quod hypochondriacis prae ceteris omnibus moleſtum eſſe ſolet, eſt ille ineuitabilis angor, quo conficiuntur et qui etiam ſuas acceſſiones remiſſionesque habet. Animus enim inconſtans eſt, quem interdum ſumma incedit triſtitia, magnum interdum et ſaepe inane gaudium. Omnes hypochondriaci praecipites in quaeuis auxilia et medicamenta feruntur, mox tamen priorum pertaeſi ad alia confugiunt. Semper extrema metuunt, et vel minima in ſe ipſis obſeruant. Tandem morbus, cui vetuſtas accedit, et qui ſubinde ſe remittit, ſubinde aliis rebus non-naturalibus multum exaſperatur, degenerat in ſcorbutum, viſcerum ſcirrhum, nephritidem, epilepſiam. Saepe hypochondriaci vanas imagines accipiunt, quibus poſt, ingraueſcente morbo, mens ita addicta eſt, vt ab iis abduci nequeat, et tandem vera melancholia atque inſania oriatur. Et hic morbus

bus a parentibus traditur liberis, in quibus vix vmquam penitus tollitur.

§. 463.

Multum de sede et caussa huius morbi disputatum fuit. Veteres eam posuere in solo liene, alii ex recentioribus existimauere, primam sedem esse in colo, flatibus fecibusque distento. Propius a vero est, sedem principem esse in visceribus abdominis et hypochondriorum. Prima occasio nasci videtur ex concoctione laesa adsumtorum, si inconfectus chylus sanguini adfunditur. Nam post et alii succi crudi manent, qui crudus plerumque terrestris, acidus, oleosus salsusque sanguis in venam portae, per viscera abdominis diuisam, contrahitur. Ab hoc sanguine concitantur spasmi, et a male affectis neruis impeditoque humorum circuitu oritur sensus ille molestus et magna anxietas. Lympha tandem fit corrupta, vnde Scorbutus. Propter sanguinis motum impeditum intumescunt arteriae venaeque, et sequitur sanguinis per haemorrhoides profluuium, interdum vomitus cruentus. Haemorrhoidum enim fluxus etiam in hoc morbo non semper salutaris, vel criticus est, sed interdum symptomaticus. Negandum tamen non est, magno vel continuo profluuio hunc morbum non raro solui. Si humoris illius crudi metastasis fit ad cerebrum, vel si cerebrum ex male affectis neruis irritatur, dira oriuntur mala, mania et epilepsia. Si vero salutaris metastasis fit ad articulos, nascitur podagra. Nonnumquam per totum corpus diducta mala materia per sudores eiicitur. Neruorum maxima imbecillitas est hypochondriacis, quibus ob id summa est inconstantia mutabilitasque.

§. 464.

Origo itaque caussarum, ex quibus hic morbus nascitur, ducenda est ex laesa viscerum actione et laesa concoctione adsumtorum. Igitur cibus nimius, crudus, austerus, durus, omnis ingluuies, potio per fermentationem coacescens, cereuisiae minus valentes, vina oligophora,

opera ſedentaria, litterarum ſtudium, lucubratio, vigiliae, quaeuis mentis agitatio, ex amore vel moerore, nimia Venus, nimia corporis exercitatio, praecipue in aëre ſicco et feruido, deficiente potu diluente, morbi varii, febres vel diutius toleratae, vel adſtringentibus praepoſtere curatae, abuſus medicamentorum purgantium, emeticorum, nitroſorum, ſalium, opiatorum, nec non ſumta venena lenta, hunc morbum facere poſſunt. Sciendum vero, quum nihil omnino ob vnam cauſſam fieri poſſit, id pro cauſſa adprehendi, quod plurimum contuliſſe videtur. Non parum confert abdominis valentior compreſſio, qua ſanguinis circuitus impeditur.

§. 465.

Morbus longus eſſe ſolet, quippe qui pedetentim ortus, difficillime tollitur, raro autem hominem praecipitat, vel ſi ſolus eſt, conſumit. Mutatur in alios morbos, interdum mortiferos, ſcorbutum, cachexiam, melancholiam, apoplexiam, inſaniam, neruorum diſtentionem, epilepſiam, id quod fit, ſi mala materia mobilis facta, in cerebrum aliasque partes conuertitur. Multum nocet aegrorum puſillanimitas, qui quotidie noua conſilia amplectuntur, et medendi rationem mutant, deuoratisque omnis generis pharmacis, malum intendunt. Alui profluuium morbum ad breue tempus leuat, raro vero ſoluit, niſi inſolita quaedam et ipſa atrabiliaris materia per eam deſcendat. Mala morbi ſymptomata ſunt vertigo, quae nonnumquam epilepſiam, apoplexiam, coecitatem adfert, et ſi aeger inter verba deſipit, vbi metus eſt verae inſaniae. Non ſolum haemorrhoidibus, ſed ortis etiam varicibus morbum ſolui, ex antiquiſſimis auctoribus conſtat. Saepe tamen fruſtra haec criſis ſperatur, et male faciunt, qui medendi rationem ei ſoli aptare volunt.

§. 466.

Si morbo medendum, non eadem omnibus conueniunt, nec in curatione properandum eſt. Maius fere auxilium

xilium eſt in victu et corporis exercitatione, quam in medicamentis. Exercitatio quotidiana aequalis, qua ſanguis non nimium citatur, ſaluberrima eſt. Ceteris exercitationum modis praeferenda eſt equitatio. Potus ſit diluens, non nimius, nec nimis parcus; nocet fermenteſcens, omnis cereuiſia et vinum auſterum, oligophorum. Pauperibus conuenit aqua fontana, aliis Ptiſana ex radice Scorzonerae, Cornu Cerui vſto vel raſpato. Proficit etiam aqua Seltera- na cum pauco vino, ſed meraciori. Maximum praeſidium eſt in aquis mineralibus, quas aegrorum viribus accommodari oportet. A diluentibus minusque valentibus tranſeundum ad euacuantes, veluti ad Thermas Carolinas. Si harum aquarum copia non datur, arte ſimiles ad methodum HOFFMANNI parari poſſunt. Cibus accommodari debet illis cruditatibus, quae in ventriculo et viſceribus ſunt, quas ex ructu, deiectionibus aliisque ſignis cognoſcere non adeo difficile eſt. Omnia nocent, quae ventriculum onerant, nimis ſalſa, pinguia, olera et legumina flatulenta, carnes et iuſcula pinguiora. Panis ſit leuis, candidus; caro, ſi haberi poteſt, ex ferarum generibus, vel gallinis pullisque. Inter olera Spinachium et Lactuca conueniunt. Aër temperatus ſit, et plurimum confert, ſi aeger ruri eſſe poteſt. Nocet Venus et vigilia, prae ceteris negotioſa actio, litterarum ſtudium, lucubratio, cura et ſollicitudo. Nihil magis neceſſarium eſt, quam placidus ſomnus, qui, vbi malum ingraueſcit, eripitur, ideo omni ſtudio arceſſendus.

§. 467.

De ſanguinis miſſione compertum habemus, eam leuamen afferre aegris, praecipue ex plethora hypochondriacis. Malum vero non tollit, et frequentior corpus infirmat, morbumque pertinaciorem reddit. Idem fere dicendum de purgantibus. Aegri enim ſemper de aluo ſolliciti purgantia optant. Educenda eſt per aluum cruditas. Oportet etiam malam materiam, quae in primis viis haeret, atque, vt videtur, in ipſam venam portae contracta eſt, vbi mobilis

mobilis eſt, in inteſtina conuertere; ſed hoc pedetentim fieri neceſſe eſt. Nam purgantibus tam reſinoſis et acrioribus, quam ſalinis, immo ipſis nitroſis, infirmantur viſcera. Auxilia illi acrimoniae vel cruditati, qua laborat aeger, accommodanda ſunt. Si acidum abundat, ſi color pallidus eſt, et aeger cacochymia ſine aeſtu et febre laborat, vrina frequentius pallida eſt et aquoſa, danda ſunt reſoluentia: Pilulae Stahlii, Sapo Venetus, ad drachmam j. per diem deglutiendus, interpoſitis Salibus alcaleſcentibus, veluti Sale Thermarum Carolinarum, Abſynthii, Cardui benedicti. Salubria etiam ſunt infuſa per epicraſin laxantia, ex amarioribus compoſita. Plurimum extollunt radices herbasque lacteo ſucco turgidas, quas recenſet BOERHAAVIVS *in Mat. med. ad* §. 614 Conf. *van* SWIETEN *ad eamdem paragr.* Aeſtate herbae recentes, hyeme radices, quae arena obrutae adſeruandae ſint, in officinis coquantur ex aqua, et quotidie potentur. Omnibus tamen praeferunt decoctum radicis Cichorei recentis; vid. *van* SWIETEN *l. c.* Cum eiusmodi decocto dari poſſunt Pilulae ex Gummi ammoniaco, Galbano, Aſa foetida, Sapone Veneto, Terebinthina, ita, vt aeger his ſuperbibat decoctum. Ceteroquin morbus, ſi non tollitur, plurimum is leuatur vſu Thermarum et omnium aquarum mineralium, praecipue ſi cum his dantur Pilulae ex Becheri compoſitione, Sapone et ſimilibus. Si vero ſigna certiora ſunt, aegrum ſcirrho vel vlcere viſceris laborare, et ſi hunc febricula extorret, ſi color ei non pallidus, ſed luridus, et anima foetida eſt, modo dicta auxilia aliena ſunt, et plerumque morbus, qui tolli nequit, trahendus eſt. Conducit his ſerum lactis, ex quo herba Centaurii minoris coquatur. Interdum lac ebutyratum, ſerum lactis dulce Hoffmanni, et ſi lac ventriculo non graue eſt, lac aſininum vel caprillum potari poteſt cum aquis Selteranis, vel cum decocto Scorzonerae, Cichorei, Taraxaci. Aluus ducatur Tamarindis, Manna, Cremore Tartari. Si poſt medicamentorum reſoluen-

ſoluentium diuturnum vſum aliquando varia ſymptomata, nauſea, ructus, anxietas, pulſus celer, febrilis, inaequalis et intermittens oritur, ſcire licet, materiam mobilem eſſe, et naturam aliquam excretionem moliri. Tunc crebrius in aluum immittendae ſunt emollientes lotiones, vt mala materia in eam conuertatur; abſtinendum eſt ab omni efficaci medicatione, tanto magis ab euacuantibus, ſeruataque quiete, curioſiorique victus ratione, naturae motus obſeruari debent, minime turbari.

§. 468.

Tandem vero, ſi mala materia per quamcumque viam, per haemorrhoides, aluum, ſudorem, podagram, euacuata fuit, confirmanda iterum viſcera ſunt, id quod tamen exercitatione et victu magis, quam medicamentis, fieri poteſt. Salubriter tamen dari poſſunt cortex Peruuianus, vt et Martialia, Tincturae martiales, vinum, in quo candens ferrum extinctum eſt, Crocus martis antimoniatus Stahlii. Conducit puluis ſtomachicus Birkmanni, nec non Elixirium ſtomachicum ex Extractis amaris cum vino compoſitum. Aluus numquam adſtricta ſit, ſed ſoluatur cibo magis ad id compoſito, quam medicamentis, etiam clyſteribus. Si a nimia meditatione et litterarum ſtudio morbus venenatus fuit, vel multum exaſperatus, plurimum confert, ſi circumciſa negotioſa actione homo ruri per aliquod tempus eſſe poteſt, vel in amoeno mollique itinere, qua ratione etiam illae vanae imagines, ſi illis mens iam addicta eſt, tandem delentur. Homines autem, qui inerti otio languentes quaeruli ſunt, et omnium rerum diligentiores obſeruatores, illi ad laborem atque ad negotioſam actionem compellendi ſunt.

TVMOR

* *

TVMOR ET SCIRRHVS LIENIS.

§. 469.

Atque in liene et hepate ſanguis, bilis, aliaque humida, vel ſincera, vel corrupta, ſubſiſtendo itinera claudunt, ita, vt haec viſcera dura fiant, atque vel cum, vel ſine dolore intumeſcant. Tumor vel ad inflammationem ſuppurationemque ſpectat, vel durus factus in verum ſcirrhum degenerat. Et hic ab initio haud dolet; vbi vero is magis nocenter adoleſcit, intus punctiones ſentiuntur doloresque, qui veri carcinomatis metum faciunt. Lien intumeſcit, ſi haemorrhoides non proueniunt. Notus eſt nexus inter venam ſplenicam et haemorrhoidalem internam. Saepe etiam tumor cum duritie naſcitur in hypochondriaco morbo, cui iam vetuſtas acceſſit. Raro ex ictu extrinſecus illato tumor in liene oritur, qui frequentius hac occaſione ruptus, lethalem ſanguinis profuſionem excitat. Eſt inter hepar et lienem conſenſus, vt, ſi vnum viſcus laborat, alterum etiam adficiatur.

§. 470.

Huius morbi inſtantis notae ſunt, ſi homo, qui diu morbo hypochondriaco conflictatus eſt, vel cui haemorrhoides ſuppreſſae fuerunt, de ſenſu quodam obſcuro atque obtuſo in regione hypochondrii ſiniſtri, non procul a dorſi ſpina, conqueritur, qui dolor eo loco manet, vt, ſi exaſperatur, ad ſuperiora, ad pectus et iugula tendat; ſemper tamen ſiniſtrum latus occupat. Dolor differt a nephritico, qui lumbos afficit, et qui vel cum inflammatione eſt, vel cum ſpaſmis. Is enim, qui ab indurato liene oritur, vix non perpetuus eſt. Colicus dolor vrget maxime in illo coli ſinu, qui ſub liene eſt, quare is vt plurimum opinionem dolentis ſplenis adferre poteſt. Is vero perpetuus haud eſt, ſed per interualla inteſtina cum ſumma inflatione torquet et cruciat,

cruciat, ob id etiam ſedem mutat. Lienoſis eſt crebrior et difficilior ſpiritus, praecordiorum anxietas, tuſſis ſicca, decubitus in dextrum latus moleſtus, in ſiniſtrum iucundior, adpetitus quandoque caninus, quandoque nullus, celerior vero oppletio a cibo adſumto. Vbi morbus ingraueſcit, et in carcinoma tendit, facies eſt lurida et liuida, vrina interdum nigricans, anima foetida, ptyaliſmus perpetuus, languor et marcor tandemque hectica. Sub finem cachexia, maxime atrabilaria, accedit, et toto corporis habitu corrupto fiunt vlcera cacoëthea in artubus. Ex genitalibus mulierum et haemorrhoidum venis, increſcente in dies imbecillitate, effertur ſanguis nigricans, acris, lintea rodens, ſub finem diarrhoea cruenta mortem infert. Aliquando tumor ita increſcit, vt extrinſecus etiam tactu cognoſci poſſit. Poſt mortem tumores et carcinomata reperta fuere.

§. 471.

Morbus hic, prout dictum, ſaepe ex aliis morbis oritur, praecipue, ſi aduerſus malum hypochondriacum mala medicatio per volatilia, abſorbentia, martialia fuit adhibita, vel ſi febres volatilibus et adſtringentibus, acutae refrigerantibus fuerunt curatae. Grauis hic morbus et cum ſummo periculo eſt, qui non niſi inter initia tollitur. Si enim verus ſcirrhus lienem occupat, is omni medicatione concitatur et in carcinoma vertitur. Interdum oborto vomitu cruento, vel ſi purulenta atque nigra per os atque aluum reiiciuntur, increſcente imbecillitate, mors inſtat. Ex tumore vero, cui materia frigida et glutinoſa ſubeſt, naſcitur oedema et tandem vera aſcites. Nam, dum venae, quae ſanguinem ferunt, in his tumoribus praecluduntur, tumeſcunt venae lymphaticae, quarum plurimas humidum ſuum in venas ſanguiferas infundere conſtat. Raro accidit, vt in liene ſuppuratio fiat, quae etiam vel gangraena finitur, vel tabe et hectica.

§. 472.

§. 472.

In curatione ab initio conſideranda ſunt communia haemorrhoidum, menſtruorum vitia, malum hypochondriacum, quibus medendum eſt. Sanguinis miſſio quandoque leuamen affert, frequentius, niſi alia eam requirant, nocet. Praeter haec communia conſideranda eſt hominis et morbi natura. Quibus, vt Veteres loquuti ſunt, intemperies calida eſt, ſeu vbi tumor eſt cum febricula, iis dari poſſunt mitiora, Liquor terrae foliatae Tartari, Acidulae temperatiores, ſerum lactis chalybeatum aliaque. Aluus ſolui debet interdum Manna et Tamarindis. Quibus vero intemperies frigida eſt, et cachexia vel hydrops imminet, illis conducunt infuſa per epicraſin laxantia, Pilulae ex Sapone Veneto atque extractis amaris, ex ſucco herbarum paratis, veluti Extractum Centaurii minoris, Cochleariae, Fumariae, Abſynthii, addito etiam, ſi efficacioribus opus eſſe videtur, Gummi ammoniaco. Eadem curatio adhibenda eſt in iis, quibus hic morbus a male curata febre ortus fuit. Cibus neceſſarius eſt boni ſucci, et qui facile concoquitur. Potioni praeſtanda eſt ptiſana, praecipue decoctum Cichorei, cui Veteres ſpecificam virtutem tribuerunt. Decoctum radicis recentis ſucculentae, cum melle vel Syrupo radicum aperientium, ſalubre eſt. Nec alieni ſunt ſucci herbarum ſic dictarum antiſcorbuticarum, Naſturtiorum, Cochleariae, Acriuiolae, Acetoſae, Acetoſellae. Succi hi cum melle ſubigi et deglutiri poſſunt. Corpus exercendum eſt motu compoſito, ſed quotidiano; tandem, vbi aliquid ex tumore minui coepit, confugiendum eſt ad martialia. De vſu horum medicamentorum et aquarum mineralium tenendum eſt, haec omnia quandoque ſaluberrima eſſe et morbo idonea; ſi vero iam ſcirrhus verus eſt et durus, metum eſſe, ne ruptis lymphaticis vaſis oriatur hydrops, qua re mors maturari poteſt. Si vero ſanguis bile abundans tumori ſubeſt, is curatione quauis concitatus et acrior factus, lethalem putredinem et exulcerationem afferre ſolet.

§. 473.

§. 473.

Extrinſecus, ſi reſolutio ſperari poteſt, admoueri poſſunt fomenta calida et epithemata, ex decocto radicis Capparis, herbae Scolopendrii, Centaurii minoris, Abſynthii. Experiri etiam licet vaporem ex aceto acerrimo, in quo ſilex ignitus exſtinguitur, qui vapor per infundibulum admouetur. Specificam virtutem tribuunt oleo Capparum, quod cum aliis oleis miſceri poteſt. Nec aliena ſunt Emplaſtra, de Ammoniaco et de Cicuta, quae cum oleo Capparum malaxari queunt. Et haec, ſi morbus adoleuit, ſine pernicie adhiberi nequeunt, quum ſcirrhum etiam concitare poſſint. Vbi morbus, qui curari nequit, trahendus eſt, conſideranda ſunt ſymptomata. Cibus ſit modicus, a fame propior, aluus interdum, ſed rarius leniſſimis ducenda. Reliqua omnia communia ſunt.

TVMOR ET SCIRRHVS HEPATIS.

§. 474.

In multis cum tumore et ſcirrho lienis conuenit, eamdem cauſſam habet, nec alia ratione curatur. Sunt tamen quaedam diſcrimina. Hepar enim aliquando totum, aliquando eius tantum pars intumeſcit. Hoc accidit vel ex ſanguine craſſo, feculento ſeu atrabilario, vel ex humore lento, glutinoſo et viſcido. Alia differentia eſt. Plerumque, ſi infarctus vel ſcirrhus naſcitur a menſium et haemorrhoidum impedito profluuio, a febribus male curatis, is cum tumore eſſe ſolet, vt vel totum iecur, vel eius pars mole adaugeatur. Aliquando vero iecur ſcirrhoſum fit per κενεαγγεῖαν ſeu vaſorum exinanitionem, dum minores arteriae venaeque poſt magnam euacuationem, veluti haemor-

rhagiam exinanitae et collapſae inter ſe concreſcunt, vt ſic vaſa atque bilis itinera omnia praecludantur.

§. 475.

Signa huius morbi vix alia ſunt, quam quae de Liene dixi. In non valde obeſis tumor extrinſecus tactu percipitur, facies vel pallida, vel icterica eſt, ſpiritus propter maiorem molem, quae ex diaphragmate dependet, maior difficultas, decubitus in dextro latere iucundior, ſaliua tenax, viſcida, amaricans. Nonnumquam vomitus acidorum vel rancidorum. Accedit tandem macies, oedema et hydrops. Vrina ab initio pallida, mox cruda, tandem, praecipue accedente febricula, talis, qualis eſt hecticorum. Per aluum ſpumea crudaque deſcendunt. In colore faciei eſt quaedam differentia. Nam ſi obſtructio a lento et viſcido orta eſt, facies cum pallore inalbeſcit, qualis color eſſe ſolet hydropicis, qui tandem luridus et plumbeus fit. Si vero materia atrabilaria in iecur contracta in eo haeret, vel ſi tumor poſt icterum natus fuit, in oculis et cute id, quod album eſſe debet, luteum fit. Primum morbi genus eſt longum et tendit in hydropem, alteri febricula plerumque accedit, quae hominem celerius conſumit.

§. 476.

Verus ac vetuſtate confirmatus hepatis ſcirrhus numquam tollitur; inter initia id auerti poteſt. Interdum tumor ſoluitur menſium et haemorrhoidum profluuio aucto et critico, interdum etiam ſuperueniente febre intermittente, praecipue quartana. Si tumente iecinore purulenta cruentaque per aluum deſcendunt ſine leuamine, oritur fluxus hepaticus, de quo deinde dicturi ſumus. Hydrops ex hepatis ſcirrho ortus, tanto magis in iis, quibus ex ſpiritus ardentis crebriore potione hepar affectum fuit, funeſtus eſt. De calculis, qui quandoque in hepate naſcuntur, occaſione icteri dicendum.

§. 477.

§. 477.

Nec curatio huius tumoris alia esse solet, quam tumentis lienis. Sanguinis missio locum habere potest in plethoricis, si vitium a mensium et haemorrhoidum suppressione ortum fuit, atque inter prima eius initia. In aliis, videlicet, si morbus a male curata intermittente relictus fuit, vel si is adoleuit, eique vel hydrops, vel febricula accessit, sanguis sine pernicie haud mittitur. Si, id quod frequentissimum est, ex glutinoso, viscido, hepar intumuit, danda sunt saponacea: Pilulae Stahlii, Sales cathartici, et, quae ex his et Rhabarbaro ac foliis Sennae componuntur, Apozemata. Praestantiora sunt infusa per epicrasin laxantia, ex amaris atque Rheo. Vbi vasa lymphatica nondum rupta sunt, egregiam opem praestant aquae minerales, adhibitis simul saponaceis, Sapone Veneto, Pilulis Becheri et similibus. Proficit etiam multum Sapo Venetus quotidie et bis per diem ad drachmam semis, vel scrupulos ij. deglutiendus, vel etiam Sapo Lentilii, cuius compositio legitur in BIANCHI *Historia hepatis Part. III. p.* 320. Omnia vero haec medicamenta morbum, si huic vetustas accessit, non leuant, sed exasperant, immo aegrum celerius praecipitant. Extrinsecus adhiberi possunt Emplastra vel Linimenta: Emplastrum de Cicuta, de Meliloto, cum Emplastro diaphoretico Mynsichti, quibus parum Croci admisceri debet. Cauendum tamen est, ne internis mouentibus, externis mollientibus, per materiam agitatam mobilemque factam, vasa lymphatica rumpantur, et oriatur vel suppuratio, vel malum vlcus, quod vltimum nullam, prius difficilem curationem recipit. Victus omnibus accommodandus est. Potioni praestari potest aqua, vel decoctum radicum aperientium, vel solius Cichorei, cui specificam virtutem tribuunt. Cum aqua aeger bibat vinum meracum paucum. Potissimum in iis casibus, vbi in visceribus imbecillitas est, laudem habet Vinum Gallicum Pontac, si id meracum est et sine acore. Si haec per tempus adhibita

 fuerunt,

fuerunt, et facta fuit quaedam resolutio, id quod ex deie-ctionibus et vrina intelligitur, sub finem dari debent tonica, Tincturae martiales, Tinctura Martis Ludovici, nec non Tinctura Martis cum succo pomorum Borsdorfianorum, Infusum Corticis Peruuiani cum Limatura martis.

§. 478.

Vbi autem contabuit hepar cum duritie, et vbi iam vetustas accessit, vitium nullam curationem recipit. Vbi vero post magnam sanguinis profusionem huius rei timor est, mox danda sunt iuscula carnium iuniorum, ex quibus coqui possunt variae herbae: Acetosae, Acetosellae, Nasturtii hortensis, Petroselini, vel radices recentes Petroselini, Cichorei, Apii, Scorzonerae, adiectis Cancris fluuiatilibus, quae iuscula per plures dies sorberi debent. Nec alienum est lac asininum vel caprillum, quod aquae Selteranae, vel decocto radicis Cichorei, Taraxici, Graminis, Polypodii, admisceri potest. Nec negligendus est victus corporisque exercitatio.

ICTERVS.

§. 479.

Morbus hic, quem et regium vel arquatum vocant, a bile nascitur, si haec, sanguini et lymphae admixta, per totum corpus et minima vascula, tum sanguifera, tum lymphatica, diffunditur. Luteus color, dum id, quod album est in corpore, luteum fit, morbum detegit. Hic vero color primum conspicitur in partibus, ad quas teneriores succi perlabuntur, prae ceteris in tunica adnata oculorum. Ceteroquin, quibus hic morbus instat, ii sentiunt torporem, segnitiem, nauseam, oris amarorem, spiritus difficultatem, grauitatem praecordiorum, cardialgiam, vomitio-

mitionem, ructum acidum et nidorosum. De dolore quodam in hypochondrio dextro sub cordis scrobiculo, sub quo folliculus felleus et bilis itinera sita sunt, conqueruntur. Saepe febricula accedit, et tandem color ille primum oculis, post vniuerso corpori inducitur. Vrina lintea luteo colore inficit, est saepe cruda, saepe rufa, quae crassa trahit, et ex qua etiam talia desidunt. Aluus raro respondet, et quae descendunt colorem naturalem non habent, sed cinereum, et sunt argillae simillima. In cute, quae ad tactum arida est, aegri pruritum sentiunt, in ore amarorem. Et sudor interdum luteus profluit, quo lintea inficiuntur. Distinguunt icterum in flauum et nigrum. Veteres prioris sedem in hepate, alterius in liene posuerunt; sed vix aliter differunt, quam gradu. In ictero enim nigro tum sanguis, tum bilis, omnesque alii succi magis alienati corruptique sunt. Per icterum album nonnulli chlorosin intelligunt, de quo morbo suo loco. Icterus criticus dicitur, si alii morbi eo soluuntur.

§. 480.

Oritur hic morbus ex variis caussis, ex quibus accidere potest, vt copiosior bilis sanguini admisceatur, vel vt nulla bilis per sua itinera in duodenum feratur. Sedes igitur morbi est vel in sanguine, si v. g. ab animali venenato celerius resoluitur corrumpiturque, vel in hepate et illis itineribus, quae bilem a sanguine secretam ab hepate excipiunt, vel, id quod rarius est, in ductu cholodocho, vel in cystide, vel in duodeno. His enim omnibus efficitur, vt abundantior bilis cum sanguine ex hepate iterum in venam cauam transfundatur, ex hac in cor, et tandem ex hoc per vniuersum corpus diuidatur. Frequentior caussa est spasmus, si eo haec itinera grauiter commouentur coarctanturque. Inprimis hoc accidit, si homines vel mox ante, vel post cibum vinique potum irascuntur. Etiam spasmi concitantur drastico emetico, valentiori purgante, et colica spasmodica. Interdum id accidit a vermibus, a vene-

nis adſumtis, vel etiam a morſu alioue vulnere venenato. Huius rei notae ſunt, cauſſa praegreſſa, et in venenis, ſi morbus ſubito inuadit, cum animi affectione, cardialgia et aliis vehementioribus ſymptomatibus. Qui hepatitide laborarunt, icterici ſiunt, quoniam in viſcere inflammato nulla fit bilis ſecretio. Huius morbi notas ſcire licet ex febre inflammatoria, dolore inflammatorio, de quibus ſupra (de Hepatitide) dictum eſt. Si hepatitis ad ſuppurationem ſpectat, matureſcente materia, abſceſſus vel in gibba hepatis parte ſub peritonaeo rumpitur, vel purulenta per bilis itinera in duodenum feruntur. Et tunc icteri genus naſcitur, quod inter alia peſſimum fere eſt. Illud intelligitur ex praegreſſa hepatitide, ſi haec ipſaque febris cum dolore ſe pedetentim absque coctionis ſignis in vrina, et ſine alia notabili excretione remittit, febricula vero cum frequenti horrore et dolore obſcuro pulſante relinquitur. Vbi vero abſceſſus ruptus eſt, pus per aluum deſcendit, et homo tabe perit, vel in abdomen effuſum gangraenam concitat. Scirrhus etiam ex inflammatione manet, et icterum parit, ſi in hepatitide febris absque reſolutione et ſuppuratione conquieuit, relicto tumore magno duroque, qui extrinſecus tactu etiam ſentitur, cum ſenſu ponderis et difficultate ſpirandi. Icterus oritur etiam ex praecluſis itineribus per bilem viſcidam glutinoſam. Et hoc oſtendunt cauſſae, torpidum otium, victus glutinoſus, vegetabilis, crudus, faciei color magis, quam in ceteris, ex pallido flauus. Hoc vitium ſine febre ſitique eſt, maius vero pondus in hypochondriis cum maiori ſpirandi difficultate eſſe ſolet. Naſcitur icterus quandoque a flatibus et ſpaſmis inteſtinorum, quibus cholodochus conſtringitur. In hypochondriacis et hyſtericis frequens eſt. Atque ob id icterus interdum colicam ſpasmodicam ſequitur, interdum ſpaſmus a vermibus, inteſtina occupantibus, concitatur. Hoc genus ſubito inuadit aegrum, mox iterum euaneſcit. Cauſſa manifeſta eſt ex colica flatulenta, vel adſunt vermes, quorum alia ſigna ſunt ſuo loco exponenda. Tandem icterus oritur ex calculis,

culis, qui vel in hepate, vel in cyſtide, vel in bilis itineribus haerent, et haec praecludunt. Qui tales cholelithos ſeu calculos habent, conqueruntur de ſpaſmis acutisque doloribus in dextro hypochondrio cum ſumma anxietate. Hic dolor quandoque ſubito exoritur cum luteo colore per corpus diffuſo, is vero non raro iterum deſinit, euaneſcente etiam alieno colore. In his fex dura, ſubpallida, per aluum excernitur, et cum hac interdum, poſt atrociſſimos ſub ſcrobiculo cordis cruciatus, minores calculi. Non tamen omnes, qui calculis his felleis laborant, ictero laborant. Calculos etiam per aluum efferri rarum eſt. Etiam infantes aliquando in lucem eduntur cum ictero, vel dum lactantur, eo laborant. Id quod fit, ſi materia glutinoſa duodenum occupat. Infantibus, qui lacte crudiori aluntur, hoc frequens eſt, ſi lactis coagulo duodenum impletur et praecluditur cholodochus.

§. 481.

Icterus non ſemper mortiferus eſt, numquam vero ſine omni periculo, praecipue in ſenibus, aliisque, quibus viſcera infirmiora ſunt. Qui ex ira ortus fuit, is facile ſoluitur, mox autem, data occaſione, reuertitur. Si in ictero in dies et multum augetur ſpiritus difficultas, praecordiorum anxietas, et dextri praecipue hypochondrii tumor, et ſuperuenit aſthma ſpaſticum, is tendit in hydropem. Si febricula accedit, ea metum hecticae facit. Si hydrope laborantes icterici fiunt, mors denunciatur. Raro accidit, vt ictericus febre ardente corripiatur, propter bilis in ſanguine abundantiam, tunc vel homo, vel morbus tollitur. Si vero in alia febre acuta et bilioſa aegri cum coctionis aliisque bonis ſignis icterici fiunt, icterus criticus eſt et ſalutaris. Si vero hoc accidit conſiſtente auctaque febre, ſine vllis coctionis ſignis, praecipue ſi haec in vrina deſunt, aeger ſanari nequit, Icterus ſoluitur vrina, quam craſſam, rufam, flaueſcentem, et qua lintea croceo colore tinguntur, eſſe oportet. Vrina vero non bilioſa ſed κριμνώδες, ſeu

farinosa, pessima est, et significat materiam tenaciter inhaerentem, magnam cruditatem et pertinacem morbum. Icterus quartanae superueniens, vix non semper mortis indicium est. Si icterus ex mensium et haemorrhoidum suppressione oritur, his prouenientibus soluitur. Icterus niger raro, et non nisi interdum in iunioribus curatur. Sudor flauus, lintea tingens, bonus est. Icterum in decessione esse significat, cutis color pedetentim mutatus. Nam si hoc subito fit, in morbo, qui pedetentim adoleuit, nulla facta excretione, interdum metus esse potest, ne in hepate scirrhus nascatur.

§. 482.

In curatione semper considerandae sunt caussae, et si febris accedit, etiam huic accommodanda est curatio. Si icterus ortus fuit a spasmo, id quod frequentius ab ira, aliquando ab aliis caussis incidere solet, vitanda sunt emetica, dari possunt absorbentia cum digestiuis, pulueres ex Cremore Tartari, Tartaro vitriolato, Terra foliata Tartari, Sale cathartico, additis Conchis, lapidibus Cancrorum, Magnesia alba et Nitro. Quibus praemissis, horis vespertinis dari potest Rhabarbarum cum Sale cathartico, Tartaro tartarisato, vel alio. Etiam proficit Liquor terrae foliatae Tartari. Nec aliena sunt decocta ex radice Glycyrrhizae, Polypodii, Cichorei, addito Cremore Tartari, Tamarindis, Passulis. Si vero spasmi non ab animi perturbatione, sed ab acrimonia quadam, adsumto veneno vel alio, quibus duodenum et itinera bilis constringuntur, orti fuerunt, sales alieni sunt, et danda sunt pinguia, oleosa, emollientia aliaque, quae aduersus cognitam acrimoniam maxime valent. Medicamenta calida et sanguinem cientia malum augere et febres accendere solent. Non alienum est, si cum his hypochondrio dextro et scrobiculo cordis fomenta, vel vesicae madentes et decocto emolliente plenae superhabentur. Ex lacte flores Chamomillae, Verbasci, cum herba Meliloti coqui possunt. Etiam multi vsus cum his esse

possunt

possunt Enemata ex sero lactis, ex quo Cichoreum, Taraxacum cum Tamarindis coquantur. Si icterus post drasticum emeticum relictus fuit, danda sunt temperantia, lapides Cancrorum cum acido Citri, addito pauco Nitro, nec non Emulsiones ex semine Papaueris, seminibus frigidis, addito Nitro. Ex his blandiora enemata multum prosunt. Si vero icterus ab humore viscido et glutinoso ortus fuit, morbus, antequam tumor in verum scirrhum degenerauit, curationem recipit. Nec alia curatio est, quam qualem supra praecepimus. Si nulla febris adest, conducunt Sales neutrius generis, Liquor terrae foliatae Tartari, sal catharcticus, sal mirabilis Glauberi, sal stipitum fabarum, Cremor Tartari, sal Cardui benedicti, Absynthii, et prae ceteris sal Thermarum Carolinarum. Multum etiam proficiunt Sapones illi supra propositi. Efficaciores sunt Thermae Carolinae, inprimis, si cum his Sales, Pilulae Stahlianae, Sapo aliaque resoluentia dantur. Nec aliena sunt infusa, ex vini et aquae aequis partibus cum radice Glycyrrhizae, Polypodii, Cichorei, Taraxaci, Vincetoxici; herba Centaurii minoris, Beccabungae, Nasturtii, semine Petroselini, Foeniculi, Nasturtii aquatici, additis Rhabarbaro, Bryonia, sale Thermarum, vel sale Tartari. Etiam ex his commode fiant decocta, quae Pilulis Stahlianis et Saponi superbibantur. In omnibus his curationibus illud perpetuum est, a lenioribus et digerentibus transeundum esse ad efficaciora et euacuantia. Nam haec vltima, vbi materia nondum mobilis est, nocent. Nec magis sunt tuta emetica. Nam vbi iam vetustas accessit, viscera admodum infirma, et humida, quae in praeclusis vasis haerent, alienata corruptaque sunt, metus est, ne illis receptaculis ruptis, mala vlcera fiant, quae post nulla arte glutinantur. Bilis enim longe facilius, quam cetera humida, in viscere hoc molli atque friabili corrumpitur, quae res si accidit, iecinoris exulcerationem et morbum hepaticum relinquit. Negandum tamen non est, si materia, quae sanguinis vasa et bilis itinera subsistendo claudit, adhuc mobilis est, eam vo-

mitu per emeticum moto aliquando feliciter expelli, id quod tamen nec perpetuum, nec fine omni periculo eft. Sub finem non omittenda funt roborantia, martialia, Tinctura Vitrioli Martis Ludouici cum Effentia Centaurii minoris, Crocus martis antimoniatus, qui Trageis admifceri poteft.

§. 483.

Si vero ictero febris fuperuenit, et calor vrget, maxime in corpore vel fenili, vel infirmo, vitari oportet efficaciora tum refoluentia, tum euacuantia. Dari poteft Liquor terrae foliatae Tartari, addito etiam Nitro, et proficit decoctum Auenae, quinque radicum aperientium cum Oxyfaccharo, vel Oxymelle, vel Syrupo de Cichoreo cum Rhabarbaro. Vbi maior aeftus eft, fieri poteft decoctum ex pomis recentibus dulcibus, cum Oxymelle et Oxyfaccharo; vel ex auena excorticata, hordeo mundato, oryza, quibus ad cohibendam putredinem oxymel, oxyfaccharum, Pulpa Tamarindorum, nec non Liquores illi acidi adiici poffunt. Vbi tandem febris fe paullulum remifit, adhiberi poffunt efficaciora, et inter alia, aluum ducentia, ex Tamarindis, Paffulis, Cremore Tartari et Rhabarbaro. Icterus a colica flatulenta et refrigerio ortus, carminatiuis curatur. A calculo felleo requirit emollientia: Decoctum Althaeae, Glycyrrhizae, Maluae, florum Chamomillae, Verbafci, &c. Emulfiones, Serum lactis, cum quibus adhiberi poffunt extrinfecus fomenta ex lacte, balnea et alia, quibus bilis itinera laxari poffunt. Potioni praeftandum eft decoctum furfuris. Icterus ex abfceffu hepatis relictus nullam curationem recipit. Danda funt acidulata: Decoctum Auenae excorticatae cum Paffulis, Decoctum Hordei cum fucco Citri, vel addito Roob quodam acidulo, Ceraforum acidorum, ribefiorum, berberum &c. Decoctum Tamarindorum et Paffularum, et his fimilia. Si icterus criticus alios morbos foluit, nihil agendum, vel ad minimum in curatione haud feftinandum eft: color enim ille flauus

nus breui et sponte dissipatur. In infantibus, si icterici in lucem prodierunt, conducit Rhabarbarum, addito pauco Nitro. In aliis, quibus a lactis coagulo praeclusus fuit choledochus, illud optime soluitur Sapone. Curatio venenorum, tum intus sumtorum, tum vulnerum, morsu animalium teloue venenato illatorum curationes, ex alibi dictis de inflammato ventriculo et ex Chirurgia discuntur. Vermes anthelminticis expelluntur.

§. 484.

His accommodandus victus est. Nocent omnia cruda. In ictero ex humorum lentore, prosunt iuscula carnium iuniorum cum herba et radice Petroselini, Turionibus Asparagi, semine Foeniculi. Vitanda sunt glutinosa. Potioni praestanda est aqua cum vino austero, sed maturo, Pontac. Corporis exercitatio, somnus aliaque ad morbi naturam componenda sunt. Si cum febre icterus est, non alius victus imperandus est, quam qui in hepatitide vel hectica idoneus est. Plura ab auctoribus extolluntur specifica, veluti radix Curcumae et radix Chelidonii ad scrup. j. vel drachmam dimidiam pro dosi: Succus lumbricorum terrestrium, qui viui cum vino generoso terantur, et alia plura. Si aliquis horum efficaciam experiri velit, hoc fiat praemissis generalioribus.

FLVXVS HEPATICVS.

§. 485.

Fluxus hepaticus dicitur, quando in visceribus abdominis, praecipue in hepate, nonnumquam in pancreate et mesenterio, vitium et labes est, vt tum sanguis, tum cetera viscerum humida corrupta atque putrescentia per aluum efferantur. Morbus hic rarior est, et nascitur plerumque

ex

ex aliis vitiis, crebrius ex ſcirrho viſcerum, quacumque ratione, potiſſimum efficaciori et minus apta medicatione concitato. Nec raro hypochondriaci, ſi eorum morbo vetuſtas et mala curatio acceſſit, huic vitio obnoxii fiunt. Ab initio ſunt deiectiones crebriores, ſine torminibus, aquae ſimiles, cum aliquo tamen acrimoniae ſenſu. Mox id, quod per aluum deſcendit, bilioſum eſt, et aquae, in qua recens caro lota eſſe videtur, ſimile. Haec res cum virium imbecillitate increbreſcit. Aegrum, qui faciem habet luridam, ſubliuidam, et increſcente morbo cadaueroſam, febricula extorret, quae quandoque quieſcit, mox iterum intenditur. Aluus tolerabilior eſt varia liquida, quae ſtrigmentum, vel viride aliquid et bilioſum, vel cruentum repraeſentat. Longe peior eſt pinguis, nigra, et cui magna foetiditas oris acceſſit. Peſſima, ſi cum his ſanguis copioſior effertur, praeſertim ſi febris multum augetur. Aegro crebra eſt deiiciendi cupiditas, ceteroquin magnum faſtidium, perpetuus languor, nonnumquam etiam vomitus. Corpus ad ſummam maciem adducitur, vrina bilioſa eſt, ex qua craſſa deſidunt, qualis eſſe ſolet tabidorum. Si deiectiones vel per ſe deſierunt, vel ſi aluus ciborum medicamentorumque contrahentium vſu adſtricta eſt, magna oritur anxietas, aſthma, orthopnoea, ſenſuum internorum externorumque hebetudo.

§. 486.

Morbus hic diſtinguendus eſt a dyſenteria. In hac ſunt vehementiſſima tormina, quae increbreſcente deiectione exaſperantur, et in ea ſanguis paucus, non coactus, nec foetidus, ſed ſincerus etiam cum ſtrigmentis effertur. In fluxu hepatico, praeter dolorem in ano et frequentem deiiciendi cupiditatem, aeger haud quidquam ſentit, nec torminibus cruciatur, ſanguis vero, qui deſcendit, numquam ſincerus eſt, ſed, vt dictum, aquae ſimilis, in qua recens caro lota fuit; dilutior, multa bile remixtus, ſub finem putris et foetidus erit. De haemorrhoidibus internis alibi dictum, ſanguinem in iis copioſum, ſincerum, poſt alui de-

iectio-

iectionem, et quidem cum leuamine, euanescentibus post excretionem torminibus, erumpere.

§. 487.

Huius morbi caussa est vel imbecillitas, vel exulceratio viscerum in abdomine, pancreatis, mesenterii, et praecipue hepatis. Nam in his visceribus vel vlcus est atque verum carcinoma, ex inflammatione, suppuratione scirrhoue relictum, vel vasa et omnis generis receptacula atque ductus excretorii ita relaxati sunt, vt per eos varius humor et ipse sanguis efferatur. Omnia itaque, quibus viscera illa infirmantur et corrumpuntur, hunc morbum parere possunt. Is tendit in hecticam, in senibus in marasmum, nonnumquam in hydropem.

§. 488.

In iunioribus raro tollitur, numquam in senibus. Si sine febre est, experiri licet roborantia, martialia, decoctum Millefolii, praeparata ex Cydonio, aliaque. In victu cibus sit modicus, ex pane bis cocto, carnibus assis. Potioni praestandum est decoctum radicis Chinae ponderosae, Graminis, addita pauca Cassia lignea. Experiri licet corticem Peruuianum, qui tamen alienus est, vbi morbus iam inueterauit. Si enim febricula aegrum extorret, oportet quietem imperare, dare medicamenta vel nulla, vel lenissima: Lapides cancrorum cum acido Citri, Corallia rubra praeparata, addito pauco nitro, Liquorem terrae foliatae Tartari. Euitanda est ira cum omni, tum corporis, tum animi commotione. Victus sit leuis, ex Cremore Hordei addito succo Citri, vel Aceto, ex Cremore Auenae excorticatae, additis Passulis. Nocent iurulenta. Coqui tamen potest radix Cichorei et Apii ex iure pulli, et huic admisceri succus Citri. Nec aliena sunt fructus horaei in aëre siccati, Cerasa, Poma dulcia. Carnes pinguiores nocentissimae sunt, iuraque pinguiora. Potioni praestari potest decoctum panis domestici, vel hordei cum oxysaccharo, quibus omnibus morbus trahitur, vix vnquam curatur.

CHO-

CHOLERA MORBVS.

§. 489.

Vel ἀπὸ τῆς χολῆς et ῥέω, atque ſic a bilis profluuio, vel ἀπὸ τῶν χολαδῶν, ab inteſtinis, nomen habet. Eſt morbus, in quo omnia, quae in ventriculo et inteſtinis ſunt, cum impetu ſupra infraque erumpunt. Crebrior itaque vomitus ac deiectio eſt cum magna inteſtinorum inflatione atque torminibus. Id, quod reiicitur, varium eſt, plerumque tamen biliosum. Quibus morbus imminet, ii ab initio dolorem in ventriculo et inteſtinis, atque tormina, quae per interualla incurſant, ſentiunt cum anxietate, ſequitur vomitus, deiectiones. Quae vomuntur et per aluum efferuntur, ab initio ſubcruda ſunt, aquae ſimilia, mox biliosa, tandem obſcura et coerulea cum nigrore. Accedunt vehementiſſimi dolores circa ventriculum, tormina circa vmbilicum et lumbos, cum anxietate, inflatione et teneſmo. Subito plerumque abdomen occupat hic morbus, qui nonnumquam intra viginti quatuor horas morte finitur, aliquando tertio, raro ſeptimo. Si vero febris accedit, nam ſaepe et ab initio ſine febre eſſe ſolet, mutatur in ardentem, bilioſam ſeu cauſum. De febre ardente ſupra diximus. Si morbus ingraueſcit, pulſus prorſus deficit, aeger animo linquitur, accedit ſudor frigidus, et infra ſupraque corrupta et cadauer olentia erumpunt. Raro ſoluitur poſt crebriorem vomitum et deiectiones, ſudore critico, atque vrinae acerrimae, vias rodentis, profluuio. Diſtinguunt Choleram in ſiccam et humidam. In ſicca ἄνω καὶ κάτω flatus et ructus efferuntur, et hic morbus conuenit cum *morbo ructuoſo* HIPPOCRATIS, de quo vide Diſſert. GOELICKII. Differt a dyſenteria, in qua non facile vomitus eſt, et ſaepius cruor ex inteſtinis exulceratis manans cum ſtrigmentis excernitur.

§. 490.

§. 490.

Sedes huius morbi princeps est duodenum, quod in cadaueribus post mortem incisis gangraena affectum, cum ductibus choledocho et pancreatico Wirsungii relaxatis, repertum fuit. Nam humida omnium viscerum, quorum itinera vasaque ad intestina pertinent, hic confluere videntur, et per aluum efferri. Nota est duodeni inflexio, in qua flatus vt et mali acresque humores aliquamdiu morantur, humoribus vero acrioribus intestina et partes vicinae afficiuntur, nerui concitantur, vt motus peristalticus ad neruorum distentionem vsque adaugeatur, quo tum flatus, tum humida illa per moram corrupta expelluntur. Morbum hunc facere potest bilis cystica acrior et copiosior, spasmo ex quacumque caussa excitato in duodenum pressa, praecipue ab ira post cibum. Eumdem etiam afferunt cibi pinguiores acrioresque, veluti carnes subrancidae suillae, lardum, caseus rancidus, vel recens acidus, fructus horaei austeri, nondum maturi, cucumeres, melones, boleti, omnis generis dulcia, mustum, cereuisiae recentes, frigida cum auiditate calente corpore hausta, inprimis potio dulcis Limonade, potio niuata. Praeter haec cruditas, a longo tempore in ventriculo et duodeno haerens, quae accedente alia caussa concitatur. Plurimum confert refrigerium post crapulam, vel si homines noctu aurae frigidae se exponunt, et exspirationem insensibilem reprimunt. Idem accidit post sumta medicamenta drastica emetica et purgantia. Iuniores crebrius hoc morbo afficiuntur, ex quo senes magis periclitantur. Frequentior esse solet autumno. Raro admodum fuit epidemicus.

§. 491.

Morbus hic peracutus est, quamuis sine febre sit. Semper periculosior, vbi haec accessit. Facilius curatur, si ortus fuit ab adsumtis, et si horum natura medenti cognita fuit, et is huic accommodare potest auxilia. Melior est cholera humida, et cui mox ab initio crebrior vomitus at-

que deiectio accedit, quam cholera ficca, quia cum magna anxietate et dolore fine excretione esse solet. Bonum est, si cum aluo spiritus infra emittitur. Adiicitur periculo, si venter suppressus est, si vehementiores spasmi, irriti conatus vomendi, vagi horrores superueniunt. Mali morbi testimonia sunt, extremorum frigus, singultus, conuulsio, lipothymia, syncope, et si per os aluumque redditur putris, aeruginosa et cadauer olens sanies, quae intestina inflammata corruptaque esse significant. Rarissime accidit, vt morbus salutaris sit, vtque eo hypochondriacum malum viscerumque infarctus tollantur. Vtplurimum vel tollitur morbus, vel morte finitur. Interdum tamen, praecipue si copiosiora data fuerunt absorbentia, adstringentia et opiata, is mutatur in hecticam et lienteriam. Qui ex hoc morbo conualuerunt, iis metus est, ne is data occasione reuertatur.

§. 492.

Si ei medendum est, disputari de necessitate, vtilitate et noxa emeticorum solet. Hoc certum est, plurimum nocere emetica acriora ex Antimonio parata, nec satis tutum esse etiam Tartarum emeticum. Nec benigniora facile danda sunt, si morbus a grauiori animi perturbatione et ira coepit. Si vero ab adsumtis contractaque cruditate ortus fuit, per Ipecacuanham fomes morbi optime excutitur, cui admisceri potest Rhabarbarum. Vbi emetica locum non inueniunt, protinus dari potest Rhabarbarum, addito absorbente. Si vero bilis acrior et copiosior, ab animi commotione concitata, morbum facit, potari potest copiosior aqua tepida, addito Oxymelle simplici vel oleo amygdalarum dulcium recenti, quibus etiam vomitus ciendus est. Simul vero in aluum immitti debent lotiones lubricantes, ex decocto Althaeae, addito oleo recenti, nullo vero stimulo. Etiam vtilis est aqua calida cum oleo vel butyro non salito in aluum immissa. Diluentia optima sunt, in quorum vsu diu perseuerandum est, vt eorum aeger plurimum bibat, atque etiam iterum

iterum euomat. Eum in finem danda ſunt iuſcula valde tenuia pullorum aut carnis vitulinae, cum acetoſa decocta, aut cum ſucco Citri miſta, quod optimum eſt. Sunt ex recentioribus, qui panem auenaceum ſine fermento piſtum coctumque, leniter toſtum, atque ex aqua coctum, vt decoctum fabarum Coffée repraeſentet, extollunt. Vide *Tentamina Edinburg. Vol. V. p. 646.* Nec alienum eſt decoctum hordei, et ſi acrimonia acida eſt, huic admiſceri poteſt gelatina eboris atque Cornu Cerui. Pauperibus conducit ſerum lactis, nec calidum, nec frigidum, maiori in copia epotum, vel ipſa aqua, quam CELSVS iam propoſuit. Vbi bilis abundat, ſerum lactis acidulum conducit. Veteres frigidam laudauerunt, quae quandoque proficere poteſt, nonnumquam autem excitare inflammationes. Si magna et crebrior deſidendi cupiditas vel teneſmus eſt, et per aluum non niſi exiguum emittitur, id teſtimonium eſt magnae acrimoniae, cui opitulari poſſumus, immiſſis in aluum lotionibus, quibus adiici poteſt Terebinthina cum oui vitello ſoluta.

§. 493.

Vbi his omnibus malum non conquieuit, et vbi his purgatae ſunt primae viae, vomitus autem ac deiectiones non finiuntur, confugiendum eſt ad ſopientia. Dari poteſt Diaſcordium Fracaſtorii, ea methodo, quam alibi propoſui. Theriaca coeleſtis ad gr. j. pro doſi in pulueribus, vel Theriaca Andromachi. Quamprimum vero vomitus et deiectiones conquieſcunt, ab his deſiſtendum eſt.

§. 494.

In cholera ſicca conducunt clyſteres emollientes, addito Nitro. Extrinſecus ventriculo admoueri poſſunt illa nota Balſama et ſcuta ſtomachalia, vel, ſi bilis acrior abundat, fermentum panis cum aceto acerrimo. Si ſyncope accedit, dari poteſt paucum vinum cum pane fermentato, proficit etiam frigida adſperſio. Veteres in hoc morbo haud

praeter rationem laudauerunt brachiorum et crurum frictiones. Vbi frequenti deiectione corpus omni humore exhaustum est, ad illud reficiendum humectandumque proficiunt balnea ex aqua fluuiatili frigida. Dari etiam possunt carminatiua et roborantia. Victu curiosiori opus est conualescentibus. Abstinendum est ab omnibus acribus et fermentescentibus.

DIARRHOEA.

§. 495.

Est alui profluuium vel frequentior fecum liquidarum copiosiorumque deiectio, sine vomitu et sine vehementioribus torminibus. In intestina confluunt varii humores, velluti ex membrana pituitaria, faucibus, oesophago, ventriculo, duodeno, hepate, pancreate, glandulis BRVNNERI, PEYERI, arteriis mesaraicis, et praeter hos omnes, alii, qui per metastasin aliquando ex locis dissitis et vniuerso etiam corpore in intestina conuertuntur. Ob hoc vltimum diarrhoea oritur ex cohibita insensibili exspiratione et sudore, vel si lympha per vniuersum corpus Mercurio liquata per aluum excernitur. Rarum admodum est, pus ex empyemate, vel alio in qua parte delitescente abscessu, per aluum educi. Coagulum inflammatorium saepe diarrhoea critica euacuatur, qua in febribus catarrhalibus etiam mucus et pituita expelluntur.

§. 496.

Diarrhoea differt a dysenteria, in qua et tormina sunt atrociora, et cruenta purulentaque descendunt. In Cholera magnus dolor esse solet cum vomitu et tenesmo, et cruda, maxime biliosa, supra infraque erumpunt. In coeliaca, in qua ventriculus quidem integer est, intestina vero

vitio

vitio laborant, chymus non mutatus in imum defertur. In lienteria, ſeu inteſtinorum laeuitate, haud concocta, ſed cruda per aluum deuoluuntur.

§. 497.

Morbus hic proficiſcitur ab inteſtinorum motu periſtaltico, eoque per cauſſas contrarias alienato. Nam ille motus concitatior et quaſi conuulſiuus fit a quacunque acrimonia, qua inteſtina afficiuntur. Eadem enim acrimonia, veluti hoc a purgantibus fieri conſueuit, aliunde euocantur in inteſtina varii humores, non alia ratione, ac in oculis fieri ſolet, ex quibus, a quacumque re exagitatis, copioſiores lacrymae exprimuntur. Diarrhoeam diuturnam et nullis auxiliis obedientem, a vermibus profectam, anthelminticis curatam nouimus. Sed talis etiam ab atonia naſcitur, quoniam inteſtina, vel vitali, vel naturali ſuo robore deſtituta, non recte conficiunt adſumta ſubiguntque. Nec in reſolutis inteſtinis fluida ſatis in oſcula lacteorum propelluntur. Quare infirmis aluus ſemper fuſior eſt. Diarrhoeas criticas a vi vitae vel natura fieri, ex alibi dictis notum eſt. Peſſima eſt diarrhoea colliquatiua hecticorum, in qua ſumma reſolutio ſanguinis et omnium ſuccorum raritas ac corruptio eſt, cum arteriarum etiam illarum, quarum extrema ad tunicam villoſam et glandulas inteſtinorum pertinent, atonia.

§. 498.

Non omnis diarrhoea pernicioſa eſt, ſed ſaepe critica et ſalutaris. Haec nonnullis hominibus certo tempore, vere vel autumno, reuertitur, quae tolerari, ſeruato regimine, debet. De critica in febribus catarrhalibus, variolis confluentibus, febribus inflammatoriis, nec non alia, quae ſymptomatica in petechizantibus eſſe ſolet, alibi dictum fuit. Critica cognoſcitur ex cognita morbi natura et hiſtoria, ex tempore morbi, concurrentibus aliis, praecipue coctionis ſignis, et ſi ſequitur leuamen criticum, quam ne-

mo prudens cohibet; iuuare autem illam licet, quandoque immiſſis in aluum clyſteribus. Non ſine periculo eſt diarrhoea, in qua multa biliofa corruptaque deſcendunt, et quae ideo propius a cholera abeſt. Nec bona eſt, cui nauſea ſummaque imbecillitas cum vehementioribus torminibus accedunt. Peſſimi morbi teſtimonium eſt alui profluuium, quod hecticae et maraſmo ſenili ſuperuenit, et quod colliquatiuum vulgo appellatur. Nam hoc, ad vltima ventum eſſe, teſtatur. Interdum ſoluitur diarrhoea ſudore et vrinae profluuio. Diarrhoea diuturna mutatur in alios morbos. Ex ea naſcitur inflammatio, ſi, eductis fluidioribus, craſſiora in vaſis relinquuntur, quibus illa, praeſertim minora, tandem praecluduntur. Ex tali diuturno alui profluuio ſub finem leucophlegmatia, oedema, hydrops, naſcuntur. Nam humida nimis reſoluta, et propter viſcerum atoniam non recte confecta coactaque, propelluntur in vaſa ſecundi generis, quae iisdem exanitis maioribus, praecluduntur. Quare hos homines tandem aqua inter cutim male habet, quibus pedes intumeſcunt, et reliquum corpus emaciatur, tandemque conſumitur.

§. 499.

In curatione diarrhoeae conſiderandae ſunt cauſſae. Nulla vero diarrhoea facile et repente atque quadam vi adhibita, datis vel adſtringentibus, vel ſopientibus, cohiberi debet, ex quibus curationibus alii et ſaepe grauiores morbi naſcuntur. Si diarrhoea orta fuit a refrigerio, vel potu frigido, mox ab initio locum habere poſſunt carminatiua, cyathus vini generoſi, aromate conditi; vini aduſti; Eſſentiae Abſynthii, Corticum aurantiorum, Caſcarillae et ſimilium. Regimen ſimul obſeruandum eſt, et plantis pedum, ipſique abdomini admouenda tegula calida. Ex aromatibus conuenit Cinnamomum, nux Myriſtica, Macis, Piper, Zingiber, Cardamomum. Haec omnia vero pernicioſiſſima ſunt, vbi deiectio bilioſa cum febricula eſt. Nam in quacunque acrimonia, inteſtina afficiente, praemittenda ſunt abſtergentia

gentia et euacuantia. Aduerſus omnem fere acrimoniam proficit Rhabarbarum in puluere, addito, ſi febricula adeſt, pauco Nitro. Vbi acrimonia acida eſt, conducit, cum Salibus neutrius generis, Magneſia. Quandoque expedit, data Ipecacuanha, protinus et ab initio acrimoniam ex ventriculo excutere. Dari etiam poſſunt Pilulae Becheri, quae commode ad ſcrupulum j. vel drachmam dimidiam cum aqua Meliſſae ſine vino ſoluuntur et aegro exhibentur. Si vero acrimonia eſt ex viſcere putri, qualis eſſe ſolet in fluxu hepatico, nihil mouendum, et nec aluus ducenda, nec facile cohibenda eſt.

§. 500.

Vbi vero praemiſſa fuerunt abſtergentia et euacuantia, vel vbi morbus ab atonia proficiſcitur, danda ſunt roborantia, vinum rubrum, Cinnamomum, omnia ex Cydonio parata, maxime Miua cydoniorum cum aromate. Conducit Caſcarilla in puluere vel in Eſſentia. Dari poteſt Conſerua viſceralis cum cortice Caſcarillae, et in atonia chronica cortex Peruuianus. Cum his proficiunt clyſteres carminatiui dicti. Ventriculo admoueri poſſunt epithemata ex pane toſto, cum ſpiritu ardente ſubacto, addita nuce myriſtica.

§. 501.

Si vero diarrhoea pertinacior eſt, et, accedente magna imbecillitate, ex toto corpore humida in inteſtina confluere videntur, confugiendum eſt ad ſopientia. Et in hoc caſu conducit Diaſcordium Fracaſtorii, vel Theriaca Andromachi. Id vero, quod ſupra de his ſopientibus dictum, iis non diutius inſiſtendum eſſe, et hic repetendum videtur. Victus ſemper cauſſae accommodandus eſt. Multum proficit moderata exercitatio, nocentiſſima eſt Venus. Cibus ſit ex pane bis cocto, ſemine Carui, Aniſi, Foeniculi condito. Potioni praeſtandum eſt decoctum radicis Chinae et Graminis cum vino Gallico Pontac, illo tamen meraciori. De deiectionibus bilioſis occaſione Cholerae dictum eſt. Si

diarrhoea oritur a vermibus, danda sunt ante omnia anthelmintica, de quibus suo loco. Nota huius rei est, si quandoque vel vermes, vel ascarides, vel pituita tenacior albicans, per diarrhoeam excernitur. De diarrhoea, quae a visceris exulceratione oritur, vide supra, vbi de Fluxu hepatico diximus. Leuamen afferunt clysteres ex lacte cum Terebinthina vitello oui soluta. In pertinacissima diarrhoea, a cruditatibus nata, saepe, omnibus frustra adhibitis, nisi alia sint, quae id prohibent, plurimum profuit emesis per Ipecacuanham.

LIENTERIA ET COELIACA.

§. 502.

Lienteria, seu intestinorum laeuitas, dicitur, quando alimenta cruda haud mutata, sed qualia deuorata masticataque vel epota fuerunt, per aluum excernuntur. Huius morbi sedes est tum in ventriculo, tum in intestinis, quorum motus peristalticus vitiatus est. In coeliaca deiectiones chylosae sunt, cuius valetudinis sedes non tam in ventriculo, quam in intestinis et mesenterio est. Morbi infantibus et senibus frequentiores sunt, quam adultis. Oriuntur a caussis variis sibique contrariis. Lienteria a ventriculo resoluto, praecipue si pylorus, omni robore destitutus, inconfectos cibos transmittit, a liquore gastrico deficiente vel inerti, id quod fit ex variis caussis, si tunicae interiores ventriculi male adfectae et scirrhosae factae sunt. Id frequens est vini adusti potatoribus, nec non qui aquam niuatam saepe multumque bibunt. Sed lienteria quoque nascitur a motu peristaltico concitatiori, quare lienteriae et coeliacae frequentius obnoxii sunt infantes, quibus dentes nascuntur, in quibus hi morbi non raro in neruorum distentionem atque epilepsiam tendunt. Alia caussa coeliacae est in pueris rhachiticis,

chiticis. Nam in his chyli itinera ſeu vaſa lactea ab induratis meſenterii glandulis praecluſa ſunt. Quandoque multa et viſcida pituita, tum ventriculo, tum inteſtinis tenaciter inhaeret, quae motum periſtalticum fieri et chylum in lactea vaſa propelli prohibet. Peſſima eſt Coeliaca ex graui dyſenteria relicta, quae ſignificat interiorem tunicam inteſtinorum eroſam fuiſſe et iam occalluiſſe. Oritur coeliaca non raro a vermibus.

§. 503.

Cauſſarum iſtarum quaedam notae ſunt. Si morbus ab atonia eſt, tunc praeceſſit vel apoplexia, vel colica ſpaſmodica et conuulſiua. Aeger multum dolorem ſentit, faſtidio laborat, et imminet tandem cachexia. Si vero ab irritatione motuque periſtaltico concitatiori morbus natus fuit, eſt aliquid in corpore, veluti dentientes gingiuae, vel acrimonia ab adſumtis, vel alia etiam in alia qua parte deliteſcens, quae morbum parit. Tunc accedit dolor, teneſmus, et vitium facile degenerat in vehementiorem diarrhoeam vel dyſenteriam. Si a pituita viſcida eſt, eſſe ſolet cum magna inflatione abdominis, anxietate, et pituita crebrius per aluum reiicitur. In rhachiticis alia principis morbi ſigna ſunt, et inter haec, abdomen durum, glandularum fere omnium, praecipue illarum, quae in meſenterio ſunt, tumor, ſumma macies cum voracitate.

§. 504.

Morbi hi ſemper periculoſi ſunt, cauſſarum tamen aeſtimatio neceſſaria eſt. Ex Lienteria et Coeliaca, ſi poſt alios graues morbos, apoplexiam, dyſenteriam, diarrhoeam diuturnam, colicam conuulſiuam, poſt vſum draſticorum purgantium, vel etiam abuſum lenientium, oriuntur, tendunt in tabem, atque in ſenibus in maraſmum, et raro curantur. Res non ita periculoſa eſt in infantibus. Si haec ſymptomata ſunt a dentientibus gingiuis, metuenda eſt neruorum diſtentio. Quae vero lienteria et coeliaca a muco tenaciori

nafcitur, vel a vermibus, tolli poteſt. Quo frequentiores in vtroque morbo ſunt deiectiones, quo magis increbreſcit faſtidium, imbecillitas, febricula et ſitis, erumpentibus etiam in ore aphthis, quo peior eſt faciei color, eo maius eſſe ſolet periculum.

§. 505.

Aduerſus lienteriam, quae a pituita, ventriculo et inteſtinis inhaerente, nata fuit, quandoque promptum auxilium eſt in emeſi. Haec vero in paucis, et non niſi in robuſtis, atque ſi morbus a pituita ortus fuit, ſi aeger multa nauſea ac vomendi conatu vexatur, is vero ceteroquin vomitum bene tolerat, locum habere poteſt. Praemitti tamen debent per aliquot dies digeſtiua ex Salibus aliunde cognitis. Poſt emeticum nihil praeſtantius eſt, quam Rhabarbarum, addito ſale Thermarum Carolinarum, Tartaro tartariſato, vel alio quodam ſale neutrius generis. Vbi tamen his magna vis pituitae reſoluta per aluum deuoluta fuit, conducunt medicamenta reſoluentia paullo acriora: Pulueres vel Trageae ex radice Ari, Pimpinellae, Acori, Coſti dulcis, Zedoariae, Zingiberis, baccis Lauri, Iuniperi, cum Saccharo componi poſſunt. Nec condita aliena ſunt, Calami aromatici, Zingiberis, Nucis myriſticae, &c. Si malum pertinacius eſt, et nec illis auxiliis obedit, dari poſſunt infuſa per epicraſin laxantia, ex vegetabilibus acrioribus, radice Ari, Pimpinellae albae, Bryoniae, herba Fumariae, Cortice Winterano, addita Mechoacanna, Rhabarbaro, et foliis Sennae. Interdum Thermae Carolinae, vel aliae aquae minerales, neceſſariae ſunt, et illae potari debent, datis ſimul Pilulis Becheri. Sub finem conueniunt, quibus inteſtina firmari oportet, Martialia, praecipue Croci Martis, qui pulueribus illis et compoſitioni Birkmanni admiſcendi ſunt. Nec aliena ſunt, quae alibi laudauimus, ex Cydonio parata, Conſerua viſceralis cum Cortice Peruuiano, &c. Etiam ventriculo extrinſecus admoueri poſſunt ſcuta et Balſama ſtomachica.

§. 506.

§. 506.

Cum his aliae quaedam obseruationes necessariae sunt. Plurimum conducit inedia, si hanc per vnum alterumque diem interdum tolerare potest aeger. Non negligenda est corporis exercitatio quotidiana, et pro modo virium paullulum vehementior. Aër siccus sit, purus, montanus, minime paludosus. Cibus ex pane bis cocto cum aromate, Nuce myristica, Cumino, Aniso, Caruo, Foeniculo. Conueniunt carnes assae, si haberi possunt, ferarum, pisces vel nulli, vel saxatiles. Nocet victus iurulentus, panis calidus, omnis cibus glutinosus. Potioni praestanda est aqua fontana, vel cereuisia valentior cum lupulo; vinum paucum, generosum, meracius. Plurimum nocet somnus et nimius et nimis paucus, Venus et quaecumque negotiosa atque cum cura et sollicitudine suscepta actio. Si morbus non tam a relaxatis, quam conuulsis intestinis et motu peristaltico aucto, veluti in pueris, dentientibus gingiuis, concitatus fuit, tollenda est caussa, quae varia esse potest. Nec facile et non nisi vrgente necessitate, praemissis aliis, quae e re sunt, ad opiata properandum est, inter quae eminet Diascordium Fracastorii. Si Lienteria orta fuit a potu glaciali, corrigi potest aromate, condito Zingiberis, radice Ari, aliisque, quae carminatiua vocantur.

DYSENTERIA.

§. 507.

Est frequens cruenta purulentaque alui deiectio, cum atrocioribus in abdomine torminibus, tenesmo, accedente frequentius febre. Quibus imminet, illi ab initio sentiunt nauseam, flatus, borborygmos, insolitum alui fluorem et frequentem desidendi cupiditatem. Quandoque, si morbus vel ab assumtis, vel a contagio cum saliua deglu-

tito ortus fuit, praecedit vomitus, qui vero non ita frequens, ac in Cholera, esse solet. Mox increbrescentibus deiectionibus intenduntur tormina, quibus homo cruciatur, interpellato etiam somno. Nulla, vel exigua requies, vehemensque et continuus dolor in ano est. Inter haec tormina exiguum plerumque emittitur, et quo crebrior deiectio est, eo magis illa exasperantur. Quae per aluum descendunt, ab initio aquae similia sunt, mox biliosa, quibus strigmenta cruenta, a principio pauca, mox copiosiora, atque interdum sanguis purus admiscetur. Tandem si profundiori exulceratione exesa sunt intestina, profluunt mucosa, purulenta, atque quaedam carnosa, quae carunculae vocantur. Mucosa si descendunt, vulgus tunc morbum vocat *die weisse Ruhr*, qui etiam nouit, has deiectiones longe periculosiores esse, quam quae cum sanguineis strigmentis fiunt. Illa mucosa proueniunt ab intestinorum tenuiorum tunica villosa, si illa exulcerata atque erosa est; carnosa vero exulcerati plenioris intestini testimonia sunt. Inter haec aegrum sitis torret, qui, si hanc depulsurus bibit, praecipue frigidam vel quamuis potionem fermentescentem, tormina cum deiiciendi cupiditate intenduntur. Pestilens est omnis cereuisia; non raro autem aegri, nisi cum morbo febris et inflammatio sit, optime ferunt vinum modice sumtum. Differentia tamen est inter dysenteriam sine febre, quam benignam vocant, et aliam cum febre, quae praecipue, si epidemica et contagiosa, maligna dicitur. In hac vltima vitari oportet omne, maxime per latrinas, nec non fistulas, per quas lotiones in aluum immittuntur, contagium. Ceteroquin hic morbus numquam a sola natura depellitur, sed is vel maxime artis auxilia requirit. Nihilominus in HIPPOCRATE prostant exempla et Aphorismi, de dysenteria critica insanos lienososque curante. Vide *Aphorism.* 5. *Sect. VII.* et *Aphor.* 48. *Sect. VI.* qui etiam dysenteriam in morbis acutis interdum salutarem fuisse *in Libris de Morbis epidemicis* passim tradidit. Haec crisis apud nos rara esse videtur.

§. 508.

§. 508.

Aliud diſcrimen eſt inter inteſtina, quae laborant. Si exulceratio tenuiora occupat, dolores vehementesque cruciatus ſentiuntur in medio abdomine circa vmbilicum, accedit nauſea, vomitus, non raro animi deliquium, et mucoſa copioſiora excernuntur. In inteſtinorum pleniorum exulceratione dolor non ita acutus eſt, qui praecordia, colon et rectum infeſtat. Quando rectum afficitur, frequentior deſidendi cupiditas eſt, et carnoſa etiam excernuntur.

§. 509.

Cauſſa huius morbi ſingularis eſſe videtur acrimonia, in ventriculum, duodenum, omniaque inteſtina contracta, quae ex varii generis humidis fermenteſcentibus, ex ſaliua vitiata, ſero et ſudore repreſſo, bile flaua, acri ſucco pancreatico, pituita ſalſa, enata eſſe videtur. Illa acrimonia talis eſt, vt ea per moram caloremque intendatur, nocentior fiat, atque etiam ſerpat, donec tandem ab ea inteſtina roduntur exulceranturque. Haec enim cauſſa eſſe videtur, cur illa contagione nocent. Naſcitur ex variis occaſionibus. Autumno ex cereuiſia vappida et aceſcente, non recte per fermentationem defecata, muſto, fructibus horaeis, auſteris, nondum maturis, vel rore maligno infectis corruptisque. Eo corripiuntur, qui corpus per diem multum exercent, vel ſi vino ſe ingurgitant, noctu autem ſe frigori ſub ſomno exponunt. Plurimum conferunt tempeſtatum viciſſitudines, aër paludoſus, impurus et putri halitu foedus, qualis in caſtris ſaepe eſſe ſolet. Dyſenteriam, quae nec epidemica eſt, nec contagioſa, aliquando faciunt draſtica purgantia ex colocynthide, ex antimonio vel Mercurio, Eſula, et ſimilibus. Interdum oritur a vermibus et ab adſumtis venenis, raro a puſtulis vlceribusque cutim exaſperantibus, ſi haec fuere reprimentibus curata. In hoc morbo defunctis gangraena affecta reperiuntur inteſtina.

§. 510.

Plures etiam in hoc morbo sunt notae, quae vel spem, vel periculum ostendunt. Dysenteria epidemica, etiam ea, quae cum febre est, interdum solet esse benignior, interdum periculosior. Illa tamen, quae mox cum febre incipit, maligna dicitur, quae maiorem metum facit. Haec tamen longe peior illa est, quae ab initio sine vlla febre est, et cui haec post aliquot dies cum aliis malis signis superuenit, quum haec inflammationis ortae indicium sit. Quae cum febre est, maius habet contagium. Peior dysenteria est ab aëre paludoso, aquis impuris et contagio orta, quam quae ab adsumtis et ingluuie fuit contracta. Pessimus morbus est ex nausea et timore ortus, praecipue in hominibus imbecillis et meticulosis; phthisicis, hecticis, senibus ex morbo conualescentibus, saepe funestus est, ex quo etiam plethorici periclitantur. Quo vehementius vrgent symptomata, aestus, tormina, vomitus, tenesmus, sitis, animi deliquium, anxietas, debilitas, delirium, eo maius periculum imminet. Vomitus spontanei in morbo, qui a cruditatibus fuerunt orti, ab initio salutares sunt; sed in morbo epidemico et contagioso vomitus biliosi, qui etiam a primis initiis fiunt cum summa anxietate et repentina imbecillitate, magnum metum faciunt, maiorem, si cruenta vomitu reiiciuntur. Si aucto consistenteque vel ad ἀκμὴν perducto morbo, maxime, si is cum febre est, tormina subito conquiescunt, ita, vt aeger se melius habere videatur, is vero de summa imbecillitate conqueritur; si nigra magnum foetorem halantia sine voluntate per aluum deuoluuntur; si superueniunt sudores frigidi; si arteriarum ictus debiles fiunt et inaequales; si intenti tendines sub digitis tangentis Medici mouentur, mors in propinquo est. Hanc etiam denunciant aphthae, faucium inflammatio, deglutitio sonora, singultus, petechiae erumpentes, et si membra inhorrescant. Aluus bona, si stercus descendit, vel proluuies cum stercore remixta; pessima, pallida, pinguis, et si mucosa vel carnosa

carnosa excernuntur. Crebrior deiiciendi cupiditas mali morbi testimonium est, et magnam humidorum acrimoniam esse significat, qua morbus multum intenditur. Ructus et flatus sine fecibus erumpentes, boni sunt. Interdum morbus in hydropem vertitur, id quod iis accidit, qui eo oppressi nimium aquae vel ptisanae potauerunt.

§. 511.

Mature auxilia aduersus hunc morbum capienda sunt, et protinus expellenda est mala materia. Quamuis inflammatio intestinorum omnibus, qui in hunc morbum incidunt, immineat, nihilominus tamen raro sanguinem mittere oportet, id quod in plenioribus vel plethoricis interdum fieri potest. Sed educenda est illa mala materia per accommodata emetica et purgantia. Inter priora eminet Ipecacuanha, quae vel sola dari potest ad scrup. j. vel drachmam dimidiam, vel addito protinus Rhabarbaro. Hoc mox ab initio fieri oportet. Efficax est haec radix non solum iis, quibus morbus ab adsumtis ortus fuit, sed etiam in aliis, qui per contagionem eo sunt impliciti. Nam contagium in alia corpora penetrat per saliuam, quae per noxios aegrotantium halitus infecta corruptaque in ventriculum defertur, atque hunc mouet et nauseam facit. Confert hunc malum humorem protinus per emeticum expellere, et sic, quo minus vltra serpat, prohibere. Etiam secta cadauera demortuorum ostendunt, fellis receptaculum tumore et multa acerrimaque bile plenum esse, quae vomitu ex eo excutitur, vt illa post vel supra, vel infra possit efferri. Vomitionem necessariam esse ostendunt nausea, et si acris materia supra erumpit. Emetica aliena sunt, vbi morbus iam adoleuit, praecipue si is cum febre et inflammatione est. In eo morbo, vbi protinus cum torminibus febris incursat, non nisi a primis initiis vomitus salutaris est. Qui puluerem Ipecacuanhae auersantur, quem optimum esse compertum habemus, iis dari potest infusum cum aqua, quod etiam diuisum, interpositis aliquot horis, potest offerri. Superbibat

bibat aeger multam calidam, adiecto oleo amygdalarum dulcium recenti, butyro fine fale, vel adipe quadam dulci. Cum his vero in aluum immitti debent lotiones emollientes, quae tanto magis neceffariae funt, fi ex fupra dictis notis intelligitur, inteftina craffa potiffimum adfecta effe. Praemiffo emetico, mox dari debet Rhabarbarum, purum, tritum, optimum. Adiici poffunt abforbentia. Quales pulueres tertia quartaque hora dari poffunt. Plures etiam laudant Pilulas Becheri, aqua Meliffae vel etiam Vino Rhenano folutas. Sed illae efficaciores vifae funt ad morbum auertendum, quam ad eum, fi hominem iam tenet, depellendum. Potioni praeftanda eft ptifana ex hordeo, hordeo excorticato, radice Scorzonerae, addito Cornu cerui. His admifceri etiam poteft gelatina Cornu cerui. Bene ferunt aegri vinum, etiam pauperes, non valde meracum, quod, vbi aeftus vrget, alienum eft. De omnibus vero, maxime de vino, illud tenendum, morbos epidemicos, quoad fymptomata et ipfa etiam auxilia, multum inter fe differre, vt id, quod olim profuit, alio tempore, et fi fimilis morbus iterum inceffit, noceat. Victus optimus eft ex auena excorticata et hordeo excorticato.

§. 512.

Si his fymptomata aliquantum leuantur, tormina nonnihil quiefcunt, et aegro non tam frequens defidendi cupiditas neceffitasque eft, oportet dari quaedam, quibus inteftina firmantur atque venter parum adftringitur. Inter haec Cortex Cafearillae vel in puluere ad gr. x-xij. vel in Effentia reliquis praeferri debet. Conducit etiam infufum aquofum ex femine Carui et Foeniculi. Si dolor in ano et tenefinus diu manet, quod intus mucus inteftini abrafus fuit, leuamen adferunt lotiones ex lacte pingui, quod cum Oryza vel emollientibus coqui, et, addito oleo dulci, in aluum immitti poteft. Si nihilominus dolor in ano et tenefmus perfeuerant, experiri licet Diafcordium Fracaftorii. Ad tormina lenienda proficit oleum amygdalarum dulcium, cuius

cuius aliquot cochlearia cum calida deglutiri poſſunt. Videndum tamen, ne illud eodem tempore cum Rhabarbaro detur, cui id contrarium eſt. Nocent doloresque intendunt omnia dulcia ex ſaccharo vel melle parata. In victu oua recentia ſorbilia concedi poſſunt, ſi morbus a cruditate acida ortus fuit; nocent, ſi morbus epidemicus, contagioſus, et cum magna febre eſt. Aeger vitet nimium calorem et omne frigus; quem ſemper bene veſtitum et ſtragulis opertum eſſe iuuat. Vtile eſt decoctum herbarum emollientium calidum, quod aegro, ſellae familiaricae inſidenti, ſupponatur.

§. 513.

Haud ita pridem repertum eſt nouum medicamentum aduerſus dyſenteriam, Cortex ex America adlatus, *Sima rouba* dictus. Eſt Cortex albicans, aſperior, qui maſticatus amaricantis ſaporis eſt. Si ex aqua coquitur, decoctum ſpumoſum quaſi lacteſcit. Huius et puluerem ad gr. xij. vel ſcrup. j. et decoctum valde laudant. Miris laudibus hunc corticem efferunt, omnes tamen conſentiunt, praemittenda eſſe euacuantia, inprimis Rhabarbarum, immo DEGNERVS decocto adiecit Tincturam Rhabarbari. Aliud ſpecificum extollunt, *radicem Salab*. De Sima rouba vide Obſeru. IVSSIEV in *Commentar. Acad. Reg. Scient.* 1729. *p.* 42. et in *Quaeſtione medica* anno 1730. ab eodem Pariſiis propoſita. *Voyage du Cheualier de* MARCHAIR *en Guinée, par le Pere* l'ABAT, *Tom. II. p.* 154. et ex hoc *Commerc. litterar. Norimb.* 1731. 32. 33. inprimis, DEGNERI *Hiſtoriam medicam de Dyſenteria bilioſa contagioſa* et ex recentiſſimis GEOFFROI Tr. de *Mater. medica Tom. II. p.* 211. De Radice Salab, quae Orchidis genus eſt, vid. SEBA *in Theſauro Tom. II. Tab.* 83.

§. 514.

In dyſenteria, quae cum febre [illegible]rſat, caute agendum. A primis mox initiis Ipecacuanna et Rhabarbarum dari

dari possunt, quae, vbi febris iam adoleuit, aliena sunt. Vbi tormina aliaque symptomata vehementer vrgent, vtilia sunt diluentia, et inprimis serum lactis copiosum, tum ore sumtum, tum in aluum immissum. Cum hoc proficiunt Emulsiones dilutiores ex semine Cardui Mariae, Papaueris, Amygdalis, additis terreis, Matre perlarum, Crystallo montana. Haec dysenteria nec tonica patitur, nec opiata. Leuamen adferunt Clysteres cum Terebinthina. Aeger se contineat, cui paucus, non alius cibus detur, quam tenuis maxime et lenis, ex auena, hordeo et similibus. Si necessarium videtur intestina firmari, praebeatur serum lactis, in quo ferrum candens iterum atque iterum fuit exstinctum.

COLICA.

§. 515.

Est spasmus vehementior fibrarum carnosarum in intestinis, a quibus motus peristalticus proficiscitur. Quamuis nomen habet a colo, non tamen in hoc solo morbi sedes est, sed in tenuioribus etiam intestinis, cum quibus partes propinquae, Mesenterium atque Mesocolon, afficiuntur. Differt Colica a morbo iliaco, quod in hoc vera inflammatio est cum febre, vomitu, quo etiam stercus per os redditur, et dolore, qui eadem sede manet. In Colica vero dolor se per breue tempus remittit, mox repetit atque iterum intenditur, vagus est, mox hanc, mox aliam partem cruciat. Colica ingrauescens in Iliacum morbum vertitur. Differt a nephritide, quae cum Colica esse solet, quod in ea dolor lumbos prae ceteris premit, accedente testiculorum contractione molesta atque pedis stupore. Vrina in nephritide ab initio vel suppressa, vel aquae similis, leuato dolore, arenosa est. In colica vrina pauca, crassa, ex qua causa etiam desidunt. Nulla colica sine periculo, hocque

que maius est, si hominem acerbior dolor repente inuadit, eique accedit frequens vomitus, singultus, horror. Si acerbiores dolores se subito sine praeuia excretione remittunt, grauitatis autem sensus in abdomine remanet, si cum his vires magis et magis decedunt, et extremae partes frigescunt, mors instat.

§. 516.

Varia sunt Colicae genera. Distinguitur vulgo in nephriticam, biliosam, sanguineam, spasticam seu conuulsiuam, et illam colicam Pictonum: de quibus seorsim. De nephritica olim retulimus. Biliosa conuenit cum Cholera, nec aliam curationem postulat. In flatulenta est magna inflatio ventris, in quo sonitus hinc inde deuoluti audiuntur; dolor acerbus circa vmbilicum mouetur, qui semper cum grauitatis sensu est, interdum intenditur, et sic cruciat hominem, vt grauiora symptomata metuenda sint. Infra nec aluus, nec spiritus transmittitur, et non raro fistula, per quam lotiones in aluum immittuntur, aegre ei inseritur. Magna anxietas est, cum pallore, nausea, vomitu, et ab omni cibo vel potu dolor intenditur. Soluitur, si aluus coacta duraque vel spiritum reddit, vel si cruda ante morbum assumta euomuntur. Morbus hic in plerisque post frigora oritur cruditatesque, ab adsumtis videlicet alimentis duris, oleribus, leguminibus, carnibus subrancidis, suillis, veruecinis, praecipue si superbibitur frigida vel potio feculenta. Multum confert, si cibi non recte fuerunt masticati. Inter rariores caussas sunt vermes in infantibus, aliquando aliena per errorem deglutita. Malum asperius fit, si intestina imbecilla resolutaque sunt. His enim prae ceteris accidit, vt ab intus haerente spiritu, qua parte inflata, altera parte concitatis spasmis constricta torqueantur. Nulla colica sine periculo est. Si enim haec inflammationi non superuenit, intestina, quae doloribus vexantur, facile inflammantur. In his vero inflammatis inclusus aër rarior fit, quo inflatio, et ex hac periculum augetur. Si colica, cui a

 flatibus

flatibus nomen est, diu manet atque ingrauescit, illa sub finem in conuulsiuam degenerat. Tandem intestina prorsus resoluta aluum spiritumque non exprimunt, sed non sentiente id aegro transmittunt, quibus vero morbus haud leuatur, sed vitam finitam esse denunciatur. Hoc etiam in ileo morbo, et si in hoc inflammatum intestinum gangraena afficitur, fieri, supra retulimus.

§. 517.

Curationis initium faciendum est cum clystere emolliente. Ab initio decoctum emolliens, idque paucum, iterando tamen, in aluum dari oportet. Id maxime requiritur, si stercore duro atque copioso colon praecluditur. Si his aluus non soluitur, emollitis durioribus, in eam infundenda sunt paullo acriora: Sal Gemmae aqua solutum, Petum, quod cum aliis emollientibus coquitur, Elixir Proprietatis, Electuarium de Hierapicra. Inter efficaciora est fumus Peti, qui etiam in aluum datus spasmos concitat vehementiores, quibus contenta eiiciuntur. Cum his ore sumat aeger leniora aperientia. Multi vsus sunt Pilulae Becheri, si soluuntur vino Rhenano, vel aqua Melissae sine vino. Si vero lubricantia desiderantur, dari potest oleum amygdalarum dulcium cum Manna, vel Apozema ex Manna, Cremore Tartari, Passulis. Omnia acriora purgantia aliena sunt, quibus facile Colica conuulsiua et inflammatio excitatur. Abdomini illinienda sunt olea cocta, Anethi, Chamomillae, Castorei, admistis oleis destillatis carminatiuis. Vitandum est omne frigus, et multum proficiunt fomenta, ex decocto herbarum emollientium, quae in sella familiarica subiiciantur. Veteres, vt vrgentes dolores discuterent, et ab intestinis auerterent, cucurbitulas abdomini et huius variis sedibus admouerunt. Iapanenses plantas pedum ferro candente, vel abdomen imposita Moxa adurunt et colicae dolorem leuant. Si aluus aperta fuit, plerumque omnis dolor conquiescit. Si vero nihilominus dolor manet et vrget, danda sunt alia, quibus aluus sine molestia ducitur:

tur: Pilulae Becheri, Cremor Tartari ex iuſculo calido ad drachmam j. vel vnam cum dimidia, Rhabarbarum cum Tartaro tartariſato. Nec aliena ſunt abſtergentia, praecipue Liquor terrae foliatae Tartari cum ſpiritu Nitri dulci. Tandem vero confugiendum eſt ad carminatiua: Eſſentiam Abſynthii, Gentianae rubrae, Corticum aurantiorum, addito Liquore anodyno. Raro opus eſt, vt aduerſus dolorem dentur ſopientia, de quibus alibi dixi. Superato morbo, vtilia ſunt Tonica martialia. Imperanda eſt abſtinentia, et potiſſimum omnis repletio omneque crudum, et illud, quod morbum fecit, vitandum eſt.

§. 518.

Si colica flatulenta cum inteſtinorum reſolutione et atonia eſt, id quod ſcire poſſumus ex cognita aegri natura, maiori inflatione et pertinaciori alui obſtructione, nimium emollientia nocere poſſunt. Alienum eſt oleum amygdalarum dulcium; meliores ſunt Pilulae Stahlii, quibus ſuperbibatur infuſum atque decoctum ſeminis Carui, vel ex aqua, vel ex cereuiſia. Nec alienum eſt infuſum florum Chamomillae. Clyſteribus vtendum eſt, quibus adiecta ſunt carminatiua. Multum iuuat, ſi abdomen faſcia conſtringitur, et quantum res permittit, ei fricatio adhibetur.

§. 519.

Colica ſanguinea eſt, quae alioquin in viris *haemorrhoidalis* dicitur. Oritur plerumque in foeminis, quibus catamenia, et in viris, quibus haemorrhoides non proueniunt, ſi has excretiones molitur natura, vel ſi aliud quid eſt, quod vitalem ſanguinis motum in abdomine turbat. Cognoſcitur ex aegri natura, aetate, morbis praegreſſis, et ſi menſtruorum et haemorrhoidum profluuium ſuppreſſum eſt. Spaſmi ſunt vehementiſſimi, quibus vero prae ceteris lumbi coxaeque cruciantur. Facies rubet, aluus adſtricta eſt, abdomen mox inflatum, mox magis contractum. Soluitur facto ex qua parte ſanguinis profluuio, ſi res bene ce-

 dit,

dit, prouenientibus haemorrhoidibus vel menſtruis. Aliquando eam vomitus cruentus, in ſenibus mictus cruentus, conſequitur.

§. 520.

In curatione huius Colicae omnia calida et carminatiua peſtifera ſunt. Aluus ſoluenda eſt lotionibus emollientibus, addito oleo, melle atque Nitro. Ore ſumi debent aperientia ex Manna, Cremore Tartari, Tamarindis. Vbi aluus reſpondit, nihilominus dolores nonnumquam remanent. Igitur dari debent, nitrum cum Arcano duplicato, Liquor terrae foliatae Tartari cum Liquore anodyno. Si vero his omnibus dolores non leuantur, recurrendum eſt ad ſanguinis miſſionem, ad quam non nimis feſtinandum eſt, praecipue, ſi Colica ex menſium et haemorrhoidum ſuppreſſione orta fuit. Si tamen dolorum ſpaſmorumque acerbitas hoc auxilium requirit, ſanguis ex talo detrahendus. Leuato tandem morbo, et facta vel per artem, vel per naturam ſanguinis excretione, aeger ſorbeat ſubinde infuſum ex floribus Chamomillae, herba Adianthi albi, ſemine Carui, Corticibus aurantiorum. Malum ne reuertatur, auertitur corporis exercitatione, victu idoneo et aliis, quae communia ſunt et ſaepe a nobis relata. Curioſior harum rerum obſeruatio neceſſaria eſt eo tempore, quo haemorrhoides vel menſtrua proueniunt.

§. 521.

Supereſt colica ſpaſmodica vel conuulſiua dicta, quae gradu a prioribus differt, et ab his, ſi vehementer ſpaſmi et dolores intenduntur, naſcitur. Sedem non in ſolis inteſtinis habet, ſed etiam in muſculis abdominis, potiſſimum rectis, qui ſpaſmis maiori vi adducuntur. Abdomen tactu inaequale eſt, ſemper durum, vmbilicus interdum prominet, longe frequentius contractus eſt; dolores intolerabiles ſunt, et non ſentiente aegro ſaepe vrina atque ipſum ſperma exprimitur, tandem totum corpus conuellitur. In corporibus

bus defunctorum quandoque repertum fuit coli, omenti, immo pancreatis aliquam partem per diaphragmatis foramen vel hiatum, per quae neruus intercostalis descendit, in pectus vsque fuisse pressam. Vid. *Transact. Anglic. Compend. Tom. V. p.* 266. Et aliud exemplum, vbi per illud diaphragmatis foramen, per quod oesophagus descendit, portio ventriculi et duodeni irrepsit *c. l. p.* 265. Infantibus hoc Colicae genus frequens est, in quibus oritur a meconio non recte expurgato, a lacte coacto, a vermibus, potu nocturno acescente, pultibus spissioribus, nec non a dentitione, et dicitur nostratibus: *das innerliche böse Wesen.* In infantibus tantum metum haud facit, quam in adultis. In his quandoque nascitur a podagra, a scabie aliisque pustulis et vlceribus repressis. Tendit in paralysin vel gangraenam. Hoc vltimum indicia aliunde cognita ostendunt. In aliqua spe est homo, si dolor non continuus est, sed se quandoque remittit, si is locum mutat, et si aluus respondet.

§. 522.

Non alia curatio est huius morbi, quam priorum. Considerari debet caussa et ex quonam colicae genere hic morbus coeperit. Nocent et quae a pluribus laudantur Opiata et vehementiora purgantia. Aluus soluenda est tum per lotiones, tum per alia medicamenta iam proposita. Massa Pilularum Becheri solui potest ad drachm. dimid. cum vino vel aqua Melissae, idque tertia quartaue hora repeti. Nec omittenda sunt fomenta et olea abdomini admouenda, quibus superdari debet tegula calida. Si aeger plethora laborat, optime proficit, si sanguinis plurimum atque etiam iterum detrahitur. Omne refrigerium et omne acre vitare debet. Si medicamenta ore sumta vomitu reiiciuntur, id quod vix non semper accidit, illa debent iterari. Superato morbo firmanda sunt viscera.

§. 523.

Non admodum frequens eſt apud nos Colica Pictonum, quam in India orientali *Berberi* vocant. Dolor eſt fixus, cum ſenſu grauitatis circa vmbilicum, et in toto meſenterio fere continuus eſt, accedit frequens vomitus, cum pertinaciſſima alui et vrinae ſuppreſſione. Si quae per aluum excernuntur, ſunt coacta valdeque dura. Aeger conqueritur de torpore et magna imbecillitate. Ille in dies magis emacreſcit, vt tandem ſumma macie tenuatus vix muſculos mouere poſſit, quorum tendines vaginis ſuis, omni tunica celluloſa defectis, adglutinantur. Morbo ingraueſcente, reſoluuntur brachia, non vero aeque crura, id quod huic morbo proprium eſt. In cadaueribus, teſte BONETO, inteſtina integra reperta fuerunt, et in iis nihil alieni. Morbus endemius eſt in locis paludoſis, ſi in his homines otio dediti et ingluuiei ſe vino ingurgitant. Quare ex obſeruatione *Caroli* PISONIS *de Morbis ſeroſis Sect. IV. Cap. II.* hic morbus obſeruatus fuit in monaſteriis ſub eiusmodi coelo ſitis, et quorum incolae vitam luxurioſam vixerunt. In noſtris terris morbus quandoque obſeruatur in metallicis hominibus, ſi plumbum tractant, nec non in figulis ollas lithargyrio incruſtantibus. Vid. *G. W.* WEDEL in Diſſert. *de Colica Saturnina.* Quandoque eo laborant homines, qui ex metallicis, minio, auripigmento, arſenico et ſimilibus pigmenta faciunt. In Belgio iis frequens eſt, qui Ceruſſam ex plumbo conficiunt. Etiam is oriri poteſt ex vino lithargyrio mangoniſato, de quo Diſſertationem ſcripſit ZELLERVS. In India non ſolum aër paludoſus, ſed etiam vinum aduſtum ſeu Arak plurimum confert.

§. 524.

Sedes huius morbi princeps eſſe videtur in meſenterii neruis. Vix probabile eſt, neruorum minimas fiſtulas a tali materia praecludi poſſe, ſed id incidere videtur minoribus vaſculis membranarum, quibus nerui comprehenduntur. Cur vero brachia et non aeque aliae partes reſoluantur,

tur,

tur, non ita facile intelligitur. Hoc certum eſt, frigus nocturnum, Veneris abuſum, plurimum conferre. Morbus valde periculoſus eſt, et niſi protinus auxilia adhibeantur, curata etiam colica manet paralyſis. Etiam in ea curanda nocet ſanguinis miſſio, omnis vehemens purgatio, nec non Opium, quod peſtiferum eſt. Feces aluinae induratae protinus per lotiones et medicamenta leniora eccoprotica educi debent. Dari poteſt, poſtquam aluus aperta fuit, Sapo Venetus cum multo lacte, et tandem lac aſininum cum aquis mineralibus per multum tempus potandum. Si anni tempus id permittit, herbae recentes: Fumaria, Cochlearia, Naſturtium, Chaerephyllum, contundi poſſunt, et ex ſero lactis coqui. Pilulae ex Gummi ammoniaco, Sapone et ex compoſitione Becheri cum lacte dari poſſunt. Admodum vtilia ſunt olea emollientia, additis deſtillatis carminatiuis, abdomini illita.

TENESMVS.

§. 525.

Eſt frequens deſidendi cupiditas cum dolore in ano, qui increbreſcit, vbi aliquid, quod plerumque exiguum eſt, excernitur. Plures huius rei cauſſae ſunt. Si materia acris per inteſtina deſcendit, veluti in dyſenteria, cholera, ſtranguria, leuamen afferunt clyſteres emollientes cum lacte et oleo. Si acrimonia tanta eſt, vt ea interiorem tunicam inteſtini erodat, vtiles ſunt clyſteres cum Terebinthina. Dolores ex haemorrhoidibus, praecipue ſi cum his etiam acrior materia inteſtina offendit, requirunt olea lenientia, Verbaſci, Liliorum alborum, quibus ſexta quartaque pars vnguenti de Linaria adiicitur, quae in aluum dari debent. Saepe pruritum excitant aſcarides, de quibus protinus dicam. In grauidis teneſmus oritur, ſi foetus mole

ſua inteſtinum premit, et ſi inteſtinum rectum fecibus induratis vel acrioribus repletum eſt. Teneſmum in his quandoque ſequitur abortus. Auerti poteſt iisdem auxiliis, lotionibus emollientibus, quas minus calidas eſſe oportet, et datis medicamentis eccoproticis. Si poſt euocatam malam materiam ſpaſmi illi non conquieſcant, dari poteſt Theriaca vel Diaſcordium. Interdum Teneſmus mortis indicium eſt.

VERMES.

§. 526.

Tria horum genera ſunt in homine, lumbrici teretes, infantibus frequentiores; cucurbitini, ex quibus inter ſe cohaerentibus formantur ſic dictae catenae et lumbrici lati. His addunt aſcarides, quae ſunt minores vermiculi, ex quibus adoleſcentibus priores oriuntur. Hae adultis frequentiores eſſe videntur, et vix non ſemper cum ceteris. A lumbrico lato diſtinguunt nonnulli taeniam ſeu faſciam. Haec vero nulla eſſe videtur, et ſi faſcia a lumbrico lato differt, illa, notante VALLISNIERIO, nihil aliud eſt, quam coagulum tenax ex pituita et aliis inteſtinorum humoribus concretum, quod cucurbitinorum nidus fuit. De vermium origine diſputant rerum naturalium curioſi. Videntur eſſe ſui generis, et qui in homine, vt in aliis animalibus, alii, ex ſemine ſuo naſcuntur.

§. 527.

Non raro difficile eſt ſcire, num in homine, prae ceteris in puero, vermes ſint. Infantes frequentius et quandoque ſubito ſine cauſſa plorant, repente ex ſomno excitantur, et ſic expergefacti pauent et trepidant. Illis copioſior ſaliua ex ore effluit, aluus ſoluta eſt et magna eius inflatio,

quae

quae tamen omnia etiam dentientibus gingiuis fiunt. Paullo certiores notae sunt vrina cruda, crassa, pallida; venter durus ac tumidus, quod vltimum etiam rhachiticis incidit. Adultiores pallidi fiunt, conqueruntur de morsicante dolore in abdomine, qui ieiuno ventriculo exacerbatur, post sumtum cibum se remittit, mox famem explere non possunt, mox omnia fastidiunt cum foetore oris, et irrito vomendi conatu. Narium etiam pruritum sentiunt, vt videtur propter consensum cum ventriculo. Noui aliquot aegros, quibus aluus per multum tempus fusior fuit, quae, nisi datis anthelminticis, supprimi haud potuit. Certissimum signum est, si olim vermes excreti fuerunt. A vermibus grauissima mala interdum proueniunt, agrypnia, atrophia, tabes, omnia et horrenda conuulsionum genera, atque ipsa epilepsia et mania, quam HIPPOCRATES iam obseruauit post lumbricum excretum sedatam, *Epid. Lib. IV. No.* 29. Syncope, alui fluxus pertinacior, cardialgia. Nec haec symptomata, praesertim neruorum distentiones, si vetustas et consuetudo accessit, semper post exturbatos vermes cedunt, quae ceteroquin in hominibus adultis semper maiorem metum faciunt, quam in pueris. Etiam alii morbi a vermibus exasperantur, praecipue si infantibus dentes gignuntur. In morbis acutis ex iis magnum periculum est, et si sponte, vel per aluum, vel per os efferuntur, mors plerumque in propinquo est.

§. 528.

Aluntur, vt videtur, vermes dulcibus, et nidulantur in viscido, quare semper cum iisdem magna vis pituitae esse solet, quae datis anthelminticis quandoque sola exturbatur. Frequentes sunt pueris, qui mellitis et saccharo abutuntur. Necantur amaris et ex Mercurio paratis, suffocantur etiam oleo. Si vermes mortui in intestino relinquuntur, putrescentes magnos quandoque morbos mouere possunt. Tolerabiliores sunt lumbrici teretes, qui facile expelluntur; aegre obediunt lumbrici lati, vel illi sic dicti cucurbitini.

Proſtant obſeruationes, vbi vermes, ex ventriculo per ſtomachum aſcendentes, in faucibus ſuffocationis periculum attulerunt.

§. 529.

Medicamenta, quibus vermes tolluntur, dicuntur anthelmintica. Horum varia genera ſunt. Nonnulli huc referunt lac, mel, ſaccharum, quae vero vermibus minime nocent, ſed potius, dum illos nutriunt, aliquod leuamen adferunt. Oleum necare poteſt aſcarides, ſi vel ore ſumitur, vel in aluum immittitur, et in ea diutius continetur. Sunt alia anthelmintica amara, quae vel vermibus inimica ſunt, vel motum inteſtinum augent, vt eo facilius vermes excuti poſſint, quo etiam referri debet Limatura Martis, et, quod recentiores Britannici ſcriptores extollunt, Stannum in puluerem tritum, Cornu Cerui vſtum, Oſſa Sepiae. Ex mercurialibus et ipſum decoctum Mercurii crudi, Mercurius dulcis, Aethiops mineralis cum ſaccharo remixtus, vel Mercurius crudus cum pauca Terebinthina tritus et cum ſaccharo remixtus. Inter medicamenta vulgo ſpecifica dicta fere optimum eſt Semen Santonici ſeu Cinae, modo illud recens, non carioſum ſit, cuius gr. X-XV infantibus, ſcrup. j. ad drachmam dimidiam adultis dari poteſt. Extollunt etiam Muſcum Corallinum. Aſa foetida et Galbanum etiam aliquam efficaciam habent. Anthelminticis adnumerant plura, quae longe frequentius fallunt. Ex his ſunt radix Angelicae, Ariſtolochiae, Carlinae, Allii, Cepae, Dictamni albi ac Cretici, Galangae, Gentianae rubrae, Rhei, Squillae, Zedoariae; herba Abrotani, Abſynthii, Agrimoniae, Centaurii minoris, Rutae, Scordii, Trifolii fibrini, Tanaceti; ſemen Aurantiorum, Sinapi; Aloë, Myrrha, Galbanum, Sagapenum, Opoponax, Aſa foetida, cortex Peruuianus. Ex animalibus Cornu Cerui vſtum, ipſi lumbrici ſiccati et in puluerem redacti. Nec minus acidulae, thermae, Sal communis, aqua marina, Aurum fulminans, Camphora, Amygdalae amarae et alia huc referri ſolent.

§. 530.

§. 530.

Si anthelmintica dare animus eſt, videndum eſt, ne homo eo tempore febre vel alio morbo laboret. Imperanda eſt per aliquot dies abſtinentia, et non niſi cibus minus valentis materiae et cuilibet aetati accommodatus, isque paucus dari debet. Expurgandae ſunt ante omnia primae viae alio conueniente catharctico, in infantibus Rhabarbaro. Si Mercurium dare volumus, neceſſe eſt, vt aeger per aliquot dies ab omni acido et ſalſo abſtineat, et vt nec vinum, nec cereuiſiam bibat. Poſt danda ſunt anthelmintica ſemper ieiuno ventriculo. Aeger etiam poſt ea adſumta per aliquot horas abſtinere debet ab omni cibo potuque. Cum infantibus caute agendum eſt. Praeſtat anthelminticum diuidere, et vnam partem veſpertinis, alteram altero die, horis matutinis dare. Fere efficaciſſimum eſt, ſi datur Mercurius dulcis rite paratus cum triplo ſacchari tritus. Fere magis tutus eſt Aethiops, non vero ita efficax. Semen Santonici tritum cum melle vel cum Conſerua et Syrupo florum Perſicorum in bolum formari poteſt in adultis. Poſt adſumtum Mercurium ſuperbibatur aqua, qua etiam eluendum eſt os fauceſque. Protinus et ſi altera doſis horis matutinis data fuit, veſperi dari debet medicamentum catharcticum, quod vero, ſi Mercurius datus fuit, nullam ſedem habere debet. Fere optimum eſt Maſſa pilularum Becheri vel puluis ex radice Ialappae cum Diagrydio ſulphurato. Proſtant etiam medicamenta, quae, extrinſecus abdomini illita, vermes exſtirpare dicuntur: Fel Tauri, Vnguentum Agrippae, quae vero non ita tuta ſunt. Etiam clyſteres componuntur, qui, ſi aſcarides in inteſtino recto haerent, optime proficiunt. Non imitari debemus circulatores, qui ad expellendos viuos lumbricos aliis ſiccatis vtuntur.

DE

* *

DE VRINAE EXCERNENDAE DIFFICVLTATIBVS.

STRANGVRIA, DYSVRIA, ISCHVRIA.

§. 531.

Gradu fere differunt hi morbi. In Stranguria vrina cum magno dolore et cruciatu et quasi guttatim excernitur. Homo, inter mingendum, in vrinae itinere sentit aliquem refrigerii sensum, quem mox ardor insolitus insequitur. Valentius stringitur sphincter vesicae, et vrinae crebra cupiditas, sed magna difficultas est, ac perpetuus tenesmus sphincteris. Huius vitii plures caussae sunt; vrina crassior salibus turgida, vel ab adsumtis et acidis acrimoniam habens. Frequentius igitur Stranguria oritur a cereuisia non defecata, vel iam acescente et vappida, ab adsumtis fructibus austeris, ab adsumtis frigidis, a refrigerio abdominis et pedum, quo spasmi excitantur, ab haemorrhoidibus, ab vlcere vesicae, et vlcere ac fistula ani. In senibus, quibus hoc malum frequens est, id saepe a contrariis caussis nascitur. His enim nimium relaxati sunt musculi acceleratores, quibus non omnis vrina ex vrethra exprimitur, quare pauciores guttae, quae in illa relinquuntur, acrimoniam contrahunt, partes rodunt et spasmum excitant. Tales sibi leuamen afferre possunt, si, vbi vrinam excreuerunt, perinaeum et bulbum vrethrae fortiter digitis comprimunt, et illud, quod vrinae reliquum fuit, sic exprimunt.

§. 532.

Morbus hic, si curatus fuit, facile reuertitur, praecipue, si a refrigerio ortus fuit. Ex vrina, si illa diutius vrethrae inhaerescit, quandoque minores calculi nascuntur, vel calculi, ex vesica eo deuoluti illisque partibus inhaerentes, increscunt, ita, vt malum in dies adaugeatur, tandemque vera Ischuria oriatur. Curatio caussis accommodanda est. Etiam in hoc morbo ante omnia aluus soluenda est, vel lenioribus eccoproticis, vel lenioribus mollientibus, nullo adiecto stimulo. Si vitium ortum fuit a sordibus et acrimonia primarum viarum, remedia illi acrimoniae accommodata, Magnesia, Rhabarbarum, decoctum Rhabarbari cum Tamarindis et Passulis, proficiunt. Distinguendum tamen est acrimoniae varium genus.

§. 533.

Si Stranguria orta fuit a refrigerio, aluus ante omnia soluenda est vel clysteribus, vel Rhabarbaro, optime Pilulis Becheri, aqua Corticum aurantiorum solutis. Cum his etiam conducunt lotiones lenientes in aluum dandae. Post aluum solutam danda sunt carminatiua, Essentia Absynthii, Gentianae, Corticum aurantiorum, Elixir viscerale Hoffmanni, Liquor anodynus, Essentia Castorei. Commode talia vel cum vino meraco, vel cum sorbitione ex floribus Chamomillae, radice Foeniculi, Althaeae, Scorzonerae, semine Foeniculi et Anisi, Cortice ligni Sassafras dantur. Pluribus proficit vinum feruidum cum aromate. Extrinsecus abdomini et perinaeo admoueri possunt cataplasmata ex emollientibus et carminatiuis, adiectis cepis vstulatis, vel panis mellitus vino subactus calidus. Illiniri abdomini potest oleum Anethi, additis aliquot guttulis olei cuiusdam destillati carminatiui. Superimponi debet tegula calida. Si morbus his non cedit, aeger demittendus est in balneum calidum cum lacte vel decocto emollientium. Si in vrina sales abundant, danda sunt diluentia: decoctum Furfuris, Aue-

Auenae excorticatae, Hordei excorticati, aqua Selterana cum lacte, ſerum lactis, decoctum antinephriticum Foreſti, Emulſio dilutior, quae omnia copioſiora ſumenda ſunt. Si Stranguria oritur a calculo, vel veſicae, vel vrethrae inhaerente, is eximendus eſt. Leuamen affert, praeter iam dicta, oleum Amygdalarum dulcium. Si a gonorrhoea proficiſcitur, huic medendum eſt; ſi vero poſt curatam vel potius cohibitam gonorrhoeam vitium manet, illa reuocari debet, id quod data emulſione fieri poteſt, de qua ſuo loco dicendum. De Senum curatione iam dixi. Semper videndum eſt, vt aluus ſit aperta, et primae viae a ſordibus repurgatae.

§. 534.

Dyſuria eſt vrinae difficultas, ſi vrina cum multo labore atque cruciatu, maxime cum aliquo ardoris ſenſu exprimitur, in qua tamen ſpaſmus vel teneſmus non ita vehemens eſt ac in Stranguria. Cauſſa huius vitii plerumque eſt in ipſis vrinae itineribus. Accuſari vulgo ſolet ſic dicta caruncula, quae intus ſe vrinae et quoque fiſtulae ſeu catheteri, ſi haec immittitur, opponit. Opinio enim fuit, in vrethra ex malis vlceribus, praecipue a gonorrhoea relictis, naſci ex putri carne tubercula ſeu carunculas. Quare etiam huc vsque plures variis adhibitis machinis adniſi ſunt, vt has carunculas exedentibus rodentibusque tollerent. Sectio vero cadauerum docuit, has carunculas vel nullas eſſe, vel oppido raras; vrinae autem iter praecludi vel a cicatrice poſt gonorrhoeam relicta, vel ab intumeſcente illa vrethrae parte, quae caput gallinaginis dicitur, iuxta quod tum glandulae proſtatae, tum veſicularum ſeminalium itinera exitum habent. Interdum et aliarum glandularum, a COWPERO deſcriptarum, ductus excretorii intumeſcunt, et vrinae iter intercludunt. In ſenibus, praecipue mictu cruento laborantibus, id accidere poteſt, ſi vrethrae interior tunica relaxata collabitur, vel ſi venae varicoſae intumeſcunt, atque vrinae iter claudunt. Nonnumquam tamen

men dysuria per consensum fit ex abscessu alioue tumore in perinaeo vel circa anum orto, nec non ex omnibus, quibus intestinum rectum irritatur, ab haemorrhoidibus coecis, vlcere et fistula ani, materia acri per intestina descendente, ab ascaridibus. Si vlcus in vesica est, difficulter vrina redditur.

§. 535.

Malum hoc saepe pertinax est, et raro in senibus tollitur. Maior metus est, si id ab vlcere vesicae et huius ceruicis natum fuit. Id terminatur quandoque in hydropem. Curatio caussis accommodanda est. Si vesica vlcere laborat, danda sunt lenientia: decoctum Althaeae, Scorzonerae, Glycyrrhizae, Eryngii. Si in vesicae ceruice, vel etiam in vrinae itinere mala vlcera ac fistulae haerent, quae alia ratione tolli nequeunt, recentiores laudant sectionem perinaei, quae vero non sine periculo est. Vid. COLOT *de la Taille*. Si vitium ortum fuit a cicatrice, vel a collapso atque coarctato vrinae itinere, ductibus etiam glandularum excretoriis materia turgidis, nec non a venis varicosis, vix in vlla re maius auxilium esse solet, quam in illis cereis minoribus, ex carbaso incerato certa ratione confectis, qui bacilli in vrinae iter demitti et per plures dies contineri debent, quibus itinera pedetentim ampliantur. Hi bacilli ab aliis ex emplastris compositis, adiecto etiam Mercurio, struuntur, et variis etiam vnguentis, anteq • m demittantur, illiniuntur. In vlceribus his curandis non fidendum est Balsamis, quae vulgo laudantur, sed saepe fallunt, et maiores inflammationes concitant. Senibus proficiunt epithemata roborantia, ex herba Maioranae, Melissae, Betonicae, Rosmarini, Serpilli, quae perinaeo admoueri possunt. Reliquae curationes per se patent.

§. 536.

Ischuria tandem dicitur, quando nulla prorsus vrina excernitur. Huius rei caussa vel in renibus est, vel in vesica.

fica. Renes adfectos esse, significat dolor lumborum, stupor femoris et crurum, testis retractio, vomitus biliosus. Si vero vitium est in vesica, aeger conqueritur de pondere et dolore in hypogastrio, frequens est mingendi cupiditas, nihil tamen excernitur. Super pectinis ossa tumor digito occurrit, si hic in anum demittitur. Caussae praegressae notitia diagnosin clariorem reddit.

§. 537.

Morbus periculosus, et de renibus, obseruatione HÖLLERII aliorumque, compertum est, affecto vno rene secretionem quoque in altero cohiberi. Desinit saepe in vesicae inflammationem. Tandem si aegro occurri non potest, is delirio, morbo soporoso, et sub finem neruorum distentione exstinguitur.

§. 538.

In renibus nascitur ex plethora, si sanguis abundat crassiorque est, vt serum non commode secerni possit. His medemur sanguinis missione, fricatione artuum, corporis exercitatione, dato potu diluente, ipsis etiam acidulis. Rarius hoc fit a lentore sanguinis seu superabundante viscido. In quo casu, purgatis prius primis viis, danda sunt resoluentia: Gummi ammoniacum cum Oxymelle squillitico, aquae diureticae, succus Millepedarum viuarum cum vino contri..rum ad num. xv. - xx. Aquae diureticae, Petroselini, Fragorum, praecipue vero aquae minerales. Si renes spasmis afficiuntur, ex variis caussis vtrumque accidere solet, vt quandoque parcior vel nulla, quandoque copiosior vrina secernatur, quod vltimum deprehenditur in hystericis. His spasmis medetur Nitrum, decoctum emolliens, compositio FORESTI, Emulsio cum semine Papaueris et pauco nitro. Ischuria etiam oritur a paralysi vesicae, si, fractis lumborum vertebris, spinalis medulla laesa, et vesica se contrahere nequit, quae res nullum auxilium habet. Ex hoc plerumque contrarium vitium nascitur, et sub finem vrina sine voluntate

tate destillat. Si Ischuria orta fuit a sanguinis coagulo in vesicam contracto, is concretus quandoque spasmis per vrethram exprimitur, et dicitur Mictus vermiformis. Quandoque purulenta ex renibus destillant et in vesicam contrahuntur, quae omnia remoueri debent cathetere immisso. Ischuria oritur a valde distenta et dilatata vesica, si vrina diu retenta fuit, immo inde quandoque, quamuis rarius, oritur hernia vesicae, de qua in Chirurgia dictum fuit. Huic incommodo mederi possumus leni compressione et fricatione tumoris, si nempe is super pectinis ossa atque inguine conspicitur, vel tactu sentitur. Magis tamen securum est auxilium per catheterem. Si id, quod in senibus et post frequentiorem partum in foeminis quandoque fieri solet, vitium oritur a relaxatis et infirmatis musculis abdominis, proficit compressio per fasciam, fricatio, et admoueri possunt extrinsecus cucurbitulae, atque imponi epithemata roborantia. De caruncula supra dictum fuit. Si penis non perforatus est, in infantibus quandoque is aperiri potest. Semper vbi res vrget, properandum est ad auxilium per catheterem, et si catheter demitti non potest, adhibenda est paracentesis vesicae, de qua videnda est Chirurgia.

DIABETES.

§. 539.

Est humorum crudorum, non satis subactorum, transitus per renes, cum imbecillitate, siti, siccitate totius cutis atque faucium, lumborum et capitis dolore, superueniente tandem marcore, hectica et oedemate. Aegri super potionum modum mingunt, vrina autem cruda est, cum qua sub finem vel chylosa, vel alia non mutata assumta efferuntur. Nam hoc discrimen est, vt ab initio illa aquosa sit, post fiat dulcis et chylosa, tandem vero, increbrescente

malo, cereuiſia aliaque potulenta parum vel nihil mutata exeunt. Morbus Veteribus cognitus, ſed rarus fuit; iam fere paullo frequentior, vt videtur, ex nimio calidae potu.

§. 540.

Vrinae nimiae profuſio non ſemper Diabetem ſignificat, ſed ex variis aliis cauſſis incidere poteſt, veluti ſi humor per alias vias excerni ſolitus, prae ceteris ſudor, inſenſibilis exſpiratio, frigore aliisque occaſionibus repreſſi ad renes feruntur. Idem accidit foeminis poſt partum, dum vterus ſe contrahit. Etiam nonnumquam in morbis ſpaſticis humores tenues, aquoſi, relictis craſſioribus, ad renes feruntur. Quare hypochondriaci, et praecipue hyſtericae, ſub exacerbatione magnam vim vrinae tenuis et aquoſae reddunt. Aliquando profluuium criticum eſt, ſi quieſcentes corruptique humores in hydropis variis generibus, praecipue Anaſarca, per has vias eiiciuntur. In febribus acutis et inflammatoriis illud coagulum phlogiſticum ſponte ſua, caſumtis medicamentis diluentibus et ſaponaceis auctoque calore, reſolutum, vi vitae plerumque per ſudorem, nonnumquam per criticum vrinae profluuium excernitur. Etiam vrina copioſior mingitur ab aſſumtis non ſolum aquoſis diluentibus, ſed etiam diureticis, veluti Aſparago, Terebinthina aliisque. Hoc tamen tenendum eſt, in hominibus infirmis copioſiorem vrinae tenuis et aquoſae excretionem, ſi nulla alia eius cauſſa eſt, ſaepe ſignificare magnam infirmitatem viſcerum, viſciditatem humorum et futuram cachexiam.

§. 541.

Vbi vero Diabetes imminet, ab initio in vrina ſaepius albicantia et farinoſa conſpiciuntur, quae humores et aſſumta non recte ſubacta eſſe ſignificant. Accedit lumborum dolor, ſiccitas oris et totius corporis. Quae omnia pedetentim increſcunt, vt tandem macies et hectica ſequantur.

§. 542.

§. 542.

Caussa huius morbi est vel atonia viscerum et cruditates primarum viarum, vel, vbi morbus adoleuit, summa atonia tubulorum BELLINI, qui relaxati humorem non secernunt, sed crudum transmittunt. Occasionem dare possunt varia, quibus chylificatio laeditur; otium et torpor, assumta viscida, glutinosa, potus nimius, praecipue diluens, tenuis, fermentescens, abusus medicamentorum, immo Thermarum et Acidularum. Vino adusto diu multoque poto, tandem fibrae rigidae fiunt, atque ad motum idoneum praestandum ineptae, quare et hinc Diabetes et Cachexia non raro sequitur. Morbus periculosus est, qui hectica finitur. Opitulandum est mox ab initio, et antequam tubuli BELLINI laxiores fiunt. Si in visceribus labes est et febris accedit, homo in praecipiti esse solet.

§. 543.

In Curatione, si primae viae laborant, illis succurrendum est; si viscidum occupat ventriculum et duodenum, id quod ex signis suis intelligitur, ab initio, si id per vires aliaque licet, non alienum est emeticum. Cum hoc, vel huius loco, iteratis vicibus dari debet Rhabarbarum, vel in puluere, vel in infuso vinoso, cui vltimo adiici possunt resoluentia minus acria, radix Polypodii, Glycyrrhizae, Cichorei, Scorzonerae, Vincetoxici, herba Agrimoniae, Melissae, quale infusum parari potest ex aquae et vini non admodum meraci aequis portionibus. Victus his accommodandus est. Euitetur omne iurulentum, omnis potio ex frumento, omnisque sorbitio calidae. Aeger bibat aquam fontanam, et hanc, quantum fieri potest, paucam, cum vino gallico Pontac, vel potioni praestari potest decoctum meracius radicis Chinae, Graminis, cum Cassia lignea. Si nondum febricula aegrum tenet, magnae efficaciae sunt balnea frigida, saepius iteranda, adhibita post haec diuturna et multa totius corporis fricatione. Quamuis balnea,

frigida roborando proficere possint, alienum tamen est omne, praesertim repente admissum, refrigerium, prae ceteris pedum. Cibus sit ex alimentis siccis, pane bis cocto, carnibus assis, ex Cydonio aliisque roborantibus. Maximum praesidium est in abstinentia et multa diuturnaque corporis exercitatione in aëre libero. Aeger, quantum potest, parum bibat, corpus vero per plures menses valde exerceat. Legitur exemplum apud CORNELIVM *van* TRINEN, vbi homo abstinentia seueriori, assumto videlicet intra viginti quatuor horas vno halece, et epotis duabus libris vini Rhenani, sicque siti ferina tolerata, sibi mederi potuit. Britannici etiam in hoc morbo extollunt corticem Peruuianum. Praemissis abstergentibus, maxime Rhabarbaro et infusis per epicrasin purgantibus, vtile deprehendimus illud corticis Peruuiani infusum cum Limatura martis. Alia ab aliis extolluntur, veluti infusa Malicorii, corticum Aurantiorum, seminis Foeniculi, herbae Millefolii, &c. Non prorsus alienum est, si sacculi, ex herbis roborantibus compositi, ex vino rubro adstringente, vel aceto expressi, frigidi lumbis imponuntur. Vbi morbus adoleuit, omnia frustra fiunt.

VRINAE INCONTINENTIA.

§. 544.

Nonnumquam homines, frequentius pueri atque puellae, vt et senes, vesicae imperare nequeunt et vrinam continere. In infantibus hoc plerumque dependet a mala consuetudin, quae non medicamentis, sed per alia auxilia adimenda est. Etiam incidere potest a corrupta phantasia sub somno, vbi videndum est, vt somnus non turbatus, sed placidus sit. Infantes, quibus hoc incidit, a potu aquoso nimio prohibendi sunt. Interdum vrina acrimoniam habet,

qua

qua interiores veſicae tunicae afficiuntur et ad contractionem excitantur. Huic medentur potus diluens, ipſa aqua copioſior, emulſiones, decoctum emollientium, oleum amygdalarum dulcium, tum ore ſumtum, tum mediante ſiphone per catheterem in veſicam datum, id quod etiam leuamen adfert calculoſis. Si vitium eſt a gonorrhoea maligna, huic medendum; leuamen afferunt emulſiones. Si vero, id quod ſenibus nec non apoplecticis frequens eſt, ſphincter reſolutus fuit, vitium difficulter tollitur. In hoc caſu, ſi malum recens eſt, extrinſecus adhiberi poſſunt balnea ex roborantibus, et perinaeo admoueri poſſunt epithemata, vel in balneo ſacculi ex herba Betonicae, Roriſmarini, Menthae, Serpilli, Marrubii. Proſunt quandoque Thermae. Admoueri etiam poſſunt ſpirituoſa, vel, qui fere meliores ſunt, ſuffitus ex Maſtiche, Benzoë, Succino, Olibano, Storace, quorum fumus linteis excipitur, quibus perinaeum fricatur. Noctu ſuperdari poſſunt emplaſtra de Tacamahaca et Oxycroceum, vel neruinum, quae oleis deſtillatis conſpergantur. Si haec omnia nihil proficiunt, in viris adhibenda eſt machina, qua meatus vrinarius comprimitur. In foeminis vero, quibus hoc non ſolum ex paralyſi incidit, ſed etiam poſt calculi euulſionem, vel poſt partum difficilem, dilacerato vrinae itinere, leuamen afferunt globuli lignei cera obducti in vaginam immittendi, quibus meatus vrinarius comprimitur, de quibus vide HILSCHERI *Diſſertationem*. Nonnumquam hoc, vt vrina praeter voluntatem exprimatur, epilepticis accidit, in quibus nulla curatio, niſi ſuperato morbo, ſperari poteſt. In grauidis, praecipue primiparis, hoc frequens eſt, id quod non alia ratione, quam partu curatur. Specifica, quae vulgo laudantur, cineres bufonis, erinaceus vſtus, vulua ſuilla, &c. ſpem omnem eludunt. Si fiſtula in perinaeo eſt, quae interdum vel a calculi ſectione, vel a malo vlcere ibi nato relinquitur, videndum eſt, num illa manu Chirurgi curari poſſit, de qua re legatur COLOT. Si vero curatio haec locum non habet, admouenda eſt faſcia cum pila, qua illud foramen comprimitur.

* *

FLVOR ALBVS BENIGNVS.

§. 545.

Est excretio humoris serosi corruptique ex genitalibus mulierum. Foeminis, quae hoc morbo laborant, plerumque catamenia proueniunt vel nulla, vel vitiata. Corpus debile habent; si morbus inualescit, sudor foetorem spirat et facies pallida fit, vrina turbida est, accedit, praecipue tempore menstruorum, languor, nausea, lumborum dolor, anxietas. Humor, qui ex genitalibus fluit, interdum albidus est, quandoque flauescens, nonnumquam glutinosus, nonnumquam acris et rodens. Morbus frequens est foeminis, praecipue post frequentem partum, rarus virginibus. Quandoque tamen his euenire solet, si catamenia non proueniunt, si illae munditiem negligunt, vel si tempore catameniorum omnis generis alimento se implent, vel si lasciuiores et tribades sunt. In grauidis, huic vitio ceteroquin haud obnoxiis, interdum humor eo tempore, quo catamenia fluere solita erant, erumpit. Morbus etiam haereditarius est. Relinquitur ex partu, si vterus non satis fuit repurgatus et in eo relicta sunt secundinarum frusta. Multum confert frigus extremorum, nec non fumus carbonum genitalibus admissus. Plurimum tamen etiam ad hunc morbum facit totius corporis imbecillitas, et si foeminae natura infirmae sunt, rhachiticae, aliis morbis obnoxiae, si frequenti vel magna vteri haemorrhagia laborauerunt. Aliquid confert aër humidus, paludosus, cibus crudus ex piscibus, fructibus horaeis aliisque vegetabilibus, abusus medicamentorum purgantium, nec non vita mollis, otium nimium, desideria venerea. Inter caussas etiam sunt thoraces seu vestimenta ex balanaria virga consuta, quibus abdomen comprimitur, et quo minus sanguis per venas remeare possit, prohibetur. Pessimum genus est, quod a malo vlcere in vtero, vel carcinomate nascitur.

§. 546.

§. 546.

Sedes huius morbi esse videtur tum ipse vterus, tum eius vagina. Primum ex eo cognoscitur, quod fluor albus quandoque loco menstruorum prouenire solet, et quod is saepe in iis deprehenditur, quibus aliena quaedam in vtero fuerunt relicta. Menstruorum enim fontes tum in vtero, tum in vagina esse, alibi ostendimus. Fluorem album vero etiam ex vagina prouenire, docent grauidae, quae ei non raro obnoxiae fiunt. Igitur si in vtraque parte vasa excretoria, vel sic dictae lacunae vel glandulae excretoriae, fuerunt relaxatae vel aliter affectae, hoc profluuium nascitur.

§. 547.

Distingui debet ab aliis morbis, praecipue a fluore albo maligno seu venereo, id quod quandoque difficile est, quod foeminae plerumque tergiuersari solent. Si vitium aliquod in vesica vrinaria est, ex hac naturaliter nullus humor, nisi cum vrina, exit. Si vero gonorrhoea venerea est, plerumque humor differt, qui in hac paucus esse solet, sed rodens et cum dysuria. Humor est mox ab initio crassior atque pinguis, immo viridescens; is omni tempore fluentibus catameniis excernitur, et a sanguine distingui potest. In fluore albo benigno humor dilutior et ptisanae fere similis, nisi in iis, quae magna atque inueterata atonia laborant, in quibus glutinosior esse solet. Molestiam et pruritum maiorem crassioremque experiuntur, dum ambulant, quam priori vitio laborantes sentiunt inter mingendum. Praeterea in iis, quibus morbi nulla adhuc vetustas accessit, plerumque humoris benigni profluuium, prouenientibus menstruis et quamdiu sanguis sincerus effertur, prorsus conquiescit, quandoque menstrua finiuntur. Negandum tamen non est, haec non ita perpetua esse.

§. 548.

Morbus hic valde pertinax est, praecipue si vetustas accessit. Sunt tamen foeminae, quae per totam vitam sine

noxa hoc profluuio laborant. In aliis vero nonnumquam alios grauissimos morbos, in corporibus adstrictis et macilentis hecticam ac tabem, in obesis cachexiam adfert; id quod frequentius incidit, si morbus variis remediis, praecipue adstringentibus internis et externis, tentatus fuit. Nonnumquam etiam ex tali curatione nascuntur vehementissimae commotiones hystericae, scabies, purpura chronica, aliaque mala. Optime curari potest fluor iunioribus, si is ex menstruis vitiatis, ex alienis in vtero relictis ortus fuit; non facile vero in vetulis et quarum partes atonia laborant.

§. 549.

Si igitur a menstruorum vitio defectuque ortus est morbus, proficiunt omnia, quae de catameniorum vitiis praecepimus: Infusa per epicrasin laxantia, Pilulae Becheri, Thermae atque Acidulae epotae, et cum his Pilulae Becheri, quae omnia tamen catameniorum periodo accommodanda sunt. Singularem vsum praestant infusa modo dicta, quae reliquis omnibus anteferenda, nec non Thermae Carolinae. In his casibus non negligendae sunt communes obseruationes. Si plethora vrget, mitti debet sanguis. Si primae viae glutinoso laborant, proficit Ipecacuanha et Rhabarbarum. Si puellae Venerem expetunt, suadendum est matrimonium, et quae sunt alia. Plurimum conferunt balnea ex emollientibus, vel etiam fotus genitalibus admissi, quibus catameniorum legitimum profluuium quandoque obtinetur. Si morbus relictus fuit a gonorrhoea virulenta non recte curata, dari debet decoctum ligni Guaiaci vel alia compositio, quae aduersus morbum venereum potest, cum Pilulis ex Mercurio, cum his Tinctura Antimonii cum Essentia Succini, quibus per multum tempus praemissis tandem adiicienda sunt roborantia. Si malus corporis habitus et cacochymia adest, remedia prosunt, quae maxime aduersus hanc possunt. Si ex atonia genitalium post nimium coitum vel nimis frequentem partum abortumque vitium oritur, praemissis vniuersalibus, maxime per epicrasin laxantibus,

adhi-

adhibenda ſunt balnea ex Meliſſa, Mentha, Matricaria, Maiorana, Hyſſopo, Origano, &c. ex quibus etiam ſacculi parari poſſunt, qui in balneo genitalibus et abdomini admouentur. Plurimum proficiunt Thermae Carolinae, earumque vſus etiam externus, ſi illum foeminae debiliores ferre poſſunt. Valde debilibus conueniunt Toeplicenſes, quibus vltimis vero per aliquot ſeptimanas vtendum eſt. Experiri etiam poſſumus ſuffitus ex Tacamahaca, Benzoë, Thure, Maſtiche, in pauperculis ex baccis Iuniperi genitalibus admiſſos. Tandem etiam ſumi poſſunt roborantia interna: Crocus Martis, Succinum praeparatum, Cortex Caſcarillae et alia. Nimium adſtringentia metum faciunt, ne vteri ſcirrhus et alia grauiora mala ſequantur. Cum his foeminae a Venere prohibendae ſunt. Nocent omnia glutinoſa, nimius potus Caffée. Potioni praeſtanda eſt aqua fontana cum pauco vino rubro Pontac, vel decoctum radicis Chinae, Santali rubri, cum pauca Caſſia lignea. Nota ſunt exempla foeminarum, quae ex partu vel abortu maturo ab hoc morbo fuerunt liberatae. Plurimum ad eundem curandum proficit mundities, et ſi genitalia, praecipue menſtruorum tempore, ſaepius eluuntur.

CHLOROSIS ET FVROR VTERINVS.

§. 550.

Chloroſis nomen habet ἀπὸ τῦ χλωρῦ, ſeu a trirideſcente colore, quem foeminae hoc morbo laborantes habere plerumque ſolent. Dicitur aliis pallor, morbus virginum, febris alba, icterus albus. Eſt cachexiae genus, ſexui ſequiori proprium, quo tamen non niſi poſt pubertatis annos affliguntur. Frequentius eo laborant virgines, vel viduae iuniores; nonnumquam in matrimonio viuentes.

Esse solet cum mensium vitiis, quae quandoque morbum faciunt, quandoque a morbo aliunde orto nascuntur. Quibus ille imminet, illis ab initio labra et hypophthalmia pallida fiunt et lurida, post tota facies, et tandem vniuersum corpus, tali colore deprauatum, paullulum intumescit. Foemina conqueritur de insolita lassitudine, respirationis difficultate, cordis palpitatione. Appetitus vel nullus est, vel vitiatus; saepe malacia, quandoque pica superuenit. Pulsus est languidus, vrina pauca, ab initio aquosa, ingrauescente morbo pallida et crassa. Vix non semper fluor albus accedit. Tales non raro Venerem valde adpetunt, quae desideria quandoque morbum pariunt, quandoque ingrauescente morbo ab acri humore magis excitantur et increbrescunt. Hic morbus differt a Leucophlegmatia, in qua tumor corporis maior est. In anasarca cum maiori tumore maior est durities. In ictero color luteus est. Proxime conuenit Chlorosis cum Cachexia, cuius genus est et id foeminis proprium.

§. 551.

Hic morbus frequens esse solet foeminis, quae corpus rarum habent, ab imbecillioribus etiam sic genitis natisque, et quae otio deditae molliter viuunt, corpus haud exercent. Caussa continens esse videtur humor alias excerni solitus in vtero et genitalibus retentus, ibique corruptus, qui post aliis humidis admiscetur, vitium etiam sic contrahunt, vt tandem totus corporis habitus deprauetur. Immo hic humor corruptus tandem genus neruosum cerebrumque afficit, sensus internos turbat, mentemque mouet, quare nonnumquam ex ingrauescente morbo oritur maniae genus, quod Nymphomaniam vel Furorem vterinum vocant. Sunt vero plures caussae, quae varias se- et excretiones turbant, et hoc cachexiae genus pariunt. Inter has sunt principes omnia, quae chyli sanguinisque et reliquorum bonorum succorum confectionem in corpore impediunt, catameniorum suppressio, viscerum omniumque fibrarum in corpore imbecillitas

cillitas a quacumque caussa orta, victus vel crudus atque durus, vel varius ac opiparus, calidus, multo aromate vel cepis conditus, nimiae calidae, praecipue infusi Thée et Coffée potus, potus etiam valentior, et vinum adustum, panis acidus, maxime glutinosus, calidus. Magnam vim habent animi pathemata, praecipue amor moerorque. Inter caussas referri debet sanguinis rubicundi defectus, vel propter viscerum et pulmonum inprimis imbecillitatem, vel sanguinis crebriores missiones. Nec minus etiam haec vitia a plethora oriri possunt, si hac humorum circuitus tardatur et se-atque excretiones sufflaminantur. Plurimum prae ceteris conferunt Veneris desideria, praecipue si haec per phantasiam excitantur augenturque. De philtris, quantum valeant, res dubia videtur. Inter caussas etiam est palloris studium, quem sibi quandoque deuoratis variis heterogeneis epotoque aceto consciscere solent.

§. 552.

Morbus hic inter initia et si caussa tolli potest, sine negotio curatur; vbi vero vetustas accessit, vel si caussae non tolluntur, victusque non mutatur, corpus non exercetur, saepe curari nequit. Desinit tandem in corporibus raris in hydropem, in aliis in hecticam. In ipsa curatione, sublatis prius caussis cognitis, ante omnia videndum est, vt se-et excretio humorum vterinorum recte fieri possit. Quare saepe optimum auxilium est in matrimonio. Enitendum etiam est, vt menstrua recte fluant, de quibus alibi dictum. Sanguinis missio, nisi plethora adsit, nocet. Necessaria tamen est, si in corporibus frigidis medicamentis calidioribus vti volumus. Caussae sedulo distinguendae sunt. Si igitur morbus ortus fuit a viscerum imbecillitate, adhibenda sunt omnia, quibus his nouum robur additur. Primum est corporis exercitatio, victus siccior, panis bis coctus cum aromate, carnes siccae, macriores, cereuisia meracior, pauca, cum lupulo, et cum hac aqua fontana saliens vel Selterana. Vinum paucum, sed meracum, praecipue Gallis

lis Pontac dictum. Cum his dari debent medicamenta mucum et glutinosum attenuantia, amara, nec non sales. Ab initio experiri possumus Sales Cardui benedicti, Thermarum Carolinarum, aliosque neutrius generis et Pilulas Stahlii. Proficiunt etiam infusa cum vino et aqua ex radice Helenii, Gentianae rubrae, Aristolochiae rotundae, Vincetoxici, Costi dulcis; herba Artemisiae, Fumariae, Marrubii, Melissae, addito Rhabarbaro, radice Bryoniae, Sale cathartico, Fibris Hellebori nigri. His tamen non ita facile vtendum, si, id quod saepe accidere solet, morbo neruorum distentio accedit, vel ad minimum vehementiores hysterici motus interdum superueniunt. His mitiora, et praecipue Rhabarbarum solum conducit, et Pilulae ex Gummi Ammoniaco, Galbano, Asa foetida, addito Croco, Myrrha et extracto Cichorei. Prae reliquis autem his proficiunt Acidulae, et inter has prae ceteris Pyrmontanae, nec non in corporibus frigidioribus Thermae Carolinae. Prouide enim agendum est in corporibus imbecillioribus, cum calidiora medicamenta in his facile haemoptysin, vomitum cruentum, et alias sanguinis profusiones mouere possunt, quae non raro funestae fiunt. Quo maior huic morbo vetustas accessit, eo mitioribus etiam aquis mineralibus, sed his diu, et saepe per plures menses, est vtendum. His tunc proficiunt plurimum Spadanae, per duos tresque menses potae. Cum aquis mineralibus dari possunt Pilulae Becheri, vel his similes, Sapo Venetus, vel alia cognita resoluentia. Laudant in iis corporibus, in quibus bilis deficit, vnum alterumque granum bilis siccatae Lucii piscis vel anguillae. Haec bilis mica panis potest inuolui, auro etiam obduci et deglutiri potest. Cum prandio dari possunt Elixiria stomachica alibi laudata.

§. 553.

Si mediantibus his primae viae purgatae fuerint, et corpus laxum est, adhibenda sunt roborantia. Plurimorum Practicorum obseruatione prae aliis proficiunt martialia, quae

quae vero magnam Medici diligentiam postulant. Nocent enim in corpore adstricto, maxime in plethora, si sanguis nimis mobilis, ater atque crassus est, et vbi primae viae sordibus prae ceteris glutinosis laborant. Quare praecipue conducunt post adhibita infusa vel post epotas aquas minerales, quae etiam plurimum de Marte participant. Limatura Martis dari potest cum Pilulis supra laudatis, vel cum Tragea, si illa radicibus acrioribus, veluti Pimpinellae, Ari, Zingiberis, Corticibus aurantiorum recentibus, Cortici Winterano, vel compositioni Birkmanni adiicitur. Ceteris omnibus praeferri debet infusum ex Limatura Martis et Cortice Peruuiano cum vino meraco Rhenano paratum. In corporibus raris et sic dictis phlegmaticis adiici potest Cortex Winteranus. Limatura Martis etiam, ex consilio SYDENHAMII, ab aliis cum vino Rhenano coquitur, et decoctum addito Saccharo in Syrupum vertitur. Martialia interdum ab initio symptomata exasperare videntur. Non tamen propterea vsus eorum protinus intermittendus est. Cum his valde necessaria est corporis exercitatio et diligentior obseruatio omnium rerum non-naturalium. In exercitatione a lenioribus, et si res postulat, ad vehementiorem corporis motum progrediendum est. Plurimum prosunt fricationes non solum abdominis, sed artuum et totius corporis, cum his fascia roborans, vel thorax, quibus partes solidae constringuntur. Inter remedia externa sunt balnea et thermae, quibus et menstrua euocantur, et vitiatus humor magis emollitur. Balneorum itaque vsus, repurgato prius corpore, egregius est, praecipue, si illa cum aquis mineralibus adhibentur. Apud nos magnam celebritatem habent Thermae Toeplicenses. Balneis domesticis adiici potest decoctum herbae Petroselini, Artemisiae, Rutae, Chamomillae romanae, summitatum Iuniperi. Cauendum, ne balnea nimis calida sint.

§. 554.

§. 554.

Furor vterinus tandem oritur a corrupto liquore genitali, quo etiam mentis, quae vanas imagines accipit, functiones perturbantur. Atrox morbus est, praecipue si aegrae omnem pudorem exuunt. In his, si malum recens est, quandoque proficit matrimonium. Obseruanda sunt simul communia praecepta. Inprimis salubritatem afferre possunt abstinentia a fame propior, cum aquae solius potu, aquae minerales et serum lactis, quae diu multumque potari debent. Omnibus adiici potest plurimum Nitri. Adhibenda sunt auxilia, quibus phantasia corrupta ab inhaerente idea auocatur. De venaesectione notandum, illam ab initio et plethoricis prodesse, malo confirmato vero nocere.

SATYRIASIS ET PRIAPISMVS.

§. 555.

Morbi sunt spasmodici, viris proprii, qui perpetua fere membri genitalis tentigine laborant. Est tamen quaedam differentia. In Priapismo tentigo est cum dolore, et quasi Tetani quoddam genus, sine magno Veneris desiderio. In Satyriasi vero maxima est salacitas, et homines coeco impetu in Venerem ruunt. Sedes horum morborum est in musculis erectoribus, qui spasmis adducuntur. Quare hi morbi frequentes sunt iis, qui spasticis morbis, arthritide, nephritide et similibus, conflictantur. Priapismus tamen frequentior esse solet corporibus imbecillis, cachecticis, quibus genus neruosum valde imbecillum est. Priapismus gonorrhoeae cum magno dolore accedit, quod a materia acri vrethrae membrana interior inflammatur, qua inflammatione in consensum trahuntur et corpora cauernosa et musculi erectores. Idem oritur in calculosis, praecipue si calculus asperior vesicae ceruicem exagitat. In Satyriasi cum tentigine

gine humores ſpermatici vel copia, vel acrimonia peccant, et idem efficiunt. Priapiſmus, qui etiam frequens eſt iis, qui pueri vel iuuenes Venere abuſi ſunt, ſaepe degenerat in morbos conuulſiuos, ipſamque epilepſiam; Satyriaſis vero in veram maniam.

§. 556.

In curatione horum morborum cauſſae conſiderandae ſunt, illaeque, quantum fieri poteſt, tollendae. De cacheſticorum curatione protinus dicam, nec non de gonorrhoea, in qua malum medicamentis calidis et diureticis plurimum augetur, emulſionibus aliisque lenioribus leuatur. Calculoſis leuamen afferunt emollientia, praecipue oleum cum balneis emollientibus. In Satyriaſi quandoque morbum tollit coitus, quandoque, ſi phantaſia iam multum corrupta eſt, morbus magis eo accenditur. His vita debilis ſeruanda eſt, ſanguis crebrius mitti debet, et aluus mitioribus, ſatis tamen valentibus, ducenda. Imperanda eſt abſtinentia a fame propior, et potus aquoſius. Vitanda eſt omnis occaſio, quae Venerem accendere poteſt, etiam decubitus ſupinus, ſomnus matutinus protractior. Nulla fides habenda eſt ſpecificis, quae vulgo laudantur.

CACOCHYMIA ET CACHEXIA.

§. 557.

Gradu inter ſe differunt. In priori corrupta ſunt ſola humida, in altera cum his etiam ſolida atonia vel alio vitio laborant, et cachexia proprie eſt corruptus totius corporis habitus. Quibus hi morbi imminent, illi ab initio obeſi fiunt, mox pallidi, tandem liuidi et luridi. Vitiatus color oritur a non recte ſubactis et per quietem quaſi corruptis humoribus, praecipue lympha. Deficit enim in his corporibus

poribus assumtorum concoctio et assimilatio. De colore tamen notandum, pallidum et alienum colorem non semper horum morborum indicium esse, qui quoque post terrorem ac timorem, suppressam iracundiam, post magnam euacuationem, Venerem aliasque occasiones oritur, quare necesse est, vt vitiatus color maneat et adaugeatur. Praeter ea aegri conqueruntur de cita defatigatione, lassitudine, et ad quamuis tum ingenii, tum corporis exercitationem subeundam ineptitudine. Pulsus est languidus, frequens palpitatio et anxietas, maxime post pastum, cum flatulentia et ructu. Vrina plerumque alba est et multa, tandem etiam crassa et cruda. Sub finem mentis torpor accedit, vertigo, sensuum obnubilatio, immo vertigo caduca, etiam pedes intumescunt, et totum corpus tumidum fit et imminet hydrops. Sunt tamen, qui atrophiam hecticamque etiam ad cachexiam referunt, ideoque distinguunt inter aridam et humidam.

§. 558.

Caussa proxima huius morbi est, vti dixi, humorum cruditas et partium solidarum atonia, hinc laeduntur omnes functiones naturales, tandemque etiam animales, praecipue turbantur se - et excretiones. Maxime laeditur nutritio. Occasionem dare solent omnes illae caussae iam alibi expositae, variarum se- et excretionum, praecipue mensium et haemorrhoidum, sudorum nocturnorum suppressio, plethora, solidorum laxitas et viscerum atonia. Quare etiam corpora rara his morbis longe facilius obnoxia fiunt, et ad eos plurimum faciunt nimia quies, litterarum nimium studium, moeror, amor et omnes animi perturbationes, intemperantia in victu, errores in potu. Etiam nascuntur hi morbi post magnas euacuationes, dysenteriam, haemorrhagiam, nimiam venaesectionem in febribus aliisque morbis, diuturnum lactatum matris imbecillioris, post ptyalismum Mercurio concitatum nimium, alui fluxum nimium, diabetem, Veneris abusum, gonorrhoeam diuturnam, praecipue benignam,

nignam, post alios grauiores morbos non recte curatos, veluti si in febribus acutis et ardentibus sanguinis missiones nimis frequentes fuerunt, si febres intermittentes curatae fuerunt vel per nimios sales, vel per corticem Peruuianum intempestiue datum, vel per alia sic dicta specifica, post haemorrhagias adstringentibus suppressas, post morbos arthriticos et varii generis dolores mediantibus opiatis curatos, post abusum vel intempestiuum vsum Martialium, et si his aliisque quaecumque excretio, veluti fluor albus, sudor pedum, fuit impedita, post scabiem repressam, post magnas suppurationes, etiam a suppuratione cohibita, a potus spirituosi abusu. Maxime hoc accidit, si homines, ex febribus aliisque morbis conualescentes, se protinus aëri exponunt, et sibi in aliis rebus indulgent. Aër etiam paludosus non parum confert.

§. 559.

Quantum hi morbi ab aliis differant, supra dictum fuit occasione eorum, quae de Chlorosi fuere praecepta. In Atrophia corpus non tumidum, sed macilentum est. In Scorbuto cachexia est, sed alia, et plerumque cum oris aliarumque partium foeda exulceratione. Curatur cacochymia in iunioribus, praecipue ea, quae relinquitur ab errore in victu, non ita facile, si viscera atonia laborant. Nullam curationem recipit cachexia, si labes est in viscere, vel alia corporis parte, quae tolli nequit. Inter mala signa sunt color valde luridus et viridescens, praecipue accedente nigrore, magna spirandi difficultas, hypochondriorum duritia, animi crebrior defectio et syncope. Mutatur facile in anasarcam, quandoque in tabem seu hecticam. Si cacochymicis et cachecticis vrina multa et viscida exit, cum euphoria, bonum signum est.

§. 560.

In curatione attenuandi corrigendi et educendi sunt vitiati humores, solidis vero, si fieri potest, nouum robur

con-

conciliandum, in omnibus vero ſedulo conſiderandae ſunt cauſſae. In Cachexia igitur, quae a prauo victu, nimia quiete, et ſimilibus ortum cepit, dari debent Sales: Sal catharcticus, Sal Thermarum Carolinarum, Sal Cardui benedicti, Tinctura Tartari. Praecipue vbi ex acrimonia acida, victu crudo, vegetabili, orta fuit Cachexia, proficit Tinctura Antimonii acris, nec non, quam BOERHAAVIVS inprimis extollit, Tinctura Salis Tartari Harueana. Vid. *eius Chemiam Tom. II. Proceſſ.* 79. vbi agit de vegetabilibus. Huius Tincturae drachma j. ad ij. miſceri poſſunt cum vncia vna Syrupi quinque radicum aperientium, adiecta aqua Foeniculi. Vbi viſcidum exſuperat, proficit Gummi ammoniacum, vel vitello oui ſolutum, vel cum pilulis Becheri. Haec et ſimilia per plures dies dari poſſunt. Hoc vero de Salibus aeque ac purgantibus, nec non de aliis ſtimulantibus tenendum eſt, prouide agendum eſſe, et ſemper a lenioribus incipiendum. Nam ſi impetu agitur, vaſa, vitiato humore iam diſtenta, rumpuntur, et oritur lethalis hydrops, id quod etiam in ipſius hydropis curatione obſeruandum eſt. Praemiſſis digeſtiuis, dari poſſunt laxantia, praecipue infuſa per epicraſin laxantia, ex Pimpinella alba, Helenio, Cichoreo, Centaurio, Fumaria, Cortice Aurantiorum flauo, foliis Sennae, radice Bryoniae, Agarico in petia ligato. Vel dari poteſt Puluis radicis Ialappae iteratis vicibus. Proſunt etiam Pilulae Stahlianae, aliaeque. In corporibus infirmis idonea ſunt Apozemata ex Senna et Rhabarbaro. Praeſtantiſſimum auxilium afferunt aquae minerales, praecipue Thermae Carolinae, et cum his datae Pilulae Becheri vel aliae his ſimiles. Reliqua, quae ad roborantia attinent, ad vſum Corticis Chinae, Martialium, corporis exercitationem, abſtinentiam ab omnibus, quibus corpus infirmari ſolet, ea ſeruanda ſunt, quae alibi, et praecipue de Chloroſi praecepimus. Limatura Martis commode cum Pilulis Becheri datur, quibus etiam admiſceri poteſt Sapo Venetus.

§. 561.

§. 561.

Haec vero medendi methodus, per euacuantia, pestifera foret in Cachexia post grauem haemorrhagiam vel aliam magnam euacuationem relicta, in qua conducunt iuscula diluentia cum radicibus aperientibus, Petroselini, Cichorei, Apii, herbis recentibus Nasturtii, Cardui benedicti, &c. Multum prodest lac asininum diu potandum, serum lactis, in quo ferrum candens exstinctum fuit, quod conducit praemissis prioribus. Antequam vero haec dantur, immo cum his ipsis, sedulo expurgandae sunt primae viae laxantibus mitioribus, praecipue Rhabarbaro. Adiici interdum potest stimulus salinus ex Tinctura Tartari aliisque. Conducunt etiam infusa aquosa ex Sassaparilla, Scorzonera, Cichoreo, ligno Sassafras, quae, horis matutinis epota in lectulo, lenem exspirationem mouent. Si morbus ortus fuit a male curata suppressaque febre, illa reuocari debet methodo, quam alibi proposui. Si a pure represso, danda sunt decocta sanguinem purgantia. Si cachexia orta fuit ab abusu vini adusti, conducit serum lactis, lac asininum, potus diluens, iuscula illa et similia; raro haec curatur. Si a moerore, plurimum conducit corporis exercitatio, iter et aliae etiam ludicrae grataeque exercitationes. In omnibus seruanda est aluo libertas, et ventriculo prospiciendum est, non solum abstinentia, sed datis interdum etiam medicamentis stomachicis. Nisi morbi tum caussis, tum eius naturae et symptomatis aptetur victus aliarumque rerum non-naturalium vsus, parum proficiunt medicamenta.

HYDROPS.

§. 562.

Huius diuersa genera et diuersi gradus sunt. Oedema est tumor mollis, frigidus, impressi digiti vestigium retinens, praecipue in pedibus, aliquando etiam in manibus

et quandoque in palpebris. Leucophlegmatia dicitur, si vasa, praecipue venae lymphaticae laxatae, pituita albida distenduntur. Si humor vero magis viscidus est, tumorque magis durus, isque, vt etiam in leucophlegmatia esse solet, per totum corpus diffusus est, dicitur Anasarca. In hac cutis digito pressa non tam facile cedit, fouea vero diutius manet. Ceteroquin sunt plura hydropis genera, quae certas corporis sedes infestant. Nam humor contrahitur nonnumquam in tunicam cellulosam Peritonaei, quod hydropis genus fere Ascitem repraesentat. Ascites dicitur, si humor in abdomen effusus est. Si autem vapor, non vero aqua, abdomen distendit, dicitur Hydrops siccus vel Tympanites. In pectore est hydrops pectoris, pericardii, pulmonum. In capite Hydrocephalum internum et externum; praeter ea est Hydrops scroti, Hydrocele, Hydrops ouarii, Hydrops vteri et tubarum vteri. Quandoque in visceribus fiunt Hydatides, quae ad hydropem etiam referri debent, quum nihil aliud sint, quam lymphatica vasa a quiescente humore corrupta et quoad molem aucta lympha.

§. 563.

Haec omnia genera inter se differunt, aliquando tamen difficilius dignoscuntur. Leucophlegmatiam et Anasarcam duritie potissimum et tumore differre diximus. In Ascite abdomen tumet, accedit sub finem pedum oedema cum hydrope scroti, marcescentibus partibus superioribus. Aqua in ventrem contracta, moto corpore, ita mouetur, vt eius motus digitis percipi et oculis etiam conspici possit. Vrina pauca est, rubicunda, crassa. Sudor nullus, spirandi difficultas, sitis magna, sub finem tussis sicca et febricula lenta. Si aqua in tunicam cellulosam Peritonaei contracta est, tumor durior, cutis magis intenta est, nullus percipitur intus aquarum motus, nec pedes facile intumescunt. In Tympanite tumor abdominis durus est, et si manu feritur, quasi sonorus, is presso digito non cedit, aeger sentit tormina circa vmbilicum et lumbos, anxieta-

tem

tem praecordiorum, vrina pauca est, rubra et rodens. In hydrope pectoris dyspnoea est, quae vesperi multum exacerbatur, tussis sicca, sensus refrigerii in pectore, lassitudo, praecipue artuum superiorum, anorexia. Fere eadem symptomata sunt in Empyemate, sed hoc ex morbo inflammatorio relinquitur; Hydrops pectoris ab aliis caussis oritur. Discrimen inter hydropem scroti et hydrocelem exponit Chirurgia. In Hydrocele scrotum rugas habet, et penis inflatus haud est. Tumor etiam, si vnum latus Hydrocele laborat, inaequalis est, vt scroti sutura non in medio sit, penis vero inflatus non est. Secus se omnia habent in Hydrope scroti, in quo scrotum erugatum, sutura in medio est, et integumenta penis, ipsumque praeputium valde aquis intentum. Ouarii hydrops, cui sub finem plerumque Ascites accedit, difficulter dignoscitur. Interdum hoc genus oritur in sterilibus, et plerumque menstruorum obstructio accedit. Foemina molem aliquam in abdomine sentit, quae moto corpore ita mouetur, vt aegra etiam motum sentiat. Tumor abdominis inaequalis est. Hydrops vteri opinionem grauiditatis facere potest; nam eo etiam catamenia supprimuntur. Certissimum fere signum in mammis est, quae grauidis durae et tumidae fiunt, quippe in quas lac contrahitur. Cachexia vero et Hydrope laborantium mammae molles ac pensiles nullum lac habent. Hydrope vteri aegris saepe humor ex genitalibus effertur, id quod raro incidit grauidis. Ab Ascite hydrops vteri distinguitur, quod in hoc tumor magis inferiorem partem abdominis et peluim, in Ascite totum abdomen occupat. Ascites etiam opinionem grauiditatis saepe facit, immo incidit, vt grauida hydropica fiat. Vt hoc etiam dignoscamus, considerari debent caussae praegressae, mammarum et totius corporis habitus, appetitus, qui in grauidis in primis temporibus laesus, post medium gestationis tempus plerumque melior est. Certissimum vero signum est in orificio vteri interno, quod in grauidis mutatum, versus inferiora et intestinum rectum inclinatum et quasi depressum, in Ascite laborantibus natu-

rale eſt. Cauendum eſt Medico, ne ab aſtutioribus foeminis decipiatur.

§. 564.

Si vero ſymptomatum, quae in hydropis pathologia occurrunt, ratio reddenda eſt, tumor in omni hydrope ab humoris abundantia naſcitur, qui vero in varias ſedes contractus eſt. Tumor hic, quamdiu humor in diſtentis vaſis lymphaticis haeret, durus eſt, elaſticus; ſi vero hic iisdem ruptis in cellulas tunicae adipoſae emittitur, tumor mollior fit, et qui digito ita cedit, vt huius etiam impreſſi veſtigium diutius maneat. Dyſpnoea oritur vel ab impedito motu diaphragmatis, vel a compreſſo pulmone, in hydrope pectoris, vel ſi humor in pulmonum veſiculas contractus eſt. Febris naſcitur ab acri corruptoque per quietem humore. Sitis a deficiente humido blando in faucibus. Nam et aliae partes marcidae fiunt et ſiccae. Humida enim per alias vias efferuntur, ob quam cauſſam etiam vrina pauca eſſe ſolet, ſudorque nullus, intolerabilis ſitis, vbi ſub finem quieſcentes humores corrumpuntur, putrefiunt, et alcaleſcentes ſitim in faucibus excitant. Pulſus paucus eſt, propter minus mobilem ſanguinem et deficientes vires. Tuſſis ſicca oritur ab acri humore bronchia vellicante.

§. 565.

Cauſſa varia eſt. Nam hydrops naſcitur vel vitio lymphae glutinoſae atque corruptae, quare cachectici hydropici fiunt, vel a laxitate ſolidorum, qua lymphae circuitus impeditur, quae ſic quieſcit, et quiete corrumpitur, denique ab obſtructione venarum abſorbentium in variis cauis et receptaculis, nec non ab impedito lymphae circuitu in ſuis receptaculis. Hoc incidit iterum ex variis cauſis: Si vaſa lymphatica vel venae ſanguinem ferentes a quacumque cauſſa premuntur arctanturque, et ſi viſcera, glandulae, aliaeque partes, ad quas illae pertinent, indurantur et ſcirrhoſae fiunt. Peſſima hydropis cauſſa eſt, ſi vaſa lymphatica rumpuntur. Occaſiones vero, ex quibus hae hydropis

cauſſae

caussae nascuntur, supra, vbi de Cachexiae origine diximus, relatae fuerunt.

§. 566.

Hydrops morbus periculosus est, et qui difficulter tollitur. Nullam curationem recipit, si a scirrho et labe in visceribus incepit. Igitur a caussa petenda est prognosis, et videndum, num morbus pedetentim adoleuerit, vel num tumor repente increuerit, quod vltimum plerumque accidit, vbi vasa rupta sunt, quod genus deterius esse dixi. Melior est Anasarca quam Ascites, hac vero peior Tympanites. Spem faciunt morbus, cui nondum vetustas accessit, virium integritas, aetas iuuenilis, mens composita, et si aeger abstinentiam sitimque tolerare potest, hypochondriorum mollitia, respiratio liberior, vrina aquosa et copiosa, pulsus magnus et tardus. Quo paucior vrina, eo peior; pessima vero crassa et lixiuiosa est. Saliua spissa, tenax, viscida, linguae et dentibus inhaerens, oris foetor cum tussi, mali morbi indicia sunt; significant enim humorem quiescentem corruptum esse, putrescendo acrem fieri et volatilem. Quo vehementior sitis, eo citius morbus morte finitur. Haemorrhagia narium in hydropicis mortem instare significat, quae ideo frequens est, quod vasa sanguifera mole aquarum compressa ea parte, qua libera sunt, rumpuntur. Si in pedibus cutis exulceratur, quandoque aeger seruatur, si per vlcera copiosior humor fertur. In vlceribus tamen hydropicorum metuenda est gangraena. Hydrops interdum, sed raro, naturae beneficio soluitur, per copiosas aquarum deiectiones, vel si plus humoris per vrethram excernitur, quam bibitur. Superueniens vero diarrhoea, cum maiori imbecillitate, saepe pessima, et mortis instantis nota est.

§. 567.

In Curatione enitendum, vt lympha attenuetur, quiescens humor euocetur, et vt partes ad debitum robur perducantur. In dandis autem varii generis medicamentis semper a mitioribus incipiendum et pedetentim ad valentiora procedendum

dendum. Inprimis respiciendum est ad aegrum. Si hic enim febre laborat, et totus corporis habitus iam corruptus est, lenioribus medicamentis, minime acribus et calidis, res agenda est, quum alias facile vasa rumpantur et aeger praecipitetur. Vbi vero corpus frigidum est, et sine febre, efficacioribus vtendum. Lympham attenuant atque resolvunt ex vegetabilibus acriora: radix Pimpinellae, Aristolochiae, Valerianae, Bryoniae, Imperatoriae, Ireos Florentinae, Petasitidis, Helenii, Gentianae rubrae; herba Cochleariae, Fumariae, Beccabungae, Absynthii, Centaurii minoris, Marrubii, Abrotani, Scordii, Rorismarini, Cuscutae; Cortes medius Sambuci, Cortex Winteranus, Cortex flauus Aurantiorum amarorum; baccae Lauri, Iuniperi, ex quibus parari possunt varii generis infusa, vel sine purgantibus, id quod ab initio melius est, vel additis etiam efficacioribus euacuantibus. Inter resoluentia sunt etiam alia vegetabilia, Allium et radix Armoraciae; haec ex lacte coquuntur, cuius decocti libra ad minimum vna per diem epotatur. Efficacior fere est Cortex medius Sambuci ex sero lactis coquendus. Ab *Edimburgensibus* in *Tentamin. Vol. V. Art.* 7. extollitur Succus radicis Ireos palustris, cuius guttulae 80. dantur altera quaque hora. Admiscent huic succo quartam circiter partem Syrupi domestici, quem alias Syrupum Rhamni cathartici, vel de Spina ceruina vocamus. Dosis post aucta fuit, et hoc medicamento omnis aqua ex corpore fuit euocata. Sub finem autem homo apoplecticus obiit. Magnam efficaciam habet Squilla, quae varia ratione exhiberi potest. Ab initio experiundum est Acetum squilliticum ad vnciam j, vnam cum dimidia, vel duas datum. Extractum Squillae ad gr. v.-viij admisceri potest pilulis Stahlii, addito pauco Nitro. Prostat etiam puluis Squillae compositus Stahlii; longe efficacius est decoctum cum vino meraco Rhenano. De his omnibus medicamentis illud dicendum, in iis exhibendis magna diligentia medentis opus esse. Nam non raro nocent, et aegrum, qui adhuc per tempus seruari potuisset, praecipitant, id quod metuen-

metuendum est in maiori solidorum atonia, vel si vlcus, scirrhus, aliudue vitium in quo viscere latet, ex quo morbus ortus fuit. Etiam experientia docuit, saepe aegros, qui, eductis omnibus per cathartica aliaque euacuantia aquis, conualuisse videbantur, breui post apoplecticos obiisse.

§. 568.

Haec omnia, quae in frigidis corporibus, quae sine febre sunt, conueniunt, aliena sunt in iis, quae iam febricula tenet. His dandi sunt sales, Cremor Tartari, Terra foliata Tartari, Extracta radicum aperientium. Vrgente aestu experiri licet Acetum squilliticum ad vnciam dimidiam vel integram; plerumque tales seruari non possunt.

§. 569.

Inter aperientia et resoluentia etiam sunt Sales fixi maiori in quantitate exhibendi, Sal Thermarum ad vnciam vnam et dimidiam, Sal Cardui benedicti vel Absynthii; Tinctura Antimonii acris vel tartarisata, prae ceteris vero Sal stipitum fabarum. Sales, si eorum vsum sequitur copiosioris vrinae profluuium, spem faciunt. Videndum vero, quoniam haec omnia sitim mouent, ne aeger ad satietatem bibat. In abstinentia enim a potu maximum remedium positum esse, iam CELSVS prodidit *Lib. III. Cap.* 21. His vero praemissis, adhibenda sunt euacuantia. Mitiora sunt infusa per epicrasin laxantia, quibus illa resoluentia adiici possunt. Aquas etiam educunt phlegmagoga et hydragoga, quorum magnus numerus in officinis est. Efficaciora vero non semper tuta sunt. Inter mitiora est radix Ialappae ad scrup. j. vel drachmam dimidiam, Diagrydium ad gr. IV-vj. Noui exemplum, vbi illud genus, quod Anasarcam vocamus, Magnesia alba cum Sale cathartico, addito auro fulminante, curatum fuit. Exhiberi potest puluis Mechoacannae albae ad drachm. j. vel vnam et dimidiam pro dosi. Succus Ireos nostratis ad scrup. ij. vel drachmam vnam. Efficaciora sunt Elaterium seu Succus Cucumeris

 asinini;

asinini; Extractum Esulae, quod ad gr. iij - iv - vj datur. Haec tamen in corporibus imbecillis facile inflammationem concitant. Sedulo illud obseruandum in exhibendis illis efficacioribus purgantibus, a mitioribus et a minori dosi ordiendum esse. Vbi vero febris vrget, haec efficaciora purgantia aliena sunt. His dari potest Rhabarbarum cum Sale, vel Tinctura Rhabarbari cum Liquore terrae foliatae Tartari parata, Anima Rhabarbari vel decoctum Mannae cum foliis Sennae. Nec alieni sunt clysteres, quibus vero etiam efficaciora, et praecipue Tartarus emeticus ad gr. iv - v. admisceri potest.

§. 570.

Si his euacuantibus tumor desidit, et corpus extenuatur, oportet partem flaccidam fascia infirmitatem adiuuante deligari, quae non solum post paracentesin abdominis, sed etiam post dissipata oedemata crurum necessaria est; sanguis enim per nimis laxata vasa moueri nequit, atque facile subsistit, qui, si hoc per paracentesin in vena caua accidit, lethalem syncopem, in pedibus vero oedemate liberatis obstructionem, abscessus aliosque nouos morbos parit. Dari praeterea etiam debent roborantia, et fere optimum est vinum generosum, in quo ferrum candens exstinctum fuit, et illud ante notum infusum Limaturae Martis cum Cortice Peruuiano. Quoniam illa euacuantia, tum purgantia, tum diuretica, non quotidie exhiberi possunt, diebus mediis danda sunt stomachica, Elixiria ex Extractis amaris cum Tinctura salis Tartari parata. Vomitus interdum salutaris est, qui vero non nimis frequens esse debet. Respiciendum sedulo est ad vires. Sanguinis missio plerumque aliena est et noxia, nisi plethora manifesta sit et a menstruorum et haemorrhoidum obstructione, vel ab asthmate sanguineo ortum habuerit morbus.

§. 571.

Victus etiam curationi accommodandus est. De abstinentia a potu iam supra dixi, illam valde necessariam esse.

ſe. Potioni praeſtanda eſt cereuiſia meracior, vinum generoſum, vinum cum Abſynthio. Sitis fallitur, ſi saepius os eluitur aqua cum parte ſexta ſucci Citri vel aceti. Vbi ſitis vrget, aqua dari poteſt cum vino, vel etiam admixto ſpiritu ardente. Cibus ſit ex materia leui, quae facile ſubigitur, ex pane cum aromate, carnibus aſſis meracioribus; nocent iura, legumina, aliaque flatulenta. In aëre aeger viuat ſicco, montano, non paludoſo. Plurimum conferunt exercitationes apricante Sole. Veteribus maximum auxilium fuit in arena. Arena enim ſole percalefacta obruebant aegros, quos ſic quaſi torrefactos extenuabant. Nocet ſomnus nimius. Stragula veteribus in vſu fuere ex herbis fragrantioribus. Praeſtant ſtragula duriora prae mollibus. De frictione alibi retuli, in ea ad roborandas partes maximum auxilium eſſe.

§. 572.

Oedema, ſi a compreſſione venarum oritur, veluti in grauidis, facile curatur. Si a laxitate, adhibenda eſt faſcia ſeu tibialis genus (*ein Schnürſtrumpf*), quod auxilium vero pernicioſum eſt, ſi oedema ab Aſcite vel hydrope pectoris ortum fuit. Nec non aliam curationem poſcit, quam hydrops. De remediis externis vide Chirurgiam.

§. 573.

Anaſarca magis reſoluentibus et diureticis, quam purgantibus curatur, praecipue multum proficit Sal ſtipitum fabarum. In hoc genere, ſi viſcera nullo vitio laborant, ſalubres eſſe poſſunt Thermae. Non negligenda ſunt roborantia et vincturae externae. Anaſarca a ſolis cauſſis externis, veluti a vehementiori frigore orta, ſi viſcera ſine labe ſunt, non aliam curationem deſiderat, quam externam. Prius licet experiri fricationes in laconico, et ſi hae non proficiunt, in artubus inferioribus concidenda cutis eſt, vt aquae efferantur. Non ita tutum eſt vlcera admotis cantharidibus excitare.

§. 574.

§. 574.

Hydrops pectoris ab initio difficilius dignofcitur. Aeger conqueritur de praecordiorum angustia, quae vesperi potissimum increbrescit. Frequentes sunt cordis palpitationes, pulsus inaequalis est, sub finem intermittens, accedit tussicula sicca. Corpus intabescit, facies lurida fit, et tandem aeger fluctuantem humorem in pectore sentit. Sub finem brachia imbecilla fiunt, immo extenuata, pedes ex oedemate intumescunt. Morbus chronicus est, qui saepe pedetentim ingrauescit, vt homo tandem vel suffocetur, vel apoplecticus moriatur. Ab asthmate humido differt, in quo tussis humida est, non sicca, qualis est hydropicis. Hic morbus saepe ex communibus hydropis caussis nascitur, saepe ab asthmate spastico relinquitur, nec non a morbis inflammatoriis pectoris, et si ex his in pulmonibus scirrhi relicti fuerunt. Plurimum confert violenta pulmonum inflatio; quare tibicines et cantores huic morbo saepe obnoxii fiunt. Multum conferunt mala pectoris conformatio et cordis polypus ex aliis caussis ortus. Quo maior est orthopnoea, eo maior spes est. Curandi methodus non alia est, quam communis. Ab initio dari debet crebrius Oxymel squilliticum cum Syrupo de Althaea vel Capillorum Veneris. Cauendum tamen est a nimio vsu becchicorum, quibus pulmones aliaeque partes magis infirmantur. Plurimum confert a primis initiis equitatio. Vbi febricula vrget et tussis arida, quandoque dari possunt emulsiones dilutiores; praestat Oxymel squilliticum. Experiri licet Gummi ammoniacum. Veteres ferrum candens hinc inde pectori admouerunt, et excitatis magnis vlceribus et suppurationibus quandoque desperatum hunc morbum curarunt. Vix tentanda est paracentesis thoracis, quae mortem accelerat.

§. 575.

Ascites etiam pedetentim aut plurimum ingruit. Aegri ab initio conqueruntur de insueta lassitudine et corporis grauitate, spirandi difficultate, hypochondriorum tensione, tandem

tandem intumescunt pedes, in viris scrotum, in mulieribus pudendorum labra, cum tabe superiorum partium. Reliqua symptomata communia sunt, et multum intenditur abdomen. Sub finem, si caussa morbi in hepate vel liene est, quandoque accedit icterus, etiam niger, mortis prodromus. In sectis cadaueribus polypus in corde, tumor et durities glandularum et viscerum, praecipue hepatis, omentum corruptum, bilis in cystide pauca et glutinosa reperiri solet. Humor vero, cuius quandoque magna vis esse solet, quandoque limpidus, quandoque corruptus, gelatinosus, immo, si ex ruptis vasis lacteis emissus fuit, lacteus et chylosus reperiri solet. Curatur morbus, si ortus fuit ab obstructione venarum absorbentium, et proficiunt hic prae ceteris purgantia. Haec si non proficiunt, omne praesidium a Chirurgia et Paracentesi sperandum, de qua vide Chirurgiam. Haec mortem accelerat, si rupta sunt vasa lymphatica, et si viscera corrupta sunt. Vbi vrina lixiuiosa fit, nulla spes est. Si Ascites in foeminis cum ouarii tumore est, omnia frustra fiunt.

§. 576.

Hydrops vteri plerumque nascitur a coagulo, mola, vel parte placentae, in vtero relictis, praecipue si in vasa lymphatica obstructa, tum etiam placentae, humor contrahitur, ex quibus dilatatis hydatides nascuntur. Saepe hoc hydropis genus in grauidis esse solet, vbi omnis vehementior curatio aliena est. Considerare debemus signa supra data. Indicium fere certius partus in vtero haerentis est eius motus vitalis. Nihilominus tamen etiam falluntur foeminae, quae sibi aliisque persuadent, se sentire hunc motum gesticulantis infantis, qui a spasmis et flatibus descendentibus concitatus fuerat. Ex vtero, si in eo moles aquarum est, quandoque effluit copiosior humor; hoc vero etiam grauidis interdum accidere solet, si aquae, quas spurias adpellant, ex genitalibus efferuntur. Hoc enim accidere solet, si duo ouula impraegnata in centrum descenderunt,

runt, alterius vero foetu quacumque ratione suffocato vel corrupto, humor ex ruptis velamentis effertur. In curatione plurimum proficiunt infusa vinosa per epicrasin laxantia, Pilulae Becheri, obseruatis communibus praeceptis reliquis. Prosunt quoque fotus ex herbis roborantibus genitalibus admissi.

TYMPANITIS.

§. 577.

Spurium quasi hydropis genus est, et dicitur hydrops siccus vel flatulentus, in quo non tam humor, quam aër flatusque in abdomen et intestina contrahuntur. De diagnosi supra diximus. In Tympanite venter est tympani instar intentus inflatusque. Tumor est durior, ab initio crebriores sunt ructus et flatus, post intenditur dolor sub cordis scrobiculo cum multa anxietate. Pulsus est inaequalis, plerumque durus et celerior, accedit sitis, aluus contracta, dura, et deiectio rara scybalorum. Aliquando, sed parum, leuatur homo explosis ructibus et flatibus. Vrina rubra, crassa, ex qua, inualescente morbo, multa crassaque desidunt. Color faciei luridus, accedit sub finem oedema. Ascite laborantibus pedes mox ab initio intumescunt; in Tympanite sub finem, et vbi prius magna ventris facta fuit inflatio. In Ascite digito sentiri potest intus aquarum motus; in Tympanite maior inflatio et crebriores intus a flatibus sonitus audiuntur. Tympanitis tamen saepe in Ascitem mutatur, et ideo haec duo interdum inter se iunguntur. Differt ab Emphysemate, quod plerumque cum vulneribus esse solet; a Cholera sicca seu morbo ructuoso HIPPOCRATIS. Nam in Tympanite confirmata raro ἄνω καὶ κάτω exploditur aër, et si hoc accidit, aliquale, quamuis breue, leuamen sentit aeger; in Cholera eiusmodi sonitus

vix

vix non perpetuo efferuntur, ſine vllo leuamine. Sedes morbi eſt in inteſtinis, quae poſt mortem ſaepe mirum in modum flatibus intenta reperiuntur. Aër vero, isque a quieſcentibus humidis ortus, nonnumquam etiam in abdomine eſt inter viſcera et Peritonaeum, ita vt inciſo corpore poſt mortem putris halitus cum impetu exſpiret.

§. 578.

Cauſſa huius morbi eſt reſolutio inteſtinorum, et ſi motus periſtalticus quacumque ratione laeſus deficit, materia etiam mucida, fermenteſcens aſſumtorum, ſi a viſceribus abdominis et a bile aliisque ſuccis chylificationi inſeruientibus non fuit ſubacta, ſed motu inteſtino et calore rarior facta, in halitus reſoluitur. Notabilis eſt illa obſeruatio in *Transactionibus Britannicis no.* 414. *Vol. VII. p.* 572. vbi ex vulnere minori folliculi fellei magna inflatio abdominis, eaque funeſta, orta fuit, ita, vt nec ἄνω nec κάτω ſonitus ab aegro emitti potuerit. Ex qua re clarum eſt, bilem ad periſtalticum motum plurimum facere, et eam debilem, qua mucus et tenacior pituita reſolui nequit, tympaniti occaſionem dare. Forte etiam in altero genere, vbi aër in abdomen contractus eſt, accedit atonia Peritonaei et muſculorum abdominis.

§. 579.

Huic morbo foeminae frequentius obnoxiae ſunt, et ex viris infirmiores. Plerumque enim his etiam viſcera imbecilliora ſunt, in quibus humores non recte conficiuntur. Obſeruatione compertum eſt, eos, qui de doloribus colicis, vmbilici regionem infeſtantibus iisque pertinacioribus, et qui nullis remediis obediunt, conqueruntur, huic morbo obnoxios fieri. Oritur Tympanitis a refrigerio abdominis, a potu frigido, a potu fermenteſcente, cereuiſia tenui, prae ceteris ab aqua niuata, et ab abuſu ſpiritus ardentis Praeter ea multum ad hunc morbum conferre poteſt cibus crudus, glutinoſus, inflans, animi crebrior commotio per iram,

iram, paſſio hyſterica, alii morbi ſpaſtici, colica flatulenta, ſpasmodica; dyſenteria, vomitoriorum et purgantium abuſus, mala materia a malignis variolis in viſcera abdominis inclinata, glandularum in meſenterio, nec non pancreatis et hepatis ſcirrhus, anodynorum et opiatorum in morbis ſpaſticis abuſus, nimis frequentes ſanguinis miſſiones et aliae profuſiones. Interdum morbus ab aſſumtis venenis relictus fuit.

§. 580.

Morbus periculoſiſſimus eſt, qui, ſi inueterauit, raro curatur, et numquam ſi partes glanduloſae ſcirrhoſaeque factae fuerunt. Sperari poteſt, ſi homini nulla febris eſt, nulla vel non admodum magna ſpirandi difficultas, appetitus bonus, et ſi morbus a malo victu et non a peioribus cauſſis ortus fuit.

§. 581.

Curatio abſoluitur remediis carminatiuis et aluum ducentibus. Ab initio dari poſſunt Pilulae Becheri, infuſa ex carminatiuis et Rhabarbaro cum vino parata, enemata ex herbis et ſeminibus carminatiuis cum iure carnium decocta, addito oleo et ſale, praecipue ſale Ammoniaco ad drachm. j. vel ij. Semper cum laxantibus dari debent carminatiua. Conducit etiam Liquor anodynus Hoffmanni, cum quarta parte Balſami vitae. Frequentius iterari debent enemata. Extrinſecus abdomini admoueri poſſunt ſacculi ex herbis fragrantioribus, et praecipue Balſama alibi laudata. Extollunt fomenta ex Sulphure, quod cum vrina ſani hominis decoctum fuit. Imponi etiam a nonnullis abdomini ſolent ſacculi auena cruda vel arena pleni. Cum his neceſſaria ſunt enemata, quae etiam ex vrina ſani hominis cum Terebinthina, vitello oui ſubacta, fiunt. Victus omnibus accommodandus eſt, et vinum dandum paucum meracum, vel vinum cum Abſynthio fermentatum. Sub finem puluis ille Birkmanni cum Croco Martis et alia ſubinde laudata martialia.

§. 582.

Vbi vero iam febricula aegrum tenet, eumque ſitis vexat, et vrina lixiuioſa eſt, periculum certum eſſe ſolet, et tunc medicamenta iam memorata aliena ſunt. Aluus duci poteſt Rhabarbaro. Dandae ſunt aquae Sedlicenſes cum Liquore anodyno. Adhibenda ſunt enemata, et ſi res bene cedit, pedetentim ad efficaciora procedendum.

SCABIES.

§. 583.

Eſt minimarum fiſtularum, quae copioſiores in cute ſunt, exulceratio, ab humore, qui per eas naturaliter effertur, ſi is vitio ſui generis, eoque contagioſo, corruptus eſt. Incipit ſcabies plerumque in artubus, ſed poſt, vbi inueterauit, ea totum corpus, excepta facie, occupat. Frequens eſt iunioribus, in quorum corporibus maior raritas et vaſorum omnis generis maior numerus eſt. Pertinacior eſſe ſolet in ſenibus. Diſtinguitur in benignam et malignam. Vltima aliis morbis accedit, ſcorbuto, lui venereae. Vel cum illa eſt viſceris cuiusdam, praecipue ex iis, quae chylificationi inſeruiunt, vitium. Magnum diſcrimen eſt inter humidam et ſiccam. Humida habet puſtulas maiores elatioresque, multo humore, eoque pinguiori, turgidas, quae ruptae vertuntur in cruſtam ſpiſſam, pinguem, quae per cutim diffunditur. In ſicca puſtulae minores ſunt, ſero acriori turgidae, cum qua eſſe ſolet intolerabilis pruritus et vix ſuperabile ſcalpendi deſiderium. Haec poſterior ſenibus et corporibus ſiccis adſtrictisque; prior iunioribus et corporibus raris frequentior eſt. Circulus rubicundus, quo puſtulae comprehenduntur, maiorem inflammationem ſignificat.

§. 584.

Sedes huius morbi esse videtur tum in sero, quod per cutim excernitur, tum etiam, vt videtur, in oleo tunicae adiposae, et pinguiusculo humore glandularum cutanearum atque sebaccarum. Ille corruptus humor, quamdiu sanguis admixtus est, sine noxa conquiescit, a sanguine vero secretus et ad illas fistulas et glandulas secretorias delatus, maiorem acrimoniam adipiscitur, inflammat roditque. Peculiare tamen et sui generis vitium esse videtur, quod eius contagium indicat. Nam contagione potissimum, mediantibus linteis, vestibus aliisque rebus, quae corpori admoventur, et si haec cum corpore sano incalescunt, in alia corpora transfertur.

§. 585.

Frequentior itaque caussa huius morbi est contagium. Si vero is sine hoc ex aliis suisque caussis in aliquo corpore nascitur, plura sunt, quae occasionem dare possunt. Praesertim aliunde aduenientes homines, aëri aquisque haud adsueti, si has impuras potant, vel etiam iisdem manus lauant, non raro scabiem contrahunt. Aliquid conferre videtur humor lentus, ex defectu exercitationis ortus, mundities neglecta, aër vappidus, inclusus, impurus, paludosus. Quare mala scabies miseros saepe vrget, qui carceribus squalidis et subterraneis adseruantur. Victus crudus, salsus, ex fructibus horaeis austeris, nec non carnibus viscidis, sale conditis. Animi pathemata, praecipue moeror, quibus humorum lentor multum augetur, et humorum tenuiorum confectio impeditur, cohibita exspiratio, mensium et haemorrhoidum obstructio, multum conferre videntur. De vitio in visceribus nato iam dixi. Saepe in scabie maligna omnique medicinae reluctante laborantibus post mortem tumidi scirrhosique reperti fuerunt lienes.

§. 586.

Quandoque facile satis tollitur, nonnumqnam vero vix vllo modo expugnari potest, prae ceteris maligna, ex alio

modo

modo vel ex visceris vitio orta. Facillime curatur ea, quae ex contagio nata fuit, si ei mox inter initia succurritur. Est tamen etiam critica, qua orta soluuntur alii desperati morbi, arthritis, asthma spasticum, quartana, epilepsia. Longe tamen frequentius est videre morbos ex scabie male curata ortos, epilepsiam, catarrhum suffocatiuum, paralysin, haemoptysin, phthisin, hydropem, varia oculorum vitia, praecipue amaurosin. Senibus ex scabie, si ei vetustas accedit, saepe metuenda est hectica et marasmus. Pessima est scabies, quae sub cute in brachiis et in dorso tubercula maiora habet, seu glandulas cutaneas tumefactas et cellulas tunicae adiposae, coacto humore plenas et dilatatas. Haec tubercula in iis frequentius nascuntur, quibus scabies externis fuit ante tempus cohibita.

§. 587.

Curatio accommodanda est et ipsi morbo, et aetati ac temperamento aegri. Raro opus est sanguinis missione, quae tamen salutaris immo necessaria esse potest in corpore admodum pleno. Initium curationis fiat remedio purgante, in scabie sicca benigniori. Si malum benignum et valde recens est, ex contagio ortum, id quandoque inter initia dato cathartico tollitur. Non vero tutum est morbum, si inueterauit, solis purgantibus curare. Metuenda enim sunt eadem mala, quae ab intempestiuo externorum reprimentium vsu nascuntur. Dari possunt in scabie humida Pilulae ex panchymagogo Crollii, Mercurio dulci, Diagrydio; vel Emulsiones ex Resina Ialappae cum aliquot granis Diagrydii. In scabie sicca meliora sunt decocta Tamarindorum, Rhabarbari, foliorum Sennae, Mannae et Cassiae. Interdum tamen dari potest Mercurius dulcis cum Syrupo de Cichoreo cum Rhabarbaro, vel de Spina Ceruina, &c. Purgantia inter aliorum medicamentorum vsum debent octauo vel decimo quoque die iterari.

§. 588.

Praemiſſis purgantibus, dari poſſunt decocta ex radice Chinae, Bardanae, Sarſaparillae, Scorzonerae, Cichorei, Glycyrrhizae, addito pauco ligno Saſſafras. Plurimum proficit, ſi haec decocta, ſed minus meraca, potui miniſtrantur. Meraciora ex iam dictis compoſita conueniunt in ſcabie humida. Sedulo tamen videndum eſt, ne iisdem et aliis medicamentis, praecipue in iunioribus et plenis, ſanguis nimium cieatur, quae res inflammationem concitat, et ſcabiem multum exaſperat. Igitur niſi morbus venereus ſub ſcabie deliteſcat, alienum eſt Guaiacum cum aliis valentioribus; quae in corporibus ſiccis et ſcabie ſicca exaſperatis funeſtam tabem afferre poſſunt. Cum his decoctis etiam dari poteſt Eſſentia Fumariae, vel ſimplex, vel compoſita. Fumariae plures ſpecificam virtutem tribuunt, nec non Tincturae Antimonii tartariſatae, cui addunt Eſſentiam Succini, atque in corporibus raris Eſſentiam Myrrhae. In ſcabie ſicca vero, et in corporibus adſtrictis omnia calida nocent. His proficiunt leniora decocta ex herba Meliſſae, Fumariae, Scolopendrii, Cuſcutae. Immo nonnumquam magis proficiunt decocta radicis Althaeae, Cornu Cerui florum Sambuci, ſeminis Papaueris albi, Cydoniorum. Inprimis ſalutare eſt decoctum Fumariae cum Sero lactis, cuius quotidie libra j. ad ij capiat homo. In huius vero vſu per multum tempus perſeuerandum eſt. Etiam in ſcabie ſicca et corporibus, quibus tabes imminere videtur, coquantur iuſcula non gelatinoſa, ſed tenuiora, ex carnibus minime pinguibus, veluti pullis cohortalibus cum herba recenti Fumariae; extollunt plurimum iuſcula Viperarum.

§. 589.

Poſtquam haec per aliquod tempus data fuerunt, recurrendum eſt ad ſpecifica. Horis veſpertinis dari poſſunt pulueres ex Antimonio diaphoretico, lapidibus Cancrorum praeparatis et floribus Sulphuris; dari poſſunt ad gr. iij - viij. pro doſi. Proficit etiam Aethiops mineralis eadem doſi dandus

dandus et per tempus iterandus. Si malum valde pertinax, et ſuſpicio eſt, eis virus venereum eſſe admixtum, horis veſpertinis dari poſſunt grana iij-v-viij Panacaeae LEMERY, vel Mercurii dulcis rite praeparati, ita tamen, vt aluum non moueat. Quare hoc tertio quoque die circiter fiat. Specificam virtutem habet Regulus Antimonii medicinalis, qui ex Antimonio, cum Sale communi et Sale Tartari fuſo, paratur, cuius grana iij-vj-viij. ſemel vel bis per diem terreis admixta dantur. In ſcabie humida proficit etiam Antimonium crudum, quod, in petia ligatum, adiicitur decoctis. Mercurius non eodem tempore, quo ſulphur datur, convenit. In corporibus ſiccis, tabidis, morboque diuturno et omnis fere generis vitiis, quae in cute naſcuntur, exaſperatis confectisque, quandoque proficit diuturnior vſus lactis aſinini. Cauendum eſt, ne temere illam ſcabiem vehementioribus curare velimus, quae critica eſt, et qua alii ſupra dicti morbi interdum leuantur. Haec per multum tempus tolerari debet. Vbi in aegro febris accedit, omittenda ſunt illa ſpecifica, praecipue Sulphur et Mercurius. In his vero exhibendis ſedulo ſemper ad aegrum, eius habitum, ad ipſum morbum eiusque cauſſam atque etiam peruicaciam, reſpiciendum eſt, quibus omnibus haec remedia accommodanda ſunt.

§. 590.

Tandem recurrendum eſt ad externa, quae vero numquam, niſi bene repurgatis humoribus, tuta ſunt. Semper a mitioribus incipiendum eſt; ſine noxa fere eſt vnguentum de Ceruſſa, quod alio nomine vnguentum album camphoratum dicitur. Efficaciſſimum, ſed minus tutum reprimens, eſt ſulphur viuum, cuius drachma vna vel altera priori compoſitioni poteſt adiici, ſi efficaciori opus eſt. Si malum valde refractarium eſt, adhiberi poteſt vnguentum Neapolitanum, cuius exigua portio illiniatur carpo. Nec minus ſalutaris et fere ſine periculo eſt aqua phagedaenica Chirurgorum. Cingula ab aliis parari ſolent vel cum vn-

guento Neapolitano, vel si cingula ex panno scissa in mortario lapideo Mercurio imbuuntur, qui diu cum albo ouorum in alio mortario lapideo subactus fuit. In scabie vero sicca haec remedia non semper tuta sunt, maxime in senibus et tabidis. Saepe plus proficiunt balnea ex aqua cum lacte vel decocto furfuris, quae saepe iteranda sunt et diu adhibenda, et post diuturnum horum vsum tandem ad benigniora mercurialia recurrendum est. Multum extollunt mucilaginem ex cortice medio arboris Tiliae, cum aqua communi vel aqua rosarum extractam, quam etiam, addita cera, in emplastrum vertere solent. Inter reprimentia minus tuta referri possunt Balnea ex scoriis metallicis, tum venereis, tum martialibus, vel ex scoriis, quae ex Cadmia in Smaltum fusa relinquuntur (*die Schlackenbäder*).

§. 591.

Si scabies citius, quam par est, vel purgantibus fuit male curata, vel externis repressa, et ex hoc mali morbi sequuntur, illa reuocanda est. Dari possunt decocta, quae supra laudauimus, et cum his per aliquot dies pauca grana Panacaeae LEMERY, vel Mercurii dulcis. Ne fauces offendat Mercurius, is ad grana v. circiter excipitur Syrupo Fumariae, vel alio quodam, et in bolum vertitur, vel pulveres fieri possunt, additis terreis, qui crustulo (Germ. *Oblate*) comprehendi atque sic deglutiri possunt. Videndum est, ne ptyalismus Mercurio concitetur, et regimen imperandum est aegro. Si ptyalismus imminere videtur, dandum est purgans. Si post horum vsum scabies non revertitur, dari debent Flores Sulphuris, horis potissimum vespertinis. Vbi febris superuenit, ab vsu horum medicamentorum per tempus desistendum est. Omnibus morbis cutaneis reuocandis inseruiunt Balnea (*das Wolkensteiner- und Wiesenbad*), quorum balneorum effectus est, vt purpura scorbutica per totam cutim erumpat; quae balnea etiam in affectibus rheumaticis inueteratis multum proficiunt. Illud vero sedulo notandum est, nihil magis necessarium

ſarium eſſe, quam diligentem victus et regiminis obſeruationem. Alienus eſt cibus pinguis, mucilaginoſus, crudus, ex leguminibus aliisque vegetabilibus. Vitandum eſt omne frigus; aër, ſi paludoſus eſt et impurus, mutandus; vitandum eſt omne contagium, et frequentiſſime mutanda ſunt lintea veſtesque. Hac enim munditie neglecta, vix ſperari poteſt curatio.

ELEPHANTIASIS ET LEPRA.

§. 592.

Morbi frequentiores fuerunt olim, quam noſtra aetate, qui, poſtquam morbus venereus in Europam inceſſit, in noſtris ad minimum terris fere euanuerunt. Eſt tamen differentia inter Lepram Graecorum et Arabum, de qua prolixe agit *Leonh.* FVCHSIVS in *Paradoxis medicis Lib. II. Cap. XVI.* Graecorum Lepra fuiſſe videtur *Impetigo* CELSI, *Lib. V. Cap.* 28. §. 17. cuius hic quatuor genera recenſet. Nihil aliud eſt, quam ſcabies ferina, ex qua quandoque vlcera fiunt, quibus etiam cruſtae et quaſi furfures ſupernaſcuntur. Longe vero grauior morbus fuit Lepra Arabum, quam Graeci Elephantiaſin appellarunt. Vide CELSVM *Lib. III. Cap.* 25. et ARETAEVM. Durus hic morbus eſt. Aegri ab initio de alui pertinaci obſtructione conqueruntur, fiunt triſtes, pigri, ſomnus eſt multis inſomniis turbatus. Cutis crebras maculas, ab initio rubicundas, mox liuidas et nigras, tandem etiam crebros tumores habet. Ex his ſquamae decidunt, ab initio albidae, liuidae, tandem nigricantes. Exaſperatur vniuerſum corpus, et plerumque prius facies tumoribus duris, ſcirrhoſis, varicoſis, ſcatet, qui tandem in foeda atque calloſa vlcera degenerant, quae quandoque cum multa ſanie, quandoque cum multa ſuppuratione ſunt. His vlceribus

offa etiam vitiantur. Tumores adeo increfcunt, vt etiam manuum pedumque digiti tandem fub tumoribus condantur. Summa cutis tandem fit arida, inaequaliter craffa, afperior, corio ficco fimilis, quae tandem omni fenfu deftituitur, vt in eam acum etiam fine dolore et fenfu demittere poffis. Pili defluunt, vox rauca eft, cum fibilo, anima intolerabilem foetorem fpirat, vrina cruda, iumentorum vrinae fimilis. Si fanguis mittitur, in eo corpufcula albicantia, fplendida, milii femini fimilia, natare dicuntur. Miferi coeco impetu in Venerem feruntur, quare etiam nonnulli hunc morbum Satyriafin vocarunt. Haec vero illius potius fymptoma eft. Tandem febris hectica et marcor diu exoptatam mortem affert.

§. 593.

Sedes morbi effe in lympha prorfus corrupta videtur. Contagiofus eft, viris frequentior quam foeminis. Dicunt, hanc lepram oriri ex fcorbuto, fcabie, morbo venereo, multa et incongrua medicatione corruptis, praecipue fi malus cibus ex carnibus fuillis, falfamentis, pifcibus et carnibus fumo induratis, nec non abufus aromatum aphrodifiacorumque accefferit. Conferunt obftructiones haemorrhoidum et menftruorum. Haereditate etiam propagatur morbus.

§. 594.

Lepra Graecorum mitior non aliam curationem pofcit, quam fcabies, eam tamen longiorem. Lepra Arabum, feu Elephantiafis, vbi vetuftas acceffit, tolli nequit. Inter initia vero exiftimo, inprimis refpiciendum effe ad cauffas illosque morbos, ex quibus hoc vitium natum fuit et adoleuit. Danda funt valentiora emetica, ex Antimonii vitro et Sulphure Antimonii, quod vltimum ad gr. iij-iv. exhiberi poteft. Cum his etiam purgantia ex Ialappa, Mercurio dulci, Agarico trochifcato. Non aliena effe poffunt infufa ex radice Bryoniae, Valerianae, Pimpinellae albae; herba Fumariae; ligno Saffafras, Mechoacanna, Agarico, foliis Sennae et fimilibus. His praemiffis diu perfeuerandum

dum est in vsu decocti ex radice Bardanae, Chinae, ligno Sassafras, addito etiam Antimonio crudo. Mercurius inprimis prodesse poterit, si morbus venereus est. Si vero corpus valde calet, et illud macie extenuatur, eluendum est copiosioribus iusculis tenuioribus, vel sero lactis, ex quibus coquantur herbae antiscorbuticae: Fumaria, Trifolium fibrinum, Carduus benedictus, Nasturtiorum varia genera. Veteres plurimum tribuunt Viperis. Omnes aliae praeparationes nullius vsus sunt; aliquando prodesse poterit decoctum Viperarum cum iusculo tenuiori. Cum his omnibus frequentiora adhibenda sunt enemata leniora et lubricantia, nec non balnea, quibus cutis mollitur. Ab initio balnea fiant ex decocto furfurum vel lacte. Vbi cutis mollita fuit, admisceri possunt herbae Fumariae, Saponariae, Agrimoniae, additis etiam foliis Peti. Ad cutim purgandam etiam conferunt illa supra dicta remedia contra Scabiem.

MORBI VENEREI EORVMQVE DIVERSI GRADVS ET SYMPTOMATA.

§. 595.

Dirum hoc morbi genus ex contagio quodam specifico oriri solet, quod contagium ab initio mite, inueteratum vero adeo nocens fit, vt partes non solum fluidas corrumpat, sed solidas etiam et durissima ossa rodat et voret. Illud corpori admotum (nam e longinquo non agit) primum leuem inflammationem excitat, partesque rodit. Dicunt nonnulli esse acidae naturae, et saniem veneream Syrupi violarum colorem mutare in rubicundum, id quod experimentis probandum erit. Nec hic de origine disputandum. Quamuis olim similes morbi in nonnullis obseruati

fuerunt, morbus tamen et frequentior et peior factus est, adlato ex America Seculo XV. contagio. Multum semper ad morbos exasperandos confert aër, victus aliaque. Sedes primaria esse videtur in humoribus lymphaticis, saliua et similibus, nec non in oleo tunicae adiposae atque cellulosae.

GONORRHOEA IN VTROQVE SEXV.

§. 596.

Non ex alia caussa, quam ex impuro coitu nascitur, si virulenta est. Ab immoderato tamen coitu aliquando leuis inflammatio et humoris etiam effluuium, praecipue in foeminis, oriri potest, quod vero sponte finitur. Quibus gonorrhoea imminet, illi tertio, quarto, rarius octauo vel decimo die post impuram Venerem sentiunt pruritum quemdam in glande atque vrethra, quo etiam inter initia ad libidinem magis incenduntur, tandem pruritus mutatur in dolorem, qui mingendo exasperatur, ita vt stranguria oriatur et frequens mingendi cupiditas. Vexantur aegri priapismo, profluit tandem ex vrethra, et in foeminis, quae etiam tentiginem sentiunt, ex vagina humor ab initio paucus, glutinosus, albicans, mox vero cinereus atque ex flauo viridescens. In viris facilis diagnosis est, in foeminis, praecipue si veritatem confiteri nolunt, longe difficilior, quum in multis conueniat cum fluore albo. Supra tamen exposita fuit differentia.

§. 597.

Sedes huius morbi varia esse solet. In foeminis affectae sunt illae glandulae, quae ad latera orificii externi positae sunt, et lacunas seu foramina habent. Vid. illarum glandularum descriptionem in WINSLOW *Tr. du bas Ventre*

Ventre §. 628. Laborant etiam prae ceteris illae glandulae, quae copiosiores exitus habent circa meatum vrinarium, nec minus etiam glandulae per totam vaginam vteri. Addunt nonnulli adhuc in foeminis glandulas COWPERI iuxta anum sitas. Vid. ASTRVC *Tom. I. p.* 247. In viris autem aliquando, rarius tamen, virus haerere videtur in glandulis, substantia spongiae adsimili, et in illis minoribus glandulis, quae in corona conspiciuntur. In hac vltima virorum gonorrhoea nihil effluit ex vrethra, humor vero acris, purulentus, rodens quandoque copiosus reperitur inter glandem et praeputium. Vid. inter alios *Histor. Acad. Reg. Scientiarum* 1729. *p.* 16. Hanc gonorrhoeam nonnulli spuriam vocant. Alia sedes est, quam COCKBOVRNIVS vnicam esse credidit, in illis copiosioribus lacunis, quae in vrethra reperiuntur et a MORGAGNIO adcuratius descriptae sunt. Ex his enim naturaliter humor exsudat, quo vrethra lubricatur, qui humor hoc vitium contrahit. Aliquando etiam virus haeret in glandulis COWPERI et aliis a LITTRIO in *Histor. Acad. Reg. Scient.* 1700. descriptis. Hanc gonorrhoeam obseruationibus probauit et descripsit LITTRIVS in *Commentar. Acad. Reg. Scient.* 1711. *p.* 262. In his gonorrhoeae generibus paucus humor effertur, et glandulae COWPERI, in perinaeo iuxta musculos transuersos sitae, inprimis dolent. Frequentissima vero sedes est in prostata et in vesiculis seminalibus, quorum ductus excretorii iuxta sic dictum Verumontanum exitum habent. Haec gonorrhoea cognoscitur ex copiosioris spissiorisque humoris profluuio. Saepe tamen non vna pars, sed plures laborant, quare malum etiam intenditur. Est aliud gonorrhoeae genus, quod siccum dicitur, in quo dysuria, stranguria, dolor cum inflammationis signis vehementer vexant aegrum, vbi tamen vel nullus, vel paucus humor exit. Hoc genus a remediorum calidorum et adstringentium abusu ex aliis huius morbi generibus nascitur, et nonnumquam inflammatione et abscessu perinaei finitur.

§. 598.

§. 598.

Per quam viam virus ad haec loca perueniat, num per cauernoſam glandis ſubſtantiam, quae ex cauernoſo corpore vrethrae naſcitur, num per ipſam vrethram, Auctores non conſentiunt. Quidquid horum ſit, virus illud rodens prius inflammationem excitat, a qua fere omnia ſymptomata naſcuntur. Vrina enim, quae ſuper partes eroſas inflammatasque fertur, illum acerbiorem dolorem adfert. Dolore adducuntur et criſpantur fibrae illius membranae, qua intus contegitur vrethra cum omnibus vicinis partibus. Hinc per conſenſum male afficitur ſphincter veſicae, qui quaſi conuellitur, ita, vt ſtranguria naſcatur et crebrior mingendi cupiditas. Inflammatione aucta, et intenſis illis fibris nerueis, comprimuntur vaſa ſanguifera, quae ſi rumpuntur, id quod in corporibus debilioribus facile accidit, multum ſanguinis per vrethram effunditur. Hac inflammatione illoque ſenſu etiam irritantur muſculi erectores, hinc ſtimulus ad Venerem et moleſtus priapiſmus. Ex eadem cauſſa, inflammata videlicet interiori tunica, membrum, agentibus erectoribus, cum acerbiſſimo dolore incuruatur. Tandem etiam propter inflammationem, maxime ſi illa calidis medicamentis exaſperata fuit, praecluduntur illi ductus excretorii, virulentus humor coërcetur, qui vaſis lymphaticis abſorbetur, fertur ad glandulas inguinales, in quibus bubones fiunt; vel diffunditur in vniuerſum corpus, maxime vero in tonſillas et glandulas ſaliuales, et naſcuntur vlcera faucium. Non raro etiam ille humor corruptus fertur in vaſa deferentia, et intumeſcit cum inflammatione teſticulus.

§. 599.

Gonorrhoea maligna in iuuene, ſi nullum aliud vitium in aliis humidis eſt, et ſi venerea lues haec corrupit, et ſi regimen obſeruatur, ſine magno negotio curari poteſt, citius, quam gonorrhoea benigna. Haec ſi inueterauit, et praecipue ſi illa ex nimia laxitate veſicularum ſeminalium, et, qui ex his educuntur, ductuum excretoriorum orta eſt, non-

nonnumquam funestam tabem, in aliis epilepticos motus, aliaque grauissima mala afferre potest. Ceteroquin gonorrhoea sibi relicta, nisi cohibeatur, non facile luem infert, et homines diu ea laborant sine alia noxa. Magnum autem discrimen est, pro diuersis sedibus, quae laborant, et si inflammatio, quae accedit, mitior vehementiorque est. Si materia, quae effertur, albida et spissiuscula fit, reliqua vero symptomata se remittunt, morbus mutatur in melius. Etiam spes est, si in vrina flocculi spissiores, albidi, veluti ramenta, natant. In foeminis tolerabilior est, et facilius curatur, quam in viris.. In viris ex gonorrhoea, tanto magis male curata, saepe relinquuntur carunculae, de quibus supra dictum est.

§. 600.

In Curatione et tempora et corpora sedulo distinguenda sunt. Inter prima initia, post susceptum contagium, aliquantum proficere possunt emollientia extrinsecus glandi admota, balnea ex aqua fluuiatili, ex decocto emolliente, vel epithemata ex radice Althaeae et floribus Chamomillae ex lacte cocta. Haec decocta etiam mediante siphone in vrethram dari possunt. Haec auxilia sola necessaria sunt in illa gonorrhoea, quam spuriam vel aridam vocant, quam supra descripsi. Si vero morbus iam adoleuit, et aeger dolores sentit, et si iam facta est inflammatio, confert exhibere laxans antiphlogisticum, ex decocto Tamarindorum, Mannae, Cremoris Tartari, Cassiae. Aluus semper aperta et lubrica seruanda est enemate. Danda est aegro ptisana diluens, ex radice Althaeae, Scorzonerae, Cichorei, foliis Lactucae, Parietariae: vel quae meliores sunt, dilutiores emulsiones ex seminibus frigidis, semine Papaueris, Amygdalis excorticatis, addito Nitro et absorbentibus. Optimum in hoc casu est Nitrum, quo saepe totus morbus tollitur. Si ingrauescit morbus, et cum hoc inflammatio, recurrendum est ad alia auxilia. Sanguis mittendus, praecipue plethoricis, aluus ducenda lotionibus emollientibus, haud

calidis,

calidis, addito Nitro. Extrinſecus imponenda ſunt epithemata ex emollientibus. Demittendus eſt aeger in balneum emolliens.

§. 601.

Vbi vero deferbuit inflammatio, et purulenta materia copioſior ſine dolore effertur, danda ſunt laxantia paullo efficaciora in phlegmaticis, ex Mercurio dulci, Extracto panchymagogo, Pilulis de Succino Cratonis et ſimilibus. Haec laxantia quinto ſextoque die iterari debent. Cum his vero exhibenda ſunt decocta ex radice Sarſaparillae, Chinae, Bardanae, Pimpinellae, Ligno Sancto, Saſſafras. Si horum vſu dolor non augetur, ſed imminuitur, in his ſolis perſeuerandum eſt. Si vero corpus phlegmaticum eſt, ad efficaciora pergendum. Vlcus efficacius abſtergunt Tinctura Antimonii, Eſſentia Pimpinellae. De his omnibus remediis vero ſedulo notandum, ea accommodari debere ad aegri naturam. Si enim, praecipue in cholericis et haemorrhoidariis, nec non in iunioribus, his acrioribus et vehementioribus vtamur, alia mala, nouae inflammationes, dyſuria, ſtranguria, haemorrhoides coecae, abſceſſus et fiſtulae in perinaeo concitantur. Tunc proficiunt mitiora laxantia ex foliis Sennae, Cremore Tartari, Manna et ſimilibus. Proficit etiam decoctum ex Sarſaparilla, China, Scorzonera, cui etiam folia Sennae adiiciuntur. Cum his omnibus neceſſarium eſt, vt aeger cibo vtatur pauco, ex materia imbecilla, et potione dilutiſſima, ex aqua vel ptiſana, vt abſtineat ab omnibus cogitationibus venereis, decubitu ſupino, in victu ab omnibus acribus, fermenteſcentibus, ſalſis, dyſpeptis. Si morbus valde refractarius eſt, adhiberi poſſunt Mercurialia. Datur Panacaea LEMERI ad ſcrupulum dimidium pro doſi, quae commode conſerua Roſarum pallidarum et Syrupo earumdem, vel florum Perſicorum excipitur et in bolum vertitur. Datur eiusmodi bolus tertio quoque die cum illis remediis ſanguinem purgantibus, ex quibus aliis praeferri debent decocta. Nec

alienum

alienum eſt Vnguentum Neapolitanum, ſi pauca quantitas Mercurii, ad drachmam j. vel ij. circiter, extrinſecus partitis vicibus perinaeo illinitur. Neceſſarium vero eſt, vt eo tempore, quo Mercurius adhibitus fuit, aeger vitet omne frigus, et vt ſemper, ne ptyaliſmus oriatur, poſt fricationem ſumat laxantia, ex quorum numero illa apozemata reliquis praeferenda ſunt. Quamdiu extrinſecus adhibetur Mercurius in vnguento, non facile mutanda ſunt lintea. Raro vel numquam gonorrhoea concitato per Mercurium ptyaliſmo curatur.

§. 602.

Si tandem ex vſu horum remediorum corruptus humor, ex vrethra efferri ſolitus, benignior videtur, et magis albicans, adhibenda ſunt remedia, quae hoc profluuium pedetentim cohibent. Hoc efficiunt Balſama: Balſamum Peruuianum, de Copaiua, nec non Terebinthina. Balſama admiſceri poſſunt illis Eſſentiis et Tincturis. Balſama haec commode etiam excipiuntur vitello oui ſorbilis, et cum eo deglutiuntur. Tandem efficacius cohibet Terebinthina. Plurimum ad cohibendam gonorrhoeam etiam valet os Sepiae praeparatum. Sedulo autem videndum, ne his vtamur, ſi vlcus nondum purgatum eſt, tanto magis, ſi corpus impurum fuerit. Nec etiam ad horum remediorum vſum nimis properandum eſt.

§. 603.

Multum tribuunt lotionibus in vrethram immiſſis, quarum variae apud Auctores reperiuntur compoſitiones. Omnes minorem efficaciam habent, niſi partes iam atonia laborant. Nec tamen his, quibus etiam profluuium coërcetur, temere vtendum eſt.

§. 604.

Nonnumquam ex gonorrhoea, praecipue male curatâ, ſanguinis profluuium oritur ſaepe periculoſum. Cauſſam ſupra adduxi. Adhibenda ſunt omnia auxilia, quae ad haemor-

morrhagiam ſiſtendam neceſſaria ſunt, enemata emollientia, frigida, lintea frigida madentia, quae perinaeo et mentulae imponuntur. Dentur emulſiones cum ſemine Papaueris, Nitro et Cryſtallo montana praeparata. Vrgente malo ſanguis ex brachio mittendus. Vinctura ſunt conſtringendi digiti manuum; prae ceteris omnibus neceſſaria eſt quies et abſtinentia. Si gonorrhoea citius ſuppreſſa fuit, illa recenti re iterum poteſt reuocari. Eſt tamen differentia. Si poſt ſuppreſſionem inflammatio mota eſt, quam ex ſignis facile cognoſcimus, et ex qua plerumque vel bubo, vel tumor teſticuli metuendus eſt, adhibendum eſt ſolum Nitrum cum temperantibus, quae admiſceri poſſunt emulſioni ex ſemine Papaueris. Si vero adſtringentia et Saturnina adhibita fuerunt, et nulla acceſſit inflammatio, proficit Balſamum Peruuianum vitello oui ſolutum, vel emulſionibus admixtum. In eo caſu, vbi nulla inflammatio adeſt, licet etiam experiri Tincturam Antimonii acrem, praemiſſo laxante cum Mercurio dulci. Equitatio reuocare poteſt gonorrhoeam, qua abſtinere debent, qui hoc morbo praecipue cum inflammatione laborant.

§. 605.

Gonorrhoeam benignam vocant, quando praeter voluptatem humor non acris, ſed blandus ex genitalibus vtriusque ſexus excernitur. Plerumque relinquitur a gonorrhoea diuturna vel frequenti, aliquando etiam a Veneris praematuro nimioque vſu. Eſt tamen differentia. Nonnullis perpetuum ſtillicidium eſt, et maribus glans ſemper humore viſcido madet. Aliis vero accedit, vt leui aliqua preſſione vel commotione facta, dum aluum vel lotium exprimunt, vel dum muſculi erectores agunt, verum ſemen inuitis exprimatur ſine voluptate. In prioribus plerumque ductus excretorii in vrethram aperti ampliati ſunt; in poſterioribus vero infirmatae ſunt illae menbranae, ipſi etiam, vt videtur, muſculi relaxati, quibus ceteroquin ſemen in veſiculis ſuis continetur, et tempore coitus exprimitur.

mitur. Haec atonia oriri videtur a nimis frequenti tentigine, quae vel ex voluntate, vel ex morbis dictis venereis, et, quae his accedere solet, inflammatione profecta fuit. Ex hac enim intentione crebriori nascitur laxitas et atonia. In foeminis morbus hic non facile dignoscitur, refertur plerumque ad fluorem album, cuius frequentior caussa etiam nimia impuraque Venus esse solet. Vterque morbus pertinax est et difficilius sanescit, praecipue in senibus. Saepe finitur in senibus marcore et tabe, in iunioribus summa corporis et viscerum imbecillitate, vertigine, epilepsia. Vid. HOFFMANNI Dissert. de *Morbis ex nimio Veneris vsu.*

§. 606.

In curandis his morbis minime festinari oportet, quia saepe in his corporibus simul acrimonia quaedam delitescit, vel ex aliis caussis, vel ex morbo venereo relicta. Haec ante omnia expugnanda est congruis auxiliis, victu et medicamentis. Dari possunt noduli laxantes, ex radice Vincetoxici, Cichorei, Rhabarbaro, foliis Sennae, Passulis, Cremore Tartari, quae infusa aluum subducentia per aliquot dies potari possunt. Fiunt commode ex aequis portionibus Vini et aquae. Interposito aliquo tempore, si nihil est, quod impediat, corpus eluendum est aquis mineralibus. Egregie proficiunt Pyrmontanae, quibus sub finem etiam lac admisceri potest. Debilioribus conducunt Selteranae cum lacte asinino vel alio, diu potandae. Nec alienum est, si lacti admisceas decoctum Millefolii, Agrimoniae, Saluiae, Melissae, Malicorii. Etiam ferrum ignitum in sero lactis exstingui potest, serumque quotidie potari. Experientia compertum est, nonnullis profuisse Thermas Carolinas, quae vero, si malum valde inueteratum, et aeger iam imbecillior factus est, hominem praecipitare possunt. His auxiliis diu multumque adhibitis, et repurgatis, vt decet, humidis, adhibenda sunt roborantia. Sunt vero haec, praeter dicta balsama, cum vitello oui soluenda, Corallia, Succinum, Os Sepiae praeparatum. Melius conducunt

 robo-

roborantia ex Cydonio, miua Cydoniorum, Confectio Strobilorum Pini, cuius aeger quotidie ad drachmas ij. circiter ſumat. Sunt, qui extollunt compoſitionem QVERCETANI. Etiam adhiberi poſſunt Liquores, qui in vrethram dantur, quibus tantillum Sacchari Saturni admiſceri poteſt. Perinaeo admoueantur epithemata, non nimis calida, ex radice Biſtortae, Tormentillae, herba Menthae criſpae, Saluiae, Pulegii, Alchimillae, Roriſmarini, foliis Lauri, baccis Lauri, quae ex vino rubro coqui poſſunt. Superhaberi etiam poteſt emplaſtrum neruinum, oleo quodam ſtillatitio conſpergendum. Etiam proſunt balnea frigida. Omnia vero ſaepe fruſtra adhibentur, niſi aeger ſollicite vitet omnia acria, quae ſanguinem mouere vel etiam Venerem incendere poſſunt. Vita enim debilis fere optima eſt. Nocet inprimis equitatio. In foeminis ſaepe, fruſtra ſumtis omnibus, profecerunt Thermae Toeplicenſes.

LVES VENEREA.

§. 607.

Naſcitur ex contagio, et plerumque ex gonorrhoea, vlceribus, bubonibus, ſi negliguntur vel male curantur. Praecipue vitium hoc, quo omnia corporis humida corrumpuntur, metuendum eſt iis, qui vlceribus illis ſic dictis cancroſis laborantes, haec, ſine adhibitis internis ſanguinem purgantibus, ſiccant glutinantque. Aliquando oritur a contagio partium externarum per oſcula et ſaliuam, vel ſi homines ſub iisdem ſtragulis decumbunt. Morbum contrahit infans ex vitiato lacte; infans vero a parentibus genitus, qui hoc morbo laborant, morbum affere poteſt nutrici. Plerumque illae partes primum afficiuntur exulceranturque, quae impuro humore primum contaminatae fuerunt. Contagium tamen haud ex longinquo, nec per atmoſphaeram, veluti

veluti in febribus malignis, nocet. Morbus per contagium partium externarum ortus ab initio longe facilius tollitur, quam qui ex humoribus vitiatis per genitalia ſuſceptus fuit.

§. 608.

Symptomata huius morbi varia et fere infinita ſunt. Ab initio aegrorum animos inceſſit grauis moeſtitia, quae non ex ſolo pudore et metu, ſed, vt videtur, ex lentore tenuiorum humorum lymphaticorum oritur. Qui vero hoc morbo per vniuerſum corpus eiusque tenuiora humida diffuſo laborant, ſentiunt dolorem ab initio fere rheumaticum, poſt oſteocopum, ſeu quo, vt deſcribunt, interiora oſſium quaſi telo quodam acuto terebrantur. Hic dolor, ſi in interioribus oſſium eſt, plerumque proficiſcitur ab obſtructione in vtroque perioſtio, interno externoque. In hoc enim a lympha, tum viſcida, tum acri, mouetur inflammatio, ex qua tandem, facta ſuppuratione atque exulceratione, naſcitur caries. Nonnumquam etiam perioſtium afficitur, intenditurque ab intumeſcente oſſe, praecipue ſi tumor breui tempore multum increſcit. Peſſimum eſt, ſi doloris cauſſa haeret in vitiata medulla inflammatoque vel vitiato et eroſo perioſtio interno. Dolores hi diſtinguendi ſunt ab aliis rheumaticis, arthriticis et iſchiadicis doloribus. Rheumatici dolores ſedem habent in membranis ipſiſque muſculis; arthritici in ligamentis oſſium, praecipue articulorum; ſcorbutici in ipſis articulis et horum ligamentis capſularibus, quorum humor ſeu axungia vitium contraxit. Morbi venerei autem ipſa oſſa, eaque duriora, et plerumque mediam eorum partem infeſtant. Venerei noctu et ſtragulorum calore multum exaſperantur, quod ſignum pathognomonicum eſſe ſolet. Venereis etiam ſimilis accedit cephalalgia, quae quoque lectuli calore intenditur.

§. 609.

Tandem vero his omnibus alia accedunt. In cute maculae erumpunt rubicundae, purpureae ſeu ephelides

et lentigines, ſcabies, lichenes, ex quibus ſquamulae decidunt. Praecipue autem in fronte et capitis parte capillis obſita, fiunt vlcuſcula, quibus inhaeret cruſta pinguior, flaueſcens, quae, ſi auſertur, mox renaſcitur. Vorant haec vlcera in latum et profundum, et niſi medela adferatur, in capite ad pericranium vsque penetrant. Labra finduntur, et in his etiam vlcuſcula fiunt. Si morbus ingraveſcit, oritur ἀλωπεκία ſeu pilorum defluuium. In genitalibus mala vlcera fiunt, quae ſerpunt, ita, vt puſtulis pus fundentibus omnia exaſperentur. Saepe etiam id, quod ſanum videbatur, iterum exulceratur. Naſcuntur etiam in his partibus verrucae, ſic dicti porri, in ano fici et mariſcae, condylomata ſeu tumores duri cartilaginoſi, abſceſſus, fiſtulae, quae ſaepe, in perinaeo ortae, ſinuoſae fiunt, et intra inteſtinum rectum deſinunt. Fauces exulcerantur, et oriuntur vlcera impura cacoëthea, quae tonſillas, penetrandoque ipſum ad perioſtium, vorant. Inter haec dentes labant caduntque. In capite et aliis etiam ſedibus membrisque oriuntur gummata, tophi, nodique, qui acerbiſſimum dolorem in perioſtio intento mouent; tandem hi tumores matureſcunt, aperiuntur, atque ſub finem ad ipſa oſſa, exeſo corruptoque perioſtio, penetrant, vt oſſa carioſa fiant. In oſſibus non ſolum caries, ſed etiam tumor ſeu maligna exoſtoſis naſci ſolet. Aliquando oſſa tota in ambitu ſuo intumeſcunt, quem tumorem Hyperoſtoſin nonnulli adpellant. Sub finem, niſi auxilia adhibeantur, corruptis omnibus humidis, homines tabidi fiunt pereuntque.

§. 610.

Saepe hic morbus confunditur cum Scorbuto. Differunt ortu. Verus Scorbutus naſcitur ex malo victu et regimine, maxime ſi nautici homines, crudo ſalſoque victu vtentes, ſe atmoſphaerae frigidae grauique per multum tempus exponunt atque exſpirationem cohibent. Etiam oritur ex moerore et inſueto vitae genere, impura aqua, defectu exercitationis, &c. Morbus venereus non niſi ex

con-

contagio. Et Scorbuto contagium eſt, longe tamen ſegnius, quam morbo venereo. Nam illud vix alia ratione, quam per os et ſaliuam propagatur. Verus ſcorbutus in terris ſeptentrionalibus endemius eſt, et inter nauticos homines frequentior. In ſcorbuto laborant prae ceteris partibus gingiuae. In morbo venereo tonſillae aliaeque glandulae. Scorbuticorum vlcera ſunt cum magno aeſtu et pruritu, accedente gangraena et putredine, magis etiam in latum diffuſa. Venereorum vlcera ſunt profundiora, lenta, et in quibus humor eſt glutinoſus, ſubpallidus, craſſitudinem mellis aut viſci referens. Non niſi valde confirmatus ſcorbutus perioſteum exedit, et oſſibus vitium adfert. Nec haec facile a ſolo veroque ſcorbuto intumeſcunt. In ſcorbuto magis afficiuntur carnes, quam glandulae; in morbo venereo hae prae ceteris. Dolor artuum in ſcorbuticis articulos, in venereis mediam artuum partem prae ceteris occupat. Priorum dolores non ita vehementes ſunt, nec adeo calore exaſperantur. Vtriusque vero morbi cauſſae manifeſtae ſunt.

§. 611.

Morbus venereus ipſe plurimum differt pro diuerſo contagio, morbi vetuſtate, ſymptomatum vehementia, et ipſis partibus, quae laborant. Is multum exaſperatur, ſi alii morbi accedunt, veluti Rhachitis, Scorbutus, Arthritis, Malum hypochondriacum. Facilius tollitur morbus, quamdiu adhuc in fluidis haeret. Vbi vero partes ſolidae, praecipue interna viſcera vel oſſa vitiata ſunt, malum difficilius tollitur, et non raro nullam curationem admittit, praecipue ſi ad oſſium vitia manus Chirurgi admoueri nequit. Peior longe eſt vera et venerea exoſtoſis, quam caries, quae ab inflammato corruptoque per eumdem morbum perioſteo ortum coepit. Difficillimus morbus eſt, qui recruduit, vel olim ſopitus nouo contagio auctus fuit, maxime ſi vario mercurialium vſu fuit tentatus. Si viſcus vitio laborat, ſequitur tabes et hectica venerea, tandem funeſta. Ceteris

 paribus

paribus celerius et melius sanescunt foeminae, quibus catamenia fluunt, quam aliae, quibus illa non proueniunt, etiam hae facilius, quam viri. In hoc morbo fere nihil a naturae efficacia, quae in aliis morbis curandis maxima est, sperari potest.

§. 612.

Medendi ratio varia est, de qua etiam magnum dissensum inuenimus inter Auctores. Semper videndum, vt minori malo leniora auxilia et tolerabiliora, vehementi vero efficaciora adhibeantur. Reuocari possunt hae medendi rationes ad vsum decoctorum aliorumque liquorum, qui adversus hunc morbum, adhibita etiam sudatione, dari solent, et ad Mercurii vsum, qui extrinsecus optime per vnguenta admouetur, ab aliis per suffitiones, vel etiam intus datur in variis arte chymica praeparatis. Praeterea Mercurius vel ita datur, vt excitetur atque per plures dies continuetur ptyalismus, vel, id quod aliis in more est, saliuae profluuium, quod imminet, datis catharcticis iterum auertitur. De singulis seorsim.

§. 613.

Decocta sic dicta antiuenerea proficiunt in corporibus raris et obesis, si morbus adhuc in humidis haeret, et si non omne corpus, sed partes quaedam, veluti glandulae saliuales, laborant. Valde autem nocere possunt meraciora decocta corporibus adstrictis, emaciatis, et quibus tabes imminere videtur, praecipue iis, quae iam pulmones ex aliis caussis affectos, tuberculis ac scirrhis plenos, habent. Decocta parantur ex radice Sassaparillae, Chinae, Bardanae, Pimpinellae albae, ligno Sassafras, Iunipero et, quod ceteris efficacius est, Guaiaco. Haec decocta ab initio dilutiora, mox meraciora potanda sunt. Hisce non solum praemitti, sed cum his interpositis vicibus aliquoties dari debent catharctica, ex Extracto panchymagogo, Pilulis de Succino Cratonis, Mercurio dulci, Resina Ialappae, Agarico

rico trochiſcato et ſimilibus. Cum decoctis dari poſſunt Eſſentia Pimpinellae albae, Succini, Myrrhae, prae aliis vero Tinctura Antimonii, ex qua, ſi lignis radicibusque modo commemoratis affunditur, parantur Tincturae antiuenereae. Si per tempus, adhibito ſimul idoneo victu, aeger decocta potauit, id quod commode horis matutinis in lectulo fieri poteſt, is, ſumto decocto meraciori, ſudare poteſt in laconico, accenſo ſpiritu ardente, Germ. (*Schwitzkaſten*); vel excitato vapore ex ipſo meraciori decocto Ligni Guaiaci. Poſt quotidianam ſudationem, quae pro viribus aegrotantis ad horas circiter tringinta vel quadraginta protrahenda, et in qua per plures dies perſeuerandum eſt, aeger debet ſe per tempus in lectulo continere, ex conclaui vero numquam egredi, quum frigida aura corpori admiſſa plurimum nocere poſſit. Adiici etiam poteſt decoctis Antimonium crudum in petia ligatum ad vnciam vnam pro menſura. Id vero nonnullis nauſeam vomitumque mouet. In victu vitanda ſunt omnia iurulenta, quae nocentiſſima ſunt, ſalſa, pinguia, acria, acida. Potioni praeſtandum eſt vel decoctum ſecundarium illarum radicum et lignorum, vel aliud ex his compoſitum et palato magis accommodatum. Si fieri poteſt, aeger veſcatur pane bis cocto et carnibus aſſis; non vero mucidis, quales ſunt ſuillae, anaticae, anſerinae, quae alienae et nocentiſſimae ſunt. Ceteris praeſtantiores ſunt carnes ferarum. Vinum alienum; vinum vero ardens peſtilentiſſimum eſt. Semper cura habenda eſt, vt aluus reſpondeat, quae ducenda eſt lotionibus. Cum decocto aeger veſci poterit vuis Corinthiacis. Finita curatione aeger pedetentim ad priſtinam viuendi rationem reuertatur.

§. 614.

Mercurio aduerſus hunc morbum ſingularis et ſpecifica virtus eſt. Vt videtur, agit ſumma ſua mobilitate et pondere minimarum particularum, quibus lymphae itinera praecluſa aperiuntur, lentique humores attenuantur, ac in ſerum

conuertuntur. Non vero tollit obſtructionem in maioribus vaſis, veluti in ſcirrho. Nec oſſium morbis ſemper medetur, nec gonorrhoeae. Adhiberi debet ad minimum ſub hoc noſtro Septentrionali coelo magna diligentia, ne is, in corpore debili relictus, maiora mala pariat. Eius vſus varius eſt. Vel enim intus dantur varii generis praeparata, ex quibus ceteris praeſtantior eſt Mercurius dulcis, et, quae ab hoc parum differt, Panacaea LEMERY, vel is extrinſecus admouetur corpori; optime in vnguento, ab aliis per ſuffitus, emplaſtra, cingula. His omnibus vel ptyaliſmus concitatur, vel etiam, illo impedito, Mercurius per aluum educitur. Magna controuerſia eſt, quaenam methodus praeſtantior? In maiori malo ceteris omnibus efficacior viſa eſt medendi ratio per ptyaliſmum, illito vnguento Neapolitano concitatum.

§. 615.

Si itaque curationem per ptyaliſmum adhibere velis, corpus magna diligentia adhibita praeparandum eſt. Sanguis mittendus, praecipue ſi id corporis habitus poſtulat. Ante et poſt Venaeſectionem aluus ducenda eſt admixto aliis catharcticis Mercurio dulci. Poſt per decem vel duodecim circiter dies aeger bis per diem et per horae tempus demittatur in balneum ex aqua fluuiatili, quae balnea maxime neceſſaria ſunt ſiccis et adſtrictis corporibus. Aeger etiam victu tenui vtatur durante balneo, pane candido, brodiis tenuioribus, carnibus iuniorum animalium aſſatis, et concedi poteſt pauxillum vini. Nec alienus eſt panis bis coctus cum paſſulis. Nocent dyſpepta, acida, ſalſa, pinguia, aromata. Potioni praeſtanda eſt ptiſana, non ex meracioribus, ſed ex hordeo, radice Graminis, Saſſaparillae, Glycyrrhizae. Finitis balneis, aluus iterum ducatur. Tandem praeparandum eſt vnguentum. Mercurius adhiberi ſolet, qui ex Cinnabari obtinetur, ſi haec cum Limatura Martis puro igne vrgetur, vel adhibetur Mercurius ſaepe per corium transmiſſus. Adhibenda eſt ſuilla axungia recens,

cens, ab omnibus membranis ſtudioſe liberata, nec igne liquata, nec ſalſa, nec rancida. Sumi poſſunt pares portiones Mercurii et axungiae. Frequentius vna portio Mercurii admiſcetur duabus axungiae. Subigitur Mercurius vel ſaliua hominis ieiuni, vel dum paucae guttulae Terebinthinae prius Mercurio adiiciuntur, et cum hoc diu teruntur. In tota curatione ratio habenda eſt non tam vnguenti, quam Mercurii.

§. 616.

Huius vnguenti adhibetur primo die tantum, quantum drachmam dimidiam Mercurii continet. Nec facile vltra drahmam j. vel vnam et dimidiam, Mercurii adſcendendum eſt. Etiam vnguentum iterum diuidendum pro vtroque latere et variis, quae inungendae ſunt, partibus; nec non ſi portio Mercurii bis per diem, horis matutinis et veſpertinis adhiberi debet. Vnctio fiat coram igne, deterſa prius cute, et ſi fieri poteſt manu Chirurgi, vel ſi hic Mercurium metuit, ipſius aegri. Pars diu perfricanda eſt ad rubedinem. Primo die inungantur plantae pedum, vel locus, vbi articulus aſtragali cum tibia eſt; altero die praeter has et genua; tertio die inguina et nates. Sunt, qui etiam ad carpum et brachia adſcendunt. Poſt fricationem, quae ſemper horis matutinis et veſpertinis, poſt peractam concoctionem, adminiſtranda eſt, quieſcat aeger in lectulo, ſtragulis bene, non tamen ad ſudorem vsque, coopertus. Sic continuandum eſt, donec aeger exſpuat per nychtimeron circiter libram vnam ſeri; tunc enim intermittenda eſt fricatio et Mercurii vſus. Vbi vero ſputum iterum imminuitur, iterum Mercurius admoneri debet, donec aeger per nychtimeron exſpuat libras circiter tres. Periculoſum eſt, ſi plus ſaliuae exſpuitur. Ptyaliſmus continuari debet vsque ad triceſimum circiter diem, et ſi ante hunc deficere videtur ſputum, iterum admouendus eſt Mercurius, vel dandus Mercurius dulcis. Magna eſt differentia. Plures enim adhibito pauco Mercurio ſpuunt, alii vero maiori doſi opus habent.

habent. Plerumque sufficit vncia vna, ad summum duae. Fuerunt, qui nec tribus vnciis commoti fuerunt. Durante ptyalismo victus sit tenuis, tenue iusculum, interdum ouum sorbile. Plures lac dare solent, et polentum vel oryzam cum lacte decoctam. Vacillant dentes et aeger masticare nequit. Lintea numquam mutanda sunt, nec stragula. Temperatus calor in conclaui seruandus. Potioni praestanda est ptisana lenior, non vero meracior. Nec serum lactis, quod aegris gratum est, alienum fuit. Si aluus non respondet, ea lenioribus lotionibus ducatur.

§. 617.

Peracto illo tempore, bonum est, si ptyalismus pedetentim imminuitur. Prouide mutanda sunt lintea, et in victu adhuc persistendum est, datis tamen paullo valentioribus iusculis cum Cremore hordei, auena, oryza, et aliis. Si nimius est ptyalismus, aluus duci potest sub finem Apozemate ex foliis Sennae, Rhabarbaro, Manna. Proficit etiam, si aegro per plures dies Decocta antiuenerea paullo meraciora propinantur. Pedetentim etiam is se aëri committat, et ad pristinam viuendi rationem reuertatur. Plurimum nocere solet fames, qua aegri, post has curationes excitati, se multum implere solent.

§. 618.

Varia incidere possunt in hac curatione. Nonnumquam oritur suffocationis periculum, caput intumescit, impedita est omnis respiratio et deglutitio. Oritur vel a refrigerio, maxime potu frigido, vel a nimio Mercurio, praecipue, si aeger olim iam medicamentis ex Mercurio praeparatis fuit tentatus. Festinandum est in curatione. Protinus caput et collum linteis calidis inuoluendum est. Si a nimio Mercurio malum ortum fuit, mutanda sunt lintea, et linteis detergenda est cutis, cui illitum fuit vnguentum. In aluum immittenda est lotio ex foliis Sennae ad drachm. ij.

vel

vel iij. additis emollientibus. Stimulus adiici poteſt ex Electuario de Hiera picra ad vnciam circiter dimidiam. Etiam aluus duci poteſt cum Apozemate ex foliis Sennae. Si malum valde vrget, ſanguis mittatur ex talo. Regimen ſit tale, vt diapnoë adaugeatur. Nonnumquam tormina cum diarrhoea, immo deiectionibus cruentis oriuntur. Hoc incidere poteſt, ſi corpus ante curationem non recte fuit praeparatum, id quod purgantibus et balneis fieri ſupra diximus, vel ſi aeger victu pleniore vinoque vſus eſt, vel ex refrigerio. Frequentior autem cauſſa eſt, ſi aeger ſaliuam deglutit. Quare ſemper ſub ſomno is pronus iacere debet, vt ſputum ex ore effluere poſſit. Etiam antequam aliquid deglutire vult, debet ſemper os prius eluere, vel calida, vel gargariſmo emolliente. Aduerſus hoc ſymptoma clysma ex lacte pingui, addito pauco Croco, vitello oui, oleo Amygdalarum dulcium recenti vel Liliorum alborum, in aluum immittendum eſt. Aeger deglutiat oleum Amygdalarum recens ſine igne expreſſum, et ſi ſymptomata non leuantur, dandum eſt Diaſcordium Fracaſtorii ad ſcrup. j. vel drachmam dimidiam pro doſi, quae doſis etiam, ſi illud res poſtulat, altera vel tertia vice repeti poteſt. Abdomini imponatur tegula calida, et ſi ſymptomata vehementiora ſunt, mutari etiam poſſunt lintea, id quod tamen prouide fieri debet. Vbi deiectiones conquieuerunt, dandum eſt Rhabarbarum in puluere, ad exturbandas ſordes in inteſtinis relictas. Vix attinet dicere, eo tempore, quo haec et alia ſymptomata ingruunt, abſtinendum eſſe ab omni vſu Mercurii, ad quem, poſtquam illa ſymptomata conquieuerunt, reuertendum eſt. Hoc etiam faciendum eſt, ſi durante hac curatione foeminis menſtrua proueniunt. Ibi enim quieſcendum eſt, ſed idem regimen ſeruandum. Si menſtrua copioſiora fluunt, eo tempore dari debent iuſcula paullo meraciora cum oryza.

§. 619.

§. 619.

Plurimum vexantur aegri oris vlceribus, quare aeger frequentius debet os eluere decocto Altheae, florum Verbasci, Chamomillae, Sambuci. Etiam non alienae sunt mucilagines Psyllii et Cydoniorum. Nocentissima sunt omnia adstringentia in gargarismis. Vlcera haec saepe oriuntur ex frigidiori aura, ori admissa, ex potu frigido, ex nimio Mercurii vsu. Vbi vlcera vehementiora fiunt, et dolorem inferunt, illi decocto vel gargarismo adiici potest lignum Sassafras, vel Lignum sanctum. Vlceribus illini potest mel rosatum, cui vna vel altera guttula Spiritus Salis admiscetur. Nec aliena est essentia Pimpinellae albae, frustulo sacchari excepta. ASTRVCIVS extollit Collyrium LANFRANCII.

§. 620.

Si vero ptyalismus non vnguento, sed Mercurio intus sumto excitandus est, nullum praestantius praeparatum est, quam Mercurius dulcis, iterata sublimatione praeparandus. Datur is, ne gingiuis inhaerescat, optime in bolo, cum Syrupo quodam et Conserua. Quotidie dari potest ab initio ad scrup. semis, tandem ad gr. xv. vel scrupulum vnum. In hac dosi perseuerandum est, vel ea augenda, vel minuenda est, donec aeger per nychtimeron exspuat circiter libras tres saliuae. Videndum est enim sedulo, ne ex nimio Mercurio oriatur suffocationis periculum. Vbi sputum ante tempus deficere videtur, dari potest nouus stimulus ex Mercurio dulci ad gr. viij. vel scrup. semis. In imbecillioribus quotidiana Mercurii dosis diuidi debet in duas vel plures partes, ita, vt pedetentim offeratur. Ceteroquin Mercurius tempore vespertino commode sumitur. Cetera cum iis conueniunt, quae supra dixi.

§. 621.

Alia methodus est, vbi tertio quoque die, aliquando etiam quarto vel quinto, datur Mercurii dosis, obseruato regimine

gimine. Vbi aeger ſpuere incipit, dantur catharctica. Eadem ratione etiam illinire ſolent vnguentum Neapolitanum; et ita hanc curationem continuant, donec euaneſcunt ſymptomata. Sub finem iterantur catharctica; datur ptiſana meracior, adhibentur etiam balnea. Quae methodus quum in Gallia vſitatiſſima ſit, forte in locis ſeptentrionalibus non bene reſpondiſſe videtur; praecipue ſi aegri cum his regimen non ſeruauerunt.

SCORBVTVS.

§. 622.

Eſt cacochymiae genus, ſeu peculiaris ſanguinis omniumque humorum in corpore dyſcraſia, quae ex variis cauſſis naſcitur. Saepe ad ſcorbutum referri a Clinicis ſolent omnia morborum genera paullo difficiliora, morbi ſpaſtici, arthritici, quos quidem interdum, non vero ſemper ex vero Scorbuto oriri, certum eſt. Crebrius ſcorbuti nomine ſignificant morbum venereum. De cuius et ſcorbuti differentia ſupra dictum fuit. Verus ſcorbutus, vix notus populis meridionalibus, communiter ſeptentrionalibus eſt endemius. In terris ſeptentrionalibus naturalis et copioſior prouentus eſt Cochleariae aliarumque herbarum antiſcorbuticarum. Prae ceteris nautae eo laborant, cuius rei cauſſa a viuendi ratione petenda eſt.

§. 623.

In Scorbuto ſyndrome eſt variorum ſymptomatum. Ipſe autem morbus diſcrimina habet. Nam aliquando in corrupto corporis habitu exſuperat oleum rancidum, quod, admixto ſale, per attritum attenuato, volatile factum, parit Scorbutum, quem vocamus calidum. Aliquando exſuperat ſalſum, aliquando vero, maxime in iis, qui, victu

vege-

vegetabili acescente vsi, malo hypochondriaco conflictati, tandem scorbutici fiunt, acidum. Omnes aegri ab initio conqueruntur de insolita corporis lassitudine, torpore, somnolentia, spiritus difficultate, cordis palpitatione, et post, increbrescente morbo, de obtuso lumborum artuumque dolore, qui illi dolori similis est, quem post paullo vehementiorem et insolitam exercitationem sentimus. Dolor vesperi exasperatur, mane, proueniente sudore, se remittit. Facies et tota cutis fit pallida, liuida, et conspiciuntur maculae, mox rubicundae, mox flauescentes nigricantesque. Anima fit foetida, gingiuae stomacace laborant, seu exulceratione sanguinolenta, quae in scorbuto calido ad gangraenam spectat, in frigido autem lenta est, in qua multus et muco similis humor esse solet. Scorbuticis venae raninae atro sanguine turgidae sunt, dentes labant caduntque. Tandem fiunt vlcera non solum in ore, sed aliis etiam corporis sedibus, ex quibus crebrius ater sanguis erumpit. Sanguis ex vena missus varius est, colore vel liuidus, vel niger, multo sero acri et pituita viridi, flauescente mixtus. Venter flatibus intentus est. Flatus enim ex cruditate oriuntur. Pulsus paruus, debilis, inaequalis est. Vrina varia, in scorbuto calido saepe lixiuiosa, cum multo sedimento tartareo matulae inhaerescente; in frigido nonnumquam pallida, mox alia et quandoque nigra, cum sedimento farinoso. Ingrauescente morbo saepe paralysis oritur, σκελοτύρβην vocant. Ossa tandem vitium contrahunt, et cariosa fiunt, id quod frequentius incidit, vbi acidum exsuperat. Illa exeso periostio friabilia fiunt. Inter caussas non solum, sed etiam inter caussarum symptomata discrimen est. Vbi exsuperat rancidum, spiritus grauior est et fere intolerabilis, cadauer olens, copiosiores sunt maculae nigricantes, vlcera ad gangraenam spectant. Accedunt vigiliae, marcor, febris lenta, aluus male fluens, cruenta, biliosa et peioris odoris, quam ex consuetudine esse solet. Sub finem accedit insania. In salso difficilior respiratio et artuum vehementior dolor est. In acido exsuperante vrina plerum-

que

que vel pallida, vel nigra; spiritus oris acidum olet, cadunt celerius dentes exesi, scabri, nigri, vitianturque ossa. Sub finem arthritis, rheumatismus, melancholia et insania, vi etiam coërcenda, accedunt.

§. 624.

Caussae plerumque a rebus non-naturalibus petendae sunt. Plurimum confert aër, quare in oris maritimis loca, in quibus post inundationes aqua salsa marina quiescit et putrescit, scorbuto gignendo aptiora fiunt. Haec putredo adaugetur, si herbae, nec non animalia marina cum aquis paludosis putrefiunt. Plurimum etiam conferunt nauticorum hominum carnes et pisces sale conditi, fumo indurati, caseus rancidus et legumina valentiora. In nauigationibus longis nautae potant aquas verminosas, putres. Scorbutus etiam nascitur in miseris, qui in carceribus conclusis detinentur, nec non in iis, qui in locis subterraneis super pauimenta, lapide strata, habitant, et quibus aëre frigido, humido ac vappido insensibilis exspiratio cohibetur. Plurimum confert moeror, nimia quies, defectus somni, plethora, haemorrhoidum et menstruorum obstructio, febris quartana male curata, maxime celerius vel Cortice Peruuiano, vel adstringentibus cohibita. Malum est hereditarium, et habet aliquod contagium, lentum vero et minus efficax.

§. 625.

Morbus recens, subito ortus, citius tollitur, quam qui ex humorum dyscrasia, pedetentim in corpore genita, natus fuit. Quibus multae et magnae maculae rubicundae fiunt, illis metuenda est haemorrhagia per nares, vel per pectus, quae interdum funesta esse potest. Menstruorum et haemorrhoidum profluuium leuat morbum, si ex harum excretionum vitiis ortus fuit, non vero, vbi ab acrimonia et nimia sanguinis raritate tale profluuium oritur. Viscera si male affecta sunt, aegri tabidi moriuntur, vel etiam exstinguuntur haemorrhagia exhausti. Si morbus a malo victu

ortus

ortus fuit, tolli nequit, nisi cibo potuque mutatis. Si alimentorum bonorum copia datur, saepe breui conualescunt homines nautici.

§. 626.

In Curatione videndum est, vt humida corrigantur; vt crassum iterum tenue; stagnans, mobile; cohaerens, fluidum fiat; et praecipue, vt adsit copia mitis illius blandique humoris, quo corpus alitur, et ex quo perfectissimi succi elaborantur. Praeterea sedulo consideranda est acrimonia, illaque differentia inter scorbutum calidum et frigidum sic dictum. Hanc differentiam non solum cognoscimus ex supra dictis symptomatibus, sed etiam ex cognitis caussis. Igitur acrimonia muriatica est, si ex victu duro, multo sale condito, morbus ortus fuit, &c. Praeterea morbus plurimum differt gradu. Ab initio enim quandoque paullo efficaciora et euacuantia locum habere possunt, quae pestifera esse solent, vbi morbus iam adoleuit, quum a valentioribus et sanguinem cientibus medicamentis metuenda sit viscerum corruptio, vasorumque ruptura. In hoc enim desperato casu non nisi mitioribus agendum est. Venaesectio vix vmquam proficit, plurimum nocet. Emetica ab initio morbi, in corporibus valde robustis, et vbi vitium a malo victu ortum est, et varia indicia cruditatem in ventriculo haerere significant, admitti possunt. Laudant inprimis decoctum Sedi vermicularis ad vncias iij. vel IV. In aliis, vbi morbus iam adoleuit, ex vomitu funesta haemorrhagia metuenda est. Praestantiora sunt, quae aluum ducunt, ex quorum numero, in scorbuto inprimis calido, conducunt Tamarindi, Cremor Tartari, folia Sennae, Passulae, Rhabarbarum, Sal catharcticus. Ex his parari possunt Apozemata, vel si vires illud permittunt, noduli laxantes, additis herbis sic dictis antiscorbuticis. In frigido vero scorbuto, praeter nodulos hos laxantes, inprimis conducunt Sales neutrius generis; Sal catharcticus; Sal Thermarum Carolinarum; Sal Tachenii. Haec purgantia vero

ita

ita exhibenda ſunt, vt mala materia non vi, ſed pedetentim educatur.

§. 627.

Maximum vero praeſidium in medicamentis ponitur, quae cognitae acrimoniae contraria ſunt. Igitur in ſcorbuto calido plurimum proficiunt Succi acidi vegetabilium recentium: herbae Acetoſae, Acetoſellae, Lactucae, Endiuiae, Ceraſa, Ribeſia, Fraga, Mori, Limonia, Aurantia et citrina poma, Tamarindi, Cremor Tartari, Paſſulae, Mel, Oxymel. His varium in modum praeparatis, vel ex aqua, vel ex ſero lactis, vel ex lacte ebutyrato decoctis, vtatur aeger. Parari etiam poſſunt iuſcula carnium iuniorum valde tenuia, et ex his illae modo dictae herbae coquuntur. Plurimum etiam proficit ſerum lactis ſolum diu potandum. Etiam ab initio morbi conducunt aquae minerales Schwalbacenſes, Selteranae, Spadanae. Ab aquis valentioribus et Thermis abſtinendum eſt. Accommodari debet victus, et poſſunt herbae illae recentes offerri in iuſculis et acetariis.

§. 628.

In ſcorbuto frigido remedia paullo acriora neceſſaria ſunt. Inter ea eminet Cochlearia eiusque recentis ſuccus. Hac enim herba Septentrionales populi ſola curantur. Nullius vſus ſunt arte chemica praeparata ex Cochlearia, veluti Spiritus: minoris virtutis eſt decoctum herbae ſiccae. Huc etiam pertinent omnia Naſturtiorum et Raphanorum genera: herba Beccabungae, Fumariae, Trifolii fibrini. Ex his commode parantur infuſa et vina medicata. Plurimum proficit cum his potus diluens; aqua cum melle; aquae minerales; aqua fontana, addito Nitro; etiam iuſcula carnium iuniorum cum modo dictis herbis commode coquuntur. Pauperibus dari poteſt Raphanus ruſticanus ex ſero lactis coctus. Sunt, qui in frigido ſcorbuto, et vbi acidum abundat, plurimum laudant aquam Calcis viuae. Caute tamen cum hoc remedio agendum, quod non niſi robuſtiori-

bus conuenit; in tabidis et in ſcorbuto calido multum nocere poteſt. Neceſſe etiam eſt, vt aeger aquae Calcis ſuperbibat ſerum lactis. Vbi ſcorbutus admodum inualuit, praecipue, ſi oſſa iam adfecta ſunt, omni medicatione mors acceleratur. Victus ſedulo obſeruandus, et omnium rerum naturalium vſus. Corporis exercitatio quotidiana ſit, non nimis tamen vehemens, praeſertim ab initio. Superato vero morbo, ad nouum robur viſceribus praeſtandum, illa maxime neceſſaria eſt. Eum in finem etiam danda ſunt martialia, carminatiua, et alibi laudata roborantia.

§. 629.

In omni hac curatione minime properandum eſt. Venaeſectio plerumque nocet. Infantibus, qui remedia illa non facile ſumunt, plurimum proficiunt balnea ex ſola aqua fluuiatili dulci, vel ex decocto herbarum, quae aduerſus illud ſcorbuti genus, quo laborant, proficiunt. Aliqua difficultas eſt, ſi in corpore ſcorbutico ex contagio oritur venerea lues. Nam Mercurii vſus non ſine periculo eſt. In hoc caſu decoctis Saſſaparillae, Chinae, Bardanae, vtendum, et his humores ſimul diluendi ſunt. Vbi vero ſcorbutus calidus eſt, praeſtat prius corpus ſero lactis aliisque diluentibus eluere, et poſt auxilia aduerſus morbum venereum adhibere.

§. 630.

Stomacace remedia externa requirit. Si vlcera cruenta, foetida et nigra ſunt, conducunt acida, ſuccus Citri, Spiritus acidi, Roob Diamoron, Mel Roſarum. Fieri poſſunt gargariſmi in ore continendi. Plurimum etiam proficiunt herbae, Acetoſae, Acetoſellae, vel ſolae, vel cum ſaccharo maſticatae. In ſcorbuto frigido, aut magis lento, praeſtantiſſimum remedium eſt Cochlearia crebrius maſticata. Nec alienum eſt Nitrum et Sal catharcticus, ſi aquis Rutae, Saluiae, Plantaginis ſoluuntur, et os iisdem eluitur. Vbi autem vlcera valde ſordida ſunt et craſſiori

muco

muco obducta, profunt valentiora, ex Spiritu Cochleariae, Effentia Myrrhae et fimilibus; vel fola Effentia Pimpinellae albae dari poteft. Haec remedia vel fruftulo Sacchari excepta, linguae impofita, ore continentur, vel excipiuntur melle rofato. Etiam Gargarifmi parari poffunt ex decocto herbarum antifcorbuticarum. Gummi Laccae et Sanguis Draconis plurimum valent ad roborandas gingiuas, quas fcalpello concidi, non raro vtiliffimum eft.

RHEVMATISMVS ET ARTHRITIS VAGA.

§. 631.

Morbi fpaftici funt et dolores, qui ab impedito tranfitu lymphae aliorumque tenuiorum humorum, per varii generis membranas, mufculos, ligamenta, tendines proueniunt, qui vero non ita pertinaces funt, ac podagra, fed fubinde locum mutant. Differunt inter fe tum gradu, tum loco adfecto. In vtroque morbo membrum aegre mouetur, mitior vero eft dolor in rheumatifmo, vehementior in arthritide. In rheumatifmo dolor faepe mufculis et horum membranis, praecipue mufculis ceruicis, ponderis inftar incumbit. Aliquando de fenfu refrigerii conqueruntur aegri. In Arthritide dolor magis acutus eft, fpafticus et pungens. Vterque faepe cum febre ingruit, tandem vero febris euanefcit, manente dolore. Febris illa catarrhali fimilis eft. Chronici funt morbi. Soluuntur quandoque vrinae et ventris profluuio, aliquando fudore. Interdum, fuperueniente febre, craffa ex vrina defidunt cum leuamine. Nonnumquam Rheumatismus, praecipue fi aliud vitium, veluti fcorbutus, acceffit, per plures annos durat et per vices ingrauefcit, atque iterum fe paullulum remittit. Ob id in regionibus borealibus exempla funt de aegris diuturno

 rheu-

rheumatiſmo vexatis, qui gibboſi facti ſunt. In aliis mala materia, praecipue ſi externa adhibita fuerunt, conuertitur in viſcera, et oritur tabes. Si illa inclinatur in cerebrum, epilepſia. Diuerſa nomina habent hi morbi, et prae ceteris notandus eſt dolor lumborum, ſeu ſic dicta Lumbago arthritica, quae, ſi vomitum excipias, omnia ſymptomata arthritidis habet.

§. 632.

Morbi hi frequentiores ſunt corporibus raris iis, qui opiparo et vario victu, vino, acido, crudo, nec non otio abutuntur, maxime vero, qui ſudorem repreſſerunt, et corpus calens aurae frigidae vel perflatui expoſuerunt. Plurimum confert haemorrhoidum et menſtruorum obſtructio, neglecta ſanguinis miſſio, aëris viciſſitudines ſubitaneae, moeror, ſpiritus ardentis abuſus, et omnia, quibus tranſpiratio cohibetur, corpus vero imbecillum redditur. Rheumatiſmi cauſſa frequentior eſt refrigerium, etiam ſaltem vnius partis, v. g. pedis. Ex hoc enim refrigerio ſit ſtrictura neruorum per vniuerſum corpus, et inſenſibilis exſpiratio cohibetur.

§. 633.

Sedes itaque morbi ſunt membranae, tendines et glandulae Hauerſianae, ipſaque ligamenta. In his enim partibus lympha cruda, tenax, craſſa, vel acrior et tenuior quieſcit, obſtructionem et quaſi ſpurium quoddam inflammationis genus parit, ipſosque neruos parteſque neruoſas ad ſui contractionem excitat, ex qua contractione ſeu ſpasmo ille vehemens dolor naſcitur. Nonnumquam aegri leuantur exanthematibus, purpura ſcorbutica, ſcabie, vel ſi vlcera ſponte naſcuntur. Nec non ſi haemorrhoides et menſtrua iterum proueniunt. Raro hi morbi funeſti ſunt, interdum tamen, vbi magna febris accedit, vel vbi extrinſecus incongrua auxilia admouentur. In ſenibus magis metuendi ſunt, et quandoque in maraſmum degenerant; in aliis tandem mutantur in arthritidem fixam ſeu podagram.

§. 634.

§. 634.

In curatione humores quiescentes soluendi et per loca opportuna euacuandi sunt. In rheumatismo, si febris simul adest, a primis initiis quandoque illa curatio adhibenda, qualis conuenit febri catarrhali. Dari potest Liquor terrae foliatae Tartari cum Spiritu Nitri dulci, vel Liquor anodynus Hoffmanni cum pauco spiritu bezoardico. Aeger bibat ptisanam, aluus ducatur clystere, et prae ceteris omnibus regimen imperandum est, et videndum, ne sudor reprimatur. Hac ratione quandoque inter initia grauior morbus auertitur. Si vero febris iam se remisit, et vel nulla est, vel valde exigua, morbus pertinacior esse solet. Is quandoque, maxime in plethoricis, inter initia auertitur, si sanguis mittitur, aluus ducitur decocto Tamarindorum, Rhabarbari, foliorum Sennae, Mannae, et hoc etiam, si res postulare videtur, iteratur. His praemissis dari potest emulsio ex semine Papaueris, addito Nitro et Antimonio diaphoretico. Aeger bibat Decoctum Radicis Graminis, Glycyrrhizae, Cichorei, florum Papaueris rhoeados vel Papaueris albi. Vbi vero aestus adest, decocto, vel aquis destillatis, admisceri potest Syrupus Violarum, florum Papaueris rhoeados, vel Papaueris albi. Hoc tamen sedulo videndum est, ne rheumatismus ortus sit a febris cuiusdam mala materia in membrum quoddam inclinata, in quo casu euacuantia nocere possunt. Praestat tunc lenioribus diapnoicis vti, v. g. ptisana, Cornu Cerui sine igne, Antimonio diaphoretico, Nitro, aliisque similibus. Vbi morbus valde refractarius est, praemissa sanguinis missione dari possunt noduli laxantes, qui vero in corporibus raris et phlegmaticis meliores sunt, quam in aliis.

§. 635.

In Arthritide vero aluus duci debet ab initio clysteribus emollientibus, vel puluere ex Rhabarbaro et Nitro; post propinari debent decocta Sassaparillae, Scorzonerae, Pareirae brauae, Cichorei, Glycyrrhizae, adiectis etiam

Paſſulis et Caricis pinguibus. Si dolores valde vrgent, danda ſunt temperantia; vbi vero illi ſe remittunt, cum decocto dari poteſt Mixtura ex Liquore minerali Hoffmanni et Tinctura Antimonii. Prae ceteris neceſſe eſt, vt aeger a vino et cereuiſia abſtineat, et bibat decoctum vel ptiſanam. Vbi malum miteſcere coepit, optime datur purgans antiphlogiſticum paullo efficacius. Non facile ad Opiata procedendum eſt; ſi tamen id res poſtulare videtur, praemiſſo iteratoque purgante, dari poteſt Laudani opiati gr. j. - ij. Laudani liquidi gtt. xv.-xx. Pilulae WILDEGANSII gr. ij-iij. Sedulo videndum, ne purgantia prius dentur, quam vbi materia iam mobilis facta eſt, et ne abutamur opiatis.

§. 636.

De Topicis ſedulo notandum, illa plurimum nocere poſſe, raro iuuare. Si morbus recens eſt, a ſero repreſſo, et ſi non tam acutus dolor, quam quidam refrigerii ſenſus partem infeſtat, proficit frictio cum linteis aſperioribus. Etiam admoueri poſſunt cucurbitulae, altius prius inciſa cute, euocatoque ſanguine. Hae cucurbitulae proficiunt in morbo chronico, praecipue in foeminis, quibus catamenia non fluunt, ſi ſuris admouentur, adpropinquante periodo menſtrua. In morbo refractario et ſaepius reuertente optimum auxilium praeſtant Thermae Toeplicenſes, vel in his terris aquae, quibus ſerum purgatur, Wolckenſteinenſis et Wildungenſis. Ante tamen horum vſum confert corpus Thermarum Carolinarum, quae ſaluberrimae ſunt, vel aliarum aquarum mineralium potu eluere, et poſt illis externis vti. Ne malum reuertatur, aeger ſingulis menſibus vtatur leni cathartico. Vitet omne frigus, tanto magis humidum; Venerem, aliaque quae nocere poſſunt. Victus et corporis exercitatio ita accommodari debent, vt nulla in primis viis cruditas ſit, et vt viſceribus priſtinum robur reſtituatur.

PODA-

* *

PODAGRA.

§. 637.

Dicitur Arthritis fixa, quod ſedem non facile mutet, pro diuerſis etiam partibus, quas occupat, etiam Gonagra, Chiragra &c. Huic obnoxia ſunt corpora, quae occaſione Arthritidis deſcripſimus. Vbi imminet, aeger ſentit totius corporis languorem, aliquem plenitudinis et grauitatis ſenſum, appetitum proſtratum, nauſeam, agrypniam. Tandem in pede vel alia parte, prae ceteris vero in articulo inter metatarſum et pollicem, ſentit ab initio leuiorem ſpasmum, qui mox in dolorem vehementiorem degenerat. Plerumque haec fiunt cum febricula et vago horrore. Pars, quae laborat, nitet, parum tumet et rubet. Dolor autem talis eſt, vt fere intolerabilis, et pars omnium rerum, ſtragulorum etiam molliſſimorum, impatientiſſima ſit. Dolor etiam acerbior eſt verſus veſperam, horis matutinis miteſcit. Vrina pauca eſt et ignea, et aeger nullum ſomnum capere poteſt. Miteſcente vero malo, pars, quae laborat, magis intumeſcit, vrina, id quod tamen non perpetuum eſt, ſedimentum demittit lateritium. Non vna tamen ratione aegros hic morbus corripere ſolet. Nonnumquam enim eum praecedit grauior cephalalgia, ſpirandi difficultas et aſthma, imo et colica, qui aegri in maiori periculo verſantur, donec mala materia in artuum extrema conuertitur. Etiam duratio dolorum plurimum variat. Vbi enim morbo vetuſtas acceſſit, illius paroxyſmi longiores ſunt. Etiam vbi morbus frequentius et plurimum ſaeuiit, relinquuntur in articulis nodi, materia tartarea et tophacea pleni, qui quoque tumores nonnumquam exulcerantur. In reliquis autem, vbi paroxyſmus deſaeuiit, dolores ſe remittunt, tumor pedetentim deſidit, epidermis huiusque ſquamulae ſecedunt, diu autem manet rigor, obſcurus dolor, et ſaepe etiam tumor. Vide, qui optime de his ſcripſit, SYDENHAMIVM.

§. 638.

Sedes huius morbi ſunt articulorum ligamenta et glandulae, ex quibus axungia articulorum excernitur. Frequentius malum pedes infeſtat, in quorum partibus tardior eſt circuitus humorum, qui itaque facilius quieſcunt. Cauſſa continens eſſe videtur humor acrior, et praecipue articulorum axungia corrupta, quibus ſpaſmi illi concitantur. Non enim ſanguis ipſe, ſed ſuccus tenerior minimorum vaſorum, qui variorum viſcerum actione elaborantur, vitium contraxiſſe videtur. Multum diſputant Auctores de natura huius vitiati humoris, qui cum illa materia gypſea et cum axungia articulorum ex cadaueribus extracta experimenta inſtituerunt. Vid. KERCKERING in *Spicil. anatom. Obſeru.* 28. et *Acta Acad. Bononienſ. p.* 148. Probabiliſſimum videtur, illam materiam in genere conuenire cum tartaro, de quo ſupra occaſione Nephritidis dictum fuit. Id non ſolum illi tophi ſignificant, ſed confirmant etiam obſeruationes, ſaepe podagricos calculoſos eſſe. Haec materia cruda, quae ex humidis deſidit, a natura vero in extrema conuertitur, in ligamentis circuitum abſoluere non poteſt, ibi accumulata haeret, et tandem quacumque re incitata, inflammationem et ſpaſmos mouet. Hunc morbum habere aliquam purgationem et therapiam, qua corpus ab aliis grauioribus morbis liberum praeſtatur, ſine dubio eſt.

§. 639.

Morbus hereditarius eſt, et eos, qui illum a parentibus acceperunt, citius ac vehementius infeſtat. Eum adferunt multumque exacerbant abuſus vini, praecipue valentioris, ſulphure et tartaro abundantis, nec non vini non recte fermentati, auſteri. Plurimum facit Venus vel nimia, vel praematura, ira, moeror, nimium litterarum ſtudium, victus vegetabilis crudus, nec non nimis iurulentus, pinguis, qui ab imbecillis viſceribus non recte digeritur. Ingluuies, otium, tranſpiratio cohibita et totius corporis,

poris, praesertim vero pedum, refrigerium. Quare venatores, si laute viuunt, facilius, quam ceteri, fiunt podagrici. Plurimum etiam confert haemorrhoidum obstructio; ad minimum his fluentibus morbus quidem non tollitur, plurimum tamen leuatur. Vbi ei vetustas accessit, quandoque haemorrhoides fluunt, sub vehementissimis doloribus. Habet etiam aliquid contagii, quod praesertim per vestimenta et stragula propagatur

§. 640.

Morbus in se spectatus plus doloris et incommodi habet, quam periculi. Est, vt dictum, therapia quaedam, qua corpus ab aliis saepe morbis leuatur. Si eo laborant iuniores, illi raro longaeui fiunt; si vero senes eo laborare incipiunt, et dolores non vagi, sed exquisiti constantesque sunt, is longaeuitatem promittit. Tandem vero senes, tanto magis imbecilli, eo opprimuntur, si iis vires deficiunt, ex mala materia, quae, si non in artuum extrema propelli potest, in viscera inclinatur. Si morbus variis medicamentis, praecipue externis, tentatur, dira sequuntur symptomata: Asthma conuulsiuum, Catarrhus suffocatiuus, Apoplexia, Paralysis, adfectus soporosi, Phrenitis et alia. Nondum reperta fuit methodus, qua tuto mederi possumus podagrae, si illa inualuit.

§. 641.

Podagra auerti vel plurimum mitigari potest abstinentia a nimio crudoque cibo, a Venere et omnibus, quae nocere possunt. Plurimum nocet ebriositas. A vino vero non prorsus prohibendi sunt, qui ei adsueti fuere. Illud enim, quum ventriculum roboret, proficere potest, modo sit edentulum, paucum, generosum. Durante vero paroxysmo, etiam postquam ille desaeuiisse videtur, saepe pauco vino dolores plurimum exacerbantur et recrudescunt. Senibus vinum salubrius est, quam iunioribus. Praeterea abstinendum est a victu nimis iurulento, a caseo vel acescente,

vel rancido, a leguminibus et omnibus, quae difficilius concoquuntur. Sanguis mittendus eſt plethoricis et adſuetis, numquam vero durante paroxyſmo. Sedulo videndum eſt, ne inſenſibilis exſpiratio et ſudor matutinus cohibeatur. Aluus ſubito ducenda eſt remediis mitioribus. Maximam ſalubritatem praeſtant Thermae Carolinae, quibus podagra optime auertitur. Non raro tamen, ſi illae potantur, dolores ſaeuire incipiunt. Si non ita vehementes ſunt, nihilominus Thermae potari poſſunt. Si Thermarum copia non datur, propinari debent Acidulae, Pyrmontanae et Schwalbacenſes. Corpus exercendum eſt ſedulo. Ad roboranda viſcera egregie proficit equitatio. Haec vero in pedibus dolores tumoresque excitare poteſt. Nec alienum eſt, ſi quandoque, purgato prius per catharctica corpore, aeger per aliquot hebdomadas horis matutinis bibit infuſum aquoſum ex Saſſaparilla, Cichoreo, herba Saluiae, Meliſſae, Betonicae, Chamaedryos. BOERHAAVIVS laudat ſalem volatilem Cornu Cerui, qui ad gr. ij-iij. horis matutinis in lecto ſumi poteſt ex aqua, ita, vt aeger tale infuſum ſuperbibat, et auctam diapnoen congruo regimine excipiat. Huic vero curationi diu inſiſtendum eſt. Nec aliena eſt articulorum fricatio eo tempore, quando nullus dolor ſaeuit; ſit tamen modeſta, et talis, qua pori aperiuntur, non vero nimius rigor affertur ligamentis, tendinibus et ipſi cuti. Plurimum etiam extollunt cucurbitulas plantis pedum et ipſi loco, qui maxime dolere conſueuit, altius prius conciſa cute, admouendas, id quod tertio quoque menſe fieri iubent. Ante omnia videndum, vt ventriculus et alia viſcera robur debitum habeant. Quandoque, praecipue ſi aeger vinum non bibit, ante prandium is ſumere poteſt Elixir ſtomachicum. Nec omittendum eſt, magnam neceſſitatem eſſe ſomni, cui nihil detrahere debent podagrici.

§. 642.

Si vero homo corporis languore, agrypnia, obſcuro aliquo ſenſu, percipit ſibi paroxyſmum imminere, mox alvus

vus ſoluenda eſt vel clyſtere, vel Manna et leniſſimo remedio. Datis enim valentioribus, metus eſſe poteſt, ne mala materia in viſcera vertatur, et oriatur inflammatio interna. Si febricula iuncta eſt, oportet huius rationem habere, et dari poſſunt puluilli temperantes, diaphoretici, cum aquis diapnoicis. Vbi febris ſe remittit, et, deſaeuiente dolore, pars magis intumeſcit, vrina cocta eſt et ſedimentum habet, dari poteſt mixtura ex liquoris anodymi partibus duabus vel tribus, eſſentiae Scordii parte vna, vel eadem proportione dari poteſt Spiritus bezoardicus Buſſii. Cauendum eſt, ne aeger diapnoen cohibeat. Potioni praeſtanda eſt aqua vel fontana, vel Selterana, vel ptiſana ex hordeo. Nocet omnis cereuiſia, etiam quam maxime potus frigidus. Victus ſit, qui ſuſtinet, non vero alit. Nocent omnia iurulenta. Vix non omnia topica perniciosa ſunt, et prae aliis ſpirituoſa, Emplaſtrum ſaponatum Barbette aliaque. Laudant plures cataplasmata paregorica et emollientia, quae leuamen adferre poſſunt, partes vero nimium laxant, ita, vt tumor maneat diutius, et vt morbus celerius reuertatur. Nihil magis iuuat, quam continuus et aequalis corporis calor, et mollior partis dolentis decubitus.

§. 643.

Si morbus vel alienis medicamentis curatus, vel malo regimine exceptus, ſe ſubito remittit, alia vero ſymptomate, febris, agrypnia, anxietas ſequuntur, periculum imminet. Igitur reuocandus eſt dolor. Fricandum eſt membrum linteis calidis et aſperioribus, immo admouenda ſunt rubefacientia, cucurbitulae vel ſiccae, vel conciſa prius cute. Dari poteſt vinum Rhenanum vetus, mixtura ex Eſſentia alexipharmaca et Elixir proprietatis, Eſſentia Myrrhae et alia, quae ſanguinis motum augent. In hoc caſu ſanguinis miſſio omniaque auacuantia, temperantia etiam peſtifera ſunt. Sedulo videndum, ne frigore inſenſibilis exſpiratio cohibeatur.

DE

* *

DE NERVORVM DISTENTIONE ET PRAECIPVE DE EPILEPSIA.

§. 644.

Neruorum diſtentio eſt motus praeter voluntatem violentus muſculorum animali actioni inſeruientium. Eius differentia eſt varia. Spaſmus dicitur pertinacior et violenta neruorum intentio cum muſculorum rigore. Conuulſio autem eſt alterna reciprocatio huius intentionis et reſolutionis. Priorem motum nonnulli tonicum, alterum clonicum vocant, quo membra quaſi quatiuntur. Horum motuum varia genera ſunt, variaeque denominationes. Ad primum genus referri debet Tetanus, ſeu Rigor Celſi, vbi corpus, manente ſenſuum integritate, erectum et rigidum eſt. Emproſthotonus, quando adfectis muſculis anterioribus corpus pronum datur et in anteriora inflectitur ac contrahitur. Opiſthotonus, quando laborantibus muſculis dorſi, corpus ad poſteriora retrahitur. Quare morbus eſt Catalepſis, aliis Catoche vel Catochus, quae aegrum temporis momento corripit, qui cum omnium ſenſuum internorum et externorum abolitione, quaſi fulmine tactus, in eo ſitu poſituque membrorum, quem perculſus ſeruauerat, immobilis manet. Membra vero Catalepticis rigida non ſunt, ſed in quemcumque ſenſum flecti poſſunt, quae vero in illo ſitu manent. Interea pulſus et reſpiratio vix quidquam mutantur. Differt a Tetano, in quo etiam homo in eodem ſitu manet, ſed rigidus, qui flecti nequit, et ſenſibus internis et externis manet ſua integritas. In Catalepſi nullus omnino ſenſus, corpus vero, quaſi cereum, poteſt ab adſtantibus mirum in modum intorqueri. Vide *l'Hiſtoire de l'Academie Roiale des Sciences* 1738. *p.* 65. Horum vero morborum princeps eſt Epilepſia, quae olim morbus ſacer, morbus herculeus, morbus comitialis, morbus caducus dicta fuit.

In

In hac variae et vix non omnes partes conuelluntur, et illo reciproco motu agitantur, cum omnium ſenſuum, tum internorum, tum externorum, plenaria abolitione, ſuperſtite cordis et pulmonum actione illaeſa. Aliorum etiam muſculorum ſpaſmi et conuulſiones fiunt, quae ſuis nominibus dignoſcuntur, v. g. ſi labra verſus aures trahuntur, eſt Spaſmus cynicus; ſi conuellitur maxilla inferior, cum linguae aliisque muſculis voci et loquelae formandae inſeruientibus, oritur Riſus ſardonius. Si conuellitur diaphragma, oritur Singultus, qui propterea, praecipue in acutis, ſaepe conuulſionis prodromus eſt. Si vnus ſaltem muſculus ſpaſmo adducitur, id quod frequentius in artubus inferioribus accidit, vocant Crampum, et moleſtum adfert ſenſum, qui, ſi adſcendit verſus ſuperiora, quandoque vniuerſalem neruorum diſtentionem, immo et Epilepſiam infert. Simile quid obſeruatur in foeminis hyſtericis, quibus ſpaſmus ex abdomine per ſtomachum in fauces adſcendit, et ſuffocationem vteri parit. Morbi enim hyſterici cum neruorum diſtentione magna conuenientia eſt, et illa, ſi vehementior eſt, hac ſaepe finitur. Rarum conuulſionis genus eſt Chorea Sti Viti, quae abſoluitur alterna violentaque pedum agitatione et ſaltatione. Simile quid eſſe dicitur in Tarantiſmo. Ad ſpaſticos et conuulſiuos motus referri poſſunt alii morbi: vomitus, tuſſis conuulſiua, aſthma conuulſiuum, cordis palpitatio, ephialtes ſeu incubus, aphonia, dentium ſtridor, priapiſmus, &c. de quibus alibi diximus.

§. 645.

Hoc maxime diſcrimen inter ſimplicem neruorum distentionem et inter veram epilepſiam eſt, vt in prioribus homines plerumque ſenſibus gaudeant, immo etiam loquantur, in epilepſia vero interni externique ſenſus prorſus aboleantur. His etiam notis cognoſcere poſſumus eos, qui morbum ſimulant. Illorum enim, de quibus haec ſuſpicio eſt, naribus admouetur Spiritus Salis ammoniaci cum Calce viua, acus infiguntur cuti et parti tendineae, ignis admouetur

tur et pilus euellitur, id quod omne haud ſentiunt epileptici. In his, praeter haec, ſaepe maior agitatio eſt muſculorum abdominis et vehementior ſpaſmus partium internarum, robur inſolitum; pulſus valde aequalis eſt, ſed durus. Omnia ſecus ſe habent in impoſtoribus. Ceteroquin in neruorum diſtentione et epilepſia mirae fiunt quandoque membrorum commotiones et geſticulationes, cum clamore variato, vt ſaepe a cacodaemone illos motus fieri creduli opinentur. In vera epilepſia ſpuma erumpit ex ore, ſaepe exeritur lingua, quae etiam morſu laeditur. Exprimitur vrina, fex alui, ſemen, et ex genitalibus mulierum interdum ſanguis. Hae conuulſiones interdum ſuo tempore reuertuntur, id quod crebrius incidit, ſi vel ex cohibitis variis excretionibus ortae fuerunt, vel ſi vitiata phantaſia acceſſit. Magna eſt differentia inter idiopathicam epilepſiam, cuius cauſſa haeret in cerebro, et inter ſympathicam, quae ex alio vitio, quod in quacumque corporis parte eſt, naſcitur. Vtriusque etiam epilepſiae varii gradus ſunt.

§. 646.

Sunt etiam quaedam ſigna, quae imminentem epilepſiam ſignificant, praecipue idiopathicam. Aeger ſentit grauitatem in capite, conqueritur de nimio ſomno, vel vigiliis, de inſomniis, de obliuione inſolita, oculis obuerſantur ſplendores et circuli ignei, ex re quauis vehementer commouetur. Sub ſomno frequentius ſupinus cubat, et vexatur priapiſmo. Frequens ei eſſe ſolet aurium tinnitus, oſcitatio, palpitatio cordis, pandiculatio; adpetitus vagus eſt, ſaepe ad voracitatem auctus; vrina cruda, aquoſa. Nonnullis mox ante neruorum diſtentionem acutus ille dolor, vel ex abdomine, vel crampus ex muſculo etiam quodam pedis, et quaſi ſenſus quidam refrigerii ad ſuperiora adſcendit.

§. 647.

Horum morborum cauſſae variae ſunt, multum diſcrepantes atque fere innumerae. Homines conuelluntur, ſi male

male adfectum est cerebrum. Hoc vitium saepe haereditarium est, saepe congenitum, et, vt videtur, ab imaginatione matris grauidae ortum. Aliquid conferre potest, si caput non recte conformatum est, et sub partu distortum. Praeterea id efficiunt omnia, quibus meninges ipsumque cerebrum adficitur, veluti vulnus, vlcus, suppuratio, sanguis et serum extra vasa missum, ossium fractorum festucae, tophi, exostoses in caluaria, praecipue in eius parte interiore ortae, ossicula, lapilli, polypi in dura matre, vel in eius sinubus post mortem reperti, Mercurius in interiora cerebri contractus, id quod quandoque obseruatum fuit in iis, qui argento viuo curati fuerunt, nec non in artificibus et metalli fossoribus, qui Mercurium tractauerunt. Etiam hoc accidit, praecipue in corporibus valde infirmis, si sanguis cum impetu fertur ad caput, et cerebri vasa distendit. Quare ex ebrietate et ebriositate, ab adsumtis narcoticis, nonnumquam epilepsia. Ex frequentioribus caussis sunt subitae animi perturbationes, terror, metus, ira, gaudium. Multum valet phantasia rei alicui quasi adfixa et perturbata, praecipue si haec desiderio quodam et animi pathemate, amore, Veneris appetitu et aliis similibus magis inflammatur, quae corrupta phantasia saepe contagiosa est, ita, vt malum quasi epidemicum fiat.

§. 648.

Neruorum vero distentio et epilepsia sympathica ex aliis saepe caussis oritur, ex magno dolore et neruosarum partium laesione, ipsius nerui vel tendinis punctura. Illas efficiunt varii generis venena, praecipue narcotica, v. g. Cicuta ore sumta vel extrinsecus admota, inprimis animalium venenatorum morsus. Caussa frequentissima epilepsiae in infantibus, nec raro in adultis, sunt vermes. Ea etiam oritur crebrius ex dentitione, praecipue in pueris, ex calculo, ex pure in abscessu profundius haerente, vel si pus in cauum quoddam, veluti pectus, effluxit, a seminis abundantia, a repressis exanthematibus in morbis exanthemicis,

a sca-

a ſcabie, podagra, vlceribus chronicis, abſceſſibus criticis et male curatis, et vehementioribus euacuationibus, praecipue ex haemorrhagia et Veneris abuſu. In foeminis ſaepe ab omnibus rebus, quibus paroxyſmi hyſterici mouentur. Nam inter hos morbos magnus conſenſus eſt. Frequentius hoc etiam accidit adultis, a cohibitis variis excretionibus, menſtruorum, haemorrhoidum, ſudore pedum, alarum, &c. nec non a partu difficili. Nulli aetati hi morbi adeo frequentes ſunt, quam primae. Infantes conuelluntur ex meconio retento, ex lactis aceſcentis coagulo in primis viis, ex lacte vitiato per lactantis iram, terrorem, Venerem, aliaque animi pathemata. Praeterea a dentitione, a flatibus, a repletione, victu et lacte crudo aliisque. Omnia exaſperantur, ſi iam cauſſae illae adſunt, aliis cauſſis accedentibus procatarcticis.

§. 649.

Quandoque etiam licet inuenire ſigna cauſſarum. Idiopathicae epilepſiae, cuius ſedes in cerebro eſt, notae ſunt, cephalaea diuturnior, vertigo frequens, ſenſuum hebetudo, torpor et adpetitus vagus atque caninus. Hic enim, ſi praeter naturam eſt, et non a malo hypochondriaco et acrioribus humoribus in ventriculo oritur, ſignificat ab acri humore cerebri meninges adfici. Plura tamen horum etiam in hypochondriacis inueniuntur. In ſympathico morbo, ſi a malo hypochondriaco proficiſcitur, plura cruditatis ſigna ſunt, ructus acidi, nidoroſi, rancidi, nauſea, exacerbatio omnium, et anxietas poſt paſtum, ieiuno autem ventriculo frequens cardialgia. Si malum ortum fuit a nimia Venere, aeger crebrius, maxime ſub ſomno, priapiſmo vexatur. Si oritur a vermibus, illa phaenomena adſunt, quae olim expoſita fuerunt, inter alia narium pruritus, deiectiones mucidae, tormina, abdominis duritia, et praecipue lumbricorum vel aſcaridum excretio. In infantibus lac coactum eſſe ſignificant deiectiones virides, aeruginoſae, acidum ſpirantes.

§. 650.

§. 650.

Hi morbi in infantibus facilius curantur, quam in adultis. Facilius tollitur epilepſia ſympathica, quam idiopathica. Prior tamen facile in alteram mutatur. Haereditaria epilepſia, et connata, ex phantaſia matris orta, nec non quae poſt viceſimum quintum vel quadrageſimum annum homines corripit, vix vmquam tollitur. Interdum ſoluitur epilepſia motu et excretione quadam critica, haemorrhoidibus, pubertatis annis catameniorum excretione, coitu, vlceribus manantibus, ſcabie, parotidibus ad ſuppurationem ſpectantibus. Neruorum diſtentio, a peruerſa phantaſia orta, vix tollitur, niſi remotis omnibus, quibus phantaſia excitatur; quare optime itinere et excitato alio ſenſu illi contrario eradicatur. Ex neruorum diſtentione et epilepſia metuendus eſt grauidis abortus, aliis, ſi paroxyſmi vehementes ſunt, fatuitas, torpor, affectus ſoporoſi, nonnumquam etiam hectica. Epilepſia, quo crebrius et magis inopinanter homines corripit, eo vehementior eſt. Eam talem eſſe ceteroquin ſignificant magnus membrorum motus, ſtertor, ſpuma oris et ſenſuum omnium, etiam conquieſcentibus membris, relicta abolitio.

§. 651.

Vbi forte incidit, vt praeſente Medico aeger conuellatur, corpus, ſi fieri poteſt, mox imponatur lectulo; cauendum vero eſt, ne caput allidatur pauimento. In os ingerendum eſt corium vel ſuber. Membra, quantum fieri poteſt, continenda ſunt a robuſtioribus, non tamen nimia vi adhibita. Pollices etiam extendendi. Naribus admoueri poſſunt acetum vini acre, ex quo ruta viridis recens trita fuit, nec non acetum Liliorum conuallium, vel Eſſentia Caſtorei. Fragrantiora, veluti Spiritus Salis ammoniaci cum Calce viua, fere nimis irritare ſolent neruos et malum poſſunt augere.

§. 652.

Curatio obtineri poteſt, ſi tolli poſſunt cauſſae. Laudata ſpecifica ſaepe plus nocent, quam iuuant, quae peſtifera ſunt, ſi dantur infantibus, qui ex vitiato lacte conuelluntur, vel in febribus praecipue exanthematicis. Vbi itaque infantes ex lactis coagulo, ex lacte per nutricis regimen, libidinem, animi perturbationem vitiato, immo etiam ex dentitione, ex qua ventriculus multum infirmatur, ex retento meconio, conuelluntur, et ſi iis abdomen durum eſt, flatibus diſtentum, dari debet Medulla Rhabarbari electi, addito Nitro et quodam abſorbente, veluti Matre Perlarum. Vbi malum vrget et abdomen valde diſtentum eſt, in aluum immitti poteſt lotio emolliens, addito ſaccharo vel melle et oleo. Poſtquam ſordes primarum viarum fuerunt expurgatae, et neruorum diſtentio per vices reuertitur, dari poteſt potiuncula ex aqua florum Tiliae, Sambuci, Nitro, Specifico cephalico, Coralliis cum acido Citri praeparatis, addito Diacodio Montani. Pueris, qui dentitione laborant, in os ingerenda et gingiuis tumentibus illinenda ſunt emollientia, veluti Syrupus de Althaea, cui pauxillum Nitri admiſceri poteſt. Eiusmodi Syrupo commode impraegnatur cruſta panis. Si vermes adſunt, danda ſunt anthelmintica. Si ſcabies repreſſa fuit, illa reuocari debet. Puellis, praecipue hyſtericis, ſuadendum eſt matrimonium, et ſemper curatio a cauſſarum notitia petenda eſt. Epilepſiae idiopathicae raro mederi poſſumus; ſi tamen acris quidam humor cerebrum et meninges infeſtat, excitandi ſunt fonticuli, vel, id quod praeſtantius eſt, ſetaceum. Si quartana vel alia febris aegrum corripit, illa patienter ferenda eſt, minime vero cohibenda vel multis euacuantibus tentanda. Quartana enim per multum tempus tolerata ſaepe epilepſiam tollit. Si a Venere malum ortum fuit, haec et nimia meditatio plurimum nocent. Adhibenda eſt corporis exercitatio, ea tamen moderata et quotidiana, et omnia in victu et regimine in vſum vocanda, qui-

quibus viſcera et vniuerſum corpus ad aliquale robur perducantur. Si paroxysmus certis temporibus reuertitur, antequam homo illo corripitur, dandum eſt purgans antiphlogiſticum, euitanda ſunt omnia, quae ſenſus neruosque irritare poſſunt. Sanguinis miſſio imperanda eſt, ſi aeger plethora laborat, vel ei adſuetus eſt; non vero facile durante neruorum diſtentione ſanguis detrahendus eſt. Vſus enim docuit, corpus nimium infirmari et crebrioribus inſultibus obnoxium fieri. Si haemorrhoides non fluunt, admoueri poſſunt hirudines. Ceteroquin, praecipue in corporibus Venere, ingenii exercitatione, nimio otio aliisque infirmatis, omni ſtudio enitendum eſt, vt nouum robur concilietur viſceribus, id quod victu potiſſimum et corporis exercitatione obtineri alibi dictum eſt. Aquae minerales ſaluberrimae ſunt, ſi in viſceribus abdominis, chylificationi inſervientibus, et cauſſa et origo mali eſt. In idiopathica vero epilepſia nonnumquam, et praecipue ex his Thermae, nocere poſſunt, quippe quae cerebrum ſaepe nimis adficiunt. Leniores tamen aquae minerales, quales ſunt Selteranae, ſi potioni praeſtantur, vel diutius potantur, ſemper ſalubriores ſunt.

§. 653.

Qui fidem ſuam Specificis addixerunt, plura in materia medica inueniunt. Apud noſtrates nota eſt compoſitio MICHAELIS, ſeu Specificum cephalicum, quod dari poteſt cum aliis. Plures extollunt lumbricos terreſtres, menſe Iunii, quo coëunt, captos, vino exſtinctos, et in vmbra ſiccatos, quorum puluis dari poteſt ad ſcrup. dimidium, vel vnum. Ex his etiam, addito Muſco Corallino, componitur Specificum antiphlogiſticum Stahlii. Muſcus Corallinus anthelminticus eſt. A recentioribus Viſcum quercinum plurimum laudatur. Alia ſpecifica ſunt, Cranium hominis violenta morte exſtincti; Muſcus cranii humani; vngula alcis; ſanguis hominis decollati calidus bibendus; Spiritus ſanguinis humani; Stercus pauonis &c. Plurimum etiam tribuunt

 oleo

oleo animali DIPPELII, quod describitur in *Vitae animalis morbo et medicina p.* 90. Alii vero docent, ex eius vsu saepe stuporem et somnolentiam fuisse ortam. Omnia specifica frequentius fallere solent, quam prodesse.

LIPOTHYMIA ET SYNCOPE.

§. 654.

Gradu differunt haec symptomata, in quibus ad tempus omnes, tum vitales, tum animales motus, ad sensum conquiescunt. Nam et cordis et pulmonum actio prorsus deficere videtur; corpus vero, resolutis fere omnibus musculis, se sustinere nequit, quare concidit homo, cui erumpit plerumque sudor frigidus. In Lipothymia tamen arteriarum ictus adhuc sentiuntur, pulsus vero paucus, debilis, et non raro intermittens esse solet. In Syncope vero nulla arteria digitum ferit, sed est asphyxia et vera mortis imago. Abolita enim est omnis mouendi sentiendique potestas. Syncope laborantes interdum supremo officio mandatos et sepultos fuisse, historiae testantur. Vide Differt. WINSLOWII, *de Morte incerta*, a *Ioh.* BRVHIER in gallicum idioma translata. In Syncope vt plurimum corpus non adeo rigidum est, ac esse solet post mortem. Syncope etiam differt ab Apoplexia. In ea enim homines plerumque oculos, resolutis palpebris, claudunt, qui in apoplecticis aperti toruique esse solent. In apoplexia, praecipue sanguinea, facies rubet, in Syncope pallet. In apoplexia pulsus magnus, fortis, respiratio magna, cum stertore; in Syncope pulsus debilis, paruus, intermittens, rarus, qui pessimus, vel prorsus nullus, respiratio etiam ad sensum fere nulla. Vt ii, qui Syncope correpti sine sensu et motu iacent, a vere mortuis dignoscantur, varia vulgo adhiben-

hibentur. Flamma cerei admouetur oculis, qui eius ſplendore ſtringuntur. Naribus eumdem in finem adpropinquantur plumulae, In ſpeculo, ori et naribus adpropinquato, conſpiciuntur exploſi per exſpirationem halitus. Pectori imponitur vaſculum aqua plenum, quod etiam a leniſſimo pectoris motu commouetur. Naribus errhina et ptarmica admouentur. Commouendi, pungendi, fricandi, vellicandi ſunt artus, et aciculae infigendae ſunt digitis ſub vnguibus. Pili euellendi ſunt. Aures ſtrepitu ſonoque agitandae ſunt. Efficacius eſt ferrum candens, quod, ſi volis manuum vel plantis pedum admouetur, ſyncope correptos, mixto acri repentinoque dolore, excitat. Certiſſimum ſignum mortis eſt reſolutio corporis per putredinem.

§. 655.

Oriuntur haec ſymptomata ex omnibus, quibus cordis motus et actio neruorum cardiacorum cohibetur vel turbatur. Sedes eſt in male adfectis neruis, atque conſpirant haec ſymptomata vel cum neruorum diſtentione, vel cum apoplexia, in quos morbos deſinunt. Id confirmat obſervatio, vehementiorem iram in iunioribus, et quibus corpus infirmum eſt, facile mutari in epilepſiam, in ſenibus in apoplexiam. Animo linquuntur imbecilli, ex graui et repentina animi perturbatione, ira, terrore, gaudio, metu et inſueto ſenſu, quare hyſtericis interdum ex odore ſuaueolenti roſae vel aliarum rerum hoc incidit. Id etiam experiuntur grauidae ex motu infantis in vtero, quandoque ex inflato ventriculo, ex quouis dolore vehementiori, ex titillatione et pruritu. Etiam hoc accidit, ſi ſanguinis tranſitus ad cerebellum cohibetur, veluti ex graui haemorrhagia et alia ſubita magna euacuatione, ex labore nimio et vehementi corporis exercitatione cum inedia, ex vigiliis, ex magna ebrietate, ex cruditate primarum viarum vehementer et repente commota, ex humorum nimia viſciditate in chronicis; in acutis ex coagulo inflammatorio et polypo in iugularibus et ſinubus durae matris haerente. Prae ceteris

vero omnes, quibus cerebrum et genus neruorum infirmum et magna humorum ſenſibilitas eſt, frequentius hos morbos experiuntur. Non adeo extimeſcenda ſunt haec ſymptomata in hyſtericis; in grauidis vero, ſi vehementiora et diuturniora ſunt et crebrius recurrunt, interdum ſequitur abortus. In acutis ſummum periculum oſtendunt. Nec minor metus eſt poſt grauem haemorrhagiam et aliam euacuationem, niſi celerius ſuccurrere poſſumus aegro.

§. 656.

Quoniam medicamenta difficilius et non ſine metu ſuffocationis deglutiuntur, protinus adhibenda ſunt externa. Naribus admoueantur volatilia: Spiritus ſalis ammoniaci, cui, praecipue ſi foeminae hyſtericae ſunt, admiſceatur Eſſentia Caſtorei; Sal Anglicanum volatile, addito oleo Caryophyllorum. Facies et nucha conſpergantur frigida, in os ingerantur balſama, veluti SCHERZERI et alia, quae ex oleo Nuciſtae et oleis deſtillatis componuntur. Ingeri etiam poteſt fruſtulum ſacchari, quod excepit Spiritum Salis ammoniaci, vel balſamum Auguſtanorum. Euellantur pili, fricenturque pedes manusque linteis aſperioribus, et ſi Syncope diutius perſiſtit, etiam confugiendum eſt ad clyſteres ſtimulantes. Vbi autem aeger ſibi redditus eſt, danda ſunt analeptica, hauſtus vini generoſi, aquae deſtillatae, et ex his aqua deſtillata Cinnamomi cydoniata, et alia; Confectio Alkermes, Syrupus Coralliorum Quercetani, Syrupus de Canela. Hyſtericis conducit Eſſentia Caſtorei. Quantum fieri poteſt, corpus moueri debet, vt etiam humores ad priſtinum motum reuocentur. Si Syncope a grauiori haemorrhagia orta fuit, vel ex accepto vulnere, vel ex abortu, partu, homo quidem excitandus eſt, omnia vero aliena ſunt, quae motum ſanguinis augent. Quare adhibenda ſunt, quae occaſione ſanguinis profluuii commendauimus: Emulſiones, Iuſcula, et cum his temperantia. Aeger a ſomno prohibendus eſt. Symptoma eſt Syncope, igitur cauſſae conſiderandae ſunt, illaeque tollendae.

MELAN-

* *

MELANCHOLIA ET MANIA.

§. 657.

Eſt mentis alienatio pertinacior ſine febre. Differt itaque a delirio, quod ſymptoma febris eſt. Maniae tamen, praecipue confirmatae, aliquando febris vt ſymptoma accedit. Melancholia nomen habet ab atra bile. Veteres exiſtimauerunt, atram bilem eſſe humorem naturalem, et eum, praeter modum redundantem et alia humida exſuperantem, hos morbos parere. Eſt inter hos diſcrimen. Melancholici vt plurimum triſtes ſunt, ſuſpicioſi, timidi, ſolitudinem amantes. Maniaci in quamuis ſtultitiam feruntur, cuius ſummus gradus furor eſt et rabies. Quibus hi morbi imminent, ii plerumque ab initio de inſolito pondere corporis, virium imbecillitate, ſomno inſomniis turbato, reſpiratione lenta ac difficili, anxietate, adpetitu deprauato, conqueruntur, pallidi fiunt, et propoſiti atque idearum ſemel impreſſarum ſunt tenaciſſimi.

§. 658.

Interdum oriuntur hi morbi ex vitiato corpore, ſi in hoc corrupta humida, ſolida relaxata, vel alia ratione male affecta ſunt, quibus mentis actiones perturbari multis obſeruationibus compertum habemus. Nonnumquam eadem valetudinum genera naſcuntur ex mentis adfectionibus, veluti ex idea tenaciter inhaerente, praecipue ſi talis aliquo vehementi deſiderio, amore, odio et ſimilibus inflammata atque in dies magis confirmata fuit. Nam his inualeſcentibus, tandem etiam corpus laeditur, et praecipue cerebrum, quo mediante omnes ſenſus internos fieri nouimus. Igitur morbi hi naſcuntur ex ſanguine lento, craſſo, corrupto, ſi partes mobiles, gelatinoſae, teneriores difflantur, partes vero oleoſae, rancidae, terreſtres cum ſalibus inter ſe cohaerent. Nam ſi ſanguinis habitus ita corruptus eſt, is

difficilius, praecipue in abdomine, mouetur, vnde oritur anxietas. Propter defectum laudabilis humoris lymphatici turbantur omnes se-et excretiones, et alienantur illa tenuissima fluida in cerebro, sine quibus sensus motusque recte fieri nequeunt. Quare insani fiunt ex morbo hypochondriaco et hysterico, si vetustas accessit, ex corruptis humoribus primarum viarum et viscerum abdominis, id quod quandoque fieri potest a febribus male curatis, a febribus propter imbecillitatem partium solidarum pertinacioribus, quibus etiam humida corporis vitiantur, ex Opii aliorumque Narcoticorum abusu, ex abundante corruptoque liquore genitali, ex mensium, haemorrhoidum, lochiorum obstructione, ex nimio calore sub Sirio, ex nimia Venere, vigiliis, ex victu crasso crudoque, ex ebriositate, praecipue spiritus ardentis abusu, ex potu parciori, et tandem, si in ipso cerebro vlcus vel aliud quid praeter naturam est.

§. 659.

Ratio reddi potest, cur sanguis crassior lymphaque sua orbatus, terrestris et acrior, facilius in viscera abdominis contrahatur. Dum enim sanguis ex corde in aortam proiicitur, limpida pars sursum fertur, terrestris descendit, cuius non minima vis ingreditur arteriam coeliacam eiusque ramos, quae ad viscera abdominis pertinent. Praeterea sanguis difficilius mouetur in visceribus raris admodum, tanto magis per venam portae, quae omnibus valuulis destituitur. Ex difficiliori autem motu et lentor humoris et anxietas augentur.

§. 660.

Saepe autem hi morbi ex vitiata mentis actione nasci videntur. Nihil dicam de animi perturbationibus, terrore, gaudio, moerore, amore, aliisque, ex quibus, si animo pertinaciter inhaerent, nascitur Melancholia. Hoc accidit etiam litterarum studiis deditis, qui sine intermissione vnam eamdemque rem mente agitant. Tales sunt Algebraici, et qui

qui per difficiliorem calculum varia, veluti circuli quadraturam, quaerunt; Poëtae furore agitati; Fanatici, qui salutem aeternam per stultitiam quaerunt; qui lectione fabularum romanensium phantasiam concitant turbantque; Amatores infelices, et qui ex honoris vel opum dispendio moerorem contrahunt; qui dura paupertate pressi, elatum spiritum habent, et non nisi magna moliuntur, saepe stulti fiunt. Nam hi omnes ideae, quae illis impressa fuit et aliquo desiderio agitata, pertinaciter inhaerent, et se ab ea depelli non sinunt, in quibus sub finem corporis non solum humida, sed solida etiam vitiantur. Nam in his post mortem cerebrum plerumque exsuccum et fere aridum repertum fuit. Crebrius hoc morbo laborant homines sicci, et qui corpus adstrictum habent et gracile, ingenio pollentes et altum sapientes, quam alii.

§. 661.

Longe difficilius tollitur morbus ex idea ortus, quam qui ex corporis vitio natus fuit. Raro curatur Mania, cui vetustas accessit, et quae in furorem degenerauit. In hac non raro insolitum musculorum robur, tolerantia frigoris et dolorum, diuturna inedia, vigiliae cum phantasiae corruptae horrendis imaginibus esse solent. Aegri quandoque epileptici fiunt, vel apoplectici moriuntur. Naturae beneficio tollitur morbus, si materia biliosa, vel etiam acida, picea aliaque, et vomitu et per aluum reiicitur. Nonnumquam id accidit haemorrhoidibus prouenientibus, vel alio magno sanguinis profluuio, superueniente febre quartana et erumpente scabie maligna, vel in cruribus ortis vlceribus.

§. 662.

In curatione respiciendae sunt caussae, et ante omnia illae, si fieri potest, tollendae sunt. Moueantur haemorrhoides et menstrua, a Venere prohibeatur aeger, si illa abusus est, vel salacioribus, si id fieri potest, concedendum

 est

eſt matrimonium. Numquam vitiati humores vi mouendi ſunt, ſed potius lenioribus diluentibus et leniter euacuantibus. Illa vero diluentia vitiato humori et exſuperanti acrimoniae adcommodari debent. Inter praeſtantiſſima remedia ſunt aquae minerales, quae vero aegris accommodatiores eſſe debent. Thermae non ſemper, neque omnes, ita bonae ſunt. Optimae plerumque eſſe videntur acidulae Spadanae, et, quae cum his proxime conueniunt, Schwalbacenſes. Diu vero per vnum alterumque menſem potari debent. Valentiores, veluti Egranae, poſſunt praemitti, non vero tamdiu continuari. In corporibus imbecillis proficiunt Selteranae, vel ſolae, vel cum lacte. Cum his aquis adhiberi debent balnea frigida, quibus fere quotidie vtendum eſt. Etiam conferunt alia diluentia, quae ſemper acrimoniae, quae in aegro exſuperat, et quae ex ſignis ſuis cognoſcenda eſt, accommodari debent. Si abundat acidum, dari poteſt Sapo Venetus cum Pilulis Stahlianis, Sal Cardui benedicti, Abſynthii, &c. Multum proſunt iuſcula carnium cum Cancris fluuiatilibus, qui viui contundendi ſunt. Adiici poteſt vitellus oui crudi, non cocti. Si exſuperat putre, alcaleſcens, conducit Oxymel, ſuccus fructuum horaeorum maturorum, horum fructuum aëre ſiccatorum decoctum, ſerum lactis, vinum oligophorum; herba Endiuiae, Lactucae decocta; radix Cichorei recens cum Paſſulis. Vbi rancidum exſuperat, optima eſt aqua diluens, additis etiam acidis. His vero diu inſiſtendum eſt, vt leuis, non vero nimia ſit diarrhoea, et frequens ad minimum deiectio. Inter diluentia etiam eſt ptiſana ex hordeo, quae praecipue in acrimonia alcaleſcente et rancida multi vſus eſt. Vbi vero tandem materia mobilis facta eſt, illa ſaepe pedetentim euacuatur, quandoque vero motu quaſi critico. Hoc futurum eſſe ſignificat mira aegri anxietas, nauſea, lipothymia, vomitus, pulſus intermittens, vrina vel nigra, vel bilioſa. In hoc caſu criſis non turbanda eſt. In aluum immittendi ſunt clyſteres paregorici. Danda ſunt leniſſima laxantia, acrimoniae adcommodanda, ex Sale ca-

tharctico

tharctico Thermarum Carolinarum, Cremore Tartari, Tamarindis, Manna, Rheo. Vbi tandem materia euacuata est, danda sunt roborantia, martialia, Cortex Peruuianus.

§. 663.

Venaesectio saepe quidem ad tempus leuamen affert, et necessaria est in valde plethoricis atque adsuetis; in aliis vero malum pertinacius reddit. Nec sine periculo dantur fortiora purgantia, omniaque, quibus corporum viscerumque robur resoluitur. Victus sedulo considerandus, et potio idonea aegro praestanda est. Cibus sit paucus, corporis motus, si id res patitur, magis continuus quam vehemens. Plurimum proficit equitatio. Somnus, quantum fieri potest, sit longus et quietus, aluus semper laxa. Vinum non nisi tristioribus, alcalescente acrimonia laborantibus, numquam furiosis, praestandum est. Maniacos haud opinantes nonnulli in aquam praecipitare solent. Terrore quandoque deletur idea et homo ad se redit, numquam vero tollitur mala materia corporis. Etiam ex simili terrore interdum morbus exasperatur. Semper videndum est, inprimis si morbus ex aliqua idea ortus fuit, vt illa contrariis deleatur et eradicetur. Timidorum itaque animus erigendus est. Audacioribus et furibundis incutiendus est metus ac terror. Tristibus grata quandoque est musica; salaciores flagris coercendi sunt, &c. Prae ceteris necessarium est iter, locorum et obiectorum mutatio. Numquam melancholico exprobretur stultitia, sed Medicus ante omnia enitatur, vt aegri habeat confidentiam. Pessimum enim est, si melancholici Medicum timent vel aspernantur et nullum auxiliorum genus admittunt.

MORBI

* *

MORBI GRAVIDARVM
ET
PARTVRIENTIVM.

STERILITAS.

§. 664.

Sterilitatis cauſſa frequentius in foemina eſt, quam in viro; accidere tamen poteſt, vt inter maritum et vxorem ſit ſterilitas, quae cum aliis non eſt, quam nonnulli relatiuam vocant. Foeminae ex variis cauſſis ſteriles ſunt. Prima cauſſa eſt mala partium conformatio, quae nullum, niſi in atretis, auxilium admittit. De his vide Chirurgiam. Si foeminae nimis obeſae ſunt, omentum altius deſcendit, comprimitque vterum et eius ceruicem. His non aliud remedium eſt, quam parcior victus, corporis exercitatio, aquarum mineralium vſus, quibus omnibus corpus tenuatur. Frequentiſſima cauſſa eſt catameniorum fluxus deficiens, vel aliter vitiatus. Hoc corrigi debet. Poſt abortum et partum difficilem, maxime, ſi adhaerentes ſecundinae digitis auellendae fuerunt, foeminae ſteriles interdum fiunt, ſi interior vteri pars laeſa ſauciataque et ſuppurata fuit, ex qua occaſione etiam interdum Tubarum Fallopianarum ora, in vterum naturaliter aperta, exulcerantur et poſt glutinantur occludunturque. Nec hoc vitium facile auxilium admittit. Non raro ex partu relinquuntur in vtero ſecundinarum partes, quae in molas increſcunt, id quod inprimis accidit, ſi poſt partum vel abortum mulieri lochia non recte proueniunt, vel ſi nimia haemorrhagia adſtringentibus fuit cohibita. His foeminis, nec non iis etiam, quibus quandoque tenacior mucus in vtero haerere videtur, proficiunt Thermae, vel ſi harum opportunitas non eſt, bal-

nea

nea domestica. Mulier sedeat super sacculum herbis fragrantioribus plenum. Idoneae sunt herbae, Parietariae, Absynthii, Matricariae, Melissae, Maioranae, Artemisiae; flores Verbasci, Chamomillae. Sacculus alius superhaberi potest abdomini. Cum his balneis bibat Infusa per epicrasin laxantia, aquas minerales, et sumat cum his pilulas Becheri. Haec omnia vero accommodanda sunt ad foeminarum temperiem et corporis habitum.

§. 665.

Saepe Sterilitatis caussa est a nimis relaxatis genitalibus et fluore albo, id quod accidit ex frequentiori partu, magna haemorrhagia, nimio coitu. Prosunt aduersus fluorem album auxilia supra proposita. Adhibenda sunt simul roborantia: vinum rubrum Pontac, quod potioni praestandum est. Medicamenti loco est hoc vinum, si in eo ferrum candens exstinguitur. Dari etiam possunt, praemissis aliis, martialia. Genitalibus admoueantur fomenta ex roborantibus. Prosunt suffitus, ex Gummi Elemi, Olibani, Aminae. Sedulo autem videndum est, ne his turbentur catamenia, et ne nimis celeriter cohibeatur aliud profluuium, cuius mala materia non raro scirrhum parit, interdum in viscera conuertitur. Plurimum valent Thermae Toeplicenses, quibus, si primae viae atque viscera abdominis ipseque vterus laborant, praemittendae sunt Carolinae, per plures dies potandae.

VOMITVS GRAVIDARVM.

§. 666.

Eo plerumque primis mensibus, maxime horis matutinis, vexantur. Non ita timendus est, magis vero is, qui vltimis gestationis temporibus incidit, et qui, nisi a malo victu et repletione ortus fuerit, saepe abortum futurum

significat

ſignificat. Oritur hic vomitus a redundantia humorum ad ventriculum, et difficiliori illorum per eius membranas transitu; plurimum tamen conferunt cruditates in eo relictae. Humores vero, qui per genitalia excerni non poſſunt, ad reliqua viſcera abdominis, et ad ipſum praecipue ventriculum conuerti, alia in Pathologia obſeruata oſtendunt. Hic vomitus tolerari debet, niſi vehementior fuerit. Plurimum illum leuant pulueres ex Rhabarbaro, addito Nitro et Conchis praeparatis. Vbi vero tamen vehementer vrget, et propter conuulſionem muſculorum abdominis abortus metum adfert, ſanguis mitti debet ex brachio, praemiſſis iisdem pulueribus. In corporibus robuſtis, et ſi copioſior et tenacior pituita vomitu cum multo labore reiicitur, quandoque non aliena eſt Ipecacuanha ad ſcrup. j. addito Sale catharctico et epotis ſimul multis diluentibus. Sic enim ſaepe ventriculus expurgatur et auertuntur laborioſi illi nixus; caute tamen cum his agendum eſt. Quum hoc auxilium non omnibus opportunum ſit, maior ſecuritas eſt in Rhabarbaro.

ALVI OBSTRVCTIO GRAVIDARVM.

§. 667.

Hac ſaepe vexantur grauidae, ex qua ſola non raro abortus ſequitur, quod ab induratis coacervatisque acrioribus fecibus ſpaſmi concitantur. Imperandus eſt potus ſufficiens, diluens victus mollior, ex iuſculis carnium iuniorum, fructibus horaeis aëre ſiccatis, praecipue prunis Damaſcenis, Paſſulis. Dari poſſunt Paſſulae cum Rhabarbaro coctae. Saepe proficit potus Caffée cum lacte. Si haec non leuant, recurrendum eſt ad clyſteres, quos tamen nec feruidos, nec

acres

acres eſſe oportet. Optime fiunt ex auena excorticata, addito oleo et pauco ſale. Interdum decoctum dari poteſt Mannae cum Cremore Tartari; vel Manna ſola, quae cum fabis Caffée coquitur. Plurimi vſus ſunt puluceres ex Rhabarbaro, Nitro et Conchis praeparatis, qui tamen magis proficiunt, ſi primis viis inhaerent cruditates, ex quibus etiam nonnumquam abortus ſequitur; aluum autem pertinaciter obſtructam melius ſoluit Manna.

DIARRHOEA GRAVIDARVM.

§. 668.

Diarrhoea non ſine periculo eſt, praecipue ſi accedunt ſpaſmi vel febris. Protinus dandi ſunt Pulueres ex Rhabarbaro et abſorbentibus, praecipue Coralliis, addito pauco Nitro, quod vltimum magis neceſſarium eſt, ſi aegra de ſiti et aeſtu conqueritur. Poſt Rhabarbari vſum conueniunt iuſcula tenuiora, quibus accedente febre ſuccus Citri miſcetur. Si autem diarrhoea ſine febre eſt et a refrigerio orta, ea cum ſeminibus Carui et Nigellae contuſis commode coquuntur. Dari etiam poteſt Mixtura ex Eſſentia Caſtorei, Corticum aurantiorum, Liquore anodyno. Conducunt pulueres ex Caſtoreo cum Coralliis, quae cum aquis deſtillatis, Meliſſae ſine vino, Corticum aurantiorum, deglutiantur. Si malum pertinax eſt, confugiendum eſt ad ſopientia, praecipue ad Diaſcordium Fracaſtorii. Euitandum eſt refrigerium, praecipue pedum.

FOETVS

* *

FOETVS IMBECILLI CVRATIO.

§. 669.

Saepe grauidae abortum metuunt, si foetus se mouentis impetum non sentiunt. Videndum est, num alia signa adsint, quae foetum haud rectum valere ostendunt. Et his caussis accommodanda est curatio. Perniciosa saepe sunt medicamenta analeptica calida, tum intus sumta, tum abdomini illita, quae foetum roborare vulgo dicuntur. Tolerari potest minor cyathus vini generosi, aqua Cinnamomi cydoniata, et abdomini illitum Balsamum Embryonum, vel aqua Reginae Hungariae. Vehementior commotio foetus maiorem futuri abortus metum affert, quam eius quies.

PARTVS DIFFICILIS.

§. 670.

Varias caussas variaque auxilia docet Chirurgia. Hoc tenendum, non solum a peruerso situ ipsius foetus, sed etiam ab alieno situ vteri partus difficultatem oriri. Antequam os vteri internum satis dilatatum est, partus numquam accelerari, nec facile membranae digitis dilacerari debent. Id vero necessarium est, si ex auulsa placenta periculosior oritur haemorrhagia. Primiparis et annosioribus ante partum conducunt balnea, numquam feruida, sed tepida. Insedeant in balneo super saccum ex herbis emollientibus. Durante partu genitalibus illinuntur vnguentum pomatum, butyrum sine sale, oleum Liliorum alborum.

* *

DOLORES NOTHI ET VERI.

§. 671.

Dolores nothi, ſeu ſpurii, diſtinguendi ſunt a veris. Dolores veri ſunt ſpaſmi muſculorum abdominis, quibus vterus comprimitur, et ipſius, vt videtur, vteri, ſub quibus eius os internum ampliatur. Dolores veri a lumbis incipiunt, diutius durant, per inguina deſcendunt ad imos vsque pedes. Dolores vero nothi vagi ſunt, colicis ſimiles, vel lumbos occupant, non vero ita deſcendunt. Maximum vero criterium eſt, ſi inter dolores orificium vteri internum commouetur, et poſt magis magisque ampliatur. Doloribus nothis medentur clyſteres ex lacte et emollientibus, Rhabarbarum cum Nitro et abſorbentibus, et alia ſupra propoſita; extrinſecus Balſamum embryonum.

VRINAE SVPPRESSIO GRAVIDARVM.

§. 672.

Non omittenda eſt vrinae ſuppreſſio, qua grauidae plurimum vexantur. Illa oritur ab haemorrhoidibus, calculo et aliis cauſſis, quibus ſpaſmi harum et vicinarum partium excitantur. His medentur clyſteres, balnea, fomenta, genitalibus admota. Interdum tamen pertinacior vrinae ſuppreſſio oritur, quando caput infantis, in anteriora inclinati, ceruicem veſicae premit. In hoc caſu quandoque nec demiſſo in veſicam cathetere, vrina educi poteſt, quod vltimum ceteroquin auxilium eſſe ſolet. Igitur ſi hanc cauſſam eſſe nouimus, ſupina collocanda eſt mulier, coxis ela-

tioribus, demiſſiori capite. Duo digiti in vaginam vteri demittendi ſunt, quibus modeſte, nulla vi adhibita, paullulum in poſteriora inclinari poteſt infantis caput. Vrina tunc vel ſponte effluit, vel demiſſo in meatum vrinae cathetere euocatur. Nonnumquam mulieres vexantur vrinae incontinentia. Si hoc ex eo incidit, quod foetus veſicam premit et anguſtiorem reddit, nullum auxilium eſt; ſi vero vrina acrior eſt rodensque, neceſſaria ſunt fomenta et frequentiores genitalium lotiones. Potus etiam detur diluens.

DE CVRA MVLIERIS SVB PARTV.

§. 673.

Ante partum, et quidem vltimis diebus, plethoricis et adſuetis iterum mitti poteſt ſanguis ex talo. Hac ſanguinis miſſione reſpiratio facilior redditur, ita, vt mulier partum melius eniti poſſit. Auertitur etiam febris et inflammationis metus. Ante omnia videndum eſt, vt aluus libera ſit eo tempore, quare protinus illa ducatur clyſtere, praecipue ſi inteſtinum rectum fecibus induratis repletum eſt. Sunt, qui tempore partus pilulas Becheri aqua Meliſſae ſoluunt et mulieri exhibent, id quod in phlegmaticis, et in quibus nulla haemorrhagia metuenda eſt, et quae etiam haemorrhoidibus coecis non vexantur, fieri poteſt. Sub partu imperandum eſt mulieri, ne vel vrinam, vel aluum contineat, id quod peſtiferum foret. Sub partu nocent omnia medicamenta cardiaca, analeptica, immo etiam iuſcula meraciora. Videndum eſt, ne ventriculus potione nimium impleatur. Si dolores deficiunt, id quod, ſi omnia recte fiunt, et ſi infans recte collocatus eſt, rarum eſſe ſolet, dari poteſt Syrupus Capillorum Veneris ad vnciam j. cum aqua quadam deſtillata, v. g. Ceraſorum, Meliſſae

ſine

ſine vino, addita aqua Cinnamomi ſine vino. Conducunt pilulae Becheri, aqua Meliſſae vel Corticum Aurantiorum ſolutae. Plurimum tribuunt Borraci Venetae, cuius ſcrupulum vnum vel drachmam dimidiam admiſcent potiunculae analepticae; reliqua parum proficiunt. Genitalia vngenda ſunt et lubricanda. Membranae vero, niſi illud ſumma neceſſitas poſtulauerit, numquam rumpendae ſunt. Amnii enim liquore optime lubricantur genitalia. Si, aperto orificio interno vteri, membranae aequales, rotundae, turgidae, digito obuerſae ſunt, ſignum eſt foetum recte collocatum eſſe.

§. 674.

Poſt partum puerpera refici poteſt dato pauxillo vini, niſi ſanguinis profluuium illud prohibeat. Omni ſtudio vitari debet, ne aër in vterum irruat, quare genitalia panno calido contegenda ſunt. Obſtetrix educere debet ſecundinas protinus, antequam os vteri iterum contrahitur. Non raro neceſſe eſt, vt demiſſa in vterum manu, mediantibus digitis illas diducat; quomodo id fieri debet, docet Chirurgia. Aër in conclaui nec frigidus ſit, nec calidus. Remouendus eſt omnis ſtrepitus nimiaque lux, et ex praecepto HIPPOCRATIS foemina curanda vt grauiter vulnerata. Si magna imbecillitas eſt, prima alteraque hora ſomnus non ita bonus eſt, et ab eo prohibenda eſt mulier; poſt vero nihil magis ad reficiendas vires idoneum eſt, quam placidus ſomnus. Mulier abſtineat primo alteroque die ab omni cibo, omnique potu fermenteſcente frigido. Nocent iuſcula meraciora. Miniſtranda ſunt iuſcula tenuiora pullorum, non nimis calida, vel etiam iuſcula ex aqua cum farina et cereuiſia ſecundaria, &c. Multum conqueruntur foeminae poſt partum de doloribus (germ. *Nachwehen*). Nihil aliud ſunt quam ſpasmi, quibus ſanguis coactus aliaque, quae in vtero haerent, expelluntur. Primiparae illis non facile vexantur, quod in his vterus ſe longe celerius et maiori vi contrahere ſolet. In aliis auertuntur hi dolores, ſi

mox post partum obstetrix manum demittit in vterum apertum, et sanguinem coactum aliaque, quae in eo haerent, praecipue si mola adest, eam extrahit. Vbi vero iam contractum est os vteri, tolerandi sunt illi dolores, numquam, nec sopientibus, nec nimium temperantibus, cohibendi. Danda sunt illa iuscula, quibus admisceri potest oleum amygdalarum dulcium recens. Abdomen fascia recte accommodata moderate, non tamen nimium, adstringendum est. Ceterum ea obseruanda sunt, quae alibi de Lochiis pellendis dixi. Si dolores illi ab admisso genitalibus refrigerio orti videntur, fomenta emollientia, panni scilicet ex decocto emolliente expressi, admoueri possunt genitalibus. Nocent spirituosa genitalibus admota, nocet etiam nimius calor et stragulorum pondus.

VTERI INFLAMMATIO.

§. 675.

Atrox morbus, saepe etiam partum et abortum sequitur. Dum enim vterus post partum contrahitur, vasa coarctantur, et sanguinis circuitus, accedentibus spasmis aliisque caussis, impeditur. Hoc vero fit, si ab obstetricia manu laesus, vel ad minimum in difficiliori partu multum vexatus fuit, si placenta vi fuit diducta, vel si haec dilacerata et ex parte fuit relicta. Praecipue autem hoc incidit, si lochiorum fluxus fuit coërcitus ab admisso genitalibus, praecipue post partum et aperto adhuc orificio interno, refrigerio, ab animi perturbatione, ira, terrore, ab adsumtis frigidis aliisque incongruis flatulentis, potu praecipue frigido. Magis obnoxiae sunt huic morbo mulieres cacochymia, fluore albo, chlorosi, malo hysterico, spasmis, neruorum imbecillitate laborantes. Non solum in puerperis, sed etiam in aliis vterus quandoque, rarius tamen, inflam-

inflammari poteſt, ſi haemorrhagia repente adſtringentibus valentioribus fuit cohibita, vel ſi fluor albus externis adſtringentibus fuit curatus, etiam a laeſione violenta per illatas plagas atque vulnera. Quandoque foetus in vtero demortuus et putreſcens labem relinquit, quae poſt hunc in lucem editum inflammationem adferre poteſt. Nec omittendum eſt, in puerperis febrem lacteam, ſi nimium ingraueſcit, quandoque lochiorum obſtructionem, et hanc vteri inflammationem adferre poſſe, praecipue ſi calidiora medicamenta propinantur ad pellenda lochia.

§. 676.

Differt vero inflammatio, quae etiam variis modis ſoluitur. Nam quandoque ſaltem vteri interior pars et quaſi ſuperficies laborat, quae inflammatio ſoluitur interdum ſudore, interdum purpura, ſaepius leui ſuppuratione intus in vtero orta, quam humor purulentus, foetidus, qui remittente ſe febre ex genitalibus effertur, ſignificat. Nonnumquam vterus ſcirrhoſus manet, qui ſcirrhus ſaepe in cancrum mutatur, quales foeminae miſeram vitam trahunt. Aliud vero inflammationis genus eſt, quod totum vterum occupat, et quod tandem in funeſtum ſphacelum mutatur. Hoc cognoſcitur a praegreſſis cauſſis, laeſione in partu difficili, a cohibitis repente lochiis, ex inflatione abdominis, ex dolore inflammatorio ardente in regione hypogaſtrica; accedit febris inflammatoria vehementiſſima cum omnibus ſuis ſymptomatibus, teneſmus, frequens mingendi ac deſidendi deſiderium, tandem diarrhoea et excretio omnium praeter voluntatem. Septimo vero die mors. Profunda haec inflammatio raro ſoluitur purpura alba, ex qua tamen non minus periculum imminet.

§. 677.

Auerti poteſt vteri inflammatio in foeminis, ſi ante partum moderato victu vtuntur, ſi aluus ducitur Rhabarbaro, et ſi plethoricis ſanguis mittitur. Praeterea obſeruan-

da ſunt omnia, quae ad lochiorum fluxum facere poſſunt. Euitandae ſunt cauſſae. Si febricula adeſt cum calore, danda ſunt medicamenta temperantia. Confer omnia, quae ſupra de lochiis dicta ſunt. Ad ſoluendos ſpasmos facere poteſt oleum amygdalarum dulcium recens ſine igne expreſſum, cum potu diluente, parum calido, emolliente. Ad ſanguinis miſſionem non protinus ac temere confugiendum eſt, quippe qua ſaepe lochia magis turbantur. Si vero inflammatio magna eſt, et cauſſa magna fuit, et ſi ſymptomata ingrauefcunt, illa differri non debet. Nec omittenda ſunt enemata emollientia. In foeminis hyſtericis, quae ſpaſmis facile obnoxiae ſunt, cum medicamentis abſorbentibus dari quandoque poteſt Caſtoreum, ad gr. viij. vel ſcrupulum dimidium, cum aqua deſtillata Meliſſae ſine vino. Auertendae huic inflammationi etiam inſeruiunt pilulae Becheri, quibus ſaepe lochia optime reſtituuntur. Talia vero dari debent, vbi aeſtus non magnus eſt et malum recens.

GENITALIVM TVMOR.

§. 678.

Si genitalia ex difficili partu intumuerunt, parari poſſunt epithemata ex decocto florum Chamomillae, Verbaſci cum lacte, vel ex decocto auenae excorticatae, quae calida genitalibus imponantur.

DIAR-

* *

DIARRHOEA PVERPERARVM.

§. 679.

Diarrhoea puerperis oritur ex variis caussis. Magnum metum facit, si est cum inflammationis signis. Non est symptoma inflammati vteri. Quandoque oritur a refrigerio et potu frigido, quandoque a lacte represso. Quo ea frequentior est et quo maior tenesmus, eo magis timenda. Dari debent puluceres ex Rhabarbaro et medicamentis absorbentibus. His praemissis, conducit Diascordium Fracastorii. Plurimum conferunt iuscula tenuiora pullorum cum oleo amygdalarum dulcium recenti. In aluum immittenda sunt enemata ex lacte, vitello oui, decocto emolliente, nullo adhibito stimulo.

ABDOMINIS TVMOR POST PARTVM.

§. 680.

Post partum saepe intumescit abdomen sine febre et inflammationis signis, qui tumor etiam manet. Oritur a neglecta vinctura abdominis post partum, saepius vero a potu frigido et adsumtis copiosioribus alimentis per primos post partum dies, nec non ab admisso refrigerio. Malo recenti medentur pilulae Becheri, praecipue si tales, fluentibus adhuc lochiis, per aliquot dies dantur. Superbibatur Decoctum radicis Althaeae, Scorzonerae, Cichorei; herbae Capillorum Veneris, Maluae; florum Chamomillae, Sambuci, addito pauco semine Foeniculi. Post lochiorum fluxum dari possunt Infusa per epicrasin laxantia, et cum his adhiberi balnea. Malum inueteratum nullam curationem admittit.

FEBRIS LACTEA.

§. 681.

Tertio circiter die lac irruit in mammas, cum quo horror et febricula incursat (Germ. *ein Milchschauer*). Nullum inde periculum metuendum, nisi febris valde vehemens et cum aliis signis sit. Nec opus est medicamentis. Si tamen metus fuerit nimiae febris, dari possunt puluilli ex Margaritis vel Matre perlarum, lapidibus Cancrorum cum acido Citri, addito pauco Nitro. Si vero lac in iis, quae partum lactare nolunt, reprimendum est, protinus, et decima circiter post editum infantem hora, mammae fascia attolli et moderate adstringi debent, id quod in mammosis mammasque pensiles habentibus valde necessarium est, qua fascia prohibetur, quo minus lactis nimia vis mammas repleat. Imponi etiam potest Emplastrum compositum ex Emplastro de Spermate Ceti et diaphoretico Mynsichti. Necesse est, vt emplastra foramina habeant pro papillis excipiendis. Eo tempore dari potest lene catharcticum, quod eo magis necessarium est, si aluus adstricta fuerit. In corporibus raris, sic dictis phlegmaticis, dari aliquoties possunt pilulae Becheri, quae vero, si haemorrhoidum metus est, alienae sunt. Foemina abstineat ab omnibus iurulentis et a potione valentiori. Si vero infans, postquam adoleuit, a lacte depellendus est, imponi possunt eadem emplastra, et dari potest efficacius catharcticum ex Sale catharctico cum Magnesia, vel datis pilulis ex Extracto panchymagogo, Mercurio dulci, Diagrydio, &c. Si res postulat, tale catharcticum iterum dari potest.

§. 682.

Lactis defectum cognoscimus, si mammae nimis flaccidae et pensiles in lactantibus sunt, et si ex illis vel nullum, vel paucum exprimi potest; si nutrix de imbecillitate et doloribus

loribus colicis conqueritur. Non raro nutrices debiliores ex infantis robustioris suctu animo linquuntur. Infantes parum dormiunt, sed vagiendo mammam quaerunt. Variae huius rei caussae sunt, quandoque ductus galactophori nimis tenues vel concreti, quod iis prae ceteris accidit, quibus olim post alium partum lac repressum fuit. Hoc etiam accidit ex animi pathematibus, moerore, amore, desideriis Veneris, ex Venere, et si mulier iterum concepit, ex agrypnia, defectu alimentorum. Saepe vero lactis defectus ex eius abundantia nascitur. Nam si tenellus infans non omne lac exsugere potest, illud in mammis relictum cogitur et dolores mouet, tandem vero, alias vias ingressum, iterum sanguini admiscetur. Quare cura habenda est, vt his nutricibus lac exsugatur, vel ab alio infante, vel a muliere, vel a catello, vel adhibitis etiam varii generis machinis. Saepe lac deficit vel alienatum varia incommoda pueris affert, si lactanti catamenia fluunt, quae in nonnullis, non vero omnibus lactantibus prouenire solent. Lac etiam aetati infantis debet esse accommodatum, et semper melius est infanti neonato tenue, non nimis pingue, quod primis post partum mensibus in corpore conficitur. Primis post partum diebus illud admodum serosum, Colostrum dicitur, quo etiam aluus infanti soluitur. Bonum lac debet esse albidum, haud flauescens, nec nimis coeruleum, nec nimis caseosum, palato gratum, sine odore, quod non nimium pingue est, vel cremorem habet, sed non nimium.

§. 683.

Lactis defectui medendum est, remotis, si fieri potest, caussis, addito congruo victu, moderata corporis exercitatione, somno etiam et animi tranquillitate. Ceteroquin danda sunt iuscula ex carnibus, etiam ex cereuisia bene defecata, cum lupulo cocta, non acescente, addito Semine Carui vel Nigellae contuso. Nec alienae sunt emulsiones. Si vero cruditas in primis viis est, danda sunt absorbentia. Plurimum tribuunt Crystallo montanae bene tritae, quam

 nostrates

nostrates *das Milchpulver* vocant. Dari potest cum aliis. Non quidem valentes purgationes adhiberi debent, saepe tamen prosunt ad educendas sordes pulueres ex Rhabarbaro. Cum his vero mutari debet victus, et si lac in ventriculo infantis coacuit, abstinendum est nutrici ab omnibus fermentescentibus et acidis vegetabilibus. Danda sunt iurulenta, pisces, carnes assae, si fieri potest, et potioni praestanda est vel aqua simplex fontana, vel decoctum Eboris aut Cornu Cerui. Vbi vero infans febre laborat, veluti ex dentitione, variolis, tunc omnia iurulenta aliena sunt. Proficiunt vegetabilia, non nimis tamen acida. Potioni praestanda est Cereuisia tenuis, decoctum furfuris, vel in valentioribus decoctum panis domestici.

MORBI INFANTVM.

§. 684.

Infantes pluribus morbis obnoxii fiunt, non solum propter partium solidarum teneritudinem, sed maxime etiam propter neruorum copiam et exquisitiorem omnium mutationum, quae illis accidunt, sensum. Abundant etiam lympha, quae, si quiescit, corrumpitur, et varios morbos, praesertim vlcera cutis, parit. Non raro etiam morbos a parentibus per haereditatem accipiunt ex semine effoeto et venerea tabe infecto geniti. Matres sunt hystericae, quae, tempore gestationis, grauioribus animi perturbationibus, Veneris abusu, nimia quiete, incongruo victu ac inglunie, et proprium et foetus in visceribus haerentis corpus infirmant atque eneruant. Plures morbi nascuntur ex vitiato lacte, nec non ex victu, pultibus spissioribus, carnibus, ex potu acescente, maxime si hic cum lacte offertur, potu nocturno, &c. Multum confert neglecta munditics, si infantes in sordibus relinquuntur et insensibilis respiratio reprimitur, id

id quod etiam fit, si tenelli, lectulis et linteis fere oppressi, tempore nocturno nudantur et frigori exponuntur. Plures funestosque morbos parit dentitio, ex qua frequentius conuelluntur. Propter neruorum abundantiam epilepsia huic aetati frequentissima est.

§. 685.

Infans in lucem editus, obligato, vt decet, vmbilico, protinus demittitur in balneum, quod nec frigidum, nec feruidum esse debet. Praeter necessitatem affundunt balneo vinum, quod fieri potest, si infans valde debilis est. Abstergendae enim sunt sordes mediante spongia, vel etiam adhibita farina fabarum, quae, si aëre indurantur, non absque dolore abraduntur. Cura habenda est vmbilici, qui, vbi siccatus est, sponte separatur; vlcus relinquit, si non recte fuit deligatus. Si prominet et super eum tumor manet, superdandus est globulus ex cera, qui fascia adstringitur, atque per aliquot menses superhabetur. Linteis et fasciis comprehendi debet infans non nimium adstrictis. Caput, quod sub partu nonnumquam distorquetur, manu reponendum est. Id vero fiat magna diligentia adhibita, ne cerebrum offendatur. Oculi a luce primis diebus prohibendi sunt. Cunae ita collocandae sunt, ne oculos lux offendat, et ne oculi in latus distorqueantur, et strabismum contrahant. Nihil tamen perniciosius est, quam si cunae et totus infans linteis operiuntur, et sic omnis aëris reciprocatio prohibetur, qua re multum laeditur respiratio.

§. 686.

Expurgandum est meconium, id quod, si mater alit puerum, fieri potest mediante colostro; si vero is nutrici committitur, protinus post partum dari debet catharcticum. Syrupus hic praestat oleo amygdalarum dulcium, quod alii dare solent. Si vero mucus tenacior in ventriculo haeret, id quod ex impedita respiratione, rhoncho, et irrito vomendi conatu scire licet, illi Syrupo admisceatur oxymel squil-

ſquilliticum ad drachm. j. vnam et dimidiam, vel duas; alia emetica aliena ſunt.

§. 687.

Per duodecim horas poſt partum nec mamma, nec alius cibus dandus eſt infanti. Nocent alia, quae quandoque a nimis officioſis mulieribus ad auertendas alias valetudines roborandumque infantem dari ſolent. Si fieri poteſt, primis temporibus ſolo lacte alendus eſt infans. Mamma porrigenda eſt certo tempore, et non alio, quam poſt abſolutam in nutrice chylificationem. Perniciofiſſimum eſt, ſi mamma praebetur infanti per iram atque vagitum perturbato. Potus nocturnus nunquam bonus eſt, fermenteſcens vero peſtilentiſſimus. Si tandem increſcens foetus plus alimenti deſiderat, dandae ſunt pultes, quae optime coquuntur ex pane candido arido cum lacte tenui, vel ex farina craſſiori, germ. *Grieſs*. Pultes eſſe debent ſine butyro et ouis, nocet etiam lac nimis pingue. Sedulo conſiderandus eſt in nutrice victus et ceterarum rerum non - naturalium vſus.

§. 688.

Si infans poſt partum valde debilis eſt, et propter ſummam imbecillitatem reſpirare nequit, pulmones diſtendendi ſunt halitu et ſpiritu in os immiſſo, quo pulmones diſtenduntur. Lauandus eſt infans vino, quod etiam admoueri debet naribus. Confert etiam halitus ex maſticatis caryophyllis. Volatilia, naribus admota, infantibus non ita opportuna ſunt, et neruorum diſtentionem parere poſſunt.

§. 689.

Saepe infantes non recte ſugunt. Protinus ad Chirurgiam properant, putantes, frenulum linguae ſuctionem impedire, id quod autopſia docet. Tunc incidendum eſt frenulum; ſaepe tamen infans vel debilior eſt, vel articulus maxillae inferioris nondum ſatis mobilis. Nonnumquam lactantis papillae iuſto maiores ſunt. Si illae depreſſiores fuerint, foeminae adultae ſuctione valentiori educantur.

§. 690.

§. 690.

Si infantes torminibus vexantur, id quod ex vagitu aliisque ſymptomatibus cognoſcimus, danda ſunt leniora cathartica, Syrupus de Cichoreo cum Rhabarbaro, Syrupus florum Perſicorum, &c. Optimum vero eſt medulla Rhabarbari ſtudioſius ſelecta et in puluerem trita, additis aliquot granis Nitri et Matris Perlarum vel Cryſtalli montanae. Talis puluilli et quidem Rhabarbari grana v. vel vj. pro vna doſi dari poſſunt tenerioribus infantibus, et ſi id viſum fuerit, iterari. Sedulo inquirendum eſt, num error commiſſus fuerit a lactante, num illa alui ſegnitie laboret, num ei catamenia fluant, &c. Huic, niſi aliquid prohibeat, dari poſſunt puluerес ex Nitro, Arcano duplicato, Cryſtallo montana, puluere Marchionum, vel aliis abſorbentibus. Si infans alui ſegnitie laborat, proſunt Enemata.

§. 691.

Rhoncho ſaepe laborant infantes et difficili reſpiratione. Plerumque oppletus eſt ventriculus, quare protinus dari poſſunt laudata cathartica, Rhabarbarum vel Syrupus de Cichoreo cum Rhabarbaro. Huic Syrupo adiici poſſunt drachmae ij. vel iij. Oxymellis ſquillitici. Cum his proficiunt Enemata modo propoſita. Si pituita tenacior eſt in ventriculo, aliquot grana, iij. vel iv. radicis Ireos Florentinae bene tritae offerri poſſunt cum pulte. Sed efficacius eſt Oxymel. Sapo Venetus etiam ad gr. iij.-v.-viij. cum vitello oui tritus ſolutusque, pulti admiſceri et dari poteſt. Si lubricantibus opus eſt, exhiberi poteſt Eleoſaccharum.

§. 692.

Cardiogmus, germ. *das Herzgeſpann*, oritur vtplurimum ex inflato ventriculo, atque ſi lactis coagulum pyloro inhaeret, ſaepe etiam ex flatibus in inteſtinis, praecipue in duodeno et colo. Nocturna vigilia cum vagitu eſt, ſpiritus cum difficultate trahitur, et circulus luridus conſpicitur circa oculos. Protinus confugiendum eſt ad enemata,

et

et danda est Medulla Rhabarbari cum Nitro. Non inutiles sunt fricationes hypochondriorum. Abdomini illini potest oleum Anethi recens, adiectis aliquot guttulis olei destillati carminatiui. Vulgus multum extollit butyrum crudum. Cohibita per haec oleosa exspiratione, humor intus vertitur, et infarctus mobilis redditur. Si vero Cardiogmus vel Asthma orta sunt a repressis exanthematibus vel a refrigerio, aluus clystere ducenda est, non vero aliis catharcticis, sed danda sunt diapnoica, praecipue Antimonium diaphoreticum rite praeparatum cum aqua florum Sambuci.

§. 693.

Comedones, germ. *die Mitesser*, sunt glandulae sebaceae MORGAGNI, materia sebacea spissescente repletae. Molestum sensum afferunt et infantes a somno prohibent, quare tandem oritur macies vera et tabes. Plures existimant esse vera insecta, quae in nonnullorum scriptis delineata cernuntur. Nec omnino negandum est, eiusmodi vermiculos in illis folliculis nidum opportunum inuenire posse, id quod in vena Medinensi Arabum alii deprehenderunt. Saepius tamen et plerumque praeter sebaceam materiam nihil exprimitur. Huic morbo medentur balnea, adhibita simul magna cura, vt infantes frequentius nouis linteis contegantur. Nam plerumque hoc vitium a munditie neglecta oritur. Vbi per balnea cutis emollita est, exprimendi sunt folliculi prominentes cultello, et euocanda est materia sebacea. Plurimum confert fricatio cum linteo asperiori. Balnea fiunt ex aqua fluuiatili, melius ex lacte, ex quibus etiam coqui possunt emollientia. Nec decoctum Furfuris alienum est.

§. 694.

Narium obstructio saepe suctionem et deglutitionem impedit. Nonnumquam vitio laborat ventriculus, et ante omnia aluus ducenda est dato Syrupo quodam vel puluere Rhabarbari. Nutrici dari possunt pulueres temperantes

cum

cum Nitro. Nec alienum eſt decoctum vel Infuſum aquoſum florum Chamomillae, addito pauco ſemine Aniſi vel Nigellae. Infanti poteſt dari puluis Glycyrrhizae cum pulte. Extrinſecus naribus admoueantur emollientia cum lenioribus ptarmicis. Vulgus butyro cum maiorana nares, tum circa radicem extrinſecus, tum intus illinire ſolet. Prouide etiam lac tepidum mediante ſiphunculo in nares poteſt immitti.

§. 695.

Intertrigo eſt excoriatio cuticulae in variis ſedibus, maxime ſub alis, inguinibus, perinaeo et auribus. Fit ab humore acri. Humida in infante hoc vitium contrahunt a victu lactis ſalſo vel aceſcente. Maxime vero hoc vitium oritur in infantibus a neglecta munditie. Cauſſae tollendae ſunt et obſeruanda mundities. Infanti aluus ducatur Rhabarbaro. Extrinſecus lauandae ſunt partes aqua calida, cui, ſi malum pertinax eſt, adiicitur aqua ſclopetorum, vel octaua aut decima pars vini aduſti. Lintea ſaepe mutanda ſunt, et vbi fricatio metuenda, interponendum eſt linteum carptum. Si vero exulceratio iam profundior eſt, adhibenda ſunt leniora ſiccantia; ad valentiora enim nec temere, nec protinus confugiendum eſt, id quod inprimis obſeruari debet, ſi madent aures. Parari poteſt linimentum ex mucilagine ſeminis Cydoniorum, addito pauxillo Ceruſſae et Antimonii diaphoretici. Etiam oleo Liliorum alborum admiſceri poteſt vnguentum album camphoratum, addita Ceruſſa. Plerumque vtuntur pulueribus ex farina volatili, Ceruſſa, Cornu Cerui vſto et Antimonio diaphoretico. Siccantur quidem vlcera, difficilius vero ſeparantur cruſtae. Si vlcera vetuſtate et negligentia curationem non recipiunt, Ceruſſae admiſceri poteſt Mercurius dulcis, paucus tamen.

§. 696.

Dentitio difficilis varia habet ſymptomata, non raro funeſta, febrem, conuulſionem, epilepſiam, diarrhoeam, alui

alui pertinacem obſtructionem, agrypniam, tuſſim. Optimum eſt, ſi infantes ſub dentitione diarrhoea laborant. Si illos febris tenet, non facile conuulſiones timendae ſunt. Nam vbi anxietas eſt, vigilia et inquies ſine febre, et ſi corpus haud calet, plerumque imminet neruorum diſtentio Bonum etiam eſt, ſi multa ſaliua ex ore effluit. Si dentitio cum tuſſi eſt, haec plerumque ſolet eſſe conuulſiua, quae non niſi erumpentibus dentibus finitur. Plerumque malum pertinacius eſt. Nulla ſunt medicamenta, quae proprie dentitionem iuuare poſſunt. Purgandae ſunt primae viae, non alio vero medicamento, quam Rhabarbaro. Si aluus obſtructa eſt, in eam immittantur lotiones mollientes. Si aeſtus vrget, dari poſſunt potiunculae ex temperantibus et diapnoicis, addito etiam Specifico cephalico. Repurgatis primis viis, conducunt Emulſiones ex ſemine Papaueris, Amygdalis, addito Syrupo emolliente de Althaea. Extrinſecus comprimantur gingiuae corpore duro, dente lupi, vel cruſta panis. Emolliuntur gingiuae, ſi linteum, bacillo adligandum, demittitur in mel, et hoc gingiuae pertractantur, quales formulas habet BOERHAAVIVS. Is etiam laudat cremorem florum Sambuci. Flores Sambuci recentes linteolo includunt, quod adpenſo plumbo, vt fundum petant, demittitur in vitrum rotundum cylindricum, ſuperaffundunt lac dulce, quae omnia ſic digeruntur moderato calore. Cremor eadem ratione admouetur gingiuis. Non facile recurrendum eſt ad ſectionem gingiuarum, quam proponit Chirurgia.

§. 697.

Alui obſtructioni medentur clyſteres emollientes. De his tamen dicendum, crebriorem vſum nocere, et coli rectique aliquam imbecillitatem relinquere. Etiam vbi ventriculus, duodenum et inteſtina tenuia crudis humoribus plena ſunt, nihil vel parum ſunt enemata; meliora ſunt cathartica. Dari poteſt Manna, eiusque ſolutio cum infuſo

tenuiore

tenuiori Thée vel Coffée ad vnciam dimidiam vel vnam. Videndum, vt illa recens ſit. Maxime conſiderandus eſt victus lactantis. Nocent huic enim omnia, quae alui ſiccitatem pariunt, inter alia etiam multum panis domeſtici. Lactanti dari poſſunt pruna et poma aëre ſiccata aliaque, quibus aluus lubrica fit. Si lactanti aluus ſoluenda eſt, hoc numquam fiat acrioribus vel valentioribus, cum his etiam infantes afficiantur.

§. 698.

Vrinae defectus eſſe ſolet, ſi vrethra non perforata eſt. Auxilium ex Chirurgia quaerendum eſt. In aliis oritur a ſpaſmis, admiſſo refrigerio, vel ſi aluus adſtricta eſt et inteſtina flatibus intenta. In hoc caſu aluus ſoluenda eſt clyſtere, exhibeantur potiunculae ex aqua Corticum aurantiorum et Petroſelini, addito Nitro, ſpecifico cephalico et teneriore abſorbente. Nutrici dari poſſunt pulueres temperantes, ex aquis diaphoreticis, quibus commode admiſcetur Liquor mineralis anodynus. Extrinſecus abdomini infantis illinatur oleum Anethi, additis paucioribus guttulis olei deſtillati. Spaſmis, etiam vehementioribus, aliunde ortis, medetur oleum Amygdalarum recens cum Spermate Ceti recenti, ex quibus Eleoſaccharum parari poteſt. Si vrina propter lactis defectum pauca eſt, alia nutrix quaerenda eſt, vel alendus eſt infans aliis iuſculis, maxime Cremore auenae excorticatae.

§. 699.

Tuſſis infantum ſaepe eſt cum dentitione. Semper videndum, num pulmo, num ventriculus, num vtrumque viſcus mala materia abundet. Vix non ſemper laborat ventriculus, quoniam infantes ea etiam, quae ex pulmonibus efferuntur, iterum deglutiunt. Igitur proficiunt pul-

veres ex Rhabarbaro, praecipue ſi tuſſis non clangoſa, ſed cum ſtertore eſt. Vbi vero pulmones laborant, proficit Oxymel ſquilliticum, quod cum Syrupo quodam, veluti Syrupo Capillorum Veneris, ad drachm. j. vel vnciam dimidiam aut drachmas vj. miſceri poteſt. Si tuſſis a refrigerio eſt, dari poſſunt potiunculae et emulſiones diapnoicae. Si tuſſis valde clangoſa eſt, proficiunt lubricantia, Syrupus de Althaea, Capillorum Veneris, nec non Sperma Ceti et iuſcula ex auena excorticata.

§. 700.

Catarrhus ſuffocatiuus plerumque oritur a coacto in ventriculo lacte, ſaepe etiam a dentitione. Alia etiam alimenta cruda, maiori in copia ingeſta, occaſionem dare poſſunt, pultes inprimis pingues et ſpiſſiores. In hoc caſu protinus dandum eſt lene emeticum, radix Ipecacuanhae bene trita ad gr. iiij-vj. quae commode offerri poteſt cum potu Caffée atque Chocolata. Nec alienum eſt, vrgente malo, ſi gr. iij-iv. ſalis Vitrioli albi, ſeu Gillae Paracelſi, aqua ſoluuntur et cum Syrupo, veluti florum Perſicorum, exhibentur. Nonnumquam ſufficit digeſtiuum, Arcanum duplicatum ad gr. viij. vel ſcrupulum dimidium, Anima Rhabarbari ad gtt. xx-xxx. Si malum non ita vrget, propinari poteſt cum Syrupo Oxymel ſquilliticum ad drachmas ij. vel iij. Lac, ſi in ventriculo coactum haeret, efficacius ſoluit Sapo Venetus, qui commode cum Vitello oui terendo ſolui ac pultibus admiſceri poteſt. Poſt huius vſum conducit emeticum vel Rhabarbarum. Ante omnia vero et protinus ab initio duci debet Enemate, cui vel Sal communis, vel Tartarus vitriolatus cum aliquot granis ſalis Vitrioli adiici debet. Poſtquam malum ſopitum fuit, adhuc dari debent Rhabarbarina. Durante inſultu pulueres dari nequeunt propter impeditam deglutitionem.

§. 701.

Vomitus infantum crebrior, si cetera bona sunt, nihil significat, praeter repletionem lactisque copiam, et in hoc abundantiam Cremoris. Vbi vero infantes aeruginosum eiiciunt, dandum est Rhabarbarum et victus lactantis emendandus.

RHACHITIS.

§. 702.

Rhachitis a graeco ῥάχις spina dorsi, quae in hoc morbo plerumque distorta est. Nouus morbus esse videtur, a Veteribus minimum talis, qualis hodie deprehenditur, descriptus. Ex Anglia ad nos delatus fuit, vbi seculo XVI. primum innotuit, vnde vulgo dicitur morbus Anglicus. Infantes eo plerumque laborare incipiunt intra nonum et vicesimum quartum et tricesimum aetatis suae mensem. His caput valde magnum est, musculi macilenti, cutis flaccida. Ossa circa articulos et epiphyses intumescunt, artus vero in medio incuruantur, vertebrae distorquentur, pectus durum est, e latere quasi compressum, venae iugulares tumidae, abdomen durum et tumens. Dentes tardius et difficilius erumpunt, mox rursus vitium contrahunt, labant, et carie exesi cadunt. Respiratio fit difficilis et tussiculosa, os siccum est et vox rauca. Ingenio plurimum valent hi pueri, sodalibus etiam prudentiores, corpus vero valde laxum est et infirmum. Quare omnem corporis exercitationem, qua multum defatigantur, auersari solent. Voraciores sunt. Si malum inualuit, saepe ossa, frequentius

 digi-

digitorum manuum pedumque vitiantur, orta in iis ſpina ventoſa. Superuenire tandem ſolet febris hectica cum ſumma atrophia, qua confecti emaciatique exſtinguuntur. Plures, ſuperato circiter decimo aetatis anno, conualeſcunt, detumeſcentibus etiam pedetentim oſſibus. Oſſa etiam vitiata interdum ab integris ſquamae in modum ſecedunt, ita vt vlcera glutinari poſſint. In demortuorum cadaueribus omnia fere viſcera, praecipue hepar, ſolito maiora eſſe ſolent, ſed valde laxa. Pancreas ſaepe ſcirrhoſum. Glandulae meſaraicae tumidae et ſcirrhoſae, pulmones ſcirrhoſi et muco pleni. Recentiores teſtantur, etiam medullam ſpinalem plerumque eſſe induratam.

§. 703.

Quod ad cauſſam attinet, tales infantes non tam facile a robuſtioribus et agreſtibus hominibus, quam a laute viventibus, imbecillisque et vrbanis gignuntur. A parentibus nimirum, qui ſe quoque quotidie multa calida, addito ſaccharo, ingurgitant, qui vario cibo, nulla vero corporis exercitatione vtuntur, qui Venere, morbis venereis, frequenti maxime gonorrhoea, aliis morbis exhauſti multumque infirmati ſunt. Si parentes etiam boni ſunt et talis nutrix eſt, vel ſi haec morbo venereo laborat, ſi in ea ſcabies aliaque ſimilia vitia male et reprimentibus curata fuerunt, infantes rhachitici fiunt. Plurimum etiam confert victus matris grauidae. Natis infantibus plurimum nocet et eos huic morbo obnoxios reddit, praeter vitioſum lac, alius victus crudus, pultes ſpiſſiores, legumina, carnes tenaciores, prae ceteris omnibus potus nocturnus frigidae et aceſcentis cereuiſiae. Plurimum confert neglecta munditiem, et ſi diutius in linteis vrina ſordibusque madentibus iacent. Aër paludoſus, refrigeria, inprimis partibus inferioribus admiſſa, dum infantes diutius in ſedecula familiaria relinquuntur. Vermes infantes, quamdiu lacte aluntur

tur, raro vexare ſolent, poſt vero hunc morbum vel efficiunt, vel multum exaſperant. Id quod etiam de infinitis aliis occaſionibus, de difficili dentitione, de tinea, cruſta lactea, aliisque vitiis, praecipue male et reprimentibus curatis, tenendum eſt. Nec omittenda ſunt ſpecifica antepileptica, plerumque ex efficacioribus adſtringentibus compoſita, quae ſaepe hanc labem intuliſſe viſa ſunt.

§. 704.

Huius itaque atrocis morbi cauſſa proxima quaerenda eſt in vitiata nutritione. Haec proficiſcitur partim ab imbecillitate omnium fibrarum, quas partes ſolidae, et inter has praecipue viſcera habent, quae impedit, quo minus corporis humida recte poſſint concoqui; partim vero cauſſa illa petenda eſt a vitiatis humoribus lymphaticis, inprimis quibus ob id ſolidae partes nec recte ali, nec ad legitimum robur perduci queunt. Ex his cauſſis laborare inprimis ſolent glandulae lymphaticae, in quibus a lentore infarctus fiunt. Praecipue malum increſcit, ſi hoc accidit glandulis meſenterii, quae ſi ſcirrhoſae factae ſunt, id quod plerumque accidit, chylum, quo minus ad ciſternam lumbarem per lactea fluere poſſit, prohibent. Quare etiam tales pueri tandem coeliaca ſeu deiectione chyloſa laborant. Dum vero nouus humor ſanguini non adfunditur, is corrumpitur et acrior fit, adeo vt oſſium etiam cauernoſorum rariorumque medulla vitium contrahat, vnde naſcitur παρθαρθροκακη. Quia etiam partes nutrientes deficiunt, et humores vitiati viſcerum imbecilliorum actione non recte elaborantur, oſſa fiunt molliora et cerae inſtar flexibilia, quare, quamuis oſſa magis, quam ceterae partes, increſcunt, imo circa epiphyſes intumeſcunt, illa tamen a contractis emaciatisque muſculis flectuntur conuertunturque. Spina dorſi, ex eiusmodi oſſibus compoſita, et ligamenta habens etiam infirma et laxa, a mole grandioris capitis

premitur, et ſuo vario corporis flexu dataque alia occaſione facile diſtorquetur.

§. 705.

Morbus hic grauis eſt, qui ſi inualuit, difficilius et vix non ſemper melius, obſeruata victus et omnium rerum non-naturalium ratione, quam medicamentis, expugnatur. Facilius curantur pueri, quibus hoc vitium a vitiato lacte et malo victu ortum eſt, quam qui hoc a parentibus acceperunt. Difficultas augetur, ſi parentes occultis morbis venereis laborant; vbi febris hectica et frequentior deiectio chyloſa ſuperueniunt, mors in propinquo eſt.

§. 706.

In curatione conſiderari debet morbus, cuius diuerſi gradus ſunt. Nam vbi puerum iam ſumma macies et febricula tenet, vbi abdomen valde durum eſt, et vbi accedit coeliaca, nihil moliri oportet, ad minimum medicamentis, ne Medicus, quem ſeruare nequit, occidiſſe videatur. Ab initio vero morbi repurgandae ſunt primae viae a ſordibus, et videndum eſt, vt viſceribus robur reddatur. Inter euacuantia nonnumquam multum boni praeſtare poteſt, ſi vires illud permittunt, radix Ipecacuanhae, cuius aliquot grana potui Caffée vel Succolatae commode admiſceri poſſunt. Si tali emetico multa pituita exturbatur, illud repetendum eſt, interpoſitis aliquot diebus. Non alienum eſt Oxymel ſquilliticum, quod interdum propinari poteſt ad drachm. j. vel iij. quod commode admiſcetur Syrupo. Inter laxantia optimum eſt Rhabarbarum, cui tamen aliquando aliquot grana Mercurii dulcis admiſceri poſſunt. Vbi Mercurius datur, ab omnibus Salibus et aceſcentibus abſtinendum eſt. Rhabarbaro admiſceri poteſt Nitrum, Arcanum duplicatum, Sal catharcticus. Quales Sales etiam cum Cereuiſia exhiberi

beri possunt. His autem omnibus diu insistendum est. Non alienae sunt pilulae Stahlianae, quae cum pulte offerri possunt.

§. 707.

Roborandis visceribus nihil magis inseruit, quam victus et corporis exercitatio. Nam Martialia aliaque roborantia vix tenerioribus visceribus opportuna sunt. Vesci itaque debent pueri pane bis cocto, semine Foeniculi, Anisi, Petroselini, Cinnamomo, Cardamomo, Nuce myristica, pauco Croco condito. Aromatibus etiam similibus conspergendae sunt carnes, quas assas esse confert, raro vero elixas. Nocentissima sunt omnia glutinosa, gelatinosa et iurulenta, nec non omnia acescentia et quae ex farina et butyro pasta sunt. Alienum quoque est lac. Potioni apta est cereuisia multo lupulo condita, meracior, qualis est Brunswicensis et Martisburgensis. Nocentissima est acescens et tenuis. Haec vltima praestantior est aqua fontana vel sola, vel cum semine Foeniculi, Anisi aut Cornu Cerui decocta. Cereuisia etiam melior redditur, si ei tempore fermentationis radix Ari, Leuistici, herba Absynthii, Melissae, Betonicae, Ceterach et alia adiiciuntur. Dari potest interdum vinum, sed paucum atque meracum, edentulum, dulce. Aëris etiam ratio habenda est, quem serenum, purum, montanum esse confert. Nihil magis nocet, quam somnus in conclauibus arctioribus, si plures in eodem conclaui decumbunt, et si mundities negligitur. Plures etiam suadent decubitum super herbas fragrantiores, herbam Betonicae, Artemisiae, Lauendulae, Serpilli, Rorismarini, Pulegii, Melissae, Maioranae. Plurimum extollunt balnea frigida roborandis partibus externis, lubricandis visceribus idonea. Balnea calida nimium debilitant; noui tamen exemplum, vbi puer rhachiticus ex vsu externo Thermarum Aquisgranensium, facta copiosissimae et tenacissimae pituitae per aluum excretione, conualuit. Cum

balneis plurimum proficiunt frictiones mediantibus pannis atque linteis asperioribus, vel pannis laneis. Panni illi excipiunt fumum ex Styrace, Thure, Masticheo, Benzoë, pauperibus ex baccis Iuniperi. Vestibus induantur pueri laneis, germ. *Flanell*, etiam his suffimigiis imbutis. Nihil praestantius est, quam frequens corporis exercitatio. Plurimum nocet praematurum et nimium litterarum studium, in quod tales pueri saepe procliuiores sunt, quippe qui natura sunt prudentiores intelligentioresque.

DE MARCORE SENVM ET REGIMINE ILLORVM.

§. 708.

Pluribus morbis senes obnoxios esse, docuit Pathologia, et iam animaduertit HIPPOCRATES. Tollitur enim in his vel imminuitur pedetentim illud aequilibrium, quod inter partes solidas fluidasque esse solet, a quarum mutuo renixu vita nostra pendet. Partes enim solidae magis et magis densantur augenturque; minora et subtilissimum humorem recipientia vascula, tam numero, quam diametro seu capacitate minuuntur, vnde tandem fit in omnibus partibus maior rigor et validior renixus, cordis motui resistens. Ab hac re vix non omnia incommoda senum proficiscuntur. Humores fiunt lenti, quippe qui a visceribus non recte elaborantur, et a quibus humores inutiles non recte excernuntur. Ipsa etiam cutis arida et adstricta, quare multum cohibetur insensibilis exspiratio. Humor, per cutim exire solitus, fertur ad alia loca; ad pectus, et nascitur tussis, asthma

asthma humidum; ad fauces, membranam pituitariam et ad ipsum cerebrum, quippe quod, a nulla re compressum, exsuperantem in corpore humorem facile recipere potest. Vnde senibus frequens est apoplexia, et qui gradu differunt, affectus soporosi. Plurimum confert, si senes victum non mutant, repletione, ebriositate nimiaque quiete, cruditates in corpore augent, vel si illi corpus Venere, curis aliisque nimium infirmant.

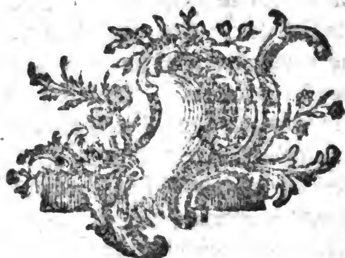
§. 709.

Senes itaque debent sibi multum a victu detrahere, non alio cibo vti, quam qui facile concoquitur, corporis exercitationem, quamuis propter senilem rigorem illa non sine molestia sit, minime negligere, aluum subinde lenioribus catharcticis ducere, inter quae pilulae Becheri, nisi has mictus cruentus et haemorrhoidum molimina prohibeant, optimae sunt, quibus subinde Extractum panchymagogum vel Mercurius dulcis ad excutiendam pituitam adiici possunt. Potione vtantur paullo meraciore. Vinum recte lac senum esse dicitur. Nocentissimum est vinum adustum, quod rigorem multum auget. Degant in aëre sereno, corpus contra frigus muniant. Necesse est, vt senes sibi nihil de somno detrahant, sed vt diutius in lectulo maneant, quo cutis molliatur et iuuetur exspiratio. Nec a somno meridiano prohibendi sunt. Sanguinis missio, si illi adsueti sunt, minime negligenda, pedetentim vero minuenda est sanguinis educendi quantitas. Senibus propter impeditam exspirationem frequentes sunt diarrhoeae, maxime si facta fuit ex nimio cibo repletio; illae nullo modo turbandae sunt. Pestifera est senibus Venus, maxime ea, ad quam non residuo corporis robore, sed stolida phantasia excitantur. Nec sine periculo est ebrietas. Omnia remedia prophylactica, spirituosa, sic dicta balsama vitae, aromatica, aliena esse arbitror. Dari possunt interdum emulsiones, Sales neutrius generis et supra laudata laxantia.

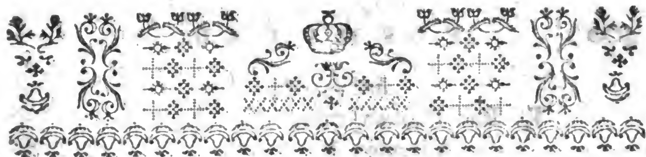
§. 710.

Senes tandem exſtinguuntur febricula, quam marcorem ſeu maraſmum ſenilem vocamus. Naſcitur ex ſupra adductis cauſſis, et ſi a lentore humorum, turbatis omnibus ſe- et excretionibus ipſaque nutritione, infarctus ſiunt in viſceribus aliisque corporis partibus. Eſſe ſolet haec febricula cum magna imbecillitate, corporis tabe, febriculae illi ſimilis, qua hectici laborant. Saliua glutinoſa eſt, lingua pituitoſa, cutis arida, extrema rigida, frigida, ſaepe contracta ſunt. His parum valet medicina. Mitiganda ſunt ſymptomata. Si aluus non reſpondet, ducenda eſt lotione emolliente, eaque benigna. Dari poſſunt emulſiones cum aquis analepticis, addito, ſi aeſtus vrget, pauxillo Nitri. Proſunt Gelatinae ſuccis acidis imbutae, Syrupi officinales, hauſtus vini generoſi. Si corporis exercitationem ferre nequeunt, vtendum eſt geſtatione et vectura in aëre ſereno. De Apoplexia aliisque ſenum morbis iam alibi dictum fuit.

F I N I S.

FOR-

FORMVLAE.

Ad §. 61.

Infusum.

℞. Vini emet. l. Infus. vitri ♁ii ℥j.
Oxym. squillit. ʒiij.
D. pro dosi.

℞. ♀ri emet. gr. iij.
♀ri ⊖ lat. ℈j.
M. D. pro vna dosi.

℞. Rad. Ipecacuanh. ʒß. l. ℈ij.
Conseru. flor. Persic. ʒß. l. ℈ij.
Syrup. de Cichor. c. Rhab. q. s.
M. F. Bolus.

℞. Rad. Ipecacuanh. ℈j.
♀ri emet. gr. j.
M. F. Pulv.

℞. Rad. Ipecacuanh. ℈jv. l. ʒj.
Vini Rhenan. ℥ij.
Sacchari ℥ß.
Infusa stent per noctem. D. altero die pro dosi.

Ad

Ad §. 63.

℞. Rad. Gentian. rubr.
Vincetox. l.
Pimpin. albae ana ℥iij.
Herb. Abſynth.
Rutae l. Fumar. ana Mj.
Summit. Cent. min. Mjß.
Flaued. Cort. ☉rant. recent.
raſp. n. j. l. ij.
Rhabarb. opt. ℥ij. l. ℥iß.
Fol. Senn. ſ. ſ. ℥ß.
Fibr. Hellebor. nigr. ℥ij.
⊖is catharct. ℥j.
M. C. C. F. Spec. pro nodulo. D. in Cilicio. S. *Species zu einem Kräuterwein früh* ℥ij. *zu nehmen.* Vinum adhib. Rhenanum l. Franconicum.

℞. Rhab. optim. gr. xxv.
♀ri ♀riſat. ℈ß.
M. F. Pulv. div. in 2. partes. S. *Eines früh, das andere Abends zu nehmen.*

℞. Rhab. optim. ℥iij.
Liqv. ∇ae fol. ♀ri. ℥j.
∇ae flor. Acaciae ℥iv.
Dig. leni calore per horam dimid. exprime et filtra. D. pro doſi ℥ß. *oder ein Löffel voll.*

℞. Rhabarb. optim. ℥ß.
⊖is ♀ri ℥iß.
∇ae Cichor. ℥v.
S. vt ſupra. D. poteſt ad 180. gtt. pro doſi.

℞. Extract. Rhab. aquoſ. ℥iij.
Liqu. ∇ae fol. ♀ri ℥j.
M. D. S. vt ſupra.

Potio

Potio antiphlogistica, in febribus acutis.

℞. Pulp. Tamarind. ℥ß.
Crem. ♀ri. ʒj.
Passul. min. ʒiß.
Fol. Senn. s. s. ℈ij.
C. C. coqu. in s. q. ▽ae font. vel Seri lactis in Colatura solue
Mann. Calabr. recent. ℥j.
c. pauxillo Sacch. ℘i del Cedro gtt. ij.
D.

℞. Cremor. ♀ri ʒiß.
Mann. Calabr. ℥ij.
M. coqv. in s. q. ▽ae font. adde
Syrup. Rosar. pallid. ℥j.
℘ Cort. ⊙rant. gtt. ij.
M. D.

Ad §. 64.

℞. Spec. emoll. ℥iij. l. Decoct. Chamom.
l. Decoct. auenae excortic.
Sem. Carui contus. ʒvj.
M. C. C. coqv. in s. q. ▽ae font.

℞. Colat. ℥x. l. libr. j. adde
Mellis simpl. l. anthosat.
℘i recent. Oliv. ana ℥j.
⊖is comm. ʒiß.
M. F. Clyster. D. adpl.

Clyster in febribus inflammatoriis.

℞. Decoct. Hordei ℥viij.
⊕tri depurat. ʒij.
+ti commun.
Syrup. de Cichor. c. Rhab. ana ℥j.
F. Clyster, haud calidus, sed tepidus admouendus.

Ad

Ad §. 76.

℞. Cort. Peruv. opt. ʒj.
▽ae Ceraſ. ℥iſs.
Syrup. Cort. ☉rant. ℥iij.
M. F. Hauſtus pro vna doſi.

℞. Conſerv. viſceral.
Roſar. antiqv. ana ʒvj.
Cort. Peruv. opt. ℥j.
Syrup. Cort. ☉rant. q. s.
M. F. Electuar. D. ad Fictile, S. *alle 4. Stunden einer Kaſtanie groß zu nehmen.*

℞. Roob Sambuci
Cort. Peruv. ana ℥j.
Extr. Cent. min. aquoſ. ʒj.
Syrup. V. Rad. aper. q. s.
M. D. S. vt ſupra.

℞. Cort. Peruv. ℥j.
⊖is ♀ri ʒiſs. adfunde
Vini Rhenani et ▽ae ana ℥viij.
Diger. leni calore per noctem,
adde
Syrup. Cort. ☉rant. ʒvj. l. ℥j.
Cuius infuſi D. tertia vel quarta quaque hora ℥iſs pro adulto.

Clyſter pro homine adulto.

℞. Cort. Peruv. ℥j.
Groſſo modo pulueriſ. bulliat in ▽ae font libr. j.
D. pro Enemate, praemiſſa prius lotione aluum ducente.

Ad

Ad §. 79.

℞. Ceraſ. ſucculent. q. v.
Coqv. in ▽ae q. s.
Colat. adde ℥j. vini Rhenan. ad ℥xij. Colaturae.
NB. Eadem vini proportio ad Decoct. panis.

Potio in febribus intermittentibus.

℞. Chin. ponderoſ. ℥ß.
Cort. Caſſ. lign. verae ʒß.
M. C. coqv. c. Menſ. iij. ▽ae font. ad remanentiam duarum tertiarum D. S. *zum ordentlichen Trank.*

Ad §. 83.

Pro homine robuſto, viſcido laborante.

℞. ♀ri ⊕-lati ʒiß.
Conch. ſ. △e ppt. ʒj.
☾tri depurat. ʒß.
M. F. Pulv. div. in 6. partes. D. S. *den guten Tag über alle* 3. *Stunden eins zu nehmen.*

Ad §. 85.

℞. Empl. de Cumino
Tacamahaca ana q. s.
Malaxentur addito Balſamo Peruuiano ad ʒiß. Ducatur ſuper alutam, adſperge ♁i deſt. Macis, Abſynthii, Maioran. ana gtt. X.
D. S. *Pflaſter auf die Gegend des Magens zu legen.*

Ad

Ad §. 86.

℞. ▽ae Ceras. nigr. ℥viij.
Cinnam. cydon. ℥j.
Syrup. rubi idaei ℥iß. l. ℥ij.
l. Ribes. l. Granat.
Spiritus 🜔ris per campan. gtt. xv. pro sapore.
Dari potest altera quaque hora ad ℥iß.

℞. Decoct. Hordei libr. j.
Syrup. Ceras. acidor. ℥ij.
Tinct. flor. Bellid. ʒiij.
M. D. S. vt supra.

℞. Decoct. Scorzon. libr. j.
Roob. Ceras. acid. ℥ij.
Syrup. acetos. Citri ℥j.
M. D. S. vt supra.

Ad §. 88.

℞. ▽ae flor. Sambuc.
Til. ana ℥iij.
Sem. Papav. alb.
Card. Mariae
Amygd. dulc. ana ʒij.
M. F. l. a. Emulsio, adde
Matr. Perl. ʒj.
⊕tri depurat. ʒß.
Sacch. q. s.
M. D. S. *Alle 2. Stunden ein halb Theeköpfgen voll zu nehmen.*

Ad

Ad §. 90.

℞. ▽ae flor. Sambuc. ℥iv.
Specif. cephal. Michael.
Pulv. bezoard. Angl. ana ℈j.
Lap. 69. ppt. ℈ij.
Syrup. papav. rhoead. ℥iß.
M. D. S. *Einem Erwachsenen alle 2. Stunden ein paar Löffel voll, einem Kinde einen Löffel voll.*

℞. Liqv. anodyn. min. H. ℥iß.
Tinct. Corall.
♌tus bezoard. Bussi ana ℥ß.
M. D. S. *In gebrannten Wasser oder Thée 25. Tropfen zu nehmeu.*

Ad §. 91.

℞. Corall. rubr. ppt.
Spec. de Hyacinth. ana ℈ij.
☾tri depur. ℈j.
M. F. Pulv. diuid. in 5. partes. D. S. *alle 2-3. Stunden eins zu nehmen.*

℞. ▽ae Ceras. nigr. ℥vj.
✝ti vini ℥ß.
M. D. S. *Wasser, worinnen das Pulver zu nehmen.*

Ad §. 92.

℞. ▽ae Meliss. s. v.
Cort. ⊙rant. ana ℥ij.
Diascord. Fracastor. ℥iß.
M. D. S. *Alle 2-3. Stunden ein paar Löffel voll.* (Cessante diarrhoea seponatur hoc quoque medicamentum.)

Clyſter anodynus in diarrhoea proficiens.

℞. Lact. calid. l. Decoct. auenae excortic. ℥iv.
Theriac. Androm. ℥ß. l. ʒvj.
M. F. Enema, adplic.
Theriacae ℈ß. l. gr. xv. repetitis vicibus dari poſſunt.

Ad §. 102.

℞. Conch. ſ. △e ppt.
Lap. 69 c. +do Citri.
⦶tri depurat.
♁ii diaphoret. ana ℈j.
Arcan. dupl. ʒß.
⚶⚶is ♁ii ppt. ℈ß.
M. F. Pulv. div. in 7. partes. D. S. *Alle 3. Stunden eins zu nehmen.*

℞. ▽ae Ceraſ. ℥vj.
Liqv. ▽ae fol. ♀ri. ℥ß.
Syrup. Cort. ☉rant. ʒij.
M. D. S. *Alle 2. Stunden ein halb Thée-köpfgen voll zu nehmen.*

Ad §. 103.

Contra bilis vitium.

℞. Crem. ♀ri.
Lap. 69 c. +do Citri
Conch. ſ. △e ppt. ana ℈j.
⦶ depurat. ℈ij,
M. F. Pulv. div. in 4. partes. Capiat aeger vnum altera vel tertia quaque hora.

In.

In Acido praedominante.

℞. Magnes. albae

⊖is catharct. Angl. ana ʒj.

Ⓒtri depurat. ʒß.

M. F. Pulv. div. in 6. partes. D. S. *Alle 2. bis 3. Stunden eines in Wasser zu nehmen.*

In viscido.

℞. ♀ri ⊕-lat. ʒj.

Ⓒtri depurat. ʒß.

M. F. Pulv. div. in 3. partes. D. S. vt supra.

Ad §. 105.

Rhab. c. ♀o♀risat. die intercalari saepius sumtum febres pellit, e. g.

℞. Medull. Rhab. opt. ℈ß. l. gr. xxv.

⊖is catharct. ℈ß l. Crem. ♀ri.

M. F. Pulv. div. in 2. part. aequal. D. S. *Eins bey dem Schlafengehen, das andere früh zu nehmen.*

℞. Gumm. ammon,

Hederae

Iuniperi, ana ℈ij.

Myrrhae

Extr. Hellebor. nigr. ana ℈j.

Card. bened.

Cent. min.

Aloes gummos. ana ʒj.

M. F. c. Elixir. Propr. sine ✝do Pilulae, ex ℈j no. 20. Dosis est 18 vel 20.

Ad §. 107.

℞. Pulv. Birkmanni ℥iß.
Sem. Foenicul.
— Anisi. ana ʒiij.
Coriandri ʒj.
Cort. ☉rant. rec. rasp. no j.
Sacch. rosat. ℥j.
M. F. grosso modo Pulv. l. Tragea, D. ad Scatulam, capiat aeger horis matutinis et ante prandium ʒj.

℞. Cort. Peruv. ℥iv.
Limat. ♂tis purae ℥j.
Adfunde Vini Rhenan. meracioris ℥xvj. bibat aeger ieiuno ventriculo bis l. ter per diem ℥iß.

Ad §. 110.

℞. ▽ae dest. ℥viij.
Liqv. ▽ae fol. ♀ri ℥j. cui addi potest
Tinct. Corall. ʒij.
M. D.

℞. MP. Stahl. l. alius cuiusd. ℈j.
♀ri ♀risat. ℈ß.
⦶ depurat. gr. v.
M. Solv. in s. q. ▽ae dest. vel. Melissae s. v.
D. S. *auf einmahl zu nehmen.*

Ad

Ad §. 115.

Infusum pro corpore raro, vt vulgo vocant phlegmatico, in quo viscidum abundat.

℞. Rad. Ari
Pimpin. alb.
Bryon. ana ℥ß.
Summit. Absynth.
Cent. min. ana Mij.
Bacc. Lauri
Cort. Winteran. ana ʒij.
Rhab. opt. elect. ℥iß.
Fol. Sennae ℥j.
Agaric. in petia ligati ʒiß.
⊖is ♀ri ℥ß.
M. C. C. F. Spec. D. in cilicio pro ▽ae lib. ß. et Vin. Rhenani vel Francon. libr. ij.

Infusum pro corpore magis mobili.

℞. Rad. Gentian. rubr.
Vincetox. ana ʒiij.
Hb. Card. bened.
Fumar.
Trifol. fibrin. ana Mjß.
Cort. flaui mali ⊙rant. rec. rasp. no. j.
Sem. Foenicul.
Cinnamom. ana ʒiß.
Rhabarb. optim.
Polypod. quern.
Fol. Senn. s. s. ana ℥j.
Fibr. Hellebor. nigr. ʒij.
⊖is Thermar. l. ⊖is catharct. Angl. ʒvj.
M. D. S. vt supra.

Ad §. 116.

℞. Rad. Sassaparil.
Gramin.
Rasf. C. C. ana ℥iß.
Rad. Cichorei ʒvj.
Sem. Foenicul.
Cort. Ligni Sassafr. ana ʒij.
M. C. C. F. Spec. coqv. ℥j. ex ▽ae font. lib. iij. per dimid. hor. Colat. depurat. D. S. pro potu ordinario.

℞. Rad. Sassaparil.
Chin. ponderos. ana ℥iß.
Glycyrrh. ℥j.
Vincetox. ℥ß.
Sem. Anisi.
Ligni Sassafr. ana ʒij.
M. C. C. F. Spec. D. S. vt supra. NB. Si aluus sicca sit, his decoctis adiiciatur hordeum, quod apud pauperes loco Scorzon. substitui potest.

Ad §. 119.

Elixir stomach. ad method. Hoffm.

℞. Extr. Absynth.
Cent. min.
Cort. ☉rant. rec. rasp.
Peruv. ana ℥ß.
Myrrhae ʒiß.
Croci oriental.
⊖is ♀ri ana ʒj.
M. adfunde Vini generosi Canariens. libr. j. Coqv. leni igne arenae, vase clauso, et post sufficientem solutionem decanta. D. ex vino LXXXX-C. gtt.

Ad

Ad §. 123.

℞. Medull. Rhabarb. gr. xv.
Matr. Perlar. ppt. gr. v.
☾tri depurat. gr. ij.
M. F. Pulv. Detur in triplo, capiat aeger tertia quaque hora vnum.

℞. Tamarind. ℥ij. l. ℥iij.
Rhabarb. opt. ʒiſs.
M. C. C. coqv. in ſ. q. ▽ae font. in Colat. ſolue.
Mann. Calabr. rec. cleſt. ℥iſs.
Depur. adde c. pauxillo Sacch. ♂i deſt. Rutae gtt. ij.
M. F. Apozema. D. S. *Laxiertrank auf einmal zu nehmen.*

℞. Corall. rubr. c. +do Citri ppt.
Mandib. Lucii piſcis ppt. ana ℈ij.
☾tri depurat. ℈j.
Pulv. bezoard. Angl. ʒſs.
♂♂is ♁ii ppt. ℈ſs.
M. F. Pulv. diuid. in 7. partes. Capiat aeger altera vel tertia quaque hora vnum ex Ptiſana vel ▽a deſt. quadam.

Ad §. 127.

℞. Lap. 69. c. +do Citri.
♁ii diaphor. rec. ana ʒſs.
☾tri depur. gr. xv.
♂♂is ♁ii ppt. gr. v.
M. F. Pulv. div. in 4. partes. D. tertia quaque hora vnus ex ▽a fl. Sambuci l. ſimpl.

℞. 🜄ae flor. Sambuc.
Cerasor. nigr. ana ℥iij.
Lap. ♋. c. 🜊do Citri.
Mandib. Lucii piscis ppt. ana ℈ij.
Pulv. bezoard. Angl. ʒß.
♋♋is ♁ii ppt. ℈ß.
Liqv. 🜃ae fol. 🜿ri ʒvj.
Syrup. de Althaea vel Papav. alb. ʒij.
M. D. S. *Alle 2. bis 3. Stunden ein klein Thée-köpfgen voll zu nehmen.*

Ad §. 128.

℞. Rad. Scorzon.
Sassaparil. ana ʒiij.
Herb. Beton.
Veron.
Salv. ana Mß.
Sem. Anisi stellati ʒiß.
M. C. C. F. Spec. D. S. *Kräuterthée.* Dari potest infusum cum Syrup. Capillor. Veneris.

℞. Essent. Glycyrrh. ʒij.
Pimpin. alb.
🜩tus 🜔is ammon. ana ʒj.
M. D. S. 40. *Tropfen in Kräuterthée zu nehmen.*

℞. Syrup. de Alth. Fernel.
🝆ei Amygdal. dulc. recent. ana ʒß.
Sperm. Ceti recent. ʒij.
Croci oriental. gr. vj.
🝆i dest. Anisi
Macis ana gtt. v.
M. D. S. *Dann und wann ein Coffeelöffel voll.*

℞

℞. 🜔ei Amygdal. dulc. rec. f. 🜄e expr. ℥iß.
Croci oriental. ℈ß.
🜔ei deſt. Foenicul. gt. viij.
Sacchar. Canar. q. s.
M. F. Eleoſaccharum, D. S. vt ſupra.

Ad §. 135.

℞. Lap. 69.
Mand. Lucii piſcis ppt. ana ℈ij.
Pulv. bezoard. Sennerti ℈j.
M. Div. in 5. partes. D. altera quaque hora doſis ex 🜄is deſtill. ſeqq.

℞. 🜄ae flor. Samb.
Ceraſor. ana ℥iij.
Succi Citri rec. ℥j.
M. D. S. *Waſſer, aus welchen die Pulver zu nehmen.*

Vel

℞. Matr. Perlar. ppt.
Mand. Lucii piſc. ppt. ana. gr. xv.
Succ. Citr. rec. ʒiß.
🜄ae Ceraſ. nigr. ℥iß.
M. F. Hauſtus D. pro doſi, et repeti poteſt tertia quaque hora.

Ad §. 138.

℞. Decoct. auen. excortic. ℥x.
Oxym. ſquill. ℥ß. l. j.
🜔ei Amygdal. dulc. vel Aniſi recent. ℥j.
Ꝯtri depur. ℥j.
M. F. Clyſter pro ſoluenda aluo.

℞. ▽ae Melissae sine vino
Cort. ☉rant. ana ℥ij.
Diascord. Fracast. ʒij.
M. D. S. *Alle Stunden im Anfang ein paar Löffel voll, darnach alle 2. Stunden zu nehmen* (donec diarrhoea se remittit).

Ad §. 140.

℞. +ti rosacei ℥ij.
Camph. in ♌tus Ros. s. q. solut. ʒß.
℅i Ligni Rhodii gtt. xv.
M. et eo madefiant linteola fronti applicanda.

Ad §. 145.

℞. Tamarind. ℥ß.
Crem. ♀ri ʒj.
Coqv. in s. q. Seri lactis, in Colatura solue Syrup. Rosar. pallid. ℥j. depur. adde ℅i del Credo Italici gtt. ij.
M. D. S. *Laxiertrank laulicht auf einmal zu nehmen.*

℞. Medull. Rhabarb. elect.
Conchar. s. △e ppt. ana ℈ß.
⊕tri depur. gr. v.
M. F. Pulv. D. in 4. vel 6plo. Capiat aeger vnum altera quaque hora, donec aluus soluitur.

Iulapium analepticum.

℞. ▽ae Ceras. nigr. ℥viij.
Cinnamom. cydon. ℥j.
Syr. Rubi Idaei ℥iß.
Clyss. ♁nii q. s. pro sapore.
M. D. S. *Alle 2. bis 3. Stunden ein paar Löffel.*

℞.

℞. Decoct. Hordei libr. j.
Syr. Ribes. ℥iij.
Confect. Alkerm. incompl. ʒij.
Tinct. flor. Bellid. ʒj.
M. D. S. vt supra.

℞. Flor. Tunic. Mij. affunde
▽ae calidae purae fontan. Mens. j.
Digere in vase clauso per duas horas leni calore, adde Colaturae Syr. Berb. ℥ij.
∽tus 🜍ris per campan. q. s. pro sapore.
M. D. S. vt supra.

Ad §. 170.

℞. Ess. alexipharm. Stahl. ʒiß.
Myrrh.
Croci ana ʒß.
M. D. S. *Im Thée* 10-20-30 *Tropfen zu geben* (pro diuersa aetate).

Ad §. 173.

℞. Ferment. panis ℥ij.
Sem. Sinapi contus. ʒij.
⊖is comm.
🜊ti ana ʒiß.
M. et admoueatur plantis pedum.

℞. Decoct. Scorzon. libr. j.
Succi Citri recent.
Syrup. Ceras. acid. ana ℥iß.
∽tus ⊕li gtt. x. l. xv.
M. D. ℥j. pro Dosi.

℞.

℞. Decoct. Hordei libr. j.
Syr. Ribeſ. ℥iij.
~tus ☾tri dulc. ʒj.
M. D. S. vt ſupra.

Ad §. 174.

℞. ⚭ei Amygdal. dulc. rec. ʒiß.
Sperm. Ceti ʒß.
Sacch. candi
Syrup. de Althaea ana ℥ß.
Croci oriental. gr. vj.
⚭ei Ligni Rhod. gtt. viij.
M. F. Eleoſaccharum. S. *Zuweilen ein Coffee-löffel voll in den Mund zu geben.*

Ad §. 178.

Pro puera 5. annorum.

℞. Rhabarb. optim. gr. xv.
☿ii dulc. rite ppt. gr. ij.
Diagryd. ♀rat. gr. j.
Syr. Roſar. pallid. ℥iß.
▽ae Ceraſor. ʒvj.
M. F. Hauſtus, D. pro vna Doſi.

Ad §. 182.

℞. Extr. Cent. min. ex ſucco parati
▽ae fol. ♀ri ana ℥ß.
▽ae Meliſſ. ſ. v.
Cort. ☉rant. ana ℥iij.
Dig. l. c. per horam. D. S. *Täglich drey- oder viermal einen halben Löffel voll oder eine* ℥ß.

Ad

Ad §. 168.

℞. Camphor. ʒß. Solue in
  ♁tus Rosar. ℥iij. adde
  +ti Rosar. ℥ij.
  ℘ei Lign. Rhodii gt. x.
M. D. S. *Aeusserlicher Umschlag auf die Stirne zu legen.*

℞. Nucl. Persicor.
  Cerasor.
  Sem. Papau. alb. ana ℥ij.
Terantur c. s. q. ▽ae Plantag. F. Emulsio spissa cui addatur
  Camphor. c. Amygdal. dulc. contritae gr. v.
M. D. S. vt supra.

Ad §. 190.

℞. Tamarind.
  Herb. Acetos. rec. ana ℥ij.
M. Coqv. in s. q. ▽ae font.
℞. Colatur. libr. j. adde
  Oxymel. ℥j.
M. F. Clyster pro homine adulto.
Vel
℞. ▽ae font. tepid. libr. j.
  +ti vini
  Mellis ana ℥j.
  ☾tri depurat. ʒiß.
M. F. Clyster.

℞. Hord. excortic.
  Tamarind. ana ℥j.
  Herb. Acetos. rec. Miv.
Coqv. in ▽ae font Mens. iv.

℞. Colat.

℞. Colat. libr. IV. adde
Roob. Ribes ℥ij.
🜿tri depurat. ʒiß.
M. Capiat aeger pro lubitu.

℞. Decoct. Hord. libr. ij.
Roob. Ribes.
Sambuc. ana ℥iß.
🜔is Prunell. ʒj.
Ꝭtus ♀ris per campan. gtt. xv-xx.

Vel

℞. Seri Lactis rec. libr. ij.
Succi Citri ℥iß.
🜿tri depurat. ʒj.
Sacchar. q. s. pro sapore.
M. D. S. vt supra.

Ad §. 198.

Epispasticum.

℞. Ferment. Panis +di ℥iv.
Raphan. rust. rec. ℥iß.
Rad. Pyrethri
🜔is ammon. ana ʒij.
+ti q. s.
M. exacte, diuid. in part. aeqv. et admoueatur suris, plantis pedum, poplitibus, &c.

Ad §. 199.

℞. Rad. Gramin.
Scorzon. ana ℥ij.
Herb. Acetos. rec. Miij.
M. C. C. coqv. in s. q. ▽ae font. per dimidium horae.

℞. Colat.

℞. Colat. libr. iij. adde
Roob Sambuc.
Ribes. ana ℥iß.
Syrup. acetos. Citri. ℥ij.
Ⓒtri depurat. ʒij.
Cuius bibat aeger quantum placet, vt corpus hydropicum fere fiat.

℞. Decoct. Hordei libr. j.
Sem. Papav. alb.
Card. Mar.
Amygdal. dulc. rec. excort. ana ℥iß.
M. F. Emulsio, adde
Ⓒtri depurat. ʒj.
Iulap. Rosar. ʒv.
M. D. ℥j. circiter altera quaque hora.

Ad §. 200.

℞. Decoct. Hordei libr. j.
Mellis
Syrup. Acetos. Citri ana ℥j.
Ⓒtri depurat. ʒj.
M. D. S. *Den Mund damit oft auszuspülen.*

Ad §. 205.

℞. Rad. Altheae ℥ij.
Flor. Chamomill. Mij.
Fol. Peti ʒiß.
M. C. C. coqv. in s. q. ▽ae font.
℞. Colat. libr. j. adde
Electuar. Hierae picrae pro Clysteribus.
Mellis anthosati ana ℥ß.
⊖is Gemmae ʒij.
M. F. Clyster.

℞. Tama-

℞. Tamarind. ℥iß.
Fol. Senn. ſ. ſ.
Crem. ♀ri ana ʒij.
M. C. C. coqv. in ſ. q. ▽ae font.
adde Colaturae.
Syrup. Roſar. pallid. ℥j.
Φtri depur. j.
M. D. S. *Laxiertrank auf einmal laulicht zu nehmen.*

Al.

℞. Mann. Calabr. ♀riſ. ℥iij.
Solv. et coqv. in Seri lactis libr. j.
Colat. adde
Φtri depurat. ʒiß.
ꝏei del Cedro gtt. v.
M. D.

℞. Rad. Althaeae
Herb. Maluae
Parietar. ana Miß.
Capit. Papau. alb. c. ſemine no. iv.
M. C. C. coqv. in ▽ae fluv. Menſ. ij. per quadrantem horae.

℞. Colatur. libr. ij. adde
+ti ʒiß.
Syrup. de Althaea ℥iij.
Φtri depurat. ʒiß.
M. D. altera quoque hora ℥ij-iij.

℞. ▽ae flor. Sambuc. ℥viij.
Syrup. Violar. ℥iß.
⊖is Prunell. ʒj.
M. D. Capiat aeger ℥j. vel ij. altera quaque hora.

℞. ▽ae

℞. ▽ae purae l. Decoct. Hordei libr. j.
+ti ℥iß.
☾tri depurat. ʒiß.
M. D. Capiat aeger altera quaque hora ℥j - ℥iß.

Ad §. 200.

℞. Rad. Altheae.
Bistort. ana ℥j.
Herb. Saluiae.
Parietar. ana Mij.
M. C. coqv. in f. q. ▽ae font.
℞. Colat. libr. j. adde
Roob Diamoron. ℥iß.
☾tri depurat. ʒj.
M. F. Gargarisma.

℞. Herb. Scabios.
Parietar. ana Miij.
M. Coqv. in f. q. ▽ae font. per quadrant. hor.
℞. Colat. libr. ij. adde
Mellis rosat.
Roob Diamoron ana ℥iß.
☾tri depurat. ʒij.
M. F. Gargarisma.

℞. Iulap. Rosar. ℥j.
☾tri depurat. gr. xv.
♌tus ⊕li gtt. viij.
M. F. Linctus in ore detinendus.

℞. Mellis rosat. ℥j.
Roob Diamoron ℥ß.
♌tus ⊖is ʒß. l. ℈ij.
M. Admoueatur leniter parti gangraena affectae mediante penicillo.

Ad §. 207.

Cataplasma.

℞. Rad. Althaeae ℥iv.
Herb. Melilot.
Maluae.
Parietar. ana Miij.
Flor. Chamom.
Verbasci ana Mij.
M. Coqv. in s. q. ▽ae fluuiatil. ad debitam consist. sub finem adde
Farin. Sem. Lin. ℥iv.
Nidor. hirund. no. ij.
♁ei Liliorum alb. q. s.
M. F. Cataplasma.

Ad §. 208.

℞. Caricar. pingv. no. viij.
Flor. Verbasci.
Papav. rhoead. ana p. iv.
M. C. Coqv. in ▽ae font. libr. ij. per quadrantem horae.
℞. Colatur. libr. j. adde
Syr. de Althaea ℥j.
Mellis rosati ℥ß.
☾tri depurat. ʒß.
M. F. Gargarisma.

Ad §. 210.

℞. Fol. Senn. s. s. ℥iij.
Crem. ♀ri ʒij.
M. C. coqv. in s. q. ▽ae font. in Colat. solue
Mann. Calabr. rec. ℥iß.
Depur. addatur c. pauxillo Sacchari
♁ei del Cedro gt. iij.
M. D.

Ad

Ad §. 219.

℞. ▽ae purae font. tepid. ℥vj.
Syrup. de Althaea ℥iß.
Oxymel. ℥ß.
M. F. Clyster, qui iterari debet post. 3. l. 4. horas.

Formula BOERHAAVII.

℞. Decoct. Hord. Mens. ij.
Oxym. ℥iij.
☾tri depurat. ʒij.
M. Bibat aeger saepius ℥j. l. ij.

℞. Decoct. Hord. libr. iij.
Lap. Prunel. ʒij.
Syrup. rad. 5. aperient. ℥iij.
Diacodii Montani ʒß.
Bibat aeger quaque hora ℥ij. vel ℥iij.

℞. Rad. Foenicul.
Gramin.
Petroselini ana ℥j.
Semin. Petroselin.
Anisi ana ʒij.
M. C. C. coqv. in s. q. ▽ae per quadrantem horae,
Colat. Mens. ij. adde
Syr. 5. Rad. aperient. ℥iij.
Oxym. simpl. ℥j.
☾tri depur. ʒj.
M. D. S. vt supra.

℞. Rad. Glycyrrh.
Polypod.
Gramin. ana ℥j.
M. C. coqv. c. Menſ. iij. 🜄ae font. per quadrantem horae
Colat. Menſ. ij. adde
Syrup. Capill. Vener. Monſpel. ℥iij.
☾tri depurat. ʒj.
M. D. S. vt ſupra.

℞. 🜄ae Scabioſ.
Flor. Tiliae ana ℥iv.
Sem. Card. Mar. ℥ſ.
Papav. alb.
Amygdal. dulc. excort. ana ʒiij
M. F. Emulſio, adde
☾tri depur. ʒſ.
♁ii diaphor. ℈jv.
Syr. de Althaea ʒiij.
M. D. ℥j. omni bihorio.

℞. Cort. Caſcarill. ℈ſ.
Conſerv. Roſar. antiqv. ℈ij.
Syr. Cort. ☉rant. q. s.
M. F. Bolus.

Ad §. 220.

℞. Eſſ. Glycyrrh. ʒiij.
Pimpin. alb.
Caſcarill. ana ʒj.
M. D. c. Infuſo calido 30-40. gtt.

℞. Rad.

℞. Rad. Glycyrrh.
Althaeae ana ℥j.
Gramin. ℥iß.
Caric. pingv. no. vj.
M. C. coqv. in 🜄ae font. Menſ. iv. per quadrantem horae, ſub finem per octauam partem horae adde
Flor. Papav. rhoead. p. iij.
D. Colatura.

Linctus pro expectoratione.

℞. Syr. Capill. Vener.
🝆ei Amygdal. dulc. rec. ſ. 🜂e expreſſi ana ℥j.
Sperm. Ceti rec. ʒj.
Mellis ℥ß.
M. F. Linctus, cuius interdum capiat ʒj.-ij.
Ein oder zwey Cofféelöffel voll.

Ad §. 221.

℞. Herb. Parietar.
Maluae.
Melilot.
Hyoſcyami ana Mpj.
Flor. Sambuci.
Chamomil. ana Mp. iß.
Farinae Lini ℥j.
M. C. coqv. c. Lactis et 🜄ae partibus aequalibus, et hoc decocto repleantur veſicae calidae, F. Fomentum.

℞. Sacch. Saturni ℥ß.
🜊ti ʒvj.
🝆ei roſati ℥j.
M. F. Vnguent. parti dolenti illiniendum.

Ad §. 225.

℞. Rad. Acetoſ. ℥ij.
Gramin. ℥j.
Herb. Acetoſell.
Agrimon. ana Miß.
M. C. coqv. c. ſ. q. ▽ae per quadrantem horae,
Colat. adde
Flor. Roſarum
Violar.
Bugloſſ. ana Mij.
Stent in digeſtione per octauam partem horae,
Colatur. recipe ℥iij. adde
Syrup. Moror.
Rad. v. aperient. ana ℥ij.
⊕tri depur. ʒj.
M. D. quaque hora ℥ij. l. iij.

Ad §. 230.

℞. 🜍ei Amygdal. dulc. ℥j.
Diacod. Montan. ℥ß.
Sperm. Ceti. ʒiß.
Sacch. Candi pulueriſ. q. s.
M. F. Linctus. D. eius ℥ß. pro doſi, repetatur omni hora.

Vel

℞. Conſerv. Roſar. antiqv. ℥j.
Cort. Caſcarill. ʒſ.
Diaſcord. Fracaſt. ʒiß.
Syr. Cort. ☾rum q. s.
F. Electuarium. S. *Alle 2. 3. Stunden eine Kaſtanie groß zu nehmen.*

Ad

Ad §. 231.

℞. Sem. Hord.
Rad. Scorzon. ana ℥iij.
M. C. C. coqv. c. 🜄ae font. Menſ. iv. per quadrant. horae;
℞. Colat. Menſ. ij. adde
Succi Citri rec. ℥j.
Roob Diamoron ℥ij.
☾tri depur. ʒj.
M. F. Decoctum.

Vel

℞. Raſur. C. C.
Eboris.
Rad. Scorzon. ana ℥j.
Conc. coqv. in 🜄ae font. Menſ. iij. ſub finem adde
Paſſul. min. Mij.
Sem. Foenicul. contuſ. ʒij.
Flor. Papav. rhoead. p. iij.
Ebull. D. Colat. cui quoque addi poteſt Roob Diamoron, Succus Citri.

Ad §. 239.

Apozema laxans, quod, ne nauſeam moueat, per interualla ſumi poteſt.

℞. Tamarind. ℥j.
Paſſul. min. ʒß.
M. C. coqv. in ſ. q. 🜄ae flor. Acaciae vel etiam 🜄ae font.
In Colatura ſolue
Mann. Calabr. ℥iß.
M. D. pro Doſi.

℞. Rad. Scorzon.
Glycyrrh. ana ℥j.
Herb. Acetos. rec. Mij.
Passul. min. Mj.
Caricar. pingv. no. v.
M. C. coque in ▽ae font. Mens. iij. per quadrantem horae:
℞. Colat. libr. iij. adde
Syr. de Althaea I. Violarum I. Papaueris alb. ℥j.
(tri depur. ʒj.
M. D. S. *Alle Stunden ein Théeköpfgen voll zu nehmen.*

Ad §. 240.

℞. ▽ae Petroselini ℥iv.
Millep. pulueris. ʒiß.
Coccionell. gr. xv.
Syr. v. Rad. aperient. vel de Althaea Fernel. ʒij.
M. Capiat aeger quarta quaque hora quartam partem.

Emulsio.

℞. Decoct. Hord. libr. j.
Sem. Card. Mar.
Papav. alb. ana ʒiij.
rv. frigid. mai. ʒvj.
M. F. Emulsio, adde
Syrup. de Althaea ʒvj.
Capiat aeger omni bihorio ℥ij. circiter.

Ad §. 282.

℞. Medull. Rhabarb. elect. ℈ij.
Lap. 69 c. +do Citri ʒß.
(tri depur. ℈ß.
M. F. Pulv. diuid. in 4. p. D. S. *Alle 2. bis 3. Stunden eins mit Wasser zu nehmen.*

Ad

Ad §. 286.

℞. Extr. Panchymag. Crollii ℈ß.
☿rii dulc. rite ppti gr. v.
Resin. Ialapp. gr. iij.
Diagryd. ♀rati gr. ij.
M. F. Pilulae no. xx. obd. fol. ☾ti,
D. S. *Auf einmal zu nehmen.*

℞. Rad. Aristol. rotund.
Vincetoxici.
Foenicul. ana ʒß.
Herb. Melissae.
Card. bened. ana Mj.
M. C. coqv. in ▽ae font. ij.
℞. Colatur. libr. ij. adde
Syr. v. Rad. aperient. ℥j.
Bibat aegra bis per diem ℥iv. circiter.
(Omittendus est Syrupus, quando foeminae dulcia ferre nequeunt.)

℞. Rad. v. aperient. ℥ij.
▽ae fol. ♀ri ʒj.
Ebulliant per dimidium horae, in s. q. ▽ae, sub finem adde, vt leniter ebulliant,
Herbas (si fieri potest recentes)
Melissae
Veronicae ana Mij.
D. Colatura, cuius etiam bis per diem aliquot vncias bibat aegra.

Formula sequens pertinet ad verba: per epicrasin purgantia.

℞. Rad. Aristoloch. rotund.
Pimpinell. alb. ana ℥ij.
Herb. Matricariae vel
Melissae Miß
Summitat. Centaur. min.
Absynth. ana Mj.
Cort. Winteran.
Bacc. Lauri ana ℥iß.
Rad. Bryoniae
Rhab. elect. ana ʒj.
Fol. Senn. s. s. ʒß. l. ℥vj.
Agarici in petia ligati ℥j.
⊖is ♀ri ℥iij. vel ʒß.
M. C. C. F. Species pro nodulo, D. in Cilicio, quibus adfundatur ▽ae feruidae libra j. et post refrigerationem Vini meracioris libr. iv. vel Rhenani Miß.

Ad §. 295.

℞. Succin. ppt.
Castorei
☾tri depur. ana gr. v.
Corall. rubr. ppt. gr. xv.
M. F. Pulv. diuid. in 4. partes. S. *Alle Stunden eins zu nehmen.*

Ad §. 302.

℞. Essent. Cort. ☉rant.
Absynth.
Gentian. rubr.
Liqv. min. anod. Hoffm. ana ℥j.
Essent. Myrrhae ℥iß.
M. D. S. *Zuweilen einige Tropfen zu nehmen.*

℞. ⚬⚬ei

℞. Olei Amygdal. dulc. rec. ℥j.
Sperm. Ceti rec. ʒiſs. l. ij.
Croci oriental. gr. vj. l. v.
Olei deſt. Foenicul. gtt. x. l. viij.
M. D. tertia vel dimidia pars pro doſi et repetatur, donec lochia proueniant.

℞. Olei Verbaſci ℥iſs.
deſt. Maioran.
Rutae.
Macis ana ℈ſs.
M. Illiniatur abdomini.

Ad §. 303.

℞. Aquae Meliſſ. ſ. v.
Ceraſor. nigr. ana ℥iij.
Lap. 69. Cancro Citri.
Matr. perlar. ppt. ana ℈ij.
Tartri depurat. ℈j.
Oculis Cancri ppt. gr. xv.
Syrup. Cort. Aurant. ℥iij.
M. D. S. *Alle zwey Stunden ein paar Löffel voll zu nehmen.*

℞. Lap. 69. c. Cancro Citri.
Matr. Perlar. ana ℈ij.
Tartri depur. gr. xij.
Oculis Cancri ppt. gr. viij.
M. F. Pulv. diuid. in 4. part. D. S. *Alle Stunden eins zu nehmen.*

Ad §. 310.

℞. Tamarind. ℥j.
Paſſul min. ℥ij.
Mann. Calabr. rec. ℥iſs.
M. Coqv. c. ſ. q. Seri lactis D. Colat. pro vna doſi.
Potio.

Potio.

℞. ▽ac Millefol. libr. j.
⦶tri depur. ʒj.
Diacod. Montani ℥j.
M. D. ℥j-ij. pro dosi.

Ad §. 312.

℞. ♀ri ⊖-lati grosso modo pulueris. ʒj.
Lap. 69. c. +do Citri ℈ij.
⦶tri depurat. ℈j.
M. F. Pulv. diuid. in 4. partes.

Ad §. 313.

℞. Limat. ♂tis purae ℥j.
Cort. Peruv. elect. ℥ij.
M. F. Pulv. D. in Cilicio, cui affundatur Mens. j. Vini Rhenani meracioris.
Capiat aeger bis per diem ℥ij. circiter.

Ad §. 320.

Aluus soluenda &c.

℞. Tamarind. ℥ij.
Coqv. in Seri lactis libr. j. adde
Mann. Calabr. rec. ℥iß.
⦶tri depurat. ʒj.
F. Clyster, tepide immittatur in aluum.

Ad §. 331.

Compositio STAHLII.

℞. ⦶tri depurat.
♀ri ⊖-lat. ana ʒj.
♃♃is ppt. gr. xij.
M. F. Pulv. diuid. in 4. l. 6. partes, D. S. *Alle 2. bis 3. Stunden eins in Wasser zu nehmen, bis die Kopfschmerzen nachlassen.*

Ad

Ad §. 335.

℞. Sacchari ℥ſs.
Flor. Benzoes.
Rad. Ireos Florent. ana ʒſs.
M. F. Pulv. D. S. *Schnupftoback.*

℞. Cort. Cascarill.
Lap. 69. c. ♁do Citri ana ʒj.
M. F. Pulv. diuid. in 4. partes. D. S. *Alle* 4. *Stunden eins zu nehmen.*

℞. Conserv. Rosar. antiqv. ℥j.
Cort. Cascarill. pisat. ʒij.
Syr. Papau. rhoead. q. s.
M. F. Electuarium.

℞. Conserv. Fumar. ʒſs.
Cort. Cascarill. gr. xv.
Syr. Flor. Papav. rhoead. q. s.
M. F. Bolus.

Ad §. 336.

℞. Herb. Betonic. Mj.
Serpilli.
Maioran.
Meliss. s. Menthae ana Mſs.
Flor. Anthos
Stoechad. Arab.
Lauendul. ana p. ij.
Lign. Rhodii.
Sassafras ana ʒij.
M. C. F. Species pro Cucupha, consperg. cum ♀ci Ligni Rhodii, s. Lauendul. gtt. x.

Ad

Ad §. 337.

℞. ♀ri 🜖-lat. ʒiß.
Conchar. ſ. △e ppt. ʒj.
🜕tri depurat. ℥ß.
M. F. Pulv. diuid. in 6. partes. D. S. *Vormittags um* 10. *Nachmittags um* 4. *Uhr oder* 6. *eins zu nehmen.*

℞. Medull. Rhabarb. opt. gr. xxv.
♀ri ♀riſat. ℈ß.
M. F. Pulv. diuid. in aequales partes. D. S. *Beim Schlafengehen eins zu nehmen.*

In cruditatibus bilioſis.

℞. Magneſ. alb. per calcin. ppt.
♀ri 🜖lati ana ʒj.
🜕tri depurat. ℥ß.
M. F. Pulv. diuid. in 6. partes. D. S. *Alle* 2. *Stunden eins zu nehmen.*

Eſſentia carminatiua.

℞. Eſſent. Gentian. rubr.
Abſynth.
Cort. ⊙rant. ana ℥j.
Cort. Caſcaril. ʒij.
M. D. S. *Mageneſſenz* 40 - 50 *Tropfen* pro doſi.

Elixir

Elixir stomach. HOFFMANNI.

℞. Cort. flav. rec. raſpat. fruct. ⊙rant. ℥j.
Extr. Centaur. min.
Gentian. rubr.
Card. bened.
⊖is ♀ri ana ʒij.
M. exacte in mortario lapideo, ſub mixtione affunde
olei del Cedro gtt. xx.
Tandem affunde
Vini meracioris dulcis Canarienſis vel Hungar. libr. j.
Digere in balneo Mariae, decanta Liquorem
D. pro doſi 80-90-100 *Tropfen.*

℞. Empl. Oxycrocei
de Tacamah. ana ℥j.
Malax. c. ſ. q. Balſam. Peruv.
Ducatur. ſuper corium, conſperg. c.
olei Macis.
Caryophyll.
Maioran. ana gtt. vj-viij.
D. S. *Magenpflaſter.*

℞. olei expreſſ. Nuciſtae ℥ſs.
Balſam. Peruv. ʒſs.
olei deſt. Caryophyll.
Cardamom.
Macis ana ℈ſs.
M. F. Balſamum.

Ad §. 341.

℞. Conſerv. Fumar. ℈ij.
Aethiop. mineral. ℈ſs.
Syr. Cort. ⊙rant. q. s.
M. F. Bolus.

℞. Rad.

℞. Rad. Chin. ponderos.
Sassaparill. ana ℥j.
Lign. Sassafras.
Guaiaci ana ℥ß.
M. Coqv. per horam in ▽ae font. Mens. IV. sub finem adde
Rad. Polypod. ℥vj.
Coque adhuc per quadrantem horae; coletur, depuretur.

Ad §. 373.

℞. Spec. emoll. ℥ii.
Rad. Pyrethri ʒij.
Pulp. Colocynth. in petia ligatae ʒj.
M. C. coqv. in s. q. ▽ae.
℞. Colatur. libr. j. adde
Elect. Hierae picrae pro clysteribus ℥j.
M. F. Clyster.

℞. Flor. Chamom. Miij.
Summit. Cent. min. Mij.
Fol. Peti ʒij.
Pulp. Colocynth. in petia ligatae ʒiß.
M. Coqv. in s. q. ▽ae font.
℞. Colat. adde
Mellis anthosat. ℥j.
Extr. Hellebor. nigr. ʒß.
M. F. Clyster.

℞. Agarici ʒj.
Colocynth. ʒß.
Extr. Hellebor. nigr. ℈ß.
M. F. c. Melle inspissato Suppositorium.

℞. ♀ri

℞. ♀ri emet. gr. iv. l. v.
Teratur ſoluaturque c. ſ. q.
▽ae flor. Acaciae, adde
Oxym. ſquillit. ℥j.
M. D. pro vna doſi.

℞. Reſin. Ialapp. gr. xv.
Diagryd. ♃ti gr. v.
Solue in Spir. vini s. q. ſiue ʒiij - ℥ß. adde
Syr. de Spina ceruina ʒv - vj. l. ℥j.
M. D. pro doſi.

℞. Euphorb. ♄riſat.
Sem. Piperis longi ana ℥j.
M. Excipe ſ. q. Mellis, imponatur cuti ad magnitudinem vnius floreni.

℞. Caricar. pingv. ℥ß.
Coqv. in ſ. q. ▽ae font. adde
Sem. Sinapi contuſ. ℥j.
Euphorb. ♄riſat. ʒij.
M. exacte. F. Cataplaſma, quod cuti imponatur.

Ad §. 383.

℞. ▽ae Lil. conuall. c. Vino
♁ti deſt. ana ℥iij.
Liqv. C. C. ſuccinat. ʒiß.
Syr. Cort. ☉rant. ℥ß.
M. D. omni bihorio ℥j.

Ad §. 385.

℞. Spec. emoll. ℥ij.
Summit. Cent. min. Mj.
Fol. Peti Mß.
Agarici in petia ligati ʒj.
Coqv. in ſ. q. ▽ae font.

℞. Colat. ℥viij.
Mellis anthoſat.
Eleſt. Hierae picrae pro clyſteribus ana ℥j.
M. F. Clyſter.

℞. Spec. emoll. ℥iij.
Coqv. in ſ. q. ▽ae font. adde
Oxymell. ſquillit. ℥iſs.
♀ri emet. gr. v.
M. exacte, F. Clyſter.

Ad §. 386.

℞. Rad. Pyrethri
Sem. Piper. longi ana ʒſs.
Maſtichis ʒiſs.
Pulueriſentur et c. Cerae albae ſ. q. F. Paſtilli maſticandi.

℞. Rad. Irid. Florent. ʒij.
Pyrethri
Sem. Sinapi ana ʒj.
Excipe cum Syr. Roſar. pallid. ſ. q. et ſicca. F. Paſtilli manſiles.

Ad §. 393.

℞. Vngu. neru. rec. ℥ij.
Balſam. Peruv. ʒij.
Olei deſt. Caryophyll.
Lauendul.
Macis ana ʒſs.
M. D. pro vſu externo.

℞. ..tus

℞. ♁tus Rosar. ℥ij.
Axung. rec. Capon. ℥j.
♁tus ⊖is ammon. ʒij.
♁ei dest. Serpilli
Maioran.
Caryophyll. ana ʒj.
M. D. in Fictili pro vsu externo.

Ad §. 395.

In Asthmate humido.

℞. Rad. Ari
Pimpinell. alb. ana ℥ß.
Herb. Marrub. alb.
Cuscut. ana Mj.
Summit. Cent. min. Miß.
Bacc. Lauri
Cort. Winteran. ana ʒij.
Rad. Bryon.
Fol. Sennae f. f.
Rhabarb. opt. ana ℥j.
⊖is Therm. Carolin. ʒvj.
M. C. C. F. Species pro nodulo, D. in Cilicio. Adfunde more consueto ▽ae font. feruid. Mensj. Vini Rhenan. meracior. Mens. iß. Dosis est ℥iß-ij.

Formula BRVNNERI.

℞. Gummi ammon. ʒij.
Solv. in Vin. Rhen. merac. ℥ij.
Adde ▽ae dest. Veronicae ℥iv. D. tertia l. quarta circiter pars huius compositionis tertia quaque hora.

℞. Gummi ammon. ʒiß.
Solv. in ✝ti squill. ℥j. adde
▽ae flor. Acaciae ℥ij.
Oxymel. squill. ℥j.
M. D. S. vt supra.

Decoctum Squillae pro robustioribus.

℞. Rad. Squill. ℥ß.
Coqv. in Vin. Rhenan. merac. libr. j. ad remanentiam octo circiter vnciarum.
D. bis per diem ℥j - ℥iß - ℥ij.

℞. Gummi ammon.
MP. Becheri ana ʒj.
M. F. c. s. q. Essent. Succin. Pilul. ex ℈j. decem. D. ℈j. horis matutinis et iterum vespertinis, superbibat aeger Decoctum aliquod, v. g. Rad. v. aperient.

Puluis squilliticus.

℞. Rad. Squill. puluerif.
♁tri depur. ana gr. v.
Rad. Vincetox. puluerisat. ℈ß.
M. F. Pulv. repetatur quinta l. sexta hora.

Ad §. 396.

℞. ⊖is catharct. ℥j.
Solv. in s. q. ▽ae font. adde
Fol. Sennae s. s. ʒiß.
Digere leni calore per octauam circiter horae partem.
D. Colat. pro Dosi.

Pro

Pro infirmis.

℞. Fol. Senn. ſ. ſ.
Cremor. ♀ri ana ʒiſs.
Coqv. in ▽ae flor. Acaciae ℥vj. per quartam partem horae, ſub finem adde
Mann. Calabr. recent. ℥ſs.
Solue leni calore, filtra, adde, cum tantillo Sacchari,
☍ci deſt. Aniſi gtt. ij.
D.

℞. ▽ae Flor. Acac. ℥vj.
Mellis deſpumat.
Syr. de Althaea ana ℥ſs.
M. D. ℥j. pro doſi.

Ad §. 397.

℞. Rad. Polypod.
Glycyrrh.
Gramin. ana ℥j.
M. C. coqv. c. Menſ. iv. ▽ae font. per quadrant. horae,
℞. Colat. Menſ. ij. adde
Syr. de Althaea.
Diacodii Mont. ana ℥j.
M. D. Capiat aeger altera quaque hora ℥ij-iij.

℞. Rad. Althaeae.
Glycyrrh.
Foenicul.
Paſſul. min. ana ℥j.
Caric. pingv. no. v.
M. C. Coqv. in ▽ae font. Menſ. iv. per quadr. horae, ſub finem adde Flor. Papav. rhoead. p. IV.
D. Colatura, cui admiſceri poteſt Syr. Capill. Vener. ℥j. pro doſi.

℞. Gummi ammon. ℈ſs.
ti ſquill. ʒſs.
Terendo ſolue, adde
▽ae Veronicae
Syr. de Althaea ana ℥ſs.
D. ad Vitr.

Ad §. 404.

℞. Syr. de Eryſimo Lobel. ℥iſs.
Diacod. Montan. ʒvj.
M. D. ad Fictile. S. *Zuweilen einen halben Löffel voll.*

Ad §. 421.

℞. ▽ae Hyſſopi.
Scabioſ. ana ℥ij.
Amygdal. dulc. ʒiij. adiice atque cum iisdem tere et miſce Balſam. de Copaiua gtt. vj.
M. F. Emulſ. D. ℥j. altera quaque hora, *oder täglich etlichemal ein paar Löffel voll.*

Ad §. 442.

℞. Eſſent. carminat. Wedel.
Gent. rubr. ana ʒij.
Mixt. ſimpl.
Liqv. anodyn. min. ana ʒj.
M. D. S. 50. *Tropfen zu nehmen.*

℞. Tae ⊕-li mart. Ludovici.
Eſſent. Centaur. min.
Liqv. ▽ae fol. ♀ri ana ʒij.
D. D. 50-60. gtt. pro doſi.

Ad

Ad §. 443.

℞. Empl. Oxycroc.
de Tacamah. ana q. s.
Malax. c. f. q. Balsam Peruv. dein ℥iß.
ducatur super alutam et
F. Scutum stomachale, cui adsperge
Olei Macis.
Caryophyll.
Absynthii ana ℈ß.
D.

℞. Empl. de Crusta panis ℥ij.
Olei Nucistae express.
Balsam. Peruv. ana ʒiß.
Olei dest. Caryophyll.
Rutae.
Maioran. ana gtt. xv.
Malax. F. Empl. ducatur. super alutam, et F. Scutum stomachale.

℞. Corporis pro Balsamo ʒij.
Balsam. Peruv. ʒß.
Olei dest. Macis.
Anisi.
Foenicul. ana ℈ß.
M. D. ad Pyxidulam, S. *Die Gegend des Magens zu bestreichen.*

Ad §. 445.

℞. Extr. Centaur. min. c. vino parati
Cascarill. ana ʒij.
Aquae fol. Veneri ʒiij.
Aquae Cort. Aurant. l. Meliss. ℥ij. M. Dig. per breue tempus. S. ℥ß. pro dosi,

℞. Magneſ. albae ʒij.
⊖is catharct. ʒiv.
☾tri depur. ℈ij.
M. F. Pulv. diuid. in 4. partes.

℞. Magneſ. alb. ʒij.
⊖is catharct. ℥ß.
M. F. Puluis tenuior, D. S. *Laxierpulver auf einmal in einem Glaſe Waſſer zu nehmen.*

Ad §. 454.

℞. Cretae ſubtil. candid. ℥iß.
Calami aromat. condit. ℥j.
Macis ʒij.
Sacch. albi in ∇a ſol. q. s.
M. F. Morſuli.

℞. Lap. 69. ppt. ℥iß.
Corall. rubr. ppt. ʒvj.
Nucis myriſt. pulueriſ. ʒij.
Sacch. in ∇a Roſar. ſol. q. s.
M. F. Morſuli.

Ad §. 460.

℞. Herb. Meliſſae
Matricariae
Melilot.
Rutae ana Mß.
Flor. Chamom. Miß.
M. C. coqv. in ſ. q. ∇ae font.
℞. Colatur. ℥viij-x. adde
Terebinth. c. vitello oui ſol. ʒij.
♁ei Laurin. ℥iß.
☾tri depur. ʒj.
M. F. Clyſter.

℞. Eſſent.

℞. Essent. Castorei ℨj.
Liqv. anod. min. Hoffm. ʒiij.
⁂tus bezoard. Bussii ʒß.
M. D. 40. *Tropfen.*

℞. ▽ae dest. Menth. s. vino
Meliss. s. vino
flor. Sambuc. ana ℥ij.
Laudani opiati gr. ij.
Ess. Castorei ℨij. l. ʒiß.
M. Capiat aeger omni bihorio ℥j.

℞. Vnguent. Dialth. Fernel.
Gumm. Galbani in vitello oui sol.
⁂ei Chamom. vulg. coct. ana ℥j.
dest. Carui.
Menth. ana ʒß.
M. F. Linimentum. Adplicetur calidum abdomini c. multa frictione.

Vel si aegra deglutire adhuc potest, prosunt Pilulae.
℞. MP. Becheri ℈ij.
Gummi Galbani.
Asae foetidae.
Myrrhae.
Extr. Castor. ana gr. xv.
Croci oriental. gr. viij.
M. F. Pilul. ex ℈j. no. viij. Capiat aegra ℈j. horis matutinis, alterum vespertinis per aliquot dies; superbibat Decoctum quoduis, v. g. Rad. Cichorei, si fieri potest, recentis.

Ad §. 466.

℞. Magnef. alb. per calcinat. ppt. ℥ij.
℞ei ♀ri per deliqv. ℥j.
♁tri in ▽a folut. ℥ij.
His affunde ▽ae font. Menf. viij.
Coqv. per dimid. hor. Colaturam ferua ad vfum.

Ad §. 467.

℞. Rad. Cichor. rec. libr. iſs.
Contunde in mortario lapideo,
Coqv. c. ▽ae Menf. iij.
adde Colaturae.
Oxymellis ℥j. l.
Syr. v. Rad. aperient. ℥ſs.
♁tri depur. ʒj.
Bibat aeger calide.

℞. Gummi ammon.
Galbani
Afae foetid. ana ʒj.
Extr. Rhab. ▽fi ʒiſs.
Balfam. Peruv. ʒſs.
Terebinth. Venet. q. f.
M. F. Pil. Capiat aeger bis vel ter per diem ℈ſs.
fuperbibat Decocti Cichorei rec. ℥ij-iij-iv.

Ad §. 473.

℞. Vnguent. de Althaea
℞ei Cappar. ana ℥ſs.
deft. Cumini
Foenicul. ana ʒſs.
M. F. Linimentum pro vfu externo.

℞. Empl.

℞. Empl. de Gumm. ammoniac. Foresti
Cicuta ana q. s.
Malaxetur c. ☍ei Cappar. s. q.
Ducatur super alutam et F. Empl. ad magnitudinem palmae.

Ad §. 477.

℞. ⊖is catharct. Angl. ℥vj. l. ℥j.
Solv. in ▽ae font. ℥iij. l. ℥ij.
adde
Rhabarb. pulverisat. ʒij.
Stent in leni digestione per noctem. Filtra. D. pro vna dosi.

Compositio Saponis LENTILII.

℞. Cinerum Absynth.
Iuniperi.
Agrimoniae ana Mij-iij.
C. s. q. ▽ae font. F. Lixiuium forte.
℞. Huius Lixiuii Mens. vj.
Coque ex eo
Rad. Rubiae tinct.
Filicis ana ℥ij.
Bardanae ℥iij.
Herb. Marrub. alb. Miij.
Summit. Cent. min. Mij.
Cola et cum Colatura et Sebo bouillo liquato s. a. coque ad consistentiam Smegmatis vel Saponis; sub finem adde
Croci orientalis pulueris. ℈ij.
Effunde in Capsulas lineas et vsui serua. Huius Smegmatis ʒj-ʒiß-ʒij. soluantur c. lacte vaccino calido, et bibat aeger bis per diem calide eamdem quantitatem.

℞. Empl.

℞. Empl. de Melilot.
Cicuta ana ℥j.
Gummi ammon.
Galbani cum Spir. vini solut. ana ℥iij.
M. F. c. s. q. 🜆ei Cappar. Emplastrum. Ducatur super alutam ad magnitudinem duarum palmarum, imponatur hypochondrio dextro, vel regioni hepatis.

℞. 🜆ei Anethi ℥ſs.
dest. Absynthii.
Carui ana ʒſs.
M. F. Linimentum.

Ad §. 482.

℞. Rad. Polypod.
Cichor. ana ℥ſs.
Tamarind. ʒiſs.
Crem. ♀ri ʒvj.
M. C. C. coqv. in 🜄ae font. Mens. iv. per dimidium horae adde
☾tri depurat. ʒiſs.
M. D. S. Capiat aeger omni bihorio ℥ij.

℞. Rad. Polypod. ℥j.
Cichor.
Vincetox. ana ℥ſs.
Bryoniae ℥j.
Rhabarb. ℥iſs.
Summit. Cent. min. Mij.
Sem. Petrosel.
Nasturt. aquat. ana ʒij.
⊖is Therm. Carolin. ʒiſs.
M. D. in Cilicio, S. *Species zum Kräuterwein.* Adfundatur primo 🜄ae font. feruidae Mens. j. et post Vini Rhenan. eadem quantitas, bibat aeger horis matutinis ℥ij. circiter.

Ad

Ad §. 483.

℞. Auen. excortic. ℥iß.
Rad. Graminis
Cichorei
Tamarind. ana ℥ß.
M. C. coqv. in ▽ae font. Menſ. j. per dimidium horae,
Colaturae adde
Oxym. ſimpl. ℥ß.
☾tri depurat. ʒj.
M. Capiat aeger ſubinde et omni bihorio ℥j-ij.

℞. Tamarind. ℥ß.
Prunor. ✝do - dulcium
Paſſul. minor. ana ℥iß.
Rad. Cichor. ℥ij.
Coqv. in ▽ae font. Menſ. iv. per quadrant. horae,
℞. Colat. libr. ij. adde
Syrup. Flor. Perſicor. ℥j.
☾tri depur. ʒj.
M. Capiat aeger quaque hora ℥j. circiter, donec aluus ſit ſoluta.

Ad §. 483.

℞. Syrup. de Cichor. c. Rhab. ℥ß.
Sapon. Venet. ℈ij.
▽ae Cort. ☉rant.
Ceraſor. ana ℥ß.
M. D. S. *Dem Kinde nach und nach einzuflöſſen.*

Ad §. 492.

℞. Rad. Ipecac. gr. xxv.
Medull. Rhabarb. ℈ß. l. gr. xv.
M. F. Pulv. D. pro doſi.

℞. Spec.

℞. Spec. emoll. ℥ij.
carminat. ℥j.
M. Coqv. in s. q. lactis pinguioris.
℞. Colat. ℥x. adde
🜍ei Amygdal. dulc. ℥j.
Terebinth. Venet. c. vitello oui subact. ℥ß.
M. F. Clyster.

Ad §. 500.

℞. Cort. Cascarill.
Corall. rubr. ppt. ana ℈ij.
Theriac. coelest. gr. iv.
M. F. Pulv. diuid. in 4. partes. Capiat aeger vnam altera quaque hora ex ▽a Meliss. s. vino.

℞. ▽ae dest. Meliss. s. v.
Cort. ☉rant. ana ℥ij.
Cinnam. cydon. ℥ß.
Corall. rubr. c. +do Citri satur.
Matr. Perlar. ppt. ana ʒß.
Theriac. Andromach. ʒj.
Capiat aeger altera quaque hora ℥j-ij.

Ad §. 501.

℞. Rad. Althaeae.
Valer. hortens. ana ℥ß.
Herb. Abrotani
Centaur. min. ana Mj.
Flor. Chamomill. vulg. Mij.
Sem. Carui
Foenicul. ana ʒij.
M. C. C. coqv. in s. q. ▽ae.
℞. Colatur. ℥viij-x. adde
Terebinth. Venet. c. vitello oui solut. ʒiij.
🜍ei cocti Rutae ℥j.
M. F. Clyster.

Ad

Ad §. 511.

℞. Rad. Ipecacuanh. ʒiß.
▽ae flor. Acac. ℥vj.

Stent in leni calore per aliquot horas vel noctem; aeger horis matutinis bibat mox huius Infusi ℥ij-iij. et post, donec vomitus sequatur sufficiens, quaque hora ℥j.

Ad §. 513.

℞. Cort. Simaroubae minutim sectae ʒij.

Coqv. in ▽ae commun. libr. ij. ad remanent. duarum tertiarum. Div. in 4. partes, ex quibus quarta pars tepide tertia quaque hora propinetur.

Ad §. 517.

℞. Spec. emoll. ℥ij.
Fol. Sennae ℥ß.
Coqv. in s. q. ▽ae font.
℞. Colatur. ℥x. adde
Electuar. de Hiera picra
Mellis anthosat. ana ʒß-℥ß.
Extract. Hellebor. nigr. ʒß.
M. F. Clyster.

℞. Fol. Sennae ℥ß.
Peti ʒj.
Coqv. in ▽ae q. s.
℞. Colatur. ℥x. adde
Elect. de Hiera picra
Mellis anthosat. ana ℥ß.
M. F. Clyster.

℞. ☉ae sani hominis ℥viij.
Coqv. c. fol. Peti adde
Colaturae
Mellis ℥j.
⊖is Gemmae ʒj.
M. F. Clyster.

℞. ▽ae font. ℥x. in ea solue.
⊖is Gemmae ℥ß-ʒvj.
M. F. Clyster.

℞. 🜕ei Amygdal. dulc. rec. ℥iij.
Mann. Calabr. depur. rec. ℥ij.
🜕ei dest. Rutae l. alius gtt. iij.
M. D. S. *Mit dünner Hünerbrühe nach und nach zu nehmen.*

℞. Tamarind.
Passul. min. ana ℥ß.
Crem. ♀ri.
Rhab. elect. ana ʒiß.
Coqv. in s. q. ▽ae font.
In Colatur. solue
Mann. Calabr. rec. ℥iß.
Clarificetur, adde
🜕ei dest. Cort. ☉rant. gtt. iv-v.
Sumat aeger pedeatentim intrunius vel alterius horae tempus.

Ad §. 518.

℞. Spec. emoll.
carminat. ana ℥iß.
M. C. C. coqv. in s. q. ▽ae, adde
Mellis anthosat. ℥j.
Terebinth. vitello oui subact. ℥ß.
M. F. Clyster.

Ad §. 520.

℞. Mann. Calabr. rec. ℥iij.
Crem. ♀ri ʒiij.
M. Coqv. leni △e in f. q. ▽ae font.
Colatur. adde
⊕tri depur. ʒij.
M. bibat aeger quaque hora aliquot vncias, donec aluus soluta fuerit.

℞. Herb. Adianth. alb.
Flor. Chamom. vulg. ana Mij.
Sem. Foenicul. ʒij.
Flaued. Cort. ⊙rant. mali rec. rasp. no. j.
M. C. C. F. Species D. ad Scatulam, S. *Species, davon als von Thée zu trinken.*

Ad §. 524.

℞. Herb. Fumar. rec.
Cochlear.
Chaerephyll. ana Miij.
M. C. ebulliant c. Seri lactis libr. iv. in vase clauso, exprimantur fortiter, et aeger bibat quaque hora ℥j-ij.
Conducunt etiam Pilulae cum Gummi ammon.

Ad §. 530.

℞. ☿rii dulc. gr. v.
Sacchar. albissimi gr. xv.
M. F. Pulv. D. in duplo S. *Abends eins, das andere früh zu nehmen.*

℞. Rad. Ialapp. gr. xxv.
Diagryd. ♁rat. gr. v.
M. F. Pulv. catharcticus pro homine adulto post anthelminticorum vsum.

℞. Semin. Santon. ℥j.
☿rii dulc. rite ppt. ʒij.
Sacch. albi ℥v. l. q. s.
M. F. Morsuli no. 24. circiter.
D. vna portio pro dosi.
Vel
℞. Conserv. Absynth. vulg.
Semin. Santon. s. Cinae
Tanaceti ana ʒij.
Aethiop. mineral. ʒiij.
Sacchar. albi in ▽a Rosar. sol. ℥v.
M. F. Morsuli.

℞. ☿rii curr. ℥j.
Coqv. per spatium horae c. ▽ae font. libr. j.
Decantetur et D. pro dosi ℥j-℥iß.
℞. Vnguent. de Althaea ℥ß.
Aloes pur. puluerif.
Fellis Tauri ana ʒiß.
M. F. Vnguentum, cuius ʒj-ij. abdomini illiniatur.

℞. Asae foetidae
Extr. Rhabarb.
Tanaceti
Aloes depur.
Myrrh. elect.
☿rii dulc. ana ℈j.
Croci
Castorei ana gr. iv.
M. F. Pilul. ex ℈j. no. xv. Pro dosi exhibentur viij-x.

℞. Stanni

℞. Stanni puluerif. ℥iß.
Syrup. vulgar. ℥viij.
Div. in partes aequales, dimidium detur vefperi, altera pars iterum diuifa fqq. diebus.

℞. Herb. Abfynth.
Tanacet. ana Mj.
Semin. Santonici ℥ß.
M. C. C. coqv. in f. q. Lactis, adde
Mellis ℥j.
Elect. de Hiera picra pro Clyfteribus ℥ß.
M. F. Clyfter pro adulto.

℞. Herb. Centaur. min. Mij.
Sem. Santonici ℥ß.
M. C. C. coqv. c. f. q. Lactis,
℞. Colatur. ℥viij. adde
Olei Amygdal. amar. ℥j.
Fellis Tauri ʒß.
M. F. Clyfter pro adulto.

Ad §. 538.

℞. Aq. flor. Acaciae
Fragor.
Cerafor. nigr. ana ℥ij.
Oxymel. fquill.
Gummi ammon. vitello oui fol. ana ℥ß.
M. Capiat aeger altera vel tertia quaque hora ℥j-iß.

Ad §. 552.

℞. Gummi Galbani
Asae foetidae
Gummi ammon.
Extr. Castorei ana ʒj.
Myrrhae ʒß.
Croci oriental. gr. xv.
M. F. c. Balsam. Peruv. Pilul. ex ℈j. no. x. Totidem deglutiat aeger horis matutinis et vespertinis per plures dies.

Ad §. 553.

℞. Cort. Peruv. elect. pulverisat. ℥ij.
Winterani
Limat. ♂is purae ana ℥ß.
M. D. in Cilicio, adfundatur Vini Rhenani merac. non mangonisat. libr. iß.
Stent per 24. horas in cella.
Capiat aeger bis per diem vacuo ventriculo ℥j-ij.

℞. Limat. ♂is pur. ℥iij.
Vini Rhenan. aciduli frigid. libr. ij.
Stent in loco frigido per 48. horas, post Colatura coquatur c. s. q. Sacchari. D. ad ʒii-℥ß aliquoties per diem.

Ad §. 567.

℞. Cort. med. Sambuc. ℥j.
Coqv. in Seri lactis libr. j. ad remanentiam duarum tertiarum. Div. in 3. l. 4. partes, quas aeger intra tempus XXIV. horarum bibat.

℞. Rad.

℞. Rad. Squillae rec. lib. j.
Vincetox. ♃ risat. ℥iv.
Contund. in pulpam, quae, in vmbra ſiccata, iterum terendo in puluerem redigenda eſt.

℞. Huius pulueris ℈ß.
Rad. Ari
Pimpin. alb. ♃ riſ. ana gr. v.
☾tri depurat. gr. ij.
M. F. Pulv. D. pro vna doſi pro viribus aegrotantis ſemel vel bis per diem.

℞. Rad. Squill. rec. ℥j.
Coqv. in vaſe clauſo c. Vini Rhenani libr. j. ad remanentiam duarum tertiarum.
D. ℥j. ſemel vel bis per diem.

℞. Rad. Ialapp. gr. xxv.
Diagryd. ♀ti gr. v.
M. F. Pulv. pro vna doſi.

Ad §. 560.

℞. ⊖is Stipit. Fabar. ℥iij.
adfunde
Vini Rhenani merac.
▽ae font. ana libr. j.
Stent per noctem, mane bulliant. D. per diem ℥j-ij. pro doſi.

℞. Ciner. Stipit. Fabar.
Geniſtae ana libr. ß.
Vini Rhenani frig. libr. ij.
Stent per 48. horas in loco frigido, et aeger capiat ℥ij-iij. pro doſi per diem.

℞. Rad. Ari
Squillae
Bryon. ana ℥j.
Herb. Trifol. fibr.
Summit. Cent. min. ana Mj.
Bacc. Lauri
Cort. Winteran. ana ʒiij.
Fol. Senn. f. f. ℥i.
Agar. in petia ligati ʒiß.
⊖is ♀ri ℥.
M. C. C. F. Species pro nodulo, cui adfundatur
▽ae feruidae libr. j.
Vin. Rhenan. merac. libr. iv.
D. ℥ij. circiter pro dosi.

℞. Rad. Mechoacann. ♁fat. ʒiß.
Adfunde Vini merac. ℥iv. Stent per noctem, mane deglutiatur et puluis et vinum.

℞. Pilul. aloëphang. ℈j.
Elaterii gr. iij. l. ij.
cum Balf. Peruv. q. f.
F. Pilul. D. pro vna dosi.

℞. Rhab. opt. ♁rifat. ʒij.
▽ae fol. ♀ri ʒiß.
M. Coqv. in f. q. ▽ae flor. Acac. l. simpl. per dimidium horae, sub finem adde
Fol. Sennae ʒj.
D. Colatura pro dosi.

Ad

Ad §. 570.

℞. Extr. Gentian. rubr.
Cent. min.
Cort. Cascarill. ana ʒj.
⊖is ♀ri ʒij.
▽ae Meliss. c. vino ℥iij.
Digere leni calore ad solutionem vsque. Colaturae adde
🝆ei dest. Cort. ⊙rant. in Spir. vini solut. ℈j.
D. ad Vitrum. S. *Früh und bey Tische 80. Tropfen in Wein zu nehmen.*

℞. Flor. Chamomill. Mij.
Centaur. min. Mj.
M. C. coqv. in s. q. ⊡ae sani hominis.
℞. Colat. ℥vij.
Terebinth. c. vitello oui solutae ʒvj.
⊖is commun. ʒiß.
M. F. Clyster.

Ad §. 587.

℞. Extr. panchymag. Crollii
☿ii dulc. ana gr. viij.
Resin. Ialapp. gr. v.
Diagryd. ♁ti gr. iij.
M. F. Pilul. c. Ess. Succin. no. xxiv. D. pro dosi.

℞. Resin. Ialapp. gr. viij.
Tere c. totidem Amygdal. dulc. excort. adde
▽ae flor. Acac. ℥ij.
☿rii dulc. gr. vij.
🝆ei dest. Macis c. tantillo Sacch. gtt. ij.
M. F. Emulsio. Superbibat aeger haustum ▽ae font. et eluat os.

℞. Rad. Ialapp.
☿rii dulc. ana gr. viij.
Diagryd. ♀ti gr. ij.
Conserv. Rosar. pallid. gr. xv.
Syr. Rosarum pallid. q. s.
M. F. Bolus. D. pro vna dosi.

Ad §. 589.

℞. Rad. Helenii
Bardan.
Scorzon.
Lapathi ana ℥ß.
Herb. Fumar.
Card. bened.
Agrimon. ana Mß.
♂ii in petia ligati ℥ß.
Bulliant in ▽ae font. Mens. iij. adde Colaturae
Syr. Fumar. ℥i-iß.
Capiat aeger bis vel ter per diem ℥ij-iij.

Ad §. 590.

℞. Vnguent. de Cerussa ℥j.
Lap. 69 in tenuiss. pollinem tritorum ʒij.
♁ei Ligni Rhodii gtt. v.
M. F. Vnguentum pro vsu externo.

Formula ad Aquam phagadaenicam.

℞. Calcis viuae, quantum fieri potest, recentis, libr. ß.
▽ae font. feruidae libr. IV.
M. agitando aquam, dein per inclinationem effunde.
℞. ▽ae huius Calc. viv. libr. I.
☿rii sublimat. gr. xij
Tere in mortario lapideo in tenuissimum pollinem mercurium sublimatum, atque sub tritura adfunde ab initio guttatim ▽am Calc. viuae, et sic misce.

Laua-

Lauamentum GORTERI.

℞. Ciner. clauell. ℥ij.
▽ae comm. libr. IV.

Liquentur et ebulliant moderato admodum ▽e in vase aeneo; in filtrato liquore exstingue Calc. viuae ℥iv. quibus exstinctis adde Plumbi vsti ℥j. bulliant inuicem.

D. Colatura pro vsu externo.

℞. Pingued. Omenti vitul. post huius coctionem ▽ae innatantis ℥j.
Spermat. Ceti
Cerae alb. ana ℥ß.
Vnguent. Neapol. ʒvj.
Balsam. de Copaiua ʒj.
🝆ei Ligni Rhodii gtt. viij.

M. per triturationem c. ▽a Rosar. in mortario.
F. Vnguentum.

℞. Pulp. rad. Enulae rec. ℥ij.
Vngv. Neapol. ʒvj.
Pomat. ʒiß.
Flor. Benzoes ʒj.

M. F. Vnguentum, quod vesperi ad pisi magnitudinem illiniendum est carpo manus atque dorso pedis.

℞. ♀ri calcinat. ʒiß.
☿rii dulc. ℈ß.
Flor. 🜍ris ʒj.
Rad. Ireos Flor. puluer. ʒß.
🝆ei Ligni Rhodii gt. iv.
Sapon. Venet. ℥ß.

M. F. Globuli.

Ad §. 591.

℞. C. C. f. ▽e ppt.
♂ii diaphoret ana ℈ß.
Flor. ♀ris gr. v.
M. F. Pulv. D. vnus bis per diem.

Ad §. 600.

℞. ☾tri depurat. ℥ß.
Solue in ▽ae font. libr. v. adde
Ligni Santali rubr. ℥ß.
Spir. Vini camphorat. ʒiij.
Digerantur leni calore.
Capiat aeger bis per diem vel ter ℥j-ij.

Ad §. 601.

℞. Gummi ammon. depur.
Sagapeni
Extr. Hellebor. nigr.
Torchisc. Alhandal
☿rii dulc.
Ref. Lign. Guaiaci
Balsam. de Copaiua ana ʒj.
M. F. c. Eff. Succini Pilul. ex ℈j. no. xx. quarum capiat aeger xxii. pro dosi.

℞. Mann. rec. depur. ℥j.
Solue in Seri Lactis ℥iv.
Colaturae adde
Pulp. Cassiae rec. extr. ʒij.
♂ei del Cedro c. tantillo Sacch. gt. ij.
M. D. pro dosi.

℞. Rad.

℞. Rad. Sassaparill.
Chin. ponderos.
Scorzon. ana ℥ß.
Vesperi adfund. ▽ae font. Mens. ij. Mane coque ad remanentiam duarum tertiarum, sub finem coctionis adde
Rad. Polypod. ℥ß.
Fol. Senn. s. s. ʒij.
M. D. Bibat aeger hoc decoctum intra spatium xxiv. horarum, quod seqq. diebus continuandum est.

Ad §. 602.

℞. Ess. Succini
♆ae ☿ii ana ʒj.
Balsam. Peruv. nigr. ʒß.
M. D 30. gtt. bis l. ter per diem.

℞. Balsam de Copaiua ℈ß. l. ʒß.
Solue c. s. q. Vitelli oui, adde
▽ae Plantag. ℥vj.
Syr. Papav. alb. ℥ß.
M. Bibat aeger repetitis vicibus hanc Emulsionem intra spatium xxiv. horarum.

℞. Terebinth. vulg.
Rhab. opt. ana ʒij.
Pulv. Glycyrrh. q. s.
M. F. Pilul. ex ℈j. no. x. Sumat aeger quotidie per vices ʒß-℈ij.

Ad §. 603.

℞. Aloes hepat. ℥j.
Coqv. in ▽ae Calc. viv. ℥viij.
℞. Colatur. ℥ij. adde
Tutiae subtiliss. ♃is. ℈ß.
☿ii ♎ti c. Tutia bene triti gr. ij.
M. pro Iniectione in vrethram.

Ad

Ad §. 604.

℞. 🜄ae Petrosel.
Flor. Tiliae ana ℥iij.
Sem. IV. frigid. maj. ℥ß.
M. F. Emulsio, adde
Balsam. Peruv. vitello oui sol. gtt. iv-vj-viij.
🜍tri depurat. ℥ß.
Capiat aeger quarta l. sexta quaque hora quartam huius potionis partem, quae per aliquod tempus continuetur.

Ad §. 606.

Formula QVERCETANI.

℞. Herb. Menthae
Dictamni
Rad. Ireos Florent. ana ℥j.
Sem. Agni casti
Rutae
Lactucae ana ʒij.
Puluerisatis adde
Terebinth. ʒiv.
Vini albi libr. ij.
M. Coniic. in Alembicum et destillentur per balneum vaporosum. Dosis est ℥i-℥iß. et bis l. ter potest repeti per diem.

Ad §. 613.

℞. Rasur. Ligni Sanct. pond. ℥vj.
⊖is ♀ri ʒßj.
Infund. c. 🜄ae font. Mens. vj. post IV. circiter horas coque in vaso clauso per horam, tunc adde
Rad. Polypod. ℥iß.
Cort. Ligni Sassafr. ℥j.
Cum prioribus iterum in vase clauso coque per dimidium horae. D. Colatura. Huius decocti aeger bibat sexta quaque hora circiter ℥iv.

Ad

Ad §. 619.

℞. Vini albi libr. j.
▽ae Plantag. Rosar. ana ℥iij.
⊙pigmenti natiui ʒij.
Virid. aeris ʒj.
Myrrhae
Aloes ana ℈ij.

Terantur subtilissime, et post misce exacte. Hoc collyrio imbuitur penicillum, quo deterguntur vlcera valde impura. Si iusto valentius est, adfundi potest maior ▽ae copia.

Ad §. 620.

℞. Conserv. Scabios. ʒß.
☿rii dulc. rite ppt. gr. xv.
Syrup. Fumariae. q. s.

F. Bolus obduc. fol. ⊙i, l. consperg. Saccharo.

Ad §. 628.

Infusum pro homine valde robusto et agresti scorbutico.

℞. Raphan. rust. rec. radula rasi ℥ij.
Herb. rec. Cochlear.
Fumar. ana Miij.
Sem. Sinap. contus. ℥ß.
Vini Rhenan. merac. Mens. iij.

M. Stent in loco frigido. Bibat aeger ter l. quater per diem ℥iij. circiter.

℞. Succi rec. Cochlear.
Nasturt. ▽tici ana ℥iv.
Raphan. rust. ℥iij.

M. D. ℥j-ij. aliquoties per diem c. Saccharo.

℞. Calcis viuae ℥ij.

Coqv. in ▽ae font. libr. ij. Colaturae sumat aeger bis per diem ℥ß. et superbibat semper ℥iv. circiter Seri Lactis.

Ad §. 630.

℞. Mellis rosati
Succi Citri ana ℥j.
∽tus ⊖is comm. ʒß.
▽ae Rutae ℥iv.
M. D. S. *Im Munde zu halten.*
℞. ▽ae Rutae ℥viij.
∽tus ⊕li ʒj.
M. D. S. vt supra.
℞. Succ. Cochlear.
Mellis rosat. ana ℥j.
Tinct. Laccae ʒij.
∽tus ⦶tri dulc. ʒiß.
M. Adplic. mediante penicillo.

Ad §. 636.

In declinatione Rheumatismi laudatur formula sequens ab HOFFMANNO.

℞. ▽ae Anhaltinae ℥ij.
Balsam. Peruv. ʒij.
Theriac. veter. ʒj.
Digerantur. Colat. adde
Essent. Croci
Castorei
Nucistae ana ʒij.
Camphor. ʒj-ʒiß.
M. D. pro vsu externo.

Aduersus torporem membri post rheumatismum relictum.

℞. Axungiae hum. ℥ij.
Balsam. Peruv.
℅ei Caryophyll. ana ʒij.
M. D. S. pro vsu externo.

Ad §. 667.

℞. Rhabarb. puluerisat. opt. ℥j.
Mann. opt. rec. ℥iſſ.
Cremor. ♀ri ʒij.
His affunde ▽ae flor. Chamomill. vulgar. ℥vj. leni calore digere, adde Paſſul. min. bene lotarum ℥ij. inſpiſſentur leni calore in vaſe ſtanneo, ſub finem adde
Cort. Cinnam. pulueriſat. ʒj.
Capiat aegra aliquoties per diem harum paſſularum tantum, quantum cochleari commode excipi poteſt.

℞. Crem. ♀ri ʒj.
⊕tri depur. ℈j.
Coqv. in ▽ae font. ℥iij. et in Colat ſolue
Mann. Calabr. ℥iſſ.
D. pro doſi.

Ad §. 668.

℞. Rhab. opt. pulueriſat. ℈ſſ.
Lap. 69 c. +do Citri ppt.
Corall. rubr. ppt. ana gr. v.
☍ei Syrae gtt. j.
M. F. ♅is in triplo, quorum vnus detur tertia quaque hora c. ▽a Meliſſ. et Cort. ⊖rum. Vbi aeſtus vrget, loco ☍i deſt. adiici poſſunt ij-iij. gr. ⊕tri.

℞. Caſtorei ℈ſſ.
Corall. rubr. gr. xv.
⊕tri depur. gr. v.
M. F. Pulv. diuid. in tres aut quatuor partes. Detur vna in tertia quaque hora.

Ad

Ad §. 681.

℞. Rhabarb. opt. ʒj.
Crem. ♀ri ʒß.
Paſſul. min. ℥iß.
M. C. coqv. in ſ. q. ▽ae font. leni △e, in Colat.
ſolue leni calore
Mann. Calabr. rec. et elect. ℥j.
Depura, adde c. tantillo Sacchari
☍ei Syrae, l. ☍ei deſt. Rutae gtt. ij.
M. D. S. *Laxiertrank früh auf einmal warm zu nehmen.*

Ad §. 683.

℞. Pulv. Stomach. Birkmanni ℥j.
Cryſtall. mont. ppt.
Sem. Nigellae
Aniſi ana ʒij.
Sacchari ℥iß.
M. F. groſſo modo Pulv. D. ad Scatulam.
Sumat foemina bis l. ter per diem ʒj.

Ad §. 686.

℞. Syr. de Cichoreo c. Rhab. ℥ß.
Violar. ʒij.
M. D. S. *Saft vor das Kind.*
℞. Syr. de Cichor. c. Rhab.
▽ae Meliſſ. ſ. v. ana ℥ß.
Sapon. Venet. ℈j.
M. D. S. vt ſupra.

Ad §. 688.

HOFFMANNI *Formula.*

℞. Vini dulc. Canarienſ. ℥iß.
▽ae Meliſſ. ſ. v. ℥j.
Vitell. ouor. rec. ʒij.
Sacchari q. s. pro ſapore
D. Subinde infanti valde debili ℥ß.

Ad

Ad §. 690.

℞. Seri lactis ℥iij.
Sapon. Venet. ʒj.
Solue leni calore, adde
Mellis ʒiß.
M. F. Clyster pro infante.
℞. Rad. Lilior. albor. ℥ß.
Flor. Chamomill. Mj.
Sem. Foenicul. contus. ʒiß.
Coqv. in s. q. Seri lactis.
℞. Colat. ℥iij.
Olei Lilior. alb. ʒij.
Sacchari ʒiß.
M. F. Clyster.

Ad §. 691.

℞. Olei Amygdal. dulc. rec. s. ▽e ppt. ℥j.
destill. Foenicul. gtt. vj.
Sacchari Candi q. s.
M. F. Eleosaccharum.
℞. Sperm. Ceti rec.
Sacchari Candi pulverisat. ana ℥ß.
Olei Amygdal. dulc. rec. s. △e express. q. s.
destill. Anisi gtt. jv.
M. F. Eleosaccharum.

Ad §. 692.

℞. Olei cocti Anethi ℥j.
Balsam. Peruv. ʒj.
Olei dest. Absynth.
Macis
Lauendul. ana gtt. xv.
M. D. ad Fictile. S. *Aeusserlich den Leib damit zu bestreichen.*

Ad §. 694.

℞. Olei Lilior. alb. rec. ℥ß.
destill. Maioran. gtt. xv.
M. D. S. *Aeusserlich an die Nase zu schmieren.*

Ad §. 695.

℞. Mucilag. Sem. Cydon. ℥j.
Ceruſſ. ppt.
♁ii diaphoret. ana ʒj.
M. D. in Fictili.

℞. Vnguent. alb. camphor.
Olei Amygdal. dulc. ana ℥ſs.
Ceruſſae alb. ʒiſs.
M. D. in Fictili.

Ad §. 696.

℞. ▽ae flor. Tiliae ℥iv.
Pulv. bezoard. Angl.
Specif. cephal.
☾tri depurat. ana gr. xv.
Matr. Perl. ppt. ʒſs.
Syr. Papav. alb. ʒij.
M. D. S. *Alle 2. bis 3. Stunden einen Löffel voll.*

Formula BOERHAAVII.

℞. Crem. Lactis rec.
Vitell. oui ana ℥ſs.
Syr. Violar. ʒiij.
▽ae Roſar. ℥iſs.
M. D. S. *Zum äuſſerlichen Gebrauch.*

Ad §. 706.

℞, Medull. Rhab. elect. gr. viij.
☿rii dulc. rite ppt. gr. ij.
Syrup. Roſar. pallid. ʒj.
▽ae flor. Tiliae ℥vj.
M. F. Hauſtus, D. pro vna doſi, S. *Einem Kinde von 2. Iahren.*

CON

CONSPECTVS
ARTIS MEDENDI
SINGVLIS MORBIS ACCOMMODATAE
PROLEGOMENA.

Morbi capitis.

Morbi pectoris.

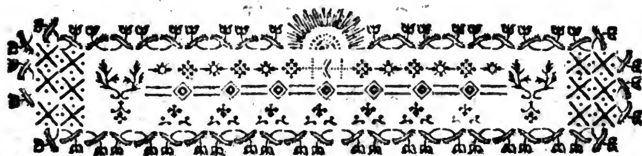
Catarrhus

Morbi abdominis.

De Vrinae excernendae difficultatibus.

Morbi venerei, eorumque diuersi gradus et symptomata.

INDEX

INDEX I.

RERVM NOTABILIORVM.

NVMERVS PARAGRAPHVM INDICAT.

A.

Ery-

F.

Frigus

Hemi-

Mm Pestis

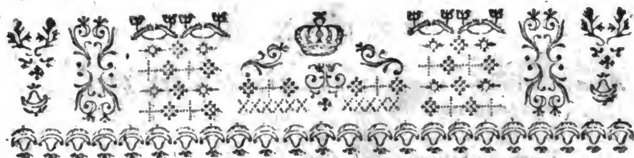
R.

S.

Spas-

 signum

INDEX II.

MEDICAMENTORVM PASSIM LAVDATORVM.

A.

Aqua

Caryo-

D.

E.

Empla-

Herba

I.

L.

Lignum

N.

O.

Oleum

R.

Radix

S.

There-

V.

